

שבוע פרשת בשלח

(24 – 30 January 21)

י"א – י"ז שבט תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלִוְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאֹמֶר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתְם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִּי־דָרְךָ תְּהִלָּתִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֶיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְגּוּ דַרְכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמּוֹדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מָאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדִבְרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרָתֶךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָל מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדָרְךָ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד פט

סוף זמן קידוש לבנה: יום רביעי בערב, י"ד שבט

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו שבט תשכ"ד
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף ירושלים עיה"ק בארצנו
הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה למכתבם מערב יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל,
בו כותבים על אשר נבחרו להנהלה האמורה, ורצון ונדבת לבם הט' להרחיב פעולות הפצת
המענינות וכו'.
ויהי רצון שתקוים בהם במילואה הבטחת חז"ל הבא לטהר, וידוע דיוק רבנו הזקן, לטהר
אחרים, מסייעין לו.
אלא - כיון שלהוספה בהצלחת כל ענין - צריכה להיות הוספה מתאימה באתעדל"ת, בודאי
שהם יעשו כל התלויים בהם להמשכת ההחלטה מהלב לכל האברים, והרי לבא פליג לכל שייפין.
ועד להמעשה בפועל, בפעולות יום יום, והרי המעשה הוא העיקר, ועוד דעשי לעילא.
וכמובן מפרשיות שבועות אלה בהם מדובר ע"ד הקדמת נעשה לנשמע וגודל הענין דנעשה
קודם לנשמע.

ובעמדנו בט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות, והרי האדם עץ השדה, ובמיוחד - ת"ח -
יהי רצון שתתחדשנה כל הפעולות הצומחות מ(לימוד - שהוא המביא לידי מעשה - לימוד) עץ
חיים היא תורתנו תורת חיים, ויבואו פירות טובים מאי פירות - מצות.
ומהתעוררות וכחות דיום ראש השנה זה - יומשך בכל ימות השנה הבע"ל.
והרי הוא גם יום דקיימא סיהרא באשלמותא.

בברכת הצלחה בעבודתם הק' האמורה ובאופן אשר תשים לפניהם, ובברכה לבשו"ט
ומפורטות בכל האמור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיט, קכ ג
- (ג) מאמר ד"ה אז ישיר משה
שבת פרשת בשלח, י"ז שבט ה'תש"ל ה
- (ד) שיחות ש"פ בשלח, י"ז שבט, ה'תש"ל כד
- (ה) לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז לו
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח מה
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בשלח מז
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלח צב
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בשלח צג
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח קו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קט
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת בשלח קיב
- (יד) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת בשלח קס
- (טו) – ספר המצוות, לשבוע פרשת בשלח קעז
- (טז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק נ, דניאל פרק יא-יב קעט
- (יז) משניות – מסכת אהלות
ביאור קהתי קפא
- (יח) עין יעקב מסכת מועד קטן קפט
- (יט) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף סד עד דף ע קצ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ריח
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ריט
- (כב) תורה אור לסוסי
אדמו"ר הזקן רכב
- (כג) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רכט
- (כד) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רכט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רלא
- (כו) קונטרס התפילה
אדמו"ר מוהרש"ב רלג
- (כז) ספר המאמרים – תש"י
אדמו"ר מוהרי"צ רלד
- (כח) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רלח
- (כט) ספר הזכרונות פרק מז רלט
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רמא
- (לא) חומש לקריאה בציבור רמב
- (לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רנג
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח רנד
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶּׁמַּצִּינוּ בְּדִבְרֵי רַז"ל הַלְשׁוֹן שְׂדֵכָרִים
מסויימים הם קִשָּׁה לביצוע פְּקָרִיעַת יָם סוּף⁷, דִּלְכָּאוּרָה אֵינוֹ
מוֹכֵן⁸, אִיף שִׁיף לומר שְׁקָרִיעַת יָם סוּף הוא עֲנִין קִשָּׁה
לְגַבִּי הַקֶּבֶה והרי הוא כל יכול, ושום דבר לא יכול להכביד עליו או
למנוע בעדו מלעשות כרצונו?

גַּם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר
בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּקִים הַמֵּתַחֵל בִּיאֹז
יִשְׂרָאֵל כִּי גָאָה גָאָה, וְתִרְגָּם
אוֹנֶקְלוֹס אֶתְנָאֵי עַל גִּיתְנִיָּא,
הַתְּנָאָה עַל הַגָּאִים דִּלְכָּאוּרָה הָרִי
זֶה גִּאוּת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא עַל
הַגָּאִים קָשׁוּר עִם כָּלִלוּת הָעֲנִין
דִּיעִצָּאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרִים
וְלֹא דוּקָא לְקָרִיעַת יָם סוּף, וְהַקֶּשֶׁר
לְכַלּוֹת יְצִיאַת מִצְרַיִם הוּא שְׁלֵמֻת
שְׁפָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הִיָּה
בְּמַעֲמָד וּמַצְבֵּי דְגִיתְנִיָּא בְּנֹאוּת,
שְׁהוּא עֲנִין הַתּוֹקֵף, וְעַד כִּדִּי
כִּי הִיָּה תּוֹקֵפוֹ שֶׁל פְּרַעַה שְׁהִיָּה
מוֹלֵךְ בְּכִיפָה⁹, מֶלֶךְ עַל כָּל
מִדְּיוֹת הָעוֹלָם שֶׁתַּחַת כִּיפַת הַשָּׁמַיִם
אֵף עַל פִּי כֵּן לְמִדּוֹת גִּאוּתוֹ
וְתוֹקֵפוֹ שֶׁל פְּרַעַה הִיָּה הָעֲנִין
דְּאֶתְנָאֵי עַל גִּיתְנִיָּא, שֶׁהַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא הַתְּנָאָה עַל הַגָּאִים שְׁהוּא
עֲנִין שְׁבִירַת וּבִטּוֹל קְלִיפַת
פְּרַעַה (כַּחוֹת הַסֵּטְרָא אַחֲרָא, הַצַּדִּיק
שֶׁאֵינוֹ צָד הַקְדוּשָׁה, נִקְרָאִים 'קְלִיפָה' כִּי
הֵם מַעֲלִימִים עַל וּמַסְתִּירִים עַל
הַלּוֹקוֹת כִּמוֹ קְלִיפָה הַמְּכַסֶּה אֶת
הַפְּרִי) וְגִאוּלַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמֶּנּוּ מִיד פְּרַעַה כּו', אֲבָל מַה
שִׁיף הָעֲנִין דְּאֶתְנָאֵי עַל
גִּיתְנִיָּא לְקָרִיעַת יָם סוּף
דּוּקָא, הָרִי הִרְבָּה דְּרָכִים
לְמָקוֹם אִיךְ לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּשֶׁעָמְדוּ עַל שֵׁפַת הַיָּם, וְהִיָּה יָכוֹל

נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת הַשְּׁבוּעָה, פִּרְשַׁת בִּשְׁלַח, בְּפִסּוּק הַפּוֹתַח אֶת שִׁירַת הַיָּם:
אֲזַי לְאַחַר שֶׁרָאוּ אֶת הַנִּיִּסִּים הַגְּדוֹלִים בְּקָרִיעַת יָם סוּף יִשְׂרָאֵל מִלְּפָנֶיךָ וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְגו' ¹. הִנֵּה שִׁירַת הַיָּם בָּאָה
בְּהַמְשֵׁךְ וְלֹאֲחֲרֵי קָרִיעַת יָם סוּף, דִּלְכָּאוּרָה גּוֹדֵל הָעֵלְיוֹת שֶׁל
הַצֶּלֶה גִּשְׁמִית מִהַמַּצְרִים וְהַתְּגִלּוֹת
אֶלּוּקִית רוּחָנִית דְּקָרִיעַת יָם סוּף,
אֲמָרוּ מִלְּפָנֶיךָ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה בְּאוֹפֶן דָּאָז יִשְׂרָאֵל,
לְשׁוֹן יַחֲדִיד², וְאֵף שְׂרִיבִים שָׂרוּ אֶת
הַשִּׁירָה נֶאֱמַר בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן יַחֲדִיד
הֵינּוּ, שֶׁמֶשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הָיוּ בְּשׁוּהָ, בְּמִדְרִיגָה אַחַת³,
מֵאַחַר שֶׁבִּאתָה שְׁעָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הִתְעַלּוּ לְדִרְגָּתוֹ הַגְּבוּהָ וְהַנְּעֻלִית שֶׁל
מֶשֶׁה רַבֵּינוּ כִּי, שִׁירָה הוּא עֲנִין
הַשְּׁמָחָה, וְשִׁמְחָה פּוֹרֵץ גְּדָר⁴
וְגוֹרֵמַת לְהַתְּעַלּוֹת וְיִצִּיאָה מִהַמְּגַבְּלוֹת
וְהַגְּדָרִים הַרְגִּילִים, וְלָכֵן מִפְּנֵי
הַשְּׁמָחָה הַפּוֹרֵצַת גְּדָר הַיָּסוּר כָּל
הַגְּדָרִים וְהַהֲגַבְּלוֹת
וְהַתְּחִילוּקִים וְהַבְּדִילֵי הַדִּרְגּוֹת שֶׁבֵּין
מִלְּפָנֶיךָ וְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁהָיוּ
בְּמִדְרִיגָה אַחַת וְשָׂרוּ אֶת שִׁירַת
הַיָּם כְּאִשׁ אֶחָד, וְלָכֵן נֶאֱמַר יִשְׂרָאֵל
בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד.
וְצָרִיף לְהִבִּין מַהוּ גּוֹדֵל הָעֲנִין
וְהַהֲפָלָה הַמִּזְוִחַת דְּקָרִיעַת יָם
סוּף, שְׂגִרְמָה אֶת הַשְּׁמָחָה הַגְּדוֹלָה וְאֶת
אִמִּירַת הַשִּׁירָה, וּבְפִרְט שֶׁמַּצְד
סִדֵּר הַיָּלּוּכִים לְפִי מַסְלּוֹל הַהֲלִיכָה
שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכִיוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
הִיָּה מוֹכֵרַח לְהִיּוֹת קָרִיעַת יָם
סוּף, שֶׁהָרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָבְרוּ
אֶת הַיָּם מִעֲבָר לְעֵבֶר מִצַּד אֶחָד
שֶׁל הַיָּם אֶל עֲבֹר הַשְּׂנִי, אֲלָא
בְּאוֹתוֹ צִד שִׁיָּרְדוּ בְּאוֹתוֹ צִד
עֲצָמוֹ עַל (כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּתוֹסְפּוֹת⁵), אֲלָא
בְּהִכְרַח שֶׁהָיָה בְּזָה עֲנִין פְּנִימִי, וְצָרִיף לְהִבִּין
מַהוּ הָעֲנִין בְּזָה⁶. וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶּׁמַּצִּינוּ
בְּדִבְרֵי רַז"ל הַלְשׁוֹן קִשָּׁה בְּקָרִיעַת יָם סוּף⁷,
דִּלְכָּאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן⁸, אִיף שִׁיף לומר שְׁקָרִיעַת
יָם סוּף הוּא עֲנִין קִשָּׁה לְגַבִּי הַקֶּבֶה. גַּם צָרִיף
לְהִבִּין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּקִים כִּי גָאָה גָאָה,
וְתִרְגָּם אוֹנֶקְלוֹס אֶתְנָאֵי עַל גִּיתְנִיָּא, דִּלְכָּאוּרָה
הָרִי זֶה קָשׁוּר עִם כָּלִלוּת הָעֲנִין דִּיעִצָּאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרִים, שְׁלֵמֻת שְׁפָרְעָה הִיָּה בְּמַעֲמָד
וּמַצְבֵּי דְגִיתְנִיָּא, שְׁהוּא עֲנִין הַתּוֹקֵף, וְעַד שֶׁהָיָה
מוֹלֵךְ בְּכִיפָה⁹, אֵף עַל פִּי כֵּן הִיָּה הָעֲנִין דְּאֶתְנָאֵי עַל גִּיתְנִיָּא, שְׁהוּא עֲנִין
שְׁבִירַת קְלִיפַת פְּרַעַה וְגִאוּלַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ כּו', אֲבָל מַה שִׁיף הָעֲנִין
דְּאֶתְנָאֵי עַל גִּיתְנִיָּא לְקָרִיעַת יָם סוּף דּוּקָא, הָרִי הִרְבָּה דְּרָכִים לְמָקוֹם, וְהִיָּה

(1) פרשטנו טו, א. (2) ראה שמו"ר פכ"ג, ט. (3) ראה גם רד"ה וסד"ה אז ישיר עזר"ת. ועוד. (4) נתבאר בספר המאמרים תרנ"ז
ס"ע רכז ואילך. (5) ערכין טו, א. (6) ראה תו"א פרשתנו סב, ב. (7) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ. (8) ראה ספר המאמרים
תרנ"ד ע' קלג ואילך. (9) מכילתא בשלח יד, ה. זהר ח"ב ו, א.

אז ישיר משה ובני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 להיות הענין דאתגאי על גיותגאי באופן אחר ולא דווקא על
2 ידי קריעת ים סוף, ואם כן למה ענין גאה קשור במיוחד לקריעת ים סוף?
3 וגם צריך להבין מאמר רז"ל¹⁰ על הפסוק אז ישיר משה
4 גו', שר לא נאמר למרות שהכתוב מדבר על שירה ששרו בעבר והיה

5 ראוי לומר 'שר' בלשון עבר אלא

6 ישיר (לשון עתיד), מכאן יש
7 ללמוד רמז לתחית המתים מן
8 התורה, דלכאורה מהי
9 השייכות ביניהם, שדוקא
10 בהשירה שהיתה בעת קריעת
11 ים סוף נרמז ענין תחית
12 המתים שהרי בוודאי אין זה סתם כך
13 במקרה אלא משום שקיים קשר פנימי
14 בין שני הנושאים?

15 (ב) והענין בזה, כפי שמתחיל
16 בדבור המתחיל במאמר הפותח
17 בפסוק אשירה לה' כי גאה
18 גאה בתורה אור¹¹ לאדמו"ר
19 הזקן (וכן באור התורה¹²
20 לאדמו"ר הצמח צדק), בהקדים
21 להבין ענין הטעם והתוכן של
22 ירידת הנשמה לעולם הזה
23 (שהיא ירידה גדולה, כמו
24 ירידה מאיגרא רמה מגג גבוה
25 לכיגרא עמיקתא¹³ לבור עמוק,
26 היינו שגם ירידה מגג רגיל לבור רגיל
27 היא ירידה, וקל-וחרור שכמדובר בגג
28 גבוה ובבור עמוק), שירידה זו של
29 הנשמה צורך עליה היא, כי
30 דווקא על ידי היירידה יכולה הנשמה
31 להתעלות אחר כך בעלייה גדולה שלא
32 הייתה אפשרית ללא היירידה פנודע.
33 ולכאורה צריך להבין, איזה
34 עליה יכולה להיות בהנשמה
35 על ידי ירידתה למטה, והרי
36 לכאורה היירידה הזו היא ההיפך הגמור
37 מעליה ולא עוד אלא שעליה
38 זו תהיה למעלה למקום נעלה
39 יותר למעלה ברוחניות מקמו

40 המקום והדרגה שהיתה הנשמה קודם הירידה, שאם לא כן, מובן
41 שהיירידה לא כראית ואם כן צריך להבין מה ענינה של ירידה זו והלא

ביאור בדרך אפשר

42 כבר בתחילת ירידתה כבר בשלב הראשון של ירידת הנשמה ממקורה
43 ושורשה העליון למטה נאמר¹⁴ בנוסח ברכות השחר נשמה שנתת
44 בי טהורה היא, דקאי והכוונה על הנשמה כפי ששייכת כבר
45 להתלבשות בגוף פרטי מסויים, שעל כך נאמר (נשמה שנתת) בי,

46 היינו בגוף שלי, ועל זה על הנשמה
47 כפי שהיא שייכת להתלבשות בגוף
48 מסויים נאמר נתת (בי), לשון
49 נתינה היינו, שאין זה התלבשות
50 הנשמה בגוף ענין שבא על ידי
51 יגיעה מצד האדם, שזהו ענין
52 השקר תמורת מעשה של האדם,
53 שהוא בדרך מסחר וקנין,
54 שצד אחד מוכר דבר מסויים והצד
55 השני קונה ומשלם תמורתו שזהו
56 ענין כנען שפירושו סוחר
57 (כמבואר בכמה מקומות¹⁵),
58 אבל נתת הוא לשון שמבטא את
59 ענין המתנה, דכל הנותן בעין
60 יפה נותן לגבי הנותן לחברו מתנה
61 ויש ספק מה הנתינה כוללת, אמרו
62 חכמינו ד"ל שמן הסתם נתן גם את
63 החלק שבספק כי "כל הנותן בעין יפה
64 נותן" (יותר מדאי היינו יותר
65 מהנדרש)¹⁶, שהוא נתינה
66 למעלה מן המשוער, והוא
67 השפעה כזו מצד הנותן שלא קשורה
68 במעשה או מתן תמורה מצד המקבל
69 היא ענין אתערותא דלעילא
70 התעוררות מלמעלה, מצד הקדוש
71 ברוך-הוא, מצד עצמה, לא בתור
72 שכר על עבודת ה' מצד האדם וזו
73 'אתערותא דלעילא' שלמעלה
74 מהאתערותא דלעילא הפאה
75 על ידי אתערותא דלתתא,
76 כאשר התעוררות והארה מלמעלה
77 היא כתוצאה מהתעוררות מלמטה
78 מצד האדם כי זו 'אתערותא דלעילא'
79 ממקור נעלה ביותר שמעשה
80 המתחונים העבודה של האדם

81 אינו מגיע לשם ואין בכוחו לעורר התעוררות והארה ממקום כל כך
82 גבוה. ומזה מכך שגם הנשמה כפי שכבר שייכת ליירידה למטה מקבלת

(10) סנהדרין צא, ב. הובא בפרש"י עה"פ. (11) פרשתנו סד, ד. (12) פרשתנו ע' תקטו ואילך. (13) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. (14) בברכת "אלקי נשמה". (15) ראה תו"א ר"פ וישב (כו, ג ואילך). (16) ב"ב נג, א. סה, א. עא, א (ובפ"י רשב"ם). רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד. הל' זכ"י ומתנה פ"א הכ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התעוררת כזו נעלית למעלה, באופן של נתינה כאמור, מוכן גודל
- 2 מעלת הנשמה קודם ירידתה למטה. ומכל מקום, הנה על
- 3 ידי הירידה למטה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה מתעלית
- 4 הנשמה עוד יותר מכמו שהיתה קודם הירידה. וצריך
- 5 להבין מהו ענינה של העליה
- 6 למעלה מהדרגה הנשמה
- 7 שנתת בי טהורה היא, היינו
- 8 לאיזה ענין ודרגה הנשמה מתעלית על
- 9 ידי הירידה, למעלה ממצבה קודם
- 10 הירידה שעליו נאמר 'טהורה היא'?
- 11 אף הענין הוא, שעל ידי
- 12 הירידה למטה מתעלית
- 13 הנשמה לדרגת פעל תשובה
- 14 שהיא גם מעלה גדולה ביותר, למעלה
- 15 ממדרגת הנשמה כפי שהייתה קודם
- 16 הירידה וגם ניתן להגיע לזה רק על ידי
- 17 הירידה, כפי שממשיך ומבאר.
- 18 דהנה, הנשמה בהיותה למעלה היא בדרגת
- 19 למעלה קודם הירידה היא
- 20 בדרגת צדיק, שהרי נשמה
- 21 שנתת בי הרי מעצם מהותה
- 22 טהורה היא, שהיו כנגד
- 23 עולם האצילות¹⁷ (כפי שנרמז
- 24 בנוסח ברכות השחר, ארבע דרגות
- 25 בנשמה, כנגד ארבע העולמות, נשמה
- 26 שנתתי בי טהורה היא' – כנגד עולם
- 27 האצילות, 'אתה בראתה' – כנגד עולם
- 28 הבריאה, 'אתה יצרתה' – כנגד עולם
- 29 היצירה, 'אתה נפתחת בי' – כנגד
- 30 עולם העשייה), שבו בעולם
- 31 האצילות, יש ביטול מוחלט לאלוהות
- 32 ואין שום נתינות מקום ליישות
- 33 ומציאות נפרדת מאלוהות כמבואר
- 34 בחסידות שהרבר נרמז בכתוב
- 35 בתהילים לא יגורף לא יגור אתך,
- 36 כלומר לא יהיה קיים רע¹⁸, ולא
- 37 שייך בעולם האצילות כל ענין
- 38 החטא כו'. וזהו שאמרו
- 39 רז"ל¹⁹ במי נמלך עם מי התייעץ
- 40 הקדוש-ברוך-הוא, כביכול,
- 41 בנשמותיהן של צדיקים, היינו, שההמלכה ההתייעצות על
- 42 בריאת העולם היתה בנשמות כפי שהם למעלה, קודם הירידה
- 43 למטה שהם במדרגת צדיקים. ועל ידי ירידת הנשמה
- למטה הרי היא מגעת לדרגת פעל תשובה (שלמעלה ממדרגת צדיק), שנתחדש בה ענין התשובה, שלא היה קיים בנשמה קודם הירידה, ועל זה נאמר²⁰ בקהלת וקהרית היא הנשמה תשוב ענין התשובה אל האלקים אשר נתנה, והיינו, שהעליה של הנשמה למעלה, אחרי הירידה, היא אל האלקים אשר נתנה, שהוא האלקים הנותן למעלה באין ערוף לבחינת נתנה, דקאי בחינת 'נתנה' מכוננת על עולם האצילות, ששם יש לנשמה כבר שייכות מסוימת לציור והתחלקות, וכאמור שירידת הנשמה היא בכמה שלבים כנגד ארבע עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה ואמנם באצילות אין לנשמה עדיין 'ציור' והגדרות של מציאות מסוימת כמו בעולמות שלמטה מאצילות, אבל כבר יש לה שייכות מסוימת לכך שהיו ענין נתת בי בגוף פרטי מסוים, היינו שיש לה שייכות להגוף כו' (ומזה מוכן שאין זה כמו שהנשמות כולן מתאימות שוות זו לזו ואב אחד לכלנה²¹ כלשון רבנו חזקוני בספר התניא, שדברים אלו אמורים על נשמות ישראל כפי שהן בשורשן קודם התחלת הירידה), מה שאין כן הבחינה דאלקים שעל כך נאמר 'הרוח תשוב אל האלקים' היא למעלה ממדרגת הנשמה כפי שהיא באצילות, בעליו שהיא באין ערוף, ללא יחס והשוואה ועד שבכדי שיומשך מבחינה זו הבחינה הנעלית של הנשמה כפי שהיא קשורה ב'אלוקים' צריך להיות צמצום והעלם של האור האלוהי, והצמצום הוא גדול ביותר בדרגת צמצום הראשון שהיה באור האין-סוף כדי לברוא עולמות ונבראים מוגבלים, שלפני זה קודם הצמצום היתה אור אין סוף הבלי גבול ממלא את כל מקום החלל ולא היה מקום היינו נתינת מקום ואפשרות לעמידת העולמות²², גם אפילו לא לעולם האצילות העליון ביותר, ועליו נאמר שהוא 'אלוקות ממש',

(17) סידור האריז"ל במקומו. לקו"ת פ' ראה כז, א. (18) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. ובכ"מ. (19) ראה רות רבה פ"ב, ג (בשינוי לשון קצת). (20) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת האזינו עב, א. (21) ראה תניא פל"ב. (22) ראה עץ חיים שער

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כי גם עולם האצילות הוא עולם, עם ספירות מוגדרות, וקודם הצמצום הוא
2 לא היה יכול להתקיים, ורק על ידי צמצום גדול כזה יכול להיות
3 נמשך מבחינת אלקים שלמעלה גם מעולם האצילות לבחינת נתנה
4 שהיא בחינת הנשמה כפי שהיא שיכת לירידה למטה.
5 וזהו גודל העילוי שנעשה
6 בהנשמה על ידי ירידתה 1 האצילות, ורק על ידי צמצום כזה יכול להיות
7 בגוף, שנתחדש בה ענין 2 נמשך מבחינת אלקים לבחינת נתנה. וזהו גודל
8 התשובה, שלא היה שייך בה קודם 3 העילוי שנעשה בהנשמה על ידי ירידתה בגוף,
9 היירידה, כאמור, שעל ידי זה על 4 שנתחדש בה ענין התשובה, שעל ידי זה
10 ידי היירידה דווקא מתעלית 5 מתעלית הנשמה למעלה גם אפילו
11 הנשמה למעלה גם אפילו 6 שהוא ענין
12 מבחינת נתנה בי, שהוא ענין 7 לבחינת
13 עולם האצילות, לבחינת
14 האלקים אשר נתנה כפי 8 (ג) ולהבין הטעם למה דווקא בירידת הנשמה
15 שממשיך ומבאר עוד לחלק. 9
16 (ג) ולהבין הטעם למה דווקא 10 להקדים תחילה כללות החילוק שבין תורה
17 בירידת הנשמה למטה בגוף 11 לתפלה²³, שמצינו בזה ענינים הפכיים.
18 נעשה בה עליה זו, לאחר 12 דלפעמים מבואר שתורה היא למעלה מתפלה,
19 שנתבאר מה מהותה ועניניה של עליית 13 וכמאמר המשנה²⁴ ותלמוד תורה כנגד כולם,
20 הנשמה אחרי היירידה (ההתעלות 14 שבזה נכלל גם הענין דעיון תפלה הנזכר
21 לבחינת 'האלוקים אשר נתנה' 15 במשנה שם. ולפעמים מצינו מעלת התפלה על
22 שלמעלה מבחינת 'עת ב''), צריך 16 התורה, וכדאיתא בגמרא²⁵ הלואי שיתפלל אדם
23 להבין למה באמת התעלות זו אפשרית 17 כל היום כולו, שמזה מובן שיש מעלה בתפלה
24 דווקא באמצעות ירידת הנשמה 18 על תורה, עד שאומרים הלואי שיהיה העסק כל
25 להתלבש בגוף גשמי, ולביאור הדברים 19 היום בתפלה ולא בתורה. וגם קודם למילוי
26 יש להקדים תחילה כללות 20 תקנה זו, איתא במשנה²⁶ (והובא בשלחן ערוך
27 החילוק ההבדל הכללי שבין 21 אדמו"ר הזקן הלכות תפלה²⁷) שחסידים
28 תורה לתפלה²³, שמצינו בזה 22 הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כו',
29 ענינים הפכיים וסותרים. 23 ואיתא בגמרא²⁸ (והובא בשלחן ערוך אדמו"ר
30 דלפעמים מבואר שתורה 24 היא למעלה במדרגה מתפלה,
31 היא למעלה במדרגה מתפלה, 25 הם (שהיו שוהין תשע שעות ביום בתפלה, עד
32 וכמאמר המשנה²⁴ ותלמוד 26 שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיית כו'³⁰)
33 תורה כנגד כולם, שורה של 27 תורתם משתמרת, וידוע שהשומר צריך להיות
34 מצוות שנמנו במשנה קודם לכן 28 חזק יותר מהדבר הנשמר³¹ (פמוכן גם
35 שבזה נכלל גם הענין דעיון 29 בפשטות), ועד להגירסא בירושלמי³² תורתם
36 תפלה הנזכר במשנה שם
37 ומכל-מקום המשנה מסיימת ואומרת
38 שתלמוד תורה חשוב ונעלה יותר
39 מכולם, ולפי זה מובנת מעלת התורה

א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. (23) בהבא לקמן - ראה ד"ה ויאמר גו' ראו כי הוי' נתן פר"ת* (ספר המאמרים פר"ת ס"ע רג ואילך). וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תרנא ואילך. (24) פאה פ"א מ"א. (25) ברכות כא, א. (26) שם ל, ב. (27) סימן צג ס"א. (28) שם לב, ב. (29) פ"ד ס"ו. (30) שו"ע אדה"ז שם ס"ה. (31) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א ס"ע רפג ואילך. סידור עם דא"ח קלג, רע"א. (32) ברכות פ"ה ה"א. - נתבאר בלקוטי שיחות חט"ז ע' 375.

(*) ראה בהשיחה שלאחרי המאמר (ט"ז תורת מנחם התועודיות ח"ט ע' 155), שהמאמר מיוסד בעיקרו על מאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 משתמרת ואינם שוכחים מה שכבר למדו אלא גם מתברכת ונעשית בה
- 2 תוספת, שְׁמֵזָה מוֹכֵן מַעֲלַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא לְמַעַל מֵהַתּוֹרָה,
- 3 שְׁעַל יָדָה בְּכֹחַ הַתְּפִילָּה הַנְּעִילִית מֵהַתּוֹרָה מִשְׁתַּמֶּרֶת וּמִתְבָּרֶכֶת
- 4 הַתּוֹרָה.
- 5 וְכֵן מְצִינוּ סְתִירָה דוּמָה בְּנוֹגֵעַ
- 6 לְתוֹרָה וְנִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 1 מִתְבָּרֶכֶת, שְׁמֵזָה מוֹכֵן מַעֲלַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא
- 7 שְׁלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהַתּוֹרָה 2 לְמַעַל מֵהַתּוֹרָה, שְׁעַל יָדָה מִשְׁתַּמֶּרֶת וּמִתְבָּרֶכֶת
- 8 הִיא לְמַעַל מִנִּשְׁמוֹת בְּנֵי 3 הַתּוֹרָה. וְכֵן בְּנוֹגֵעַ לְתוֹרָה וְנִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
- 9 יִשְׂרָאֵל, וּכְמֹאֲמֵר רַ"ל³³ 4 שְׁלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהַתּוֹרָה הִיא לְמַעַל
- 10 בְּזוֹהַר תְּלַת קְשָׁרִין מִתְקַשְּׁרֵן דָּא 5 מִנִּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְמֹאֲמֵר רַ"ל³³ תְּלַת
- 11 בְּדָא, שְׁלוֹשָׁה קְשָׁרִים מִתְקַשְּׁרִים זֶה 6 קְשָׁרִין מִתְקַשְּׁרֵן דָּא בְּדָא, יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁרֵן
- 12 יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁרֵן 7 בְּאוֹרֵייתָא יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁרִים בְּתוֹרָה
- 13 בְּאוֹרֵייתָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהֵינִינוּ 8 שְׂדוּקָא עַל יְדֵי אוֹרֵייתָא מִתְקַשְּׁרֵן נִשְׁמוֹת בְּנֵי
- 14 יִשְׂרָאֵל בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא³⁴, וְכֵן אָמְרוּ רַ"ל³⁵ 9 בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת
- 10 חֲתָן, וְנִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים פֶּלָה³⁶, הָרִי 11 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא לְמַעַל מִנִּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
- 12 וְלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁנִּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם 13 לְמַעַל מֵהַתּוֹרָה, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ³⁷ שְׁבַעַה
- 14 דְּבָרִים³⁸ קָדְמוּ לְעוֹלָם תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל כּו', וְאִינִי 15 יוֹדֵעַ מִי קָדָם³⁹, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 16 דִּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָרִי נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 17 קָדְמוּ לְתוֹרָה⁴⁰.
- 18 (ד) וְהֵעֲנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה, תְּפִלָּה עֲנִינָה הַעֲלָא 19 מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וְכֵמוּ שְׁנַאֲמַר⁴¹
- 20 סֵלָם מַצֵּב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, וְהֵינִינוּ, 21 שְׁגָם עֲנִינִים שְׁלִמְטָה מֶאֱרֶץ סֵתָם, אֲרָצָה
- 22 (בְּתוֹסַפֶּת ה')⁴², עוֹלִים עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה לְמַעַלָּה 23 גַּם מִשְׁמִים, לְבַחֲנִית הַשְּׁמִימָה (בְּתוֹסַפֶּת ה')⁴².
- 24 וְהֵנָּה, בְּסוּלָם הַתְּפִלָּה יֵשׁ אֲרַבַּע 25 שְׁלִיבוֹת⁴³, שֶׁהֵם אֲרַבַּע עֲלִיּוֹת
- 26 מְדִרְגָּה לְדִרְגָּה, וְהֵינִינוּ, דְּכָשָׁם 27 שִׁישׁ אֲרַבַּע מְדִרְגָּוֹת בִּירִידָת

(33) זהר ח"ג עג, א. 34) ראה ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 61. ע' 68. ועוד. 35) משנה תענית ספ"ד. 36) ראה לקו"ת ברכה צג, סע"ד ואילך. 37) ב"ר פ"א, ד. 38) כ"ה ("ד' דברים") בתו"א מגילת אסתר קכב, א. בב"ר שלפנינו: ששה דברים קדמו. וראה פסחים נד, א. תנחומא נשא יא. ועוד. פירוש מהר"ו הארוך לב"ר שם (בהוצאת ווילנא, תרט"ו). 39) תנא דבי אליהו רבה פ"ד. 40) ראה ב"ר שם. לקוטי שיחות חל"ד ע' 22. ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 116. 41) ויצא כח, יב. זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. 42) ספר המאמרים קונטרסים ח"ב שיט, א. 43) תנחומא - הובא במורה נבוכים ח"ב פ"י. וראה מגלה עמוקות אופן קצו (הובא בילקוט ראובני ויצא שם). של"ה חלק תושב"כ ר"פ ויצא (רצא, סע"ב ואילך). לקו"ת פרשתנו ב, ב.

אז ישיר משה ובני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנשמה מלמעלה למטה, וכמו שנגמר¹⁴ בנוסח ברכות השחר
2 דרגה ראשונה נשמה שנתת בי טהורה היא אלה בדרגה שניה אתה
3 בראתה דרגה שלישית אתה יצרתה דרגה רביעית אתה נפתחתה,
4 שהם כנגד ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה¹⁷,
5 כמבואר לעיל, כמו כן יש ארבע
6 שליכות בעליה של האדם
7 מלמטה למעלה שעל ידי
8 התפלה. והם ארבע
9 המדרגות דרגה אחת דרום דרגה
10 שנייה רעש דרגה שלישית אש
11 דרגה רביעית וקול דממה
12 דקה⁴⁴, כלשון הכתוב בספר מלכים
13 לגבי נבואת אליהו, ומבואר בחסידות
14 חלוקת התפילה לארבע דרגות אלו היא
15 דפסוקי דזמרא הוא ענין
16 הרוח הדרגה הראשונה, ובכחות
17 קריאת שמע הוא ענין הרעש
18 הדרגה השנייה, וכמו שאומרים
19 בבכחות קריאת שמע
20 והאופנים וחיות הקודש
21 ברעש גדול וכו', וקריאת
22 שמע הוא ענין האש, הדרגה
23 השלישית שהוא כללות ענין
24 האהבה הבוררת כרשפי אש, וכמו
25 שנגמר בקריאת שמע ואהבת
26 גו'⁴⁵, ואחר כך באים
27 לשמונה עשרה, שהוא ענין
28 קול דממה דקה הדרגה הרביעית
29 (וכמאמר רז"ל⁴⁶ לגבי ההלכה
30 שיש להתפלל את תפילת 'שמונה
31 עשרה' בלחש המשמיע קולו
32 בתפלתו הרי זה מקטני
33 אמן), וכדברי זוהר אודות תפילת
34 'שמונה עשרה' דתמן קאמי
35 מלכא⁴⁷ שם בא המלך. וזהו
36 ענין התוכן והמטרה של ירידת
37 הנשמה למטה, לפי שעל ידי
38 זה על ידי היירידה נעשית העליה
39 מלמטה למעלה בארבע הדרגות
40 דתפלה האמורות לעיל.
41 אף כדי שיוכל להיות ענין
42 העליה מלמטה למעלה
- בתפלה, להעלות עניני ארצה וכו', דברים נחומים ביותר, עד
ל'השמימה', למעלה ביותר צריך להיות תחלה בתור הקדמה והכנה
לתפילה ענין התורה, שזהו ההמשכה מלמעלה מצד האלוקות
והנתינת כח שהאדם מקבל מלמעלה שיוכל להיות אחר כך
ההעלאה מלמטה למעלה על ידי
התפלה, והיינו ושעם הדבר
שפעולת התפילה יכולה להיות
בהקדמת ענין התורה לפי
שבתורה אודות התורה כתיב⁴⁸
בירמיהו הלא כה דברי כאש,
מה אש אינו מקבל טומאה
כך דברי תורה אינו מקבלים
טומאה⁴⁹, וגם הטמא שיש דברים
שבקדושה שאסור לו לעשות, מותר לו
ללמוד תורה (ובלשון הגמרא: "תניא
ר' יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי
תורה מקבלין טומאה, מעשה בתלמיד
אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה
בן בתירא, אמר ליה בני פתח פיה
ויאירו בדריך שאין דברי תורה מקבלין
טומאה, שנאמר הלא כה דברי כאש
נאם ה', מה אש אינו מקבל טומאה אף
דברי תורה אינו מקבלין טומאה")
ולכן הרי זה לימוד התורה נתינת
כח שגם באדם בלתי טהור
בפשוטו⁵⁰, יוכל להיות ענין
העליה וההתקברות לאלקות
בתפלה.
וזהו שישאל מתקשרין
באורייתא בתורה ועל ידי
אורייתא מתקשרין בני ישראל
בקודשא בריך הוא, כי
התורה היא למעלה מנשמות
בני ישראל ולמעלה גם
מתפלה, משום שגם בהיותה
למטה הרי היא התורה בבחינת
דברי כאש בגילוי, ומשמעות
הדברים היא שגם בהיותה למטה,
התורה נשארת במעלתה שהייתה
למעלה ולכן, בכדי שהאדם
שנמצא למטה וכן ירד ביחס למצבו
למעלה יוכל להתעלות על ידי

(44) מלכים-א יט, יא-יב. וראה תו"ח תצוה שמט, א ואילך. ספר המאמרים תרנ"ט ע' קלח. וש"נ. (45) ואתחנן ו, ה.

(46) ברכות כד, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סק"א ס"ב. (47) ראה זח"ג רכג, ב (רע"מ). תקו"ז בהקדמה (ג, ב). (48) ירמ' כג, כט.

(49) ברכות כב, א. (50) נזכר גם הענין שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון (חגיגה בסופה. וש"נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התפלה, צריך להיות תחילה ענין התורה, שזוהי הנתינת
 - 2 כח מלמעלה למטה שיוכל להיות אחר כך העליה בתפלה
 - 3 מלמטה למעלה, וזה ההסבר לאמור לעיל שהתורה היא למעלה מהתפלה
 - 4 וממשיך ומבאר את הצד השני של הענין, שתפילה היא למעלה מהתורה.
 - 5 אָמֵנָם, לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנָה
 - 6 הַנְּתִינָת כֹּחַ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה עַל
 - 7 יְדֵי הַתּוֹרָה, אַזִּי לְאַחַר מִכֵּן
 - 8 נַעֲשִׂית הָעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
 - 9 בַּתְּפִלָּה לְדַרְגָּא נַעֲלִית יוֹתֵר
 - 10 גַּם אִפִּילוּ מִהַתּוֹרָה, וְהֵינִינוּ,
 - 11 שֶׁהַנֶּשְׁמָה מַגַּעַת עַל יְדֵי עֲבוּדָת
 - 12 הַתּוֹרָה הַנֶּשְׁמָה מַצְלִיחָה 'לַגַּעַת'
 - 13 לְשֶׁרֶשֶׁה כְּפִי שֶׁקִּדְמָה לְתוֹרָה,
 - 14 כַּמְבוֹאֵר לְעִיל שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל קִדְמוּ
 - 15 לְתוֹרָה, וְעַד שֶׁעַל יָדָה עַל יְדֵי
 - 16 הַנֶּשְׁמָה נִיתוּסָף בַּתּוֹרָה גִּילּוּי
 - 17 אֹרֶךְ נַעֲלָה יוֹתֵר שֶׁלָּא קִיִּם בַּתּוֹרָה
 - 18 מִצַּד עֲצֻמָּה, כְּדִלְקָמֶן (סְעִיף ו')
 - 19 וְאַיִלָּף) וְנִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדָת
 - 20 הַתּוֹרָה (שֶׁאֵמָנָם הַנְּתִינָת כּוֹחַ לְעַבּוּדָה
 - 21 זוּ הִיא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה) בָּאָה הַנֶּשְׁמָה
 - 22 לְעִילּוֹ גְּדוּל יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר עַל יְדֵי לִימּוּד
 - 23 הַתּוֹרָה, וְכִפִּי שִׁיבוֹאֵר עוֹד לְהֵלֶךְ.
 - 24 (ה) וְלִהְבִּיֵן כֹּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
 - 25 תְּחִילָה הַמְבוֹאֵר בַּתְּנִיָּא⁵¹
 - 26 שֶׁהַנֶּשְׁמָה עֲצֻמָּה אֵינָה צָרִיכָה
 - 27 תְּקוּן כָּלֵל כּו', וְקוֹדֵם שִׁירָה
 - 28 לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה לֹא הָיָה שׁוּם פָּגַם
 - 29 וְחִסְרוֹן שֶׁהָיָה צָרִיכָה לְתֵקֵן וְלִהְיוֹת
 - 30 וְלֹא הוֹצֵרָה הַנֶּשְׁמָה לְרֹדֶת לְמִטָּה
 - 31 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף גַּשְׁמִי בְּעוֹלָם
 - 32 הַזֶּה וְכו' רַק אֵלָּא בִּשְׁבִיל
 - 33 לְהִמְשִׁיךְ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה וּלְגַלּוֹת
 - 34 אֹרֶךְ אֱלוֹקֵי כְּדֵי לְתֵקֵן אֶת הַגּוֹף
 - 35 וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁהֵם כֵּן צָרִיכִים
 - 36 תִּיקוּן, וְהוּא מִמֶּשׁ דּוּגְמַת סוּד
 - 37 גִּלּוֹת הַשְּׂכִינָה שִׁירָה לְמִטָּה וְהִיא
 - 38 בְּגִלּוֹת, כְּבִיכּוֹל, הֵינִינוּ בַּמִּצַּב וּבַמְּקוֹם
 - 39 שֶׁל הַעֵלֶם וְחִסְתָּר עַל הָאֱלּוּקוֹת לְכַבֵּר
 - 40 לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב מֵהָרָע וְלִהְיוֹת
 - 41 לְמַקְוֶם בְּקוּדוּשָׁה נִיצוּצִין שֶׁל אֹר
 - 42 אֱלוֹקֵי שִׁירָה וְנִפְלִי בְּדַבְרִים גַּשְׁמִיִּים
 - 43 וְכו'. וְלָכֵן, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ דִּמְיוֹן בֵּין
- יִרְדַּת הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה לְגַלּוֹת הַשְּׂכִינָה מֵעַנְיָן סוּד גִּלּוֹת הַשְּׂכִינָה יוֹכֵן
- גַּם בְּנוֹגֵעַ לִירִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה. וְהֵינִינוּ לְפִי שֶׁשְּׂכִינָה קָאִי
- הַכוֹנָה עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שֶׁנִּקְרָאת מְטְרוֹנִיתָא גְּבוּרָה, מַלְכָּה
- וְאַיִמָּא תַּתְּאָה⁵², וְנִקְרָאת סְפִירַת הַמַּלְכוּת גַּם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
- לְהִיוֹתָהּ מְקוֹר נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִזָּה מוֹבֵן, דְּכָשֶׁם
- שֶׁהוּא בְּעַנְיָן גִּלּוֹת הַשְּׂכִינָה,
- הִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת, לְגַבִּי אוֹפֵן
- יִרְדַּתָּה בּוֹמֵן הַגִּלּוֹת כֵּן הוּא גַּם
- בְּכָל נִשְׁמָה פְּרָטִית לְגַבִּי יִרְדַּתָּה
- לְמִטָּה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
- וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, סְפִירַת
- הַמַּלְכוּת נִקְרָאת בְּשֵׁם תְּפִלָּה,
- כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵³ בַּתְּהִלִּים וְאַנִּי
- תְּפִלָּה, מִה שֶׁאֵין בֵּין תּוֹרָה
- הִיא בַּתְּפִלָּה⁵⁴ כַּמְבוֹאֵר בַּתּוֹרָה
- הַסוּר. וּמִזָּה מוֹבֵן, שֶׁהַחִילּוֹק
- הַהַבְדֵּל בֵּין תּוֹרָה וְתְּפִלָּה הוּא
- כְּמוֹ הַחִילּוֹק בֵּין זְעִיר אֲנָפִין
- (מִלּוּלִית, פְּנִים זְעִירוֹת. וְהַכוֹנָה
- לְמִידוֹת שְׁבַסְפִּירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שִׁישׁ
- בְּהֵם אֹרֶךְ מוֹעֵט בִּיחָס לְאוֹר הַמְּאִיר
- בְּמוֹחִין וּבִ'אֵרֶךְ אֲנָפִין' שֶׁבְּכַתֵּר, וְכֵאֵן
- הַכוֹנָה בְּמִיּוֹדֵד בְּשִׁיכּוֹת לְמִידוֹת
- (הַתְּפִלָּה) וּמַלְכוּת. דְּהִנֵּה, זְעִיר
- אֲנָפִין וּמַלְכוּת, אֵף עַל פִּי
- שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֵלֶק מִהַסְפִּירוֹת
- בְּאֲצִילוֹת, מְכַל מְקוֹם
- חִלּוּקִים הֵם בְּאוֹפֵן אֲצִילוֹתָם,
- בְּדֶרֶךְ וּבְצוּרָה שְׁבָה נֶאֱצָלוּ מִמְּקוֹרָם
- דְּזְעִיר אֲנָפִין הֵינִינוּ הַמִּידוֹת נֶאֱצָל
- בְּבַחֲבִינָת קִירוֹב וּדְבִיקוֹת
- בְּמִקְוֶוֹ (דְּבִיקוֹת נִיכְרָת
- וְהַדְּבִיקוֹת שֶׁלּוּ בְּמִקְוֶוֹ הִיא בְּאוֹפֵן
- נִרְגַּשׁ וְנִיכָר), וְלָכֵן יֵשׁ בּוֹ טִבַּע
- הָעֲלִיָּה הַשְּׂאִיפָה לְהַתְּעִלוֹת
- וְהַדְּבִיקוֹת בְּמִקְוֶוֹ, שֶׁהוּא עֲנִין
- דְּבִיקוֹת הָעֲלוּל הַתּוֹצֵאָה, הַנֶּאֱצָל
- בְּעִילָתוֹ הַסִּיכָה, הַמְּאִצִּיל, וְהוּא
- זְעִיר אֲנָפִין בְּבַחֲבִינָת גִּילּוּי. וּמִזָּה
- מוֹבֵן שֶׁהַבִּיטוּל שֶׁל זְעִיר אֲנָפִין
- (הָעֲלוּל) כִּלְפִי הַמְּאִצִּיל (הָעֲלִילָה) אֵינּוּ
- בִּיטוּל בְּתַקְלִית, אֵין זֶה בִּיטוּל

(51) פל"ז - מעץ חיים שער כו פ"א. (52) תניא פנ"ב (עב, ב). (53) תהלים קט, ד. וראה זח"ג מט, ב. פנ"ח שער התפלה בהקדמה. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' רמט"ג. (54) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פכ"ב מערכת תורה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מוחלט דכיון שביטול העלול אל העילה (מקורו המאציל) הוא מצד
2 זה שמרגיש העלול את עילתו, והוא מודע למקורו ולכן יודע
3 במה ולמה הוא נכלל וכלפי מי הוא בטל, הרי ביטול זה אינו
4 ביטול במציאות, אין זה ביטול מוחלט עד שהמתבטל מאבד את
5 מציאותו לחלוטין מאחר שהוא
6 בערך למקורו כי יש איזו שהוא
7 יחס והשוואה בין הנאצל למאציל ולכן
8 הנאצל מסוגל להרגיש את מקורו. מה
9 שאין פן ספירת המלכות
10 נאצלה ממקורה המאציל בבחינת
11 ריחוק והבדלה ממקורה
12 (דביקות בלתי ניכרת היינו
13 שהנאצל אכן דבוק למקורו המאציל
14 אבל הדביקות לא ניכרת ולא נרגשת),
15 ולכן נקראת דקות זו נהורא
16 אויבא⁵⁵, אור מעומעם, כלומר
17 אור שאינו ניכר שהוא בחינת
18 שחרות והעדר הגילוי
19 לגמרי⁵⁶, שלא מתגלה ולא ניכר
20 כלל, אך מצד זה דווקא בגלל
21 הריחוק נעשה בה בספירת המלכות
22 הצמאון והתשווקה ביותר
23 לעלות למעלה ולהתחבר
24 למקורה, וכמו שנאמר⁵⁷ בתהלים
25 למען יזמרך כבוד ולא ידום,
26 ואמרו על כך בוורו הנהורא
27 תתא האור התחתון קרי תדיר
28 קורא תמיד לנהורא עילאה לאור
29 העליון ולא שכיף⁵⁸ ואינו שקט,
30 כלומר, ספירת המלכות שהיא האור
31 התחתון ("נהורא תתא") נמצאת
32 תמיד במצב של 'קריאה' שבאה לביטוי
33 בשירה וזמרה ("זימורן כבוד ולא
34 ידום") ורצון להתקרב אל האור העליון
35 ("נהורא עילאה"), הם ספירות המוחין
36 והמידות (והמשל לכך בכוחות הנפש
37 הוא שכוח הדיבור נמצא תמיד
38 ב'קריאה' ובקשה לכוחות השכל
39 והרגש שיאירו בו ויתנו בו חיות, שכן
40 דווקא כאשר חברים יוצאים מן הלב
41 יש בהם חיות רבה). ומזה שהמלכות
42 'קוראת' תמיד ברצון לדבוק בשורשה מוכן, שגם הביטול של המלכות
43 אל שורשה המאציל הוא ביטול במציאות. ובפרט על פי הידוע
- בתורת הסוד ששרש המלכות הוא למעלה גבוה ונעלה יותר
משרש הזעיר אנפין, כמו שנתבאר בעץ חיים⁵⁹ מכתבי
הארז"ל ששרש המלכות הוא ברישא דלא אתידע, שזוהי דראש
העליון (של הכתר), נקרא "רישא דלא אתידע" ("רדל"א"), היינו הראש שלא
נודע (שלא מתגלה) אלא נשאר נעלם
כי הוא למעלה מגילוי, שזוהי
דרגא שלמעלה באין ערוף
לגמרי לגבי המלכות (ולבחינה
זו היא ספירת המלכות קרי תדיר
קוראת ונמשכת תמיד), ולכן כיוון
שהיחס בין מלכות לשורשה הוא בפר
של אין-ערוף הביטול הוא
ביטול בתכלית ביטול מוחלט,
מה שאין פן הביטול הזעיר
אנפין לגבי מקורו אינו ביטול
בתכלית, מאחר שמקורו הוא
באצילות גופא עצמו, והוא
בערך למקורו בעור ששורש
המלכות הוא ב'רדל"א' שלמעלה
מעולם האצילות וגם אין-ערוף בינו
למקורו כמבואר לעיל.
והנה פשם שספירת המלכות,
שנקראת כנסת ישראל
להיותה המקור לנשמות בני
ישראל, היא בבחינת ריחוק
והבדלה ממקורה ושורשה
(בבחינת 'רדל"א' שבכתר, כאמור
לעיל), פן הוא גם בנשמות בני
ישראל ששורשם נעלה מאד אבל
האופן שבו הנשמות באות משורשם
הוא שהן רחוקות משורשם, כפי
שהולך ומבאר, דאף ששרשן של
נשמות ישראל הוא בבחינת
עצמות העצם והמהות של אין
סוף, וכמו שנאמר⁶⁰ בתורה על
בני ישראל בנים אתם לה'
אלקיכם, וכמו שנתבאר
בתנאי⁶¹ שזהו ההתהוות של בני
ישראל מעצמות האלקות כמשל
הבן שנמשך ממוח האב,
וכמו שהבן הוא מעצמות
מוח האב נמשך בהטיפה שממנה
נולד הבן, פידוע החילוק בין השפעת הטיפה ממוח האב

(55) זח"א נא, א. פג, ב. לקו"ת שה"ש ה, א. 56) ראה ספר המאמרים עטר"ת ע' נו. תרח"ץ ע' קט. 57) תהלים ל, יג.

(58) ראה זהר ח"ב קמ, א. ח"א קעת, ב. עז, ב. פו, ב. 59) שער יג (שער אריך אנפין) פ"ב. 60) פ' ראה יד, א. 61) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַשְׁפִּיעַ הַשֶּׁכַל שֶׁהַשְׁפַּעַת הַשֶּׁכַל הִיא
2 רַק הַשְׁפָּעָה חִיצוֹנִית וְאֵינָהּ בָּאָה מִמָּהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הָרֵב עֲצֻמוֹ,
3 מֵהַ שְׂאִין כֵּן הַשְׁפַּעַת הַטִּיפָה הִיא הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית וְעֲצֻמִּית
4 מִעֲצֻמִּיּוֹת הָאֵב, כְּמִבּוֹאֵר בְּכֹמָה מְקוֹמוֹת⁶² וְהַמִּשְׁכָּה הַנִּשְׁמוֹת מִמְּקוֹרָן

לְמִטָּה, הָרִי הוּא בָּאוֹפֵן דְּהִלּוּא כֹה דְּכָרִי כָּאֵשׁ, שְׂדִכְרִי
תּוֹרָה אֵינֶן מְקַבְּלִים טוֹמְאָה, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל שְׁעִנֵּן זֶה שֶׁהַתּוֹרָה
הִיא כָּאֵשׁ הוּא בְּגִילּוּי בְּתוֹרָה גַּם כְּפִי שְׂיִירָדָה לְמִטָּה, וְלִכְּנָן
יֵשׁ מַעֲלָה בְּתוֹרָה לְגַבִּי תְּפִילָה, שְׂדוּקָא עַל יְדֵהּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה
הִיא הַנְּתִינִת כֹּחַ עַל הָעֲלִיָּה
כ"ו.

הִיא בְּדֶרֶךְ שֶׁבָּה הֵבֵן נִמְשָׁךְ מִמּוֹחַ הָאֵב
שֶׁהִיא הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית וְעֲצֻמִּית], כְּמוֹ
כֵּן הַנִּשְׁמוֹת הֵן מִעֲצֻמּוֹת אֵין
סוּף וְלֹא הַשְׁפָּעָה חִיצוֹנִית, וּמִכָּל
מְקוֹם הָרִי הַתְּהוּוֹת הַנִּשְׁמָה
הִיא בָּאוֹפֵן שְׁנַעֲשִׁית לְאַחֵר
הַהֲתוֹחוֹת בְּכַחֲנִית דְּכָר בְּפָנֵי
עֲצֻמוֹ נִפְרָד מִמְּקוֹרָו, וְכְּמוֹ הֵבֵן
שֶׁהוּא מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה
נִפְרָדָה מִהָאֵב, כְּמוֹ כֵּן הַנִּשְׁמָה
הֵן בְּכַחֲנִית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי
עֲצֻמָּה כ"ו⁶³ וְכְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא 'בְּרָא'. וְיִירִידָה זֶה
שֶׁהַנִּשְׁמָה בָּאָה מִמְּקוֹר הַכִּי נִעְלָה,
עֲצֻמּוֹת וּמָהוּת אֵין סוּף, נַעֲשִׂית
בְּכַחֲנִית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה
בְּהִכְדָּלָה מִמְּקוֹרָה, הִיא
בְּשִׁבְלִי הָעֲלִיָּה שֶׁתִּהְיֶה מִזֶּה אַחֵר
כֵּן, שְׂדָהוּ עֲנִין הַצִּמְאוֹן שֶׁל
הַנִּשְׁמָה לְהַתְּעִלוֹת וְלְהַתְּקַבֵּר
לְאַלּוּקוֹת בְּכַחֲנִית בִּיטוּל
בְּתַכְלִית שֶׁל מְצִיאוֹת הַנִּשְׁמָה לְגַבִּי
מְקוֹרָה, וְהוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה
שֶׁהִיא עֲבוּדָה מִתּוֹךְ בִּיטוּל וְצִמְאוֹן
שֶׁבָּא מִתּוֹךְ הִירְחוּק.
אִךְ כִּינֵן שֶׁהַנִּשְׁמָה בַּהֲתוֹחוֹת
מִמְּקוֹרָה נַעֲשִׂית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי
עֲצֻמָּה, הֵנָּה בְּכַדִּי שְׂתוּכָל
לְעִלוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, יֵשׁ
צוּרָה בְּנִתְיָנָה כֹּחַ מִלְּמַעְלָה, מִצַּד
הָאֱלֻהִים, וְעֲנִין זֶה שֶׁל הַנְּתִינִת כּוֹחַ
נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
שְׂשִׁירָשָׁה שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא מְזַעֵר
אֲנָפִין (וּבִפְרָסִיּוֹת יוֹתֵר, מִמִּידָה
הַתְּפֹאֶרֶת, כְּנֹזֵךְ לְעִיל), שְׂנִצָּצֵל
הָאוֹפֵן שֶׁבּו זַעִיר אֲנָפִין נֹאצֵל מִמְּקוֹרָו
הוּא בְּכַחֲנִית קִירֹב וְדִיכּוּת
בְּמִקְוֵהוּ, וְהוּא בְּכַחֲנִית גִּילּוּי
וּמְצִיאוֹת נִיכֹרֶת, וְכֵן הוּא גַּם
בְּתוֹרָה, שְׂגַם כְּפִי שְׂיִירָדָה

הַשֶּׁכַל הִיא רַק הַשְׁפָּעָה חִיצוֹנִית, מֵהַ שְׂאִין כֵּן
הַשְׁפַּעַת הַטִּיפָה הִיא הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית וְעֲצֻמִּית,
כְּמִבּוֹאֵר בְּכֹמָה מְקוֹמוֹת⁶²], כְּמוֹ כֵּן הַנִּשְׁמָה הֵן
מִעֲצֻמּוֹת אֵין סוּף, הָרִי הַתְּהוּוֹת הַנִּשְׁמָה הִיא
בָּאוֹפֵן שְׁנַעֲשִׁית בְּכַחֲנִית דְּכָר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְכְּמוֹ
הֵבֵן שֶׁהוּא מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה מִהָאֵב, כְּמוֹ כֵּן
הַנִּשְׁמָה הֵן בְּכַחֲנִית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה כ"ו⁶³.
וְיִירִידָה זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה נַעֲשִׂית בְּכַחֲנִית מְצִיאוֹת
בְּפָנֵי עֲצֻמָּה בְּהִכְדָּלָה מִמְּקוֹרָה, הִיא בְּשִׁבְלִי
הָעֲלִיָּה, שְׂדָהוּ עֲנִין הַצִּמְאוֹן שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּכַחֲנִית
בִּיטוּל בְּתַכְלִית, וְהוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה.

אִךְ כִּינֵן שֶׁהַנִּשְׁמָה נַעֲשִׂית מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה,
הֵנָּה בְּכַדִּי שְׂתוּכָל לְעִלוֹת לְמַעְלָה, יֵשׁ צוּרָה
בְּנִתְיָנָה כֹּחַ, וְעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
שְׂשִׁירָשָׁה מְזַעֵר אֲנָפִין, שְׂנִצָּצֵל בְּכַחֲנִית קִירֹב
וְדִיכּוּת בְּמִקְוֵהוּ, וְהוּא בְּכַחֲנִית גִּילּוּי, וְכֵן הוּא
גַּם בְּתוֹרָה, שְׂגַם כְּפִי שְׂיִירָדָה לְמִטָּה, הָרִי הוּא
בָּאוֹפֵן דְּהִלּוּא כֹה דְּכָרִי כָּאֵשׁ, שְׂדִכְרִי תּוֹרָה אֵינֶן
מְקַבְּלִים טוֹמְאָה, שְׁעִנֵּן זֶה הוּא בְּגִילּוּי בְּתוֹרָה
גַּם כְּפִי שְׂיִירָדָה לְמִטָּה, וְלִכְּנָן יֵשׁ מַעֲלָה בְּתוֹרָה,
שְׂדוּקָא עַל יְדֵהּ הִיא הַנְּתִינִת כֹּחַ עַל הָעֲלִיָּה כ"ו.

ו) אֲמָנָם לְאַחֲרֵי הַנְּתִינִת כֹּחַ שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
הֵנָּה הָעֲלִיָּה בְּתַפְלָה הִיא לְמַעְלָה גַּם
מִתּוֹרָה, כִּי, תְּפִלָּה הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, וְכְּמוֹ
שְׂנִצָּצֵל בְּכַחֲנִית הַתְּשׁוּבָה פָּרָק עֶשֶׂר שֶׁהַתְּפִלָּה
הִיא בְּכַחֲנִית תְּשׁוּבָה עִילָאָה, וְהָרִי בְּתְשׁוּבָה
נִצָּמֵר²⁰ וְהָרִי תְשׁוּבָה אֶל הָאֱלֻהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה,
שְׂתַעֲלִיָּה הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּכַחֲנִית נִתְּנָה בִּי (כְּנִל)
סְעִיף ב'), וְהוּא עֲנִין הָעֲלִיָּה לְשִׁירָשׁ הַנִּשְׁמָה כְּפִי
שֶׁהִיא לְמַעְלָה גַּם מִתּוֹרָה, כְּנֹזֵכֵר לְעִיל שְׂנִצָּצֵל לְתוֹרָה,
שְׂנִצָּצֵל צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִינֵנו, שְׂאֵף שְׁעִנֵּן זֶה גּוֹפָא
נִתְּנָה בְּתוֹרָה, הָרִי לְאַחֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה מְגַלָּה זֹאת, מִתְּעַלִּים נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַעְלָה מִתּוֹרָה. וְכְּמוֹ
שֶׁהוּא בְּעֲנִין הַתְּשׁוּבָה,
שֶׁהַתּוֹרָה מְגַלָּה מַעֲלָה

שֶׁהִיא לְמַעְלָה גַּם מִתּוֹרָה, כְּנֹזֵכֵר לְעִיל שְׂנִצָּצֵל לְתוֹרָה, שְׂנִצָּצֵל צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִינֵנו, שְׂאֵף שְׁעִנֵּן זֶה גּוֹפָא
נִתְּנָה בְּתוֹרָה, הָרִי לְאַחֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה מְגַלָּה זֹאת, מִתְּעַלִּים נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַעְלָה מִתּוֹרָה. וְכְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהַתּוֹרָה מְגַלָּה מַעֲלָה

(62) ראה לקו"ת ש"ש לט, ג ואילך. ספר המאמרים תרנ"ט ע' ג. ושי"נ. 63) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"ב ע' נט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַתְּשׁוּבָה⁶⁴, וְאָז לאחר שהתורה גילתה את מעלת התשובה שהיא מעלה
2 בתורה לגבי תשובה, גִּדְּלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה עַל הַתּוֹרָה כּו'.
3 וַיֵּשׁ לְבָאָר תַּחֲלִילָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה [שְׁזוּהִי הַתְּשׁוּבָה הָעֲלִיָּה
4 שְׁנַעֲשִׂית בַּנְּשָׂמָה עַל יְדֵי וִירִדְתָּה לַמָּטָה, שְׁמַתְעֲלִית הַנִּשְׁמָה
5 מִדְּרָגַת צָדִיק שְׁבָה הִייתָה קוֹדֶם
6 הִירִידָה לַמָּטָה לְדְרָגַת פֶּעַל
7 תְּשׁוּבָה (פֶּנ"ל סָעִיף ב'),
8 שִׁיכּוּלָה לְהִיּוֹת הַתְּשׁוּבָה בְּעוֹלָם
9 הָהָה דְּוָקָא, כִּי⁶⁵, בְּעוֹלָמוֹת
10 הָעֲלִיּוֹנִים, כָּל הָעֲנִיָּנִים הֵם
11 בְּאֹפֶן מְסוּדָר
12 (אוֹיְסִגְעִשְׁטֶטְלֵט מְסוּדָרִים
13 וְקוֹבֵרִים) כָּל אֶחָד עַל מְקוֹמוֹ
14 כּו', וְאִנֵּם מִשְׁתַּנִּים, מַה שָּׂאִין בֶּן
15 לַמָּטָה בְּעוֹלָם הָהָה כְּפִי שֶׁהוּא
16 קוֹדֶם הַבִּירּוּר וְהַתִּקּוּן הַמּוֹחֵלֵט
17 שְׁלוֹ, יָכוֹל כָּל דְּבָר לְהִשְׁתַּנּוֹת
18 כּו', וְעַד שִׁיכּוּל לֹא רַק לְהִשְׁתַּנּוֹת
19 אֲלֵא אֲפִילוֹ לְהַתְּהַפֵּף מִן הַקֶּצֶה
20 אֶל הַקֶּצֶה, שְׁזוּהוּ מִהֶפֶךְ מִן הַקֶּצֶה
21 אֶל הַקֶּצֶה עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל
22 יָדָה נַעֲשִׂים הַדּוֹנוֹת (לֹא רַק בְּשִׁגְנוֹת, אֲלֵא גַם)
23 בְּשִׁגְנוֹת, אֲלֵא גַם אֲפִילוֹ
24 בְּזִכִּיּוֹת וְעַד לְזִכִּיּוֹת מִמֶּשֶׁשׁ⁶⁶
25 וְלֹא רַק כּוֹכְבוֹת.
26 אֲמָנָם לְבִאֲרָה הֵא גּוֹפָא זֶה
27 עֲצוֹ צְרִיף בִּיאֹר, מַהוּ הַטַּעַם
28 שֶׁבְּעוֹלָם הָהָה דּוּקָא יָכוֹל
29 לְהִיּוֹת עֲנִין הַתְּשׁוּבָה וְלֹא
30 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים?
31 וְהַבִּיאֹר בְּזוֹה⁶⁵, שְׁזוּהוּ לְפִי
32 שֶׁבְּעוֹלָם הָהָה יֵשׁ גִּילּוֹי וְהִיא
33 שֶׁל בְּחִינַת הַסּוֹכֵב, הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
34 הַבְּלִי גָבוֹל שְׁאִינוֹ מִתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת
35 וּבִנְבִיאִים בְּפִנְיִימוֹת אֲלֵא בְּדֶרֶךְ 'סוֹכֵב'
36 ר'מִקוֹף, וְלֹא רַק אוֹר ה'סוֹכֵב' הַמֵּאִיר
37 בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא לֹא רַק בְּחִינַת
38 סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, שְׁיֵשׁ לוֹ
39 אִיזָה שִׁיכּוּת לְעוֹלָמוֹת וְלִכֵּן
40 אִינוֹ נִקְרָא 'סוֹכֵב' סַחַם אֲלֵא 'סוֹכֵב כָּל
- עלמין, אֲלֵא אֲמִיתִית עֲנִין הַסּוֹכֵב שְׁלִמְעֵלָה לְגַמְרִי
מְעוֹלָמוֹת, וְאִין בּוֹ שׁוּם הַגְּבֻלוֹת וְאִינוֹ מִצּוּמָצִם כָּלֵל לְפִי עֵרֶךְ
הַעוֹלָמוֹת, הָהָה גַּם אֲפִילוֹ בְּחִינָה זֹו יִשְׁנָה דְּוָקָא בְּעוֹלָם הָהָה.
וְכִמּוֹ שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל (בְּמֵאמְרֵי יְמֵי גְּאֻלַּת יִט"ט כְּסִלּוֹ⁶⁷)
בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב⁶⁸ בְּסִפְר מַלְכִּים,
בְּדַבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בַּעַת חֲנוּכַּת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן הָהָה הַשְּׁמַיִם
וְשְׁמֵי הַשְּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ לֹא
יִכּוּלִים לְהַכִּיל אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
אֵף כִּי הַבֵּית הָהָה וּבְכָל זֹאת,
הַבֵּית הַזֶּה, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כֵּן יִהְיֶה
מְקוֹם לְהִשְׁרָאָה הַשְּׁכִינָה, דְּמָה
שֶׁהַשְּׁמַיִם וְשְׁמֵי הַשְּׁמַיִם,
שֶׁהֵם עוֹלָם הָאֲצִילוֹת ('שְׁמַיִם')
וְעוֹלָמוֹת אֵין סוֹף שְׁלִמְעֵלָה
מֵאֲצִילוֹת ('שְׁמֵי הַשְּׁמַיִם'), לֹא
יִכְלָלוּךְ, הֲרִי זֶה נִמְשָׁךְ
בְּבְחִינַת אֵף (וְלִכֵּן רִמּוֹז הַכְּתוּב
אֵף כִּי הַבֵּית הָהָה), שֶׁהוּא
עֲנִין אֵף עֲשִׂיתִיו⁶⁹ שֶׁכְּתוּב 'כָּל
הַנִּקְרָא בְּשְׁמִי וּלְכַבּוֹדִי בִּרְאִיתִי יִצְרָתִי
אֵף עֲשִׂיתִי' הַרְמוֹז לְאַרְבַּע הַעוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת-בִּרְאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיהָ וְלִגְבִי
עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה הַשְּׁעוֹלָם הַזֶּה הוּא חֵלֶק
מִמֶּנּוּ נִאֲמַר 'אֵף (עֲשִׂיתִי), שְׁעִנֵּן
הָאֵף לִשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף מוֹרָה עַל
הַיֶּפֶךְ הַטּוֹב וְהַקְּדוּשָׁה, אֲלֵא
שְׁמַתְהַפֵּף עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה⁷⁰
וְנַעֲשֶׂה טוֹב, וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאָר.
וְכָלֵלֹת הָעֲנִין בְּזוֹה, שְׁעַל יְדֵי
הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים הַעוֹשִׂים
תְּשׁוּבָה מִתְּעִלִּים וְנוֹגְעִים לְבְּחִינָה
נַעֲלִית בְּאֱלוֹקוֹת, דְּרָגָה שְׁלִמְעֵלָה

(64) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תח. (65) ראה לקו"ת פינחס עה, ג. סהמ"צ להצ"צ קמב, א ואילך. ספר המאמרים תרל"ה ח"ב ע' שעב ואילך. (66) יומא פו, ב. תניא פ"ז. (67) ד"ה קטנתי פ"ב ואילך; פדה בשלום פ"ב ואילך; רני ושמחי הא' פ"ו ואילך (ספר המאמרים תש"ל ע' עד ואילך; ע' פג ואילך; ע' צז ואילך). (68) מלכים"א ח, כז. (69) ישע"י מג, ז. (70) ראה לקו"ת בלק סט, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לגבי העולמות העליונים, התהוותם כעולמות עם גדרים והגבלות ולא כפי שהדברים הם במקורם באין סוף הבלי גבול וזוהי ירידה מאור פניו ותברך, שפנה נכלל גם עולם האצילות שעם היותו עולם נעלה ביותר וכולו אלוקות ואין בו מציאות נפרדת מאלוקות, גם לגביו, התהוותו וקיומו בתור עולם מוגדר עם ספירות מוגדרות, היא ירידה ביחס לאין סוף הבלי גבול לגמרי, אלא התכלית של כל סדר השתלשלות העולמות הוא התהוות וקיום עולם הזה הגשמי שהוא העולם הכי התחתון, שדוקא בו נעשית דירה לו ותברך מקום ראוי לגילוי והשראת השכינה בתחתונים, כדברי המדרש 'נתאוה הקדוש-ברוך' הוא להיות לו דירה בתחתונים' ומבואר בחסידות שזו המטרה והתכלית של הבריאה, הנה כמו כן הוא בענין התשובה, שבעל תשובה שהוא דבר שיכול להיות רק לאחר שהנשמה ירדה למטה לעולם הזה התחתון הוא למעלה גם אפילו מדרגת צדיק שהוא בבחינת עומד (כלשון הגמרא המובא לעיל 'מקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', והכוונה שהצדיק עומד במדרגתו ואינו מגיע למדרגת בעל תשובה שלמעלה ממדרגתו), שפכילות הרי זו דרגת הצדיקים מדרגת עולם האצילות, אף על ידי התשובה (ששייכת רק בירידת הנשמה למטה בגוף בעולם הזה, על ידי העלייה מירידה זו, כמבואר לעיל) נעשה העילוי של הנשמה לבחינה שלמעלה בבחינת עומד, שפכילות הרי זו מדרגת עולם האצילות, אף על ידי התשובה (ששייכת רק בירידת הנשמה למטה בגוף בעולם הזה) נעשה העילוי לבחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות שיעלם האצילות הוא חלק ממנו (והיא עלייה של הנשמה למעלה יותר מקמו' ה'מקום' והדרגה שהיתה קודם הירידה למטה לעולם הזה). וזהו גם הטעם הפנימי שהתשובה פועלת עילוי בעבודת התורה ומצוות שיהיו בדרגה גבוהה יותר מאשר לימוד התורה וקיום המצוות של

מסדר ההשתלשלות שבו האור האלוקי יורד מדרגה לדרגה בסדר מסודר והדרגתי, שזוהי המדרגה החמישית, כפי שנרמז באמור בתורה חמישית לפרעה⁷¹, שלמעלה מארבע המדרגות מסדר ההשתלשלות עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה⁷², וענין זה מסדר ההשתלשלות הוא בארבע עולמות נרמז בכתוב בתחילת הפסוק ארבע הידות יהיה לכם⁷¹ ואילו התשובה מגעת למדרגה החמישית, הנעלית מארבע העולמות. וזהו שאמרו חכמינו ז"ל שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו⁷³, וזינו, לא רק דרגת הצדיק כמו שהוא למטה, כמבואר בתנאי⁷⁴ שנשמת האדם אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים, אלא גם כפי שהצדיק הוא בבחינת עמידה⁷⁶, שזהו ענין הביטול בתכלית, הנה גם הוא אינו יכול לעמוד במקום שבעלי תשובה עומדים, כיון שדוקא על ידי התשובה באים לבחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות. ועל דרך שפכילות רבינו הזקן⁷⁷, שתכלית ההשתלשלות העולמות אינו בשביל עולמות עליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ותברך, שפנה נכלל גם עולם האצילות, אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון, שדוקא בו נעשית דירה לו ותברך בתחתונים, הנה כמו כן הוא בענין התשובה, שבעל תשובה הוא למעלה גם מדרגת צדיק שהוא בבחינת עומד, שפכילות הרי זו מדרגת עולם האצילות, אף על ידי התשובה (ששייכת רק בירידת הנשמה למטה בגוף בעולם הזה) נעשה העילוי לבחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות של האור האלוקי מלמעלה למטה אינו בשביל עולמות עליונים, הואיל ולהם, היינו בריאת והתהוות עולמות עליונים, הואיל ולהם, היינו

(71) ויגש מז, כד. (72) ראה מאמרי אדה"ז תק"ע ע' צב. אוה"ת בהר ע' תרכ. וראה לקו"ט ס"פ פינחס. שה"ש כד, ריש ע"ד. (73) רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ד. (74) פל"ה (מד, סע"א ואילך). (75) ראה תו"א בהוספות קיד, ד. ועוד. (76) ראה גם ד"ה שובה ישראל תשמ"ג. (77) תניא פל"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הצדיקים, **פִּדְיוֹעַ בְּפִירוֹשׁ לְשׁוֹן חַז"ל תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים,**
 2 **שָׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשִׂים הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים**
 3 **וּמֵאֲרִיִּים**⁷⁸ יותר מכפי שהיו קודם התשובה.
 4 ובוה מבוחר שאין סתירה בין מה שלפעמים מבארים את מעלת התורה על
 5 התשובה (שהתורה מגלה את מעלת
 6 התשובה) ולפעמים מבארים את מעלת
 7 התשובה על התורה (מעלת בעלי
 8 תשובה על צדיקים, מצד העלייה
 9 שאחרי היירדה). וכעת חוזר לבאר
 10 שכמו כן אין סתירה במה שלפעמים
 11 מבארים את מעלת התורה על התפילה
 12 ולפעמים מבארים את מעלת התפילה
 13 על התורה, כפי שממשיך.
 14 (ז) **וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע לַתַּפִּלָּה, שְׁעִנְיָהּ**
 15 **לַתַּפִּלָּה, שְׁעִנְיָהּ הוּא עֲנָן**
 16 **הַתְּשׁוּבָה (פנ"ל סעיף ו'),**
 17 **שְׁהַעֲלִיָּה הַתַּפִּלָּה הַזֶּה הוּא לְמַעַלָּה גַּם**
 18 **יְדֵי הַתַּפִּלָּה הַזֶּה הוּא לְמַעַלָּה גַּם**
 19 **מִהַתּוֹרָה. וְהַעֲנָן בְּזֶה, דְּהַנָּה, נֹסֵף עַל סֵדֶר**
 20 **הַתַּפִּלָּה עַל יְדֵי הַתַּפִּלָּה הַזֶּה הוּא לְמַעַלָּה גַּם**
 21 **מִדְּרִיגַת הַסּוּלָם הַתַּפִּלָּה**
 22 **(דסולם) עַל פִּי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ**
 23 **אַרְבַּע שְׁלִיכוֹת**⁷⁹, כנגד ארבע
 24 העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשייה
 25 שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע הַמְּדִיגוֹת
 26 בִּירִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמֹשֶׁה,
 27 טְהוֹרָה הִיא (אצילות), בְּרָאֲתָהּ
 28 (בריאה), יִצְרָתָהּ (יצירה), נִפְחָתָהּ
 29 (עשייה), וְלִכְּנָן גַּם הַעֲלִיָּה עַל
 30 יְדֵי הַתַּפִּלָּה הִיא בְּאֲרַבַּע
 31 מְדִיגוֹת אֵלּוּ (פנ"ל סעיף
 32 ד'), הֵנָּה עַל יְדֵי הַעֲלִיָּה
 33 בְּאֲרַבַּע מְדִיגוֹת אֵלּוּ, נַעֲשִׂית
 34 הַעֲלִיָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר, לְמַעַלָּה
 35 מֵאֲצִילוֹת, לְכַחֲנִית הָאֱלֹקִים
 36 אֲשֶׁר נִתְּנָה, מְקוֹר הַנֶּשְׁמָה, שֶׁהוּא
 37 לְמַעַלָּה גַּם מְקוֹל דְּמָמָה דְּקָה
 38 דְּשִׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה הַנִּמְרָת בְּלַחֲשׁ
 39 שֶׁעַל כֵּן נִמְרָת בּוֹהֵר דְּתַמָּן קָאֲתִי
 40 מְלָכָא לְשֵׁם בַּא הַמֶּלֶךְ וְהַעֲוֹמֵד
 41 בְּתַפִּילָּה זֶה עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּבִטּוֹל
 42 מוֹחֲלֵט וְלִפְעָמִים מְבֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁזֶה עֲלִיָּה זֶה
 43 לְמַעַלָּה מֵאֲצִילוֹת עֲנָן נְפִילַת אִפִּים שֶׁאַחֲרֵי שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה⁸⁰,
- שאו אומרים את הפסוק בתהלים **אֱלֹהֵי ה' נִפְשִׁי אֶשָּׂא וְגו'**⁸¹ 'אשא'
 מלשון נשיאה והרמה, היינו עליה נוספת, גבוהה יותר מהעלייה בשמונה
 עשרה]. **וּבִכְלָלוֹת** באופן כללי **הָרִי זֶה הַחִילוּק** ההבדל **שֶׁבִּין**
אַרְבַּע הַיְדוֹת עליית הנשמה למדריגות של ארבע העולמות, כנוצר לעיל,
שֶׁהֵם בְּמִדְרֵיגַת הַפְּנִימִיּוֹת אור
 אלוהי שיוור למטה לפי ערך העולמות
 והנבראים ומחלש בהם בפנימיות
שֶׁבָּאָה בְּכַחֲנִית הַתַּחֲלֻקוֹת בכל
 עולם ובכל נברא בהתאם לעניינו
 ויכולת הקליטה שלו, **שֶׁהֵם אַרְבַּע**
הַמְּדִיגוֹת של הנשמה **דְּנִפְשָׁה**
רוּחַ נִשְׁמָה וְחַיָּה, דְּאָף שְׁגָם
מְדִיגַת חַיָּה הִיא בְּכַחֲנִית
מְקִיף שלמעלה מהדרגות של בחינת
 הפנימיות, בכל זאת דרגה זו שייכת
 במידה מסוימת לפנימיות ונמנית יחד
 עם נפש-רוח-נשמה שהן דרגות
 המתייחסות לכוחות הפנימיים (השכל
 והרגש) של הנשמה, כי **הָרִי זֶה**
 דרגת הנשמה הנקראת 'חיה' **מְקִיף**
הַשְּׂיִיף לְפָנִימִיּוֹת, וּבִכְלָלוֹת
הוּא עֲנָן הַחֲכָמָה, הַשֵּׁלֶב
 הראשוני בהתגלות רעיון שכלי
 בהופעת ההבורקה הראשונית של
 הרעיון **דְּעָם הַיּוֹתֵה נְקוּדָה**
בְּלִבָּד ללא הסתעפות לפרטים ולפני
 שהרעיון קרם עור וגידים ונהיה חלק
 מהשכל שהוא מהכוחות הפנימיים
 ולכן חכמה היא אכן 'מקיף', מכל
 מקום **הָרִי הִיא נְקִרָא רֵאשִׁית**
הַשְּׂתַלְשּׁוֹלוֹת⁸² הדרגה הראשונה
 של 'סדר השתלשלות' (שכן כוחות
 הנפש מקבילים לספירות העליונות
 שנשתלשלו מהן ויש למצוא דמיון בין
 החכמה שבנפש האדם לחכמה
 שבספירות העליונות), **וְנִמְצָא,**
שְׁגָם חַיָּה בחינת הנשמה שבכללות
 היא כוח החכמה **הִיא בְּכָל**
פְּנִימִי, וְיֵשׁ לָהּ שְׂיִיכוֹת אֶל
הַפְּנִימִי, שֶׁהוּא בְּכַחֲנִית
הַתַּחֲלֻקוֹת שקשורה בהתלבשות
 פנימית. **וּבִכְלָלוֹת** הבחינה ומדריגה באלוקות המקבילה לעניין החכמה
 שבנפש בדרגה זו של מקיף השייך לפנימי **הוּא עֲנָן עוֹלָם הָאֲצִילוֹת,**⁸⁶

(78) לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה תו"א מגילת אסתר בתחילתו. (79) ראה ב"ב נט, א.

(80) ראה אוה"ת פ' ראה ע' תרצד ואילך. (81) תהלים כה, א. (82) ראה לקו"ת שה"ש כו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דַּעַם הַיּוֹתוֹ לַמַּעֲלָה מִהַתְחַלְקוֹת דְּזִמְן וּמָקוֹם, שְׁעִנְיָן זֶה
- 2 מִתְחִיל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁנֶּחֱמָה הוּא עוֹלָם רוּחָנִי וְאֵין בּוֹ גִּדְרֵי הַזִּמְן
- 3 וְהַמָּקוֹם שֶׁקִּימָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְ�מִי אֲבָל יֵשׁ בּוֹ הַתְּחִלָּה מִסְרִימָת שֶׁל הַדְּבַר,
- 4 מֶה שְׂאִין בֶּן עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא לַמַּעֲלָה מִהַזִּמְן, לַמַּעֲלָה
- 5 אֲפִילוּ מִהַתְּחִלָּה שֶׁל גִּדְרֵי הַמוֹשֵׁג זִמְן,
- 6 אֲלֵא הִיא הִיא וְיִהְיֶה בְּאֶחָד⁸³, 1 וּמָקוֹם, שְׁעִנְיָן זֶה מִתְחִיל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, מֶה
- 7 דְּבַר שִׁיךְ רַק מֵעַל הַגִּדְרִים שֶׁל עֵבֶר, 2 שְׂאִין בֶּן עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא לַמַּעֲלָה מִהַזִּמְן,
- 8 הַזֶּה וְעַתִּיד וְלִכְּנָן בְּגַלּל הַמַּעֲלָה 3 הִיא הִיא וְיִהְיֶה בְּאֶחָד⁸³, וְלִכְּנָן יֵשׁ פֶּרֶסָא
- 9 הַגִּדְלוּת שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְהַפֶּעַר 4 הַמִּפְסָקָת בֵּין אֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה⁸⁴,
- 10 הַגִּדְלוּ בֵּין עוֹלָם הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת 5 שְׁמִשְׁנָה אֶת הָאֹר הַנִּמְשָׁךְ בְּבְרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה
- 11 בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה יֵשׁ פֶּרֶסָא הֵינּוּ 6 שְׂאִינוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּאֲצִילוֹת⁸⁵, מִכָּל מָקוֹם, גַּם
- 12 פְּרוּכָת בְּמוֹבָן שֶׁל מִסָּךְ וְכִסּוּי (עַל 7 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא בְּגִדְרֵי הַתְּחַלְקוֹת כּו'. וְלַמַּעֲלָה מִזֶּה הִיא הַמְדְּרִיגָה הַחֲמִישִׁית, בְּחִינַת
- 13 הַפֶּסוּק "וְהַבְדִּילָה הַפְּרוּכָת לָכֵם" תִּרְגַּם 8 וְלַמַּעֲלָה מִזֶּה הִיא הַמְדְּרִיגָה הַחֲמִישִׁית, בְּחִינַת
- 14 אֲנוּקְלוֹס "פְּרוּכָת" – "פֶּרֶסָא" שְׁהִיא 9 יִחִידָה (מִלְּשׁוֹן יִחִיד) שְׁבִנְשָׁמָה, שְׁזֶהוּ בְּחִינַת
- 15 הַעֲלָם וְהַסְתָּר עַל הָאֲלוּקוֹת הַמְאִירָה 10 הַמְקִיף שֶׁלַּמַּעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת לְגִמְרִי, וְכִידוּעַ
- 16 בְּאֲצִילוֹת, כְּמִבּוּאָר בְּתוֹרַת הַסּוּד כִּי 11 הַחִילּוּק בֵּין אֶחָד לְיִחִיד⁸⁶, שְׁבִבְחִינַת אֶחָד צָרִיךְ
- 17 בְּנוֹסֵף לִכְךָ שֶׁהָאֹר הָאֲלוּקִי יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ 12 לְשִׁלּוֹל עֲנִין הַתְּחַלְקוֹת, מֶה שְׂאִין בֶּן בְּחִינַת
- 18 מִלְּמַעֲלָה לְמִטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל 'סֹדֵר 13 יִחִיד הִיא לַמַּעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת לְגִמְרִי כּו'. וְזֶהוּ
- 19 הַשְּׁתַּלְשׁוּת מִדְּרָגָה לְדְרָגָה וְכָל 14 הָעֲלִיָּה שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, שְׁעִנְיָנָה הוּא עֲנִין
- 20 שֶׁהַדְּרָגָה נִעְלִית יוֹתֵר יֵשׁ בָּהּ יוֹתֵר גִּילּוּי 15 הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְגִיעִים לְהַבְּחִינָה
- 21 אֲלוּקוֹת, וְכָל שְׁהִיא נִמּוּכָה יוֹתֵר, 16 שְׁלַמַּעֲלָה מִהַשְּׁתַּלְשׁוּת, בְּחִינַת יִחִידָה שְׁלַמַּעֲלָה
- 22 אֲלוּקוֹת מְאִירָה בָּהּ בְּהַעֲלָם יוֹתֵר, הִרִי 17 מִהַתְּחַלְקוֹת לְגִמְרִי.
- 23 בֵּין עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שְׁהוּא 'אֲלוּקוֹת 18 וְעוֹד זֹאת, שְׁעַל יְדֵי הָעֲלִיָּה דִּתְּפִלָּה לְבְּחִינָה
- 24 מִמֶּשׁ לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה 19 הַחֲמִישִׁית, מִמְּשִׁיכִים בְּחִינָה הַחֲמִישִׁית
- 25 שֶׁבָּהֶם יֵשׁ מִצִּיאוֹת שֶׁל נִבְרָאִים, יֵשׁ 20 גַּם בְּתוֹרָה. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, הַתּוֹרָה כְּפִי
- 26 צִמְצוּם נוֹסֵף וְהוּא תוֹכֵן עֲנִין ה'פֶּרֶסָא' 21 שְׁבָאָה מִלְּמַעֲלָה יֵשׁ בָּהּ אֲרָבַע מְדְרִיגוֹת,
- 27 הַמִּפְסָקָת בֵּין אֲצִילוֹת 22 וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁸⁷ כְּשִׁבְיָקֵשׁ הַקָּב"ה לֹאמַר
- 28 לְבְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה⁸⁴, 23 תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, אֲמָרָה אֲרָבַע פְּעָמִים בֵּינוּ לְבֵין
- 29 שְׁמִשְׁנָה ה'פֶּרֶסָא' שֶׁמִּצְמִצְמָת אֶת 24 עֲצָמוֹ עַד שֶׁלֹּא אֲמָרָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר⁸⁸ אֲזַ
- 30 הָאֹר הַנִּמְשָׁךְ בְּבְרִיאָה יִצְרָה 25 רָאָה וְיִסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה, וְאַחֲרַיָּה כֶּן וְיִאמְרָ
- 31 עֲשִׂיָּה שְׂאִינוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא 26 לְאֶדָם. וְכֵן נִכְלָל גַּם בְּחִינַת הַמִּתְנָה שְׁבִתּוֹרָה,
- 32 בְּאֲצִילוֹת⁸⁵ אֲלֵא מוֹעֵט וּמִצְוִמֻצֻם, 27 הַחֲמִישִׁית, מִמְּשִׁיכִים בְּחִינָה הַחֲמִישִׁית, שְׁנֵאמַר⁸⁸ בְּאִיּוֹב אֲזַ
- 33 מִכָּל מָקוֹם, גַּם עוֹלָם 28 רָאָה הַקְדוּשָׁה בְּיָדֵינוּ הוּא אֶת הַתּוֹרָה וְיִסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה, וְיֵשׁ
- 34 הָאֲצִילוֹת הוּא בְּגִדְרֵי 29 כֵּן אֲרָבַע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל רֵאשִׁי, סִיפּוֹר, הַכְנָה וְחִקְרָה וְאַחֲרַיָּה כֶּן וְיִאמְרָ
- 35 הַתְּחַלְקוֹת כּו' וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמוּר 30 לְאֶדָם. וְכֵן בְּאִמְרָה לְאֶדָם הַפֶּעַם הַחֲמִישִׁית נִכְלָל גַּם בְּחִינַת
- 36 שֶׁנֶּחֱמָה שְׁהִיא רַק נִקְוָה שֶׁלַּמַּעֲלָה 31 לְיִשְׂרָאֵל וְהָאִמְרָה לְיִשְׂרָאֵל הַפֶּעַם הַחֲמִישִׁית, שְׁנֵאמַר⁸⁸ בְּאִיּוֹב אֲזַ
- 37 מִהַתְּחַלְקוֹת פְּנִימִית הִיא חֶלֶק מִסֵּדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּת. וְלַמַּעֲלָה מִזֶּה לַמַּעֲלָה 32 רָאָה הַקְדוּשָׁה בְּיָדֵינוּ הוּא אֶת הַתּוֹרָה וְיִסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה, וְיֵשׁ
- 38 מִעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הִיא הַמְדְּרִיגָה הַחֲמִישִׁית, בְּחִינַת יִחִידָה 33 כֵּן אֲרָבַע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל רֵאשִׁי, סִיפּוֹר, הַכְנָה וְחִקְרָה וְאַחֲרַיָּה כֶּן וְיִאמְרָ
- 39 (מִלְּשׁוֹן יִחִיד) שְׁבִנְשָׁמָה, שְׁזֶהוּ בְּחִינַת הַמְקִיף שְׁלַמַּעֲלָה 34 לְאֶדָם. וְכֵן בְּאִמְרָה לְאֶדָם הַפֶּעַם הַחֲמִישִׁית נִכְלָל גַּם בְּחִינַת
- 40 הַנִּקְרָא "יִחִיד" שְׁבִנְשָׁמָה, שְׁזֶהוּ בְּחִינַת הַמְקִיף שְׁלַמַּעֲלָה 35 לְאֶדָם. וְכֵן בְּאִמְרָה לְאֶדָם הַפֶּעַם הַחֲמִישִׁית נִכְלָל גַּם בְּחִינַת

(83) ראה זח"ג רנו, ס"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעיהו"א פ"ז (פב, א). (84) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ג. פ"ד. (85) ראה תו"א לך לך יב, ג ואילך. וירא יד, א ואילך. ובכ"מ. (86) ראה תו"א וארא נה, ב. אמ"ב שער הק"ש פ"ח ואילך. סהמ"צ להצ"צ קכד, א ואילך. (87) שמו"ר פ"מ, א. וראה ד"ה לכן אמור תרנ"ח (ספר המאמרים תרנ"ח ע' צג). תשי"ח (תורת מנחם התוועדות חכ"ב ע' 304 ואילך). ובכ"מ. (88) איוב כח, כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִתְנָה שְׁבוּתָהּ, שָׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁸⁹ וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה גֹ',
 2 עֲנִין הַמִּתְנָה, וְכַמְאֲמַר רַז"ל⁹⁰ בגמרא אודות מתן תורה שבשעה
 3 שעלה משה למרום לקבל את התורה, טענו המלאכים לפני הקדוש-ברוך-הוא,
 4 חֲמִידָה גְנוּזָה כו' זאתהוּ מבקש ליתנה לבשר ודם, 'ליתנה', לשון מתנה.
 5 וזהו ענין התורה כפי שהיא נעלית
 6 יותר מבני ישראל.
 7 אָמְנָם יֵשׁ גַּם בַּחֲנִינָה עֲלִיּוֹנָה
 8 יוֹתֵר, שְׁזָהוּ מֵה שְׁנִשְׁמוֹת בְּנֵי
 9 יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים בַּתּוֹרָה עֲלִיָּה
 10 לדרגה גבוהה יותר מכפי שהתורה היא
 11 מצד עצמה, כַּמְאֲמַר רַז"ל⁹¹ כָּל
 12 הַקּוֹרֵא וְשׁוֹנֶה בַּתּוֹרָה הַקֶּבֶ"ה
 13 קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה כְּנֶגְדּוֹ, שְׁזָהוּ
 14 הַמִּשְׁכָּת בַּחֲנִינָה הַקֶּבֶ"ה,
 15 שְׁהוּא קְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל וְנִעְלָה
 16 מִהוֹעֲלוֹמֹת מִצַּד עֲצָמוֹ, שְׁיִהְיֶה
 17 בְּרוּךְ וְנִשְׁפָּךְ (ברוך) מִלְשׁוֹן
 18 הַמִּשְׁכָּה כְּמוֹ בְּדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה 'הַמְבִירִין
 19 אֶת הַגֶּפֶן' שִׁפְרוּשׁוֹ מְכּוּפֵף אֶת עֲנֵי עֵץ
 20 הָעֲנָבִים) לְמִטָּה. וְזָהוּ שְׁדוּד
 21 הַמֶּלֶךְ הָיָה לִימּוּדוֹ בַּתּוֹרָה בְּאוֹפֶן כּוֹז
 22 שְׁהִיא מִחֲבֵר תּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה
 23 עִם קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא⁹²,
 24 וְהוּא עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה
 25 לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם הַתּוֹרָה עֲצָמָה,
 26 כְּמוֹבא בַּחֲסִידוֹת בִּשְׁם 'סֵפֶר הַבְּהִיר'
 27 וְהוֹדָה לְגַבִּי אוֹפֶן לִימּוּד הַתּוֹרָה שֶׁל
 28 דּוֹד הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹבֵא בַּלְקוּטֵי תּוֹרָה
 29 לְאִדְמוּרֵי הַזֶּקֶן: "... דּוֹד הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ
 30 הַשְּׁלוֹם הִיָּה מִחֲבֵר תּוֹרָה שְׁלֹמֶעֱלָה עִם
 31 קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁהִיא מִמִּשְׁכֵּן
 32 הַשְּׂרָאָת אוֹר אֵין סוֹף בַּחֲכָמָה [שְׁמֵשׁ
 33 בָּאָה הַתּוֹרָה, חֲכָמְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 34 הוּא] וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ,
 35 לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ לְשֵׁם הַתּוֹרָה עֲצָמָה, הֵינּוּ
 36 לְפַעֲלוֹ עֲלִיּוֹ וְתוֹסֶפֶת בַּתּוֹרָה, יוֹתֵר
 37 מִמַּעֲלֵת הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמָה. וְעֲנִין זֶה
 38 עֲלִיָּה זוֹ בַּתּוֹרָה נִעְשֶׂה עַל יְדֵי
 39 הַתּוֹפֵלָה שְׁעֲנִינָה תְּשׁוּבָה,
 40 וְכַמְאֲמוֹר לְעִיל (סְעִיף ו') שְׁלֹאֲחֵרִי שְׁיִשְׁנָה הַנְּתִינָת כַּח
 41 בַּתּוֹרָה עַל הָעֲלִיָּה דִּתְפִלָּה, שְׁזוֹ אֲכֵן מַעֲלָה בַּתּוֹרָה לְגַבִּי הַתּוֹפֵלָה
- 42 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הַנּוֹתֶנֶת אֶת הַכּוֹחַ לְעֲלִיָּה דִּתְפִלָּה
 43 דִּתְפִלָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר, יוֹתֵר מִהֲדִרְגָּה שֶׁל הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמָה, וְעַד
 44 שְׁפּוֹעֲלָת הַתּוֹפֵלָה עֲלִיּוֹ גַּם בַּהֲתוֹרָה.
 45 וְזָהוּ הַטֵּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ שְׁלֹאֲחֵרִי וְאַהֲבָתָ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל
 46 לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
 47 מְאֹדְךָ⁹³, הַהֲתַעֲוֹרוֹת לֵאחֲבֵת ה'
 48 בַּעֲבוּרֵת הַתּוֹפֵלָה בִּקְרִיאַת שְׁמֵעַ נֶאֱמַר
 49 הַצִּיּוֹר וְדִבְרָתָ בָּם⁹⁴, וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 50 ז"ל בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה הַכְּתוּב
 51 מְדַבֵּר⁹⁵ וּמַצּוּהָ עַל לִימּוּד הַתּוֹרָה,
 52 וְהֵינּוּ, שָׁעַל יְדֵי הָעֲלִיָּה
 53 דִּתְפִלָּה, וְאַהֲבָתָ גֹ', פּוֹעֲלִים
 54 נִשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּשְׁכָּה
 55 וְעִלּוֹ בַּתּוֹרָה, שְׁזָהוּ עֲנִין
 56 וְדִבְרָתָ בָּם, שְׁהוּא עֲנִין הַדִּיבּוּר
 57 לְשׁוֹן הַנְּהָגָה וְהַמִּשְׁכָּה, כְּמוֹ
 58 לְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּחֲלָיִם יִדְבֹּר שִׁפְרוּשׁוֹ
 59 יִנְהִי עֲמִים תַּחְתִּינוּ⁹⁶, כּוֹלָל
 60 גַּם שְׁנַעֲשֶׂה הָאִדָּם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה
 61 (לְאַחֵר הָעֲלִיּוֹ שֶׁל עֲבוּדָת הַתּוֹפֵלָה)
 62 מְנַהִיג, מוֹשֵׁל וְשׁוֹלֵט עַל
 63 הַתּוֹרָה, שְׁנַעֲשִׂית תּוֹרָתוֹ,
 64 שְׁלֹכֵן הִנֵּה כְּדַבְּרֵי הַגִּמְרָא תִּלְמִיד
 65 חָכָם שְׁמַחֵל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ
 66 מְחוּל⁹⁷, כִּי מֵאַחֵר שֶׁהַתּוֹרָה שְׁלֵמָה
 67 נַעֲשִׂית שְׁלוֹ, בְּרִשְׁתּוֹ לְמַחֲלוֹ עַל כְּבוֹדוֹ
 68 כְּתִלְמִיד חָכָם.
 69 (ח) וְהִנֵּה שְׁתֵּי מְדַרְיָגוֹת הַנִּ"ל
 70 דְּאַרְבַּע הַיְּדוֹת שְׁכֵנֵי 'סֵדֶר
 71 הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' שִׁישׁ בּוֹ אַרְבַּע עוֹלָמוֹת
 72 אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה
 73 וְהַתְּמִישִׁית שְׁלֹמֶעֱלָה מִסֵּדֶר
 74 הַשְּׁתַּלְשׁוֹת יִשְׁנָם גַּם לְמַעַלָּה
 75 מִהַשְּׁתַּלְשׁוֹת גּוֹפָא עֲצָמוֹ, גַּם
 76 וְאִפְּלוֹ לְפָנֵי הַצִּמְצוּמִים, בְּהַבְּחִינָה
 77 שְׁעִלָּה נֶאֱמַר עַד שְׁלֹא נִבְרָא
 78 הָעוֹלָם לְפָנֵי שְׁהִיָּה מַצִּיאוֹת שֶׁל
 79 עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים הָיָה הוּא הַקְּדוֹשׁ
 80 בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצָמוֹ וְשִׁמּוֹ וְהַתּוֹרָה
 81 וְהַתְּפִשְׁטוֹת שְׁלוֹ בְּלִבָּד⁹⁸ וגַּם בַּחֲזִינָה זוֹ שֶׁ חֲלוּקָה בֵּין 'אַרְבַּע הַיְּדוֹת'
 82 וְהַחֲמִישִׁית' מַעֲיֵן הַחֲלוּקָה הַקִּיּוּמָת בִּסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת, כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.

(89) תשא לא, יח. וראה ב"ר פ"ו, ה. (90) שבת פח, ב. (91) ראה תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרל"ד. (92) ראה זהר ח"ג רכב, ב (ברע"מ). לקו"ת שלח מז, ג. ובכ"מ. (93) ואתחנן ו, ה. (94) שם, ז. (95) ראה ספרי ופרש"י ואתחנן שם. יומא יט, ב וברש"י שם ד"ה במ (הב). שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סט"ז. הלי' ת"ת פ"ג ס"ב. (96) תהלים מז, ד. (97) קידושין לב, א"ב. (98) פרקי דר"א פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּהִנֵּה, בְּהָאֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם גּוֹפָא עֲצָמו אָף שֶׁהוּא אֵין סוּף
- 2 וּלְמַעַלָּה מִהַתְחַלְקוּת, מְכַל מְקוֹם יִשְׁנֹו בְּאֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם הָאֹר
- 3 שֶׁלְצוֹרֶךְ הַגִּילּוּי בְּעוֹלָמוֹת (שִׁיתְגַּלָּה בְּפוּעַל אַחֲרֵי הַצְמָצוֹם), שֶׁזָּהוּ
- 4 עֲנִיָּן שֶׁל גִּילּוּי אֹר, גִּילּוּי וְהַמְשָׁכָה וְיִשְׁנֹו גַם בְּחִינַת הָאֹר
- 5 שֶׁהִבְדִּילֹו⁹⁹ לְהִיּוֹת אֹר וְהַתְּפִשּׁוּת
- 6 מִהַעֲצָם אֲבָל הַהִבְדָּלָה הִיא
- 7 לְעֲצָמוֹ¹⁰⁰, וְלֹא לְצוֹרֶךְ
- 8 הַגִּילּוּי שֶׁבְּעוֹלָמוֹת, אֲבָל גַּם
- 9 הָאֹר שֶׁהִבְדִּילֹו לְעֲצָמוֹ הוּא
- 10 מְצִיאוֹת אֹר, הָאֵרָה וְהַתְּפִשּׁוּת
- 11 וְהַתְּגַלּוּת מִהַעֲצָם וְאִינוּ כְּמוֹ
- 12 שֶׁהוּא כְּפִי שֶׁהָאֹר הוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ
- 13 מִמֶּשׁ, שֶׁשָּׁם אִינוּ בְּבִחִינַת
- 14 אֹר וְגִילּוּי כָּלֵל אֵלָּא חֵלֶק מִהַעֲצָם.
- 15 וְהוּא וְהַהִבְדָּל הוּזָה בִּיחֹס שֶׁל הָאֹר
- 16 לְעַצְמוֹ, בֵּין הָאֹר כְּפִי שֶׁנוֹעֵד לְהַתְּגַלּוּת
- 17 בְּעוֹלָמוֹת לְאֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעֲצָמוֹ, הוּא
- 18 עַל דֶּרֶךְ הַהִפְרָשׁ בֵּין כֹּחוֹת
- 19 הַעֲצָמִים הַכְּלוּלִים בְּנִפְשׁ
- 20 וְעִידִין לֹא בְּאֹר לִידֵי גִילּוּי וּבִיטוּי
- 21 לְהַעֲנִין שֶׁהִנָּפֵשׁ נוֹשָׂא בְּעֲצָמוֹ
- 22 כֹּחוֹת¹⁰¹ וְגַם בְּעַצְמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה מְכַל
- 23 הַתְּחַלְקוּת טְמוּיִם כֹּחוֹת, דְּכֹחוֹת
- 24 הַכְּלוּלִים בְּנִפְשׁ הֵם בְּחִינַת
- 25 כֹּחוֹת עַל כָּל פְּנִים אָף עַל פִּי
- 26 שֶׁלֹא נִתְגַּלּוּ בְּפוּעַל, יֵשׁ מְקוֹם לְהַגִּידוֹם
- 27 כְּכֹחוֹת, וְלִכְּנֹו יֵשׁ לָהֶם לְכֹחוֹת
- 28 הַכְּלוּלִים שֶׁיִּיכּוֹת מְסוּיִימַת לְכֹחוֹת
- 29 הַגִּלּוּיִים, עַד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שִׁיכּוֹת
- 30 אִפִּילוֹ לְהַאֲבִירִים שֶׁבְּגוּף
- 31 הַגִּשְׁמִי וְהַחוּמְרִי, אֲבָל מֵה
- 32 שֶׁהִנָּפֵשׁ נוֹשָׂא בְּעֲצָמוֹ כֹּחוֹת
- 33 הִרִי זֶה בְּאֹפֶן שֶׁאֵין שָׁם
- 34 מְצִיאוֹת שֶׁל כֹּחוֹת עִם הַגִּדּוּת
- 35 וְהַגְּבֻלָּת כָּלֵל, אֲלֹא רִק כֹּחוֹת
- 36 בְּחוֹר שְׁלִימוֹת שֶׁל הִנָּפֵשׁ עֲצָמָה
- 37 וְלֹא בְּחוֹר מְצִיאוֹת מִחוּץ לְנִפְשׁ.
- 38 וְכֵן הוּא בְּאֹר אֵין סוּף
- 39 שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם, שֶׁאִנֶּם הוּא
- 40 לְמַעַלָּה מִהַתְּחַלְקוּת לְגִדּוּיִם שׁוּנִים
- 41 וּמְכַל מְקוֹם יֵשׁ בּוֹ מַעֲיֵן חִלּוּקָה זֹו שֶׁיִּשְׁנֹו הָאֹר אֵין סוּף כְּפִי שֶׁהוּא

- 42 בְּעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁאִינוּ בְּבִחִינַת
- 43 גִּילּוּי וְאֹר כָּלֵל, וְאֵין זֶה אֲלֹא שֶׁמִּצַּד שְׁלִימוֹת הַעֲצָמוֹת,
- 44 וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ב'פֶּתַח אֱלֹהִי' אֲנִת הוּא שְׁלִימוֹתָא דְכוּלָּא¹⁰² אֵתָה הוּא
- 45 שְׁלִימוֹת הַכּוֹל, הִרִי הוּא עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת נוֹשָׂא בְּעֲצָמוֹ גַּם
- 46 הַשְׁלִימוֹת דְּגִבּוּל כּו'. כִּי אִם יֵשׁ
- 47 בּוֹ רִק בְּלִי גִבּוּל וְאֵין בּוֹ גִבּוּל אֵין זֹו
- 48 שְׁלִימוֹת, וּמִצַּד הַשְׁלִימוֹת יֵשׁ בּוֹ גַּם
- 49 גִבּוּל, אֲבָל לְמִירוֹת שִׁישׁ מְצִיאוֹת שֶׁל
- 50 אֹר שֶׁיִּכּוֹל לְהִיּוֹת מְגוּבֵּל, לְמַעַשֶׁה אִינוּ
- 51 מִתְגַּלָּה וְאִינוּ מֵאִיר כָּלֵל. וְיִשְׁנֹו
- 52 בְּחִינַת הַגִּילּוּי שֶׁבְּאֹר, הַחֵל
- 53 מִמְּדִרְיַגַּת הָאֹר שֶׁהִבְדִּילֹו
- 54 לְעֲצָמוֹ, שֶׁאִנֶּם הַהִבְדָּלָה הִיא
- 55 לְעֲצָמוֹ וְלֹא אֵל הַזּוּלָּת, אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי
- 56 כִּיווִן שֶׁהִבְדִּילֹו פִּירוּשׁ הַדְּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ
- 57 כְּבֶר שֶׁיִּיכּוֹת לְהַגִּילּוּי שֶׁלְאַחַר
- 58 זְמַן בְּשִׁלְכִים יוֹתֵר מֵאוֹחוּרִים שֶׁל
- 59 הָאֵרָה וְהַתְּגַלּוּת עַד לְאַחַר
- 60 הַצְמָצוֹם כּו'. שֶׁזֶּה הוּא עֵיקֶר עֲנִין
- 61 הָאֹר וְהַגִּילּוּי לְעוֹלָמוֹת וּלְנִבְרָאִים.
- 62 וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁבְּכִרְיָאָת הָאֹר
- 63 בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרָאשִׁית כְּתִיב¹⁰³ כְּתוּב
- 64 בְּתוֹרָה וַיֵּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אֹר
- 65 וַיְהִי אֹר, וְלֹא נֶאֱמַר וַיְהִי כֵן,
- 66 כְּמוֹ בְּשָׁאֵר הַמִּצְוֹת כְּמוֹ
- 67 לְמַשֵּׁל בְּפִסּוּקִים הַבָּאִים לְאַחַר מֵאִמֶּר
- 68 זֶה עַל הָאֹר וַיֵּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רְקִיעַ....
- 69 וַיְהִי כֵן, וְכֵן בְּשָׁאֵר הַמִּצְוֹת,
- 70 כְּפִירוּשׁ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב¹⁰⁴
- 71 שֶׁבְּכִדִּי שִׁיחִיָּה עֲנִין הָאֹר
- 72 הָאֵרָה וְגִילּוּי לְעוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים
- 73 מְגוּבֵּלִים צָרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין
- 74 הַצְמָצוֹם וְלֹא יִכּוֹל לְהִיּוֹת גִּילּוּי שֶׁל
- 75 הָאֹר אֵין סוּף עֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱרָאָה
- 76 הַצְמָצוֹם וְהַתְּסַתֵּר שֶׁל הָאֹר הָאֱלֹקִי
- 77 אֵין סוּף כְּמוֹ צֶעֶר לְעוֹלָם,
- 78 וְלִכְּנֹו נֶאֱמַר וַיְהִי, כְּמֵאִמֶּר¹⁰⁵
- 79 רַ"ל¹⁰⁵ בְּגִמְרָא (לְגַבִּי הַכְּתוּב וַיְהִי
- 80 בִּימֵי אַחֲשׁוּרוֹשׁ) כָּל מְקוֹם
- 81 שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי אִינוּ אֲלֹא לְשׁוֹן
- 82 צֶעֶר. אֲמָנָם כָּל זֶה הוּא בְּעִנְיָן הָאֹר כְּפִי שֶׁהוּא בְּגִילּוּי וּבְאֹר

(99) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו. ב"ר פ"ג, ו. 100) ראה ספר המאמרים תרס"ח ע' כה ואילך. 101) ראה ספר המאמרים תרנ"ט ע' רכט. תרס"ב ע' שכו ואילך. תרס"ה ע' רסז ואילך. המשך תער"ב ח"א פקס"ו. 102) ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). 103) בראשית א, ג. 104) ראה כתר שם טוב סימן רמז. אור תורה להח"מ סו"ס ב. 105) מגילה יו"ד, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זה יש אחר כך צמצום שהוא בשביל גילוי לעולמות ובראים מוגבלים, מה
2 שֶׁאֵין בֶּן הָאוֹר שְׁפָלוֹל בְּעֶצְמוֹתוֹ מִמָּשׁ ולא מתגלה כלל הָרִי
3 הוא בְּתַכְלִית הַהֶעָלָם ולמעלה מגילוי לגמרי.
4 וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל הַהֶפְרָשׁ בֵּין ארבע הדרגות שבנשמה
5 שהם בְּחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה
6 חֵדָה, שְׂשִׁשׁ בָּהֶם צִיּוֹר והגדרה
7 מְסוּיֵמֶת וְהִתְחַלְקוֹת לַעֲנִינִים
8 שׁוּנִים, בֵּינוֹן שְׂשִׁשׁ בָּהֶם עֲנָן
9 הַגִּילּוּי עַל כָּל פָּנִים וְאִינֵם הַעֲצָם
10 מִמָּשׁ, לְבַחֲנִית יְחִידָה הדרגה
11 הַחֲמִישִׁית שֶׁאֵין בָּהּ הִתְחַלְקוֹת
12 כָּלָל, לְהִיּוֹתָהּ בְּתַכְלִית
13 הַהֶעָלָם ולמעלה מגילוי כלל,
14 שֶׁזֶהוּ כְּמוֹ הָאוֹר הַכָּלוּל
15 בְּעֶצְמוֹתוֹ מִמָּשׁ. וְלִשָּׁם לדרגה
16 נַעֲלִית זו שם האור הוא התפשטות של
17 הַעֲצָם אֲבָל לֹא גִילּוּי מִחוּץ לַעֲצָם
18 מִגַּעַת עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה,
19 וְהִינֵנוּ, שֶׁעַל יְדֵי יְרִידַת
20 הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
21 הַמָּלֵא קְלִיפוֹת הַמַּסְתִּירוֹת עַל
22 הָאֱלוּקוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא הַצַּד
23 הָאֲחֵר, הַהוּפֵךְ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, תַּכְלִית
24 הַהֶעָלָם וְהַהִסְתָּר עַל הָאֱלוּקוֹת, הִנֵּה
25 עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
26 שֶׁמִּהֲפֹךְ הַהֶעָלָם כֹּו' הַבִּלְתִּי
27 רְצוֹי לְטוֹב וְאוֹר, אֲזִי מִגִּיעַ
28 לְתַכְלִית הַהֶעָלָם שְׁלֹמְעֵלָה,
29 הִינֵנוּ לְבַחֲנִית הָאוֹר הַכָּלוּל
30 בְּעֶצְמוֹתוֹ מִמָּשׁ, שְׁלֹמְעֵלָה גַם
31 אֵפִילוּ מִהָאוֹר שֶׁהִבְדִּילוֹ לַעֲצָמוֹ
32 שֶׁנִּם בַּחֲנִיָּה זו היא למעלה מגילוי
33 לְזוּלָתָה, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וְעַד כִּדִּי כֵךְ
34 גְדֻלָּה מַעֲלָתָהּ שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
35 שֶׁהִיא מִגַּעַת לְפָנִימִיּוֹת וְעֶצְמוֹת
36 אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא (וְכִמְבּוֹאֵר
37 בְּהַמְשָׁךְ מֵאֲמָרִי 'בִּאתִי לִגְנִי' שִׁיעָאוֹ
38 לְאוֹר לִי"ד שֶׁבֶט תִּשְׁנִי יוֹם
39 הַהִילּוּלָא¹⁰⁶ שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ).
40 (ט) וְזֶהוּ גַם עֲנָן הַהֶפְלָאָה
41 דְּבִקְרִיעֵת יָם סוּף שֶׁעַל כֵךְ נִשְׁאַלָה הַשֹּׁאֵלָה בַּתְּחִילַת הַמֵּאֲמָר מִהוּ גִדּוֹל
42 הָעֲנָן (בְּמִיּוֹדָה לַהֲצֵלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה הַכֹּרֶחַ בְּקִרְיעַת יָם סוּף דּוּקָא),
- וההסבר הוא דְּכִתִּיב¹⁰⁷ בַּתְּחִילִים הֶפֶךְ יָם לְיִבְשָׁה, יָם הוּא עֲנָן
הַהֶעָלָם כִּפִּי שְׂרוּאִים שְׂמִי הִים מְכֻסִּים עַל כָּל בְּרֹאֵי הִים, וְיִבְשָׁה הוּא
עֲנָן הַגִּילּוּי כִּפִּי שְׂרוּאִים שֶׁהִבּוֹרָאִים שֶׁבִּיבְשָׁה גְלוּיִם לְעֵין, וּבִקְרִיעֵת
יָם סוּף הֶפֶךְ יָם לְיִבְשָׁה, שֶׁהַהֶעָלָם עֲצָמוֹ בָּא לְיַדִּי גִילּוּי,
וְהַמְשָׁעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַפִּיכָת הִים
לִיבִישָׁה שֶׁהַהֶעָלָם עֲצָמוֹ, עֲנִיין הָאֱלוּקוֹת
שֶׁלֹּמְעֵלָה מִגִּילּוּי, הַתְּגַלָּה וְעַד כִּדִּי כֵךְ
שְׁתַּכְלִית הַהֶעָלָם, הֶעָלָם הָעֲצָמִי, עֲנִיין הָאֱלוּקוֹת שֶׁנַּעֲלָם
בְּעֶצָם מִהוּתוֹ וְלֹא שִׁיךְ לְגִילּוּי כָּלָל
בָּא לְיַדִּי גִילּוּי, כְּמִבּוֹאֵר
בַּהֲרַחֲבָה אֲוֹדוֹת הַמְשָׁעוֹת הַרְוּתִינִת
הַפְּנִימִית שֶׁל קִרְיעַת יָם סוּף בְּשַׁעַר
הָאֲמוֹנָה לְאֲדָמוֹ"ר
הָאֲמִצְעִי¹⁰⁸.
וְזֶהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמָר עַל הַכְּתוּב 'כִּי
גָאָה גָאָה' אֲתִגְאִי עַל גִּיּוֹתֵנִי,
הַתְּגָאָה עַל הַגָּאִים, דְּגִיּוֹתֵנִי גָאִים
לְמַעֲלִיּוֹת הוּא מְדַרְיָגָה הַכִּי
נַעֲלִית¹⁰⁹, וְעַד לְבַחֲנִית הָאוֹר
כְּמוֹ שֶׁהִבְדִּילוֹ לַעֲצָמוֹ וְאֵינוֹ
מֵאִיר לְזוּלָתָהּ כָּלָל, וְאֲתִגְאִי עַל
גִּיּוֹתֵנִי גָאָה עַל הַגָּאִים הִינֵנוּ
שֶׁהָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹתוֹ
מִמָּשׁ שֶׁהוּא לְמַעֲלָה יוֹתֵר מִהָאוֹר כְּמוֹ
שֶׁהִבְדִּילוֹ לַעֲצָמוֹ, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, בָּא
לְיַדִּי גִילּוּי שֶׁהוּא חִידוּשׁ גְּדוֹל
וְהַפְּלָאָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר (וְכִמְבּוֹאֵר
ב'תּוֹרַת אוֹר' לְפִרְשֵׁהּ ז"ל, פִּרְשֵׁת בִּשְׁלָח:
"... כִּי גָאָה לְמַעֲלָה מִגָּאָה, וְגָאָה הוּא
בַּחֲנִית סוֹבֵב כָּל עַלְמִין דְּכּוֹלָא קִמִּיָּה
כָּלֹא חֲשִׁיב, וְגָאָה עַל גָּאָה הוּא יִתְבָּרֵךְ
בְּעֶצְמוֹ וּבְכַבּוֹדוֹ אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא
מִמָּשׁ דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלָל
בַּחֲנִית אֲתָה הוּא ה' לְבָדֵךְ...").
וְזֶהוּ עֲנָן הַקּוֹשִׁי דְּקִרְיעַת יָם
סוּף (כְּלִשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל לְגַבִּי כְּמָה
עֲנִינִים קָשָׁה בְּקִרְיעַת יָם סוּף),
וְנִשְׁאַלָה הַשֹּׁאֵלָה מַה שִׁיךְ 'קוֹשִׁי' לְגַבִּי
הַקְּדוּשִׁי-בְּרוּךְ הוּא וְהַהִסְתָּר הוּא
וְהִינֵנוּ מִצַּד עֲנָן הַצִּמְצוּם, דְּבִקְרִיעַת יָם סוּף
יְדֵי צִמְצוּם, דְּבִקְרִיעַת יָם סוּף נִתְגַּלָּה הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה לְגַמְרִי

(106) הַמְשָׁךְ בִּאתִי לִגְנִי ה'שִׁי"ת בְּסוּפּוֹ (סִפְר הַמֵּאֲמָרִים ה'שִׁי"ת ע' 154 וְאֵילֶךְ). (107) תְּהִלִּים סו, ו. (108) פִּנְיָד וְאֵילֶךְ (צו, א וְאֵילֶךְ). (109) רָאָה גַם תו"א פִּרְשָׁתוֹ סב, ג. סג, ג. הַמְשָׁךְ בִּאתִי לִגְנִי הַנ"ל ה'שִׁי"ת פִּי"ז (סִפְר הַמֵּאֲמָרִים ה'שִׁי"ת ע' 153). ד"ה הַנ"ל תִּשְׁמָ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְגִילוֹי וְלֹא הָיָה בּוֹ צִמּוּס. וְהָיָה, בְּחִינָה זוֹ שֶׁלֹּמְעֵלָה מְגִילוֹי לְגַמְרִי
- 2 הָיָא לְמַעְלָה מִהֶתְחַלְקוֹת לְגַמְרִי כִּי אֵין בַּה שׁוּם הִגְבְּלוֹת וְשׁוּם
- 3 הַגְדְּרוֹת, דְּמַצֵּד מְדַרְיָגָה הַסּוֹכֵב הַשִּׁיף אֶל הָעוֹלָמוֹת, אֹר אֱלוֹקִי
- 4 שְׁהוּא אֲכַן 'מִקִּיף' אֲבָל מְכַל מְקוֹם שִׁיף לְהֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת שְׁהִיא כְּמוֹ
- 5 בְּחִינַת חֵיהָ שְׁבִנְשִׁמָּה שְׁהִיא 'מִקִּיף' אֲבָל מְדוּבָר בְּמִקִּיף הַשִּׁיף אֶל הַפְּנִימִי,
- 6 שִׁיף עֲנִין שֶׁל הֶתְחַלְקוֹת בְּגִלָּל
- 7 הַשִּׁיכוֹת לִ'פְנִימִי', כְּמִבּוֹרָא לַעִיל,
- 8 אֲבָל מַצֵּד בְּחִינַת הַסּוֹכֵב
- 9 הָאֱמִיתִי שְׁנִקְרָא 'סוֹכֵב' וְלֹא 'סוֹכֵב' כֹּל עֲלִמִּין, שְׁהִיא כְּמוֹ בְּחִינַת
- 10 יְחִידָה שְׁהִיא 'מִקִּיף' שְׁלֹא שִׁיף אֶל
- 11 הַפְּנִימִי, לֹא שִׁיף הֶתְחַלְקוֹת
- 12 כָּלָל. וְכִינֵן שְׁבִקְרִיעַת יָם סוּף
- 13 נִתְגַּלְתָּה בְּחִינָה נְעִילָה זוֹ שְׁלֹא
- 14 שִׁיכַת גְּלִילוֹי וְלֹא שִׁיכַת הַתְּלַבְּשׁוֹת
- 15 פְּנִימִי (אֵלָּא שְׁבִאֻתָּה שְׁעָה גַם הִיא
- 16 הָאִירָה בְּגִלּוֹי). לָכֵן לֹא הָיָה בְּשִׁירָת
- 17 הִים שְׁהִייתָה שִׁירָה עַל קְרִיעַת יָם סוּף
- 18 חִילּוּקִים בֵּין מַשָּׁה וּבְנֵי
- 19 יִשְׂרָאֵל, אֵלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּדִרְגָּת
- 20 מִשָּׁה, וְהִינֵנוּ, דָּאָף עַל פִּי
- 21 שְׁמַשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בָּאֵין
- 22 עֲרוּף זֶה לָזֶה, וּמַעֲלָת מִשָּׁה עַל בְּנֵי
- 23 יִשְׂרָאֵל הִיא לֵאל כֹּל יִחֹס וְהַשׁוּאָה
- 24 דְּבִמְשָׁה כְּתִיב¹¹⁰ כְּתוּב בְּתוֹרָה
- 25 שְׁנִקְרָא 'מִשָּׁה' פִּי מִן הַמֵּיִם
- 26 מְשִׁיתִיהוּ, שְׁהוּא לְמַעְלָה גַם
- 27 מִהֶתְוֹרָה שְׁנִמְשָׁלָה לְמִים שְׁהִיא
- 28 בְּתַפְאָרָת, וְכְּמִבּוֹרָא בְּמִקְוִים
- 29 אַחֲרֵי¹¹¹ בְּעִנֵּין שְׁמַשָּׁה הָיָה
- 30 כְּבֵד פֶּה וּכְבֵד לְשׁוֹן¹¹², מִפְּנֵי
- 31 שְׁהִיָּה כֹל כֶּךָ נְעִילָה שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל
- 32 לְהַשְׁפִּיל וְלְהוֹרִיד עֲצֻמוֹ בְּכִחֵינַת
- 33 תוֹרָה שְׁבַעל פֶּה (פֶּה) וְתוֹרָה
- 34 שְׁבַקְתָּב (לְשׁוֹן), לְהִיּוֹתוֹ
- 35 לְמַעְלָה מֵהֵם לְמַעֲלָה מִשְׁנֵי חֲלָקִי
- 36 הַתּוֹרָה. וְאֵילוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
- 37 שְׁהֵם לְמַטָּה גַם מִיִּשְׂרָאֵל כִּי

(110) שמות ב, (י"ד. 111) ראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' צב ואילך. תרנ"ח ע' פה ואילך. ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 285 ואילך. (112) שמות ד, (י"ד. 113) ראה טעמי המצות להרח"ו ר"פ תשא. מאורי אור אות ב סעיף נב. המשך תער"ב ח"א פק"ע. (114) ברשימה נוספת: נוסף על המשכת ענין התורה, שזהו ענינו של משה, כמ"ש (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי (ראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ), ואעפ"כ, המשיך זאת לכל בניי, ועד שכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו. (115) ראה זח"ג קלה, ב. הובא בעץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. לקו"ת חוקת נו, סע"ד ואילך. ובכ"מ. (116) ראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מקום, ענין זה גופא עצמו של מעלת התשובה על התורה נתגלה
- 2 בתורה⁶⁴ (ועל דרך מה שנתבאר לעיל (סעיף ו') בנוגע
- 3 לנשמות בני ישראל שהם למעלה מהתורה, שענין זה
- 4 גופא של מעלת הנשמות על התורה נתגלה בתורה), והינינו,
- 5 שהנתינת כח על ענין
- 6 התשובה הוא מהתורה וזה, 1
- 7 מבואר לעיל, יתרון בתורה על ענין
- 8 התשובה.
- 9 והנה, הענין דתחית המתים
- 10 (שלימות קבלת השכר על
- 11 לימוד התורה וקיום המצוות
- 12 שעיקרו באלף השביעי)
- 13 יהיה לעתיד לבא בביאת המשיח.
- 14 וכיון שמעין הגילוי של
- 15 האלוות בעולם דלעתיד לבא
- 16 היה כבר בשעת מתן תורה
- 17 (כמו שנתבאר פתניא¹¹⁷),
- 18 הנה בקריעת ים סוף שהיה
- 19 הנקנה למתן תורה, נרמז
- 20 הענין דתחית המתים שיהיה
- 21 לעתיד לבוא. וכן הוא בהתגלות
- 22 אלקות על ידי הצדיקים
- 23 שבכל דור ודור באותות
- 24 ומופתים, כמו שנתבאר
- 25 בשער היחוד והאמונה¹¹⁸
- 26 שבספר התניא, שדרך זו הקדוש-
- 27 ברוך הוא מתגלה בעולם.
- 28 (י) והנה כשם שביציאת
- 29 מצרים היה בעת קריעת ים
- 30 סוף הענין דאז ישיר לשון
- 31 יחיד, ואחד הביאורים לכך שהכתוב
- 32 מדבר בלשון יחיד הוא שכל אחד
- 33 מישראל ראה באותה שעה של
- 34 קריעת ים סוף גילוי אלקות,
- 35 ואמר זה אלי ואנוהו¹¹⁹,
- 36 והרי הביטוי 'זה' מתאים לדבר גלוי
- 37 שניתן להצביע עליו כמו כן יהיה
- 38 גם לעתיד לבא שהגילוי של
- 39 האלוות יהיה לכל אחד ואחד,
- 40 ויתירה מזה, כמו שנתבאר¹²⁰
- 41 בנבואת מיכה כימי צאתך מארץ
- 42 מצרים אראנו נפלאות,

- 43 שלעתיד לבא יהיו נפלאות גם אפילו לגבי יציאת
- 44 מצרים¹²¹, שלכן הנה בקריעת ים סוף אמרו זה לגבי גילוי
- 45 האלוות בעת קריעת ים סוף פעם אחת, ולעתיד לבא יאמרו שתי
- 46 פעמים זה¹²², כמו שנתבאר¹²³ בישיבה ואמר פיוס ההוא
- 47 בביאת המשיח הנה אלקינו זה
- 48 קוינו לו ויושיענו, זה הוי' קוינו לו
- 49 (כמו שכתב באר
- 50 בסיום מסכת תענית). וכשם
- 51 שבקריעת ים סוף נמשכו כל
- 52 הענינים על ידי משה, וגם על
- 53 שירת הים שלאחר נס קריעת ים סוף
- 54 נאמר 'אז ישיר משה' כמו כן יהיה
- 55 גם לעתיד לבא, דמשה
- 56 ואהרן יהיו עמהם עם בני
- 57 ישראל היוצאים מן הגלות עוד
- 58 קודם בגין בית המקדש¹²⁴,
- 59 שיהיה בגין הבית עוד קודם
- 60 הגאולה, וכמו שכתב
- 61 הרמב"ם¹²⁵ יעמוד מלך
- 62 מבית דוד הוגה בתורה וכו' ויכוף כל ישראל לילף בה
- 63 ולחזק בדקה וילחום מלחמת
- 64 ה' וכו', והצליח ויבנה מקדש
- 65 במקומו וקבץ נדחי ישראל
- 66 חיינו שבגין המקדש יהיה לפני
- 67 השלמת הגאולה. וכן כשם שקריעת
- 68 ים סוף והגאולה קשורים במשה רבנו,
- 69 כך מובן בנוגע לאתפשוטא
- 70 דמשה בכל דרא ודרא¹²⁶
- 71 להתפשוטות (ההארה) של משה שבכל
- 72 דור ודור, שבכל דור יש בחינת משה
- 73 רבינו שבאותו הדור, וכבוד
- 74 קדושת מורי חמי אדמו"ר
- 75 קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו (כמו שכתב תענית).
- 76 וכשם שבקריעת ים סוף נמשכו כל הענינים על ידי משה, כמו כן יהיה גם
- 77 לעתיד לבא, דמשה ואהרן יהיו עמהם עוד קודם בגין בית המקדש¹²⁴, שיהיה
- 78 עוד קודם הגאולה, וכמו שכתב הרמב"ם¹²⁵ יעמוד מלך מבית דוד הוגה
- 79 בתורה וכו' ויכוף כל ישראל לילף בה ולחזק בדקה וילחום מלחמת ה' וכו',
- 80 והצליח ויבנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל. וכן מובן בנוגע
- 81 לאתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא¹²⁶, וכבוד קדושת מורי חמי אדמו"ר

(117) פל"ו. (118) פ"ה. (119) פרשתנו טו, ב. (120) מיכה ז, טו. (121) ראה זח"א רסא, ב. פע"ח שער חג המצות פ"ז. אוה"ת עה"פ (נ"ך ח"א ע' תפז). (122) ראה שמו"ר ספכ"ג. (123) ישעי' כה, ט. (124) ראה תוד"ה אחד - פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב. (125) הל' מלכים ספ"א. (126) ראה תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).

ביאור בדרך אפשר	ביאור בדרך אפשר
14 1 בְּרֹאשׁוֹם שֶׁל 'מִשֶּׁה' שֶׁבֶּכַל דּוֹר, שְׁיִהְיֶה עִמָּנוּ כְּשֶׁנִּגְלֶה לְקַבֵּל פָּנָיו	הַפְּרֻטִּית דְּכֵאִילוּ פְּדָאֵנִי [בְּכ"ף הַדְּמִיוֹן, שֶׁהוּא הָאוֹת כ"ף
2 2 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שְׁהָרִי רוּעָה נֶאֱמָן לֹא יַעֲזוֹב אֶת צֵאֵן	עֲנִין הַפֶּתֶר, בְּגִימָטְרִיָּא עֲשָׂרִים ¹²⁹], בָּאִים לְהַגְאֻלָּה
3 3 מְרַעֲיָתוֹ ¹²⁷ .	הַכְּלָלִית, פְּדָאֵנִי לִי וּלְכֹנֵי בְּפוּעֵל וְלֹא רַק 'כֵּאִילוּ, עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
4 4 וְכָל זֶה הַגְּאוּלָּה וְכָל מֵה שֶׁתִּיד	צִדְקָנוּ, בְּעֶגְלָא דִּידָן, בְּמַהֲיֻרוֹת
5 5 לְהִיּוֹת בְּגְאוּלָּה יִהְיֶה עַל יְדֵי	1 1 בְּרֹאשׁוֹם, שְׁיִהְיֶה עִמָּנוּ כְּשֶׁנִּגְלֶה לְקַבֵּל פָּנָיו מְשִׁיחַ
6 6 הָעֵסֶק שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת	2 2 צִדְקָנוּ, שְׁהָרִי רוּעָה נֶאֱמָן לֹא יַעֲזוֹב אֶת צֵאֵן
7 7 בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִדִּים	3 3 מְרַעֲיָתוֹ ¹²⁷ . וְכָל זֶה יִהְיֶה עַל יְדֵי הָעֵסֶק בְּתוֹרָה
8 8 וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר, שְׁעַל יְדֵי	4 4 וּבְגִמְלוֹת חֲסִדִּים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר, שְׁעַל יְדֵי זֶה כֵּאִילוּ פְּדָאֵנִי לִי וּלְכֹנֵי
9 9 זֶה אֹמֵר הַקְּדוּשָׁה בִּירוּחָהּ הוּא כֵּאִילוּ	5 5 מִבֵּין אֹמְרוֹת הָעוֹלָם ¹²⁸ , וּמִהַגְאֻלָּה הַפְּרֻטִּית דְּכֵאִילוּ פְּדָאֵנִי [בְּכ"ף הַדְּמִיוֹן,
10 10 פְּדָאֵנִי לִי וּלְכֹנֵי מִבֵּין אֹמְרוֹת	6 6 שֶׁהוּא עֲנִין הַפֶּתֶר, בְּגִימָטְרִיָּא עֲשָׂרִים ¹²⁹], בָּאִים לְהַגְאֻלָּה הַכְּלָלִית, פְּדָאֵנִי לִי
11 11 הָעוֹלָם ¹²⁸ כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא עַל הַכְּתוּב	7 7 וּלְכֹנֵי בְּפוּעֵל, עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּעֶגְלָא דִּידָן, בְּקָרוֹב מְשִׁיחַ, וְשִׁמְחַת עוֹלָם
12 12 בְּתַהֲלִילִים 'פְּדָה שְׁלוֹם נַפְשִׁי מִקָּרֵב לִי	8 8 עַל רֹאשׁוֹם ¹³⁰ .
13 13 כִּי בְּרִבִּים הָיוּ עִמָּדִי, וּמִהַגְאֻלָּה	

(127) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' קמא. (128) ברכות ח, א. (129) ראה לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ. (130) ישעי' לה, י. שם נא, יא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד שבט, ה'תשי"א
ברוקלין
שלום וברכה!

שמח אני להוודע אשר מצבו הולך וטוב, והשי"ת ישלח לו בטח רפואה בקרוב.

ובמענה על הודעתו אתמול על ידי זוגתו הרבנית תחי', כי השינה אצלו אינה כדבעי, הנה יסיח דעת מזה לגמרי ואל יחוש לזה, כיון שבטח ממלא הוראות הרופא בזה.

ומהנכון אשר תהי' בסמוך למסתו מזוזה כשרה (לאו דוקא על מזוזת הפתח) כמובן אם נצרך - כלי בתוך כלי וכיו"ב.

ובידי חביבותי לדברי הרב, אזכיר מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר אצל כמה מהנשיאים (כמדומה קרוב לודאי, שפרט בשם כ"ק אדמו"ר מהר"ש) היתה מונחת על שולחנו פתקא ועלי כתוב: שויתי הוי' לגדי תמיד. ובטח שם כת"ר שי' לבו לזה שעל שלחן הכתיבה והלימוד של כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה מונחת מזוזה.

- ולהעיר מכלים פ"ז מ"ז שהיו נושאים מזוזה במקל. עיי"ש בתיווי"ט.

המקוה להתבשר ממנו אך טוב תכח"י, וחותרם בברכת רפואה קרובה,

מנחם שניאורסאהן

אם יש שכנים בחדרו אולי כדאי להוודע אצלם ע"ד מצבם בתומ"צ בדא"ח וכו'.

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, י"ז שבט, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה אז ישיר משה וגו'.

* * *

ב. בסיום הסדרה מדובר אודות ה"מלחמה לה' בעמלק מדור דור", שדוקא אז (כשימחה שמו של עמלק) "יהי' השם שלם והכסא שלם"¹.

וע"פ מ"ש בתרגום יונתן בפירוש "מדור דור", "מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא כו'" (שאז יקויים היעוד ה' ימלוך לעולם ועד"², "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"³), מובן, שהענין דמלחמת עמלק היא העבודה של דרא דעקבתא דמשיחא.

וע"פ דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שלפי כל הסימנים הגלויים והברורים, הנה דורנו זה הוא דרא דעקבתא דמשיחא, וכלשונו, שצריך לשרוף את הגלות⁴, ושתבוא כבר אתחלתא דגאולה והגאולה עצמה, עי"ז ש"יעמוד מלך מבית דוד .. וילחם מלחמות ה' .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל"⁵ (שזהו ענין הגאולה) – הרי מובן שהעבודה עתה היא: "מלחמה לה' בעמלק".

וע"פ מ"ש בפרשה – נעשה ענין זה ע"י "בחר לנו אנשים"⁶.

אלא, שמלחמת עמלק שהיתה בזמן משה, קודם מ"ת, היתה שייכת רק לאנשים שבנוגע אליהם נאמר "בחר לנו אנשים"; אבל כשמדובר אודות מלחמת עמלק כפי שהיא עתה, לאחר מ"ת, שהקב"ה "בחר בנו מכל העמים"⁷, "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁸ (כפי שאומרים בנוסח התפלה), דקאי על כאו"א מישראל שבו בחר הקב"ה בעצמו (שלכן לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות⁹, כמ"ש¹⁰ "ואתם תלוקטו לאחד אחד גו'") – שייך הענין דמלחמת עמלק לכאו"א מישראל, שהרי התורה היא נצחית¹¹, הוראה לכאו"א בעבודתו, ולכן צריך כאו"א לעשות את חלקו בעבודה ד"מלחמה לה' בעמלק", וע"י הצירוף של כל הענינים יחד נעשית עבודה זו באופן שלם, ועי"ז נעשה "השם שלם והכסא שלם".

ובהתאם לכך, הנה גם בנוגע ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, אף שישנם כו"כ פירושי רש"י שבכל אחד מהם ישנם "ענינים מופלאים"¹², נתעכב על פירוש רש"י בפרשת מלחמת עמלק, שזהו ענין שבו מונחים ומדברים אודותיו לאחרונה, להיותו שייך למשיח (כנ"ל); וכיון שהביאור בפירוש רש"י האחרון נדפס כבר¹³, ידובר עתה אודות פירוש רש"י על הפסוק⁶ "בחר לנו אנשים" (שלכאורה הוא מוקשה לגמרי, כפי שרואה אפילו מי שאינו "נבון").

ג. רש"י מעתיק את התיבות "בחר לנו", ומפרש: "לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו¹⁴ יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. וכבוד חבירך כמורא רבך מנין, שנאמר¹⁵ ויאמר אהרן אל משה בי אדני,

(9) ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 134-133. וש"נ.

(10) ישעי' כז, יב.

(11) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(12) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(13) בלקו"ש השבועי (ולאח"ז בלקו"ש ח"ו ע' 95 ואילך).

(14) אבות פ"ד מי"ב.

(15) בהעלותך יב, יא.

(1) פרש"י סוף פרשתנו.

(2) פרשתנו טו, יח.

(3) פרש"י שם, יז.

(4) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"

בתחלתו).

(5) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(6) פרשתנו יז, ט.

(7) נוסח ברכת התורה.

(8) נוסח ברכות ק"ש.

1 והלא אהרן גדול מאחיו הי', ועושה את חבירו כרבו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר¹⁶ אדני משה
2 כלום, כלם מן העולם, חייבין הם כלי' המורדים בך כאלו מרדו בהקב"ה".

3 ויש כמה דיוקים בפירוש רש"י זה, ומהם:

4 (א) הקושי בפסוק הוא – מדוע נאמר "בחר לנו", דלכאורה הול"ל "בחר לי", כי, כשם שנמשה בחר
5 ביהושע להלחם בעמלק, כן הוא גם בנוגע לאנשים שהשתתפו במלחמת עמלק, שבחירתם ע"י יהושע
6 היתה בשליחות ועבור משה. ואילו בפירוש רש"י נתבאר רק הטעם לכך ש"השווהו לו" באמרו "לנו",
7 "לי ולך", לפי ש"כבוד תלמידך חביב עליך כשלך", אבל עדיין לא נתבאר עיקר הקושי – מדוע הזכיר
8 הכתוב את יהושע בנוגע לבחירת האנשים ("בחר לנו"), שהיתה צריכה להיות בשליחות ועבור משה?

9 (ב) בפירוש הכתוב "בחר לנו", "לי ולך, השווהו", נוגע רק הענין ד"היה כבוד תלמידך חביב עליך
10 כשלך"; ואינו מובן, למה מוסיף רש"י גם הענין ד"כבוד חבירך כמורא רבך" ו"מורא רבך כמורא שמים",
11 שלמדים מפסוקים אחרים, ולכאורה אינם שייכים לפירוש הכתוב בפרשתנו?

12 ד. וממשיך רש"י, "וצא הלחם", "צא מן הענן והלחם בו" (שהרי כל זמן שיהושע הי' יחד עם כל
13 בני בתוך הענן שהגין על בני' מהמצריים כו' (כמ"ש לפני' 17), לא הי' יכול להלחם בעמלק).

14 וצריך להבין:

15 (ג) הלשון יציאה שייך גם בנוגע למעמד ומצב מסויים, וכפי שרואה הבן חמש למקרא בעצמו כשיוצא
16 מהלימוד למשחקים, להבדיל, שזוהי יציאה ממצב אחד למשנהו, ובנדו"ד, בנוגע למלחמה – יציאה
17 ממצב של שלום למצב של מלחמה, וכמ"ש¹⁸ "כי תצא למלחמה על אויבך", שאין כוונת הכתוב ליציאה
18 מארץ ישראל¹⁹, כי אם, יציאה ממצב של שלום למצב של מלחמה. וא"כ, גם כאן אפשר לפרש "וצא"
19 – למצב של מלחמה, ומהו הכרחו של רש"י לפרש "צא מן הענן"?

20 (ד) מדוע הוצרך רש"י להוסיף "והלחם בו" – הרי זה מובן מעצמו, כיון שמפורש בכתוב "וצא הלחם
21 בעמלק"; וגם אם רש"י צריך להוסיף זאת, מדוע כותב "הלחם בו", ולא כלשון הכתוב "הלחם בעמלק"?

22 ה. וממשיך רש"י, "מחר", "בעת המלחמה אנכי נצב":

23 יש מפרשים²⁰ שכוונת רש"י לפרש "למה מחר דוקא, אלא שהוא עת המלחמה .. שמחר בעת
24 המלחמה אנכי נצב ומתפלל עליך כו'".

25 וצריך להבין:

26 (ה) רש"י אינו מפרש מהו הטעם שהמלחמה תהי' מחר דוקא, אלא רק ש"מחר", "בעת המלחמה",
27 "אנכי נצב". ולכאורה, הקשר שבין המלחמה ל"אנכי נצב" – מפורש בכתוב, שזהו הפירוש הפשוט
28 בהמשך הענינים "צא הלחם .. אנכי נצב", ואי אפשר לפרש באופן אחר. וא"כ, מה מחדש רש"י
29 בפירושו? ולכל היותר הי' לו לפרש "מחר", "בעת המלחמה", ולמה הוסיף התיבות "אנכי נצב"?

30 ו. וממשיך רש"י: "בחר לנו אנשים", "גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. ד"א בחר לנו
31 אנשים שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפין היו".

32 וצריך להבין:

33 (ו) מדוע חוזר רש"י לפרש "בחר לנו אנשים", לאחר שפירש כבר "בחר לנו", והפסיק באמצע בפירוש
34 התיבות שלאח"ז, "וצא הלחם", ו"מחר"? – מצינו אמנם לפעמים שרש"י מקדים לפרש מ"ש בהמשך
35 הכתוב, כיון שעיי"ז יתבאר מ"ש לפני' 21; אבל בנדו"ד הרי זה סדר משונה – שמפרש תחילה "בחר לנו",
36 ואח"כ "צא הלחם", ו"מחר", ולאח"ז חוזר ומפרש עוה"פ מ"ש "בחר לנו (בתוספת תיבת) אנשים",

(19) אף שנתבאר פעם שזהו הכרחו של רש"י ש"במלחמת
הרשות הכתוב מדבר" (ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 80).

(20) גר"א ושפ"ח כאן.

(21) ראה כללי רש"י (כפ"ח תנש"א) פ"ז כלל 18. וש"נ.

(16) שם יא, כח.

(17) פרשתנו יד, יט.

(18) ר"פ תצא.

ולכאורה, ה' לו לפרש פירושו על "בחר לנו אנשים", ביחד עם פירושו על "בחר לנו", ולא להמתין עד לאחר שמפרש המשך הפסוק?

ז) מהו הכרחו של רש"י (בפי' הא') ש"אנשים" היינו "גבורים ויראי חטא" – בשלמא "גבורים", הרי זה תנאי מוכרח ביציאה למלחמה, אבל מהו ההכרח בפשש"מ שלא די ב"גבורים", אלא יש צורך גם ב"יראי חטא"?

ובפרט שבמכילתא מצינו בזה ב' דעות: ר' יהושע אומר, בחר לנו אנשים – גבורים, רבי אלעזר המודעי אומר, בחר לנו יראי חטא. ומהו הכרחו של רש"י לפרש בפשש"מ "גבורים ויראי חטא"?²² ואם משום שהם פירושים שקולים, ה' רש"י צריך להקדים ולומר שיש בזה ב' פירושים (כדרכו בכ"מ²³), ולא לצרפם ולחברם יחד.

לכאורה ה' אפשר לומר שהכרחו של רש"י לפרש שהוצרכו להיות (גם) "יראי חטא" הוא מפשטות הכתובים – שהרי רש"י פירש²⁴ "סמך פרשה זו ("ויבוא עמלק") למקרא זה ("ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין")²⁵ לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכל בא ונושך אתכם וכו'", ומזה מובן, שבשביל מלחמת עמלק הוצרכו באנשים כאלו שאצלם מושלל לומר "היש ה' בקרבנו אם אין" – להיותם "יראי חטא".

אבל עפ"ז, לא ה' רש"י צריך לסיים (שהסיבה לכך שהוצרכו להיות "גבורים ויראי חטא" היא כדי) "שתהא זכותן מסייעת" (ובפרט שסיום זה ליתא במכילתא), כיון שסיבת הצורך ב"יראי חטא" מפורשת בכתוב – כדי לשלול את הענין ד"היש ה' בקרבנו אם אין".

ח) בנוגע לפי' הב', ד"א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים – היכן נרמז בכתוב ענין של "כשפים" שיה' צורך לבטלן? – ענין זה מתאים לחלק הדרוש (הקרוב לפשט), אבל רש"י לא אומר "רבותינו דרשו" וכיו"ב, אלא ד"א" סתם, והיינו, שזהו הפירוש הפשוט, ולכאורה, מהו ההכרח לזה בפשש"מ?

ט) מהו הצורך בשני פירושים – כמדובר כמ"פ²⁶ שכאשר יש קושי בפירוש הראשון, מביא רש"י פירוש נוסף, ולאידך, גם הפירוש השני אינו מספיק, ואדרבה, הקושי בפירוש השני הוא גדול יותר מאשר הקושי בפירוש הראשון, שמקדימו רש"י להיותו קרוב יותר לפשש"מ.

וכמדובר כמ"פ שכל הדיוקים צריכים להיות מובנים ע"פ פשטות הכתובים לבן חמש למקרא. ועוד זאת, שע"י הביאור בפשטות הכתובים, באים גם ל"ענינים המופלאים" ו"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, בהלכה, דרוש ורמז, ועד להוראה בעבודת ה', וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

ז. בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה – נתעכב על המוזכר במאמר²⁷ [שמיסד בעיקרו על מאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מש"פ בשלח לפני חמישים שנה²⁸] מ"ש באגה"ת פ"י ש"התפלה היא בחי' תשובה עילאה".

ואינו מובן²⁹:

מהו אומרו ש"התפלה היא בחי' תשובה עילאה" – הרי מבואר בקבלה³⁰ ובחסידות³¹ שתפלה היא

(27) ד"ה אז ישיר פ"ו ואילך (תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 144 ואילך).

(28) ד"ה ויאמר גו' ראו כי ה' נתן לכם השבת תר"פ (סה"מ פר"ת ע' רמט ואילך).

(29) מכאן עד סוס"ת – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רט ואילך.

(30) פע"ח בתחלתו בהקדמה.

(31) ראה אוה"ת פ' משפטים (כרך ד) ע' א'קצח. ע' א'רט. ובכ"מ.

(22) ואף שמצינו במדרשים ש"אנשים" היינו "גבורים ויראי חטא" (ראה תורה שלמה עה"פ (אות נח*). וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 93 הערה 37), מ"מ, הכלל הוא שיש לפרש כהמדרש העיקרי – כמכילתא, ובפרט שכל שאר הענינים שמביא רש"י בפירוש פסוק זה הם מדברי המכילתא.

(23) ראה כללי רש"י שם פ"ד כלל 4. וש"נ.

(24) פרשתנו שם, ח.

(25) שם, ז.

(26) ראה כללי רש"י שם רפ"ד. וש"נ.

1 בחי' מלכות, שלכן נאמר³² "ואני תפלה", וכן נאמר בנוגע לתפלה "ואני בתוך הגולה"³³; ומלכות ענינה
2 תשובה תתאה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ת גופא³⁴ שתשובה היא "תשוב ה' (של שם הוי')", ה'
3 תתאה תשובה תתאה, ה' עילאה (בינה – "האם רובצת על האפרוחים וכו'"³⁵) תשובה עילאה³⁶, וכיון
4 שתפלה היא בחי' המלכות, הרי היא לכאורה תשובה תתאה?

5 ואין צורך כלל בראי' ממ"ש בקבלה וחסידות בכלל שתפלה ענינה מלכות – שהרי רבינו הזקן כותב
6 זאת באגה"ת גופא בסוף פ"ז בנוגע לק"ש שעל המטה ששיכת לד' אותיות שם הוי', ש"תפלה באות
7 ה"א" – ה' תתאה, שהרי ה' ראשונה שייכת לתפילין.

8 ועפ"ז אינו מובן מ"ש רבינו הזקן שתפלה ענינה תשובה עילאה?

9 ח. וממשיך רבינו הזקן: "ומאחר שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה, צריך להקדים לפני' בחי'
10 תשובה תתאה. וז"ש רז"ל במשנה³⁷ אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, ופרש"י הכנעה, והיא
11 בחי' תשובה תתאה לעורר רחמים כנ"ל, וכדיליף התם בגמ' מקרא דכתיב³⁸ והיא מרת נפש. אכן בברייתא
12 שם³⁹ ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה וכו'".

13 ואינו מובן:

14 בדרך כלל מביא רבינו הזקן מאמרי רז"ל ללא ציון המקור היכן נאמר מארז"ל זה, וכאן אומר "וז"ש
15 רז"ל במשנה". ובכדי שלא נחשוב שזהו בדרך מקרה – ממשיך מיד: "וכדיליף התם בגמ' מקרא דכתיב
16 והיא מרת נפש". ובכדי שלא נחשוב שגם ב"פ יכול להיות בדרך מקרה – ממשיך: "בברייתא שם ת"ר
17 אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה".

18 ולכאורה אינו מובן כלל: למה צריך לומר שזהו "במשנה וכו' בגמרא (ולמדים זאת) מקרא וכו'
19 בברייתא וכו'?"

20 בגמרא נאמר תמיד "מנא הני מילי – דאמר קרא", אבל זוהי דרך הגמרא, משא"כ באגה"ת לא מביא
21 רבינו הזקן את מקור הדברים, ומאי שנא הכא?

22 והעיקר: כבר נתבאר⁴⁰ שכל מה שרבינו הזקן מביא באגה"ת הרי זה ביאור בענין התשובה, כיון
23 שענינה של אגה"ת הוא לבאר את ענין התשובה. ואינו מובן, מה נוגעים כל הענינים הנ"ל לביאור ענין
24 התשובה?

25 וכפי שיתבאר לקמן.

26 *

27 ט. ועתה נחזור להביאור בפירוש רש"י:

28 הקושי שבפסוק "בחר לנו" הוא בשתיים: (א) מדוע אמר משה "בחר לנו", ולא "בחר לי", הרי יהושע
29 עשה זאת בשליחות ועבור משה, כך, שע"פ תורה אין צורך להזכירו כלל, (ב) גם אם צריך להזכיר את
30 יהושע – למה מזכירו יחד ובהשוואה עם משה?

31 ומתרץ רש"י ב' השאלות בחדא מחתא – ע"פ מה ש"אמרו חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך
32 כשלך", שלכן, גם במקום שלא נוגע להזכיר את התלמיד (כבנוד"ד), הנה מצד חביבות כבוד התלמיד
33 יש להזכירו, ולא עוד אלא שיש להזכירו בהשוואה אליו – "בחר לנו", "לי ולך, השווהו לו".

כו' (שם רפ"י).

37 ברכות ל, ב.

38 שמואל"א א, יו"ד.

39 לא, א.

40 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 329 הערה

60 ובשוה"ג שם.

32 תהלים קט, ד.

33 יחזקאל א, א.

34 רפ"ד.

35 שם רפ"ט.

36 ברשימה נוספת: בב' האופנים שבה – הן בבחי' המשכה

מלמעלה למטה, ע"י תורה וגמ"ח, והן ממטה למעלה ע"י תפלה

אך כאן מתעוררת שאלה אצל הבן חמש למקרא:

אם בנוגע לתלמיד אמרו חכמים שכבודו צ"ל חביב כשלך, כיצד יש להתייחס לחבר – הרי חבר הוא במעלה גדולה יותר מאשר תלמיד, ואם התלמיד הוא כמותו, כיצד תתבטא מעלת החבר על התלמיד, באופן שלא יהי' בזיון להחבר שלמעלה מהתלמיד? ! ובגדרו"ד, אם משה מתנהג עם יהושע תלמידו באופן ש"השווהו לו", כיצד יתנהג עם אהרן חברו באופן נעלה יותר? !

ולכן מוכרח רש"י להוסיף ולהבהיר, שאכן צ"ל היחס לחבר באופן נעלה יותר מאשר לתלמיד – "כבוד חברך כמורא רבך".

ועדיין נשאלת השאלה בנוגע ל"רב": אם היחס לחבירו צ"ל כמו לרבו, הרי זה בזיון לרב שמתייחסים אליו כמו לחבר? !

ולכן מוכרח רש"י להוסיף ולהבהיר, שאכן צ"ל היחס לרב באופן נעלה יותר מאשר לחבר – "מורא רבך כמורא שמים".

י. וממשיך רש"י לבאר את המשך הפסוק – "וצא הלחם", "צא מן הענן והלחם בו":

רש"י אינו יכול לפרש "צא" ממצב של מנוחה וממצב של שלום, כי, יציאה זו שייכת רק לפני המלחמה, משא"כ כאן, שהציווי "צא" נאמר לאחר ש"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל", כך, שנמצאים כבר במצב של מלחמה.

ולכן מוכרח רש"י לפרש "צא מן הענן", כי, כל זמן שיהושע נמצא בתוך הענן, לא הי' אצלו ענין של מלחמה, כיון שבתוך הענן לא יכולה המלחמה לפגוע בו, ולכן צריך לצאת מן הענן.

ורש"י כותב "והלחם בו", ולא כלשון הכתוב "והלחם בעמלק" – כדי להדגיש שהיציאה מן הענן להלחם קשורה עם עצם ענין המלחמה עם המנגד, איזה שיהי', ולאו דוקא בנוגע למלחמה בעמלק. – בנוגע ל"בחר לנו אנשים", יש חילוק נגד מי צריך להלחם, וכדי להלחם נגד עמלק, יש צורך ב"גיבורים ויראי חטא"; אבל בנוגע ליציאה מן הענן, אין נפק"מ נגד מי צריך להלחם, שכן, בתוך הענן, אין כל אומה ולשון יכולה לפגוע בו, ולכן, ללא נפק"מ מי הוא המנגד – "צא מן הענן והלחם בו".

יא. וממשיך רש"י בפירוש הפסוק – "מחר", "בעת המלחמה אנכי נצב":

כוונת רש"י לתרץ "קלאץ-קשיא" ששואל הבן חמש למקרא: כיצד יתכן שמשה רבינו אומר ליהושע "בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (רק) מחר" – והגע עצמך: עמלק נלחם כבר בישראל ("ויבוא עמלק וילחם עם ישראל"), ואז אומר משה ליהושע "בחר לנו אנשים", אבל עדיין יש לך זמן... לך לישון, וצא והלחם בעמלק (רק) מחר! ...! איך יכול משה לומר בכזו קרירות ("אזוי קאלט בלוטיק") "צא הלחם בעמלק (רק) מחר" – בה בשעה שבינתיים מוכים בני" (מ'שלאגט אידן")? ...!

והגע עצמך: בגמרא⁴¹ איתא "נכרים שצרו על עיירות ישראל.. יוצאין עליהן בכלי זינן ומחללין עליהן את השבת", ואילו כאן דוחים את המלחמה ל"מחר"? !

ומה שמצינו⁴² שמשה דחה את המלחמה ל"מחר"⁴³, לפי שרצה לגזור תענית, ואין גוזרים תענית באמצע היום – הרי נוסף לכך שעדיין לא הזכיר רש"י ענין התענית [אלא רק בפסוק שלאח"כ⁴⁴]: "ומשה אהרן וחור", "מכאן לתענית שצריכים ג' לעבור לפני התיבה, שבתענית היו שרויים", לא מסתבר כלל לומר שבגלל שרוצה לגזור תענית, לכן יצווה את יהושע לדחות את המלחמה למחר, בה בשעה שבני" סובלים מהמלחמה!

ועל זה מתרץ רש"י, שפירוש הכתוב הוא "מחר, בעת המלחמה, אנכי נצב":

ובהקדם דברי הגמרא במסכת יומא⁴⁵: "איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להם הכרע",

(44) פסוק יו"ד.

(45) נב, סע"א ואילך.

(41) עירובין מה, א.

(42) ראה מכילתא ע"פ, ובמרכבת המשנה.

(43) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 92 הערה 31.

1 וא' מהם הוא "מחר", ומפרש רש"י, שאין הכרע אם הפירוש הוא "וצא הלחם בעמלק מחר", או "צא
2 והלחם בעמלק מיד, ומחר אנכי נצב, והיום אי אתה צריך לתפלתו"⁴⁶ (ועד"ז בפי' התוס' – באופן הפוך,
3 אבל תוכן הענין היינו הך: "אי קאי אמלחמה, ואנכי נצב .. היום להתפלל קודם המלחמה .. או קאי
4 אנכי נצב מחר להתפלל").

5 ויש לומר (כדאיתא במפרשים⁴⁷), שבפשוטו של מקרא מכריע רש"י הפירוש דתיבת "מחר" – שלא
6 קאי אלפניו, "צא הלחם בעמלק מחר" (כי המלחמה הוצרכה להיות מיד, כנ"ל), אלא אלאחריו – "מחר
7 אנכי נצב וגו'";

8 והפירוש ד"מחר" הוא – לא לאחר כ"ד שעות (דכיון שהמלחמה צריכה להיות מיד, הרי גם "אנכי
9 נצב" צ"ל מיד), אלא "בעת המלחמה" – כפי שפירש רש"י כבר בפ' בא⁴⁸ ש"יש מחר שהוא עכשיו",
10 אלא שנקרא "מחר" להיותו לאחר המאורע שלפניו, היינו, לאחר "צא הלחם בעמלק", ואז, "בעת
11 המלחמה" (לאחרי היציאה להלחם), "אנכי נצב".

12 [ולהעיר בדרך אגב, שע"פ פירוש רש"י הנ"ל "יש מחר שהוא עכשיו", יש לבאר בנוגע לענין השכר
13 ב"עולם הבא", שאין צורך להמתין זמן ארוך, עד לביאת המשיח ותחיה"מ, דכיון ש"עולם הבא" ישנו
14 גם עתה – כמ"ש הרמב"ם⁴⁹ "זה שקראו אותו חכמים העולם הבא, לא מפני שאינו מצוי עתה .. (ש)הרי
15 הוא מצוי ועומד, אלא כו'" – הרי יכול להיות ענין השכר מיד לאחר עשיית המצוה. ואף שנאמר⁵⁰
16 "היום לעשותם", ופירשו בגמרא⁵¹ "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", וא"כ, איך אפשר שענין השכר
17 יכול להיות מיד לאחר עשיית המצוה? – הנה ע"פ פירוש רש"י הנ"ל "יש מחר שהוא עכשיו", יכול
18 להיות "למחר לקבל שכרם" גם עכשיו, מיד לאחר עשיית המצוה].

19 יב. ועפ"ז ניתוסף ביאור בדברי משה ליהושע "בחר לנו (לי ולך) אנשים" – "גיבורים ויראי חטא"⁵²:
20 כיון שבמלחמה זו היו שני חלקים: החלק ששייך ליהושע – "צא הלחם בעמלק", והחלק ששייך
21 למשה – "אנכי נצב", לכן הוצרכו להיות ב' סוגי אנשים: "גיבורים" – בשייכות לחלקו של יהושע, "צא
22 הלחם בעמלק", שבשביל זה יש צורך ב"גיבורים"; "ויראי חטא" – בשייכות לחלקו של משה, "אנכי
23 נצב גו'" להתפלל לה', שבשביל זה יש צורך ב"יראי חטא", שכן, כשם שתפלתו של משה תסייע
24 למלחמה, כמו"כ "תהא זכותן (של האנשים "יראי חטא") מסייעתן".

25 [ורש"י לא פירש שהצורך בבחירת אנשים "יראי חטא" הוא בניגוד לאלו שאמרו "היש ה' בקרבנו
26 אם אין" – כיון שאין צורך לשלול זאת, כמו שאין צורך לשלול זאת בנוגע למשה רבינו].

27 ולכן מפרש זאת רש"י בסיום הענין, לאחר שמפרש "צא הלחם בעמלק" ו"אנכי נצב" – כי, רק
28 לאחר שידועים פרטי הדברים בנוגע לחלקו של יהושע וחלקו של משה, אזי מובן ש"בחר לנו אנשים"
29 פירושו "גיבורים ויראי חטא".

30 יג. האמור לעיל שייך גם לשיחה שנדפסה זה עתה בלקו"ש⁵³, בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק⁵³
31 "ויקרא שמו" – "של מזבח", "ה' נסי" – "הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא
32 המזכיר שמו של מזבח וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו", ונתבאר בזה, שאין הכוונה שמשה
33 קרא למזבח בשם שתוכנו מבטא ש"ה' נסי", אלא ששמו של המזבח (שהזכיר את הנס) ה' קורא "ה'
34 נסי":

(49) ה' תשובה ספ"ח.

(50) ס"פ ואתחנן.

(51) עירובין כב, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"פ (נת' בתורת
מנחם – התועדויות חמ"ד ס"ע 185 ואילך). וש"נ.

(52) ראה גם לקו"ש שם ע' 93 ואילך ובהערה 39.

(53) פרשתנו יז, טו.

(46) איך שיהי' הפירוש בזה – ראה המובא בשם מוהרי"ד

מבעלזא בקונטרס "מקראי קודש" שבסו"ס "מוצל מהאש" (ג.י.
תשט"ו) ע' רמג, ובספר "פני אברהם" (ברוקלין תשכ"ד) עמ"ס
מגילה יז, א' ע' (רנה). ועוד.

(47) רא"ם. וראה באר היטב כאן.

(48) יג, יד. וראה שיחת ש"פ בא ס"ג (תורת מנחם –

התועדויות חנ"ט ע' 86).

לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר "ה' נסי", לשון יחיד, ולא בלשון רבים, "ה' נסנו", כדי להזכיר את כל בני? ¹
²

ואין לתרץ ע"ד שפירש רש"י מ"ש⁵⁴ "וישלח ישראל מלאכים", "ובמקום אחר תולה השליחות במשה .. וישלח משה מלאכים .. שמשה הוא ישראל וישראל הם משה .. הנשיא הוא הכל" – כי, ענין זה שייך רק בדבר הנעשה הן ע"י משה והן ע"י ישראל, כיון שעשיית משה היא בשליחותן של ישראל; משא"כ בנדר, כיון שאצל משה ה' רק הענין ד"אנכי נצב", ואילו המלחמה בפועל היתה ע"י האנשים שנבחרו לצאת עם יהושע להלחם בעמלק, ולהם דוקא אירע הנס – איך ה' משה יכול לומר "ה' נסי", לשון יחיד?!

ולכן מפרש רש"י – שאכן לא קאי הכתוב על משה, שקרא למזבח בשם שתוכנו "ה' נסי" (נס של משה), אלא ששמו של המזבח ה' מקריא – "ויקרא" – "ה' נסי", כיון ש"המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס". ³
⁴
⁵
⁶
⁷
⁸

ועפ"י יובן גם הטעם שרש"י משנה מלשון הכתוב "ה' נסי", לשון יחיד, וכותב "הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול", וחוזר וכופל בסיום פירושו "ה' הוא נס שלנו" – כדי להדגיש שאין כוונת הכתוב בנוגע למשה, אלא בנוגע לכל בני" שהשתתפו במלחמה. ⁹
¹⁰
¹¹
¹²
¹³
¹⁴

יד. ענין הנ"ל קשור גם עם מ"ש בתרגום יונתן על הפסוק "מדור דור", "מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי": ¹⁵
¹⁶

"דרא דמשיחא" ו"דרא דעלמא דאתי" הם שני דורות בפני עצמם, שלכאורה אינם שייכים זל"ז. וכיון שב"דרא דמשיחא" מסתיימת ה"מלחמה לה' בעמלק", א"כ, מהי שייכותה ל"דרא דעלמא דאתי"? ¹⁷
¹⁸

והביאור בזה – ע"פ האמור לעיל – דכיון שע"י העבודה של דרא (דעקבתא) דמשיחא באים לדור דלעת"ל (דרא דעלמא דאתי), שהרי כשישראל עושין תשובה (כמארז"ל⁵⁵ "אין הדבר תלוי אלא בתשובה") "מיד הן נגאלין"⁵⁶, נמצא, שהדור דלעת"ל ישנו כבר עכשיו, ע"ד שנת"ל ש"יש מחר שהוא עכשיו", אלא שנקרא "מחר" בגלל היותו לאחר המעשה (כנ"ל ס"א). ¹⁹
²⁰
²¹
²²

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ועדיין צריך לבאר בפירוש רש"י הנ"ל – מדוע הוצרך רש"י לפירוש נוסף ("ד"א כו"), וכפי שיתבאר לקמן. ²³
²⁴

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לר' שניאור זלמן טייבל לנגן הניגון "אנא עבדא", ואח"כ רמז בידו הק' שכל המסובים ינגנו יחד]. ²⁵
²⁶

* * *

טו. בנוגע לאגרת התשובה⁵⁷:

דובר כמ"פ⁵⁸ שכיון שאגה"ת היא חלק שלישי של ספר התניא, ומ"ש ב"דף השער" של חלק ראשון שבתניא "ספר של בינונים .. מיוסד על פסוק⁵⁹ כי קרוב אליך הדבר מאד" קאי גם על אגה"ת, הרי מובן, שכל מה שרבינו הזקן מבאר – הן בחלק ראשון, ענין אהבה ויראה, הן בחלק שני, ענין האמונה, והן באגה"ת – שייך לכל אחד ואחד (שהרי "מדת⁶⁰ הבינוני היא מדת כל אדם"⁶¹), וגם בדורנו זה, שהרי התורה היא נצחית⁶¹. ²⁷
²⁸
²⁹
³⁰
³¹
³²
³³

וכן מובן בנוגע לדברי רבינו הזקן כאן (בפ"י) שתפלה ענינה תשו"ע מלמטה למעלה, שזה שייך לכל ³⁴

(58) ראה תורת מנחם – התוועדיות חנ"ט ע' 87. וש"נ.

(59) נצבים ל, יד.

(60) תניא רפ"ד.

(61) כולל גם צדיקים כפי שהם במדריגת הבינונים (ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' תסב. וש"נ).

(54) חוקת כא, כא.

(55) סנהדרין צז, ב.

(56) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(57) מכאן עד סוסי"ח – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קאָרף) ח"ב ע' ריא ואילך.

- 1 אחד, וכן הענין דתשו"ת המבואר כאן שייך לכל אחד ואחד, וכמובן מזה ששם הוי' ישנו בכל אחד⁶²,
2 והרי בשם הוי' ישנם הן תשו"ת והן תשו"ע⁶⁴.
- 3 ובכדי שלא נחשוב שמי שכבר הי' אצלו כל סדר התשובה שביאר רבינו הזקן לפנ"ז, עד ש"רוח עברה
4 ותטהרם כו"⁶³, אינו זקוק לתשו"ת, כי אם לתשו"ע – מבאר רבינו הזקן, שאפילו אדם שאוחז כבר
5 בדרגא כזו שתפלתו היא בבחי' תשו"ע [למעלה משאר בני אדם שאוחזים עדיין בתשו"ת, שהתפלה
6 שלהם היא (לא בחי' תשו"ע, אלא) בחי' תשו"ת], הנה גם אצלו צ"ל תשו"ת קודם התפלה – "כובד
7 ראש ופרש"י הכנעה".
- 8 ולכן, המבואר כאן שתפלה היא בחי' תשו"ע, אינו בסתירה לכך ש"ואני תפלה" קאי על מלכות
9 (תשו"ת) – כי, כאן מדובר לאחר שיש כבר עליית המלכות, וכבר אוחזים בדרגת תשו"ע, משא"כ מי
10 שאינו אוחז בדרגא זו, הנה אצלו התפלה היא בחי' תשו"ת.
- 11 טז. מהי באמת הסיבה לכך שגם מי שתפלתו היא בדרגת תשו"ע זקוק גם לתשו"ת קודם התפלה?
12 ואין לומר שזהו ע"ד מ"ש רבינו הזקן בחלק ראשון דספר התניא⁶⁴, שכיון ש"עיקר התשובה בלב,
13 והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות כו'", יתכן לפעמים שהתשובה שלו עתה אינה כדבעי – שהרי מדובר
14 אודות מי שאוחז בתשו"ע באמת, וכפי שהזכיר רבינו הזקן לפנ"ז⁶⁵ "מעלת בעלי תשובה על צדיקים
15 גמורים" (שזוהי דרגא בתשובה שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולים לעמוד שם⁶⁶), הרי מובן שהתשובה
16 שלו היא כדבעי.
- 17 אבל יש ענין נוסף שמבאר רבינו הזקן שם⁶⁴ – "או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא
18 דלבא יותר", שאז לא מספיקה התשובה הקודמת, וגם הוא זקוק לתשובה תתאה.
- 19 יז. וכדי להדגיש הענין שאפילו מי שתפלתו היא בדרגת תשו"ע, זקוק ומוכרח לענין דתשו"ת –
20 מביא "וזה"ש רז"ל במשנה וכו'":
- 21 בנוגע לענין ה"משנה", מבאר רבינו הזקן בתורה אור פ' שמות⁶⁷ שענין המשנה הוא באצילות –
22 "מתנייתא מלכתא"⁶⁸, שזהו בדוגמת המלכה שיחוד המלך עמה הוא באופן גלוי, שזוהי דרגת עולם
23 האצילות שאלקות הוא בגילוי, ו"לא יגורך רע"⁶⁹.
- 24 ולכן מדגיש רבינו הזקן "וזה"ש רז"ל במשנה" – שאפילו מי שאצלו אלקות הוא בגלוי, ואוחז בדרגת
25 תשו"ע, אין לו לחשוב שכבר אינו זקוק לתשו"ת, שהרי אפילו "במשנה" נאמר "אין עומדין להתפלל
26 אלא מתוך כבוד ראש .. הכנעה⁷⁰ .. תשובה תתאה".
- 27 ומוסיף רבינו הזקן שלמדים זאת "מקרא" – שאין צורך בקבלה לידע שגם מי שנמצא בדרגא נעלית
28 זקוק לתשו"ת, אלא זהו ענין שמפורש בקרא: "דכתיב (בחנה) והיא מרת נפש", והרי חנה היתה נביאה,
29 ובודאי לא היתה "מרת נפש" בגלל חטאים; היא רצתה "זרע אנשים"⁷¹, היינו, שהי' חסר רק שלימות
30 בקדושה, ואעפ"כ היתה "מרת נפש", ודוקא עי"ז הי' יכול להיות הענין ד"ותתפלל על הוי"³⁸. ומזה
31 מוכח, שגם מי שהוא בדרגת תשו"ע, מוכרח להיות אצלו גם הענין דתשו"ת קודם התפלה.
- 32 ועוד ענין רוצה רבינו הזקן לבאר – שאפילו מי שאוחז רק בדרגת תשו"ת, יכול להיות אצלו הענין
33 דתשו"ע, ולכן מוסיף "וכדיליף התם בגמרא":

(68) כתובות סא, ב. וש"נ.

(62) ראה לעיל פ"ד.

(69) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(63) פ"ח.

(70) ברשימה נוספת: והיינו, שאין הכוונה לתשובה על

(64) פכ"ט.

עוונות ("עזיבת החטא"), כי אם לענין ההכנעה.

(65) ספ"ח.

(71) שמואל-א, א, יא.

(66) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(67) מט, ב ואילך.

בנוגע לגמרא – מימרות האמוראים – מבאר רבינו הזקן בתו"א שם, בענין "(שמונים פלגשים) ועלמות אין מספר"⁷², "שהן מימרות האמוראים"⁷³, שעל גמרא נאמר הלשון "עלמות", מלשון העלם, היינו, שאלקות הוא בהעלם והסתר.

וזהו הדיוק "כדיליף התם בגמרא" – שאפילו אנשי גמרא, שאצלם אלקות בהעלם והסתר, יש גם אצלם ענין התפלה שהיא תשו"ע, אע"פ שהם אוחזים עדיין בדרגת תשו"ת.

ומוסיף רבינו הזקן "כדיליף התם בגמרא מקרא" – שהרי בתניא חלק ראשון⁷⁴ מבאר רבינו הזקן שמקרא בעשי' [וכמבואר שם, ש"בלימוד מקרא מתפשט . . . אוא"ס ב"ה מאצילות עד העשי'"], היינו, שאין זה עשי' בלבד, אלא שנמשך מאצילות לעשי', "אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לבי"ע", והיינו, שגם כשנמצאים במדרגת העשי', יכול להיות גם הענין של (תפלה) תשו"ע.

ולאח"ז מביא רבינו הזקן: "בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה" – ש"ברייתא" היא ממוצע בין משנה לגמרא, והיינו, מי שאצלו יש זמנים שאלקות הוא בגילוי, ויש זמנים שאלקות הוא בהעלם (שזהו "ברייתא" מלשון חוץ⁷⁵). וא"כ יכולים לחשוב שאדם כזה אינו שייך לשמחה, היות שיש זמנים שאלקות הוא אצלו בהעלם. ועל זה אומר רבינו הזקן שגם בברייתא יש ענין השמחה, שזהו מצד הענין ד"ת"ר" – "מאן מלכי רבנן"⁷⁶, שמצד כח התורה יכול להיות גם אצלו ענין השמחה.

ועפ"ז מובן הטעם שרבינו הזקן מביא מקור לכל ענינים אלו – בכדי להורות איך שהענינים שבאגה"ת שייכים לכל אחד ואחד.

יח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

וע"י ההתעסקות בענינים המבוארים בחלק שלישי שבספר התניא – ממשיכים את ביהמ"ק השלישי: כללות ענינו של ספר התניא הוא הפצת המעיינות חוצה, באופן ד"יתפרנסון"⁷⁷, בהבנה והשגה, שע"ז פועלים ביאת מלכא משיחא⁷⁸.

ובזה גופא – חלק ראשון דספר התניא קשור עם ביהמ"ק הראשון, וחלק שני קשור עם ביהמ"ק השני, וחלק שלישי – אגרת התשובה – קשור עם ביהמ"ק השלישי, שיבנה בביאת משיח צדקנו, ע"י ענין התשובה, שהרי "אין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁵⁵.

*

יט. בנוגע לפירוש רש"י בפסוק "בחר לנו אנשים" – הנה הפירוש "גיבורים ויראי חטא" אינו מספיק, כי:

(א) עפ"ז אינו מובן מהו הצורך בציווי "בחר לנו אנשים" – הרי מעצמו מובן שבשביל "צא הלחם בעמלק" יש צורך ב"גיבורים ויראי חטא" !?

בשלמא בנוגע לגיבורים, יש לומר בדוחק, שהחידוש הוא שאין לסמוך על תפלת משה, אלא צריך גם לבחור גיבורים, כדי שתהי' אחיזה בדרך הטבע; אבל מהו החידוש שצריך לבחור "יראי חטא" – הרי זה דבר הפשוט ומובן מאליו? !

(ב) בהמשך הענין, על הפסוק⁷⁹ "עד בא השמש", מפרש רש"י, "שהיו עמלקים מחשבים את השעות באיצטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים כו". וא"כ, שואל הבן חמש למקרא: מהי התועלת ב"גיבורים",

(72) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(77) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה תורת מנחם – התועדויות ח"ג ריש ע' 58. וש"נ.

(78) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(79) פרשתנו יז, יב.

(72) שה"ש ו, ח.

(73) ראה זח"ג רטז, סע"א. תקו"ז בהקדמה (יד, ריש ע"ב). תכ"א (מג, ריש ע"ב). וראה גם שהש"ר עה"פ (פ"ו, ט (ב)).

(74) ספ"מ – בהגהה (נה, ב).

(75) מד"ש אבות רפ"ו.

1 שלוחמים "ביד חזקה ובזרוע נטויה"⁸⁰ – בה בשעה שצריכים להלחם עם עמלקים, שמלחמתם אינה
2 בידים, אלא בכח של כישוף?!

3 ולכן מביא רש"י פירוש נוסף: "ד"א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפין
4 היום".

5 אבל, גם פירוש זה אינו מספיק, ולא עוד אלא שהוא רחוק יותר מפשש"מ, שהרי לא מצינו בשום
6 מקום ש"אנשים" הם אלו "שיודעין לבטל כשפים". – "אנשים" הוא תואר שמורה על ענין של מעלה,
7 כפי שמצינו לגבי מלחמה: "ה' איש מלחמה"⁸¹, וכן "ויקחו גו' איש חרבו"⁸², ועד"ז "אנשים" – "איש"
8 בלשון רבים⁸³, והיינו, שהתואר "אנשים" מורה על מעלת הגבורה – "גיבורים". ועד"ז אפשר לומר
9 שהתואר "אנשים" מורה על המעלה של "יראי חטא"; אבל אין זה שייך לביטול כשפים. ולכן, הפירוש
10 הראשון היותר קרוב לפשוטו של מקרא הוא – "גיבורים ויראי חטא".

11 כ. ויש להוסיף גם מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י בענין זה:

12 ובהקדם מ"ש רש"י על הפסוק⁷⁹ "ידי משה כבדים" – דלכאורה אינו מובן: כיון שמעלתו של משה
13 רבינו גדלה ביותר, שהוציאנו ממצרים, קרע לנו את הים והוריד לנו את המן כו'⁸⁴, איך יתכן שכבדו
14 ידיו? ! ומאי שנא בקריעת ים סוף שנאמר⁸⁵ "הרם את מטך ונטה את ירך על הים", ולא כבדו ידיו, ואילו
15 כאן כבדו ידיו? ! – "בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו נתיקרו ידיו".

16 וצריך להבין:

17 מפורש בקרא⁸⁶ "אנכי נצב על ראש הגבעה וגו' ויהי ידיו אמונה גו'" (פרושות השמים בתפלה נאמנה
18 כו')⁸⁷, היינו, שאין פירוש הדברים שמשה רבינו נמנע מלהשתתף במלחמת עמלק, אלא שחלקו במלחמה
19 הי' ע"י תפלתו, וכדאיתא בזהר⁸⁸ שמשה רבינו התאמץ במלחמת עמלק למעלה ("אנא אזמין גרמי לההוא
20 קרבא דלעילא"), באותה מדה שיהושע התאמץ במלחמת עמלק למטה, וכיון שבמלחמה למעלה הי' משה
21 יכול להצליח יותר מיהושע – מדוע מגיע עונש למשה על ש"מנה אחר תחתיו" לצורך המלחמה למטה? !

22 אך הענין הוא⁸⁹ – שכאשר ישנו מעמד ומצב שמכים יהודים ("מ'שלגט אידן"), "בא הכלב ונשכו",
23 צריך מיד לצאת ולעזור לבני ע"י מלחמה בידים כפשוטו ("פשוט שלגגן זיך מיט די הענט").

24 – מי שאינו יכול להלחם בידיו, אינו יכול, ואז עליו להתפלל ולומר תהלים כדי שינצחו במלחמה;
25 אבל מי שיכול להלחם בידיו, עליו לצאת ולהלחם בידיו, ולא עכשיו הוא הזמן להתפלל ולומר תהלים.

26 וכיון שמשה לא יצא בעצמו להלחם בידים, אלא "מנה אחר תחתיו", לכן "נתיקרו ידיו".

27 ואין לשאול מניין הי' למשה לדעת שצריך בעצמו לצאת ולהלחם בידים, אף שלא נצטווה על זה –
28 כי, בקריעת ים סוף, שהיתה לפני מלחמת עמלק, אמר כבר הקב"ה למשה: "מה תצעק אלי דבר אל בני
29 ישראל ויסעו"⁹⁰, ופירש רש"י, "שהי' משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה,
30 שישראל נתונים בצרה"; ישראל נתונים בצרה, ואתה עומד ומתפלל? !... – "דבר אל בני ישראל ויסעו",
31 צריך ללכת עם הרגלים בפועל!

32 כלומר: מבלי הבט על גודל מעלת תפלת משה, שזהו האופן הכי נעלה בתפלה, להיותה "תפלת
33 עשיר"⁹¹, "מדינה חרבה כו' והיא שלך גזור שתבנה"⁹² – אומר הקב"ה למשה "לא עת עתה להאריך

(87) פרש"י עה"פ.

(88) ח"ב פרשתנו סב, ב.

(89) ראה גם לקו"ש שם ע' 94 ואילך.

(90) פרשתנו יד, טו.

(91) ראה זח"א קסח, ב.

(92) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ תהלים צ, א.

(80) לשון הכתוב – ואתחנן ד, לד. ועוד.

(81) פרשתנו טו, ג.

(82) וישלח לד, כה.

(83) ולא "אישים", שיכול להתפרש גם על אש המזבח.

(84) ע"פ לשון רש"י שלח יג, ל. האזינו לב, מח.

(85) פרשתנו יד, טז.

(86) פרשתנו יז, ט"ב.

בתפלה"; "ואתם תחרישון"⁹³, "בעתיקא תליא מילתא"⁹⁴; זהו מקום שתפלתך אינה יכולה להועיל. הדבר היחידי שיכולים לעשות – הרי זה כלי לקבל, שזהו הענין ד"ויסעו", הליכה ברגלים בפועל.

ובענין זה ה' משה בהשוואה עם כל בני – כמשנתל" (במאמר⁹⁵) מ"ש "אז ישיר"⁹⁶ בלשון יחיד, כיון שבענין זה היו כל בני בהשוואה עם משה רבינו, וכידוע בענין קרי"ס שזהו חיבור אצילות ובי"ע [כב' הדעות שבזה – דעת הזהר⁹⁷ ודעת האריז"ל⁹⁸ (כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמשך והחרים בתחילתו⁹⁹) – ירידת אצילות לבי"ע, או עליית בי"ע לאצילות], והיינו, שמשה רבינו שהוא בדרגת האצילות¹⁰⁰, מתאחד עם כל בני, ולכאורה: מה למשה רבינו ולבי"ע, וכיצד שייכים בני לדרגתו של משה רבינו שבאצילות? אך הענין הוא – שכאשר ישראל נתונים בצרה, אזי צריך משה להיות באותו מעמד ומצב יחד עם כל בני.

ולכן, גם במלחמת עמלק ה' משה רבינו צריך לצאת בעצמו ולהלחם בידים יחד עם בני. ועפ"ז יובן גם בנוגע לעונש של משה ש"נתיקרו ידיו" ("וידי משה כבדים"): לכאורה אינו מובן: ענין העונש צריך להיות באופן של "מדה כנגד מדה"¹⁰¹. ובנדו"ד, כיון שהטענה היתה על זה ש"אנכי נצב גו'" להתפלל על בני – מדוע נענש ב"ידי", "וידי משה כבדים"? ומה גם שהענין ד"ידי משה כבדים" ה' יכול להזיק לבני, שהרי "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק"¹⁰², וא"כ, למה נענש בענין שיכול להזיק לבני, ולא בענין שנוגע אליו בלבד?

אך הענין הוא – שכיון שה' לו להשתתף עם כל בני ע"י מלחמה בידים, לכן נענש במדה כנגד מדה – ש"ידי משה כבדים", "נתיקרו ידיו".

כא. וזוהי גם מעלת המשיח:

בנוגע למשיח נאמר¹⁰³ "חלינו הוא נשא גו' והוא מחולל מפשעינו ומדוכא מעוונותינו", וכדאיתא בגמרא¹⁰⁴ ש"ייתב ביני עניי סובלי חלאים (מנוגעים, והוא נמי מנוגע), וכולן (מי שיש לו ארבע וחמש נגעים) שרו ואסירי בחד זימנא (מתירין כל נגעתן ביחד ומקנחין אותן, וחוזרין וקושרין אותן), איהו (משיח) שרי חד ואסיר חד (נגע ומקנחו וקושרו, ואח"כ מתיר האחר ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד), אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (אי בעי לי לצאת וליגאל את ישראל (שהרי כאשר ישראל עושין תשובה, אזי "מיד הן נגאלין"¹⁰⁵), לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים).

ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שיהי' למשיח נגעים (פצעים)?

אך הענין הוא – שזהו לפי ש"עמו אנכי בצרה"¹⁰⁵, "שכינתא בגלותא"¹⁰⁶, והיינו, שמשיח נמצא יחד עם כל בני, כפי שהם במצבם הם, ומנצל את כל עניניו כדי לעזור ולסייע להם, ולכן, כאשר כל בני מתייסרים, אזי מתייסר גם משיח, ולא רק בענינים שנחשבים אצלו להתייסרות ("מאטערניש"), אלא בענינים שנחשבים ליסורים אצל יהודים פשוטים, שאינם שייכים לרוחניות, ואין להם אלא מה שרואים בגשמיות – הרי הוא נמצא עמהם במעמדם ומצבם.

– ישנם אמנם יסורי הגלות באופן ד"בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא"¹⁰⁷, כמבואר בתו"א¹⁰⁸, אבל, ישנם יהודים שאינם יודעים ענין הנ"ל המבואר בתו"א, ואפילו אם יודעים זאת, אינם

101 סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

102 פרשתנו שם, יא.

103 ישע"י נג, ד"ה.

104 סנהדרין צח, א (ובפרש"י).

105 תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.

106 ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה

גם מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.

107 זהר ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

108 ר"פ שמות.

93 פרשתנו שם, יד.

94 זח"ב פרשתנו מח, א.

95 ד"ה אז ישיר (תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 138

ואילך).

96 פרשתנו טו, א.

97 פרשתנו שם מח, ב.

98 פע"ח שער חהמ"צ פ"ח.

99 סה"מ תרל"א ח"א ע' רס.

100 ראה תו"א משפטים עו, ג. ובכ"מ.

- 1 מבינים כיצד שייך "להתייסר" עם "קל וחומר"... הם יודעים ש"התייסרות" משמעותה דוחק בפרנסה,
2 או פצע כפשוטו!...
- 3 ובכן, גם ביחס אליהם צריך להיות הענין ד"עמו אנכי בצרה", וזוהי המעלה של משיח שנמצא יחד
4 עם כל בני".
- 5 וכמו"כ מצינו¹⁰⁹ אצל בעל ההילולא, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"חלינו הוא נשא גו", כולל ובמיוחד
6 בנוגע לכח הדיבור שבפה, שהשתמש בו להפיץ תורה, נגלה וחסידות, עבור כל בני".
- 7 וכפי ששאלו אצלו¹¹⁰: רבי...¹¹¹ אפילו אם יש איזה טענות כלפיהם, ורוצים להעניש אתכם – היתכן
8 לעשות זאת בנוגע לענין הדיבור, ענין שמסרתם לגמרי להקב"ה, עי"ז שהשתמשו בו בכל שנות חייכם
9 עבור הפצת היהדות מתוך מס"נ בגוף ובנפש, והצלחתם עי"ז לפעול דירה בתחתונים?!...
- 10 אלא שזהו הענין ד"עמו אנכי בצרה"... שלכן "חלינו הוא נשא"...
- 11 וזוהי גם הוראה לכאו"א – שכל יהודי שפוגש, צעיר או זקן, איש או אשה, צריך לפעול עמו כפי
12 שהוא במעמדו ומצבו.
- 13 ועי"ז נעשית היציאה ממצרים, ש"כל המלכיות (גלויות) נקראות ע"ש מצרים"¹¹², ובאים לגאולה
14 העתידה, עלי' נאמר¹¹³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – "נפלאות" אפילו לגבי יצי"מ¹¹⁴,
15 בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על ראשם"¹¹⁵.
- 16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שא' מאנשי כפר חב"ד יקח את שירי המזונות, על מנת לחלקם ב"מלוה
17 מלכה", ואיחל שיהי' באופן של הצלחה.
- 18 לאחר תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".

(112) ב"ר פט"ז, ד.

(113) מיכה ז, טו.

(114) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(115) ישע"י לה, יו"ד, נא, יא.

(109) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 114. וש"נ.

(110) ראה גם התועדויות תשמ"ה ח"א ריש ע' 382. תשנ"ב

ח"ב ע' 146 ואילך.

(111) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה באמרו זאת (המו"ל).

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' א

- 1 ואחר כך מחזיר את הבוץ הריקן המוחזר לו מן הכהן הסמוך לו
2 לצד הזורק, וחוזר חלילה, מקבל את הבוץ המלא ומחזיר את
3 הריקן. והבהן הקרוב אצל המזבח וזרקו וירקה אחת כנגד היסוד –
4 היה זורק את הדם על זקיפת המזבח במקום שיש יסוד תחתיו,
5 והדם נופל ליסוד.
- 6 יצתה פת ראשונה מן העזרה, לאחר שהשלימה את הקרבת
7 פסחיה, ונכנסה פת שנייה לעזרה, יצתה שנייה לאחר שהשלימה את
8 הקרבת פסחיה, ונכנסה פת שלישית שהיא הכת האחרונה. כמעשה
9 הראשונה – כמו שנהגו בהקרבת הפסחים של הכת הראשונה, כפי
10 שנתבאר, כך מעשה השנייה והשלישית – כך נהגו בהקרבת
11 הפסחים של הכת השנייה והשלישית.
- 12 קראו את ההלל – כל כת וכת כשהתחילו לשחוט את קרבניה,
13 היתה קוראת את ההלל. אם נקרו את ההלל ונשארו רבים שעדיין
14 לא שחטו, שנו – חזרו לקרוא את ההלל פעם שנייה, ואם שנו ועדיין
15 לא נגמרה שחיטת פסחי אותה כת, שלשו – קראו את ההלל פעם
16 שלישית, וכך נהגו בכת השנייה והשלישית. אך על פי שלא שלשו
17 מימיהם, כלומר מעולם לא אירע שגמרו לקרוא את ההלל בפעם
18 השלישית, לפי שהיו כהנים מרובין וזריזים במלאכתם. רבי יהודה
19 אומר, מימיהם של פת שלישית נ-מעולם בהקרבת הפסחים של כת
20 השלישית לא הניעו אפילו בהלל הראשון לפרק אהבה בי יעמע
- 21 ה", מפני שעמה מועטין – שמעט אנשים היו בכת שלישית וכבר
22 סיימו את שחיטת פסחיהם.
- 23 כמעשהו של הקרבת הפסח בארבעה עשר שחל בחול, כך מעשהו
24 בארבעה עשר שחל בשבת, שכל סדר ההקרבה דוחה את השבת,
25 אלא שהב"הנים היו מדיחים את העזרה גם בשבת, ודבר זה היה שלא
26 ברצון הקמים שסברו שאסור להדיח בשבת אפילו במקדש,
27 ומחלוקתם נתבאר בגמרא.
- 28 רבי יהודה אומר, בום היה הכהן ממלא מדם התעורבות – מהדם
29 שעל הרצפה שמעורב מדם הפסחים שנשחטו, וזרקו וירקה אחת
30 על גבי המזבח, וטעמו יתבאר בגמרא. ולא הודו לו הקמים.
- 31 לאחר זריקת הדם היו מפשיטין את עור הפסח כדי להוציא את
32 האימורים ולהקטירם. המעשה מבארת את אופן הפשטת העור של
33 הפסח: ביצד תולין את הפסח ומפשיטין את עורו, אונקליות ו-וים
34 שראשיהם כפופים למעלה של פתח היו קבועים בפתלים של
35 העזרה, וקבועים שהיו בבית המטבחים שבעזרה, שבהן תולין את
36 הפסח ומפשיטין את עורו. כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט,
37 שהאונקליות היו תפוסים על ידי אחרים, מקלות דקים וחלקים –
38 מקולפים מקליפתם היו שם – בעזרה, מניח את המקל על כתפו ועל
39 כתף חברו, ותולה את הפסח על המקל, ומפשיט. רבי אליעזר
40 אומר, ארבעה עשר בניסן

לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

- 20 לאחר שרש"י מפרש "בשר לאכול, ולא לשבוע, למדה
21 תורה דרך ארץ, שאין אוכלין בשר לשבוע"⁷, שואל רש"י:
22 "ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב? (ומשיב) לפי
23 שהלחם שאלו כהוגן... אבל בשר שאלו שלא כהוגן...
24 לפיכך נתן הם בשעת טורח שלא כהוגן".
25 ותמוה: מדוע חוזר רש"י על דברים אלו פעם נוספת?⁸

ב.

כבר הפירוש הראשון כולל את שני ההבדלים
לכאורה, ניתן היה לומר, ששני פירושי רש"י אלו
מדברים על ענינים שונים⁹:

בפעם הראשונה מתרץ רש"י מדוע כתוב במתן הלחם
(בבוקר) "וראיתם..."¹⁰, ואילו בנתינת הבשר (בערב)
"וידעתם..."¹¹, ומסביר את ההבדל שבאופן הנתינה: הבשר
ניתן "לא בפנים מאירות" (אין בכך ראיית "כבוד ה'"),
והלחם ניתן באופן ש"בידידתו .. תראו את כבוד אור פניו
.. דרך חיבה..."¹².

בפעם השניה מסביר רש"י את הסיבה להבדל בזמן
הנתינה¹³ ("מה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב"),
שהלחם, שאותו "שאלו כהוגן", יינתן בבוקר, שזוהו זמן
"הגון", ואילו הבשר, שאותו "שאלו שלא כהוגן", יינתן
בערב – "בשעת טורח שלא כהוגן".

ניתן להם רק מעט בשר**?

כי מכיון ש"יחל השליח ותכנס את המחנה" (לקמן פסוק יג), מובן
שהנתינה היתה בריבוי מופלג (וראה אברבנאל שם), ועכ"ל דזה שנאמר
"בשר לאכול ולחם גו' לשבוע" הוא רק ללימוד – "למדה תורה דרך ארץ
שאין אוכלין בשר לשבוע".

(8) ולהעיר, שגם במכילתא נשנה ענין זה כמ"פ (כנ"ל הערה 4).

(9) דברי דוד. וראה ע"ד בלבוש.

ומה שתירץ בגו"א [דהוקשה לי' לרש"י "מנ"ל דלמדך ד"א שמא
בשביל שלא הי' להם פנאי בערב לטרוח הרבה בו", ולכן מבאר רש"י
שנתינת הבשר בערב הי' עונש, ע"ש] – לא זכיתי להביא איך תתורץ
האריכות שברש"י, ובפרט השאלה "ומה ראה כו'" (נוסף על מה שצ"ע
בגוף פירושו, ואכ"מ).

(10) שלכן לא הובא כאן "טל מלמעלה כו'" שאינו נוגע כ"כ לזמן
הנתינה.

א.

רש"י מפרש פעמיים את ענין נתינת הבשר בערב
והלחם בבוקר

- 1 בפירוש רש"י בפרשתנו אנו מוצאים דבר פלא: רש"י
2 מתעכב פעמיים על אותו ענין, כאשר הוא חוזר שוב על
3 חלק מפירושו הקודם עם כל פרטיו, וזאת בשני פסוקים
4 הכתובים בזה אחר זה!

- 5 במענה לתלונות בני ישראל, לאחר ש"כלה הלחם"¹ –
6 "מי יתן מותנו... בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם
7 לשבוע..."² – נאמר בתורה³: ויאמר משה ואהרן אל כל
8 בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים.
9 ובוקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלונותיכם על ה'...
10 ומסביר רש"י⁴: "... כך אמר להם: ערב וידעתם כי
11 היכולת בידו ליתן תאוותכם ובשר יתן, אך לא בפנים
12 מאירות יתתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם
13 מלאה, והלחם ששאלתם לצורך בירידתו לבוקר תראו את
14 כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חיבה בבוקר, שיש
15 שהו"ט להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח
16 בקופסא"⁵.

- 17 בפסוק המופיע מיד לאחר מכן נאמר: ויאמר משה
18 בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע
19 בשמוע ה' את תלונותיכם אשר אתם מלינים עליו...

(1) לשון רש"י פרשתנו טז, ב.

(2) שם, ג.

(3) שם, יז.

(4) ע"פ מכילתא עה"פ (וראה ג"כ שם פסוק ת, יב, יג). וראה יומא
עה, סע"א ואילך וברש"י שם.

(5) בכמה דפוסים: שעות [ובדפוס א' ליתא התיבות "בבקר שיש
שהות להכינו"]. אבל בדפוס ב', רוב כת"י וכמה דפוסים לפנינו הוא
כפנים. וכן נעתק ברמב"ן פסוק ו'.

(6) בכמה כת"י רש"י: בחפיסה. וראה רש"י לקמן פסוק יג-יד.

(7) הטעם שרש"י מקשה "ומה ראה כו'" לאחר ובהמשך ל"למדה
תורה ד"א כו'" – ראה לקמן הערה 36 (וראה גו"א שהובא לקמן הערה
9*).

ואין להקשות: מנ"ל לרש"י דזה שניתן בשר רק "לאכול" (ולא
לשבוע) הוא משום ד"א, דילמא זהו מפני ששאלו בשר שלא כהוגן ולכן

(*) בדברי דוד מתרץ, כי בלא הקדמה זו (שאין אוכלין בשר לשבוע) הו"א שכ"ה דרך העולם, שבבקר אוכלים לחם לשבוע ובערב אוכלים בשר לשבוע (וראה יומא
שם). ולכן הוריד הלחם בבקר ובשר בערב: אבל מאחר שאין אוכלין בשר לשבוע, עכ"ל (שגם) בערב השביעו עצמם עם לחם, וא"כ קשה "מה ראה כו'"
אבל פירושו אינו מובן כי מכיון שניקד זמן אכילת לחם הוא בבקר, ואכילת בשר הוא בערב (אלא שמוסיפים גם לחם כדי לשבוע) – שוב אין מקום לשאול "ומה
ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב".

(**) כפי' החדא"ג יומא שם, – בלבד כאן משמע, דמה שניתן להם בשר שלא בפנים מאירות היינו שהי' בצמצום. אבל צע"ג, שהי' מפורש ברש"י שמה שהבשר הי'
רק לאכול (ולא לשבוע) הוא משום דרך ארץ (ולא עונש).

(ב) הסדר הפשוט הוא, שתחילה מספרים ענין עם כל הפרטים הדרושים, ובחזרה עליו מסתפקים בקיצור הענין. ואילו בעניננו, לגבי ההסבר על "לחם שאלו כהוגן" ו"בשר שאלו שלא כהוגן", רואים בפירוש רש"י סדר הפוך:

בפירוש הראשון הוא אומר בקיצור, "הלחם ששאלתם לצורך... ובשר שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה". ואילו בפירוש השני רש"י מפרט ומסביר: שהלחם שאלו כהוגן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם¹³... בשר שאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר.

(ג) בפירוש הראשון מסביר רש"י תחילה אודות הבשר ואחר-כך אודות הלחם, בהתאם לסדר בפסוק "ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...". ואילו בפירוש השני הוא הופך את הסדר "ומה ראה להוריד לחם בבוקר (ואחר-כך) ובשר בערב", וכך גם בהמשך "לפי שהלחם שאלו כהוגן... (ואחר-כך) אבל בשר..."¹⁴. וקשה ביותר: זהו ההיפך מן הסדר בפסוק זה עצמו: בתת ה' לכם בערב בשר לאכול (ואחר-כך) ולחם בבוקר לשבוע...

ד.

השאלות על השינויים בלשון רש"י

בנוסף לכך שבפירוש השני מרחיב רש"י בדבריו יותר מאשר בראשון, ישנם ביניהם גם שינויים בסגנון ובמשמעות לגבי ההסבר בענין הבשר:

(א) מלשון רש"י בפירוש הראשון "כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה" מובן¹⁵, שהמילים "ומכרם מלאה" אינן הטיבה לכך ששאלתם היתה "שלא כהוגן", אלא הסבר נוסף לכך שבקשת הבשר לא היתה חיובית. והמפרשים¹⁶ מסבירים, שבמילים "שלא כהוגן" מתכוון רש"י לומר שהבקשה היתה שלא לצורך" כי "היה אפשר להם בלא בשר", כפי שאומר רש"י בפירוש השני. ואילו כוונת המילים "ומכרם מלאה" היא, כפי שאומר רש"י בפירוש השני, "שהרבה בהמות היו להם"¹⁷ –

יש להבין: בפירוש הראשון מקדים רש"י את "שלא כהוגן" (שמשמעותו "היה אפשר להם בלא בשר", כדלעיל) לפני "ומכרם מלאה", ובפירוש השני הוא הופך

1 אך בכך אין די. ראשית, בעיקר, מפני שאין הסבר זה
2 מתוך מדוע צריך רש"י לחזור שוב על הפרטים שכבר
3 ציינו בפירוש הראשון (ששאלת הלחם היתה כהוגן,
4 ושאלת הבשר שלא כהוגן וכדו'),

5 ובנוסף לכך, מדברי רש"י מיד בפירושו הראשון
6 "והלחם ששאלתם לצורך... יורידהו לכם דרך חיבה בבוקר
7 שיש שהות להכינו¹¹...", מובן, שכבר בפירוש הראשון
8 מובא טעם לכך ש"הוריד לחם בבוקר...", לא רק מפני
9 ש"ערב" רומז ל"פנים חשיכות" ("לא בפנים מאירות")
10 ואילו "בוקר" רומז ל"פנים מאירות"¹², אלא מפני אותו
11 ענין שאומר רש"י בפירושו השני, ש"בוקר" הוא זמן
12 ש"יש שהות להכינו", ומכך מובן מאליה, שנתנית הבשר
13 בערב היא תוצאה של "לא בפנים מאירות יתננה לכם",
14 שזהו זמן שאין "שהות להכינו" –

15 וכיון שגם הבדל זה בין הבשר והלחם – נתינתם
16 בשעת טורח או לא – כבר נכלל בפירוש רש"י הראשון,
17 הרי הדרא קושיא לדוכתא: מדוע צריך רש"י לחזור
18 על-כך? ויותר מכך: הוא אך פותח את פירושו השני
19 בלשון שאלה "ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב":
20 גם אם יש הכרח לחזור על פירוש זה שנית, בכל זאת אין
21 זה מתאים לשאל "ומה ראה..." לאחר שזה עתה הוא
22 הסביר זאת בפסוק הקודם?

ג.

השאלות על השינויים בין הפירושים, שהיו צריכים להיות להיפך

בין שני פירושי רש"י אלו ישנם כמה וכמה שינויים והבדלים בדיוק הניסוח, והשאלה הכללית היא: מהי הטיבה לשינויים ולדיוקים אלו? יותר מכך: במבט ראשון מחייב ההגיון, שבחלק מהם צריך היה להיות דוקא ההיפך?

(א) כיון שרש"י מפרש בפעם הראשונה שמתן הלחם ב"פנים מאירות" התבטא בנתינתו "בבוקר שיש שהות להכינו" – צריך היה לומר שם גם בקשר לבשר, שנתניתו "לא בפנים מאירות" התבטאה בנתינתו בערב "בשעת טורח". ומדוע אומר רש"י ענין זה רק בפירוש השני?

עה"ת הוא לא כפש"מ, כ"א מפני שכ"ה סדרם בגמרא.
(15) משא"כ ברש"י יומא שם: בשר שאלו שלא כהוגן, מתוך כרס מלאה כו', ובדפוס א' דרש"י: שהרי ממלא מעים שאלתם אותו שלא כהוגן.
(16) שפ"ח.

(17) וכמפורש ברש"י יומא שם.

(11) מלשון הלבשו (שהביא רק זה שהמן הי' מונח בקופסא) משמע קצת, שלא גרים תיבות אלו ברש"י (כבדפוס א', וכן"ל הערה 5). אבל נמצא הוא בשאר כל הדפוסים וכת"י.

(12) כפשוטו לשון המכילתא. וכמפורש זה ברמב"ן כאן (פסוק ר').

(13) מכילתא שם, יב.

(14) כ"ה גם ביומא שם – לפי גירסת רש"י (וכ"ה גירסת הע"י שם. וראה עיין יעקב לע"י שם). אבל פשוט שא"פ לומר שהסדר בפרש"י

הראשונה. (ב) הסבר זה אינו מתרץ מדוע חוזרים על החלק השני של הפסוק ("בשמוע ה' את תלונותיכם... ונחנו מה...") שכבר נאמר בפירוש בפסוק הקודם ("בשמוע את תלונותיכם... ונחנו מה...").

ובנוסף לכך: מכך שבאמירה הראשונה נאמר "ויאמר משה ואהרן", ובשניה "ויאמר משה" (בלבד), מובן, שאלה הם שני ענינים שונים: באמירה הראשונה מדובר על ענין הקשור למשה ולאהרן, והשניה – למשה בלבד²⁰, כדלהלן.

ו.

בתשובה על התלונה יש שני ענינים שונים
ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

בתלונה הכללית של כל ישראל, על אשר "כלה הלחם", היו שני ענינים שעליהם השיב הקדוש-ברוך-הוא:

(א) אודות הספקת הצרכים (הגשמיים) של בני ישראל – על-ידי קביעה מה נחוץ להם ומה אינו נחוץ להם (וזהו ההבדל בין לחם לבשר, כדלהלן בסעיף ט').

(ב) אודות תיקון התנהגות בני ישראל בענין זה – כיון שתלונתם הצביעה על היותם שרויים במצב רוחני הטעון תיקון²¹.

זהו ההבדל הכללי בין שתי האמירות (ופירושי רש"י): באמירה הראשונה מסרו משה ואהרן לבני ישראל אודות התנהגות הקדוש-ברוך-הוא עמם כדי לשפר את התנהגותם, ענין זה קשור למשה ולאהרן, כי לשניהם גם יחד אמר הקדוש-ברוך-הוא "הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם"²², והתפקיד להדריך את בני ישראל בדרך הישר הוטל על שניהם.

ואילו באמירה השניה מדובר אודות נתינת צרכי עם ישראל על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, "בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע", וענין זה קשור למשה, שהוא רועה ישראל הדואג לצרכיהם "כאשר ישא האומן את היונק"²³.

1 את הסדר – תחילה "שהרבה בהמות היו להם" ואחר-כך
2 "שהיה אפשר להם בלא בשר"?

3 (ב) בפירוש הראשון אומר רש"י "ומכרס מלאה" –
4 בוא"ו החיבור, שגם זו היא סיבה חשובה, ואילו בפירוש
5 השני הוא אומר "שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה
6 אפשר להם..." – שבכך מודגש שסיבה זו היא טפלה
7 לטעם העיקרי ("שהרבה בהמות היו להם").

8 (ג) בפירוש הראשון משתמש רש"י בביטוי "ומכרס
9 מלאה" באופן שתמי, בלי להזכיר במה היא "מלאה"¹⁸,
10 ואילו בפירוש השני הוא מפרט "שהרבה בהמות היו
11 להם".

ה.

מדוע נחלק הענין לשני דיבורים?

כדי להבין זאת יש להציג תחילה שאלה כללית המתעוררת על פסוקים אלו – בתחילה נאמר³ "ויאמר משה ואהרן... ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...", ומיד לאחר מכן נאמר "ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע...":

מדוע מחולק ענין זה לשתי אמירות שונות – בתחילה אמירה שתמית "ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...", ללא פירוט כיצד יהיה וידעתם... וראיתם...", ואחר-כך אמירה מפורטת יותר – "בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע..."¹⁹ –

ומדוע לא נאמרו שני חלקים אלו בדיבור אחד: "בתת ה' לכם בערב בשר לאכול וידעתם... ולחם בבוקר לשבוע וראיתם..."?

אמנם, אנו מוצאים במספר מקומות שתחילה מוזכר ענין באופן כללי ואחר-כך מפרטים אותו לפרטיו, אך כאן קשה להסביר כך, כי:

(א) בעניננו ניתן היה "לחסוך" את כל הדיבור השני על-ידי תוספת מילים ספורות בלבד לאמירה

והוא יעשה צרכיהם" (וראה רש"י שם ד"ה ושם נסחו ובמפרשים שם): והתלונה ברפידים גרמה ל"ויאב עמלק גוי" (שם, ח), וכפרש"י שם: סמך .. לומר תמיד אני ביניכם ומזמין לכל צרכיכם ואתם אומרים .. חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים כו'.

ועפ"ז נמצא, שהמוסר כו' על ג' התלונות (מרה, מדבר סין ורפידים) היו מן הקל אל הכבד: במרה – ע"י נתינת חוקים כו'; בנדוד – ע"י אמירת דברי תוכחה ("ערב וידעתם גוי") נגד תלונתם (כפרש"י עה"פ); ברפידים – נעשנו כו' (כלב בא ונושך כו').

(22) וארא ו, כו.

(23) לשון הכתוב – בהעלותך יא, יב.

(18) ולהעיר, שבמכילתא (שם, יב) הלשון "ממלא מעיים" הוא הניגוד ל"אי אפשר לבדוד בלא לחם" (ומשמע, שהכוונה בזה שאפשר לאדם בלחם בלי בשר).

(19) ראה ראב"ע, רמב"ן, אברבנאל, אזה"ח ועוד.

(20) ראה גם אלשיך כאן.

(21) ולהעיר, שגם גבי ב' התלונות דבני בנוגע למים שבפרשתנו – במרה (טו, כד ואילך) ורפידים (יז, א ואילך) – מצינו נלא רק שהקב"ה נתן להם מים – שהרי בקשה צודקת היא (ראה אזה"ח טו, כד. רש"י שם, כה), כ"א גם ענין של מוסר כו' על אופן הבקשה (תלונה כו').

לאחרי התלונה במרה – "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" (טו, כה), וכפ"י הרשב"ם ש"תתחיל להוכיחם שיקבלו עליהם את החוקים וכו'.

ח.

ההבדל בין שני הפירושים

לפי כל האמור לעיל מובן ההבדל בין שני פירושי רש"י שדלעיל, בהתאם להבדל שבין שתי האמירות:

בדיבור הראשון מתכוון רש"י להסביר את הקשר שבין "וידעתם... וראיתם..." – שני אופני הנהגת הקדוש-ברוך-הוא עם ישראל – לבין שתי הנתינות של בשר ולחם, אשר לכן דוקא "ערב וידעתם..." – על-ידי נתינת הבשר, "ובוקר וראיתם..." – על-ידי נתנת הלחם.

תלונות בני ישראל "מי יתן מותנו..." שהביאו לתשובה "וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים", התבטאו בבקשתם בשר, "שלא כהוגן שאלתם אותו...", ולכן הוא ניתן "לא בפנים מאירות".

ואילו בקשת הלחם, שהיתה "לצורך", היא תוצאה של אמונתם, שהקדוש-ברוך-הוא מספק את צרכיהם²⁹, ולכן "בירידתו לבוקר תראו את כבוד אור פניו".

וכיון שההסבר שמילוי בקשת הלחם (נתינת המן) נעשה "בפנים מאירות" הוא חידוש, שהרי בקשת ישראל ללחם, באופן כללי, היתה בצורה של "וילוו..."³⁰, לכן מפרט רש"י כיצד התבטאה חיבת הקדוש-ברוך-הוא בירידת המן: (א) בבוקר שיש שהות להכינו. (ב) טל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא.

ואילו לגבי "בשר" אומר רש"י בצורה סתמית "לא בפנים מאירות יתננה לכם", בלי להסביר כיצד התבטא הדבר בפועל, כי בפסוק זה לא מתאים להסביר אודות אופן נתינת הבשר, אלא רק לציין את הפרט, שהבשר ניתן באי-שביעות רצון³¹ ("לא בפנים מאירות").

לעומת זאת, בפירוש רש"י על הפסוק "בתת ה' לכם...", שבו מדובר על הספקת צרכי ישראל על-ידי הקדוש-ברוך-הוא – הוא רוצה להסביר שההבדל בין נתינת הלחם בבוקר לבין הבשר בערב קשור גם לענין זה, שבהתאם להבדל להכרח של בקשותיהם, היה ההבדל לאופן מילויין:

- 1 לכן אין מקום לכך שהענין של "בתת ה'..." בשר...
- 2 ולחם..." יהיה כתוב באמירה הראשונה, כי שם אין מדובר
- 3 על הצרכים שיקבלו ישראל, אלא הוראה ומוסר אודות
- 4 התנהגותם.

ז.

תלונות בני ישראל על שני ענינים הפוכים

תלונות בני ישראל הצביעו על דבר והיפוכו:

מצד אחד היתה בקשתם ללחם ולבשר כתלונה²⁴, המצביעה על מצב שאינו כראוי.

אך מאידך מודגש בתוכן התלונות – בדרישתם את צרכיהן מאת הקדוש-ברוך-הוא – שהם מאמינים ביכולת הקדוש-ברוך-הוא לספק זאת, ושחוא הזן ומפרנס לכל, וממנו יש לבקש זאת²⁵.

ובהתאם לשני ענינים אלו שמבטאת התלונה, נאמרו שתי האמירות, המראות על שתי דרכי הנהגה של הקדוש-ברוך-הוא עם ישראל:

על טענתם "מי יתן מותנו... בארץ מצרים..." כי הוצאתם אותנו אל המדבר...", היתה התשובה "ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים": הקדוש-ברוך-הוא ישלול תלונה זו ויוכיח להם "כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים"²⁶, ושחוא מוליכם במדבר.

ובמענה לתביעתם שהקדוש-ברוך-הוא צריך לזון ולפרנס אותם, המבטאת את אמונתם בו, תבוא ההתנהגות של "וראיתם את כבוד ה'" – מידה כנגד מידה.

כך מובן גם מדוע כתובות המילים "בשמעו את תלונותיכם על ה'..." בהמשך לנאמר "ובוקר וראיתם את כבוד ה'", והרי לכאורה מהוות המילים "בשמעו את תלונותיכם..." סיבה להיפך מכך²⁷:

אלא שבמילים אלו התכוונו משה ואהרן להדגיש בעיקר את שביעות רצונו של הקדוש-ברוך-הוא "בשמעו" בתלונות ("בשמעו את תלונותיכם – אשר²⁸ – על ה'") את אמונתם שהוא זן ומפרנס לכל וצריך לספק צרכיהם, ולכן – "וראיתם את כבוד ה'"²⁹.

(29) ראה בארוכה מלבי"ם הנ"ל.

(30) וימתק עפ"י דיוק לשון רש"י "לצורך" – ולא "כהוגן" (כלשונו כאן בנוגע לבשר. והוא מיומא שם) או "כהלכה" (מכילתא עה"פ). [ובא' מכת' רש"י גם כאן הלשון "כהוגן". וברמב"ן פסוק ו': לצורך כהוגן]. (31) בסגנון אחר קצת: עצם הדבר שהבשר ניתן להודיע "כי ה' הוציא אתכם גו'" (כדי לשלול תלונתם כו') הו"ע של העדר שביעת רצון ("לא בפנים מאירות"). ובפרט את"ל שזהו טעם נתינתו בערב (כנ"ל בפנים סעיף ב' והערה 12).

(24) ראה רש"י לעיל טו, כד"ה. – ובפרט בנדר"ד שה' באופן ד"תלונתו" (ראה רש"י טז, דח).

(25) ראה אברבנאל לעיל פסוק ג'. מלבי"ם פסוק ד'. – ולכן הטענה לבנ"י הוא רק על אופן השאלה (כפרש"י לעיל טו, כה) גבי התלונות (דמרה), ולא על עצם השאלה.

(26) כפרש"י עה"פ.

(27) קדושיית הרמב"ן פסוק ו'.

(28) רש"י עה"פ. וראה מפרשי רש"י.

“בשמוע ה' את תלונותיכם” – כאשר הבקשה של ישראל היא כזו, שנשמעת על-ידי הקדוש-ברוך-הוא ומתקבלת, כדלעיל, אז “בתת ה'... ולחם בבוקר”, ואילו במקרה “אשר אתם מלינים עליו” – את האחרים³⁵, המבטא התנהגות בלתי-ראויה, הרי אז “בערב בשר”, בשעת טורח³⁶.

לפי זה אפשר לומר, שלפיכך הופך רש"י את הסדר בפירושו השני (ואומר תחילה “מה ראה להוריד לחם בבוקר” ואחר-כך “ובשר בערב”) כי זה מתאים לסדר שבו מובאות בפסוק הסיבות להבדל בין שתי הנתינות: בתחילה “בשמוע ה'...” – שהיא הסיבה ל“לחם בבוקר”, ואחר-כך “אשר אתם מלינים עליו” – שזוהי הסיבה ל“בשר בערב”. ועל-ידי הפיכת הסדר מבהיר רש"י ש“ומה ראה...” אינה שאלה המתעוררת על-ידי רש"י, שהרי רש"י ענה עליה בפסוק הקודם, אלא שהיא כחלק מן הפסוק:

לאחר שנאמר “בתת ה'... בערב בשר... ולחם בבוקר...” מתעוררת השאלה “ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב”? והקושי הוא, בעיקר: הקדוש-ברוך-הוא נענה לתלונת בני-ישראל כאשר “כלה הלחם”, ואמר “הנני ממטיר לכם לחם...”³⁶, בלי להזכיר כלל בשר, ואם כך, היה צריך לעשות זאת מיד ולא לעכב עד הבוקר “ומה ראה להוריד להם לחם בבוקר”, וכיון שהיתה לכך אותה סיבה – התלונות – מדוע התוצאה האחרת היא “ובשר בערב”, ולא ביחד?

ולכן מסבירה התורה: “בשמוע ה' את תלונותיכם” בקשת הלחם היתה (כפי שמסביר רש"י) כהוגן וניתנה בבוקר. “אשר אתם מלינים עליו” – בקשת הבשר לא היתה כהוגן, ולכן ניתנה בערב “בשעת טורח”.

יא.

לחם - נגלה; שליו - פנימיות התורה

מיינה של תורה, הנרמז בפירוש רש"י זה:

“עלינו” (משה ואהרן), בהמשך “לונחז מה” – כי בפסוק זה נאמר לפני³² רק (ענין אחד) “ויבקר וראיתם גו” (וכנ”ל בפנים סעיף ז).
(36) ועפ”ז מתורץ בפשטות זה שקושיית רש"י “ומה ראה כו” היא בהמשך ל“למדה תורה ד”א כו””: ה” אפ”ל דב’ הענינים שבכתוב [א] (בשמוע גו’ (ב) אשר אתם מלינים עליו) הם טעם על החילוק בנתינת בשר ולחם – הלחם לשבוע (כי שאלו כהוגן) ובשר רק לאכול (כי שאלו שלא כהוגן), וכנ”ל הערה 7:
אבל מאחר שחילוק זה הוא רק משום ד”א, עכצ”ל שב’ ענינים הנ”ל הם טעם על חילוק הב’ שבין בשר ולחם (זמן הנתינה – ערב או בקר), וא”כ קשה “ומה ראה כו””.
(36*) טז, ד.

- 1 את הלחם ש”שאלו כהוגן” נתן הקדוש-ברוך-הוא
- 2 בבוקר, בזמן נוח “שיש שהות להכינו”³², ואת הבשר
- 3 ש”שאלו שלא כהוגן” – “נתן להם בשעת טורח”.

ט.

ההסבר לשינויי הלשון

לפי זה יובנו בפשטות שינויי הלשון בדברי רש"י:

באמירה הראשונה אומר רש"י בסתמיות שבשר “שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרס מלאה... והלחם (ש)שאלתם לצורך”, כי אין כוונתו לבאר את הסיבות לכך שהבקשה היתה לצורך או לא לצורך. לענין זה חשובה רק הגדרת הבקשה: שאלת הלחם היתה רצויה (כי היא “לצורך”) ולכן התוצאה היא “וראיתם את כבוד ה'”, ואילו שאלת הבשר היתה (א) שלא כהוגן (בתלונות וכו') (ב) “מכרס מלאה” – בקשת בשר בעת שה”כרס מלאה” מצביעה על דרגה שפלה³³, ולכן התוצאה היא “לא בפנים מאירות”.

לעומת זאת, בפירוש השני מפרש רש"י את ההבדל שבין בשר ללחם בענין נחיצותם לישראל: בקשת הלחם היתה “כהוגן” כי “אי-אפשר לו לאדם בלא לחם”, וזוהי דבר הכרחי, בעוד אשר שאלת הבשר היתה “שלא כהוגן”, כי “הרכבה בהמות היו להם”: אין סיבה לתת להם בשר, שזהו דבר שיש להם כבר.

לאחר מכן מוסיף רש"י “ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר”: אף אילו לא היו להם בהמות, גם אז בקשתם לבשר אינה כל-כך “כהוגן” כמו בקשת לחם³⁴, כי בשר אינו כל-כך הכרחי, ובלעדיו אפשר להתקיים – “אפשר להם בלא בשר”.

י.

הסיבה להבדל בין הנתינות מוסברת בפסוק

הסיבה לכך שיש שני סוגים של נתינה – “בערב בשר” (“בשעת טורח”) “ולחם בבוקר”, מודגשת בהמשך – “בשמוע ה' את תלונותיכם אשר אתם מלינים עליו”:

(32) ואין רש"י צריך לכתבו בפירוש, כי סומך על פירושו בפסוק שלפנ”ו.
(33) ראה ברכות לב, א.
(34) אף שיש מקום לשאלת בשר (שלכן הוא רק ענין נוסף – “ועוד” – וברש"י יומא שם לא הובא ענין זה כלל). וראה רש"י ראה יב, כ. רמב”ם הל’ דיעות פ”ה ה”י.
(35) רש"י עה”פ. וראה רש"י לעיל פסוק ז’ (ד”ה כי תלינו עלינו).
וע”פ המבואר בפנים יומתק השינוי בב’ הכתובים: כאן (פסוק ח’) נאמר ב’ ענינים (בנוגע לתלונת על ה’): (א) בשמוע ה’ את תלונותיכם, (ב) אשר אתם מלינים עליו – כי בא בהמשך לב’ הענינים שבכתוב: (א) בערב בשר לאכול (ב) ולחם בבקר לשבוע: משא”כ לעיל (פסוק ז’) נאמר רק “בשמוע את תלונותיכם על ה’” [וכי תלינו] (ראה רש"י שם) הוא

(ב) אמנם גם מתן השפע של המן נעשה ביום השבת⁴⁹ (כ) השבת קשורה לפנימיות התורה⁵⁰, אך רק ה"המשכה" למעלה היתה בשבת, אבל ירידתו למטה, כ"לחם", היתה רק בימי החול⁵¹.
לעומת זאת השליו התחיל לרדת למטה (לדעת רש"י⁵²) ביום השבת⁵³, ויותר מכך – בשבת בין הערביים⁵⁴, זמן של "רעוא דרעווין" הקשור במיוחד לפנימיות התורה.⁵⁵

יב.

בקשת בני ישראל לגילוי פנימיות התורה לפני מתן תורה - שלא כהוגן

על כך אומר רש"י, שבקשת הלחם היתה "לצורך" ו"כהוגן", כי "אי-אפשר לו לאדם בלא לחם" – בלי נגלה שבתורה, שהוא "לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תיעשנה", אי אפשר, אך מאחר שכדי שהנגלה יהיה כראוי יש צורך בפנימיות התורה, ניתן להם מן, לחם מן השמים.

אבל בקשת הבשר היתה "שלא כהוגן" משתי סיבות:

(א) "שהרבה בהמות היו להם" – מכך מובן שלפי רש"י בקשו ישראל בשר בהמה⁵⁶, שהוא חומרי ביותר ואינו כלי מתאים כל-כך לדרגת "שמן", המורה על התבטלות. לגבי התורה הכוונה היא, שישראל רצו

1 ההבדל בין לחם לבין בשר בפנימיות הוא: לחם –
2 נגלה שבתורה³⁷, שליו – שהוא "מין עוף ושמן מאד"³⁸,
3 בחינת שמו³⁹ – "שמן" שבתורה, פנימיות התורה, ובה
4 עצמה רזי דרזין דאורייתא⁴⁰. הענין של "שמן" כשהוא
5 בבחינת "בשר" מראה, שסודות התורה באים למטה לצורת
6 אכילה – הבנה והשגה שכלית⁴¹, שיש בה טעם.

7 אמנם, גם המן, לחם מן השמים, רומז לפנימיות
8 התורה⁴², אך בכל זאת יש הבדל בין המן לשליו:

9 המן ניתן כלחם (נגלה שבתורה) וזוהי דרגת פנימיות
10 התורה ה"מלוכשת" בנגלה⁴³. ואילו השליו, שניתן למטה
11 בגלוי כ"שמן", מראה על פנימיות התורה כשלעצמה.

12 בכך יוכנו ההבדלים בין המן לשליו:

13 (א) אמנם, המן נשאר גם בירידתו משהו שאינו מוגבל
14 במקום ובגבול (ולכן "לא" העדיף המרבה והממעיט לא
15 החסיר)⁴⁵, אך הוא ניתן במידה – "עומר לגולגולת..."⁴⁶,
16 לעומת זאת בשליו אין מוצאים הגבלה בכמות שכל אחד
17 לקח⁴⁷ –

18 כיון שנגלה שבתורה "היא בבחינת מדידה והגבלה"⁴⁸,
19 מובן, שגם בדרגת פנימיות התורה המלוכשת בנגלה יש
20 מידה והגבלה. ואילו בפנימיות התורה בפני עצמה ישנה
21 תכונת ה"בלי גבול" שבתורה⁴⁸.

(37) אמרי בינה שער הק"ש פנ"ג. וראה לקמן הערה 43.

(38) לשון רש"י לקמן פסוק יג. וראה יומא עה, ב.

(39) לקו"ת בהעלותך לב, א. שם, ב ואילך. ע"ש.

(40) ראה בארוכה אמרי בינה שם (פנ"ד ואילך) בהחילוק דין ושמן שבתורה. וי"ל ד"שמן מאד" היינו שב"שמן" גופא הוא דרגא הכי נעלית שבו.

(41) עדמ"ש בלקו"ת שם, שהשליו הוא החיבור דביטול (דחכמה) ויש (דבשר), ע"ש.

(42) מאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ ע' עד-עח. סה"מ תקס"ח ע' מ. ועוד. ובתו"ח פרשתנו (שה, ב): וע"כ גם בירידתו למטה ה' טעמו כטעם לשד השמן וכצפיחית בדבש שזהו .. פנימי' התורה ברזין וסודות הטעמים כו', ע"ש. וראה זח"ב קפג, ב.

(43) ע"ד המבואר בכ"מ (לקו"ת עקב יד, גיד. סדור קט, א. קי, ג. תו"ח שם שייב, א. שיג, ב) שירידת המן (למטה) היא בכדי ליתן כח בעבודת הביוריים (דלחם מן הארץ). ולהעיר, דמה שהתורה נק' "לחם" (שגם המן נק' לחם כנ"ל) הוא מצד זה שנותנת כח ועוז להתגבר על הגוף ונה"ב כו' (קונט' עה"פ פ"ד. ושם, ד"לחם" הוא מלשון מלחמה. ע"ש).

ובלקו"ת וסדור שם, שהוא ע"ד מה שמיחוי"ע נמשך הכח ועוז יחו"ת – והרי זהו דוגמת פעולת פנימיות התורה בנגלה דתורה (כמשנ"ת בארוכה בקונט' עה"ח פ"א ואילך).

(44) פרשתנו טז, יח.

(45) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ט ע' 17 ואילך, ורש"י.

(46) פרשתנו שם, טז.

(47) ולהעיר ממש"נ גבי שליו דפ' בהעלותך – יא, לב.

(48) סד"ה ביום השני תרפ"ה (בסה"מ קונט' ח"ב בסופו). ועוד. וי"ל שזהו ג"כ טעם הפנימי לזה שלחם ניתן לשובע ובשר רק לאכול – כי מכיון שפנימיות התורה היא למעלה ממדוה"ג א"פ להיות בזה שביעה.

(49) זח"ב סג, ב. פח, א.

(50) ראה תו"ח שם שיא, ב.

(51) כי ירידתו למטה היא בשביל עבודת הביוריים (כנ"ל הערה 43), ולכן היא בשבת ימי החול, זמן עבודת הביוריים (ראה לקו"ת שם טז, רע"א. סדור ותו"ח שם).

(52) ראה רש"י פרשתנו (טז, א) "וירד להם מן בט"ז אייר ויום א' בשבת ה' כדאיאת במס' שבת" (פז, ב*). והרי השליו התחיל לירד בערב שלפנ"ז (ראה פסוק יג). אבל בבחי' שם: השליו והמן התחילו לבא באחד בשבת.

(53) ולכאורה הוא חידוש גדול. וראה מפרשי רש"י (טז, א) ועוד. וצ"ע והיפוש. וגם בירור – מתי אספו אותו. ועוד שנאמר "בין הערבים תאכלו בשר". וגם – לאחר מ"ת הרי נאסרו בכל מלאכות שבת (משא"כ במרה – שלפרש"י (טו, כה) (רק) נתן להם כו' פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת כו'). ואכ"מ.

(54) פרשתנו טז, יב [ומזה מוכח, ד"ע"ב" כאן (פסוק ו, ח, יג) פירושו (לא לילה, כ"א) זמן מנחה (ראה רש"י בא יב, ו)].

(55) וי"ל שזהו ההכרח (ע"ד הפשט) לפירוש רש"י שהשליו ה' "שמן מאד" – כי מכיון שבקשו בשר בהמה, ניתן להם בשר שמן (שדומה עכ"פ לבשר בהמה). ולהעיר מרש"י בהעלותך יא, כג.

(*) משא"כ לדעת הסדר עולם רבה (פ"ה. וראה שבת פז. רע"א) שט"ו באייר א' בשבת ה'.

לפני מתן תורה, הוא רק לפי הדיעה⁶¹ שהשליו שמדובר עליו בפרשתנו היה לתקופה קצרה בלבד, לפני מתן תורה.

אבל מכך שרש"י אינו מזכיר את ההבדל בין המן לשליו, שהשליו היה עם המן רק שלושה שבועות, בעוד שהלחם ניתן במשך ארבעים שנה, מובן, שרש"י סובר בפירושו על התורה⁶², שההבדל ביניהם הוא רק במועד הנתינה (בערב או בבוקר) אך לא בתקופת הנתינה – השליו ניתן בכל תקופת מתן המן (וכך הוא לפי רוב הדיעות⁶³).

הסבר הענין ש"היה אפשר להם בלא בשר" לפי דיעות אלו (כולל רש"י) הוא:

דרגת משה היא ראית⁶⁴ אלקות, והוא שאל "מאין לי בשר"⁶⁵ (כי היה נעלה מדרגת "בשר"⁶⁶), וכך גם דור המדבר, דור דעה⁶⁷, דורו של משה⁶⁸: היתה אצלם ראיה⁶⁹ באלקות, הם היו מוקפים בענני הכבוד, הם היו דור המדבר – דרגה של "מחשבה"⁷⁰ וכו'. ולגביהם ענין ה"בשר" (כולל שליו) – הבנה באלקות – הוא ירידה⁷¹.

וזהו גם מה שנאמר שהשליו ניתן "בשעת טורח" – לעומת ראית אלקות, הרי השגה היא ענין של "טירחא".

לעומת זאת בדורות המאוחרים יותר, ובמיוחד בדורותינו, בעקבתא דמשיחא, הרי בקשת הבשר היא כהוגן וכהוגן, ואדרבה – רק על-ידי "פוצו מעינותיך חוצה", מעינות התורה, "אתי מר"⁷² – "דא מלכא משיחא", וכלשון ה"רעיא מהימנא"⁷³: בהאי חבורה דילך... ספר הזהר יפקין ביה מן גלותא ברחמי (=בחבורך – שהוא ספר הזהר, ייצאו מן הגלות ברחמים).

(משיחות ש"פ בשלח תשל"ד, תשכ"ז)

1 "לקלוט" את פנימיות התורה כפי שהיא מושגת על-ידי
2 הנפש הבהמית, ללא הרגשת האור האלקי של ההשגה,
3 ולכן ניתן להם שליו – "מין עוף" שאינו חומרי כבשר
4 בהמה והוא כלי לדרגת "שמן". בנפש האדם מכון "עוף"
5 ובמיוחד שליו, ל"התלבשות" הנפש האלקית בנפש
6 השכלית⁵⁶, השליו מבטא את התלבשות פנימיות התורה
7 בהשגת הנפש האלקית ובאמצעותה בנפש השכלית.

8 (ב) "ועוד שהיה אפשר להם⁵⁷ בלא בשר": בהיותם
9 לפני מתן תורה לא היה הכרח לגלות להם את החמדה
10 הגנוזה⁵⁸ – הבנת פנימיות התורה. יותר מכך: היה זה לפני
11 ביטול גזירת ההפרדה בין "עליונים" ל"תחתונים", ולא
12 היה אפשרי חיבור ביניהם, שפנימיות התורה ("עליונים"
13 שבתורה) תרד כמות שהיא להבנת האדם, ובמיוחד להשגת
14 הנפש הבהמית (דרגת "תחתונים").

15 לפיכך ניתן השליו "לא בפנים מאירות" – הפנימיות
16 שלמעלה לא האירה בבשר השליו.

17 לפי זה יוצא, שענין השליו – הורדת ה"שמן" שבתורה
18 לתוך "בשר" (הבנה) – היה כרוך אז בירידה.

19 ואילו לאחר מתן תורה, ובמיוחד לאחר גילוי האריז"ל
20 ודבריו ש"מצוה לגלות זאת החכמה"⁵⁹, וביתר פירוט
21 לאחר גילוי תורת החסידות, ובמיוחד חסידות חב"ד, אז
22 ניתנו רזי דרוזין דאורייתא באופן שכל אחד יוכל להבינם
23 בכחות חב"ד שבנפשו⁶⁰.

יג.

לגבי דור המדבר השגת אלקות היא ירידה

הסבר זה, ש"היה אפשר להם בלא בשר" מפני שהיו

66 ראה לקו"ת בהעלותך (לא, ד. לג, ב) שזהו למטה ממדרגתו לגמרי.

67 ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פ"ט, ג. וש"נ.

68 ראה ע"ח שער הכללים פ"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ. לקו"ת שנעתק לקמן הערה 71.

69 ראה לקו"ת ואתחנן (שם, ד) דבחי' ראי' דמשה היא מצד זה שדרגתו יסוד אבא – דדור המדבר שייכים ליסוד"א (כדלקמן הערה 71).

70 לקו"ת שלח לז, ב. לח, ב.

71 ראה לקו"ת בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור המדבר היו תלמידיו שהיו ג"כ מבחי' יסוד אבא .. וא"כ איך אפשר להיות (הבשר) למאכל להם שהם מיסוד אבא וכו'.

72 אגה"ק הידועה דהבעש"ט (נדפסה בס' בן פורת יוסף בסופו. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).

73 זח"ג קכד, ב.

56 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1295.

57 ע"פ המבואר בפנים יומתק מה שבנוגע ללחם לשון רש"י הוא "א"א לו לאדם", ואילו בבשר אומר "הי' אפשר להם [אלא שבאחדים מכת"י רש"י איתא "אפשר לחיות בלא בשר". ובא' מכת"י רש"י: אפשר להם לחם בלא בשר].

58 שבת פח, סע"ב.

59 אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

60 ראה לעיל בפנים, ד"שליו" הוא רזין דאורייתא כפי שבאים בהשגה.

61 סדר אליהו רבה פ"ג (פ"ב) ועוד.

62 וראה ג"כ בפירושו על הש"ס (ערכין טו, ריש ע"ב), הרמב"ן כאן ועוד.

63 נקבצו בתו"ש עה"פ טז, יג.

64 ראה לקו"ת ואתחנן ג, א ואילך.

65 בהעלותך יא, יג.

כמ"ש במאורי אור מע' דג³ ע"ש.
ויסוד דדכורא נק' מלח' בחי⁵ מלח ברית אלקיך.
ועיינ' זהר הקדוש חלק א' דף רמ"א ע"ב ע"ש, והובא
בקהלת יעקב מע' מלח.

מל"ח הוא מל-ח, היינו מילה שביום ח' שהיא באבר
היסוד⁸.

מלח פירושו ג"כ תערובות כמו ממוולח טהור
קדש, היינו יסוד המערב ומחבר דכר ונוקבא.

יוסף בחי' יסוד, גימטריא ב' פעמים מל"ח, הוא מלח
דקה ומלח גסה, והוא ע"ד דג¹⁰ קטן ודג גדול כמ"ש
במאורי אור שם.

והוא הב' פעמים בן פורת האמור ביוסף כמ"ש

ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש.
(3) וז': דג נק' היסוד בבחי' החסדים, ד"ג גימטריא ז', והוא השט
בימים ובנחלים שהוא יסוד דנוק', דג גדול יסוד אבא גם יסוד דדכורא
בעת הגדלת, ודג קטן יסוד זעיר עכ"ל. (ראה גם לעיל סימן עה).

(4) מבאר כאן דענין "מלח" הו"ע בחי' יסוד (ברית), מצד כמה
טעמים, והם:

(א) מ"ש בפסוק "מלח ברית אלקיך".

(ב) רמז ב"נוטריקון" מלח הוא "מל-ח", מילה (יסוד) ביום ח'.

(ג) ב"פירוש" תיבת מלח, מלשון תערובות שמחבר דכר ונוקבא.

(ד) ב"גימטריא" דיוסף (יסוד) בגי' ב' פעמים "מלח" – כנגד מלח דק
וגס, דג קטן וגדול, יסוד תחתון ועליון.

(ה) ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד שלד (מובא
לעיל סימן ג הערה 19) טעם דמנהיג הספינה נק' "מלח" בחי' יסוד,
ע"ש.

(5) ויקרא ב, יג.

(6) ראה אור התורה ויקרא עמוד רכו וז': ענין המלח שמפליט
הדם מהבשר, שהדם הוא כח היצירה גבורות קשות, ולכן כשנהפך
ל טוב נקרא דם נעכר ונעשה חלב, עכ"פ המלח מפליט מהנה"ב
התאוות ורתיחת הדמים, ונותן טעם בבשר היינו ע"ד מ"ש יבא כל
בשר להשתחוות לפני, ולכן צ"ל מלח על הקרבן שכדי להעלות
נה"ב שירדה למטה להתעלות וליכלל באש שלמעלה זהו ע"י המלח
שמגבורות דאבא בחכמה אתביריו לברר נה"ב כו', ולכן נק' ברית
אלקיך ברית מקשר ומחבר ב' הפכים וה"ע שלום בפמשמ"ט בין
נה"א לנה"ב...

והנה בוח"א ויחי דף רמ"א ע"ב משמע דמלח היינו יסוד ונותן טעם
בבשר שהוא מל' וממתיק הבשר, כי ע"י השפעת היסוד נמתקים
גבורות דנוק'.... וז"ס יבא כל בשר כו' ופי' בוח"ב תרומה קנ"א א'
שבחי' בשר זהו הנק' גוף, ע"ד מארז"ל כל הנשמות שבגוף היינו
בחי' מלכות שהיא מקור דבי"ע והם הנקראים גוף כ"מ בוח"א ויחי
דף רמ"ה סע"א ועיינ' במא"א אות ג' סעיף ל"ח אשתו כגופו, ובחי'
יסוד הנק' כל הוא המח' בחי' גוף ובשר הנ"ל. ע"ש כל הביאור.

(7) וז': מלח הוא סוד היסוד, והוא ממתיק הגבורות דנוקבא, זהר
ויחי רמא, ע"ב. מלח עם ג' אותיות בגימטריא יסוד עם הכולל, ע"ש
(מלח בגי' 78 + ג' אותיות = 81, וכן יסוד בגי' 80 + הכולל = 81).

(8) וזהו "מלח ברית", בחי' יסוד.

(9) שמות ל, לה.

(10) ראה לעיל סימן עה הערה 7, דדג קטן הוא יוסף (יסוד התחתון),
ודג גדול הוא יעקב – תפארת, ע"ש. ועיג"כ לעיל סימן קכח.

בראשית מח, מז – המלאך הגואל אתי מכל רע יברך
את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם
ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ

קלב

"וידגו לרב", יוסף הוא בחי' דג – בחי' יסוד, ב' פעמים

"מלח" (כנגד מלח דק וגס – דג קטן וגדול) בגי' "יוסף",

נופי' "מל-ח", רמז מל"ח (יסוד) ביום ח', וזהו שסתם דבר

מל"ח הוא דג (נדרים נא, ב)

דג¹ הוא בחי' יסוד² – יוסף, שכתוב בו וידגו לרב,

(1) דג הוא יסוד: מבאר הקשר ל"דג" עם "יוסף", דשניהם הם בחי'
יסוד – פרי' ורבי', וכאן מביא ראי' מהפסוק הכתוב ב"יוסף" – "וידגו
לרוב", שיפרו וירבו כדגים. בחסידות ובשאר מקומות בלקוטי לוי
יצחק מביאים עוד ענינים – הן עפ"י נגלה דתורה, והן פנימיות התורה
– בהשייכות והקשר של דג ליוסף – בחי' יסוד. והם:

(א) בלקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שצח, ממאחז"ל (סוטה לו,
ב) וידגו לרב בקרב הארץ, מה דגים שבים המים מכסים עליהם ואין
העין שולטת בהן, אף וזעזעו של יוסף אין הרע שולטת בהן.

(ב) באור התורה דרושים לראש השנה עמוד א' שעב מגמ' יומא עה,
א "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם רב ושמואל ח"א דגים
וח"א עריות", ופרש"י: עריות, דנאסרו להם במדבר, ודגה לשון
תשמיש כמו וידגו לרוב. ע"ש.

(ג) יוסף הוא על שם "יוסף לי ה' בן אחר", הוספה בעוד "בן" – פרו
ורבו, וזהו"ע דגים שמפרין ומרבין במאד וכו'.

(ד) ידוע שהשלשה אבות אברהם יצחק יעקב כנגד בחי' חג"ת,
ויוסף הוא הרביעי בחי' יסוד, להמשיך למטה להעולם ממה שקיבל
מהאבות, וזהו רמז באותיות "דג", דיש לו ב' אותיות, "ג" כנגד
האבות ואות "ד" הרביעי כנגד יוסף.

(ה) רמז בהנ"ל בגימטריא, יוסף בגי' ג' פעמים ב"ן $3 \times 52 = 156$,
"יוסף", והוא "יוסף" מקבל – בחי' בן – מה"שלשה" אבות, נמצא
יוסף בחי' "ד". וזהו ה"אותיות" ד-ג.

(ו) דג אין לו חלב אמו, וכן יוסף ה' יתום מאמו (לקו"ת מהאריז"ל –
טעמי המצות פ' שמיני).

(ז) דגים אין להם כסות עינים – עיני פקיא, היינו שלא יהי' שום
הסתור והעלם, אלא הכל בגלוי, והו"ע גילוי אלקות, וזהו"ע יוסף –
בחי' יסוד, להמשיך גילוי למטה (ראה אור התורה שיר השירים עמוד
תקט). מובא לקמן סימן קנו הערה 3.

(ח) במדרש תלפיות (ערך דגים) דג אינו מתחבר לאינו מינו, והוא רמז
ליוסף שלא נכשל במעשה דפוטיפר.

ועוד.

(2) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לוי
לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס
עמוד רנג, וז': "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה'י
בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד
"שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הו"י כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה"ש"פ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15 ובהערה 21 וז': "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי זהר
לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3).

אור התורה ויחי תתקצ"א ואילך. תתשכ"א ואילך. תורת מנחם –

דף מ"ד¹³ הביאו לו מליח, והובא בערוך¹⁴ מע' מלח א,
ע"ש.
מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שלד

בלקוטי תורה מהאריז"ל פ' ויחי¹¹ ע"ש.
והיינו מה שסתם דבר מלוח הוא דג כנתנ¹² הנודר מן
המליח אינו אסור אלא במליח של דגים, ועיין בברכות

(11) וז"ל: בן פורת יוסף לפי שיש בה ב' בחי' ביסוד, שיש בחי' זיווג
לאה למעלה, ויש בחי' זיווג רחל לתתא. והנה בן פורת יוסף אמר על
יסוד התחתון המזווג עם רחל, ובן פורת עלי עין אמר על בחי' היסוד
העליון המזווג עם לאה ע"ש. ראה ביאור לעיל סימן יט. ע.
(12) נדרים נא, ב. אדם העושה נדר שלא יאכל "מן המליח", אינו
אסור אלא לאכול מליח של דגים. ראה שם תוספות: מן המליח, סתם
מליח היו דג מליח.

(13) דף מ"ד ע"א במשנה.

(14) וז"ל: בפרק כיצד מברכין (ברכות מ"ד רע"א במשנה) הביאו לו
מליח כדתנן (נדרים נא, ב) הנודר מן המליח אינו אסור אלא במליח
של דגים.
(מביא הוכחה - דמ"ש במשנה "הביאו לו מליח" דפרש"י "כל דבר
מליח", ולפי פ"י הערוך קאי דוקא על מליח של דג.)

אגרות קודש

ב"ה, עשתי עשר חדש באחד לחדש, ה'תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו ימים ספורים לפני יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר אז הוא יום העלי
מדרגא לדרגא, כמרומו בכ"מ ומבואר בכתבי האריז"ל.

וכיון אשר ע"פ דברי אדמו"ר הזקן (באגה"ק שלו סי' ז"ך וביאורו) ע"י התקשרות אל הצדיק,
וצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי, רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, חיים רוחניים
והרהורי תשובה ומעש"ט, וכן גם במילי דעלמא.

מובן מזה שעליית הצדיק מביאה גם לעליית כל אלו אשר רוחם אמשיך רוח, עלי במילי
דשמיא ובמילי דעלמא,

וכל הקרוב קרוב - (ע"י ההתחזקות והוספה בהליכה בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו והליכה
באורחותיו) - קודם לברכה.

וביחוד בצדיק נשיא ישראל, אשר בהיותו חי על פני האדמה הי' בהנהגה דאב לבנים לכל אחד
ואחת מישראל, בדאגה לעניניהם דעוה"ז ולעניניהם דחיי עוה"ב, בשייכות והתקשרות דרבי וחסיד
ועד להאופן - דמאור ואור, התקשרות פנימי ועצמי.

בברכת חדש טוב ולבשו"ט מהתועדות-הילולא פעילה בשעתה ובכל השנה הבע"ל.

מנחם שניאורסאהן

בודאי נתקבל מכתבי ולאח"ז המברק ע"ד השו"ב ב... וז"ע נודעתי שא' מהם נמצא עתה
באהקת"ו. ובטח יבררו ויצרפו כו' ויתוקן הדורש תיקון.

בכלל אין עניני להתערב בכהנ"ל, ומה אעשה שהמשיכוני בכ"ז. וכיון שע"י הגיעתי שמועה
לא טובה ע"ד הסדרים שם וכו' - מחובתי לעורר ובכפילא עד"ז, והרי כת"ר הי' הסרסור כו'.

יד, כז – ויט משה את ידו על הים וישב
הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים
לקראתנו וינער ה' את מצרים בתוך הים

ג. וישב הים לפנות בוקר לאיתנו וכו'. והנה רז"ל בשמות
רבה פכ"א אמרו אמר משה לפני הקב"ה אתה אומר לי
שאקרה הים וכו' א"ל הקב"ה וכו' כך התניתי עמו מתחלה
שאני קורע שנאמר וישב הים לפנות בוקר לאיתנו לתנאו
שהתניתי עמו מתחלה וכו'.

ונהירנא שראיתי במכתב להרב המקובל הגדול מהר"ר
מאיר פאפירש כ"ץ זלה"ה בספר טל אורות כ"י שדדק
דאם לאיתנו פירשו לתנאו כמו שאמרו רז"ל הא הו"ל
לכתוב לאומרו בבקיעת הים לא בחזירתם, ופירש בשם
רבו מהר"ר ישראל אשכנזי במשז"ל שקריעת ים סוף תהי'
לעתיד לבא כמש"ה (ישעי' יא) והחרים ה' את לשון ים
מצרים, לכן אי כתב רחמנא גבי הבקיעה הוה אמינא דתנאי
אחד התנה הקב"ה בו בפרק ולא עוד, לזה כתב לאיתנו
לתנאו בחזרת המים להורות דגם אחר שנקרע הים וחזר
כמנהגו הנה זה עומד עדיין בתנאו ליקרע לישראל לעתיד,
אלו דבריו דברי פי חכם חן.

ועל פי דבריו יתבאר אצלי לשון בראשית רבה פרשה
ה' וז"ל א"ר יוחנן תנאין התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע
לפני ישראל הה"ד וישב הים לאיתנו לתנאין שהתנה עמו
עכ"ל. ולכאורה יפלא מה הלשון אומרת תנאין התנה וכו'
לתנאין שהתנה וכו' ומאן ניהו תנאין לשון רבים, אין כאן
אלא תנאי זה וכך כתוב לאיתנו לתנאו יחיד, וכבר הרב
מהר"ש יפה נתקשה בזה.

ועל פי דברי הרב הנזכר מה טוב ומה נעים דשפיר דייק
רבי יוחנן לומר תנאין התנה הקב"ה עם הים וכו' תנאין תרי
ודאי חד תמן וחד לעתיד לבא כדכתיב והחרים ה' את לשון
ים מצרים, וז"ש הה"ד וישב הים לאיתנו כלומר דמדכתיב
לאיתנו בחזרת המים ולא כתיב כשנבקע הים שמעינן דאכתי
פש תנאי אחד לעתיד לבא, וז"ש לתנאין שהתנה עמו.

החיד"א – ראש דוד

טו, א – אז ישיר משה ובני ישראל את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה'
כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים

ד. השירה הזאת. ר' ברכי' בשם ר' שמואל בר נחמן,
נמשלו ישראל כנקבה, מה נקבה זו נוטלת עישור נכסים²
מאבי' ויוצאה, כך ישראל שבעה עממין שהוא עישור
לשבעים אומות, ועל ידי שירשו ישראל כנקבה אמרו שירה
בלשון נקבה, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה
הזאת, אבל לעתיד לבא עתידין לירש כזכר היורש כל נכסי
אביו, הה"ד (יחזקאל מח, ג) מפאת קדימה ועד פאת ימה
כו' והם אומרים שירה בלשון זכר, שנאמר (תהלים קמט,
א) שירו לה' שיר חדש, חדשה אין כתוב כאן אלא חדש.
שיר השירים רבה פ"א ח

יג, יז – ויהי בשלח פרעה את העם ולא
נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא
כי אמר אלקים פן ינחם העם בראתם מלחמה
ושבו מצרימה

א. [במד"ר] נשא פי"ד בנשיא השביעי, שלשה אומות
אסר הקב"ה לכשנכנסו לארץ לירש את ארצם שנאמר
(דברים ב, ט) אל תצר את מואב וכן באדום כו' ארץ
פלשתים מניין דכתיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי
קרוב הוא קרובה היתה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך
כו' ולעתיד לבא עתיד הקב"ה להתיר שלשתן לישראל,
שנאמר ועפו בכתף פלשתים ימה בישעי' ס' י"א פסוק
י"ד ומתרגמין ויתחברון כתף חד לממחי ית פלשתאי די
במערבא כו', אדום ומואב משלוח ידם כו'.

ועיין ברבות לך לך ס"פ מ"ד ששלשה אומות לא נתן לו
עד לעתיד לבא קני קניזי וקדמוני רק שבעה אומות נתן לו
עכשיו ונתבאר במקום אחר שהשבעה אומות הם לברר ז'
תחתונות, אבל בירור ג' ראשים עדיין לא ניתן לו בשלימות,
אם כן לכאורה פלשתים זהו מביור הג' ראשים כו' ועל זה
נאמר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, ולכן ועדיין לא
נחם לא קיבל תנחומין בשלימות כמ"ש ברבות ר"פ בשלח,
אבל לעתיד לבא כתיב נחמו נחמו עמי על ידי שיתן להם גם
בירור ג' ראשים כו'.

ואפשר לומר דלכן לעתיד לבא פרזות תשב ירושלים
על ידי בירור פלשתים מבוי המפולש שלעתיד לבא ישמח
ישראל בעושיו, משא"כ בעולם הזה אין שמחה בשלימות
כו' עיין ברבות פרשת אחרי פ"כ. ובספר כד הקמח ערך
שמחה, ועמ"ש ע"פ צדקת פרזונו בישראל.

אור התורה שמות ח"ב עמוד שנ"ב

יג, ה – ויוגד למלך מצרים כי ברח העם
ויהפך ללבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה
זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו

ב. כי ברח העם. לכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת,
וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם לא ה' מוכרח
לשלחם.

אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין ה' בתקפו
בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם עד מתן תורה רק
מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית מגלות
הסטרא-אחרא היא טומאת מצרים ולדבקה בו יתברך
וכדכתיב ה' עוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי ומנוסי וגו'
והוא מנוס לי וגו'.

ולכן לעתיד כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ כתיב
ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' וגו'.

תניא פרק ל"א

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת בשלח

יד, י – ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'

סב. לימוד מפרשת בשלח, שהגלות עצמה גורמת העלי' של הגאולה, וכל רגע בגלות אינו רגע של גלות, אלא רגע של הכנה לגאולה

כט... הגאולה ממצרים בפועל – היא בפרשת בא, שבה נאמר¹ "בעצם היום הזה יצאו גו' מארץ מצרים". ולפנ"ז באה התחלת הגאולה – בפרשת וארא², שבה מסופר אודות המכות, והרי כשהתחילו המכות בטלה עבודה מאבותינו במצרים³. ועוד לפנ"ז – בתחילת הפרשה – נאמר⁴ "לכן אמור לבני ישראל אני הוי", שזוהי ההודעה (וההתחלה) על גילוי שם הוי' דלעילא⁵, שקשור עם הגאולה מגלות מצרים⁶, שהיא גם ההתחלה להגאולה האמיתית והשלימה, עלי' נאמר⁷ "כימי צאתך מארץ מצרים וגו'". ולאח"ז באה פרשת בשלח – שבה עומדים עתה: התחלת הפרשה היא: "ויהי בשלח פרעה את העם". ומבואר בזה בתורה אור⁸, שפרעה "הי" משלח פארות וענפים ועושי פרי למעלה את העם שע"י גלותם במצרים והשתעבדותם בהם גרמו שנתעלו בחי' ניצוצי אלקים שנפלו שמה בשבירת הכלים, והוא הוא בחי' כח הצומח להצמיח ישועות ישראל, כמ"ש⁹ ופרעה הקריב, ואמרו רז"ל¹⁰ שהקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים". וע"ד שבגשמיות שלח פרעה עם בני' זבחים ועולות להקריב לה' [כפי שאמר לו משה רבינו "גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו"¹¹], וכן הי' בפועל¹²], כך גם בפנימיות הענינים – ששלח עמהם את ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, שלקחום בני' עמהם בצאתם ממצרים. ל. וידעת ענין זה (שהגלות עצמה גורמת העלי' של הגאולה) פועלת שיהי' קל יותר כשנמצאים עדיין בגלות:

לא זו בלבד שיודעים שבדאי יצאו מהגלות, אלא יתירה מזה – שיודעים שכל רגע שנמצאים במעמד ומצב של גלות, מהוה הכנה והכשרה לציאה מן הגלות אל הגאולה. ובמילא, מסתכלים על כל רגע בגלות – לא כמו רגע בגלות, אלא כמו רגע של הכנה לגאולה.

וההסברה בזה – שבכל פעולה שיהודי עושה בכל יום ויום במשך שהותו בגלות, ה"ה מאיר עוד חלק בעוה"ז הגשמי והחומרי, ובמילא ה"ה מברר ומזכך עוד חלק בעוה"ז הגשמי והחומרי, עוד חלק מקליפת נוגה כו', שע"י פועלים את תכלית השלימות של ימות המשיח שהוא גילוי אוא"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי, כמבואר בארוכה בתניא¹³. וכיון שכן, הרי מובן שצריכים להסתכל על כל רגע שבו מוכרחים עדיין להיות בגלות – לא כמו רגע של גלות, אלא כמו רגע של הכנה והקדמה לגאולה. ואז, נקל יותר להתמודד עם קשיי הגלות ולעבוד עבודתו כדבעי.

זאת ועוד – שהעבודה היא באופן שהאדם מרגיש את עצמו ל"בן חורין" ("ער איז שוין ניט אין גלות"), והיינו, שהנשמה היא במעמד ומצב של חירות, ועבודתו בגלות היא כמו "בן חורין" שצריך להוציא מישהו אחר שנמצא עדיין בשבי'.

וענין זה מתבטא באמונה בביאת המשיח שיבוא בכל יום¹⁴ – לא אמונה בדרך מקיף, אלא אמונה שחודרת בכל כחות נפשו בדרך פנימי, ואמונה זו גופא מוציאה אותו מההגבלות של הגלות, ובמילא יכול לעבוד עבודתו מבלי להתחשב בהמיצרים וגבולים שמצד הגלות.

– וזהו הביאור בפתגם המקובל בשם הבעש"ט¹⁵, שכל אחד מישראל יכול לחצות נהר ע"ג מטפחת ("דורכשווימען אַ טייך מיט אַ פאַטשיילע"), אלא שצריך להאמין בזה. והיינו, שכאשר האמונה היא (לא בדרך מקיף, אלא) בדרך פנימי, מעמידה היא את האדם כולו, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, במעמד ומצב שלה (של האמונה), ואז, לא יפלא שהוא מושל על הטבע, כיון שמציאותו היא למעלה מהטבע, וכל מציאות הטבע לא נברא אלא בשבילו, כמאמר רז"ל¹⁶ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכיון שהענין ד"נקראו ראשית" הוא אצלו בגילוי, פועל הוא כל מה שצריך לפעול באין מפריע.

תורת מנחם התוועדויות תשי"ד ח"ב עמוד 40 ואילך, – משיחות יו"ד שבט ה'תשי"ד

(1) יב, מא.

(2) משא"כ בפרשה שלפנ"ז – שסיומה וחזרתה בקושי השעבוד עד לטענת משה רבינו "למה הרעתה לעם הזה" (ה, כב).

(3) ראה הנסמן בשיחת ש"פ וארא בתורת מנחם התוועדויות חלק יו"ד ע' 322 ואילך הערה 27 (שם ע' 325).

(4) ו, 1.

(5) ראה אוה"ת וארא ע' קכו.

(6) מיכה ז, טו.

(7) ראה סה"מ תש"ח ע' 164.

(8) פרשתנו (בשלח) סא, ג.

(9) יד, יו"ד.

(10) ראה שמו"ר פכ"א, ה.

(11) בא יו"ד, כה.

(12) ראה פרש"י שם יב, לא.

(13) פל"ז.

(14) ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' רלג ואילך.

(15) ראה בהנעתק בס' בעש"ט עה"ת ח"א פ' לך בהגהת מקור מים חיים אות כב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ס"ע 242. מכתב כ"ה ניסן שנה זו (אגרות

קודש ח"ה ע' שג).

(16) פרש"י בראשית א, א – מויק"ר פל"ו, ד.

♦ יום ראשון י"א שבט ♦

יְהִי וַיְהִי כִּד שְׁלַח פְּרַעָה ית עֲמָא וְלֹא דְבָרָוּן
יִי אֲרַח אֲרַעָא פִּלְשֶׁתַּי אֲרִי קְרִיבָא הוּא אֲרִי
אָמַר יִי דִילְמָא יִזְעֻנוּ עֲמָא בְּמַחְזִיחֻוֹן קְרִבָא
וַיְתוּבוּן לְמַצְרַיִם:

יג (י) וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים
דְּרַךְ אֲרַץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים
פְּנִינָתָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:

ומה, אם כשהקיפם דרך מעקם, אמרו: "נתנה ראש
ונשובה מצרימה", אם הולכים בפשוטה על־אחת־
כמה־זכמה. (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים, וענן ברבי אליהו מנורחי,
ובגור אריה וברבי מרדכי יפה ישוב נכון על זה) ♦ פֶּן יָנַחַם • יחֲשֹׁבוּ
מִחֲשָׁבָה עַל שִׁינְאוּ וַיִּתְּנוּ לָב לְשׁוּבָה.

כש"ו וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעָה וְגו' וְלֹא נָחַם • ולא נהגם,
כמו: (שמות לב) "לֹךְ נָחַה אֶת הָעָם", (משלי ו) "בַּהֲתַלְלֶכָּךְ
תִּנָּחַה אוֹתָךְ". כִּי קָרֹב הוּא • ונזח לשוב באותו
הדרך למצרים, ומדרשי אגדה יש הרבה. בְּרֹאֲתָם
מִלַּחְמָה • כגון מִלַּחְמָה (במדבר יד) "וַיִּרְדּוּ הַעַמְלָקִי
וַהֲכַנְעָנִי וְגו'", (מכילתא) אם הלכו דרך ישר היו חוזרים.

יח וַיִּסַּב אֱלֹהִים דְּרַךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף
דְּסוּף וּמִזְרוּזִין סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַעַא
דְּמִצְרַיִם:

(יח) וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דְּרַךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף
וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַץ מִצְרַיִם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מזה ואמר ויהי לשון צער לסבת שלח
פרעה כי יצטרף הדבר להיות שיטל
שכר פסיעותיו. וצא ולמד משכר
פסיעות של אותו רשע נבוכדנצר
(סנהדרין ז'). וכל שכר שיקצב לו ה' יהיה
גורם רעה לשונאיהם של ישראל,
אשר על כן נתחכם ה' ובטל מצותו
ממנו ונתחכם שלא הולכים דרך קרוב
שמן הסתם לשם יערים פרעה ללוותם
ובזה בטלה מחשבתו כאלו לא לזה
אותם. נמצא מי גרם שלא הלכו
ישראל דרך קרוב לויתו של פרעה,
וטעם אומרו **ולא נחם** בתוספת ו' לדרך
זה לרמז כי צער אחר גרם הדבר וזולת
זה שעל כל פנים הגיעו קצת זכות
בליזה וזה סבה שנכנסו ישראל בסכנה
ברדיפתו כאמור בדבריהם ז"ל (שמות
רכה פב"א) בפסוק ולא קרב זה וגו' ובפסוק
מה תצַעק אלי וגו' וכמה הרפתקי דעדי
עליהו. ואומרו **כי אמר וגו'** הוא טעם
אחר ובאלו אמר וכי אמר, ותולדות
מחושו הוא לצד שליחת העם שהם
ערב רב כמו שרשמנו בדרך ב': תורה יח
(יח) **וַחֲמִשִּׁים עָלוּ וְגו'.** ואולי כי זולת
היותם מזינים בכלי זין לא יועיל
מה שייסב ה' אותם לכל יחורו בראותם
מלחמה כי על כל פנים ישובו מצרימה
כיון שאין בידם כלי זין לערף עם אויב
מלחמה ויראו עצמן אבודים, לזה אמר

בענין זה לפעמים מוזכר שמם העם
ולפעמים מוזכרים בני ישראל דכתיב
וחמושים עלו בני ישראל וגו' הרי זה
מראה באצבע כי העם לא מבני ישראל
המה. ואמרו ז"ל (שמות רבה פמ"ב) כי
השחתת ישראל במדבר זה הוא סבתו,
הם אמרו נתנה ראש וגו', הם אמרו
עשה לנו וגו', וזה הוא אומרו ויהי צער
גדול לשונאיהם של ישראל **בשלח**
פרעה את העם פרוש ערב רב ששלחם
פרעה לא ה' ברוך הוא הוציאם כי לא
בא אלהים לקחת לו אלא גוי גדול
נחלתו ויתברך אלא פרעה שלחם,
וטעמו היה לכף את ישראל לשוב
מצרים, והם מצאו מקום להדבק
בישראל וסבב בתכליתם צער לישראל
כנזכר. ולדרך זה ידיק על נכון אומרו
ולא נחם אלהים **כי קרוב הוא** פרוש
קרוב הוא לרמז העם מקרוב בא ואין
לו חוק בקדשה. או קרוב הוא להרשיע
ויסובב רעה גם לישראל והרעה היא
כי אמר וגו' פן ינחם בראותם, וידיק על
נכון אומרו **ולא נחם** בתוס' וא"ו
בתחלת ענין לומר כי זה נוסף על כמה
צער שגרמו להם הרמזו בתבת ויהי וגו'
ועוד להם ולא נחם:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (שם פ"ב)
כי פרעה עשה לישראל לזיה,
ולפי זה יגיד הכתוב צער הנמשך להם

(יז) ויהי בשלח וגו'. צריך לדעת למה
אמר לשון צער במקום גילה ורנן.
עוד למה כנה הענין בפרעה ולא באדון
המעשים כי הוא המוציא אותנו מארץ
מצרים. אכן הכתוב יגיד הסבה
שגרמה כל הצער שנצטערו ישראל
ברדיפת פרעה, ואמר תדע סבת הדבר
לצד שלא הוציא ה' את ישראל שלא
לרצונו של פרעה, כפה אותו עד
שנתרצה ושלחם ואמר להם קומו צאו
מזה חשב מחשבות לדרך אחריהם
כאשר אבאר בעזרת השם, ובזה גרם
צער לישראל, וגם לעצמו גרם אבוד
לו ולאמתו. וצא ולמד כי הקב"ה יקפיד
על כליון הנבראים כמובא בדבריהם
ז"ל (מגלה י') מעשה ידי טובעים בים
ואתם אומרים שירה. וכנגד כל זה
אמר הכתוב ויהי לשון צער, ומי גרם
כל צער זה בשלח פרעה, שאם היה
ה' מוציאם שלא לרצונו הגם שלא
היה חפץ לשלחם לא היה לו מקום
לדרך, אלא עינו הטעתו שהיה הדבר
תלוי בו ולזה חשב לשוב לקחתם.
ואומרו **ולא נחם** בוא"ו בתחלת הודעת
ענין, כיון תוספת על הגדת צער הקורם
הרמזו בתבת ויהי כנזכר:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (והר ח"ב
מ"ה) כי כל מקום שזכנה ישראל
בשם עם ירמזו על ערב רב, ולזה תמצא

כִּשְׁהוּא פֹרֵשׁ לַמִּדְבָּר, צָרִיךְ לִזְמַן כָּל הַצָּרָה. וְכָתוּב
זֶה לֹא נִכְתָּב כִּי־אִם לִסְבֵּר אֶת הָאֵזֶן, שְׁלֹא תִתְמָה:
בְּמִלְחָמָה עֲמֶלֶק וּבְמִלְחָמַת סִיחֹן וְעוֹג וּמִדָּן, מִהֵיכָן
הָיוּ לָהֶם כְּלֵי זִין, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּחֲבֵרָה? בְּרִשׁ"י יִשָּׁן
וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאַתֶּם תַּעֲבֹרוּ חֲמוּשִׁים", וְכֵן
תִּרְגְּמוּ אוֹנְקֵלוֹס: מִזְרִיזִין, כְּמוֹ: (בראשית יד) "וַיֵּרֶק אֶת
חֲנִיכָיו", וְזִרְזוּ. דָּבָר אַחֵר: חֲמוּשִׁים, אֶחָד מִחֲמֹשֶׁה
יָצְאוּ, וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים מֵתוֹ בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה.

יט וְאִסִּיק מִשָּׁה יֵת גְּרָמִי יוֹסֵף עֲמָה אָרִי
אוֹמְאָה אוֹמִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּבַר
דְּכִיר יֵי יִתְכוֹן וְתִסְקוֹן יֵת גְּרָמִי מִכָּא עֲמִכוֹן:

(יט) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבִּיעַ
הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶד אֱלֹהִים
אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

לכשיגאלו ויצאו משם, שישאווהו (סוטה יא).
והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחריו השביע
בן. למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם,
שנאמר: "אתכם".

כז"י" השביע השביע. השביעם שישביעו לבניהם
(מכילתא). ולמה לא השביע לבניו שישאווהו לארץ
בנענן מיד, כמו שהשביע יעקב? אמר יוסף: אני
שליט הייתי במצרים והיה ספק בידי לעשות, אבל
בני, לא יניחום מצרים לעשות. לכה השביעם

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' כרך כ עמ' 237 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע נשא משה ארזו של יוסף?

וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַדְּבָרִים בְּהִקְדָּים מִה שֶׁמִּצִּינוּ ש"מלאכת שעבוד
מצרים לא היתה על שבטו של לוי" (רש"י שמות ה, ד. וראה
'שמות רבה' פרשה ה, טז), ומבואר בזה ד"שבטו של לוי כו'
עתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות
הדר זקנים שמות א, יג. וראה גם חזקוני שם ה, ד. ועוד). ונמצא,
שמפנין שהיו "עתידין לשאת את הארון", לכן לא היו
שיכים כלל לשעבוד מצרים.
והנה מצינו שרק אחרי מיתתו של יעקב אבינו התחילה

על הפסוק בפרשת וַיְחִי "וישא אותו בניו ארצה כנען
ויקברו אותו" (ג, יא), פירש רש"י "לוי לא ישא שהוא עתיד
לשאת את הארון".
והקשו המפרשים: להלן בפרשת בשלח (יג, יט) כתוב "ויקח
משה את עצמות יוסף עמו", ולכאורה הרי משה היה
משבט לוי ומבני קהת נושאי הארון, ואם כן "היאף נשא
משה שהיה לוי, ארזו של יוסף" (לשון הריב"א כאן, וראה גם
חזקוני ומושב זקנים)?

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

מזה אתכם. טעם אומרו **מזה** אין לומר
כי דוקא משם יעלוהו, אלא נתפסן
לחזק השבועה שתהיה חזקה בדין
הנשבע על דעת חברו בשביל טובה
שעשה לו, ולזה התנה ואמר **מזה** פרוש
על דרך אומרים ז"ל (בראשית רבה פ"ד)
בפסוק נסעו מזה נסעו מהאחיה שהוא
מבין ז"ה, והוא שרמז להם כאן בשעת
השבועה באומרו **מזה אתכם** פרוש כי
באמצעות חסד זה שהם נשבעים לו
מה שהם הפרידוהו מזה ונסעו מאחותו
ועשו מה שעשו לו עכשו יתקן הדבר
ויהיו לאחים, והוא אומר **אתכם** יהיו
חונים מהנסיעה להיות אתם עמם
ונעקר העון ההוא והרי הם יחד באחיה,

יהיה להם דבר זה סבה למניעה לבל
יעלו עצמותיו לצד שיהיו טרודים
באסיפת הון וטעינת כסף וזהב כי ירבה
באומרים ז"ל (פסוקים ה') שאין לה אדם
מישראל שלא טען עשרה (ט) חמורים
מכסף וזהב של מצרים וזה יהיה סבה
למניעת הדבר, לזה אמר **השביע** וגו'
לאמר פקד ופקד גם פקידת העשר ואף
על פי כן תדקדקו עצמיכם ותסבילו
עצמותי הגם שיהיה להם מאמצעות
כן הפסד כשעור משאו מכסף וזהב.
ותמצא שכן עשה משה באומרים ז"ל
(שמות רבה פ"ב) שבמקום שישטען כסף וזהב
טען ארזו של יוסף במקומו ונטל שכרו
על הדבר:

וחמשים עלו וגו' פרוש מלבד טעם
שיסב ה' היו להם גם כן כלי זין
ובהצטרפות שני הטעמים **לא ינחם**
העם בראותם מלחמה וגו': תורה יט
(יט) פקד ופקד וגו'. טעם הפסל
להצדיק אמונת הדבר. וזה
שעורו פקד פרוש הפקידה שהבטיח
ה' ודאי יפקד. עוד ירצה לרמוז על ב'
דברים על הרחקת הנזק ועל הקרבת
התועלת, הרחקת הנזק היא הצלתם
מעני מצרים ומעל סבלם, והקרבת
התועלת שיצאו ברב טוב לבית ישראל
דכתיב (בראשית ט"ז) וְאֶחָרִי כֵן יֵצְאוּ
בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל, וְטַעַם שֶׁרָמְזוּ לָהֶם דָּבָר
זֶה וְלִפִּי שֶׁהוּא נוֹגֵעַ לַשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא

צרת השעבוד, וכדברי רש"י (ריש פרשתנו) "כיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם". וזהו ש"לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון", דמפיון שנשיאת ארונו של יעקב אפשרה את שעבוד מצרים, לכן "לוי לא ישא" כי הוא "עתיד לשאת את הארון", ואינו שייך לשעבוד מצרים.

ולפי־זה יתפרש 'כמין חומר' 'היאך נשא משה שהיה לוי ארונו של יוסף', כי נשיאת ארונו של יוסף לא רק שאין בזה הוראה על שעבוד מצרים, אלא אדרבה, יש בה הוראה על הגאולה ממצרים, וכדברי יוסף עצמו, דכאשר 'פקוד יפקוד אלקים אתכם, והעליתם את עצמותי מזה אתכם' (בשלח טו). ועל כן לא היה ראוי לנשיאת ארונו של יוסף יותר ממשה, ראש שבט לוי, וגואלם של ישראל.

(כ) וַיִּסְעוּ מִסֵּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:

כ וַיִּסְעוּ מִסֵּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּסֹטֶר מִדְּבָרָא:

כ"א • וַיִּסְעוּ מִסֵּפֶת • בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, שֶׁהָרִי בְּרָאשׁוֹן בָּאוּ מִרְעֻמָּס לְסִכּוֹת.

(כא) וַיַּחֲנוּ הַלֵּךְ לַפְּנִיָּהם יוֹמָם בְּעֶמּוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וַלֵּילָה בְּעֶמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה:

כא וַיִּי מִדְּבַר קְדִמְיָהוֹן בִּימְמָא בְּעֶמּוּדָא דַּעֲנָנָא לְדִבְרוּתָהוֹן בְּאוֹרָחָא וּלְלֵילָא בְּעֶמּוּדָא דְאַשְׁמָא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בִּימְמָא וּבְלֵילָא:

כ"א • לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ • נְקוּד פֶּתַח, שֶׁהוּא כְּמוֹ עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ, וּמִי הוּא הַשְּׁלִיחַ? עֶמּוּד הָעֵנָן, לְנַחֲתָתָם, כְּמוֹ (דברים א) "לְרֹאשׁוֹתֵכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והפונה בזה כי מחל להם מה שפשעו בו בעד חסד זה שנשבעין לו, וכפי זה הנה הם נשבעים על דעתו בשביל טובה שעשה להם: תורה כ

כא) וְהָיָה הַלֵּךְ וְגו'. אומרו **לנחתם** פרוש להיות להם נח הדרך כי לצד שהיו ימי החם חופף ה' עליהם בעמוד ענן לבל יכם השמש. ולזה לא היה משמש עמוד הענן אלא ביום ולא בלילה. וענן זה הוא לבד מענן הקודם להם לישר המעקשים להשפיל הגבוה ולהגביה הנמוך ולהראותם הדרך. ויש ראיה לזה ממה שאמר הכתוב בפרשת דברים (א' י"א) הַחֵלֶךְ לַפְּנִיָּהם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם לְחַנּוּתְכֶם בְּאֵשׁ לֵילָה לְרֹאשׁוֹתֵכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ וּבִעֲנָן יוֹמָם, וְהָיָה הַזְכִּיר הַכְּתוּב ג'. הַא' לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם זֶה הִיָּה מְשַׁמֵּשׁ תְּמִיד לַפְּנִיָּהם פְּרוּשׁ מְקוֹדִים לָלֶכֶת קֹדֶם לָהֶם. הַב' עֶמּוּד הָאֵשׁ לְרֹאשׁוֹתֵכֶם וְגו'. הַג' וּבִעֲנָן יוֹמָם, וְהֵם דְּבָרֵינוּ עֲצָמָם שֶׁעָנָן זֶה לֹא הִיָּה אֲלֵא חוּפֶף מֵהַכּוֹתֶם שֶׁמֶשׁ. וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רִש"י לְהַנְחוּתָם וְחֹסֶר הָיָא וְהִבִּיא חֶבֶר לְרֹאשׁוֹתֵכֶם כִּי לְפִי דְבָרֵינוּ גַם כָּאֵן גַּם שֵׁם אֵינָה חֹסְרָה הָיָא, וְעַן בְּפִסּוּק שֶׁאָחֵר זֶה:

וַלֵּילָה וְגו' לְהָאִיר וְגו'. קִשָּׁה לְפִי דְבָרֵיהֶם ו"ל (שבת כ"ב) שֶׁאָמְרוּ

אור ה' במושבותם אלא לסבת הליכתם בלילה הצרכו לעמוד אש להאיר למרחוק חוץ למחנה ישראל להכיר מקום שילכו בו חוץ למחניהם, והוא אומרו **לְהָאִיר לָהֶם**, וטעם אור זה הוא **לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה** פרוש בשנה כשם שביום מלבד אור ה' הנוצץ עליהם היו רואים אור למרחוק באור השמש המאיר לעולם כלו כמו כן היו רואים בלילה באמצעות עמוד האש. ובזה יטעם באור מה שאמר הכתוב בפרשת דברים באש לילה לראותכם בדרך אשר תלכו בה פרוש לראותכם כדי לראותכם. כדי שתראו אותם, לא כמו שפירש"י להראותכם וחסר ה"א והביא מהנביאים ומהפסוקים חסר לה כי אין אנו צריכים לזה, ובאר הכ' דבריו כי דברנו נגיד באומרו לראותכם בדרך ולדבריו היה צריך לומר הדרך, אלא הפונה היא להיות שהיה להם לישראל אור עולם במושבותם ולא בדרך אשר עדין לא באו שמה לזה אמר כי עמוד [אש] טעמו הוא כדי שיראו בדרך אשר ילכו בה לשון עתיד והבן והם דברנו עצמם. ומעתה אין הבדל בין היום ללילה לבני ישראל ולא היו מפירים זמן יום וזמן לילה אלא על ידי השתנות העננים: תורה כב

שכל מ' שנה שהיו במדבר לא הלכו אלא לאורו שהיו רואים אפלו מה שבתוך הספית. ואין לומר כי על זמן הלילה הוא אומר שאין זה פשוט אומרו לא הלכו אלא לאורו כי מה בא למעט אם לא שנאמר אור השמש ביום ואם כן הלילה למה לא יאיר ביום שלא היו צריכין לשמש שהצרך לעמוד אש להאיר להם. ולהבין הענין יש לדקדק עוד אומרו **לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה** למה לא הספיק טעם להאיר להם שהצרך לומר ללכת וגו'. **אבן** פונת הדברים היא לעולם שלא זו אורו יתברר ממחנה ישראל תמיד כמאמר חכמינו ז"ל שכתבנו בסמוך אלא שיש לדעת כי האור הקדוש הלזה לא היה מתפשט חוץ ממחנה ישראל אלא דוקא במושבותם. ויש טעם בדבר ומה גם במדבר הרע שהוא מדור של מחנה טמאה כי שם הרגיעה הקלפה בידוע בדברי הקדושים (והר"א כ"ז) וכיון שכן לא היו ישראל יכולין להנות מאור העליון אלא במחניהם אבל חוץ למחניהם לילה יחשיך בסדר העולם. והנה אם לא היו ישראל הולכים בלילה כשיחפץ ה' ללכת לא היו צריכין לאור עמוד האש כי לכל בני ישראל היה

שיעור יומי ליום ראשון י"א שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח

והקדוש-ברוך-הוא בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל-
מקום, את עמוד הענן הכין להנחותם על-ידו, שהרי

(כב) לא-ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה
לפני העם: פ

כ"י- לא ימיש • הקדוש-ברוך-הוא את עמוד הענן
יומם, ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן

יד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) דבר אל-בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות
בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו
על-הים:

כ"י- וישבו • לאחוריהם, לצד מצרים היו מקרבין
כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר:
תועים הם בדרך, כמו שגאמר: "ואמר פרעה לבני
ישראל וגו'". ויחנו לפני פי החירות • (מכילתא) הוא
פיתם, ועכשו נקרא פי החירות, על שם שנעשו בני
חורין. והם שני סלעים גבוהים וקופים, והגיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כ"ז ניסן תש"ח, אג"ק ח"ב אגרת שס – מתוך 'לקראת שבת')

איך היו בני ישראל נבכים לפני פי החירות

וישבו ויחנו לפני פי החירות (י, ב) מה היו חירות הללו,
לא היו משפעות אלא גדודיות, ולא היו תרונות אלא
מקפות, ולא היו עגולות אלא מרבעות, ולא היו מעשה
אדם אלא מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)
לפום ריהטא, דברי המדרש תמוהים מאד, דלמאי נפק"מ
כל הפרטים שבאבנים אלו?
ויש לישב, שעל-פי-זה מבאר היטב מה שאמר פרעה,
דמחמת זה שנמצאים לפני "פי החירות" לפיכך נבכים הם
בארץ" (שם, א) ואינם יכולים לברח.
ושעור הדברים כך הוא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) דבר וגו' וישבו וגו'. הנה כל רואה
יקרה בזה למה יצטרף ה' להערים
חס ושלום על הדבר והוא עשה יעשה
כל אשר יחפץ בלב פרעה לרדף:
אכן בהשכל במה שקדם לנו בדיעת
מדת הבורא כי חפץ למען צדק
ישראל הלא זה הדבר אשר דבר ה'
במצוה זו שנתחכם לכל וישלו
בהקצסה לבורא ויאמרו דברי גאון
שאמרו אחר כך (פסוק י"א) המבלי אין
קברים וגו' הלא וגו' טוב לנו עבד את
מצרים וגו' ונתחכם ה' ועשה דבר
מרגש ומפער להם כי ה' יעץ על פרעה
רעה ומתחכם אליו להוציאו ממצרים
לרדף את ישראל להכבד בו. ומעתה
אין מקום לישראל לחוש לפרעה
ואדרבה יחילו דרכיו לראות נקמתם
בו, ולא הספיק לבורא לומר להם
הדברים בפה לבד כי הוא יחזק לב
פרעה לרדף אחריהם כי לא יעשו

הדברים בהם רשם ובראות אותו
יעשו ויתנו ראש לשוב אליו ממורא
עליהם, לזה צוה ה' שישבו ויחנו
ויעשו מעשה המוכן לרדף פרעה
אחריהם ודבר זה ירגישם ויעשה בהם
רשם כי הם הם העושים הכנה
בהרגשה רעושה שחורו לאחוריהם
ולחנות במקום מיוחד שממנו יטעה
פרעה לרדף אותם ובוה לא יפחד לבם
ובבואו יגל יעקב ישמח ישראל כי יחזו

לא היו מעשה אדם – דאם בן אדם עשאם, פשיטא שאדם אחר יכול להרסם, אלא מעשה שמים. אף אם היו מעשה שמים – קשה, הרי אמרו תז"ל (ירושלמי, סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אין מרבע מששת ימי

בראשית", ואם כן איך היו "מרבעות"? ועל זה מתרץ – עינים להם פתוחות – דשטח הסלע לא היה חלק לגמרי, אלא היו בו חורים כמין עינים, ובמילא לא היה רבועם שלם. וק"ל.

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סג' עליהם המדבר:

ג וימר פרעה על בני ישראל מערבלין אנון בארעא אחד עליהון מדברא:

ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בעמק הבכא", (איוב כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים". נבכים הם, כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו.

נ"י ואמר פרעה • כשישמע שהם שבים לאחריהם. לבני ישראל • על בני ישראל. וכן: "ה' ילחם לכם", עליכם, (בראשית ט) "אמרי לי אחי הוא", אמרי עלי. נבכים הם • כלואים ומשקעים,

(ד) וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואפבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני יהוה ויעשו כן:

ו נאמקף ית לבא דפרעה וירדף בתריהון ואתקרב בפרעה ובכל משריתה וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו כן:

עשה". בפרעה ובכל חילו • הוא התחיל בעברה, וממנו התחילה הפרענות (מכילתא) • ויעשו כן • להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא) •

נ"י ואפבדה בפרעה • כשהקדוש ברוך הוא מתנקם ברשעים, שמו מתגדל ומתפבד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח) "ונשפטי אתו וגו'", ואחר-כך: "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עז) "שמה שבר רשפי קשת", ואחר-כך: "נודע ביהודה אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט

(ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אלה העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו:

ה ואתחנא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפך לבא דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחנא:

ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דסוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכה אנו

נ"י ויגד למלך מצרים • איקטורין שלח עמקם, וכיון שהגיעו לשלישת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נקם באויבו, ותמצא שאף על פי כן לא הועיל בהחלט. וצא ולמד מה שאמרו בראותו ומנה תקיש מה היו עושים וזאת החזרה והבן: תורה ג

ג ואמר פרעה וגו'. פרוש כשישוב המגיד הוא יודיעו כל אשר ראו עיניו: תורה ד

ה ויגד למלך וגו' כי ברח וגו' ויהפך ללב וגו' אל העם. צריך לדעת אמרו כי ברח ולא אמר כי הלך שיראה שראו בהם סימן בריחה. עוד קשה אמרו ויהפך וגו' משמע שנתחרטו על הדבר אשר עשוהו

קורין השירה ביום השביעי. ויהפך • נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי". ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו

אומרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאילום. מעבדנו • מעבד אותנו.

ונוטקיס ית רתבה וית עמה דבר עמה:

(ו) ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו:

כ"י • ויאסר את רכבו • הוא בעצמו (מכילתא). ואת עמו לקח עמו • משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים: דרך שאר מלכים, עבדיו קודמין לו

במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו ומהר לפני חילותיו. דרך שאר מלכים לטל בזה בראש פמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק, שנאמר: "אחלק שלל".

(ז) וינקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים

וידבר שת מאה רתפין בחירין וכל רתפי מצראי וגברין ממנן על פלהון:

ושלשם על בלו:

כ"י • בחור • נבחרים. "בחור", לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנן זה, היה בחור. וכל רכב מצרים • ועמם כל שאר הרכב (מכילתא). ומהיכן היו הבהמות

הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר: (שם ט) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי

אור החיים על התורה - מהדורת בלוט, אברמוביץ

אתם בני חורין, והוא אומר שלחנו בגט שלוחים, מעבדנו שאין להם משפט עבד, והגם שאפשר שעלה על דעתם שיחזרו לא יעבד בהם עוד עבודת עבד, וכיון שפן תחזור העבודה הצריכה למלך על העם, ומעתה פיון שברח העם מי יעבד. גם בזה רמז למה לא חששו על בריחת העם הנזכר בשיגורו שיתכבד העבודה עליהם, ולזה תכף ומיד הכינו עצמם לרדף, והנה לפי מה שפרשתי אין הרדיפה אלא על העם ואמר הכתוב כי ה' חזק לבו של פרעה ויירדף גם אחרי בני ישראל ולא לעם בלבד:

עוד נראה על פי מה שפרשתי בפרשת בא (י ז) כי טעם שהקשו ערפם פרעה ועבדיו הוא לחשבם כי דברי ה' בדרך זה הם דרך ערמה וזה יגיד כי לא יוכל עשות כל חפצו חס ושלום, והנה ביום הבות ה' אותם מכת בכורות וימדדם פגרים מתים רעשו ורעדו והצדיקו הדברים כי אלהי ישראל כל יכול להחריב עולם ומכל שפן מצרים ולפי סבבא זו יתחייבו לומר כי מה שאמר ה' דרך ג' ימים אין ערמה חס ושלום אלא אמת יהגה והוכחת פרעה ממה שהולכים כלם יחד אינה הוכחה פטעם האמור בדרך משה (שם) כי חג

ופרשיו עד עבד אלהיהם במדבר וישובו למצרים: או יאמר כי באמצעות המגיד שהגיד שברחו נתהפך לבב פרעה על מה שהכריעו כי אלהי ישראל כל יכול וזה לך האות בברור כי לא יכול על הכל ממה שדבר דרך ערמה אמר מעתה במופת חותך כי לא היה בו חס ושלום כח להוציאם בהחלט והצריך לגנבת דעת, ונדקדק הכתוב לומר **לבב** לומר כי ב' לבבות הכרעו בדרך כי הגם שבתחלה קדם שלח ישראל היה חושב מחשבה זו כי אין כח בידו להוציאם בהחלט ממה ששואל בדרך זה אף על פי כן היה לו לב אחד דוחה סבבא זו ואומר אולי כי אינו חפץ בהם אלא לשעה, ומעתה פרוח לה טענה זו והספיקו ב' הלבבות יחד אל העם לבחתי שלחם שהברר אצלם צד האחר. ואמרו מה פעלה רעה זאת עשינו כי שלחנו וגו' שלמפרע אנו רואים שלא היה יכול להוציאם בהחלט מטעם שבתבנו לזה ויאסר את רכבו: תורה ו

(ו) ואת עמו לקח וגו'. כי לא היה במשא ומתן שבתבנו אלא הוא ועבדיו אבל עמו הצריך לקחתם בדרך כי היו יראים לנפשם: תורה ו

היו? מ"הרא אַת דְּבַר ה'". מִכָּאן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּשֶׁר שֶׁבַמְצָרִים, הָרָג! טוֹב שֶׁבַמְצָרִים, רָצִץ אֶת מַחוֹ! וְשִׁלְשָׁם עַל כָּל • שְׂרֵי צָבָאוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 160)

טוב שבמחשים רצץ את מחו (רש"י יד, ז)
חז"ל אומרים על הנחש "דא יצר הרע". והנה ידוע הדיק בלשון הפסוק "וגיע פסיד כי תאכל", שהיגיעה בפרנסה של יצר הרע, כדי שהמחש יתמסר כלו לתורה ולקדושה.

ח ויחזק יי ית לבא דפרעה מלפא דמצרים ויבדח בנר ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי:
ח ויחזק יי ית לבא דפרעה מלפא דמצרים ויבדח בנר ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי:

כ"י ויחזק ה' את לב פרעה • שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף. ביד רמה • (מכילתא)
בגבורה גבחה ומפרסמת.

♦ יום שני י"ב שבט ♦

ט וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפון:
ט וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חנים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפון:

י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלין בתריהון ודחילו לתדא וזעיקו בני ישראל קדם יי:
י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלין בתריהון ודחילו לתדא וזעיקו בני ישראל קדם יי:

לעזר למצרים. ויצעקו • (מכילתא) תפשו אַמְנוּת אַבּוֹתָם: בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית יט) "אַל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עִמָּד שָׁם", בְּיִצְחָק: (שם כד) "לָשׁוֹת בְּשָׂדֶה", בְּיַעֲקֹב: (שם כח) "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם".
לעזר למצרים. ויצעקו • (תנחומא) • ויצעקו • (מכילתא) תפשו אַמְנוּת אַבּוֹתָם: בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית יט) "אַל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עִמָּד שָׁם", בְּיִצְחָק: (שם כד) "לָשׁוֹת בְּשָׂדֶה", בְּיַעֲקֹב: (שם כח) "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם".

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ח ויחזק וגו' ובני ישראל יצאים וגו'. פרוש הצרף ה' לחזק לבו כי היה לו לתת לב לאפן וסדר יציאת בני ישראל שהיתה ביד רמה וזה יגיד כי פסקה יד מושל מעליהם ומזה היה לו להיות נרתע אלא שה' חזק לבו ויחזק מחשבות הנזכר למעלה וירדף וגו': תורה ט
י ופרעה הקריב וגו' והנה מצרים וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר זה ולא הספיק מה שקדם לומר וישגו אותם וגו'. ואמר עוד והנה מצרים נסע וגו' גם למה התחיל הסבה בפרעה וגמר אמר במצרים דכתיב והנה
מצרים שהיה לו לומר והנה פרעה וגו'. עוד צריך לדעת אומרו נסע לשון יחיד וגו' על מצרים שהם רבים. ולהכין הכתוב יש להעיר הערה גדולה בדברי בני ישראל אל משה המבלי אין קברים וגו' מה זאת עשית לנו וגו' בנשמע שהדבר להם חדש ואין זה אמת כי כבר הודיעם ה' כי יחזק לבו לרדף להכבד בו והעירם בזה במעשה אשר צוה להם עשות שישבו ויחנו וגו' כדי שיטעה לרדף אחריהם ויעשו כן הרי הכינו עצמם להטעותו לרדף אחריהם אם בן מנין נכנס להם הפחד, לו יהיה שראו שבא בלח גדול שש מאות רכב

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יא עמ' 52 ואילך – מותו 'לקראת שבת')

"אמנות" התפלה**ויצעקו בני ישראל אל-יהוה:**

תפסו אמנות אבותם (יד, י. ובפרש"י)

לכאורה יש לתמוה: איך מתאים לכנות התפלה בשם 'אמנות' שמשמעותה היא, עסוקו התמידי של האדם, ואלו תפלה שהיא בקשת צרכיו היא רק בשעה שמצטרף? ויש לבאר בזה משמעות לשון "תפלה" בפשטות היא, תחנה להקב"ה שימלא צרכי האדם. ועל פי זה, עקרה של תפלה הוא לתועלת האדם, שעל-ידי-זה מקבל הוא את כל הנצרך לו בגשם וברוח. אך האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, אלא כמו

שכתב הרמב"ם (ב"כותרת" להל' תפלה) שהמצוות עשה דתפלה היא "לעבד את ה' בכל יום בתפלה", שעקרה אינה בקשת צרכיו אלא "לעבד את ה'", שעל-ידי התפלה מתקרב האדם ומתאחד עם הקב"ה. ולכן כנו את הצעקה להקב"ה בשם "אמנות", ללמדנו שאין התפלה והצעקה רק לתועלת המתפלל, שיושעו הקב"ה מצרותיו, אלא בני ישראל מתפללים בכל עת, כי התפלה מעקרי עבודת השי"ת היא, ועל-ידיה מתאחדים עם הבורא יתברך, ולכן מתאים הלשון אמנות גבי תפלה, כי התפלה היא עסוקם התמידי של בני ישראל (ולא רק בעת צרה).

(יא) ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:

יא ואמרו למשה המדלית קברין במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עבדתא לנא לאפקותנא ממצרים:

כ"י המבלי אין-קברים • וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם? שיפור פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז.

יב הלא דין פתגמא די מללנא עמך במצרים למימר שבוק מנא ונפלח ית מצראי ארי טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות במדברא:

(יב) הלא-זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את-מצרים כי טוב לנו עבד את-מצרים ממתנו במדבר:

כנודע לבעלי דקדוק שקראו חולם – מלאפום, ועין לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק "פן יפרץ") הנה נבאר ממתנתנו, עכשו שנקוד בשורוק נבאר: מאשר

כ"י אשר דברנו אליך במצרים • (מכילתא) והיכן דבור? "י"א ה' עליכם וישפט". ממתנו • מאשר נמות, ואם הנה נקוד מלאפום (רצה לומר: חולם,

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

התבונים. וטעם שלא מנע ה' המלאך מבוא, לב' טעמים, הא' כדי להרגו לפניהם באומרו וי"א ישראל את מצרים מת על שפת הים ואמרו ז"ל (והר"ב ח"ב ג"ב) שיכנו על השר ששמו מצרים, וטעם ב' אלהים חשבה לטובה כדי שיפחדו ויחזרו בתשובה שלמה ויקרבו לבם לשמים כדי שבאמצעות זה יעשה ה' להם הנס העצום של קריעת ים סוף ודבר זה לא הבטחו בו קדם. ותמצא שדרכו ז"ל (שמות רבה פכ"א) בתבת הקריב ולא אמר קרב ורצה שהקריב לבן של ישראל לאביהם שבשמים, וכן היה דכתיב **ויצעקו בני ישראל אל ה'**: תורה יא

להקדים למחנה והם ראו השר נוסע אחריהם פרוש קדם המחנה, לזה רעשו כי חשבו כי שרי מעלה באו לערף עמם מלחמה, והגם שקדם להם מה שקדם לא הספיק להם בשקרא מלאכים באו להלחם עמם כי הוא אות כי ה' חזר ממחשבתו הטובה כי וולת זה לא היה מסכים על מלאכו לבוא כנגדם ולזה צעקו וגו'. ואלו לא היה פרעה מקדים או אם היה סדר הרגיל שיקדים המלך הם היו תולים הדבר כי לא למלחמה בא אלא לעמוד לפני המלך בוחק שרי מעלה עם כל מלכים אשר הם ממנים עליהם ולא היו מפקדים, ובזה נתישב הענין וישוב

לא לפני העם, והנה מסדר הרגיל במלחמות שהמלך ביניהם שהעם יקדמו קדם למלך והמלך לבסוף מהעם, וכאן הודיע הכתוב הדבר שממנו באה ההרגשה לישראל לירא ולפחד הגם שקדם להם מה שקדם מהודיעה, ואמר **ופרעה הקריב פרוש** לא עשה סדר הרגיל להקדים העם אלא הקריב עצמו קדם לעם, **וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים פרוש** שר של מצרים כנגד פרוש לצד שפרעה הקריב והשר היה לפניו עומד זה היה סבה לראות ישראל השר ששמו מצרים נסע וגו' והם לא יוכלו דעת סבת השר שאינו אלא לעמוד לפני מלך כפדוהו כי אין מנהג המלך

נה שייעור יומי ליום שלישי י"ג שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח

נְמוּת, וְכֵן: "מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ", שְׁנֵמוּת, וְכֵן: (שְׁמוּאֵל ב' יט) "לְיוֹם קוֹמִי לְעֵד", (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' יח) "עֵד שׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם",
"מִי יִתֵּן מוֹתִי" דֹּאבְשָׁלוֹם, שְׁנֵמוּת, כְּמוֹ: (צִפְנִיָּה א)

יג. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַעֲמָא לֹא תִדְחֲלוּן אֶתְעַדְדוּ
וְחִזּוּ יֵת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבֵד לְכוֹן יוֹמָא דִּין
אַרִי כְּמָא דְחִזִּיתוּן יֵת מְצָרָאֵי יוֹמָא דִּין לֹא
תוֹסְפוּן לְמַחְזִיחוֹן עוֹד עַד עֲלָמָא:

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיַּצְבוּ וְרֹאוּ
אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר
רְאִיתֶם אֶת־מִצְרֵי הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד
עַד־עוֹלָם:

כז. כי אשר ראיתם את־מצרים וגו' • מה שראיתם אותם, אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם,
ולא תוסיפו עוד.

(יד) יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: פ

כט. ה' יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם, וְכֵן: "כִּי ה' יִלְחֶם לָכֶם", (אֵיִיב יג) "אִם לֹא־לְרִיבֹנִי", וְכֵן
"וְאַשֶׁר דִּבֶּר לִי", וְכֵן (שׁוֹפְרִים ו) "הָאֵתָם תִּרְיִבוֹן לְבַעַל"?

• יום שלישי י"ג שבט •

טו. וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קַבְּלִית עֲלוֹתְךָ מִלִּיל עַם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָטְלוּן:
(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצְעֵק אֵלַי דִּבֶּר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְעוּ:

כט. מה תצעק אלי • למדנו שהיה משה עומד
ומתפלל. אמר לו הקדוש־ברוך־הוא: לא עת עתה
לְהֶאָרִיף בַּתְּפִלָּה, שִׁישְׂרָאֵל נִתְּנִין בְּצָרָה. דִּבֶּר אַחֵר:
"מַה תַּצְעֵק אֵלַי", עָלֵי הַדִּבֶּר תְּלוּי וְלֹא עָלֶיךָ, כְּמוֹ

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְכֵן עָשָׂה ה' דְּכָתִיב (מְלָכִים ב' יט) בְּלִילָה
הַהוּא וַיֵּצֵא מִלֶּאֶף ה' וְגו' וְהָיָא הַמִּדְרָגָה
שְׁאָמַר מֹשֶׁה וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן פְּרוּשׁ
אֶפְלוּ בַּתְּפִלָּה אִם אֵין בָּכֶם כּוֹחַ כְּמֹאמֶר
חֻזְקָה תִּחְרִישׁוּן וְהוּא יִלְחֶם לָכֶם. וְלִפִּי
מִה שֶׁפִּרְשְׁנוּ בַּפְּסוּק הַתִּיַּצְבוּ שְׁאָמַר
לָהֶם יַעֲמִדוּ בַּתְּפִלָּה יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ
וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן לְמַדַּת הַדִּין פְּרוּשׁ תְּרַבּוּ
בַּתְּפִלָּה לְהַשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם
לְהַחֲרִישׁ לְמַדַּת הַדִּין עֲלֵיכֶם: תוֹרָה טו
טוֹרִיזְמוֹ מַה תַּצְעֵק אֵלַי. קֶשֶׁה וְלִמּוּל
מִי יַצְעֵק אִם לֹא לַה' אֲלֵהִיו
וּבִפְרָט בַּעַת צָרָה דְּכָתִיב (וַיֹּאֶב) קָרָאֲתִי
מִצָּרָה לִי, (תְּהִלִּים קיח) מִן הַמִּצָּר קָרָאֲתִי
יְהוָה, וְאִם לְצַד שֶׁהִרְבָּה לְהַתְּפַלֵּל הֲלֹא
כָּל עוֹד שְׁלֹא נִעְנָה מִהֶעֱנָה בְּצַר לוֹ
לֹא יִרָף מִתְּפִלָּה. עוֹד רּוֹאֵנִי כִּי נִתְקַבְּלָה
תְּפִלָּתוֹ וְאָמַר לוֹ ה' הֵרֵם אֶת מִשְׁפָּה וְגו'
אִם כֵּן קִבְּלָנוּת זֶה שְׁאָמַר מַה תַּצְעֵק
אֵלַי לְמַה. עוֹד קֶשֶׁה אֲמַרְנוּ דִּבֶּר אֵל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְעוּ לְהִיכִן יִסְעוּ אִם רוֹדֵף
מֵאֲחוֹר וְהֵם לְפָנֵיהֶם, וְאִם הַפְּנִיָּה אַחֵר

הַשָּׂר, גַּם אוֹתוֹ יִתְמוּדֵד לְפָנֵיהֶם כְּמוֹ
שֶׁכֵּן הָיָה: תוֹרָה יד
(יד) ה' יִלְחֶם לָכֶם. פְּרוּשׁ לְצַד שֶׁהִפְחֵד
שֶׁנִּפְל אֲלֵיהֶם הוּא מִהַשָּׂר וְכִמּוֹ
שֶׁפִּרְשְׁנוּ בַּפְּסוּק וּפְרַעַה הַקָּרִיב לָזֶה
אָמַר לָהֶם בְּשִׁלְמָא אִם הָיוּ הֵם
הַלּוֹחֲמִים יִשְׁעֵרוּ כִּי עֲצוּם הוּא מִהֶם
מִה שְׁאֵין כֵּן לְצַד שֶׁה' הוּא הַלּוֹחֵם אֵין
לְחוֹשׁ לְאֵלָף כִּיּוֹצֵא בּוֹ:
עוֹד יִרְצֶה לֹאמֹר שְׁאֶפְלוּ מַדַּת הַרְחֲמִים
תִּהְפֹּךְ לְדִין עַל הַמִּצְרִיִּים לְהִלָּחֵם
עִמָּהֶם, וְדִקְדֹק לֹאמֹר לָכֶם כִּיּוֹן שֶׁבִּעֲרָךְ
יִשְׂרָאֵל יִחַשֵׁב הַדִּבֶּר רַחֲמִים. עוֹד יִרְצֶה
יִלְחֶם לָכֶם כִּי לֹא לְעִזְזָה לְבַד יִהְיֶה
לָהֶם בְּמִלְחָמָה אֲלָא הוּא יַעֲרֹךְ כָּל
הַמִּלְחָמָה. וְאֲמַרְנוּ וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן
יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אֲמַרְנוּ ו'ל (פְּתִיחַתָּא דִּאֲרִיָּה
רַבִּי ל) ד' צִדִּיקִים מִה שֶׁשָּׂאֵל זֶה לֹא
שָׂאֵל זֶה וְחִלְקָה הַמַּעֲלָה שֶׁבִּכְלֵן הוּא
מִה שֶׁשָּׂאֵל חֻזְקָה שְׁאָמַר אֲנִי אֵין בִּי
כּוֹחַ לֹא לְהִרְג' וְלֹא לְרֹדֵף וְלֹא לְהַתְּפַלֵּל
אֲלָא אֲנִי יִשָּׁן עַל מַשְׁתֵּי וְאַתָּה עוֹשֶׂה

(יג) הַתִּיַּצְבוּ וְרֹאוּ. אוֹלֵי שְׁנֵתְכֹן לֹאמֹר
לָהֶם שִׁתִּיַּצְבוּ בַּתְּפִלָּה כְּמוֹת שֶׁהָיוּ
עוֹמְדִים וְצוֹעֲקִים אֵל ה' כְּאֲמֹר בְּסִמּוּךְ
וַיִּצְעֲקוּ וְגו' אֵל ה' וְכֵן הוּא אֲמַר (שְׁמוּאֵל
א' א) אֲנִי הָאֵשֶׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה וְגו':
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם. נִתְּכֹן בְּאֲמַרְנוּ
הַיּוֹם לְהִסְתִּיר מִלָּכֶם חֲשֵׁשׁ מִה
שֶׁעָבַר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שְׁאָרְךָ קָץ
הַגְּאוּלָּה מִיּוֹם שֶׁהִתְחִילָה הַבְּשׂוּרָה עַד
גְּמַר הַדִּבֶּר שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ, לָזֶה אָמַר
לָהֶם כִּי לֹא יִצְרִיךְ וְמִן מִלְחָמָה זֶה אֲלָא
הֵן הַיּוֹם יַעֲשֶׂה ה' הַתְּשׁוּעָה:
אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם וְגו'. בּוֹנֵת
מֵאֲמַר זֶה אֶפְשָׁר שְׁנֵתְכֹן לְהִסְתִּיר
מִהֶם הַפְּחֵד עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בְּאֲמַרְנוּ הֲלֹא
מִה שֶׁרְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם הוּא
לְצַד שְׁלֹא תוֹסִיפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד
עוֹלָם לְטַעַם זֶה הוּא שֶׁהִבְיָאֵם ה'
וְהִרְאָה ה' אוֹתָם לָכֶם כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁאָר
לָכֶם שׁוֹם מִחוֹשׁ מִהֶם לְעוֹלָם, וְהוּא
מֵאֲמַר הַקּוֹדֵם שְׁאָמַר לָהֶם (פְּסוּק ד')
וְחֻזְקָתִי אֵל לִב פְּרַעַה וְגו', וְהֵגַם שֶׁרְאוּ

שָׁנָאֹמֶר לְהֵלֵךְ (ישעיה מה): **"עַל-בְּנֵי וְעַל-פְּעַל יָדִי תִצְוֶנִי". דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ •** (מכילתא) **אֵין לָהֶם אֶלָּא לִיסַע, שְׂאִין הֵיּם עוֹמֵד בְּפִגְיָהֶם, כְּדֹאֵי**

זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם וְהֵם וְהָאֻמּוֹנָה שְׁהָאֻמִּינוּ בִּי וְיִצְאוּ, לְקָרַע לָהֶם הַיָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ תורת מנחם כ"ך כה עמוד 42 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להפסיק מתפלגותו כדי להציל את השני

עוסק גם ב"דבר אל בני ישראל" ו"היום את מִטְרָךְ", אֲזִי הפעולה ד"היום את מִטְרָךְ" ו"דבר אל בני ישראל" לא היתה נעשית בהתמסרות הראויה. ולכן, פֶּאֶשֶׁר מוֹעִי זְמַן שְׁצָרִיכִים לְהִצִּיל יְהוּדִי - אֲזִי גוֹבֶרֶת חֲשִׁיבוֹת הַצִּלּוֹתָ שֶׁל יְהוּדִי, עַד כְּדֵי כָּךְ, שֶׁבִּשְׂבִּיל הַצִּלּוֹתוֹ, לֹא זֶה בְּלִבָּד שֶׁמֶתֵּר לְהַפְסִיק בַּתְּפִלָּה, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁיִּשְׁנֶה צוּוִי: "מִה תִצְעַק אֵלַי!" ומִזֶּה יֵשׁ לְלַמֵּד הוֹרָאָה בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ: אִם לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ נֶאֱמָרָה הוֹרָאָה זֹאת, עַל-אַחַת-פְּמֹה-וְכִמְהָ בְּנוֹעֵה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהַצִּלּוֹת יְהוּדִי בְּגִשְׁמִיּוֹת וְקִרְבּוֹ בְּרוֹחַנִּיּוֹת, חֲשׂוֹבָה כֹּל כָּךְ, שֶׁבִּשְׂבִּיל זֶה יֵשׁ לְהַפְסִיק מִכָּל הָעֲנִינִים הָאֲחֵרִים שֶׁעוֹסֵק בָּהֶם, גַּם אִם הֵם עֲנִינִים חֲשׂוֹבִים וְנִחְוָצִים, וְלִדְרֹת לְמִקּוֹמוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי, כְּדֵי לְהִצִּילוֹ וּלְקַרְבּוֹ.

על הפסוק בפרשתנו "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (יד, טו) כתב רש"י "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להצריך בתפלה, שישאל ותונוין בצרה". ולכאורה תמוה, לשם מה אמר הקב"ה למשה מה לא לעשות - "מה תצעק אלי"; לכאורה, היה לו להורות מיד מה לעשות - "דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה היום את מִטְרָךְ וגו'", ומהו הצורך בהקדמה "מה תצעק אלי"? ויש לבאר זה:

למרות גדל המעלה בתפלתו של משה רבנו עליו-השלום, מפל-מקום כֶּאֱשֶׁר הָיָה צָרָךְ לְהִצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל, הָיָה עָלָיו לְהַפְסִיק מִתְּפִלָּתוֹ. כִּי בִּשְׂבִּיל הַצִּלּוֹת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהִתְמַסֵּר לְגִמְרִי, וְאִם הָיָה מִמְּשִׁיךְ לְעֵסֶק בַּתְּפִלָּה וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה

טז וְאֵת טוֹל יֵת חֲטָרְךָ וְאֵרִים יֵת יָדְךָ עַל יָמָא וּבְצֻעֹהִי וְיַעֲלוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:

(טז) וְאֵתָה הַיָּם אֶת-מִטְרָךְ וְנִטָּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וּבִקְעָהּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹךְ הַיָּם בִּיבְשָׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, יו"ד שבט, התשל"ד)

מִשֶּׁם לְעוֹלָם-הָזֶה יִבְשָׁה בְּמִקּוֹם יָם, וְזֶהוּ וְנִטָּה אֶת יָדְךָ, יוֹד"ךָ כּו' (כנ"ל שְׁבַחֲנִית הַיּו"ד הוּא שֶׁרֶשׁ כָּל הַמְּשֻׁכוֹת גִּילּוֹי אֹרֶז אֵין-סוֹף הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה).

מִטָּה לְשׁוֹן הַטָּה, וְרִצּוֹנוֹ לֹמַר: הַיָּם, הַגְּבִיָּה לְמַעְלָה לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הַהִטָּה שֶׁהָטָה מִיָּם לְצַד אֶחָד וַיִּבְשָׁה לְצַד אֶחָד, חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה, אֲבָל לְמַעְלָה הַכֹּל אֶחָד, וְאַחֲרֵךְ תִּמְשִׁיךְ

יז וַאֲנִי הָאָנָּה מִתְקַף יֵת לְבָא דְּמִצְרָאִי וְיַעֲלוֹן בַּתְּרִיחוֹן וְאֶתְנַקֵּר בְּפִרְעָה וּבְכַל מִשְׁרִיתָהּ בַּתְּכּוּהִי וּבְפִרְשׁוֹהִי:

(יז) וַאֲנִי הִנְנִי מְחֻזָּק אֶת-לֵב מִצְרִים וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבְּדָהּ בְּפִרְעָהּ וּבְכַל-חִילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבְפִרְשָׁיו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גְּדוֹל הַבְּטָחוֹן וְהָאֻמּוֹנָה הָלֹךְ לְהַכְרִיעַ לְטוֹבָה. וְתִמְצָא שֶׁכֵּן הָיָה וְצָדִיק הֶרֶאשׁוֹן הוּא נִחְשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב וְנִכְנַס עַד גְּרוֹנוֹ וְלֹא נִבְקַע הַיָּם עַד שֶׁאָמַר כִּי בָּאוּ מִיָּם עַד נֶפֶשׁ כְּמֶאֱמָרָם ז"ל (טושה ל"א) וּבָקָה תְּתִישְׁבוּ הַכְּתוּבִים עַל נִכּוֹן. וְנִרְאֶה לִי לֹמַר כִּי רֶשֶׁם ה' לֹמַר לָהֶם טַעַם תְּגַבֵּרַת הַדִּין עֲלֵיהֶם לְצַד שֶׁהֵם הִמְעִיטוּ בְּלָבָם הָאֻמּוֹנָה וְאָמְרוּ הֲלֹא וְגו', טוֹב לָנוּ עַבַּד אֶת מִצְרַיִם לָזֶה צָרָה ה' לַעֲשׂוֹת כִּגְגֵד עִוֵּן זֶה הַצִּדְקָת הָאֻמּוֹנָה בְּכָל תַּקְּףָהּ. גַּם בָּקָה רְמִזָּה לְדַעַת הַסּוֹבֵב תְּגַבֵּרַת הַדִּין מִקֹּדֶשׁ: תּוֹרָה יו' (יז) וַאֲנִי הִנְנִי מְחֻזָּק וְגו'. בְּחִמְלַת ה'

אֲשֶׁר עַל בֶּן אֹמֶר לְמֹשֶׁה תְּשׁוּבָה נִצָּחַת **מִה תִצְעַק אֵלַי** פְּרוֹשׁ כִּי אֵין הַדְּבָר תְּלִוִי בְּיָדִי הַגַּם שְׂאֵנִי חֲפֵץ עֲשׂוֹת נֶס כִּיֹּן שֶׁהֵם אֵינָם רְאוּיִים מִדַּת הַדִּין מוֹנֵעַת וְאֵין כֹּחַ בְּרַחֲמִים כִּגְגֵד מִדַּת הַדִּין הַמוֹנֵעַת, וְאָמַר אֵלָיו **דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** פְּרוֹשׁ זֹאת הָעֲצָה הַיְעוּצָה לְהַגְבִּיר צַד הַחֶסֶד וְהַרְחִמִים דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְעַצְמוּ בְּאֻמּוֹנָה בְּכָל לָבָם וְיִסְעוּ אֶל הַיָּם קֹדֶם שֶׁיִּחַלֵּק עַל סִמּוֹן הַבְּטָחוֹן כִּי אֲנִי אֶעֱשֶׂה לָהֶם נֶס וּבְאֻמְצָעוֹת זֶה תִּתְגַּבֵּר הַרְחִמִים וְאֵתָה **הַיָּם אֶת מִטְרָךְ** פְּרוֹשׁ בְּאֻמְצָעוֹת מַעֲשֶׂה הַטוֹב נַעֲשֶׂה לָהֶם הֶנֶס וּבִקְעָה הַיָּם כִּי

שִׁיבְקֵה הַיָּם אִם בֶּן הָיָה לוֹ לֹאמַר הַיָּם אֶת מִטְרָךְ וְגו' וְאַחֲרֵ כֵּךְ יֹאמַר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'; **אֲכִי** יִתְבָּאֵר הָעֲנָן עַל פִּי מֶאֱמָרָם ז"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פְּכִי"א) שִׁישְׁרָאֵל הָיוּ נִתְוִנִין בְּדִין מִה אֵלֹו אָף אֵלֹו, וְדָבָר יָדוּעַ הוּא כִּי כֹחַ הַרְחִמִים הוּא מַעֲשִׂים טוֹבִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְמֹשֶׁה יוֹסִיפוּ כֹחַ בְּמִדַּת הַרְחִמִים וְלִהְפֹּךְ ב"מ יִמְעִיטוּ הַכֹּחַ, וְהוּא אֹמְרוֹ (דְּבָרִים ל"ב י"ח) צוּר יִלְדָּךְ תִּשִּׁי, וְהִנֵּה לְצַד שְׂרָאָה אֶל עֲלִיוֹן כִּי יִשְׂרָאֵל קִטְרְגָה עֲלֵיהֶם מִדַּת הַדִּין, וְהֵן אֲמַת כִּי חֲפֵץ ה' לְצַדֵּק יִשְׂרָאֵל אֲבָל אֵין כֹּחַ בְּרַחֲמִים לְצַד מַעֲשִׂיהֶם בְּנוֹכַר,

(יח) וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בַּפְרָעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפְרָשׁוֹ:

(יט) וַיֹּסֶעַ מֶלֶאךָּ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֹּסֶעַ עֲמֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם:

מ"י וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם • לַהֲבָדִיל בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּלְקַבֵּל חֲצִים וּבְלִי־סִטְרָאוֹת שֶׁל מִצְרַיִם. בְּכָל מְקוֹם הוּא אוֹמֵר: "מֶלֶאךָּ ה'", וְכֵאן: "מֶלֶאךָּ הָאֱלֹהִים", אֵין 'אֱלֹהִים' בְּכָל מְקוֹם אֲלֵא דִין, מִלְמַד שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל נִתְּוֵנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שָׁעָה,

(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַיַּחֲשֹׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרָב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

מ"י וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם • מָשַׁל לַמַּהֲלָךְ בְּדִרְךָ, וּבְנֻו מַהֲלָךְ לִפְנֵיו. בָּאוּ לִסְטִים לִשְׁבוּתוֹ, נִטְלוּ מִלִּפְנֵיו וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ לִפְנָיו. בָּאוּ לִסְטִים לִפְנֵיו וְזָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ עַל זִרְעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הוֹשֵׁעַ י"א) "וַאֲנֹכִי תִרְגְּלֹתִי

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵימָּה וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּפְקְעוּ הַמַּיִם:

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

עליהם נתפסו להודיעם קדם לבל יפחדו בראותם כי הים נשאר חלוק לפני המצריים בסדר שהיה חלוק לפניהם ושובו לחשב מחשבות ולהמעיט האמונה בלבם ויאמרו הנה מהם עולמים אחרינו ויראו מאד לזה הודיעם ואמר להם דעו לכם כי ממני היו הדברים להכבד בו ואני פורש רשת לרגליהם: תורה יח

(יט) וַיֹּסֶעַ מֶלֶאךָּ הָאֱלֹהִים וַיִּזְלַךְ לִפְנֵיהֶם וַיִּזְלַךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֹּסֶעַ עֲמֹד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם:

מ"י וַיִּזְלַךְ מֵאַחֲרֵיהֶם • לַהֲבָדִיל בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּלְקַבֵּל חֲצִים וּבְלִי־סִטְרָאוֹת שֶׁל מִצְרַיִם. בְּכָל מְקוֹם הוּא אוֹמֵר: "מֶלֶאךָּ ה'", וְכֵאן: "מֶלֶאךָּ הָאֱלֹהִים", אֵין 'אֱלֹהִים' בְּכָל מְקוֹם אֲלֵא דִין, מִלְמַד שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל נִתְּוֵנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שָׁעָה,

(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַיַּחֲשֹׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרָב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

מ"י וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם • מָשַׁל לַמַּהֲלָךְ בְּדִרְךָ, וּבְנֻו מַהֲלָךְ לִפְנֵיו. בָּאוּ לִסְטִים לִשְׁבוּתוֹ, נִטְלוּ מִלִּפְנֵיו וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ לִפְנָיו. בָּאוּ לִסְטִים לִפְנֵיו וְזָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ עַל זִרְעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הוֹשֵׁעַ י"א) "וַאֲנֹכִי תִרְגְּלֹתִי

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵימָּה וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּפְקְעוּ הַמַּיִם:

מ"י וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵימָּה • מָשַׁל לַמַּהֲלָךְ בְּדִרְךָ, וּבְנֻו מַהֲלָךְ לִפְנֵיו. בָּאוּ לִסְטִים לִשְׁבוּתוֹ, נִטְלוּ מִלִּפְנֵיו וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ לִפְנָיו. בָּאוּ לִסְטִים לִפְנֵיו וְזָאֲבִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ עַל זִרְעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הוֹשֵׁעַ י"א) "וַאֲנֹכִי תִרְגְּלֹתִי

הַקָּדִים שֶׁבָּרַךְ בָּלֵב יָמִים", (ישעיה כז) "הִגָּה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים". וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם • כָּל מַיִם
שֶׁבְּעוֹלָם (מכילתא) •

ז"ל בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה • (מכילתא) בְּרוּחַ קָדִים שֶׁהִיא
עֲזָה שֶׁבְּרוּחוֹת, הִיא הָרוּחַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִפְרָע
בָּהּ מִן הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמָר: (ירמיה יח) "בְּרוּחַ קָדִים
אֲפִיצֵם", (חושע יג) "יָבֹא קָדִים רוּחַ ה'", (יחזקאל כז) "רוּחַ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך יט עמ' קעה)

אֲמֹהוֹת אֶלָּא לֶאֱרַבַּע (ברכות טז, ב), ומדוע נִחְקְקוּ בַּמִּטָּה גַם
בְּלֵהָ וּזְלִפְהָ. וַיֵּשׁ לומר בַּפְּשִׁיטוֹת: מִכִּיּוֹן שֶׁבַּמִּטָּה נִחְקְקוּ
לֹא רַק שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת אֶלָּא גַם כָּל הַשִּׁבְטִים, הוֹסִיפוּ גַם
אֶת שֵׁם הָאֵם שֶׁל כָּל שִׁבְט וּשְׁבֵט.

כב ועליו בני ישראל בגו ימא ביבששתא ומיא
להון שורין ממיניהון ומסמאליהון:

(כב) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֶשֶׁתָּה וְהַמַּיִם
לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך ב, עמ' 525)

עֲנִי וְדַחֲקוּ - יִשְׂאָר נֶאֱמָן ל'ה' וּלְתוֹרָתוֹ.
זֶהוּ שְׂרָמָה הַכְּתוּבָה: "וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה" - הַמַּיִם הִגְזוּ עַל
יִשְׂרָאֵל, "מִיַּמִּינָם" - גַּם מִנְּסִיּוֹן הַעֲשִׁירוֹת, וְגַם "מִשְׁמָאלָם"
- מִנְּסִיּוֹן הַעֲנִיּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך ג, עמ' 970-969)

הַגְּבוּרָה. אֵין הוּא יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בַּעֲבוּדָה בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבָּד,
כִּי יִתְכַּן שֶׁעֲבוּדָתוֹ זֶה נּוֹבַעַת מִחֲמַת נְטִיתוֹ הַטְּבָעִית לְצַד זֶה
אוּ לְצַד הַנֶּגְדִי. אִךְ פֶּשֶׁעֲבוּדָתוֹ בִּשְׁנֵי הַקּוּיִם יִחָדוּ, מוֹכַח
שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא מַצַּד צִיּוּי הַבוּרָא וְלֹא מִחֲמַת טְבָעוֹ.

מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם (יד, כב)
יֵשׁ שְׁנֵי סוּגֵי נְסִיּוֹנוֹת - נְסִיּוֹן הָעֶשֶׂר וְנְסִיּוֹן הָעֲנִי. נְסִיּוֹן
הָעֶשֶׂר הוּא, שְׁלֹמֹרוֹת עֲשָׂרוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יִגְבֶּה לְבוֹ אֶלָּא
יִזְכֹּר תָּמִיד שֶׁהֵחַל בָּא לֹא מֵאֵת ה'. נְסִיּוֹן הָעֲנִי הוּא, שֶׁחֲרָף

יָמִין - רוֹמֵז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַחֶסֶד (נְתִינַת צְדָקָה, הַכְּנָסֶת-
אוֹרְחִים וכו').
שְׁמָאל - רוֹמֵז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַגְּבוּרָה (כִּפְּיַת עֲצָמוֹ לְדַבֵּר
מִצְוָה וכו').
עַל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת ה' בִּשְׁנֵי הַקּוּיִם כְּאַחַד: קוֹ הַחֶסֶד וְקוֹ

כג וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סום פרעה
רכבו ופרשיו אל-תוֹךְ הַיָּם:

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּם פְּרַעֲהַ
רָכְבוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:

ז"ל כל סום פרעה • וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין כלם חשויבין לפני המקום אלא כסוס אחד.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

(כב) בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֶשֶׁתָּה. פְּרוּשׁ אוֹמְרוֹ
בְּתוֹךְ הַיָּם בַּפְּנִימִיּוֹתוֹ, וְאוֹמְרוֹ
בִּיבֶשֶׁתָּה שֶׁלֹּא הָיָה קִרְקָעִית הַיָּם טֵיט
וְרַפָּשׁ:

וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה וְגו'. פְּרוּשׁ כִּי חִלַּק
מֵהַמַּיִם שֶׁנֶּחֱלַק לֹא נִשְׁפָּר
לְצַדֵּדִין. וְאוֹמְרוֹ מִיַּמִּינָם לומר כִּי לֹא
חֹמָה מִמֶּשׁ שֶׁהוּא בְּהֶקֶף
מִהַצַּדֵּדִין: תוֹרָה כג

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם. הֵגַם שֶׁאִמְרָה
הַכְּתוּב וַיְהִי הָעָנָן וְגו', זֶה הָיָה
בְּלִילָה וּבְאֹר בִּקְרָא לֹא עֲבוֹת חֲזָרוּ
הַמַּעֲרָכוֹת לְרֵאשׁוֹנוֹת וְכֵן הַמַּעֲרָאִים
הִלִּיכֵת יִשְׂרָאֵל וְרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם: תוֹרָה כד

לְמַד שֶׁפְּרָשָׁתִּי בַּפְּסוּק (ט"ו) מֵהַ תִּצְעַק
אֵלַי שֶׁלֹּא נָטָה יְדוֹ אֶלָּא אַחֵר נְסִיעַת
יִשְׂרָאֵל וְתִכְּפֵה לְכַנִּיסַת יִשְׂרָאֵל לַיָּם נָטָה
יְדוֹ וּבִקְעוֹ, וְכֵן הוּא בְּרִבּוֹת (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א)
וְזֶה לְשׁוֹנָם מִיָּד כִּיּוֹן שֶׁהָרִים מִשֶּׁהָ יְדוֹ
עַל הַיָּם נִבְקַע עַד כָּאן, אוּ יִרְצָה אוֹמְרוֹ
וַיֵּשֶׁם אֶת הַיָּם לְחֶרֶבָה פְּרוּשׁ כָּל מִי הַיָּם
נִגְלָדוּ וּבְנִטְיַת יָד מִשֶּׁהָ נִבְקַעוּ הַמַּיִם
הַגְּלוּדִים כְּשֶׁעוֹר שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לִיָּרֵד
לְעַמְקֵי יָם וּלְעוֹלָם רוּחַ קָדִים שֶׁם כָּל מִי
הַיָּם לְחֶרֶבָה וְרָאשׁוֹן עֶקֶר:

כָּל הַלִּילָה. פְּרוּשׁ עַד סוֹף הַלִּילָה וְאִזּוֹ
נִקְרַע הַיָּם וְיִרְדּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאִשְׁמֹרֶת
הַבֶּקֶר: תוֹרָה כד

וַיִּאֲרִיכוּ בְּהִלְכָּהּ וּבִיגִיעָהּ וְלִזְהָ הַקָּדִים
רוּחַ קָדִים לְהַקְפּוֹת עַמְקֵי הַמַּיִם, וְהוּא
אוֹמְרוֹ (לִקְטָן ט"ו ח) קָפְאוּ תַהֲמַת בָּלֵב יָם,
וְחִלַּק שֶׁלֹּא נִקְפָּא וְנִבְקַע, וְאִם לֹא הָיָה
טַעַם זֶה לֹא הָיָה צָרִיךְ לְרוּחַ קָדִים. וַיֵּשׁ
לְדַעַת אִימָתִי הָיְתָה נְטִיַת יְדוֹ שֶׁל מִשֶּׁהָ
אִם בְּתַחֲלַת הַלִּילָה אִם בְּסוֹפוֹ, וְהָיָה
מִשְׁטַח הַכְּתוּב מוֹכַח כִּי קֶדֶם הָיְתָה,
וְקָשָׁה דָּאָם כֵּן אֵין הֶכֶר לְקִרְיעַת יָם סוֹף
שֶׁהָיְתָה עַל יְדֵי מִשֶּׁהָ, עַל כֵּן מִקְרָח לומר
שֶׁפְּרוּשׁ הַכְּתוּב הוּא וַיֵּט מִשֶּׁהָ וְגו' וְכַךְ
הוֹלִיךְ ה' וְגו' וַיֵּשֶׁם אֶת הַיָּם לְחֶרֶבָה
וְלִזְהָ כְּשֶׁנָּטָה יְדוֹ בְּקַעַת הַמַּיִם, וְכַפִּי זֶה
תִּכְּפֵה לְנִטְיַת יְדוֹ נִבְקַע הַיָּם. וְזֶה מִכְּנֶן

(כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֶה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיֹּהֱמֵם אֶת מַחֲנֶה מִצְרַיִם:

כד וַיְהִי בְּמִשְׁרַת צֶפְרָא וְאַסְתְּכִי יִי לְמִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי בַּעֲמֻדָא דְּאַשְׁתָּא וְעָנָא וְשָׁגִישׁ יְת מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי:

אש וְעָנָן • עמוד עָנָן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו וטלפי סוסיקה משתמטות (מכילתא). וַיֹּהֱמֵם • לשון מהומה אשטורדישו"ן בלע"ז. ערבכם, נטל סגנויות שלהם. ושנינו בפרקי רבי אליעזר, בנו של רבי יוסי הגלילי: 'כל מקום שנאמר בו: "מהומה", הרעשת קול הוא, וזה אב לבלל': (שמואל א' ט) וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל וּגּוֹ' עַל פְּלִשְׁתִּים וַיֹּהֱמֵם".

כ"ג • בַּאֲשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר • (ברכות ג) שלשת חלקי הלילה קרויין אשמרת, ואותה שלפני הבקר קורא אשמרת הבקר. ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, פת אחר פת, לשלשה חלקים, לכה קרוי "אשמרת", זהו שתרגם אונקלוס "מסרת". וַיִּשְׁקֹף • ויבט, כלומר, פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וַאֲסְתְּכִי, אף הוא לשון הבטה, כמו (במדבר כג) "שדה צופים", לחקל סכותא. בַּעֲמֹד

כה וַאֲעֲדִי יְת גִּלְגָּלִי רְתֻפּוּהִי וּמַדְבְּרִין לְהוֹן בְּתִקּוּף וְאַמֵּר מִצְרָאִי גַעֲרִיזִק מִן קָדָם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבֻרְתָּא דִּינִי דַּעֲבַד לְהוֹן קָרְבִּין בְּמִצְרַיִם:

(כה) וַיֹּסֶר אֶת אַפִּן מִרְפַּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֹּד וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: פ

הוא ועבדיו, אף כאן: "וינהגהו בכבודות". נלחם להם בַּמִּצְרַיִם • בַּמִּצְרַיִם. דבר אחר: "במצרים", בארץ מצרים, ששם שאלו לוקים על הים, כן לוקים אותם שנשארו בַּמִּצְרַיִם.

כ"ג • וַיֹּסֶר אֶת אַפִּן מִרְפַּבְתּוֹ • מפת האש נשפך הגלגלים, והמרפבות נגרות, והיושבים בהם נעים ואבריהן מתפרקין. וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֹּד • בנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדרד: "ויכבד לבו

♦ יום רביעי י"ד שבט ♦

כו וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יְת יִדֶּךָ עַל יַמָּא וַיִּתְּבוּן מַיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רְתִיבִיהוֹן וְעַל פְּרִשִּׁיהוֹן:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נָטָה אֶת-יָדְךָ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכְבּוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו:

כ"ג • וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם • שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם ויכסו על מצרים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שכמנן צריך מנן אחר להתיירו והוכיחו בן ממה שאמר הכתוב (דברים ה' כ"ז) שובו לכם לאהליכם הגם שאין טעם לאסר עוד אף על פי כן הצריך להתייר: עֹד טַעַם הַנְּטִיָּה לְפִי שְׂוֹלֵת זֶה הָגֵם שִׁישׁוּב הֵיטֵב לָאֵט לָאֵט לְצַד הִיּוֹתוֹ תֵּשׁ בֶּח מִהַשְׁתַּנּוּת שֶׁעָבְרָה עָלָיו וּבָזָה יוֹכְלוּ לְהַמְלִיט. לִזֶּה צִוָּה ה' לְמֹשֶׁה לְהַעֲרִיר לֵימִם בְּנִטִּית יְדוֹ לְשׁוּב לְתַקְפוֹ הָרֵאשׁוֹן תַּכְף וּמִדֵּי, וְכֵן הוּא אֹמֵר וַיִּשָּׁב וְגו' לְאִיתָנוּ. או אפֿשר כי לְצַד שֶׁהָבָה הֵיטֵב עַל יְדֵי מֹשֶׁה חֲפִץ ה' שָׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה שֶׁב וּרְפָא לוֹ עַל יְדֵי נִטִּית יְדוֹ וְה' סוּמְכָה כְּאוֹמְרוֹ (ישעי' א"ס) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה וְרוּעַ תַּפְאֲרָתוֹ יְתַבָּרָה:

(כו) נָטָה אֶת יָדְךָ וַיִּשְׁבּוּ וְגו'. צריך לדעת לאיזה ענן הצריך לנטות ידו על השבת המים הלא הם מעצמם לא יתמידו לעשות בן ובגמר עלית ישראל שהוא גם בן גמר ירידת אחרון של המצריים (שמות רבה פ"ב) מעצמו ישוב הים. ואולי כי מהטעם עצמו שנשארו חלוק גם במקומות שעברו בו כבר ישראל והיו המצריים באים שמה חשב הים כי מה אלו אף אלו, וד' גור בן בדי שיקנסו בלן יחד לתוך הים, וטעם זה לא נודע לים ולא הרהר אחר רבו, לִזֶּה צִוָּה ה' לְמֹשֶׁה לְרַמּוֹ לֵימִם כִּי כִלְתָה שְׁלִיחוֹתוֹ וְלֵךְ בְּמַנְהֵגוֹ:

עֹד יְתַבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרִים וְל' בְּמַסְכַּת יוֹם טוֹב (ה) כֹּל דְּבָר

(כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר. צריך לדעת למה עשה ה' המשפט הגדול הזה בבקר ולא בלילה שהוא זמן תגברת הדינים. וראיתי שאמרו ז"ל (ילקוט ר"ה) כי גבראיל טען טענה זו לפני ה' והשיבו אל עליון המתן עד אותה שעה שפעל אביהם עמי שנאמר וישכם אברהם בבקר עד כאן. פירוש תשובת ה' כי הגם שאינו זמן הנקמה אני מהפך הסדר לבני אברהם כשם שהפך אברהם טבעו הרחמן ומה גם על בנו ידידו ואעשה בן גם אני אהפך הוֹמֵן לְאִשֶּׁר יְחַפֵּץ, וַיֵּשׁ בָּזָה הַנָּאָה לְיִשְׂרָאֵל שִׁיעָמָד וְכוּת הַעַת. גם יעשה ה' דְּבָרוֹ הַטּוֹב בְּכִבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֲבִרָהּ וְחִבֵּשׁ חֲמוּרוֹ בַּעֲצָמוֹ, וְהוּא אֹמְרוֹ וַיִּשְׁקֹף ה': תורה כה

כַּוְּאֵרִים מִשֶּׁה יָת יְדָה עַל יִמָּא וְתַב יִמָּא
לַעֲדָן צִפְרָא לְתַקְפָּה וּמִצְרָאֵי עֲרָקִין
לְקַדְמוּתָהּ וְשִׁנְיָק יִי יֵת מִצְרָאֵי בְּגוּ יִמָּא:

(כו) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵיָם וַיָּשֶׁב הֵיָם לַפְּנוֹת
בְּקָר לֵאמֹר וּמִצְרִים נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה
אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין
ביים, ונתן הקדוש-ברוך-הוא בהם חיות, לקבל
היסורין. וינער • ושיניק, והוא לשון טרוף בלשון
ארמי, והרבה יש במדרש אגדה.

ש"י • לפנות בקר • לעת שהבקר פונה לבא.
לאיתנו • לתקפו הראשון. נסים לקראתו • שהיו
מהממים ומטרפין ורצין לקראת המים. וינער ה' •
כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקרי"ש כרך ו עמ' 91 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

קריעת ים-סוף מצד טבע הים

הקב"ה את עולמו בגדרים מסוימים, ורק בזמנים מיוחדים
באפן יוצא מן הכלל "משדד" הקב"ה גדרים אלו, וזה נקרא
"נס".

והנה אמרו רז"ל שהעולם נברא בשביל ישראל ובשביל
התורה – שבני ישראל על-ידי עבודתם בתורה ומצוות
יעשו את העולם לדידה לו ית', ולכן צריך העולם להיות
כלי גם לאור האלקי הנעלה מעולמות, המתגלה על-ידי
נסים, ומכיון שגם שולל את מציאות העולם 'טבע', לכן
היה צריך להתנות עם הים (ועל-דבר זה בכל הנבואים)

וַיָּשֶׁב הֵיָם לַפְּנוֹת בְּקָר לֵאמֹר (יד, כו)

וישב הים . . לתנאו שהתניתי עמו מתחלה . . כך התניתי
עמו מתחלה שאני קורעו . . (שמות רבה פכ"א, ו ובכ"מ).
ותמוה: הרי ביכלת הקב"ה לעשות בעולם כרצונו, ובדאי
היה ביכולתו לתפורר לבקע את הים גם אם לא היה מתנה
את זה עם הים מקדם שבנבוא, ואם כן למה הצריך תנאי
זה?
ויש לתרץ:
גם פרושו שדוד מערכות הטבע, שבדרך-כלל מנהיג

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וגורו על הנבואים וגורו ולזה לא
הסכים הים לחלק להם וטען למשה
אתה נבראת בששי ואני בג' זה רמו
כי אינו כן תורה שאם היה כן תורה
הנה הוא קודם לו כי התורה קדמה
לעולם כלו, ולזה נתחכם ה' והוליק
ימינו לימין משה פרוש הראהו כי הוא
כך תורה המתניח לה ימין דכתיב (דברים
לג ב) מימינו וגו' וכשראהו תכף ומיד
נקרע בתנאי הראשון, ולזה כל צדיק
וצדיק שיעמד אחר קבלת התורה יביא
בידו שטר חוב א' כלפו לחלק לפניו,
ותמצא שששלא רצה לחלק לרבי
פנחס בן יאיר ולהמתלהו עמו רצה
לקנסו ופחד הים ממנו:

ומצרים נסים וגו'. פרוש שהגם שהיו
נסים ממנו כשראהו ששב
לאיתנו אף על פי כן לקראתו פרוש
היה הים בא להם למול מקום שנסים
שמה ולכל מקום שהיו נסים היו
מוצאים עצמן שהולכים לקראתו, על
דרך אומנם ז"ל (סנהדרין ק"י, במדרש רבה פ"ח)
בבליעת קרח ועדתו שהיה פה הארץ
רץ אחריהם למקום שיעמדו שמה כי
כל הנבואים עושים רצון קונם בנריות

נבראתי ביום ג' ואתה נבראת ביום
ששי וכו' עד שנטה ה' ימינו לימין
משה דכתיב (ישעי' ס"ג ז) מוליק לימין
משה, ועוד רואני כי ליחידי סגולה היה
נקרע בעל פרוחו כמעשה הובא בחלין
(ו) ברבי פנחס בן יאיר וכו' ואם לא
התנה עמו אלא ליוצאי מצרים לבד
מה כחו של רבי פנחס בן יאיר עליו
השלום להתגבר על מעשה בראשית:
אכן תנאי זה הוא בכלל התנאים
שהתנה ה' על כל מעשה
בראשית להיות כפופים לתורה
ועמליה ולעשות כל אשר יגזרו עליהם
וממשלתם עליהם כממשלת הבורא
ברוך הוא, ולזה תמצא כמו כן בשמים
ובארץ ובבוכבים ובשמש וירח שלטו
עליהם הצדיקים יחידים ואין צריך
לומר מרבים כאשר חקק ה' להם בעת
הבריאה, והוא סוד אומרו (ישעי' מ"א)
בוראך יעקב וגו' ואמרו ז"ל (ויקרא רבה
פ"א) שאמר הקדוש ברוך הוא לעולמו
מי בראך מי יצרך ישראל והכל בכח
התורה. וצא ולמד מה שכתבתי בפסוק
בראשית. והנה ביציאת ישראל
ממצרים עדין לא קבלו התורה ואין

עוד ירצה בנטית ידו לרמוז להם שיעשה
מלאכתו בהם שלמה לכל ימלט
סוס ורוכבו ולא ימנע מהם בשום אפן
לכל ימלט מצרי לשוב עלות מהים
וכגון אותם שבקצוי הים שבשיטה
אחת יפנו מהים, הרשהו להם על כלם
לכלתי ימלט מהם עד אחד וכן הוא
אומר **וישבו המים ויכסו וגו'.** תורה כו
(כו) לאיתנו. רז"ל אמרו (שמות רבה פכ"א)
לתנאו הראשון. וקשה לי
לדבריהם אין זה מקום התנאי אלא
בשעת החלקה שם יזכיר תנאי זה.
ואולי כי יודיע הכתוב כי אחר ששב
או ידע שהוא תנאי שהתנה עמו ה'
ולא גזרת כליו או הגעת צביונו
להבטל מהעולם, והגם כי התנאי היה
ידוע לו, אולי שלראות הפלאת הדבר
שנתייבש ונגעשו המים יבשה וגם המים
העומדים נעשו חומות אבנים יאמרו
כי בא עד קצו גם כן ובשחור ידע כי
אין זה אלא תנאי ראשון לבד. וצריך
לדעת אפן התנאי אם היה ליוצאי
מצרים אם כן למה נרעש בפעם הזאת
במאמרם ז"ל (שם) שהתריס כנגד משה
ואמר לו אין אני נקרע מפניך שאני

בבריאָתו "שִׁיקָרַע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שִׁיקָרַע לִמְצִיאוֹת הַנְּסִים), שֶׁהִדִּין בִּתְנָא"י הוּא שֶׁשָּׂאֵינוּ מְקִיָּם מִתְבַּטֵּל הַעֲנִין (דָּאם לֹא כֵן, תִּתְבַּטֵּל מְצִיאוֹתָהּ).

כח וְתָבוּ מִזֶּה וְחָפּוּ יָת רַתְפִּיָּא וְיָת פֶּרְשִׁיָּא לְכָל מַשְׁרֵית פֶּרְעָה דְּעָלוּ בְּתַרְהוֹן בִּימָא לֹא אֲשַׁתָּאֵר בְּהוֹן עַד חַד: (כח) וַיֵּשְׁבוּ הַמֵּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פֶּרְעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אַחַד:

כט וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְגו', לְכָל חֵיל פֶּרְעָה • כֵּן דֶּרֶךְ הַמְּקִרָאוֹת לְכַתֵּב לִמְ"ד יִתְרָה, כְּמוֹ (לִקְמֹן כז) "לְכָל כְּלִי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת", וְכֵן: (סו) "לְכָל כְּלִי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבוֹדָתוֹ", (בְּמִדְבָּר ד) "וַיִּתְּנוּהֶם וַיִּמְתְּרֵיהֶם לְכָל כְּלִיָּהֶם", וְאֵינוּ אֵלָּא תַקּוּן לְשׁוֹן.

כט וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְגו' וְיִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמֵּיִם לָהֶם חֲמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלָם: (כט) וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמֵּיִם לָהֶם חֲמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:

ל וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֵׁפֶת הַיָּם: (ל) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֵׁפֶת הַיָּם:

כט וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת • שֶׁפִּלְטָן הַיָּם עַל שֵׁפֶתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: כִּשֶּׁם שָׂאֵנוּ

לא וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבִמֹּשֶׁה עֲבָדָיו: (לא) וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבִמֹּשֶׁה עֲבָדָיו: פ

כט וַיִּרָא יְהוָה הַגְּדוֹלָה • אֶת הַגְּבוּרָה הַגְּדוֹלָה שֶׁעָשָׂתָה יְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְהַרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת נּוֹפְלִין עַל לְשׁוֹן יְד', וְכֵלֵן לְשׁוֹן יְד' מִמַּשׁ הֵן. וְהַמְּפָרְשׁוֹ, יִתְקַן הַלְשׁוֹן אַחֵר עֲנִין הַדְּבוּר.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְהַיָּד הַגְּדוֹלָה, וְשֶׁעוֹר הַכְּתוּב כִּי נִתְגַּבֵּר הָיִים לֹאִיתָנוּ פְּרוּשׁ לְתַקְּפוֹ וְנַעֲשֶׂה כְּנֹפֶר: וַיִּנְעַר ה'. פְּרוּשׁ לְצַד שִׁישׁ בְּנֵי אָדָם בְּקִיָּאִין לְשׁוֹט בֵּינָם הָגֵם שִׁיחֵיהֶם הָיִים בְּכָל תַּקְּפוֹ וּגְבוּרָתוֹ יִתְחַבְּמוּ לְשׁוֹם בּוֹ דֶּרֶךְ, לָזֶה אָמַר הַכְּתוּב כִּנְגִיד אֵלֹה וַיִּנְעַר וְגו' בְּטַל מִקָּדֶם הַכֹּחַ הַזֶּה. וְלִדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א) שֶׁאָמְרוּ כִּי מִצְרַיִם מֵת הוּא שֶׁר שֶׁל מִצְרַיִם אָמַר כִּי הִגְשִׁימוּ וְהִשְׁלִיט עָלָיו גִּשְׁם הַמֵּיִם וְנִנְעָרוּ בְּתוֹךְ וְגו'. תוֹרָה כח (כח) לְכָל חֵיל פֶּרְעָה וְגו'. פְּרוּשׁ הָרֶכֶב וְהַפָּרָשִׁים שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם כֹּחַ לְמַהֵר לָבוֹא לְתוֹךְ הַיָּם וְהָיוּ בָּאִים אַחֲרֵיהֶם שָׁבוּ הַמֵּיִם עָלֵיהֶם לְמָקוֹם שֶׁהָיוּ שֶׁם לֹא נִשְׁאָר בָּהֶם וְגו'. תוֹרָה כט (כט) וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְגו', לְכָל חֵיל פֶּרְעָה • כֵּן הוֹדַעַת דְּבָר זֶה פֶּעַם ב'. אוֹלֵי כִּי יִכּוֹן לוֹמַר שֶׁיִּדְּעוּ הַמִּצְרַיִם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה כִּי יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ בִּיבֶשֶׁת וְהַמֵּיִם הָיוּ לָהֶם חוֹמָה וְגו' וְהֵם יָרְדוּ תַּחֲתֵיטֹת אֶרֶץ וּבְנָה יִדְּעוּ ה' כְּמֵאֲמָרוֹ יִתְבַּרֵּךְ (פִּסְקוֹ) וְיִדְּעוּ מִצְרַיִם וְגו' וְזוֹלַת זֶה לֹא יִרְגִּישׁוּ בְּדִבְרֵי יִצְחָק וְלִמָּד (אֲבוֹ עוֹרָא פ' כ"ז) מִמֶּה שֶׁשָּׁעוּ מִהַמְּשֻׁגָּעִים וְאָמְרוּ כִּי מֹשֶׁה הִזָּה יוֹדֵעַ שְׁעוֹת שָׁבוּ יִתְמַעַט הָיִים וְכִי וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בָּאוֹתוֹ עַתָּה וְהַמִּצְרַיִם לֹא יִדְּעוּ וְנִטְבָּעוּ, וּמוֹפֶת זֶה יִסִּיר שִׁגְעוֹן דַּעַת זֶה כִּי הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁת וְהַמֵּיִם חוֹמָה ב' סִימָנִים אֵלֶּיךָ יִעָקְרוּ הַכָּחַשׁת הַנֶּסֶם וְהַרְאָם ה' לְנִטְבָּעֵי: תוֹרָה ל (ל) בַּיּוֹם הַהוּא. פְּרוּשׁ בַּיּוֹם הַהוּא הִיָּתָה הַתְּשׁוּעָה וְלֹא קִדְּם הָגֵם שֶׁיִּצְאֻ מִצְרַיִם לֹא הָיוּ בּוֹטָחִים בַּעֲצָמָן מֵהֶם: וַיִּרָא וְגו' מֵת עַל שֵׁפֶת הַיָּם. קִשָּׁה לְמַה הִצְרֵךְ לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁרָאֵהוּ מֵת פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא יִהְיוּ חַיִּים אַחֵר הַטְּבִיעָה. וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מְכִילֵתָא) אָמְרוּ כִּי רָאוּ בְּמִיתָתוֹ, וְהוֹדִיעֵנוּ כִּי שֶׁם גָּמְרוּ מִיתָתָם, וְהִשְׁעֵם כְּדִי שִׁיבִירוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹדָם חַיִּים וְהֵם יִרְאוּ בִּישְׂרָאֵל וְיִתְבַּסֵּם בּוֹשָׁה, וּלְפִי זֶה תִּהְיֶה כֹּהֶנֶת הַכְּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם שֶׁהִיָּתָה יוֹצֵאָה נִשְׁמָתוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּם, וְתַבַּת מֵת נִקְשְׁרַת עִם אוֹמְרוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּם וְלֹא עִם תַּבַּת וַיִּרָא: תוֹרָה לֹא (לא) וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה'. פִּי יִרְאֵת הַרְמוּמוֹת, אֲבָל יִרְאֵת הַעֲלֵשׁ מִן הַסֶּתֶם הִיָּתָה לָהֶם קִדְּם בְּמִצְרַיִם. וּלְפִי מֶה שְׁהוֹכַחְנוּ בְּפֶרֶשׁת זֹאת חֻקַּת הַפִּסְחַ

טו (א) **אָז יִשִּׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּס וָרֶכֶב וְרָמָה בָּיִם:**

א כִּנָּן שִׁבַּח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תוֹשִׁבַּחְתָּא הָדָא קָדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנוֹדָה קָדָם יְיָ אַרְי אַתְּגָאֵי עַל גּוֹתַנְיָא וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוּסִיא וְרֶכֶבָּהּ וְרָמָא כִּימָא:

עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעשה, אינו יכול ליִשְׁבּוּ בַּלְשׁוֹן הַזֶּה. **כִּי גָאָה גָּאָה**. פתגמו. (דבר אחר: בא הפלל לומר שעשה דבר שאי־אפשר לבשר־וָדָם לעשות, כשהוא נלחם בחֶבְרוֹ וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו, מפילו מן הסוס, וכאן: "סוס וָרֶכֶב וְרָמָה בָּיִם", וְכָל שְׂאֵי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי זולתו נופל בו לשון גִּאוּת, כמו "כִּי גָאָה עָשָׂה", וכן כל השירה תמצא כפולֶה: "עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה", "ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ה' שְׁמוֹ", וכן פֶּלֶם. בְּרַשִׁי יֶשֶׁן). דבר אחר: "כִּי־גָאָה גָּאָה" – על כל השירות וְכָל מַה שֶּׁאֶקְלָס בו – עוד יֵשׁ בוֹ תוֹסֶפֶת, וְלֹא כְּמִדַּת מֶלֶךְ בְּשֵׁר־וָדָם שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ וְאֵין בוֹ. סוּס וָרֶכֶב. שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, וְהַמִּים מַעֲלִין אוֹתָם לְרוֹם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לַעֲמֹק וְאֵינָן נִפְרָדִים. רָמָה. הַשְּׁלִיף, וכן (דניאל א "וְרָמִיו לָגוֹ אֶתוֹן נוֹרָא", וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רָמָה" וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "יָרָה" – מִלְּמַד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיורִדִין לַתְּהוֹם, כְּמוֹ (איוב לח) "מִי יָרָה אֶבֶן פִּנְתָּה" מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה.

ב תַּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יְיָ וַאֲמַר בְּמִימְרָה וְהָיָה לִי לְפָרֵק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנִי לַהּ מִקְדָּשָׁא אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָמִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:

(ב) **עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֶנְוֶהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמִמְנֶהוּ:**

על אֶדָם כִּיּוֹצֵא בוֹ וְגִאוּתוֹ שֶׁל זֶה אֵינָה חֲשׁוּבָה גִאוּת כִּי הוּא מִתְגַּאֵה עַל הַשֶּׁפֶל אֲבָל פֶּרַעַה גָּאָה גָּאָה פְּרוֹשׁ גִּאוּת שֶׁנִּקְרָאת כְּפִי הָאֵמֶת גִּאוּת גָּאָה כִּי לֹא הִחֲשִׁיב מֵאֲמָר עֲלִיּוֹן וְאָמַר מִי ה' אוֹ יִרְצָה גָּאָה גָּאָה שֶׁהִיָּתָה גִאוּתוֹ כְּפִּיּוֹלָה, סוּס וָרֶכֶב שֶׁל הַגָּאָה רָמָה וְגו':

עוֹד יִרְצָה גָּאָה גָּאָה עַל ה' מֶלֶךְ גִּאוּת לְבַשׁ וְנִתְכַּנְּנוּ לומר כִּי קָדָם שֶׁעָשָׂה מִשְׁפָּט זֶה הִיָּתָה לוֹ בְּחִינַת גָּאָה אַחַת וּבְאֻמָּצוֹת יָד הַגְּדוֹלָה גָּאָה גָּאָה. גַּם לְרָמּוֹ בֵּין בְּעֲלִיּוֹנִים בֵּין בְּתַחְתּוֹנִים בְּאֻמָּצוֹת דָּבָר זֶה. וְלִדְרָךְ זֶה חֲסֵר הַנִּסְמָךְ לְרֶכֶב. וְאוֹלֵי שְׁעוֹר הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדְּרָךְ אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאָה גָּאָה פְּרוֹשׁ ה' וְנִמְשַׁכֶּת עוֹד תִּבְחַת כִּי גָאָה גָּאָה לַמַּטָּה עַל זֶה הַדְּרָךְ וְלֵאמֹר שֶׁגָאָה גָּאָה סוּס וְגו' רָמָה בָּיִם: תורה ב

שִׁישְׁנָה לַשִּׁירָה זוֹ גַּם לַעֲתִיד וְכָל הַבָּא לַשִּׁיר שִׁירָה זוֹ לִפְנֵי ה' יֵשׁ לֹאֵל יְדוֹ. אוֹ יִרְמּוֹ לַמִּצְוָה שֶׁמִּצְוָה לְאֻמְרָה תְּמִיד וְקִבְעוּהָ בְּתַפְלַת שְׁחִירִית בְּכָל יוֹם:

וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה. פְּרוֹשׁ אָמְרוּ זֶה לָזֶה **לֵאמֹר** פְּרוֹשׁ שִׂיאֵמְרוּ שִׁירָה יָחִיד בְּלֹא בְּחִינַת הַשְׁתַּנּוּת וְהַפְרָדָה עַד שֶׁהָיוּ כְּאִישׁ אֶחָד, הַגִּם הָיוּתָם רַבִּים, וְנִתְכַּנְּנוּ יָחִיד וְעָשׂוּ כֵן וְאָמְרוּ **אֲשִׁירָה** לְשׁוֹן יָחִיד כְּאִלוֹ הֵם אִישׁ אֶחָד שׁוֹלֵת זֶה הָיוּ אוֹמְרִים וְשִׁירָה:

כִּי גָאָה גָּאָה וְגו'. אֵין לְשִׁבַּח תַּחֲלָה אֲלָא עַל מִפְּלֶתָן שֶׁל רְשָׁעִים עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (משלי יא) וּבְאֶבֶד רְשָׁעִים רָנָה, וּפְרוֹשׁ אוֹמְרוֹ **גָאָה גָאָה** וְכֵן עַל פֶּרַעַה שֶׁנִּתְגַּאֵה גִאוּת שֶׁשִּׁמָּה גִאוּת כִּי דְרָךְ הַגָּאִים יִתְגָּאוּ עַל כִּיּוֹצֵא בָהֶם אֶדָם

(לעיל י"ב מ"א) כִּי לֹא קָבְלוּ עֲלֵיהֶם מִצְוַת הַמֶּלֶךְ אִם כֵּן אֲפֹלוּ יִרְאֵת הַעֲנֵשׁ לֹא הִיָּתָה לָהֶם עַד שֶׁרָאוּ הֵיד הַגְּדוֹלָה וַיִּירָאוּ וְגו', וְעַל כָּל פְּנִים בִּירְאֵת הָרוֹמְמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר מֵאוֹמְרוֹ וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הֵיד הַגְּדוֹלָה וַיִּירָאוּ וְגו'. וְאוֹמְרוֹ **וַיֹּאמִינוּ** כִּי זֶה תִּשְׁלוֹם הָאֻמוֹנָה בָּהֶם: תורה א

(א) אָז יִשִּׁיר. לֹא הָיָה צָרִיךְ לומר אָז אֲלָא וַיִּשֶׁר מֹשֶׁה וְגו' וְהַדְּרָךְ מוֹכֵן כִּי אָז שׁוֹרְרוּ. אֲבָן יִכּוֹן הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַנוּ הַכֹּנֶת הַמִּשְׁגַּח. כִּי כְּשֶׁנִּכְנְסָה בְּלֶכֶם יִרְאֵת הָרוֹמְמוֹת וְהָאֻמָּנָה הַשְּׁלֵמָה אָז וְכוּ לומר שִׁירָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְאוֹמְרוֹ **וַיִּשִּׁיר** לְשׁוֹן עֲתִיד לְצַד שֶׁאָמַר אָז חֵשׁ הַכְּתוּב שִׁטְעָה אֶדָם וַיֹּאמֶר כִּי אָז מַעֲט שֶׁאֵין שִׁירָה זוֹ יְכוֹלָה לְאָמַר זולת אָז תִּלְמוּד לומר יִשִּׁיר

כ"י עזי וזמרת יה • אונקלוס תרגם: 'תקפי ותשבחת'. "עזי", כמו עזי בשורוק, "וזמרת" כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לד כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל "וזמרת", וכל שאר מקומות נקוד שורו"ק: "ה' עזי ומעזי", (תהלים נט) "עזו אליך אשמרה", וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בש"ן א) בחטף, הראשונה נקודה בשורו"ק, כגון: עז – עזי, רק – רקי, חק – חקי, על – עלי, "סור עלו", כל – כלו, "ושלשים על כלו". ואלו השלשה: "עזי וזמרת" של פאן, ושל ישעיה ושל תהלים נקודה בחטף קמ"ץ. ועוד, אין באחד מהם כתוב 'וזמרת', אלא 'וזמרת', וכלם סמוך להם "ויהי לי לישועה". לכך אני אומר לישוב לשון המקרא: שאין "עזי" כמו עזי ולא "וזמרת" כמו וזמרת, אלא "עזי" שם דבר הוא, כמו (שם קכב) "היושבי בשמים", (עובדיה א) "שוכני בְּחַגְי סלע", (דברים לג) "שוכני סנה", וזהו השבח: "עזי וזמרת יה", הוא הנה לי לישועה. "וזמרת" דבוק הוא לתיבת ה', כמו: (שופטים ה) "לְעִזְרַת ה'", (ישעיה ט) "בְּעִזְרַת ה'", (קהלת ג) "על דברת בני האדם". ולשון

(ג) יהוה איש מלחמה יהוה שמו:

כ"י ה' איש מלחמה • בעל מלחמה, כמו (רות א) "איש נעמי", וכל "איש" ו"איש" מתרגמין 'בעל', וכן (מלכים א ב) "וחזקת והיית לאיש", לגבור. ה' שמו • מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד: (שמואל א יז) "ואנכי בא אליך

(ד) מרבבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף:

'וזמרת', לשון (ויקרא כה) "לא תזמר", (ישעיה כה) "זמיר עריצים" לשון כסות וכריתה. עזו ונקמתו של אלהינו הנה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון 'ויהי' שלא נאמר הנה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דגמתו: (מלכים א ו) "את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב", הנה לו לומר: "עשה צלעות סביב". וכן (דברי הימים ב ו) "ובני ישראל יושבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם", הנה לו לומר: "מלך עליהם רחבעם". (במדבר יד) "מבלתי יכולת ה' וגו' וישחטם", הנה לו לומר: "שחטם". (שם לו) "והאנשים אשר שלח משה וגו' וימתו", "מתו" הנה לו לומר. (לעיל ח) "ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב", הנה לו לומר "עזב". זה אלי • בכבודו נגלה עליהם, והיו מראין אותו באצבע: ראתה שפחה על הים, מה שלא ראו נביאים. ואניהו • אונקלוס תרגם לשון נה, (ישעיה לג) "נה שאנן", (שם סה) "לנה-צאן". דבר אחר: ואניהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון: "מה דודך מדוד? דודי צח ואדם". וכל הענין. אלהי אבי • הוא זה, וארומנהו. אלהי אבי • לא אני תחלת הקדשה, אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי מימי אבותי.

ג יי מרי נצחן קרבני יי שמה:

בשם ה' צבאות". דבר אחר: ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוהו הוא במדתו לרחם על ברואיו ולוון את כל באי עולם, ולא במדת מלכי אדמה: כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מפל עסקים ואין בו כח לעשות זו וזו.

ד רתבי פרעה ומשירתה שדי בימא ושפר גברוהי אטבעו בימא דסוף:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הרחמים עשה מלחמה, ולא שישתנה מפני זה חס ושלום אלא ה' שמו, על דרך (מלאכי א) אני ה' לא שניתני. או ירצה כי בזמן עצמו שעשה מלחמה עם המצריים בזמן עצמו היה מתנהג במדת הרחמים עם ישראל וכמו שפרשתי במאמר יתברך (לעיל ו ב) וידבר אלהים אל משה וגו' אני ה': תורה ד

קדם שיגיע הקץ, וזה היה לצד רחמיו אליהם, וכמו שכתבתי ענין זה בארץ בפ' שמות (ג ד), ובפ' וארא (ו ג) ולזה גמרו אמר זה אלי ואחר כך אמרו אלהי אבי, והוא פסדר עצמו של כנסת הגדולה שקבעו לומר אלהינו ואלהי אבותינו, וכן אמרו לשון יחיד כי נעשו כלם כאיש אחד כמו שפרשתי בפסוק ויאמרו לאמר: תורה ג (ג) ה' איש מלחמה. פרוש גם במדת

(ב) עזי וזמרת וגו'. הנה סדר העומדים לפני ה' לשורר ולשבח ולהתפלל הוא להתחיל בדברים המשפלים מה' אליו ואחר כך במשפל מה' לאבותיו, וכמו שמצינו שתקנו אנשי כנסת הגדולה באבות אלהינו ואחר כך אלהי אבותינו, ולזה סדרו בהתחלת השיר מה שהגיע מטובו ואמרו עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, והוא מה שנתחסד ה' עמם להושיעם מהצרה שהיו בה

אֵלָא בַּמָּקוֹם טִיט, כְּמוֹ: (תהלים טו) "טַבְעֲתִי בִּין מְצוּלָה", (ירמיה לח) "וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטִיט", מְלַמֵּד שְׁנַעֲשֶׂה הֵיט לְגַמֵּל לָהֶם כְּמִדָּתָם, שְׁשַׁעְבָּדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים.

כ"י יִרְה בַּיָּם • שְׂדֵי בִימָא, 'שְׂדֵי' לְשׁוֹן יִרְיָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (לקמן יט) "אוֹ-יִרְה יִרְה", תַּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס: 'או' אֲשֶׁתְּרָאָה יִשְׁתְּדִי, וְהִתִּי'וּ מִשְׁמַשְׁת בְּאֵלוּ בַּמָּקוֹם יִתְפַּעֵל. וּמִבְּחֵר • שֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ: מֶרְכָּב, מִשְׁכָּב, "מִקְרָא קִדְשׁ". טַבְעוּ • (מכילתא) אֵין טַבִּיעָה

הַתְּהוֹמָא חֲפּוֹ עֲלֵיהוֹן נִחְתּוּ לְעוֹמָקָא כְּאֶבְנָא:

יִכְסִימוּ בַּמְּלָאפּוֹ"ם (גַּם כָּאֵן מוֹכַח לְהִיּוֹת חוֹלָם כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר). כְּמוֹ אֶבֶן • וּבַמָּקוֹם אַחֵר: "צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת", וּבַמָּקוֹם אַחֵר: "יֵאכְלֶמוּ כֶּקֶשׁ". הִרְשָׁעִים - כֶּקֶשׁ הוֹלְכִים וּמִטְרַפִּין עוֹלִים וְיוֹרְדִין, בִּינוֹנִיִּים - כְּאֶבֶן, וְהַפְּשָׁרִים - כְּעוֹפֶרֶת שְׁנָחוּ מִיָּד.

(ה) תְּהוֹמָת יִכְסִימוּ יִרְדּוּ בַּמְצוּלָת כְּמוֹ-אֶבֶן:

כ"י יִכְסִימוּ • כְּמוֹ יִכְסוּם, וְהִי"ד הֶאֱמַצְעִית יִתְרָה בּוֹ. וְדִרְךְ הַמִּקְרָאוֹת בְּכָף, כְּמוֹ: (דברים ח) "וּבִקְרָךְ וְצֹאנֶךָ יִרְבֵּן", (תהלים לו) "יִרְוֶן מִדְּשֵׁן בֵּיתְךָ", וְהִי"ד רִאשׁוֹנָה שְׁמַשְׁמָעָה לְשׁוֹן עֲתִיד, כָּף פְּרִשָּׁהוּ: טַבְעוּ בַּיָּם סוּף, כְּדִי שִׁיחֲזְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אוֹתָן. "יִכְסִימוּ" אֵין דּוֹמָה לוֹ בַּמִּקְרָא בְּנִקְדּוֹתוֹ, וְדִרְכּוֹ לְהִיּוֹת נִנְקֵד

וַיִּמְיֶנֶךָ יִי אֲדִיר בְּחִילָא וַיִּמְיֶנֶךָ יִי תִבְרַת סְנָאָה: תִּרְעֵץ

(ו) יִמְיֶנֶךָ יִהְיֶה נֶאֱדָרִי בַּכַּח יִמְיֶנֶךָ יִהְיֶה אוֹיֵב:

לנו", (הושע ב) "אֶעֱנֶה, נֹאם-ה', אֶעֱנֶה אֶת-הַשְּׁמַיִם", (שופטים ה) "אֲנֹכִי לֵה', אֲנֹכִי אֲשִׁירָה", (תהלים קכד) "לֹאִי ה' וְגו', לֹאִי ה' שֶׁהִיָּה לָנוּ בָקוּם עָלֵינוּ אָדָם", (שופטים ה) "עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה, עוֹרֵי עוֹרֵי דְבָרֵי-שִׁיר", (ישעיה כו) "תִּרְמָסְנָה רָגֶל, רָגֶלִי עָנִי", (תהלים קלח) "וְנִתַּן אֲרָצָם נִחְלָה, נִחְלָה לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ". נֶאֱדָרִי • הִי"ד יִתְרָה, כְּמוֹ: "רַבְתִּי עִם", "שְׂרָתִי בַּמִּדְּבָר", "גִּבְתִּי יוֹם". תִּרְעֵץ אוֹיֵב • תְּמִיד הִיא רוֹעֶצֶת וּמִשְׁכַּרְת הָאוֹיֵב. דּוֹמָה לוֹ "וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ב'שופטים' (י). דְּבָר אַחֵר: יִמְיֶנֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בַּכַּח הִיא מִשְׁכַּרְת וּמִלְקָה אוֹיֵב.

כ"י יִמְיֶנֶךָ. יִמְיֶנֶךָ • שְׁתֵּי פְעָמִים: כְּשִׁי-יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הַשְּׂמָאֵל נַעֲשִׂית יִמִּין. יִמְיֶנֶךָ ה' נֶאֱדָרִי בַּכַּח • לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיִּמְיֶנֶךָ הַשְּׁנִית "תִּרְעֵץ אוֹיֵב". וְלִי נִרְאָה: אוֹתָהּ יִמִּין עֲצָמָה "תִּרְעֵץ אוֹיֵב", מֵה שְׂאִי-אֶפְשָׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מְלָאכּוֹת בְּיָד אַחַת. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: יִמְיֶנֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בַּכַּח, מֵה מְלָאכְתָּהּ? יִמְיֶנֶךָ הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וְכִמְהָ מִקְרָאוֹת דְּגִמְתּוֹ: (תהלים צב) "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֵאבְדוּ", (שם צד) "עַד-מָתִי רְשָׁעִים, ה', עַד-מָתִי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ", (שם צג) "נִשְׂאֹו נְהָרוֹת, ה', נִשְׂאֹו נְהָרוֹת קוֹלָם", "לֹא לָנוּ, ה', לֹא

וַיִּבְרַכּוּ גְאוּנֶךָ תִּהְיֶה קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֶנְךָ יֵאכְלֶמוּ זִיבְסִי תִקְרֹף תִּבְרַתְּנוֹן לְדִקְמוּ עַל עֲמֹךְ שְׁלַחְתָּ רִגְזְךָ שִׁיעֲנוֹן כְּנוֹרָא לְקִשָּׂא:

(ז) וַיִּבְרַכּוּ גְאוּנֶךָ תִּהְיֶה קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֶנְךָ יֵאכְלֶמוּ בִּקְשׁ:

קִמְיָךְ, הַקָּמִים נִגְדָּךְ, וּמִי הֵם הַקָּמִים כְּנִגְדּוֹ? אֵלּוּ הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים פג) "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיִינוּ". וּמֵה הִיא הַקָּמָה? "עַל עֲמֹךְ יַעֲרִימוּ סוּד", וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיְבֵיו שֶׁל מָקוֹם.

כ"י וַיִּבְרַכּוּ גְאוּנֶךָ • אִם הָיָה בְּלִבְךָ רוֹעֶצֶת הָאוֹיֵב, כְּשֶׁהוּא מְרִימָה בְּרַב גְּאוּנוֹ, אִזְ יִהְיֶה קִמְיָךְ. וְאִם בְּרַב גְּאוּנוֹ לִבְךָ אוֹיְבֵיו נִהְרָסִים, קַל-וַחֲמֹר כְּשִׁשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַף, "יֵאכְלֶמוּ". תִּהְיֶה • תְּמִיד אֵתָה הוֹרֵס

תִּרְעֵץ אוֹיֵב אוֹ יִדְרֵשׁ מִסּוּפּוֹ לְרֹאשׁוֹ אִימִתִּי יִמְיֶנֶךָ ה' נֶאֱדָרִי בַּכַּח כְּשִׁימְיֶנֶךָ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב אִזְ תְּפוּל אִימָתָה וְפָחַד עַל כָּל הַנִּבְרָאִים מִפְּנֵי שְׁמֶךָ הָאֲדִיר: תורה ז
(ז) וַיִּבְרַכּוּ גְאוּנֶךָ. פְּרוֹשׁ לְצַד שְׁהוֹפִיר כִּי יִרְעֵץ קִמְיָךְ הוֹסִיף לוֹמַר כִּי עוֹד

מְלָאכְת הַשִּׁטָּה שְׁהוֹרִידִם לְעַמְּקֵי מַיִם וְכִמוֹ שְׁפָרְשִׁיתִי בְּפָסוּק (שם כ"ז) וַיִּנְעַר וְגו': תורה ו
(ז) יִמְיֶנֶךָ ה' וְגו'. פְּרוֹשׁ כְּשֶׁתְּהִיָּה מִדַּת הֶרְחָמִים מִתְחַנֵּקֶת לַעֲשׂוֹת דְּבָר מִשְׁפָּט וְהוּא אוֹמְרוֹ נֶאֱדָרִי בַּכַּח אִזְ יִמְיֶנֶךָ ה' שְׁהוּא מִדַּת הֶרְחָמִים עֲצָמָה

(ח) תְּהוֹמָת וְגו'. לְפִי מֵה שְׁפָרְשִׁיתִי לְעִיל (יד כ"א) כִּי חֲצִי הַיָּם נִקְפָּא וְחֲצִי נִבְקַע, וְכָל חֶלֶק יִקְרָא תְּהוֹם לְצַד הַפְּלִגָּת רַבּוּיוֹ וּשְׁנֵיהֶם יִכְסִימוּ, וְעַיִן בְּפָסוּק קָפָא תְּהוֹמָת בְּאִפְסָא אַחֵר: יִרְדּוּ בַּמְצוּלָה. יִרְמוּ אֶל אוֹתָם שְׁהִיוּ מִשְׁתַּדְּלִים לַעֲלוֹת מֵהֵיטָב בַּכַּח

(ח) וברוח אפיו נערמו מים נצבו כמו־נדר נזלים קפאו תהמת בלבים:

כמו־נדר" יוכיח. נערמו מים • ממוקד רוח שיצא מאפך יכשו המים, והם נעשו כמין גלים ובריות של ערמה שהם גבוהים. כמו נד • כתרגומו: כשור, בחומה. נד • לשון צבור וקנוס, כמו (ישעיה נז) "נדר קציר ביום נחלה", (תהלים לג) "כנס כנדר", לא כתיב כונס כנאד, אלא 'כנדר', ואלו היה 'כנדר' כמו כנאד ו'כונס' לשון הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס כנאד מי הים', אלא 'כונס' לשון אוסף וצובר הוא, וכן: (יהושע ג) "קמו נד אחד", ויעמדו נד אחד", ואין לשון קימה ועמידה כנאדות אלא בחומות וצבורים, ולא מצינו "נאד" נקוד אלא במלאפ"ם (חולם) כמו (תהלים נז) "שימה דמעתה כנאדך", (שופטים ד) "את נאד החלב". קפאו • כמו (איוב י) "וכנבינה תקפיאני", שהקשו ונעשו פאכנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכת ונלחמים בם בכל מיני קשי. בלב־ים • בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן: "עדר לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה", לשון עקרו ותקפו של דבר.

נ"י • וברוח אפיו • היוצא משני נחירים של אף. דבר הכתוב, כביכול, בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם פועם יוצא רוח מנחיריו, וכן: (תהלים יח) "עלה עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אאריך אפי", כשזעפו נחה, נשימתו ארפה, וכשהוא פועם, נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחטם לך", וילמען תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך, אחטם, כמו "נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן: "חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני־חרב", לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים בעת הקצף. וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר: (אסתר א) "וחמתו בערה בו", ובנות החמה אומר: נחקרה דעתו. נערמו מים • אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים ז) "ערמת חטים", ונצבו

(ט) אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי:

כמו 'נתת לי'. (בראשית לו) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו 'דבר עמו'. (ירמיה י) "כני יצאוני", כמו 'יצאו ממני'. (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו 'אגיד לו'. אף כאן 'תמלאמו' תמלא נפשי מהם. אריק חרבי • אשליף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו

נ"י • אמר אויב • לעמו כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי. תמלאמו • תתמלא מהם. נפשי • רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת בשמים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה כלשון הזה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתמני",

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

קפאו תהמת בלב ים קדם שנקרע קפא לבו ונשאר מלבו ומעלה מים שלא קפאו, ונקבעו. וטעם אומרם **תהמות** לשון רבים, לדבריהם ז"ל (שמות רבה פכ"ד) שאמרו שהים נקרע ל"ב קרעים וכל מקום ומקום שנקרע קפא שם התהום וכנגד כלם אמר **תהמות**: תורה ט

(ט) אמר אויב וגו' טעם לחזרת דברים אלו והם עצמן שאמרו בתחלת השיירה מרכבת פרעה וחילו ירה בים וגו'. נתכוננו לשוחר על אפן סדר המעשה שנתחכם ה' גשות במלאכת

נעשו כלן ערמה אחת לעשות מדרך רגלי ישראל. ב' המימות שהיו מתקבצים ובאים ושופכים בים מהצדדין היו נצבים במקום שנערמו הראשונים והוא אומרם **נצבו כמו נד נזלים**. פרוש אותם שזוללים ובאים נצבו כמו נד. ג' לפי מה שהעלינו (לעל י"ד ב"א) כי לא נחלק כל הים כדי שלא יצטרכו לדרת לעמקי הים חלק שלא נחלק נקפא ונעשה כיבשה וכנגד זה אמרו קפאו וגו'. וכבר כתבתי כי ההקפאה קדמה לבקוע. והוא אומר

להם שיהרסם ברב גאווה, והכנה שלא יהרסם הריסה קלה בלא הרעשה אלא במופתים ובאותות יעשה בהם משפט כתוב. ואמרו **תשלח חרנך יאכלמו פקש** פרוש לא שאתה צריך לרב גאווה להרס אותם אלא הגם שיכול אתה לשלח חרון אחד שלך ויהיה נאבד פקש: תורה ח

(ח) נערמו וגו' נצבו וגו' קפאו וגו' פרוש כנגד ג' מלאכות שעשה ה' בים. הא' שנקבעו ונתקבצו כלם יחד ולא נשארו מפזרים במקום הפנוי אלא

מוסב אף על היצא: (שיר השירים א) "שמן תורק", (ירמיה מח) "ולא הורק מפלי אל פלי", 'לא הורק הפלי' אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מפלי אל פלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן (יחזקאל כח) "והריקו חרבותם על-יפי חממתך" דחיקם. תורישמו • לשון רישות ודלות, כמו (שמואל א ב) "מוריש ומעשיר".

ונשאר ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו "מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו זריקו". ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היצא, אלא על התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי" כלשון (בראשית ד) "וירק את חניכיו", 'אזדגן בחרבי'. מצינו הלשון

(י) נשפת ברוחך בפסמו ים צללו בעופרת במים יאמר במימך חפא עליהן ימא אשתקעו באברה במין תקיפין: אדירים:

כ"י • נשפת • לשון הפחה, וכן (ישעיה מ) "וגם נשף בהם". צללו • אשתקעו ועמקו, לשון מצולה. בעופרת • אבר פלו"ם פלע"ז.

(יא) מי כמכה באלם יהוה מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: יא לית בר מנף דאת הוא אלהא יי לית אלא את אדיר בקודשא דחל תשבחון עבד פרישן:

כ"י • באלים • בחזקים, כמו (יחזקאל יז) "ואת אילי הארץ לקח", (תהלים כב) "אילותי לעזרתי חושה". נורא תהלת • נראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמו שכתוב: "לך דמיה תהלה".

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מלך בשר ודם מוראו על הרחוקים יותר מהקרובים אבל הקב"ה מוראו על הקרובים יותר וכו', והוא אומר **מי כמכה באלים** כי שם מכירים יותר אבל בתחתונים אימתי מי כמכה כשאתה נאדר בקדש כשאתה נותן חוק ונאדר לבחינת הקדשה כמעשה ארץ מצרים אשר השפיל גאון רשע והאדיר הקדשה: **עוד** ירצה על דרך אומר נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי, (דניאל ד י) ואמר ז"ל (חגיגה יג) כי מנעת החיות שמויעים בעת שאומרים קדוש יוצא נהר דינור, והוא אומר **נאדר בקדש** פרוש כשמואדריס אותו בקדש אז לצד המורא שובנס בחיות כשמהללים אותו עושה הנוראות ההוא שמויעים נהר דינור: **נורא תהלת עשה וגו'.** פרוש יש לכל לירא מהגיד תהלותיו לצד שמעשיו כלם פלא ומי הוא שיעטרק בתהלותיו, כי אין אדם ישיג דעת המפלא לשבח בו ואיך יהללו במדרגה קטנה כיון שיש לו בחינה מפלאת ומקסית גדולה ועצומה: תורה יב

הענוי שחשב על היהודים כרמוז באומר תמלאמו נפשי גם מה שחשב להריק חרבו אמר **צללו** וכו' פרוש מתו, ולא מתו תכף ומיד אלא צללו בעופרת במים אדירים ואמר ז"ל (מכילתא) שהיו המים מעלים אותם עד לשמים ומורידים אותם עד התהום והיו מתים באריכות זמן, והוא אומר **בעופרת במים אדירים** ויכון לב' דברים, הא' הוא השקיעות, והוא אומר צללו בעופרת, והב' הוא מניעתם מלמות תכף ומיד, והוא אומר במים אדירים והם יעלו ממעל וימנעו ממות תכף ומיד שיר ושבח לאלהים על נסיו ומופתיו: תורה יא

(יא) **מי כמכה באלם וגו'.** פרוש כיון שאנו רואים מצרים שהוא השר מצרים שמו מת מי ידמה לה' בבני אלים:

עוד נראה על דרך אומרים ז"ל (חגיגה ט"ז) מלך בשר ודם כשנחבא בתוך העם אינו נכר כי הוא זה מה שאין כן אלהינו אות הוא בצבאו, והוא אומר **מי כמכה** אפלו כשאתה באלים בלא שום הכר המלוכה רשום הוא: **עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל** (מכילתא

הים לישראל לנס וצנה ה' שיעמד הנס כשירתו וכמנהגו לאויב שבוה טעה וחשב לרדף כי ישיג ויחלק שלל שוולת זה לא היה רודף דרך ים ולא היו מבטחים מננו:

אחלק שלל. הנה הרשע חשב עשות ג' דברים. א' שנה בכלן והוא לשלל כל שללם, והוא אומר אחלק שלל, ב' שיקח אותם לעבדים כבראשונה, והוא אומר **תמלאמו נפשי** פי' תמלא נפשי מהם כשאחור לכבש אותם לעבדים. גם רמז שיוסיף לעשות בהם חפצו בענוי יותר ממה שעבר. ג' להרג משה ואהרן וקניהם וגדוליהם, והוא אומר **אריק חרבי וגו'** ואומר **תורישמו ידי** ירצה על דרך אומרים ז"ל (שמות רבא פ"א) בפסוק (ב' ט"ז) ויבקש להרג את משה שבקש להרגו בפסוק ולא שלטה בו וכו', והוא שאמר משה (לחזק י"ח ד) ויצילני מתוך מחרב פרעה לזה אמר אויב תורישמו ידי כי תשיג ידו מה שלא השיג מקדם: תורה י

(י) **נשפת ברוחך וגו'.** ג' פרעניות כנגד ג' מחשבות, כנגד מה שאמר אחלק שלל כסמו ים בזה הגם שמיטלנו סוס וישוט בים הנה שללו אבד, וכנגד

יב אַרְמֵת יְמִינָה בְּלַעֲתָנֹן אֶרְעָא :

(יב) נְטִיתָ יְמִינָה תְּבַלְעֶמוּ אֶרֶץ :

הַנְּתוּנִים בְּיַד אָדָם: מִטָּה יָדוֹ מַעֲט וְהֵן נוֹפְלִים
וּמִשְׁתַּבְּרִין. תְּבַלְעֶמוּ אֶרֶץ • מִכָּאן שֶׁזָּכוּ לְקַבּוּרָה,
בְּשָׂכָר שֶׁאָמְרוּ: "ה' הַצִּדִּיק".

כ"י • נְטִיתָ יְמִינָה • כְּשֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹטָה
יָדוֹ, הָרָשָׁעִים כָּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכֵּל נִתּוֹן בְּיָדוֹ,
וְנוֹפְלִים בְּהִשְׁתַּתָּה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיה לא) "וְה' יִטֶּה
יָדוֹ וְכַשֵּׁל עֹזָר וְנָפַל עֲזוּר". מָשָׁל לְכָלִי זְכוּכִית

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כחות החיוניות שהם כל הנפשות של
העם, כי משבע נפשות העמים לעמוד
במקום מיתתן באומרו (קהלת ג) ורוח
הבהמה הירדת היא למטה לארץ,
והעובדי בוככים ומזלות נמשלו
לבהמות וכי תצא נפשם ביום יזכה השר
בהם לבחינת המשגות אצלו מהענין,
ולזה בשאמר אליו לפלטן חיים שאז
תהיה הארץ זוכה בדרך כי קונים
מקומן במקום הנחתם יורדים שמה
צעק לבו יש עבד וכו' עד שענהו רבו
כי יתן לו בעדם וכו' פרוש בני אדם
חיים כמות אלו ופרט לו בדומין לאלו
ושאב חיותם מהם שהוא עקר חשקו
לא בגוף, ולזה אחר שפלטם ויצתה
נפשם על שפת הים וורקתם האדמה
ליום לא רצה לקבלם כי אינו מטבעו
והארץ היא המכסית על בניה אשר
לקחו ממנה והכריחה ה' לקבלם כי לה
נוגע הדבר. ולא תקשה לדרבנו זה
ממה שאמרו שם בפסחים כי כשפרע
ה' לים פתחו דגים שבים ואמרו ואמת
ה' לעולם עד כאן, אם כן להם נוגע
הדבר, ואולי כי בעת אשר יחפץ הים
בקבלתם בתוכו שהוא בזמן שהם חיים
היו הדגים נהנים מהם ביני וביני קדם
שימותו ואז ישליכם הים ואין להם
עוד מהם מזון ועל זמן פרנסתם אמרו
שירה. וראיתי מי שנתעצם בטענת הים
יש עבד וכו' הלא יד עבד ביד רבו,
ואין בזה קהוי כי הים טענתו נכונה
על דרך אומרים (תענית כ"ה) משמים
מיהב ירבי מישקל לא שקלי, ועל
אדנות אדונו הוא אומר וכי קרה מקרה
זה לאיזה עבד מעבדי ה' שנתן לו רבו
וחור וכו', ולזה לא אמר יש אדון שנותן
וכו' וחור וכו' כי זו אינה טענה יש
ויש ואדרבא יד עבד ביד רבו ובאלו
לא נתן אלא דבריו הם לרבו כי אינו
מתנהג כן עם עבדיו: תורה יג

בדרך לעבב קלונם על פני האדמה
אלא עד שימותו ואחר מיתה מה צריך
להתעבב בלא קבורה. והגם שאין
דרבנו בחבור זה לפרש מאמרי
רבותינו ז"ל, עם כל זה הענין הוא צריך
משמעות הכתוב, וכדי שלא נאמר
מדרשים חלוקים נראה להתאימם על
פי מאמרים ז"ל (מכילתא י"ד ל) וכתבנו
אותו בפסוק וירא ישראל וגו' מת על
שפת הים כי ראו אותם בגמר מיתה
בעודם קצת חיים כדי שיכירו ואז וכו',
ולפי דבריהם אלו ירח אור ב'
המאמרים, כי מה ששאל הים שלא
יפלט אותם הוא לצד כי ה' אמר אליו
לפלט אותם חיים לסבת הנזכר לשמח
ידידיו שיכירו המצרים ישראל ויראו
והיכסם בושא באמור בדבריהם הפלגת
נס זה, והגם שלא רמזו במאמרים זה
ענין הפליטה שתהיה בעודם חיים, אף
על פי כן רבותינו ז"ל סומכים למה
שידוע ביניהם, ולזה טען הים יש עבד
שנותן וכו' הכונה כי חפץ הוא לגמר
המצוה במכעסי אל. ותמצא כי כל
שרי מעלה וכל בראי מעלה ומטה
חפצים וחשקים לעשות מצות ה' כי
הם אביונים בדרך לצד שאין להם
מצוות, וכן תמצא שם בפסחים באותה
סגיא כי גבריאל בקש מה' להציל
אברהם מכבשן האש ואמרו שם כי ה'
לא קפח שכרו ואמר לו תזכה ותציל
ג' מבני בניו וכו' עד כאן, הרי כי זכות
הוא למלאכים לעשות חסד לצדיקים
ולאזהבי עליהם, וכמו כן היה חפץ הים
שתגמר יציאת נפשם בים ולא ביבשה
ולזה צעק לבו, והשיבו אל עליון בדרך
שעשה לגבריאל כי לעתיד ימציא לו
זכות אחר לאבד עם רשע חלק ומחצה
והוא מחנה ססרא שהוא יעשה בהם
מצות אבוד רשעים:

עוד יש טעם בטענת הים שהיה חפץ
שתגמר מיתתם בים לקחת כל

(יב) נְטִיתָ יְמִינָה וגו'. רבותינו ז"ל
אמרו בספרא (מכילתא) מלמד
שהיה הים זורקן ליבשה והיבשה לים
אמרה היבשה ומה במקום שלא קבלתי
אלא דמו של הכל יחיד נאמר לי
ארורה וגו' עתה איך אוכל לקבל כל
האכלוסים עד שנשבע לה הקב"ה
שאינו מעמידה בדין דכתיב נטית
ימין וגו' עד כאן. וכן תרגם יונתן בן
עזאי, מכאן אתה רואה כי לא רצה
הים לקבלן והיה פולטן ליבשה, ולא
כן מצינו שאמרו בפסחים קי"ח וזה
לשונם אמר הקב"ה לשרו של ים פלט
אותם ליבשה אמר לפניו רבונו של
עולם יש עבד שנותן לו רבו מתנה
וחור ונוטלה ממנו אמר לו אתן לך
אחד ומחצה וכו' אמר לו יש עבד
שחובב רבו אמר לו נחל קישון יהיה
ערב מיד פלטן ליבשה ובאו ישראל
וראו אותם שנאמר וירא ישראל וגו'
עד כאן. הרי שאמרו ז"ל בפרוש שלא
היה הים חפץ לפולטן אם כן אחר כך
כשהחזירם לו האדמה למה לא שמח
לקבלם, גם למה הצריך ה' לפרע לו
ממחנה ססרא והרי שלף לפניו יחזירם
לו בעצמן ולא היה צריך ערב:

עוד קשה הלא עינינו רואות כי אין
הים סובל בתוכו אדם ובהמה
אלא פולטן ליבשה שזכורני פעמים
שטבעו בני אדם בים והשליכן ליבשה
מהם ביום ההוא מהם אחר יום או
יומים ולדבריהם ז"ל הים חפץ שהיהו
עומדים אצלו. וראיתי לרש"י ורשב"ם
שפרשו שטענת הים הוא לצד פרנסת
הדגים שנימצאו מזון. וצריך לדעת אם
כן למה לא קבלם בשזרקתן היבשה
והיו למזון הדגים. והיה נראה לישב
כי אז היו סרוחים ואינם ראויים
למאכל דגים. וזה דברי דחוי כי מן
הסתם לא יתעבב ה' לומר ליבשה
לקברם מדין לא תליו, וגם אין צריך

(יג) נְחִיתָ בְּחֶסֶדְךָ עִם־זֵנוּ גְּאֻלָּתָּ נִהְלַתָּ בְּעֶזְרְךָ אֶל־נֹחַ
 יג דְּבַרְהִי בְּטִבְחוֹךָ עֲמָא דְנָן דְּפָרְקִתָּא
 סוֹבְרַהִי בְּתַקְפֹּךָ לְדִירָא דְאֶדְשָׁךְ:
 קדְשָׁךְ:

כ"י • נִהְלַתָּ • לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דְקָדַק לְפָרֵשׁ אַחֵר לְשׁוֹן הָעֵבְרִית.

(יד) שָׁמַעְנוּ עִמָּיִם יִרְגָּזוֹן חֵיל אָחִיו יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:
 יד שְׁמַעְנוּ עִמָּמַיָּא וְזַעְנוּ דְחֵלָא אַחְדָתְנָן דְּהוּ
 יתְבִין בְּפִלִּשְׁתִּי:

כ"י • יִרְגָּזוֹן • מִתְרַגְּזִין. יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי • מִפְּנֵי שֶׁהִרְגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שְׁמֵהֶרֶוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּצְאוּ בְּחִזְקָה, כַּמִּפְרָשׁ
 בְּדְבַרֵי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת.

(טו) אִזּוּ נִבְהַלּוּ אֱלֹופֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֹזְמוּ רַעַד
 נִמְלָגוּ כָּל יִשְׁבִּי כְנַעֲנִי:
 טו כִּכְּן אֲתַבְהִילוּ רַבְרָבֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב
 אַחְדָתְנָן רְחִיתָא אַתְּכֶרוּ כָּל דְּהוּ יתְבִין
 בְּכַנְעָנִי:

כ"י • אֱלֹופֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב • (מכילתא) וְחֵלָא לֹא
 הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא עָלִיָּהֶם הוֹלְכִים?
 אֲלֹא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאוֹנְנִים וּמַצְטַעְרִים עַל
 כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. נִמְלָגוּ • נִמְסוּ, כְּמוֹ (תהלים עה)
 "בְּרַבִּיכִם תִּמְלַגְגֶּנָּה". אֲמָרוּ: 'עָלִינוּ הֵם בָּאִים
 לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרֶצְנוּ'.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כֹּךְ לֵב עַמ' 92)

עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ. וְלִהְיֶיר מִרְשִׁי נַח (ט)
 כו: "בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי שָׁם, שֶׁעֲתִיד לִשְׁמֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזַרְעוֹ
 לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן".
 עַלִּינוּ הֵם בָּאִים . . לִירֹשׁ אֶת אֶרֶצְנוּ (רש"י טו, טו)
 נִרְאָה, שֶׁלִּישְׁבִּי כְנַעֲנִי נִדְעָה שֶׁהִקְבִּ"ה הִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם
 שֶׁיִּרְשׁ אֶת הָאָרֶץ. וְרֹאה רש"י וַיִּשְׁלַח (לד, ל): "מִסְרַת
 הָיְתָה בִּיד כְּנַעֲנִים שֶׁיִּפְּלוּ בִּיד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֲלֹא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים

(טז) תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וְפָחַד בְּגִדְלָהּ זְרוּעֶךָ יִדְמוּ
 כָּאֶבֶן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ יִהְיֶה עַד־יַעֲבֹר עִם־זֵנוּ קִנִּיתִי:
 טז תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וְדַחֲלִיתָא בְּסִגִּי
 תַּקְפֹּךְ יִשְׁתַּקִּין כָּאֶבֶן עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךְ יִי יֵת
 אֶרְנוּנָא עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךְ דְּנָן דִּי פָרְקִיתָא יֵת
 יִרְדָּנָא:

כ"י • תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ • (מכילתא) עַל הַרְחוּקִים.
 וְפָחַד • עַל הַקְּרוֹבִים, כְּעֶזְרָא שֶׁנֶּאֱמָר (יחזקאל ב) "כִּי
 שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ וְגו'". עַד יַעֲבֹר עַד יַעֲבֹר •

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (על־פי 'לְקוּטִי שִׁיחוֹת' כֹּךְ לו, עַמּוּד 68 וְאֵילֶךְ – מִתּוֹךְ 'לְקוּרָאֵת שְׁבַת')

אֵיךְ מִתְגַּבְּרִים עַל הַנִּסְיוֹנוֹת "הַקְּרוֹבִים"?

בְּשִׁירַת הַיָּם נֶאֱמָר "תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וְפָחַד" (טו, טז)
 וּפִירֵשׁ רש"י "אֵימָתָהּ עַל הַרְחוּקִים, וְפָחַד עַל הַקְּרוֹבִים".
 וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַסֵּדֶר בְּפָתוּב - תַּחֲלָה רְחוּקִים, וְאַחֲרֵי־כֵן קְרוֹבִים
 - בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוּנוֹ:

אִרְחִימִי עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוֹרוֹת בְּלוֹס. אַבְרָמֹבִיץ

(טז) אִזּוּ נִבְהַלּוּ וְגו'. אוֹמְרוּ אִזּוּ לֹמַר כִּי
 אֵינוּ בִּזְמַן שֶׁדָּבָר בּוֹ עַד עָתָה שֶׁהוּא
 זְמַן שֶׁל הַנִּכְסִים לְאָרֶץ אֲלֹא עַל זְמַן
 בִּיאַת גּוֹאֲלָנוּ, וְלִזְוָה אָמַר אִזּוּ נִבְהַלּוּ
 אֱלֹופֵי אֲדוֹם, כֵּן הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר כִּד
 יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשֶׁה, וְגַם אִזּוּ חֹלֵל זְמַן
 לְזִכּוֹת בְּמוֹאָב וְעַמּוֹן, וְלִזְוָה אָמַר אֵילֵי
 וְהָיָה: תּוֹרָה טו
 (טז) תִּפֹּל עַל וְגו' עַד וְגו'. פְּסוּק זֶה
 וְשֶׁלֹּאֲחֲרָיו יִדְבֹּר כָּל אֶחָד עַל ב'
 הַכְּסוּת לְאָרֶץ אַחַת בִּימֵי מִשָּׁה וְאַחַת
 בִּימֵי הַמִּשְׁחָה, וְלִזְוָה אָמַר הָעֵנִינִי
 כְּפֹלִים: תּוֹרָה יז
 מוֹאָב יֶאֱחֹזְמוּ רַעַד, וְטַעַם שֶׁלֹּא הוֹכִיר
 עַמּוֹן, כִּי גַם הוּא מֵאֵב פְּרוּשׁ עִם בְּתוּ
 בָּא, וְאִזּוּ גַם בֵּן נִזְכָּה בְּכָל הַנִּשְׁאָר
 מִהַכְּנַעֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר נִמְלָגוּ כָּל יִשְׁבִּי
 כְּנַעֲנִי, וְאָמַר יִשְׁבִּי, לֹמַר שֶׁיִּטְהַרוּ בָּהֶם
 אֶפְּלוּ שָׂאֵר הָעַמִּים, וְטַעַם אוֹמְרוֹ לְשׁוֹן
 עֲבָר כִּי דָּבָר ה' כָּאֵלּוּ נִתְקַיֵּם
 אוֹמְרוֹ אִזּוּ לֹמַר כִּי
 אֵינוּ בִּזְמַן שֶׁדָּבָר בּוֹ עַד עָתָה שֶׁהוּא
 זְמַן שֶׁל הַנִּכְסִים לְאָרֶץ אֲלֹא עַל זְמַן
 בִּיאַת גּוֹאֲלָנוּ, וְלִזְוָה אָמַר אִזּוּ נִבְהַלּוּ
 אֱלֹופֵי אֲדוֹם, כֵּן הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר כִּד
 יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשֶׁה, וְגַם אִזּוּ חֹלֵל זְמַן
 לְזִכּוֹת בְּמוֹאָב וְעַמּוֹן, וְלִזְוָה אָמַר אֵילֵי

להתגבר ולשלט חס־ושלום על איש ישראל, כמאמר חז"ל (סוכה נב, ב. ועוד) "אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". ועל־פי־זה מובן מה שבתחלה נוספת אימה על הרחוקים ואחר־כך פחד על הקרובים, כי פעולת העזר מלמעלה היא מן הקל אל הכבד, דתחלה פועל עזר זה שהאדם לא יפגע לתאוות כאלו שהן רחוקות ממנו, ואחר־כך פועל עזר זה עוד יותר, שמטיל הקב"ה פחד על היצר־הרע, באופן שאין לו כח להתגבר על האדם אפילו בתאוות כאלו שקרובות הן לאדם להכשיל בהם.

גם אצל האדם. שישנם נסיונות ומדות רעות ש"רחוקים" הם מהאדם, ומצד טבעו מפרך אצלו להפגע להם, אלא שלפעמים יצרו מתגבר עליו, ואחרי שנשקע ברבוי תאוות יכול להכשילו רחמנא־ליצול גם בהם. וישנם נסיונות ומדות רעות ש"קרובה" יותר האפשרות שאיש ישראל יכשל בהם. ועיקר המלחמה ביצר היא להתגבר על נסיונות ומדות רעות ה"קרובים". וזהו מה שהכתוב אומר "תפל עליהם אימתה ופחד", שהקב"ה מטיל אימה ופחד על היצר־הרע, שלא יוכל

י תעלנו ותשרנו בטורא דאחסנתך אחר
לבית שכתך אתקנתא יי מקדשא יי
אחקנוהי ידיך:

(י) תבאמו ותפעמו בהר נחלתך מכון לשבתך
פעלת יהוה מקדש אדני פוננו ידיך:

פעלת. מקדש • הטעם עליו 'זקף גדול', להפרידו מתבת השם שלאחריו, המקדש אשר 'פוננו ידיך', ה'. חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר: (ישעיה מט) "אף ידי יסדה ארץ", ומקדש בשתי ידים, ואימתי יבנה בשתי ידים? בזמן ש"ה' ימלך לעולם ועד", לעתיד־לבא שכל המלכה שלו.

כ"י • תבאמו • נתנבא משה שלא יבנס לארץ, לכן לא נאמר 'תביאנו'. (נראה שצריך לומר שלא יבנסו לארץ וכו' והכי איתא בהדיא פרק 'יש נוחלין' דף קי"ט ובמבילתא: 'הבנים יבנסו ולא האבות' אף שלא נגזרה גזרת מרגלים עדין, מפל־מקום, נבא ולא ידע מה נבא. מהרש"ל). מכון לשבתך • מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר

יח יי מלכותה קאם לעלם ולעלמי לעלמא:

(יח) יהוה ימלך לעלם ועד:

כ"י • לעולם ועד • לשון עולמית הוא, והיי"ו בו יסוד, לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט) "ואנכי היודע ועד" שהיי"ו בו שמוש, קמוצה היא.

יט ארי עלו סוסות פרעה ברתבוהי
ובפרשוהי בימא ואחייב יי עליהון ית מי
ימא ובני ישראל הליכו בניבששת בגו ימא:

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשו בים וישב
יהוה עליהם אתמי הים ובני ישראל הלכו ביבשה
בתוך הים: פ

כ"י • כי בא סוס פרעה • באשר בא.

כ ונסיבת מרים נביאתא אחתה דאחרן ית
תפא בידה ונפקו כל נשיא בתרהא בתפין
ובחגגין:

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את־התף
בידה ותצאן כל־הנשים אחריה בתפים ובמחלת:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פאר נצחון יהודי יסוד אמונתנו אשר כל שומעיו יתלהבו ויאמרו הבו יקר כי הוא זה אדוננו מלכנו ומעלה יהיה ה' למלך אלא שלא הלכו ביבשה ונמלטו זולת בני ישראל, והוא אומר ובני ישראל הלכו וגו' ולמה לא ישמעו האמונות כי הם נוגעים בדבר להיותו אלהיהם: תורה יט

אז יהיה ה' למלך על כל הארץ, והוא אומר ה' ימלך: או ירצה טעם אומר ימלך כי בא סוס פרעה וגו' פרוש כלם היו בטביעה כסוד אחד והכונה כזה כי לא נמלט מהם עד אחד בשם שישבע אדם אחד ושבעו כלם, והן אמת אם היה מגיד לעולם הפלגת ועצם הנס להפיר העולם גדלת תגברת

(יח) ה' ימלך וגו'. טעם שלא אמרו ה' מלך, אמרו הם עצמם הטעם כי בא וגו' פרוש לצד שלא נעשה המשפט אלא באמה אחת, והוא אומר כי בא סוס פרעה וגו' כי לא יקח מזה הבקשת כל האלהות אשר אמות העולם אותם יעבדו ולזה אין מלכותו נפרת לעולם, מה שאין כן לעתיד לבוא כי יעשה ה' משפט בכל הגוים

כ"י וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבְיָאָה • הֵיכָן נִתְנַבְּאָה? פְּשָׁתָהּ אַחֲתָא אֶהְרֹן, קִדְּם שְׁנוּלֵד מִשָּׁה, אֶמְרָה: 'עֲתִידָה אִמִּי שְׁתַּלֵּד בֶּן וְכוּ', כִּדְאִיתָא ב'סוּטָה' (ד' י"ב). דְּבַר אַחֵר: "אַחֲתָא אֶהְרֹן", לְפִי שְׁמֵסֵר נִפְשׁוּ

עֲלֶיהָ כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ. אֶת הַתֵּף • כְּלִי שֶׁל מִינֵי זָמֶר. בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת • מִכְּטָחוֹת הָיוּ צִדְקָנִיּוֹת שֶׁבִּדְּוֹר שֶׁהִקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים, וְהוֹצִיאוּ תַפִּים מִמִּצְרַיִם.

~ נקודות משיחות קורש ~ (משיחות ש"פ בשלח ויר"ד שבט תשכ"ז)

"נִקְבָּה תְּסוּבָב גִּבֹּר", מִכָּל-מָקוֹם עֲלִיהֶן לְדַעַת, אֲשֶׁר כְּמֵאמָר רַז"ל "אִיזוּהִי אִשָּׁה כְּשִׁירָה הַעוֹשָׂה רָצוֹן בַּעֲלָהּ", וְעַל-יְדֵי-זֶה דוֹקָא תְּבֹאֵנָה לִידֵי גִלּוֹי הַמַּעֲלֹת הַנִּמְצָאוֹת בָּהֶן.

וְהוֹרָאָה זֹה הִיא לֹא רַק בְּנוֹגַע לְאוֹתָן הַמַּעֲלֹת אֲשֶׁר נִרְאָה בְּגִלּוֹי שֶׁהֵן מִקְבָּלוֹת מִבְּעִלְיָהֶן, אֲלָא גַם - לְהַמַּעֲלֹת שֶׁיִּשְׁנֶן בְּנָשִׁים מִצַּד עֲצָמָן, וְכַמְרוּמָז גַּם בֶּן כְּפִירוֹשׁ רִש"י דִּילָן:

דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹבֵן: לָמָּה בָּאָמֶת (אֶהְרֹן מִסֵּר נִפְשׁוֹ עֲלֶיהָ, וְלָכֵן) "נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" שֶׁל אֶהְרֹן דוֹקָא? אֲמָנָם הִטְעַם בָּזֶה, כִּי צַד הַשְׁוֶה בָּהֶם: עֲנִינוּ שֶׁל אֶהְרֹן הוּא "אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה"; וְכֵן עֲנִינוּ שֶׁל מִרְיָם הוּא "פּוֹעָה וּמִדְּבַרְתָּ וְהוֹגָה לְיֹלָד, כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים הַמְּפִסֹּסוֹת תִּינוּק הַבּוֹכָה" - וְלָכֵן הוּא מִסֵּר נִפְשׁוֹ עֲלֶיהָ, וְנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

וּבְזֶה הַרְמָז, שֶׁאִף בְּעֲנִינִים שֶׁהֵן מִמַּעֲלֹת הַנָּשִׁים מִצַּד עֲצָמָן, וְכַלְשׁוֹן רִש"י "כְּדֶרֶךְ הַנָּשִׁים הַמְּפִסֹּסוֹת וְכוּ", הֵינּוּ שֶׁמִּטְבַּע הָאִשָּׁה לִקְרֹב וְכוּ', גַּם בָּזֶה אֹמְרִים שֶׁהִיא "נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" שֶׁל אֶהְרֹן, שֶׁצִּירִיכָה לִקְבֹּל גַּם זֶה מִהַבְעֵל וְכוּ'. וְלֹא-יֵדֵךְ מוֹבֵן, שֶׁלְאַחֵר שֶׁמִּקְבָּלָתָהּ מִהַבְעֵל, מִתְּגַלֵּית בָּהּ כָּל מַעֲלּוֹתֶיהָ עוֹד בְּאוֹפֵן נֶעֱלָה יוֹתֵר מִהַבְעֵל, וְהִיא גַם מִשְׁפַּעַת מַעֲלּוֹתֶיהָ אֵלָיו, עַד שֶׁלְעֲתִיד-לְבֹא יְבֹא הַדְּבַר לִידֵי גִלּוֹי, כִּי "נִקְבָּה תְּסוּבָב גִּבֹּר".

מִרְיָם מוֹרָה עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת - וּבִסְפִירַת הַמַּלְכוּת מוֹצֵאִים אֵנוּ ב' עֲנִינִים: סְפִירַת הַמַּלְכוּת מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּעֲצָמוֹתָיָהּ, לְמַעַל מִכָּל הַסְּפִירוֹת; סְפִירַת הַמַּלְכוּת "לִית לָהּ מִגְרָמָה כְּלוּם" (בְּדוּגְמַת הַלְבָּנָה שֶׁנִּמְשָׁלָה אֵלֶיהָ), כִּי-אִם רַק מֵה שֶׁמִּקְבָּלָתָהּ מִהַסְּפִירוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה: וְלִפִּי שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵית בִּטּוֹל גָּמוֹר, וְרַק מִקְבָּלָתָהּ מִהַסְּפִירוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה, לָכֵן אֶפְשָׁר שִׁיּוֹרְגֶשׁ בָּהּ כַּח הַעֲצָמוֹת שֶׁיִּשְׁנֶן בְּאוֹר הַנִּמְשָׁךְ אֵלֶיהָ (אִף שֶׁאֵינוֹ מוֹרְגֶשׁ בִּסְפִירוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה).

עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּמִרְיָם - וּמְרוּמָז הַדְּבַר בְּב' הַפִּירוּשִׁים שֶׁבִּרְש"י:

פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן מְדַבֵּר בְּמַעֲלּוֹתֶיהָ שֶׁל מִרְיָם - שֶׁהִיא נְבִיאָה, וְנְבִיאָה גְדוֹלָה וּמִנְבִּיאָה (וּמִגְלָה וּמִמְשִׁיכָה) לִידֵת מִשָּׁה, וּבִפִּירוּשׁ הַב' מְבֹאֵר שֶׁ"נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" שֶׁל אֶהְרֹן - הֵינּוּ שֶׁבְטִילָה וְטִפִּילָה אֵלָיו וְעַל-יְדֵי מִסִּירוֹת נִפְשׁ דְּאֶהְרֹן עֲלֶיהָ פָּעַל אֲשֶׁר יְכוּפֵר דִּיבּוּרָה וְכוּ'; וְנִתְבָּאֵר לְעִיל שֶׁגַם לְפִירוּשׁ הַב' "מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֲתָא" - מִזְדִּישׁ גּוֹדֵל מַעֲלַת מִרְיָם: זֶה שֶׁיִּשְׁנֶן מַעֲלֹת בְּמִרְיָם, סְפִירַת הַמַּלְכוּת (הַתְּחַלֵּת פִּרְש"י) הוּא לְפִי שֶׁבְטִילָה לְאֶהְרֹן, בַּחֲנִינָת שׁוֹשְׁבֵינָא דְּמִטְרוּנִיתָא, זְעִיר-אַנְפִּין, שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה (פִּירוּשׁ הַב'). וּמִזֶּה הוֹרָאָה מִיּוֹחֲדָת לְנָשִׁי וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל: שֶׁאִף שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה מַעֲלֹת בָּהֶן, שֶׁאֵין בְּאֲנָשִׁים (עַד שֶׁלְעֲתִיד-לְבֹא

(כא) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי-נִבְּאָה גִּבָּהָ סוּם וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם: ׀

כ"י וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם • מִשָּׁה אָמַר שִׁירָה לְאֲנָשִׁים: הוּא אֹמֵר וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו, וּמִרְיָם אֶמְרָה שִׁירָה לְנָשִׁים

• (מכילתא)

(כב) וַיִּסַּע מִשָּׁה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּם-סוּף וַיֵּצֵאוּ אֶל-מִדְבַּר-שׁוּר וַיִּלְכְּבוּ שְׁלֹשֶׁת-יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא-מָצְאוּ מַיִם:

כ"י וַיִּסַּע מִשָּׁה • (מכילתא) הִסִּיעַן בְּעַל-כְּרָחֶם, שֶׁעֲטָרוֹ מִצְרִים אֶת סוּסִיָּהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאַבְנִים טוֹבוֹת (מכילתא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצֵאִין אוֹתָם בָּיָם:

בָּיָם, וּגְדוּלָּה הֵיחָה בֵּית הַיָּם מִבֵּית מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "תוֹרִי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף". (שיר השירים א) לְפִיכָף הִצְרֵךְ לְהִסִּיעַן בְּעַל-כְּרָחֶם.

הטעם שהיה צריך להסיע את בני ישראל

ויסע משה את ישראל מים-סוף

מפססם וזהבם. ולפי זה, בשעה שהיהודים ראו בים-סוף שיש למצרים עוד כסף וזהב, ממילא הבינו שהם מחזיקים להתעסק בבזת הים מצד הצווי של "ונצללתם את מצרים". ואף-על-פי שיצדעו ש"בהוציאך את העם גו' תעבדון על החר הזה" הוא צווי ה', בכל-זאת חשבו שיש להמתין עד שיסמיו את מצות "ונצללתם", ובפרט שמצות "ונצללתם" היא מצוה עוברת, ומצות תלמוד תורה (מתן תורה) נדחית מפניה.

והגם שנצטוו על-ידי משה להפסיק בבזת הים, ואם כן הרי זה הוכחה שעל-פי רצון ה' יש להפסיק בזה, ולהתקדם לעבר מתן תורה, בכל-זאת היה זה בעל-פירוש, כי לפי הבנתם (בתורה) מצות תלמוד תורה נדחית מפניה וכנ"ל.

ויסע משה – הסיען בעל-פירוש, שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאים אותם בים, וגדולה היתה בזת הים מבזת מצרים, שנאמר תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, לפיכך הצריך להסיען בעל-פירוש. (טו, כב. ובפרש"י)

וצריך באור: בני ישראל יצדעו ש"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה", שמקריעת ים-סוף באים למתן תורה, עד שמרב תשוקתם ספרו את הימים שעד מתן תורה, ואין יכול להיות שבזת הים תפסה מקום אצלם יותר מההליכה למתן תורה?

ויש לומר: בגאלת מצרים היה צווי מה' "ונצללתם את מצרים", שבני-ישראל היו צריכים לרוקן את מצרים

כגואתו למרה ולא יכילו למשתי מין
ממרה ארי מרירין אנון על כן קרא שמה
מרה:

(כג) ויבאו מרתה ולא יכלו לשבת מים ממרה כי
מרים הם על-כן קרא שמה מרה:

"והמתו בערה בו". הרי ה"א של שרש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן "עבד ואמה", (בראשית ל) "הנה אמותי בלחה". "לנפש חיה", (איוב לג) "וזהמתו חיתו לחם". "בין הרמה", "ותשובתו הרמה".

כ"י ויבאו מרתה • כמו למרה, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבכת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (ישעיה כז) "חמה אין לי", (אסתר א)

כד ואתרעמו עמא על משה למימר מה
נשתי:

(כד) וילנו העם על-משה לאמר מה-נשתה:

לוגן, רועם, וכן יאמר הלוץ: דקומפ"ל ישנ"ק שי"י
מוסב הדבור אליו באמרו שי"י.

כ"י וילנו • לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא: "ואתרעמו", וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם: מתלונן, מתרועע, ולא אמר:

כה וצלי קדם יי ואלפה יי אעא וקמא למין
ובסימו מין תמן גור לה קנים ודין וממן
נסינה:

(כה) ויצעק אליהוה ויורחו יהוה עץ וישלף אל-
המים וימתקו המים שם לו חק ומשפט ושם
נפשו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כי מרים הם וזהבן: תורה כד
(כד) וילנו וגו' לאמר. יספר הכתוב בגנותם כי באו בריב, ואין הכתוב מקפיד אלא על תלונותם, אכל על פרט אומנם מה נשתה לא יקפיד ה' אם היו אומרים בדרך שואל חסרונה: תורה כה

מרה שאמר הוא שם שנקבע למען ההוא אחר שמצאו מימיו מרים קראו הכתוב על שם העתיד, ולדרך זה יבוא על נכון אומרו כי מרים הם, לצד שקריאת שם מרה הוא על העתיד ואז עדין לא נקרא שמה מרה ובאלו אמר לשמות מים ממרתה, לזה הצריך לומר

(כג) ויבאו מרתה וגו'. צריך לדעת למה לפעמים יקרא לה מרתה ולפעמים מרה, ונראה כי שם המקום היה מרתה והמעין של מים שבו לא היה לו שם מיוחד, ואמר ולא יכלו לשבת מים ממרה פרוש מהמעין שהיה במרתה מטעם כי מרים הם, ואחר כך חזר הכתוב לגלות לך כי שם

נמלכו במלשה בלשון יפה: בקש עלינו רחמים
שיהיה לנו מים לשותות, אלא נתלוננו.

כ"י • שם שם לו • במרה נתן להם מקצת פרשיות
של תורה שיתעסקו בהם: שבת ופרה אדמה ודינין
(סנהדרין ז) • ושם נסוהו • לעם, וראה קשי ערפן שלא

כונאמר אם קבלא תקבל למימרא דיי
אלהך ודכשר קדמוהי מעבד ותצית
לפקודוהי ותטר כל קדמוהי כל מרעין די
שוייתי במצרים לא אשוננו עלך ארי אנא
?? אסף:

(כו) ויאמר אם-שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך
והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמת
בלחקיך בלחמחלה אשר-שמתי במצרים לא-
אשים עליך כי אני יהוה רפאך: ס

ואם אשים הרי הוא כלא הושמה "כי אני ה'
רופאך", זהו מדרשו (מכילתא). ולפי פשוטו: "כי אני
ה' רופאך", ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם,
כרופא הזה האומר לאדם: אל תאכל דברים
שמחזירים אותך לידי חלי, וזהו אזהרה מצות. וכן הוא
אומר (משלי א) "רפאות תהי לשרך".

כ"י • אם שמוע תשמע • זו קבלה שיקבלו עליהם.
תעשה • היא עשיה. והאזנת • תטה אזנים לדקדק
בהם. בלחקיך • דברים שאינן אלא גזרת מלך
בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם: 'מה אסור
באלו, למה נאסרו? כגון: לבישת כלאים, ואכילת
חזיר, ופרה אדמה וכיוצא בהם. לא אשים עליך •

♦ יום חמישי ט"ו שבט ♦

כונאנו לזאילם ותמן תרי עשר מבועין
דמין ושבעין דקלין ושורו תמן על מיא:

(כו) ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים
ושבעים תמרים ויחנו-שם על-המים:

כ"י • שתים עשרה עינת מים • כנגד י"ב שבטים נודמנו להם. ושבעים תמרים • כנגד שבעים זקנים.

אונטלו מאילם ואתו כל כנשתא דבני
ישראל למדברא דסין די בין אילם ובין
סיני בחמשת עשר יומא לזרחא תנינא
למפקהון מארעא דמצרים:

טז (א) ויסעו מאילם ויבאו בלערת בני-ישראל
אל-מדבר-סין אשר בין-אילם ובין סיני בחמשה
עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים:

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אינו מבטיח אלא שלא להביא עליהם
מחלה אבל אם באה לזולת בהדי הוצא
לקי כרובא ואין כאן הבטחה, לזה אמר
אשר שמתי במצרים, ולכו וראו מעשה
מצרים שהגם שהביא ה' כמה מחלות
היה ה' מגביל למכה לכל תגע בהם הא
למדת שאפלו בשעת חרון אף יפליא
ה' להם חסדו ויציאלם ה':
כי אני ה' רפאך. פרוש לצד חלאים
שאינם בידי שמים כאומרים ז"ל
(פחות ל). הכל בידי שמים חוץ מצנים
ופחים. לזה אמר **כי אני ה' רפאך** פרוש
הגם שיקר לך מקרה מהם אני ארפאך
מהם: תורה כו

עסק התורה בחשק גדול שהגם
שעודנו לומד ותאנה ללמד עוד וזה
יגיד שאינו שבע וקץ בלמודו. וינגד
ללמד אמר **והישר בעיניו תעשה** על
דרך אומרים ז"ל (מדרש לוי) מה אני בחנם
אף אתה בחנם, ושיעור הדברים הוא
על זה הדרך והישר בעיניו יתברך
לעשות הוא עם בראיו שנתן להם
התורה בחנם תעשה גם כן אתה, וינגד
מצות עשה אמר **והאזנת למצותיו**,
וינגד מצות לא תעשה אמר **ושמת**
בלחקיך לשון שמירה הצודקת על לא
תעשה:
אשר שמתי וגו'. טעם שפרט לומר
אשר וגו' נתבאר לכל יאמרו כי

(כו) אם שמוע וגו'. פרוש אם שמוע
לחזק ומשפט אשר שם באומר
בסמוך תוכו לשמע בקול ה' פרוש
ממנו יתברך, על דרך אומרו ויבשר
לגו השמע עם קול אלהים וגו',
ומבשרם שזכו למה שזכו אחר כך,
וזה נתן להם שבת ודינים קדם (סנהדרין
נ"ג) לנסותם אם ישמעו למצות אלו
יצום התורה בלה, והוא אומרו למעלה
ושם נסוהו פרוש אם יעמד בקבלת
התורה. ותמצא שבאן רמז הכתוב ד'
מצות ללמד וללמד לשמר ולעשות,
כנגד ללמד אמר אם שמוע וגו' בקול
ה' זו תלמוד תורה, וכפל השמיעה
לשעם הנזכר, גם לרמז להם שיהיה

משיורי המצח) – ששנים ואחת סעדות, וירד להם מן בט"ז באיר, ויום א' בשבת ה'ה, כדאיתא במסכת שבת (דף פז) •

כ"י • בתמשה עשר יום • נתפרש היום של חניה זו, לפי שבו ביום כלתה התורה שהוציאו ממצרים, והוצרכו למן. למדנו, שאכלו משיירי הפצק, (גירסת רא"ם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך לא עמ' 87)

בשלמותה עד מתן תורה. וכפי שמוכן מפרוש רש"י לעיל (טו, כה), שבמרה קבלו בני ישראל פרשיות של תורה (שבת, פרה אדמה ודינין) שיתעסקו בהן, והיו שילמדו פרשת שבת, אף עדין לא נצטוו לקיים מצוה זו בפעל.

וירד להם מן בששה עשר באיר, ויום אחד בשבת ה'ה (רש"י טז, א)

הקשו המפרשים, שלפי'זה נמצא שביאתם למדבר סין, בט"ו באיר, היתה ביום השבת, הינו שנסעו אז בשבת. ויש לומר, שבדרך הפשט לא נצטוו על שמירת שבת

בואתעמו כל כנשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא :

(ב) וילנו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר :

כ"י • וילנו • לפי שכלה הלחם.

בואמרו להן בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי בסרא כד הוינא אכלין לחמא ושבעין ארי אפקתון ותנא למדברא דדין לקטלא ית כל קהלא דדין בכפנא :

(ג) ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ביהוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: •

לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו: "לוי דמיתנא", כמו לו מתנו, הלוא והיינו מתים.

כ"י • מי יתן מותנו • שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולם), אלא כמו: עשותנו, חנותנו, שובנו,

בואמר יי למשה הא אנא מחית לכוון לחמא מן שמיא ויפקון עמא וילקטון פתגם יום ביומה בדיל דאנסנון היהכין באורייתא אם לא :

(ד) ויאמר יהוה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דברי'ום ביומו למען אנסנו הילך בתורתא אס'לא :

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שנתבשל ושהה כי זה יפגם טעמו אלא שהיו יושבים על הסיר לאכלו בעת גמר בשולו. ורמזו לו בדבריהם כי הגם שיאמר להם שחטו ממקניהם ואכלו בשר זה לא יספיק בתמידות בשר. היו רגילים לאכל תמיד לחם ובשר. עוד יתבאר הפתוי למה שקדם לומר כל עדת בני ישראל מן הסתם לא תהיה כל העדה בגדר שנה בתלונתם נגד ה' ונגד נביאו, ולזה רשם ה' ב' טענות כנגד ב' כתות שהיו בישראל אחת תובעת בשר ואחת תובעת לחם, והוא אומרו בשבתנו על סיר הבשר זו כת הפריצים שבהם והתחיל הכתוב בדברים אלו כי בקלקלה מתחילין מן הצד, ואחר כך אמר באכלנו לחם

בשבתנו על סיר וגו'. מכאן אתה למד כי מדברי לשון הרע זה הם אותם שלא היו עליהם על סבלות מצרים והם השוטרים, כי המקצנים סובלי על הגלות לחמא עניא אכלו במצרים. ואולי שהם הרשומים ברשע הוא דתן ואבירם: בשבתנו על וגו'. פרוש ובאמצעות הבשר היו אוכלים לחם לשבע כי היה הבשר ללפת בו את הפת: או ירצה כי מלבד שבבר אכלו לחם פרוש סעדתם היו מוסיפין לאכל בשר על השבע. ואולי שדקדקו באומרים על סיר וגו' ולא אמרו באכלנו בשר וגו' לרמז כי לא היו אוכלים מה

(ב) וילנו וגו' במדבר. פרוש כי תלונתם היתה על הביאם דרך מדבר, כי ידוע היה דרך ארץ כנען כי ישנו לבד דרך זה וזו תלונתם שהביאום דרך מדבר, והדבר הזה מאת ה' לסבות עצומות ידועות וישראל חשבו כי משה הוא שנתחכם להביאם דרך זה לסבה ידועה: תורה ג (ג) ביד ה' בארץ מצרים. פרוש כי אם היו במצרים והיו ממאנים לצאת מה היה הדבר היו מתים הרוגי ה', לזה אמרו כי הם בוחרים שיהיה ה' ממיתם בארץ מצרים על מאונם ולא יודו לצאת, וזמורתו ברעב, על דרך אומרו (איכה ד) טובים היו חללי חרב מחללי רעב:

כ"י • דבר יום ביומו • צַרְךָ אֲכִילֵת יוֹם לֶקְטוּ בְיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקְטוּ הַיּוֹם לְצַרְךָ מִחֵר (מכילתא). לְמַעַן

(ה) וְהָיָה בְיוֹם הַשְּׂשִׁי וְהָכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:

כ"י • וְהָיָה מִשְׁנֵה • לַיּוֹם וּלְמָחָר. מִשְׁנֵה • עַל שֶׁהָיוּ רִגְלִים לִלְקֹט יוֹם־יוֹם שֶׁל שָׁרָר יָמוֹת הַשְּׁבוּעָה. וְאוֹמֵר אָנִי: "אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה", לְאַחֵר שֶׁיִּבְיֹאוּ יִמְצְאוּ מִשְׁנֵה בְּמִדְיָה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ וְיִמְדּוּ

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • עֲרֹב • כְּמוֹ לְעֹרֵב. וִידַעְתֶּם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • לִפִּי שֶׁאַמְרָתָם לָנוּ: "כִּי

(ז) וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תַּלְגֹּתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנָחֲנוּ מָה כִּי תִלְּנוּ עָלֵינוּ:

כ"י • וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם • לֹא עַל הַכְּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵי" נֶאֱמַר, אֲלֹא כֵּן אָמַר לָהֶם: "עֲרֹב וִידַעְתֶּם" כִּי הִכָּלֵת בִּידוֹ לִתֵּן תַּאֲוֹתְכֶם וּבִשְׁוֹר תֵּן, אֲךָ לֹא בְּפָנִים מְאִירוֹת יִתְּנָה לָכֶם כִּי שֶׁלֹּא כַּהֲגֵן

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יודעים כי המוציא אתכם מה נורא מעשיו ולא לקחתם ידיעה מהמסות הגדולות כי כל יכול עקשו מחדש תפירוהו. וכונת דבריו הוא לשבט מוסר כי טח מראות עיניהם וגו' ישעיה מיד וטעם שלא תלה הידיעה אלא במעשה ערב ולא במעשה בקר, לצד שהוא המפלג אצלם במניעה. ואמר וידעתם בתוספת וא"ו, לומר מלבד שתוסר יראת מות ברעב אלא שיהיה בדרך מפלא במעשה ה' הנורא המוציא אתכם מארץ מצרים: תורה ז מה שאמר בסמוך ויאמר משה וגו' והנה כבוד ה', וענין זה היה ביום ב', ולפי זה טעם אומרו וראיתם בתוספת ו', פרוש מלבד דברו אשר ידבר לכם על ידי עוד יעשה ה' לכם דבר שיראה לכם את כבודו. או ירצה באומרו ובקר כי גם בקר ידעו כי ה' וגו', והיא נמשכת למעלה עם אומרו ערב וידעתם וגו'

נאמרה לו כהרף עין ותכף ומיד והנה כבוד ה':
למען אנסנו וגו'. כי לחם מן השמים לא יצטרך שום תקון וכזה יהיו פנוים מכל נאצרה הילך וגו':
עוד ירצה על זה הדרך טעם דבר יום ביומו למען אנסנו כשיהיה צריך לו בכל יום למוזנותיו: תורה ה (ה) והכינו את אשר יביאו. פרוש כי ההבאה עצמה בכלל ההכנה וצריכין להכנינה מיום ו' כדי שלא יביאו בשבת, והוא מאמר משה לישראל (פסוק כ"ט) אל יצא איש ממקומו וגו': תורה ו (ו) ערב וידעתם וגו'. פרוש לצד שישאל דברו בדרך החלטת המניעה שימצאו בשר במדבר באומרו מי יתן מותנו וגו' ולא שאלו הדבר קדם, וה יגיד כי היה להם הדבר בלתי אפשר, לזה אמר להם ערב וידעתם כי ה' וגו', כי עד עתה אינכם

לשבע כנגד התובעים לחם לאכל כי היו רואים עצמן בארץ לא עבר בה איש ולא היו מושלים ברוחן להמתין עד שיתן להם רבם מנתם: תורה ד (ד) ויאמר ה' אל משה הנני וגו'. לא אמר הכתוב לאמר. גם התחיל לדבר נוכח וסגם נסתר ויצא העם וגו'. יתבאר על דרך אומרו ז"ל (יומא ע"ה) כי המן היה יורד לצדיקים פתח אהלו של כל אחד ולא היה צריך לצאת אחריו ולשאר העם היה יורד במקום אחר והיו יוצאים ללקט, והוא אומרו הנני ממטיר לכם לחם וגו' פרוש באין צורך לצאת וללקט, אבל העם יצאו וילקטו. כנגד מה שלא בטחו וקדמו לשאל ושיגורו בטרם:
ומעם שלא אמר בתחלת נבואה זו לאמר, לצד כי עדין יצוהו פעם ב' כל הדברים בפרשה שאחר זו אלא שהקדים הדברים למשה למצא בפיו מענה, ותכף ומיד השיבם שהנבואה

את תלנתיכם על ה' • כמו אשר על ה'. ונחננו מה • מה אנחנו חשובין? • פי תלינו עלינו • שתרעימו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם ויבנותיכם וערב רב. ועל-פרחי אני זקוק לפרש "תלינו" בלשון תפעילו – מפני דגשותו וקרייתו,

שאלו היה רפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו (לקמן יד) "וילן העם על משה", או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא 'תלוננו', הייתי מפרשו לשון 'תתלוננו'. עכשו, הוא משמע תלינו את אחרים, כמו בפרגלים: (במדבר יד) "וילינו עליו את כל העדה".

(ח) ויאמר משה בתת יהוה לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשפע בשמע יהוה את-תלנתיכם אשר-אתם מלינים עליו ונחננו מה לא-עלינו תלנתיכם כי על-יהוה:

ח ואמר משה בדיתן יי לכון ברמזא בסרא למיכל ולחמא בצפרא למסבע בדשמינע קדם יי ית תרעמויכו די אתון מתרעמין עלוהי ונחנא מה לא עלנא תרעמויכו אלהן על מימרא דיי:

שלא פהגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה אפשר להם בלא בשר. לפיכך נתן להם בשעת טרח שלא פהגן. אשר-אתם מלינים עליו • את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים.

כ"י • בשר לאכל • ולא לשבע. למדה תורה דרן ארץ: שאין אוכלין בשר לשבע. ומה ראה להוריד להם בבקר ובשר בערב? לפי שהלחם שאלו פהגן, שאי-אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו

(ט) ויאמר משה אל-אהרן אמר אל-כל-עדת בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את תלנתיכם: כ"י • קרבו • למקום שהעני ירד.

ט ואמר משה לאהרן אמר לכל כנשתא דבני ישראל קריבו קדם יי ארי שמינע קדמוהי ית תרעמויכו:

י ויהי כד מליל אהרן עם כל כנשתא דבני ישראל ואתפניו למדברא והא יקרא דיי אתגלי בענא:

(י) ויהי כדבר אהרן אל-כל-עדת בני ישראל ויפגו אל-המדבר והנה כבוד יהוה נראה בענן: פ

♦ יום שישי ט"ז שבט ♦

(יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) שמעתי את-תלונת בני ישראל דבר אלהים לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני יהוה אלהיכם:

יב שמינע קדמי ית תרעמת בני ישראל מליל עמהון למימר בין שמשא תיכלון בסרא ובצפרא תשבעון לחמא ותדעון ארי אנא יי אלהכון:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ובקר, ואמרו וראיתם הוא תחלת ענין, וכפי זה אפשר כי בו ביום ראו כבוד ה' תורה ח
(ח) ויאמר וגו' בתת וגו'. להיות שבתחלה אמר הדברים סתומים ערב ובקר ולא אמר מה יהיה ערב ובקר לזה חזר ופרש מה שאמר ערב וידעתם הידיעה היא בתת ה' תורה ט
(ט) ויאמר משה אל אהרן. פסוק זה

נראה כבוד ה' בענין: תורה יא
יא (יב) וידבר וגו' לאמר שמעתי וגו' דבר וגו'. קשה למה אמר תבת לאמר בפסוק א' ולא הספיק במה שאמר אחר כך דבר אל בני ישראל, ואם נתפנן שגם פרט זה שאמר לו שמעתי את תלנת וגו' יאמרנו לישאל אם כן למה הוצרך לומר עוד אחר כן דבר. ונראה לומר על פי דבריהם וזל

אפשר שהיה ביום הראשון עצמו שדבר אליהם ערב וידעתם. או אפשר שהיה למחרתו, ומה שאמר להם ערב וידעתם אינו חוזר על ערב של אותו יום אלא ערב של זמן שיתן ה' להם באמרו בתת ה' וגו' ולאפוקי בקר: תורה י
(י) בדבר וגו'. פרוש שהיה ה' כיושב ומצפה שיפנו אליו ותכף לדברו

(יג) וַיְהִי בַעֲרֹב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּם אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הִיתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

יג וַיְהִי בַרְמִשָּׁא וּסְלִיקַת סְלִי וַחֲפַת יָת מְשִׁירֵתָא וּבְצַפְרָא הִוַּת נַחֲמַת טְלָא סְחֹר סְחֹר לַמְשִׁירֵתָא:

הָאָרֶץ וְהָמָן יוֹרֵד עָלָיו, וְחוֹזֵר יוֹרֵד טַל עָלָיו, וְהָרִי הוּא כְּמַנָּח בְּקוּפְסָא (יזמא עה. מכילתא).

כ"י • הַשָּׁלִי • מִיָּן עוֹף, וְשָׁמָן מָאד (יזמא עה). הִיתָה שִׁכְבַּת הַטָּל • הַטַּל שׁוֹכֵב עַל הָמָן, וּבִמְקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (במדבר יא): "וּבִרְדַּת הַטַּל וְגו'", הַטַּל יוֹרֵד עַל

(יד) וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וַחֲנָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֵּק מַחֲסָפִים דֵּק כַּפָּר עַל־הָאָרֶץ:

יד וּסְלִיקַת נַחֲמַת טְלָא וְהָא עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דַּעֲדָק מְקַלָּף דַּעֲדָק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל אֲרָעָא:

שְׁתֵּי שִׁכְבוֹת הַטָּל. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'מְקַלָּף', לְשׁוֹן "מַחֲשֹׁף הַלְכָן". כַּפָּר • כָּפֹר גְּלִיד"א בְּלַע"ז. דַּעֲדָק כְּגִיר, כְּאֶבְנֵי גִיר, וְהוּא מִיָּן צָבַע שָׁחַר, כְּדַמְרִינָן גְּבִי כְּסוּי הָדָם: 'הַגִּיר וְהַזְנִיף'. דַּעֲדָק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל אֲרָעָא, דֵּק הִיא כְּגִיר, וְשׁוֹכֵב מְגִלָּד כְּקֹרַח עַל הָאָרֶץ, וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: דֵּק כַּפָּר, שְׁטוּחַ קְלוּשׁ וּמַחֲבֵר כְּגִלְדָא. דֵּק טִינָב"ש בְּלַע"ז, שֶׁהִיא מְגִלְדָא גְּלָד דֵּק מִלְמַעְלָה. ו"כְּגִיר" שֶׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס, תּוֹסֶפֶת הוּא עַל לְשׁוֹן הַעֲבָרִית, וְאֵין לוֹ תִּבְיָה בְּפָסוּק.

כ"י • וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְגו' • כְּשֶׁהַחֲמָה זֹרַחַת, עוֹלָה הַטַּל שֶׁעַל הָמָן לְקִרְאָת הַחֲמָה, כְּדָרָף טַל, עוֹלָה לְקִרְאָת הַחֲמָה. אָף אִם תִּמְלָא שְׁפוּפָרַת שֶׁל בִּיצָה טַל וְתִסָּתֵם אֶת פִּיהָ וְתִנְיָחָה בַּחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיהָ בְּאֹוִיר. וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ: שֶׁהַטַּל עוֹלָה מִן הָאָרֶץ בְּאֹוִיר, וְכַעֲלוֹת שִׁכְבַּת הַטַּל נִתְּגַלָּה הָמָן, וְרָאוּ "וַחֲנָה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר" וְגו'. דֵּק • דָּבָר דֵּק. מַחֲסָפִים • מְגִלָּה, וְאֵין דוּמָה לוֹ בַּמִּקְרָא. וְכֵן לְפָרֶשׁ: מַחֲסָפִים, לְשׁוֹן חֲפִיסָה וְדִלוּסְקָמָא, שֶׁבִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשֶׁנִּתְּגַלָּה מִשִּׁכְבַּת הַטַּל רָאוּ שֶׁהִיא דָּבָר דֵּק מַחֲסָפִים בְּתוֹכוֹ, בֵּין

טו וַיִּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּהֶם הוּא הָלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

טו וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לֹאֲחֻוּהִי מִנָּא הוּא אֲרִי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּהֶן הוּא לֶחֶמָא דִּיהֵב יִי לְכוּן לְמִיכָל:

(טו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּהֶם הוּא הָלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:

כ"י • מִן הוּא • הִכְנַת מִזֹּזֶן הוּא, כְּמוֹ (דניאל א): "וַיִּמְנָן לָהֶם הַמֶּלֶךְ". כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא • שִׁיקְרָאוֹהוּ בְּשֵׁמוֹ.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

כִּי בְּרָאוּתָם אוֹתוֹ הַזְמִין ה' לְפִיָּהֶם בְּמִקוֹם שִׁיאֲמָרוּ מַה הוּא אֲמָרוּ מִן הוּא, וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר קָבַע לוֹ ה' וְשֵׁם שְׁמוֹ בְּפִי יִשְׂרָאֵל עַל דָּרָף אוֹמְרָם ו"ל (וּכְרַחַת ד'): אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאָרְץ (תהלים מ"ח) שִׁיכְנוּנוֹ לְשִׁמּוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶם הַבּוֹרָא. וְאִמְרוּ כִּי לֹא יָדְעוּ נֶתַן הַכְּתוּב טַעַם הַמִּצְוָה הַשֵּׁם לְפִיָּהֶם הוּא לְצַד שֶׁלֹּא יָדְעוּ מַה הוּא וּמֵאֲמָצְעוֹת זֶה נִפְלֵא אֱלֹהִים בְּפִיָּהֶם. וְאוֹלֵי כִּי מִזֶּה נִתְחַבְּרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקָרְאוּ שְׁמוֹ מִן דְּכִתִּיב (פסוק ל"א) וַיִּקְרָאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ מִן שֶׁהִשְׁכִּילוּ בְּתִבְתּוֹ מִן שֶׁאֵינָה מִן הַרְגִּיל בְּנִדְבָר וְאֵין זֶה אֱלָא רִיחַ ד' דָּבָר וּמִלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנָם כִּי זֶה שְׁמוֹ: תוֹרָה טז

צָרִיף לְדָבָר לָהֶם עַל זֶה הַדָּרָף כִּי ה' אָמַר לְמֹשֶׁה שְׁשִׁמַּע תְּלוּנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שֶׁהִשְׁלַח מִה' לומר לָהֶם מִשְׁמוֹ שְׁשִׁמַּע וְגו', וּמֵאֲמָר ב' אָמַר אֵלָיו דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמִי בְּשִׁלְיָחוֹת בֵּין הָעַרְבִים תִּאֲכָלוּ. וְטַעַם שֶׁהִצָּרָף לומר תִּבְתּוֹ לֵאמֹר נִתְּכֹן שִׁיאֲמַר לָהֶם מִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה שֶׁעוֹר הַכְּתוּב דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין אוֹמֵר לָהֶם בְּעַרְב תִּאֲכָלוּ וְגו' וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר, וּמִשְׁמַשְׁת תִּבְתּוֹ לֵאמֹר בְּמִקוֹם כֹּה אָמַר ה', גַּם בְּזֶה יִצְדָּק גְּמֹר הַדָּרָבִים שֶׁאֲמַר אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְזוֹלַת לֵאמֹר יִשְׁמַע הַדָּבָר שְׁחָס וְשָׁלוּם עַל מֹשֶׁה: תוֹרָה יג

(טו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ וְגו' מִן וְגו'. צָרִיף לְדַעַת מַה כְּנִגְוֹת הַכְּתוּב בְּזֶה. וְאוֹלֵי

(יזמא ד'): שִׁיאֲמָרוּ שֶׁכָּל הָאוֹמֵר דָּבָר לְחִבְרוֹ הִרִי הוּא בָּבֶל תֹּאמַר עַד שִׁיאֲמַר לוֹ לֵאמֹר, וְהִנֵּה כְּשֶׁדָּבָר ה' לְמֹשֶׁה וְאִמְרָ לוֹ שְׁמַעְתִּי וְגו' הֵם דְּבָרֵי ה' לְמֹשֶׁה, וְעִנְיָן זֶה הוּא בָּבֶל תֹּאמַר לָזֶה אָמַר לוֹ ה' לֵאמֹר. וְהִנֵּה אֵין הַכְּרִיחַ בְּזֶה שְׁחִיב לומר אֱלָא רְשׁוּת הוּא שְׁמַרְשָׁהוּ לומר לְשָׁלַל בֶּל תֹּאמַר וְהַדָּבָר בִּידוֹ לְהוֹדִיעַ דָּבָר ה' זֶה אֱלֹהִים, וְכִשְׁרָצָה ה' שֶׁיִּדְבֵּר אֵלָיו דְּבָרִים שְׁנוּגִים לִישְׂרָאֵל אָמַר דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מִכָּאן וְאֵלָיָה הֵם דְּבָרִים שֶׁאֵין מְחִיבָה לְדָבָרָם, וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁשְׁנֵה ה' אֶת דָּבָרוֹ כִּי מִקְדָּם דָּבָר דָּרָף נִסְתָּר עַל יִשְׂרָאֵל כְּאֵלֹא מִדְּבָר דְּבָרִים בֵּינוֹ לְבֵין מֹשֶׁה אֱלָא שֶׁהִרְשָׁהוּ לְסַפֵּר לִישְׂרָאֵל. וְכִשְׁאִיִּמְרָ לִישְׂרָאֵל

(טז) זֶה הַדְּבָרִי אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ
לְפִי אֱכֹלוּ עֹמֶר לַגִּלְגָּלֹת מִסֹּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ
לְאִשֶּׁר בְּאַהֲלוֹ תִקְחוּ:

(י) וַיַּעַשׂ-בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקָטוֹ הַמִּרְבֵּה וְהַמְּעֵיט:

הַיִּשׁ־הַמֶּרְכָּבָה וְהַמִּמְעִיט • יֵשׁ שְׁלֶקְטוֹ הַרְבֵּה, וְיֵשׁ שְׁלֶקְטוֹ מְעַט, וְכִשְׁפָּאוּ לְבִיתָם וּמְדוּדוֹ בְּעָמֶר, אִישׁ אִישׁ מֵהַ שְׁלֶקְטוֹ, וּמִצָּאוּ שֶׁהַמֶּרְכָּבָה לֵלְקֹט, לֹא

(יח) וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמֶּרְכָּה וְהַמַּמְעִיט
לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לִפְי־אִכְלוֹ לִקְמוֹ:

(יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ
עַד־בִּקְרָ:

(כ) וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתְרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־
פֶּקֶד וַיִּרְם תּוֹלָעִים וַיִּבְאֹשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

וַיִּתְּרוּ אֲנָשִׁים • (שמות רבה) דִּתְּן וְאָבִירֶם.
וַיִּרְם תּוֹלָעִים • לְשׁוֹן רִמָּה. וַיִּבְאֵשׁ • הָרִי זֶה
מִקְרָא הַפּוֹד: שְׁבַתְחֵלָה הַבְּאִישׁ וּלְבִסּוֹף הַתְּלִיעַ,

וְהַיְגִיד כִּי אֵין יוֹם אֶחָד מִכֵּין לַחֲבִירוֹ
וְהַכִּין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר וְאַסֵּר לָהֶם. וְלֹא
אֶמַר הַכְּתוּב וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה,
וְקִשָּׁה לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר אֵלָּא וַיִּוְתְּרוּ
וְגו' וְאֵין יוֹדַע שְׁמִעוּ.
עוֹד לָמָּה לֹא הִסְפִּיק לוֹמַר וְלֹא שָׁמְעוּ
וַיִּוְתְּרוּ וְאֵין יוֹדַע כִּי לֹא שָׁמְעוּ
לְמֹשֶׁמִיעַ. וְלִדְבָרְנוּ יְבוֹא עַל נִכּוֹן פְּרוֹשׁ
וְלֹא שָׁמְעוּ לָמָּה שֶׁנִּתְחַבֵּס וְאַסֵּר לָהֶם
מִדְּעֻתּוֹ. וְלִדְרָךְ זֶה יִזְיַק גַּם בֶּן אֹמֶר
בְּמֵאמָר הַקּוֹדֶם לָזֶה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר
צִוָּה ה' מֵה שְׁלֹא אָמַר בֶּן בְּמֵה שְׁלֹפְנִינוּ.
וְטַעַם שֶׁהֵבִיאֵשׁ וַיִּרְם תּוֹלְעִים, שֶׁהַכִּסִּים
ה' עַל יְדוֹ שֶׁהִצְדִּיק בְּסִבְרָתוֹ סִבְרַת
חֶכֶם עֲדִיף וְנִבְיֵא:

(טז) **אִישׁ לְפִי אָבְלוּ**. פִּרֹשׁ לְפִי שְׁעוֹר
בְּנֵי בֵיתוֹ אִם רַבִּים אִם מְעַטִּים.
וַיֹּאמֶר **אָבְלוּ** כִּי אָבִילָת בְּכֶן תִּחְשָׁב
אָבִילָת הָאִישׁ הַתְּלוּי בּוֹ, וְהָעֵד עַל זֶה
מֵה שֶׁאָמַר אַחֲרָ כֶּן וַיִּמְדּוּ בְּעֶמְר וְגו'
אִישׁ לְפִי אָבְלוּ וְגו', וְחֹזֵר לֹמֵר כְּמֵה
יִקְחוּ לְכָל אֶחָד עֶמֶר לְגִלְגָּלֶת, וְחֹזֵר
לֹמֵר **מִסְפֵּר** וְגו', לֹמֵר שֶׁלֹּא יֵעָשֶׂה
הַפֶּרֶשׁ בֵּין קֶטֶן לְגָדוֹל אֲלֵא מִסְפֵּר
הַנְּפָשׁוֹת כִּי בָלֵם יִשׁוּוּ בְּאִכִּילַת הַמֶּן
וַיֹּאמְרוּ **לֹאשֶׁר בְּאֵהָלוּ** נִתְכַּנֵּן לֹמֵר כִּי
מִי שֶׁשֶׁ לוֹ בְּאֵהָלוֹ אִישׁ אוֹ אִשָּׁה שָׁאִין
מוֹזוֹנוּתֵיהֶם עָלָיו וְהֵם בְּשִׁכְנוּתָו שָׁם
לָקֵהם יִקַּח הָאִישׁ. וְדִרְשָׁת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
(יִזְמַא ע"ה). תָּאִיר עֵינַיִם בְּנִפְלְאוֹת
ה'; תוֹרָה יז

(כא) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כִּפֵּי אָבִלוֹ וְחֵם
הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס׃
כא וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אבלו וחם
השמש ונמס: פד חמא עלוהי שמשא פשר:

פושטין, על-ידי השמש מתחמם ומפשיר. ונמס •
דישטנ"פרי, ודגמתו ב'סנהדרין' בסוף 'ארבע
מיתות'.

ז"ל • וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס • הַנֶּשֶׁאֶר בַּשָּׂדֶה נִמְוָח
וְנִעְשָׂה נְחָלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאִמּוֹת
הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִים
מִה שֶׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (מכילתא) • וְנָמַס • פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן

כב ויהיה כיומא שתימא לקטו לקטו לחמא על
חד תרין תרין עמרין למד ואתו כל רכרבי
כנשתא וחויאו למשה:

(כב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֶמֶר
לְאַחַד וַיִּבְּאוּ פֶלֶא-נִשְׂאִי הָעֵרָה וַיִּגִּדּוּ לְמֹשֶׁה׃

מיומים? ומכאן יש ללמד שעדין לא הגיד להם
משה פרשת שבת שנוצטוה לומר להם: "וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשִּׁשִּׁי וְהָכִינוּ וְגו'" עד ששאלו את זאת, אמר להם:
"הוא אשר דבר ה'" שנוצטוה לומר להם, ולקח
ענשו הכתוב, שאמר לו: "עד אנה מאנתם" ולא
הוציאו מן הקלל.

ז"ל • לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה • כְּשֶׁמָּדְדוּ אֶת לְקִיטָתָם
בְּאֶהְלֵיהֶם, מִצָּאוּ כִפְלִים, שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד. וּמִדְּרַשׁ
אֲגָדָה: לֶחֶם מִשְׁנֶה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשִׁכַּח
בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ. (מכילתא) (שֶׁאִם לְהַגִּיד שֶׁשְׁנַיִם הָיוּ,
וְהָלָא כְּתִיב שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד? אֵלֹא מִשְׁנֶה בְּטַעַם
וְרִיחַ). וַיִּגִּדּוּ לְמֹשֶׁה • שְׁאֵלוּהוּ: מִה הַיּוֹם

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

מַעֲשֶׂה שֶׁלְקָטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה וּבָאוּ לִפְנֵי
גָלָה לֶחֶם הַדֶּבֶר וְאָמַר לָהֶם שְׁלֹא הָיָה
אֲצִלּוֹ אֵלָּא בְּדֶרֶךְ סוּד נִמְסְרוּ לוֹ
הַדְּבָרִים וְלֹא לְאַמְרָם׃
וַיֵּשׁ לָנוּ לִתֵּת לֵב כְּפִי זֶה מִי הַתִּיר לוֹ
לֵאמֹר לָהֶם כָּל מִצְוֹת הָאֲמֹרוֹת
בְּדִבְרֵי שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ דֶּבֶר וְלֹא לֵאמֹר׃
וְנִרְאָה כִּי נִתְחַבֵּם מִשֶּׁה בַּחֲקִירַת חֻכֵּם
לָמָּה לֹא רָצָה ה' שִׁיאֲמַר
הַדְּבָרִים לְיִשְׂרָאֵל, וְהַשְׁכִּיל כִּי טַעְמוֹ
הוּא שֶׁחָפֵץ ה' לְנַטֵּעַ בָּהֶם נֹטֵעַ אֲמוּנַת
וְהַצְדִּיקַת מִצְוֹת שֶׁבֶת שֶׁתִּהְיֶה קִבְּלָתָהּ
וַיִּדְעֵתָה מִמֶּנּוּ אֵל עֲלִיּוֹן שְׁלֹא עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ תַּחֲלָה אֵלָּא כְּשִׁנְצִאוֹ לִלְקֹט
כְּמִנְהַגָּם שְׁעוֹר הַרְגִּיל לְיוֹמוֹ וְיִמְדוּ
וְיִמְצְאוּ פִי שְׁנַיִם מִהֲרָגִיל יוֹם יוֹם יִרְאוּ
רְאִיָּה חֹשֶׁשִׁית וְשִׁכְלִיית כִּי ה' מִצְוֶה לָהֶם
לְבַל יִסְרְחוּ בַּיּוֹם שֶׁבֶת וּמִיּוֹמִין לָהֶם מִיּוֹם
שִׁשִּׁי צָרָה יוֹם ז' כְּדִי שֶׁבִּזָּה תִּהְיֶה מִצְוֶה
זוֹ אֲצִלָּם מִקְבָּלָת בַּתּוֹסֶפֶת קִבְּלָת הָרָצוֹן
וּמוֹרָא גָדוֹל מִעֲבוּר עֲלֶיהָ לְצַד
שִׁמְעֵלָתָהּ גְּדוּלָּה, וְכִמְאָמְרָם ז"ל (שְׁמוֹת
רַבָּה פ"ח) שְׁקוּל שֶׁבֶת כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה
כְּלָהּ, וְלָזֶה לֹא צָוָה לָהֶם תַּחֲלָה עַל
הַשֶּׁבֶת מִשֶּׁה כְּדִי שְׁלֹא יִכְנוּ לְהַרְבוֹת
בְּלִקְטוּתָהּ וְלִקְטוּ כְּמִשְׁפָּט יוֹם יוֹם וַיַּעֲשֶׂה
לָהֶם הִנֵּס לְמִצָּא בְּכִפְלִים אֵין זֶה אֵלָּא
מַעֲשֶׂה אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִשְׁיַחם לְשֹׁמֵר

בְּהַגְדַת מִצְוֶה לְקַנֵּם יִשְׂרָאֵל רָצוֹן
הַמֶּלֶךְ שִׁישׁ בָּזָה ב' בְּחִינוֹת כּוֹבֵשׁ
נְבוּאָה וְעִקְרִית הַמִּצְוָה, וְאֵין לוֹמַר כִּי
חַס וְשְׁלוֹם שִׁכַּח מִצְוֹת ה' אִם כֵּן נַחוּשׁ
לוֹ גַם כֵּן שֶׁשִּׁכַּח מִמֶּה שְׁנוּצְטוּה וְעִדִּין
שְׁכוּחַ חַס וְשְׁלוֹם, וְמִה גַם שְׁלֹא הָיָה לוֹ
לְעֵבֶב וְכֵן מִה לְשִׁכַּח וְתַכְפָּה וּמִיָּד הָיָה
לוֹ לְהַגִּיד נְבוּאָתוֹ, וְגַם קָשִׁיָּא לֵאלֹהֵינוּ
לָמָּה לֹא הִזְכִּירוּ כְּשִׁדְעָה בּוֹ שֶׁשִּׁכַּח
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עֲצָמָה הָיָה לוֹ לְהִזְכִּירוֹ
וְלֹא הָיָה מִנִּיחוֹ שְׁכוּחַ עַד ז' יָמִים
שֶׁהִזְכֵּר מַעֲצָמוֹ.

אַבְנִי מִשֶּׁה רַבְּנוּ טַעְמוֹ וְנִמְוָקוּ עִמּוֹ
וּבְמִתְקֵן לְשׁוֹנוֹ הַשִּׁיב תְּשׁוּבָה
כְּרִאִי מִצָּק (אִיב ל"ז) בְּאוֹמְרוֹ הוּא אֲשֶׁר
דֶּבֶר ה' שֶׁבֶתוֹן שֶׁבֶת וְגו' כָּאֵן בְּנֶעַם
דְּבָרֵינוּ הַשְּׁמִיט תִּבֵּת לֵאמֹר רָמַז כִּי לֹא
דֶּבֶר לוֹ ה' לֵאמֹר לָהֶם, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן
הַדֶּבֶר בָּבֶל תֵּאֲמַר כְּמִאָמְרָם ז"ל (וַיִּמָּא ד')
וּבְתַבְּנוּהוּ בַּפְּסוּק (י"א) וַיִּדְבֵּר וְגו'
שִׁמְעֵתִי וְגו', וְזֶה הוּא טַעְמוֹ שְׁלֹא
הוֹדִיעָם קִדְּם. וְהַעֲדָה הַנֶּאֱמָר לְדִבְרֵי
מִשֶּׁה ה' מַעֲדִירוֹ בְּנִסָּח הַנְּבוּאָה כְּשִׁאָמַר
לוֹ (פְּסוּק ה') וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְגו' תִּמְצָא
שְׁלֹא אָמַר לוֹ ה' שֶׁם דֶּבֶר אֵל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא תִּבֵּת לֵאמֹר, הֲרִי סֵתָם
הַדֶּבֶר בְּפָנָיו שְׁאֵין לוֹ שְׁלִיחוֹת בְּמִצְוֶה
זוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא שִׁאָמַר הוּא אַחֵר

פָּרְשׁוֹ כְּדִבְרֵנוּ וְאוֹלֵי כִי יִסְבְּרוּ שֶׁעַל כָּל
פָּנִים הַגְּדִלַת הַתּוֹלַע יִקְדָּים לָהּ קִצָּת
מִהַבְּחָשָׁה שִׁמְמֶנּוּ תַּתִּיהֶנּוּ הִגָּם שְׁלֹא
יִבְאֵשׁ הַמִּתּוֹק, וּבְדֶרֶךְ רָמַז יִרְצֶה כִּי אֵין
תּוֹלַע גָּדֹל אֵלָּא מִהַנְּבִאֵשׁ. וְהִנֵּה מִצְוֶה
שֶׁתִּרְגַּם אֲנִקְלוֹס רַע בִּישׁ, וּבְחִינַת הָרַע
וְיִסּוּדוֹ הוּא עֲבוּר פִּי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה,
וְאָדָם כִּי יִחְטֵא יְרוֹם תּוֹלָעִים, וְהוּא סוּד
גְּדִילַת תּוֹלָעִים מִהַפְּרוֹת וְאוֹיֵר הָאֲדָמָה
אַחֵר חֲטָא הָאָדָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּרְם
תּוֹלָעִים הַטַּעַם הוּא לְצַד וַיִּבְאֵשׁ
שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ בְּחִינַת הָרַע שֶׁהִנִּיחוּהוּ הַפֶּה
מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְלָזֶה כְּשִׁאָמַר לָהֶם מִשֶּׁה
הִנִּיחוֹ אוֹתוֹ וְגו' עַד הַבֶּקֶר אָמַר הַכְּתוּב
וַיִּנְיחוֹ אוֹתוֹ עַד הַבֶּקֶר כְּאֲשֶׁר צָוָה מִשֶּׁה
וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמַז לֹא וְגו' פְּרוּשׁ לֹא
נִגַּע בּוֹ בְּחִינַת הָרַע וּבְזֶה וְרָמַז לֹא
דִּיתָה, וּכְמוֹ כֵּן הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר לֹא
יִטְעִימוּ נִפְשָׁם מִבְּחִינַת הָרַע לֹא
יִתְלַעֲוּ. וְצָא וְלִמַּד מַעֲשֶׂה רַבִּי אֶלְעָזָר
בֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי עֲלֵי הַשְּׁלוֹם
(כ"ב פ"ד) כִּי תּוֹלַע אַחֵר לְבַד גָּדֹל בְּאֲזֹנוֹ
לְצַד בְּחִינַת הָרַע אֲשֶׁר נִגַּע שָׁם: תּוֹרָה כֹּא
(כב) וַיִּגִּדּוּ לְמֹשֶׁה וְגו'. מִכָּאֵן מִשְׁמַע
שֶׁלֹּא הוֹדִיעָם קִדְּם דֶּבֶר ה' וְקָשָׁה
אֵיךְ יִכְבֹּשׁ חַס וְשְׁלוֹם נְבוּאָתוֹ וְלִמְדוּנוֹ
רְבוּתִינוּ (סְנֵהדְרִין פ"ט) דִּין נְבִיא הַכּוֹבֵשׁ
נְבוּאָתוֹ וְכו' חַס וְשְׁלוֹם, וְמִה גַם

כג ואמר להן הוא די מליל יי שבתא שבת קודשא קדם יי מחר ית די אתון עתידין למפא אפו וית די אתון עתידין לבשלא בשילוי וית כל מותרא אצנעו לכוז למסרת עד צפרא :

(כג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה שְׁבֹתוֹן שְׁבֹת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מַחֲר אֶת אֲשֶׁר־תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בְשִׁילוֹ וְאֶת כָּל־הָעֶרְךָ הַנִּיחֹו לָכֶם לַמַּשְׁמֶרֶת עַד־הַבֹּקֶר:

לשון אפיה נופל בלחם, ולשון בשול בתבשיל. למשמרת • לגניזה.

כ"ג אַת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אַפּוֹ • מֵה שְׁאַתֶּם רוֹצִים לֵאמֹר בַּתְּנוּר, אַפּוֹ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשָׁנֵי יָמִים. וּמֵה שְׁאַתֶּם צָרִיכִים לְבַשֵּׁל מִמֶּנּוּ בַּיָּמִים, בְּשִׁילוֹ הַיּוֹם.

כד ואצנעו יתה עד צפרא קמא דפקיד משה ולא סרי וריחשא לא הוה בה :

(כד) וַיִּנְיָחוּ אוֹתוֹ עַד־הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא־הָיְתָה בוֹ:

כה ואמר משה אכלוהי יומא דין ארי שבתא יומא דין קדם יי יומא דין לא תשכחנה בחקלא :

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שְׁבֹת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה:

לָהֶם: "שְׁבֹת הַיּוֹם". רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים שְׁמָא פֶּסֶק הֵמָּן וְלֹא יָרַד עוֹד, אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מֵה תִלְמוּד לומר "הַיּוֹם"? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ", אֲכַל מַחֲר תִּמְצָאוּהוּ.

כ"ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם וְגו' • (מכילתא) שְׁחִירִית, שֶׁהָיָה רִגְלִים לְצֹאת וּלְלֶקֶט, בָּאוּ לְשֹׂאֵל: אִם יֵצֵא אִם לֹא? אָמַר לָהֶם: אֶת שְׂפִידְכֶם אֲכַלוּ. לְעֶרֶב חֲזְרוּ לִפְנֵי וּשְׂאֻלוֹהֶוּ: מֵהוּ לְצֹאת? אָמַר

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מצינו שאמר סוף כל סוף יצוה להם משה על השבת ויאמר להם כי לא ילקטו אלא בשעור זה הרגיל כדי להכיר הדבר, אין זה מהמוסר להבינם כי צריכין גם להצדיק דברי משה, לזה עשה ה' דבר חכמה: ועוד אם היה מקדים המצוות על ידי משה עדין יש מקום לטעות, על דרך מה שאמרו במנחות פרק רבי שמעאל (ס"ה) כשנשפט רבן יוחנן בן זכאי לבייתוסין הארורים ואמר להם עצרת אחר השבת מניין לכם ופטפט כנגדו וכן א' מהם ואמר לו משה אוהב ישראל היה ויודע עצרת יום אחד הוא עמד ותקנה אחר השבת כדי שיהיו מתענגין ב' ימים עד כאן. וכתבו התוספות שם וזה לשונם עמד ותקנה והקב"ה הסכים על ידו עד כאן. הרי כי יש טועים שהגם שתהיה המצוה מפי משה יסכים הקב"ה על ידו, אם כן יש הפרש להקדמת ידיעת המצוה מנסיון אל עליון, לזה לא צוה ה' למשה לאמר

לישראל דבר זה, ומעמדה אחר שיצתה המחשבה אשר חשב אלהים והכירו ישראל הדבר תחלה אמר להם משה **הוא אשר דבר ה' אלי שבתון שבת קדש**. ואם תאמר למה לא הועיל ההפך להשיג בו ידיעת שבת והצורך משה לומר להם הדברים. הנה וולת דברי משה יטעו ויאמרו אולי נגמרה ירידת המן ולזה נתן להם ה' שלא פסדו הרגיל, לזה אמר להם משה **הוא אשר דבר וגו'** ולא לסבה אחרת, ויכר הדבר להם בהחלט כשיכיר המן יום אחד אחר השבת. והכרח משה לומר להם הדברים שהם בכל תאמר שלא יבשלו באותה שבת ויצאו אלא שלא אמר להם האזהרה בפרוש כבאשר אבאר בפסוק עד אנה מאנתם: תורה כג **(כה) אכלוהי היום וגו'**. צריך לרעת למה הצורך לצוותם על אכילתו. ואולי כי להיות שלא אמר להם אלא הניחו אותו למשמרת ולא פרש להם שיהיו מותרים באכילתו, והגם שלא

מצינו שאמר בפרוש אכילת הנותר מכאן אתה למד שאסרו להם. או אולי דאסור מדין לא תאכל כל תועבה ואמרו ז"ל (חזק סי' ד) כל שתעבתי לך הוא בכל תאכל, לזה אמר להם **אכלוהי היום**. ודקדק לומר **היום** לשלל יום אחר אסור הנותר לבקר, וכדי שלא תטעה ותאמר היום דוקא ולא יום אחר כל עקר ואפלו שבת, לזה גמר אמר **כי שבת וגו'** הא למדת כי מעוט היום לא בא למעט אלא שאינה שבת: **עוד נתבון באומרו כי שבת טעם** למה שאחריה על זה הדרך ולטעם שהיום שבת לא תמצאוהו בשדה. דקדק לומר **בשדה** לרמוז מאמר רבי שמעון בן יוחאי שאמר בזהר (חלק ב' פת) כי ביום שבת יורד המזון של כל ששת ימים למעלה ומאוחז מוון יורד דבר יום ביומו, והוא אומרו **לא תמצאוהו בשדה** אבל למעלה בו ימצא אדרבה מוון לכל ו' ימים: תורה כו

(כו) **שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָמְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּ�בִיעִי שַׁבַּת לֹא**
יַהֲיֶה-בּוֹ:
 כו שְׁמָא יוֹמִין תִּלְקָמְהוּ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה
 שַׁבְתָּא לֹא יִהְיֵה בֵּהּ:

נ"י וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת • שַׁבַּת הוּא, הַמֶּן לֹא יִהְיֶה בּוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלָּא לְרִבּוּת יוֹם הַכְּפוּרִים
 וְיָמִים-טוֹבִים (מכילתא)♦

(כו) **וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעֵם לִלְקָט וְלֹא**
מִצָּאוּ: ם
 כו וַיְהִי בַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקוּ מִן עַמָּא
 לְמִלְקָט וְלֹא אִשְׁכְּחוּ:

(כח) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנָּה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר**
מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:
 כח וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי אֶתּוֹן מִסְרִכִּין
 לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרְתֵי:

נ"י **עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם • מָשָׁל הַדִּיּוּט הוּא:** בְּהַדִּי הוּצָא לְקִי כְּרָבָא, עַל-יְדֵי הַרְשָׁעִים, מִתְגַּנֵּין הַפְּשָׁרִין (ב"ק צב).

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

כִּלְלוּ ה' עִם הַמִּמְאָנִים שֶׁהִיָּה לוֹ לומר
 לִישְׂרָאֵל בְּנֵת ה' כִּמוֹ שֶׁהִשִּׁיג לְדַעַת
 הוּא וְכִמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בַּפְּסוּק וַיִּגִּדּוּ
 לְמֹשֶׁה. וְסוּבֵר אֵינִי כִּי אֵין בְּדִבְרֵךְ זֶה בְּדִי
 לְהִתְיַסֵּר בְּשִׁבְט מוֹסֵר גְּדוֹל עָלָיו לֵאמֹר
 לוֹ עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם כִּי הוּא לֹא נִצְטָנָה
 וְכַחַד וְלֹא עֲבַר אֶפְלוֹ עַל חוּט הַשְּׁעָרָה
 אֶלָּא שֶׁהִיָּה לוֹ לְהוֹדִיעַ לִישְׂרָאֵל מִה
 שֶׁהִשִּׁיג בְּדַעַת עָלָיו בְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁגוּ
 לִצְאָת כִּמוֹ שֶׁשָּׁגְגוּ וְאֵין בְּזֶה עֲנֵשׁ, לָזֶה
 אָמְרוּ וְ"ל בְּהַדִּי הוּצָא לְקִי כְּרָבָא לְקִי
 שְׁאִינוּ רֹאוּי לוֹ:

מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי. כִּי מִצִּינוּ לָהֶם שֶׁעֲבָרוּ
 עַל ב' מִצְוֹת, א' שֶׁאָמַר לָהֶם
 אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְהוֹתִירוּ, וּב' שֶׁאָמַר לָהֶם
 אֶל תִּלְקָטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִהְיֶה
 בּוֹ הִלְקִיטָה וְעָבְרוּ וַיֵּצְאוּ לִלְקָט לָזֶה
 אָמַר עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי,
 וְאוֹמְרוּ **וְתוֹרָתִי** גַּם כֵּן הֵם ב' תּוֹרוֹת,
 א' כִּי ה' אָמַר לָהֶם שִׁילְקְטוּ עֹמֵר
 לְגִלְגֶּלֶת וְהֵם לְקָטוּ יוֹתֵר, וְכִמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ
 ז"ל (מכילתא) בְּאוֹמְרוֹ וְלֹא הִעֲדִיף
 הַמִּרְבָּה, וּבִמְעַשֶׂה שַׁבַּת גַּם כֵּן לֹא
 הִסְפִּיק לָהֶם מִה שֶׁנָּתַן לָהֶם מִשְׁנֵה יוֹם
 שְׁשִׁי וַיֵּצְאוּ לִלְקָט יוֹתֵר מֵעֹמֶר לְגִלְגֶּלֶת,
 וּב' שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בְּמֵאֲמַר ה' כִּי בַּיּוֹם
 שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ וַיֵּצְאוּ וְגו' וְאֵין לָךְ
 עוֹבֵר עַל תּוֹרָה כִּנּוּה שְׁאִינוּ מֵאֲמִין
 בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדוּ: תּוֹרָה כֵּט

לוֹ עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם קָשִׁיָּא לֹא לֵהֲיִינוּ
 לְמִה לֹא צָנָה לוֹ קֶדֶם לְצוּת יִשְׂרָאֵל
 אֶל יֵצָא אִישׁ וְגו', וְאֵם נֶאֱמָרָה לוֹ קֶדֶם
 אֵיךְ לֹא אָמְרָה מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל:
אָבִן זֶה הִיא שְׁגִיּוֹנוֹ שֶׁל אִישׁ הָאֱלֹהִים
 כִּי הִתְחַכְּמוֹת שְׁנִתְחַכְּם
 בְּהִשְׁכָּלְתוֹ בְּדִבְרֵי ה' בְּטַעַם שֶׁלֹּא אָמַר
 לוֹ דִּבֵּר וְגו' אוֹ לֵאמֹר הִיָּה צָרִיךְ לֵאמֹרָה
 לִישְׂרָאֵל, וְהוּא לֹא אָמַר לָהֶם אֶלָּא
 הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וְגו' וְלֹא אָמַר לָהֶם
 הַיּוֹצֵא מִמַּעֲשֶׂה זֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְחֵם
 מִשְׁנֵה שֶׁהוּא לִתֵּת לָהֶם הַשַּׁבַּת בְּדֶרֶךְ
 זֶה מִמֶּנּוּ לָהֶם עַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בַּפְּסוּק
 (כ"ב) וַיָּבֹאוּ כָּל נְשִׂאֵי הָעֵדָה וְגו', וְהִנֵּה
 מִזֶּה יֵצָא לָהֶם שִׁיֵּצְאוּ בַּיּוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ
 מִן הָעֵם לִלְקָט כִּי חֲשָׁבוּ כִּיֵּן שֶׁלֹּא אָמַר
 לָהֶם אֲנִיָּה בְּפִרוּשׁ אֶלָּא דִּמְפָּרֵשׁ לָהֶם
 הַעֲנִין הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר וְגו' לֹא עָשׂוּ
 הַרְגָּשָׁה וַיֵּצְאוּ לִלְקָט וְלֹא חֲשָׁשׁוּ לָזֶה
 עַד אַחֵר כִּי שִׁיֵּצְאוּ לָהֶם אֶל יֵצָא וְגו'
 אֲזַ אָמַר הַכְּתוּב וַיִּשְׁכַּחוּ הָעֵם וְגו' הָא
 לְמִדָּת כִּי לֹא כֵּן מִקֶּדֶם, אֲשֶׁר עַל כֵּן
 כִּלְלוּ ה' וְאָמַר עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם. וְלָזֶה
 בְּשִׂרָאָה מֹשֶׁה שֶׁהִקְפִּיד ה' עָלָיו הַבִּין
 הַדְּבָרִים וְתַכְּפֹּר אָמַר רֹאוּ כִּי ה' וְגו', וְהֵם
 הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ בְּתַחֲלֵל דִּבְרֵי ה'
 בְּעֲנִין זֶה (פְּסוּק ה') וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ
 וְכִמוֹ שֶׁפָּרְשָׁתִי שָׁם. וְהִנֵּה מִכָּאֵן אֶתָּה
 לְמַד שֶׁעַל עֲכוּב מֵאֲמַר זֶה לִישְׂרָאֵל

(כו) **שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו'.** הַכְּנֻנָה בְּזֶה
 לְהוֹהִירָם לְבַל יֵצְאוּ לִלְקָט,
 וּפְרוּשׁ לֹא יִהְיֶה בּוֹ מַעֲשֶׂה זֶה שֶׁל
 הִלְקִיטָה, שֶׁאֵם עַל הַנִּית הַמֶּן כִּכֵּר אָמַר
 לֹא תִמְצָאֻהוּ בְּשַׁדָּה, וְלָזֶה בְּשִׁיֵּצְאוֹ מִן
 הָעֵם לִלְקָט אָמַר ה' לָהֶם עַד אָנָּה
 מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְגו' הִרִי שֶׁעֲבָרוּ
 עַל הָלֹא וְהִכִּין מִצִּינוּ אֲנִיָּה זֶה שֶׁאָמַר
 לָהֶם כֵּן, וְאֵם בְּנִתּוֹ עַל דִּיוֹק הַנִּשְׁמָע
 מֵאוֹמְרוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים לְבַד, לֹא זֶה לֹא
 יִקְרָא לֹא אֶלָּא עֲשֶׂה בְּדִין לֹא הֵבֵא
 מִכָּל עֲשֶׂה (פְּסוּקִים מ"א) וְלֹא יִצְדֹק לומר
 לָהֶם עָלָיו מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר כִּי לִשׁוֹן
 שְׁמִירָה יֵאֱמַר עַל הָלֹא: תּוֹרָה כו
(כו) וְלֹא מִצָּאוּ. פְּרוּשׁ שֶׁאֵם מִצָּאוּ הִיוּ
 לוֹקְטִין: תּוֹרָה כח

(כח) **עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם.** לְפִי מִה
 שֶׁהִעֲלִיתִי בַּפְּסוּק וַיִּגִּדּוּ לְמֹשֶׁה
 כִּי מֹשֶׁה לֹא פָּעַל אֲנִי בְּמִה שֶׁלֹּא אָמַר
 לָהֶם קֶדֶם עֲנִין זֶה אֵם כֵּן מִה מִקּוֹם
 לְכָלְלוֹ עִם הַמִּמְאָנִים לִשְׁמֹר מִצְוֹת ה'
 וְרִבּוּתֵינוּ ז"ל (כְּכָא קָמָא צ"ב) אָמְרוּ דְּבִהַדִּי
 הוּצָא לְקִי כְּרָבָא, וְדִבְרִיהֶם ז"ל יִצְדִּיקוּ
 כִּי לֹא פָּעַל מְכַשׁוֹל. וְלִי נִרְאָה כִּי עַל
 כָּל פָּנִים לֹא יִכְלָנוּ הַכְּתוּב עִם הַשְּׁאָר
 אֵם לֹא הִיָּה לָהּ עָלָיו חוּט הַשְּׁעָרָה
 מִהִהָקְפָּדָה. וְהַצָּחֲתִי בְּמֵאֲמַר מֹשֶׁה
 בְּסִמּוּךְ לְפָסוּק זֶה שֶׁאָמַר לִישְׂרָאֵל רֹאוּ
 וְגו' וְצָרִיךְ לְדַעַת נְבוּאָה זֶה אֵימָתִי
 נֶאֱמָרָה לְמֹשֶׁה, אֵם נֶאֱמָרָה אַחֵר שֶׁאָמַר

(כט) ראו כי יהיה נתן לכם השבת על־כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם ימים שבו איש תחתיו אל־יצא איש ממקומו ביום השביעי:

לגופו ואחת לפשוט ידים ורגלים. אל־יצא וגו' • אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במקדש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים. ועקרו של מקרא, על לוקטי הפן נאמר.

נ"י • ראו • בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם ימים. שבו איש תחתיו • מכאן סמכו חכמים ארבע אמות ליצא חוץ לתחום, שלש

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שחזות כרך יא עמ' 71 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ערוכה ברמ"ח איברים – משתמרת

החל, והינינו, בזמן שאינו מקדש ללמוד התורה ולקיים מצותיה. אבל ב"יום השבת", והינו בעתים שהקדשו ללמוד התורה ולקיים המצוות, הנה גם הרגלים אסורים ללכת מחוץ לתחום הקדשה, שלא רק ראשו וכח שכלו צריכים להיות שקועים בעסק ועיון התורה, אלא גם ידיו וכח המעשה צריכים להיות שקועים בזה לגמרי. וכמאמר רז"ל (עירובין נד, א) עה"פ (שמואל ב כג, ה) "ערוכה בכל ושמורה" – "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך – משתמרת, ואם לאו – אינה משתמרת". שבעת הלמוד צ"ל בבחינת "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, י) שכל אברי הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה.

אל־יצא איש ממקומו ביום השביעי:

אלו אלפים אמה של תחום שבת (טז, כט. ובפרש"י) יש לבאר תכן אסור יציאה חוץ לתחום בעבודת האדם לקונו: אף שצוה תורה "ששית ימים תעבד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט) שמשך זמן מסים בימות החל על האדם לעסק ב"עובדין דחל" ובענינים שאינם שייכים לתורה ומצותיה, הזהירה תורה שרק "יגיע פפיר כי תאכל" (תהלים קכח, ד), כלומר, שהעסק צ"ל רק ב"יגיע פפיר", עם הידים וכח המעשה שלו, וראשו ורבו צריכים להיות שקועים גם בעת העסק, בתורה ובמצותיה. אף במה דברים אמורים שהתורה תורה שה"פפים" וכח המעשה יהיו עסוקים בעניני עוה"ז, ה"ז דוקא ב"ימות

ל ונחו עמא ביומא שביעאה :

(ל) וישבתו העם ביום השביעי:

לא וקרו בית ישראל ית שמה מן והוא קבר זרע גדא חור וטעמה פאסקריטון בדבש :

(לא) ויקראו בית ישראל את־שמו מן והוא פורע גד לכן וטעמו בצפיחת בדבש:

והוא לכן • בצפיחת • בצק שמטגגין אותו בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס.

נ"י • והוא פורע גד לכן • עשב ששמו קוליינדר"י וזרע שלו עגל ואינו לכן, והמן היה לכן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול, פורע גד היה

לב ואמר משה דין פתגמא די פקיד יי מלי עמרא מנה למטרא לדריכון בדיל דיחזיון ית לחמא די אוכלית יתכון במדברא באפקייתי יתכון מארעא דמצרים :

(לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת לדורתיכם למען יראו את־הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

פרוש כי ה' לא הוריד המן לצד שלא יצטרכו לצאת איש ממקומו וגו', ועין מה שכתבתי בפסוק (כ"ח) עד אנה מאנתם: תורה ל

ממנו להם בלא שום אמצעי כמו שפרשתי בפסוק (כ"ח) ויגידו וגו' וזה למעלת השבת כי יראו ישראל הדבר בחוש הראות. ואמרו אל יצא איש

(כט) ראו כי ה' וגו'. פרשתי למעלה שנתבונן משה לומר להם כי מצוה זו אינו צריך לאמרה הוא להם אלא הנה הם רואים אותה כי ה' נתן המצוה

הָמָן, אָמַר לָהֶם: "אַתֶּם, רְאוּ דָבָר הַזֶּה". שְׁמָעוּ לֹא נֹאמַר, אֲלֹא 'רְאוּ', בְּזֶה נִתְפָּרְנְסוּ אַבּוּתֵיכֶם. הִרְבֵּה שְׁלוּחִין יֵשׁ לוֹ לְמָקוֹם לְהִכִּין מְזוֹן לִירָאִיו.

כ"י • לְמַשְׁמֶרֶת • לְגִנְיָזָה. לְדִרְתֵּיכֶם • בִּימֵי יִרְמְיָהוּ, כְּשֶׁהָיָה יִרְמְיָהוּ מוֹכִיחֶם: "לָמָּה אֵין אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה?" וְהֵם אוֹמְרִים: נִנְיָח מְלֹאכֶתֵנוּ וְנַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, מֵהֵיכָן נִתְפָּרְנֵס? הוֹצִיא לָהֶם צִנְצָנָה

לג ואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עמרא מן ואצנע יתה קדם יי למטרת לדריכון:

(לג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָה אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֵא־הָעֶמֶר מִן וְהִנֵּחַ אוֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמַשְׁמֶרֶת לְדִרְתֵּיכֶם:

עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת הָמָן.

כ"י • צִנְצָנָה • צלוחית של חרס, כתרגומו. וְהִנֵּחַ אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' • לִפְנֵי הָאֱרֹן, וְלֹא נֹאמַר מִקְרָא זֶה

לד קמא די פקיד יי למשה ואצנעה אהרן קדם סהדותא למטרא:

(לד) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיִּנְיַחְהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמַשְׁמֶרֶת:

לה ובני ישראל אכלו ית מנא ארבעין שנין עד דמיתיהון לארעא יתבתא ית מנא אכלו עד דאתו לסיפי ארעא דכנען:

(לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:

בניסן פסק, שנאמר: (יהושע ה) "וישבת המן ממחרת?", אלא מגיד שהעונות שהוציאו ישראל ממצרים,

כ"י • אַרְבָּעִים שָׁנָה • וְהָלֹא חֹסֵר שְׁלִשִּׁים יוֹם, שְׁהָרִי בִט"ו בְּאֵיר יָרַד לָהֶם הַמֶּן תַּחֲלָה, וּבִט"ו

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהם ג' הנזכרים משה מעצמו עשאן לא בן הוא אלא כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵל מֹשֶׁה מִפִּי עֲלִיּוֹן הָיוּ הַדְּבָרִים. וְלִדְרָךְ הָרִאשׁוֹן יִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו', וְכֵן הַכְּתוּב לוֹמַר כִּי הִצְדִּיקוּ עֵינֵינוּ שֶׁל מֹשֶׁה כָּאֵלוּ בֶן צִוָּה ה' אֵלָיו כַּאֲשֶׁר שִׁפֵּט בְּדָרִים הַסְתוּמִּים כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ: לְמַשְׁמֶרֶת לְדִרְתֵּיכֶם. אָמַר לָשׁוֹן רַבִּים, אַחַת הִיְתָה בְּדוּרוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, וְאַחַת תִּהְיֶה לְעֵתִיד לְבוֹא כְּמֵאמְרָם ז"ל (מְכִילֵתָא כ"א, תְּנוּמָא ג') שֶׁלֹּשָׁה דְּבָרִים עֲתִיד אֵלֶיהוּ לְהַעֲמִיד לִישְׁרָאֵל וְאַחַד מֵהֶם הִיא צִלּוּחִית שֶׁל מֶן: תּוֹרָה לֵג (לה) אֵת הַמֶּן אָכְלוּ וְגו'. הִצְרַף לוֹמַר פֶּעַם ב' אֵת הַמֶּן וְלֹא סָמַךְ עַל הַזְכָּרָתוֹ בְּסֻמּוֹ, לְהִזְיוֹת שִׁישׁ שְׁנֵי בֵּין אֲכִילַת הַמֶּן שֶׁאָכְלוּ עַד בּוֹאֵם אֵל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת לְמֶן שֶׁאָכְלוּ עַד בּוֹאֵם לְקֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁהוּא קֹדֶם הַעֲבֵרַת הַיַּרְדֵּן כִּי אוֹתוֹ שָׁעַר אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת הָיָה מֵהַמֶּן שֶׁבְּכִלִּים לֹא שִׁהִיָּה יוֹרֵד יוֹם יוֹם, לָזֶה כְּשֶׁרָצָה לְהוֹכִיר הַמֶּן שֶׁאָכְלוּ עַד בּוֹאֵם אֵל אֶרֶץ כְּנָעַן זָכַר אוֹתוֹ בְּפָנָי עֲצָמוֹ

כֵּן עָשָׂה ה' בְּמִטָּה אַהֲרֹן וּבְמַחֲתוֹת עֵדֻת קִרְחָה, וְלָזֶה אָמַר לְהִנְיָחוּ לִפְנֵי ה', וּבִגְגֵד שְׁמִירַת טְמָאָה אָמַר צִנְצָנָה אַחַת, וְאָמְרוּ ז"ל (מְכִילֵתָא) צִנְצָנָה דְּבָר שֶׁהוּא מִצִּיץ מִחִבְרוֹ שֶׁהִיא כְּלִי חֶרֶס שֶׁכֵּל שִׁצְמִיד פְּתִיל עָלָיו טְהוֹר, וּב' פְּרֻטִּים אֵלוֹ שְׁמָעַם מְדַבֵּר ה' בְּאוֹמְרוֹ לְמַשְׁמֶרֶת, וּמַעֲתָה דִּן כִּי אַהֲרֹן הוּא הַלּוֹקֵחַ כִּי הוּא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁירַת בְּמִקְדָּשׁ וְלָזֶה וַיֹּאמֶר אֵל אַהֲרֹן, וְלִבְל יִחְשְׁבוּ הָעָם כִּי ה' אָמַר אֵלָיו לְדַבֵּר אֵל אַהֲרֹן וְלִקְחַת צִנְצָנָה וְגו' לָזֶה אָמַר הַנֶּאֱמָן הַגָּדוֹל זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְלֹא יוֹתֵר, וְהַחֲכָם הַכִּיָּן הַכּוֹנֵן:

א' יִרְצָה כִּי מִתְחַלֶּה כְּשֶׁקֶבֶל הַנְּבוּאָה סִדְרָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּסִדֵּר שְׁמִיעָתָהּ מֵאֵל עֲלִיּוֹן וְהָיָה חֹסֵר הַיִּדְיעָה מִי הַעוֹשֶׂה וּמִקּוֹם הַנִּחַת הַמֶּן וּמִקּוֹם הַנִּחַת הַכְּלִי וְלֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת עַד שֶׁבָּאָה הַנְּבוּאָה פֶּעַם ב', וְאָמַר לוֹ סְפֻקוֹתָיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּסוּף הַמַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֵל מֹשֶׁה פְּרוּשׁ לֹא תַחֲשַׁב בְּדַעְתְּךָ כִּי פְרֻטִּים שְׁאִינֶם מִפְּרָשִׁים בְּדַבֵּר ה'

(לב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה וְגו'. צִרִּיף לְדַעַת אוֹמְרוֹ הַדְּבָר. עוֹד צִרִּיף לְדַעַת מַצּוֹה זוֹ לְמִי מִצּוֹה אוֹתָהּ מֹשֶׁה, אִם לְאַהֲרֹן הָרִי הוּא אוֹמֵר אַחֵר כִּף וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְגו'. וְעוֹד כֶּפֶל הַדְּבָרִים רוֹאֵנִי כֵּן. וְנִרְאָה כִּי כְּנֻת מֹשֶׁה הוּא עַל זֶה הַדְּבָר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה וְגו' מֵלֵא הַעֲמֵר וְגו' וְלֹא אָמַר ה' מִי יִקְחֵנוּ וְגַם לֹא אָמַר סִדֵּר לְקִיחָתוֹ, גַּם לֹא אָמַר מִקּוֹם הַנִּחָתוֹ אֲלֹא זֶה הוּא הַדְּבָר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי ה' אֵלָיו וְלֹא יוֹתֵר, וַיֹּאמֶר אֵל אַהֲרֹן שִׁפֵּט בְּצִדָּק דַּעַת חֲכָם, כִּי פְרוּשׁ לְמַשְׁמֶרֶת סוֹבֶלֶת ב' דְּרָכִים, וּמִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה כֹּל שֶׁהִתְבָּה תִּסְבֵּל ב' דְּבָרִים שְׁקוּלִים בְּמַשְׁמְעוּתָהּ תִּכּוֹן אֵל הַשְּׁנִים כִּי אֵינָה מֵהֶם תּוֹצִיא, וּב' הַדְּבָרִים הֵם, הָא' לְמַשְׁמֶרֶת מִן הַטְּמָאָה, וְהַב' מִן שְׁלִיחוֹת יָד. כְּנָגַד שְׁלִיחוֹת יָד אָמַר מִקּוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר בְּאַהֲל מוֹעֵד, גַּם שֶׁם מִקּוֹם שִׁצְרָכִי יִשְׂרָאֵל נִתּוּנִים שֶׁם הַתּוֹרָה וְכִלִּי שֶׁרַת וְזֶה גַּם כֵּן כִּלִּי שֶׁשִּׁמְשֵׁם הוֹרָאת דְּבָר אֲשֶׁר חָפֵץ ה' לְהִרְאוֹת לְדוֹרוֹת, וְכֵמוֹ

בתחלת הגבול קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישין זה את זה? אלא בערכות מואב, כשמת משה בן באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר (יהושע ה): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח".

לוי ועמר חד מן עסרא בקלת סאין הוא:

עשרית האיפה, מ"ג ביצים וחמש ביצה, והוא שעור לחלה ולמנחות.

טעמו בהם טעם מן. אל ארץ נושבת • לאחר שעברו את הירדן. (קידושין לח) (ספרים אחרים: שאותה שעבר הירדן, מישבת וטובה, שנאמר: (דברים ג) "אעברה-נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן", ומרגום של נושבת, יתבתא, רצה לומר: מישבת. רש"י (ישן). אל-קצה ארץ פנען •

(לו) והעמר עשרית האיפה הוא: פ

כ"י • עשרית האיפה • האיפה שלש סאין, והסאה ו' קבין, והקב ד' לוגין, והלוג ששה ביצים, נמצא

• שבת קודש י"ז שבט •

א ונטלו כל כנשתא דבני ישראל ממדברא דסין למטלגיהון על מימרא ד'י ושרו ברפידים ולית מיא למשתי עמא:

ב ונצא עמא עם משה ואמרו הכו לנו מים ונשתי ואמר להון משה מה אתון נצן עמי מה מנסון אתון קדם יי:

יז (א) וַיִּסְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:

(ב) וַיִּרֶב הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֵּי וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תְּרִיבוֹן עַמּוּדֵי מִה־תִּנְסוֹן אֶת־יְהוָה:

כ"י • מה תנסון • לומר: היכול לתת מים בארץ צרה?.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מהם המים מדה כנגד מדה: תורה ב (ב) וַיִּרֶב הָעָם וַיֹּאמְרוּ לְהַמְרִיבָה הוּא שְׁאֵמְרוּ לָהֶם בְּדֶרֶךְ זֶה תִּנּוּ לָנוּ מִיָּם וְכִי מֹשֶׁה יֵשׁ לוֹ מִיָּם לְתֵת לָהֶם אֵין זֶה אֱלֹא מְרִיבָה שֶׁאֵם הִיָּתָה פּוֹנֵתִם לְשֹׂאֵל כִּי יֵצֵק אֵל ה' הִיָּה לָהֶם לֹמֶר בְּדֶרֶךְ שֶׁדָּבְרוּ אֵלָיו (חֲסֵת כ"א ז) כְּשֶׁשָּׁלַח ה' בָּהֶם נְחָשִׁים שְׂרָפִים. או אֲפֹשֶׁר שֶׁהִיוּ תוֹבְעִים הַמִּיָּם כְּמִי שְׁתוֹבֵעַ חוֹב מִחֻבְרוֹ וַאֲמַר לוֹ תֵּן לִי מִה שֶׁאֲתָה חֵיֵב לִי, וְאָמְרוּ לְשׁוֹן רַבִּים וְדָבְרִיהֶם עִם מֹשֶׁה לְבַד, כֵּאֵן כָּלְלוּ לָהּ. וְלֹאָה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה מִה תְּרִיבוֹן עַמּוּדֵי מִה תִּנְסוֹן אֶת ה'. וַאֲמַר בְּסֵדֶר זֶה כִּי בְּעֶרְךָ ה' כְּבֹר יָדְעוּ כִּי כָּל יָכוֹל אֱלֹא מְנַסִּים אִם יֵשׁ בְּקֶרְבָּם: תורה ג

מ' שנה אינו אלא בערך מה שהיו טועמים באכילתו, והוא שהקדים וזכרון אכילה קדם וזכרון המן לומר כי לצד האכילה הכר היותו מן שהיו טועמים בעגותיהם מן אכל אין כל המ' שנה מן ממש שהרי ל' יום אכלו מה שהוציאו ממצרים עגות, וכשרצה להגביל שעור זמן אכילת המן הקדים וזכרונם לומר אין זה נחשב מן לצד שטעמו בן אלא לפי מה שהוא כפי האמת וד"ק: תורה לו (א) וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִים וְאֵין מַיִם. לְדַבְרֵיהֶם ז"ל (בבכות ה') אין רפידים אלא רפיון ידים מן התורה וכן הכתוב לומר כשרפו ידיהם מן התורה שנמשלה למים לזה גם ה' מנע

לומר כי ישתנה זה מזה, והשכל יביר זה כי כל שיוסיף להתרחק זמן שהיה קרוב למקור שנתנה ממנו יגשם יותר. עוד אמרו ז"ל (קידושין ל"ח) וכי מ' שנה אכלו והלא חסרים ל' יום משי' בניסן עד ט"ו באיר אלא שהיו טועמים בעגות טעם כפון. וראיתי לדקדק הכתוב למה שנה לשונו בתחלה כתב **אכלו את המן** הקדים וזכרון האכילה לזכרון המן, וכשהזכיר המן פעם ב' אמר **את המן** אכלו הקדים וזכרון המן לזכרון האכילה. הנה הכתוב ידקדק לשונו לומר כי ישתנה חשבון מ' שנה שמנה באכילת המן למה שמודיעך שאכלו המן עד בואם וגו' מלבד ההפך שכתבנו של ירידתו יום יום או מהשומר, כי המן שנבנס בחשבון

ג וַיִּצְמָא תַמָּן עֲמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעַם עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְאָמַר לְמָא דָּנָן אֶסְקִתְנָא מִמְצָרִים לְקַטְלָא יְתִי וְיָת בְּנֵי וְיָת בְּעִירֵי בְּצֻחוּתָא :

(ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בַצֵּמָא :

ד וַיִּצְלֵי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִיָּמַר מַה אָעֲבֹד לְעַמָּא דְּדִין עוֹד וְעִיר פֻּן וַיִּרְגְּמֵנִי :

(ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מַה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלָנִי :

ה"י • עוד מעט • אם אמתין עוד מעט, וסקלני.

ה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹד קָדָם עֲמָא וּדְבַר עֲמָן מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחִטְרָךְ דִּי מַחֲתָא בֵּיה יָת נְהָרָא סָב בִּידָךְ וְתִיזִיל :

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹד לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֹתָם מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּחָף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ :

בו את-היאר? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים, לכך נאמר: "אשר הכית בו את-היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן.

ה"י • עבד לפני העם • וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני? • וקח אתך מזקני ישראל • לעדות, שיראו שעל-ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם'. ומטף אשר הכית בו את-היאר • מה תלמוד לומר "אשר הכית

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שאין צורך לתפלה על הדבר כל שה' ישנו בתוכם, כי אחר שהביאם למדבר פשיטא שלא הביאם אלא לספק צרכם שאם לא כן הלא המה אבודים ולא יצטרכו לתפלה ואין זה אלא שאין ה' בקרבם, והוא הנסיון שאמרו ה' ה' בקרבנו וגו': תורה ד

(ה) עבד לפני העם וגו'. אולי שידע ה' כי גדל הצמאון בעם ויהיו מסתכנים אפלו בזמן מעט, לזה אמר כי מדי עברו יעבד לפני העם פרוש בדרך שידעו שאמה הולך למצא להם מים כדי שישקט אש הצמאון מהם ביני וביני ולא תעבר דרך שלא יהיה לפניהם, וגם קח עמן הזקנים כדי שתהיה ההרגשה:

אשר הכית בו וגו'. וזה יהיה לנס עצום כי זה אשר הבאיש המים הנמצאים ועשאם דם ופעל בבה עליון פעלה נגדית שימציא מים לשאות העם. ויש בזה הבחשות מפלאות מנגדות למתחכמים להכחיש כי הם פלאות אלהי ישראל, במשה זה תבקע קרקפתו החושבת ורות: תורה ו

לא היו מצדיקים בההשגחה. והן האדון ברוך הוא היה מכריחם לצעק אליו ולהסיר המחשבה הרעה באמצעות חקף הצמאון, וכל זה השכיל והבין משה ולזה לא התפלל אל ה' והיה מצפה לתקות האדון מהם, וכשראה כי גדול הכאב אמר לפני ה' מה אעשה לעם הזה פרוש מה אעשה להם להרחיק תלונתם מעלי ומזה תדע כי הרגיש משה כי אין דבר זה תלוי בתפלה שאם לא כן היה מתפלל כמו שעשה על הים, ולו יהיה שלא נענה היה מוסיף בתפלה עד שיענהו ה' וטען עוד לפני ה' עוד מעט וגו' פרוש אם תוסיף לצערם עוד מעט ותולדות הדבר שתצא מהם היא וסקלני, ולו יהיה שאחר שתוסיף לצערם עד שיציעקו לפניך בבכי רבה ותצא פונת ה' לפעל אכל ביני ביני וילך משה בסקילה, וזו טענה הנשמעת. וראיתי לתת לב איר עם ה' הרואים דברים המפלאים והנוראים במצרים ועל הים ובמדבר יטעו בדבר ולא יציעקו אל ה' והלא הם המכירים תועלת הצעקה כי שמע את נאקתם במצרים. ואולי כי דעתם היה

(ג) וַיִּצְמָא שָׁם וְגו'. הנה הענין יוליד התימה למה וביאם ה' אל הנסיון הגדול הזה למות בצמא, וכפי השכל ישער אדם שדבר זה וכדומה תוליד הכפירה. ועוד תגדל הקשיא על משה שבמקום שיאור חלציו בתפלה ובתחנונים בא בטענה לפני ה' עוד מעט וגו' שיראה כי לא חשש על צמאונם ועל מות בני ישראל בצמא כי הכתוב מעיד כי צמאו למים:

וְנִרְאָה כי ה' נסה אותם להדריכם לשאת עיניהם ולהתפלל לפני ה' כי זה עקר גדול באמונה ובהשקמת הנפש. ותמצא שנתחכם ה' על הדבר ולא נתן להם מן יום אחד אלא דבר יום ביומו, ואשר על כן מנע מהם הנס עד שיתחנונו למול קונם וישמע צעקתם, ומודיע הכתוב כי במקום שיציעקו לה' היו מריבין עם משה וכשתקף עליהם הצמאון וילן העם על משה, לזה סדר הכתוב סדר המעשה ויצמא וגו' וילן וגו', לומר שלא עשו דבר זולת זה הא למדת כי לא צעקו לה'. וכן העיד הכתוב על נסותם וגו' ה' ה' בקרבנו אם אין הא למדת כי

(ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שֵׁם. עַל־הַצּוּר בַּחֲרֵב וְהַכִּיתִּי בַצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֵּין מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וְהַכִּיתִּי בַצּוּר • "עַל הַצּוּר" לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא "בַצּוּר". מִכָּאן שֶׁהַמַּטָּה הָיָה שֶׁל מִין דְּבַר חֶזֶק וְשִׁמוּ סִנְפְּרִינוֹן, וְהַצּוּר נִבְקַע מִפְּנֵיו.

(ז) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיב. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הִישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ

(ח) וַיָּבֵא עֲמֹלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפְדִּים: ח וַתָּאָתָא עֲמֹלֶק וַאֲנָח קִרְבָּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְדִּים:

כ"ט - וַיָּבֵא עֲמֹלֶק וְגו' • סֵמֶךְ פְּרָשָׁה זוֹ לְמִקְרָא זֶה, לֹאמַר: "תְּמִיד אָנִי בִּיגִיכֶם וּמִזְמָן לְכָל צָרָכֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים "הִישׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין"? תִּיִכֶם, שֶׁהַכָּלָב בָּא וְנוֹשֵׁף אַתְּכֶם וְאַתֶּם צוֹעְקִים אֵלַי וְתַדְעוּ הֵיכָן אָנִי. מָשַׁל לְאָדָם שֶׁהִרְכִּיב בְּנוֹ עַל כֶּתֶפוֹ וַיֵּצֵא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך כו, עמוד 88 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לְהַצִּיל גַּם אֵלּוּ שֶׁ"הֶעֱנַן פּוֹלְטָן"

לְהַצִּיל אֶת אֵלּוּ שֶׁ"הִיָּה הֶעֱנַן פּוֹלְטָן". אַף לְמַדְנוּ מִיּוֹסֵף, שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן. כִּי שְׂמוֹ שֶׁל יוֹסֵף הוּא עַל שֵׁם "יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֵר" (ויצא ל, כד) וּמִבְּאֵר ('אֹזֶר הַתּוֹרָה' (לְהַצִּיחַ צֶדֶק) וַיֵּצֵא רַכּ, א וַאֲלִיךְ, וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת) שֶׁהַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בָּזָה הוּא, שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל יוֹסֵף הוּא לַעֲשׂוֹת מִ"אַחֵר" שִׁיָּהִי "בֶּן". וְהֵינּוּ, שְׂגָם יְהוּדֵי כְּזֶה שֶׁהִנְהִגְתּוּ הִיא 'אַחֲרֵת' מִהִנְהִגַת הַתּוֹרָה, וְשֶׁלַעֲשׂוֹתָ ל"בֶּן" - שֶׁכֶּלֶם יִפְּרִיז בּוֹ שֶׁהוּא מִ"בְּנֵים אֲתָם לֹה' אֱלֹקֵיכֶם". וְלָכֵן צִוָּה מֹשֶׁה לִּיהוֹשֻׁעַ "מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" שִׁיעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת יוֹסֵף, וְיִקַּח אֹתוֹ "יִרְאֵי חֹטֵא" מִחוּץ לָעֵנָן כְּדִי לְהַצִּיל אֶת ה"אַחֲרִים" - אֵלּוּ שֶׁ"הֶעֱנַן פּוֹלְטָן", לְהַצִּילָם וּלְהַכְנִיסָם בַּחֲזָרָה בְּתוֹךְ הָעֵנָן, שֶׁאֵז גַּם הֵם יִפְּרִיז בָּזָה שֶׁ"יֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ", כִּי "תְּמִיד אָנִי בִּיגִיכֶם וּמִזְמָן לְכָל צָרָכֵיכֶם" (לשון רש"י יז, ח), וְאֵזִי יִפְּרִיז גַּם עֲלֵיהֶם שֶׁ"בְּנֵים" הֵם.

בְּסִיּוּם פְּרָשְׁתָּנוּ נֶאֱמַר "וַיָּבֵא עֲמֹלֶק גו' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל יְהוֹשֻׁעַ בְּחֹר לָנוּ אֲנָשִׁים" (יז, ח"ט). וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ "לָמָּה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שֶׁבָּא מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" (פְּסִיקְתָא דְּרַב כְּהֵנָא פ"ג). וַיֵּשׁ לְבָאָר מַה שֶׁמִּלְחָמָת עֲמֹלֶק הִצְרָכָה לְהִיּוֹת עַל־יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ "מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" - בְּדֶרֶךְ הַפְּנִימִיּוּת: מִלְחָמָת עֲמֹלֶק הִיָּתָה רַק עִם אֵלּוּ שֶׁהִיוּ "נַחֲשָׁלִים אַחֲרִיךְ" - "חֲסֵרִי כֹחַ מִחֲמַת חֹטֵאם, שֶׁהִיָּה הֶעֱנַן פּוֹלְטָם" (תַּצָּא כה, יח וּפִירוּשׁ רש"י שם). וְהֵינּוּ, שֶׁהַמִּלְחָמָה הִיָּתָה רַק עִם הַחוֹטְאִים שֶׁהִיוּ מִחוּץ לָעֵנָן. וּבִאֲלוֹ שֶׁהִיוּ בְּתוֹךְ הָעֵנָן - לֹא הָיָה בִּיכְלָתוֹ שֶׁל עֲמֹלֶק לִגְעֹעַ כָּלֵל. וְאַם־כֵּן הָיוּ יְכוּלִים לַחֲשׂוֹב שֶׁאֵין הַכֹּרֵחַ שִׁילְכוּ "אֲנָשִׁים" - "יִרְאֵי חֹטֵא" (לְשׁוֹן רש"י עַל הַפְּסוּק בְּחֹר לָנוּ אֲנָשִׁים) מִחוּץ לָעֵנָן, שֶׁהוּא מְקוֹם סִכְנָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, רַק בְּכַדִּי

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

(ו) הִנְנִי עֹמֵד וְגו'. פְּרוּשׁ לְפָנֶיךָ בְּמָקוֹם זֶה וְשֵׁם עַל הַצּוּר, כִּי מֵלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ בְּתִמְדוּת בְּאֵין הַשְׁתַּנּוּת מְקוֹם שֶׁלֹא יְהִיָּה בּוֹ שׂוֹכֵן הַשׂוֹכֵן אֲלָא יֵשׁ מְקוֹם שֶׁתִּגְדֹּל בּוֹ הַשְּׂרָאָת שֶׁכִּינְתּוּ

יְחִבְרָךְ, אוּ כְּפִי מַעֲלַת הַכֵּנַת הַמָּקוֹם בְּמָקוֹם הַמְּקַדָּשׁ, אוּ כְּפִי הַשְּׂרׁוּיִים בְּתוֹכּוֹ: תוֹרָה ז

(ח) וַיָּבֵא עֲמֹלֶק וְגו'. לְהִיּוֹת שְׁנַתְעַצְלוּ בַּתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לְמַיִם וּלְאֵשׁ

דְּכִתִּיב ('רַמְבַּם כ"א) כֹּה דְּבָרֵי כָּאֵשׁ וְלֹא נִתְעַסְקוּ בְּמִלְחָמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה, לָזֶה הֶעֱנִישָׁם בְּצִמְאוֹן כְּגַד בְּחִינַת הַמַּיִם וּבְכֹאֵשׁ הַמִּלְחָמָה שֶׁל עֲמֹלֶק ע"כ: תוֹרָה ט

ט ואמר משה ליהושע בחר לנו גבורא
ופוק אגח קרבא בעמלק מחר אנא קאם על
ריש רמתא וחסרא דאתעבידו בה נסין מן
קדם יי בידי:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֹא
הַלָּחֶם בַּעֲמֶלֶק מֵחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה
וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:

בך פאלו מדרו בהקדוש-ברוך-הוא. וצא הלחם •
צא מן הענן והלחם בו (מכילתא). מחר • בעת
המלחמה, אנכי נצב. בחר לנו אנשים • גבורים
ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר: בחר
לנו אנשים, שיודעין לבטל כשפים, לפי שבגני
עמלק מכשפים היו.

כ"י • בחר לנו • לי ולך, השווה לו, מפאן אמרו
חכמים: "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך".
ו"כבוד חברך כמורא רבך", מנין? שצאמר: (במדבר יב)
"ויאמר אהרן אל משה בי אדוני" והלא אהרן גדול
מאחיו היה ועושה את חברו כרבו. "ומורא רבך
כמורא שמים", מנין? שצאמר: (שם יא) "אדני משה
כלאם". כלם מן העולם, חבבין הם כליה. המורדים

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך א. עמוד 441 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בשיש מונע על למור התורה אין לעשות חשבונות!

מצרים נצטוו "ואתם תחרישון" שלא יהיו שיכים למלחמה.
מה שאין-כן במלחמות עמלק, שאז היו בני ישראל בדרך
למיתת-תורה, ועמלק נלחם לעכב את ישראל מקבלת
התורה, אז נצטוו להלחם. כי כאשר יש מונע ומעכב
מלמוד התורה - אין לעשות שום חשבונות, וצריך לעשות
כל התלוי בו, אפילו דבר שמצד-עצמו אינו שייך לעשותו,
ואפילו אם זה מלחמה גשמית, כדי להסיר את המונע
והמעכב.

בסיום פרשתנו מצונו שבמלחמת עמלק צוה הקב"ה "צא
הלחם בעמלק". אף לאידך, מצונו בפרשתנו שנגד מצרים
נצטוו ישראל "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (יד).
וצריך באור, למה במלחמת מצרים נצטוו "ואתם תחרישון"
שלא ילחמו, מה שאין-כן במלחמת עמלק שהצרכו
להלחם בעצמם?
ויש לומר הבאור בזה, דהנה בני ישראל מצד-עצמם אינם
שיכים כלל לעניגי מלחמה, שהרי "הקול קול יעקב והידיים
ידי עשו", שרק עשו הוא השייך למלחמה, ולכן במלחמת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 94)

בו", ועל "מחר" מפרש "בעת המלחמה". ולאחרי
שבמלחמה זו היה צריך הן במלחמות יהושע והן בתפלת
משה, מובן שהאנשים שנבחרו למלחמה ("בחר לנו - לי
ולך") היו צריכים להיות גם גבורים וגם יראי חטא.

גבורים ויראי חטא (רש"י יז, ט)
מתחיל ומבאר "בחר לנו": לאחר מכן "וצא הלחם"; לאחר
מכן "מחר"; ובסוף חוזר לפרש "בחר לנו אנשים". וטעמו
ונמוקו עמו: על "וצא הלחם" פרש "צא מן הענן והלחם

י ועבד יהושע כמא דאמר לה משה לאגחא
קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור סליקו
לריש רמתא:

(י) וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם
בַּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר וְעָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:

כ"י • ומשה אהרן וחור • מפאן לתענית שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו שרויים. חור •
בנה של מרים היה, וכלב בעלה.

יא והוי כד ירים משה ידוהי ומתגברין
דבית ישראל וכד מנח ידוהי ומתגברין
דבית עמלק:

(יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבְרֵי יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר
יָנִיחַ יָדוֹ וְגִבְרֵי עַמְלֶק:

כ"י • כאשר ירים משה ידו • "וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו'"? כדאי תא ב'ראש השנה'.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

בעסק התורה, ואמר לו שייבחר ביוצא
בו ובנה יתגבר עליו וכן היה: תורה י

לצאת למלחמה אלא יהושע שצאמר
עליו (לפסוק י"ג י"א) לא ימיש מתוך האהל

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ. נתחכם
משה כשהפיר העון שהוא לצד
בטול מלחמת התורה אמר אין ראוי

(יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ אֹכֶל וַיִּשְׁימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב
עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹר וְתַמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד
וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:

כ"י וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים • בְּשָׂכִיל שְׁנֵת־עַל בְּמִצְוֶה
וּמִנָּה אַחֵר תַּחְתָּיו, נִתְקַרְו יָדָיו. וַיִּקְחוּ • אֶהָרָן
וְחֹר. אֹכֶל וַיִּשְׁימוּ תַּחְתָּיו • וְלֹא יֵשֶׁב לוֹ עַל כֹּר
וְכִסֵּת. אָמַר: יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן בַּצֵּעַר, אִף אֲנִי אֶהְיֶה
עִמָּהֶם בַּצֵּעַר. וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה • וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו

(יג) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֶק וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב: פ
כ"י וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ • (תַּחְנוּמָא) חֲתָף רָאשֵׁי גְבוּרָיו וְלֹא הִשָּׁאִיר אֶלָּא חֲלָשִׁים שְׁבָהֶם וְלֹא הִרְגָם כָּלָם. מִכָּאן אָנוּ
לְמִדָּה שֶׁעָשׂוּ עַל־פִּי הַדְּבָר שֶׁל שְׂכִינָה.

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר
וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶמְחֶה אֶת־* (זכר) זִכְרֵךְ
עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

כ"י כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן • שָׂבֵא עַמְלֶק לְהִזְדוּג
לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם לְכָל הָאֻמּוֹת (מְכִילֵתָא). וְשִׁים בְּאָזְנֵי
יְהוֹשֻׁעַ • הַמְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ, שִׁינּוּהָ אֶת

(טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נָסִי:
כ"י וַיִּקְרָא שְׁמוֹ • שֶׁל מִזְבֵּחַ. ה' נָסִי • הַקְדוּשָׁה־
בְּרוּךְ־הוּא עָשָׂה לָנוּ כָּאֵן נֶס גָּדוֹל. לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ

קְרוִי ה', אֶלָּא הַמְזַכֵּר שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, זֹכֵר אֶת הַנֶּס
שֶׁעָשָׂה הַמָּקוֹם. ה' הוּא נֶס שְׁלָנוּ.

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיַד עֲלֵיכֶם יְהִי מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמַלֶק
מִדֶּרֶךְ דָּר: פפפ
כ"י וַיֹּאמֶר • מֹשֶׁה. כִּי־יָד עַל־כֶּס יְהִי • יָדוֹ שֶׁל
הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא הוֹרָמָה לִישָׁבַע בְּכֶסֶּאוֹ, לְהִיּוֹת לוֹ

מִלְחָמָה וְאֵיכָה בַּעֲמַלֶק עוֹלָמִית. וּמַהוּ "כֶּס" וְלֹא
נֹאמַר "כֶּסֶּא", וְאִף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵּי? נִשְׁבַּע

(* מִנְהִיגֵינוּ שׁוֹמְרִים עִמָּמִים מִלֵּת זָכַר. הַרְאֵשׁוֹן זָכַר (כַּסּוּל) וְהַשֵּׁנִי זָכַר (בְּצִיּוּרָה).

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יד) וְשִׁים בְּאָזְנֵי וְגו'. צִרִיף לְדַעַת לְמַה
נִתְיַחֵד מֵאֶמֶר זֶה לַיהוֹשֻׁעַ לְבַד.
וְאוֹלֵי כִי לְצַד שָׂרָאָה יְהוֹשֻׁעַ עֵצֶם
הַקַּעֲסֵת עַמְלֶק וְתִקְפוּ וְלֹא הָיָה בּוֹ כַּחַ
לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּלִיּוֹן אֶלָּא שֶׁהִחְלִישׁ לְבַד
וַיֵּשׁ בְּלָבוֹ שֶׁל צִדִּיק אִיף לֹא עָשָׂה ה'

מֶה שֶׁרָאוי לַעֲשׂוֹת בְּרִשָּׁע זֶה, לָזֶה בֹּא
ה' לְהַפִּיג צָנָתוֹ וְצָנָה לְמֹשֶׁה לֵאמֹר לוֹ
בְּאָזְנוֹ פְּרוֹשׁ כִּי הַדָּבָר הוּא לְהַשִּׁיב לְמַה
שֶׁבִּלְבוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְאֵמֶר לוֹ כִּי לֹא
יָדַג עַל הַדָּבָר מִחָא אֶמְחֶה וְגו' וְדָבַר
ה' כְּאֵלּוֹ כִּבְר הָיָה וְתִהְיֶה זֹאת נִתְמַלֵּא.

וְטַעַם כָּפֹל מִחָא וְגו' אוֹלֵי שֶׁרָמּוּ לָנוּ
זְמַנִּים שִׁימְחָה בָּהֶם, א' בִּימֵי שְׁאוּל
וּכְנָגְדוֹ אָמַר מִחָא, ב' בִּימֵי מֶרְדֳּכִי
וּכְנָגְדוֹ אָמַר אֶמְחֶה, וְאַחַת לַעֲתִיד
וּכְנָגְדוֹ אָמַר מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: תּוֹרָה טו
חֲסֻלַּת פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח

בו: (עמוס א) "וְעִבְרְתוּ שְׁמֶרָה נֶצַח". (תהלים שם) "וְעָרִים
נִתְשָׁפָה אֶבֶד וְזָכָרם הָמָּה", מהו אוֹמֵר אֶתְרִיו? "וְה'
לְעוֹלָם יֵשֵׁב", הָרִי הָשֵׁם שְׁלֹם, "כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ",
הָרִי הַכְּסֵא שְׁלֹם:

הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שָׁאִין שְׁמוֹ שְׁלֹם וְאֵין כְּסָאוֹ שְׁלֹם
עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק כָּלוּ, וּכְשִׁימְחָה שְׁמוֹ,
יִהְיֶה הָשֵׁם שְׁלֹם וְהַכְּסֵא שְׁלֹם, שְׁנֶאֱמַר: (תהלים ט)
"הָאוֹיֵב תָּמוּ חֲרָבוֹת לְנֶצַח" – זֶהוּ עֲמֶלֶק שֶׁכְּתוּב

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן. חסלת פרשת בשלח

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמו - רנב

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' א

34 בימות המשיח כיון שסובר שבאותו זמן ישאר אור השמש והירח
35 כפי שהוא כיום. מתרצת הגמרא: אִיִּי וְאִיִּי – זה וזה ושני
36 הפסוקים: כוונתם לְעוֹלָם הָכָא שלגביו מודה שמואל שהטבע
37 ישנתה, וְלֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – הפסוק האומר שהשמש והירח יתביישו
38 ולא יאירו, עוֹסֵק בְּמִחְנָה שְׂכִינָה, שבו יהיה אור חזק, זו השכינה,
39 כָּאֵן – והפסוק האומר שאור הלבנה והחמה יתחזק עוֹסֵק בְּמִחְנָה
40 צְדִיקִים.
41 הגמרא חוזרת לדון בענין תחיית המתים: רָבָא רַמִּי – הקשה, כְּתִיב
42 (דברים לב ט) 'אֲנִי אֱמִית וְאֶחָדָה', וְכִתְּבִי בַּחֲמִשָּׁה הַפְּסוּקִים 'מִחְצִיתִי וְאֲנִי
43 אֶרְפָּא', וְקִשְׁיָא, הֲרִי הַשְׁתָּא – עתה השמיענו הפסוק בתחילתו
44 שְׂאֵחָיוֹ מִחְיָי – שה' מחיה את המתים, ואם כן מֶרְפָּא – שירפא את
45 המוכים, לֹא כָּל שֶׁכֶּן שהוא יכול, ולבאורה מיותר לומר זאת. אֶלָּא
46 הביאור בפסוק הוא, שכדי שלא יטעו לחשוב ש'אני אמית ואחיה'
47 אין פירושו שה' יחיה את המתים, אלא שיחיה ויוון את החיים
48 ויברא את הנולדים, לפיכך אֶמֶר תְּקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מֶה (מִי) שְׂאֵנִי
49 מִמִּית, אותם אֲנִי מְחִיֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'מִי' שְׂמִחְצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא היינו את
50 המוכים, שהרי אין רפואה שייכת אלא אצלם.
51 הגמרא מביאה ברייתא שמבארת את הפסוק בדברי רבא: תָּנוּ
52 רַבִּנָּן, נֹאמַר בַּפְּסוּק (שם) 'אֲנִי אֱמִית וְאֶחָדָה', יָכוֹל הֵיית לומר שכוונת
53 הפסוק היא שתהיה מִיתָה בְּאֶדָם אַחֵר וְחַיִּים בְּאֶדָם אַחֵר, כלומר,
54 שהקדוש ברוך הוא ימית אדם זה ויחיה אדם אחר, בְּדִרְכָּה שְׂהֵעוֹלָם
55 נוֹהֵג בּוֹמָן הַזֶּה, שאנשים מתים ואחרים נולדים, תִּלְמוּד לומר
56 בַּחֲמִשָּׁה הַפְּסוּקִים 'מִחְצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא', וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּן שְׂמֵה מִכָּה
57 וְרִפּוּאָה בְּאֶחָד – כשם ש'מחציתי ואני ארפא' מדבר באותו אדם
58 שהוכה שירפאהו הקב"ה, שהרי אין רפואה אלא למכה, אָף מִיתָה
59 וְחַיִּים בְּאֶחָד – כך גם במה שנאמר 'אני אמית ואחיה' הכוונה היא
60 שלעתיד לבא יהיה הקב"ה את אותם שמתו, וּמִכָּאֵן תִּשְׁוֶה
61 לְאֻמְרִים אֵין תְּחִיית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, שכן בפסוק זה מוכח שיחיה
62 הקב"ה את המתים. דָּבָר אַחֵר, הפירוש הוא אומר הקדוש ברוך
63 הוא, בְּתַחֲלָה מֶה שְׂאֵנִי מִמִּית וְאֲנִי מְחִיֶּה, כלומר, כפי שהיה האדם
64 כשהמתני אותו כבנו, יִהְיֶה כְּשֶׁאִקִּים אוֹתוֹ לַתְּחִיָּה, אָף אִם בַּחֲיִיו הִיָּה
65 בּוֹ מוֹם, וְהָרִי, מֶה שְׂמִחְצִיתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא – ולאחר שיקומו המתים
66 ארפא את מומיהם.

1 בפסוק אחד (ישעיה כה ח) 'בְּלַע הַמָּוֶת לְנֶצַח', דהיינו, שלעתיד לבא
2 יבולע מלאך המות ולא ישלוט עוד להמית בני אדם, וְכִתְּבִי בַּפְּסוּק
3 אַחֵר (שם טו כ) 'לֹא יִהְיֶה מָשֶׁם עוֹד עוֹל יָמִים וְיָקֵן אֲשֶׁר לֹא יִמָּלֵא
4 אֶת יָמָיו כִּי הַנֶּעַר בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוּת', כלומר, שיאריכו האנשים
5 ימים ואם ימות אדם בן מאה שנה יאמרו שנער מת, הרי שלעתיד
6 לבא יהיו אנשים שימותו. וְתִרְצֵן עוֹלָא, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – בפסוק
7 הראשון מדובר בְּיִשְׂרָאֵל, שמהם אכן לא ימותו כלל לעתיד לבא,
8 ואילו כָּאֵן – בפסוק השני מדובר בְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, שמהם ימותו, אך
9 לאחר אריכות ימים.
10 מקשה הגמרא: וְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים מֵאֵי בְּעוֹ הָתֵם – מה יעשו שם עובדי
11 כוכבים, כלומר, הרי באותו זמן לא יחיו כלל גוים מאחר שלא
12 יקומו בתחיית המתים. מתרצת הגמרא: הכוונה לגוים דְּכִתְּבִי
13 לגביהם (שם טז ח) 'וְעוֹבְדֵי יָרִים וְרָעוּ צִנְאֵנְכֶם וְכָנִי נָכַר אֲכַרְיָכֶם
14 וְבוֹרְמֵיכֶם', ופירוש הפסוק הוא, שלעתיד לבא יעמדו גוים ('זרים')
15 וירעו את צֵאן יִשְׂרָאֵל, ונכרים יחרשו את שדותיהם ויעבדו
16 בכרמיהם, וגוים אלו יאריכו ימים אך ימותו לבסוף, ובהם עוֹסֵק
17 הפסוק השני.
18 הגמרא דנה עוד בביאור הנואות לעתיד לבא: רַב הַסְּדָא רַמִּי,
19 כְּתִיב (ישעיה כד כג) 'וְחִפְּרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי מֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת
20 בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם', ופירוש הפסוק הוא שלעתיד לבא יתביישו
21 החמה והלבנה ולא יאירו, וְכִתְּבִי בַּפְּסוּק אַחֵר (שם ל כו) 'וְהָיָה אֹר
22 הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֹר הַחֲמָה יִהְיֶה שְׂבָעִתִּים כְּאֹר שְׂבָעִת הַיָּמִים
23 בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה' אֶת שָׁבֵר עֲמוֹ וּמִחֵץ מִכְתּוֹ יֶרְפָּא', הרי שאורם דווקא
24 יתחזק לעתיד לבא. וְתִרְצֵן רַב חֲסֵדָא, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן לְעוֹלָם הָכָא
25 כָּאֵן לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחַ – בימות המשיח יתחזק אור הלבנה ויהיה כאור
26 החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים, אך
27 בעולם הבא יתביישו השמש והירח ולא יאירו כלל מפני שיהיו
28 בעולם רק זיו וזהר מראה השכינה.
29 מקשה הגמרא: וְלִשְׁמִיאל דְּאָמַר שֶׁאֵין שִׁינֵי בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה וְ-שֶׁל
30 עֲבָשׁוֹן לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחַ, אֶלָּא שְׂעֵבֶד מְלָכִיּוֹת בְּלָבָד – שלא יהיו
31 ישראל משועבדים למלכי האומות, אך שאר הדברים לא ישנתנו,
32 מֵאֵי אִימָא לְמִיָּא – כיצד הוא יתרץ את הסתירה בין הפסוקים,
33 הרי לשיטתו אין לפרש שהפסוק 'ויהיה אור הלבנה' וגו' עוֹסֵק

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

9 עֶקְשָׁנִין – אינה עוסקת בערב פסח שחל בשבת, משום שאם כן הרי
10 היא נסתרת מהסיפא שנאמר בה שאם נמצאה ב"ד שחל להיות
11 בשבת אין צורך להטביל את הקופיץ. ועל כרחק שאין להעמיד
12 את המשנה כרבנן, לאה כבן תימא, ומוכח כן ממהשגה, שסבר
13 שאף בחגיגת י"ד נאמר איסור שבירת עצמות.
14 הגמרא דוחה מסקנא זו שהמשנה כבן תימא, ומנסה להעמיד
15 אפשרות אחרת לבארה כדעת רבנן: וְאֶלָּא מדובר ברישא כְּשֶׁבָא
16 הפסח

1 הפסח שמא יש להם סכין, מכל מקום הרי יצטרכו לה בט"ו לצורך
2 חגיגת חמישה עשר, ומאחר שבשבת אסור להטביל כלים בודאי
3 כבר הטבילוה ב"ג, וכן אם מצא קופיץ בְּחִמְשָׁה עֶשְׂרִי, שוֹחֵט בָּהּ
4 מִידָּה את השלמים שמקריב, שמתוך שהבעלים זקוקים לה ביום זה
5 ודאי הטבילוה לפני יום טוב, ואם נִמְצְאָה קוֹפִיץ קְשׁוּדָה לִפְנֵי, אף
6 כשנמצאה ב"ד שחל בחול תָּרִי הִיא כְּסִפִּין ורשאי לשחוט בה בלא
7 שיטבילנה, שכן ודאי הוטבלה עם הסכין ב"ג הואיל וקשורה
8 עמה. מְקַבֵּל דְּרִישָׁא – משמע שהרישא של הברייתא לֹא בְּשִׁבְתָּ

דְּבָרָךְ: ג יז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אַחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גִּעְרַת זֵדִים אַרְוִירִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל
 מַעְלֵי חִרְפָּה וְבוֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצִיתִי: ד כה דִּבְקָה לַעֲפֹר
 נִפְשִׁי חִינִי בְּדִבְרֶךְ: כו דְּרָכֵי סִפְרֹתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךְ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרֹתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דִּבְקָתִי
 בַּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיֹשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אַרְוִץ בִּי תִרְחִיב לִבִּי: ח לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרָנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 פִּירְבוּ חֲפָצִתִּי: לו הִטִּלְבִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינֵי מִרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכְּךָ
 חִינִי: לח הִקָּם לַעֲבָדְךָ אִמְרַתְךָ אֲשֶׁר לִירָאָתְךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרֹתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תִּאֲבָתִי לִפְקֹדֶיךָ בְּצִדְקַתְךָ חִינִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תִּשׁוּעָתְךָ בְּאִמְרַתְךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר בִּי־בִטְחֹתִי בְּדִבְרֶךְ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד בִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּירָה בַּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֹּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֹּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָךְ לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ וְזֹאת
 נִחַמְתִּי בְּעֵינֵי בִי אִמְרַתְךָ חִיתֵּנִי: נא זֵדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: א יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: גג זִלְעָפָה אַחֲזַתִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת חַיִּילִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרֵי: נה זְכַרְתִּי בְּלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיִּתְהַלְלִי בִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אִמְרַתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי בְּאִמְרַתְךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְּרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדֹתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פְּקוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מְלֵאכָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵג וְעֵתָה אִמְרַתְךָ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זֵדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי בִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עֲשׂוֹנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךְ
 יחֲלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה בִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמּוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִחֲנֵנֵנִי חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי בְּאִמְרַתְךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זֵדִים בִּי־שֹׁקֵר עוֹתוֹנֵי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקְדוֹתֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיִלְבִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֶּא פִלְתָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךְ
 יִחְלָתִי: כב פָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרַתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג בִּי־חִיִּיתִי בְּנָאֹד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד פִּמָּה יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה פָּרוּ לִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו פִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֵר וְדִפּוּנִי
 עוֹדֵנִי: כז פִּמְעַט פִּלּוּנִי בָאָרֶץ וְאַנִּי לֹא־עֹזֹבְתִי

פְּקוּדֵי: פח כַּחֲסֻדְךָ חִנֵּי וְאַשְׁמְרָה עֲדוּת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנַתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעֻמּוֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לֹאִלּוּ תוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשִׁיעַ אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רַשְׁעִים לְאַבְדָּנִי
 עֲדוּתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצוֹתֶיךָ מֵאֹד: מז מֵה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲכַמְנִי מִצוֹתֶיךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשְּׁפָלְתִּי כִּי
 עֲדוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרַתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מֵה־נִּמְלָצוּ לַחֲכִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֵאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נִעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חִנֵּי כִּדְבָרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רַשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוּתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שְׁנֵאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בְּחֻקֶּיךָ
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֻקֶּיךָ כִּי־שָׁקֶר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשְׁבַּת כָּל־רַשְׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוּתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׂקֵנִי וְדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֻסְדְּךָ וּחֻקֶּיךָ

לְמֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוּתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שְׁנֵאתִי:
 פ קכט כָּלֵאת עֲדוּתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרַתֶם נַפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצוֹתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב פִּנְה־אֱלִי וְחִנֵּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמְךָ: קלג פִּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשֶׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשְׂרָאֵל מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צוֹיֵת צִדְקָה עֲדוּתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צָרוּפָה אֲמַרְתָּ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבֶּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבּוֹה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאוֹנִי מִצוֹתֶיךָ שִׁעֲשִׁיעַ: קמד צִדְקָה
 עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק מה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֲצַרָה: קמו קָרָאתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוּתֶיךָ: קמז קִדְּמָתִי בְּנֹשֶׁף
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְּמוּ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחֻסְדְּךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִנֵּי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי זִמְּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יָדַעְתִּי מַעֲדוּתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רָאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךָ חִנֵּי:
 קנה רַחוּק מְרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִנֵּי: קנז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מַעֲדוּתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּטֻמָּה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רָאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֻסְדְּךָ חִנֵּי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְבָּרְךָ פָּתַח לִבִּי:

קע תבוא תחננתי לפניך פאמרתך הצילני:
 קעא תבענה שפתי תהלה כי תלמדני חקך:
 קעב תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק:
 קעג תהיידך לעזרני כי פקודיך בחרתי:
 קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי:
 קעה תחנינפשי ותהללך ומשפטך יעזרני:
 קעו תעיתי בשה אבד בקש עבדך כי מצותיך לא
 שכחתי:

קסב יש אנכי על-אמרתך פמוציא שלל רב:
 קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי:
 קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:
 קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין-למו מכשול:
 קסו שפירתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי:
 קסז שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד:
 קסח שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל-דרכי נגידך:
 ת קסט תקרב רנתי לפניך יהוה בדברך הבינני:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רתמים: ה אויה-לי כי-גרתי משך שכנתי
 עם-אהלי קדר: ו רבת שכנה-לה נפשי עם
 שונא שלום: ז אני-שלום וכי אדבר המה
 למלחמה:

א שיר המעלות אליהו בצרתה לי
 קראתי ויענני: ב יהוה הצילה נפשי משפת
 שקר מלשון רמייה: ג מה-יתן לך ומה-יסיף לך
 לשון רמייה: ד חצי גבור שוננים עם גחלי

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

עצמו. ואם כן, אף אתה אל תתמה על אלו ו-שלושת הפעולות
 הנזכרות לעיל, שאף על פי שהן משום מצוה, שנעשות כדי שיוכל
 להקריב את הפסח, והן אסורות רק משום שבות, מכל מקום לא
 ידחו את השבת, מפני שהן רק ממכשירי הפסח.
 אמר לו רבי אליעזר, ועליה - על ההזאה עצמה אני דן להתיירה
 בשבת לצורך הקרבת הפסח, שלא כדבריך. שהרי גם זה בכלל
 הקל וחומר הוא, ומה אם שחיטה שהיא אסורה משום מלאכה ואף
 על פי כן דוחה את השבת לצורך הקרבת הפסח, הווא שחיט
 אסורה רק משום שבות, אינו דין שתהיה דוחה את השבת לצורך
 זה.

1 הרי מסתבר שבכדי שלא תתבטל מצות הקרבת הפסח התיירו
 2 חכמים איסורי שבות שלהם אפילו כשניתן לעשותם לפני שבת.
 3 המשנה מביאה משא ומתן בין רבי אליעזר לרבי עקיבא שגם כן
 4 חולק עליו: השיב רבי עקיבא לרבי אליעזר ואמר, הווא ושמוים
 5 ממי אפר פרה אדומה על טמא מת כדי לטהרו, ביום השלישי
 6 וביום השביעי לטהרתו תיביה שאין לומר את הקל וחומר
 7 שאמרת, שהרי ההזאה ביום השביעי לטהרה קודם הפסח היא
 8 משום מצוה, כדי שיוכל להקריב את הפסח בזמנו, והיא אסורה
 9 בשבת רק משום שבות, ואף על פי כן אינה דוחה את השבת
 10 כשחלה ערב פסח, אף שמחמת כן לא יוכל הטמא להקריב את
 11 הפסח בזמנו, מפני שהיא רק ממכשירי הפסח ואינה נעשית בפסח

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

1 לית להו תפנתא להקריב את הפסח לא בפסח ראשון ולא בפסח
 2 שני. ואם כן לא ניתן ללמוד מכאן שמקריבים את הפסח בטומאה.
 3 רבי שמעון בן לקיש דורש ממקור אחר שהפסח קרב בטומאה:
 4 אלא אמר רבי שמעון בן לקיש, מהכא - מכאן יש ללמוד זאת, ממה
 5 שנאמר למשה בזמן שהיו בני ישראל במדבר (שם ה ב), "צו את בני
 6 ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".
 7 שלכאורה קשה, יאמר הכתוב לשלח טמאי מתים, ואל יאמר
 8 לשלח זבין ומצורעין, ואני הייתי אומר מעצמי ולומד בקל וחומר,
 9 אם טמאי מתים משתלחין מן המחנה, זבין ומצורעין שחמורים
 10 יותר, שכן טומאתם יוצאת עליהם מגופם, לא כל שכן
 21 משתלחים מהמחנה.

1 דאמר קרא בענין פסח שני (במדבר ט י-יא), 'איש איש כי יהיה טמא
 2 לנפשו או בדרך רחקה לכם או לדתיתכם, ועשה פסח לה' בחדש
 3 השני בארבעה עשר יום בין הערבים', שאדם שלא הקריב את
 4 הפסח בזמנו מחמת טומאתו או מפני שהיה רחוק מן המקדש,
 5 מקריב אותו בי"ד אייר. ומכאן יש ללמוד, שדווקא איש יחיד
 6 שנטמא נדחה להקריב בפסח שני, ואין הציבור שנטמאו רובם
 7 נידחין לפסח שני, אלא עבדי - מקריבים את הפסח במועדו
 8 במומחה.
 9 רבי שמעון בן לקיש מקשה על המקור שהביא רבי יוחנן: אמר ליה
 10 רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן, אימא - אמור באופן אחר את הדיוק
 11 מהפסוק, איש יחיד טמא נדחה לפסח שני, אך ציבור שרובו טמא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד שבט מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו שבט פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג שבט מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז שבט מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז שבט פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כח, פרק כג ועם כל... עד עמ' 56, ימיהם:

ליקוטי אמרים

פרק כג ועם כל הנ"ל יובן ויבואר היטב בתוספ' ביאור מה שאמרו בזה דאוריית'

וקב"ה כולא חד ובתיקוני' פירשו דרמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא לפי שהמצות הן פנימיות רצון העליון וחפצו האמיתי המלוכש בכל העולמו' העליוני' ותחתוני' להחיותם כי כל חיותם ושפעם תלוי במעשה המצות של התחתוני' כנודע. ונמצא שמעשה המצות וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון שממעשה זה נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש בעולמות ולכן נקרא' אברי דמלכא ד"מ כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או

1 פרק כג. למדנו בפרק הקודם, שלגבי הקב"ה אין דבר נפרד ממנו, כי
2 דיבורו של הקב"ה, שבאמצעותו נוצרו הנבראים, אינו דומה לדיבורו של
3 האדם: דיבורו של האדם נפרד משורשו, ואילו לגבי הקב"ה, הדיבור
4 מאחד תמיד אתו. אלא, מאחר שירידת ה"אור" וה"חיות" האלקי,
5 המחיה את הנבראים, היא
6 על-ידי צמצומים רבים
7 והסתרת פנים, כך שפנימיות
8 רצונו של הקב"ה מוסתרת
9 מהנבראים - יכולים הם,
10 בהרגשתם, להחשיב את
11 עצמם ל"מציאות". ועם
12 התרבות והתגברות
13 הצמצומים - עלולות
14 להיווצר גם "קליפות" ר"סטר
15 אחראי, המרגישות את עצמן
16 כנפרדות לגמרי מהקדושה
17 ומקב"ה. הרי, שהרגשת
18 הנבראים את עצמם
19 ל"מציאות" נובעת מהעובדה
20 שפנימיות רצונו של הקב"ה

21 מכוסה ומוסתרת מהם. מהאמור מובן שדבר שמאיר בו פנימיות רצונו
22 של הקב"ה בהתגלות - קשור ומאוחד כולו עם הקב"ה. שכן, אין כאן
23 הסתרת פנים, הגורמת שהנברא יוכל להרגיש את עצמו ל"מציאות".
24 ועם כל הנזכר לעיל, יובן ויבאר היטב בתוספת פאור מה
25 שאמרו בזה: ד"אורייתא וקדשא-בריד-הוא פלא חד", -
26 תורה והקב"ה הם דבר אחד, וב'תקונים'² פ'רשו ד"רמ"ח
27 פקודין - שמאתים ארבעים ושמונה מצוות-העשה, אינון - הן,
28 רמ"ח אברין דמלכא". - מאתים ארבעים ושמונה אברי
29 המלך, הקב"ה מלך העולם. משמעות כינוי המצוות בשם
30 "אברין דמלכא" (אברי המלך), היא: כשם שכל אבר הוא כלי
31 לכוח מיוחד בנפש, המתלבש באותו אבר, למשל - העין היא
32 אבר וכלי מיוחד לכוח הראיה, האוזן הוא כלי מיוחד לכוח
33 השמיעה, וכך הלאה - כך כל מצוה, היא כלי מיוחד
34 ל"המשכה" מיוחדת מרצון הקב"ה. המצוות בכללותן הן רצונו
35 של הקב"ה - הקב"ה רוצה שבני ישראל יקיימו מצוות - וכל
36 מצוה כשלעצמה, היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של רצון
37 הקב"ה, הנמשכת ומגיעה למטה על-ידי שיהודי מקיים אותה
38 מצוה שציווה הקב"ה לעשותה. לכן, נקראות המצוות "אברין
39 דמלכא" (אברי המלך). כאן מתבקש, איפוא, הסבר - שהרי מן
40 הנאמר ב'תיקונים' יוצא, שהמצוות (כל ענינה של התורה הוא
41 פירוש והסתרת המצוות) הן "אברים דמלכא" בלבד, היינו, אף
42 שהאבר, אמנם, מאחד עם הכוח המלוכש בו, אך אין הוא דבר
43 אחד ממש עם אותו כוח: האבר והכוח הם שני דברים נפרדים,
44 ועל אף התאחדותם אין הם דבר אחד ממש. ואילו ביחס

45 לתורה, נאמר ב"זוהר", שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש -
46 כלומר, יותר מאשר התאחדות האברים עם הכוחות. כך מסביר
47 רבנו הזקן את ההבדל בין לימוד תורה לקיום מצוות - ל'פי'
48 שהמצות הן פנימיות רצון העליון וחפצו האמיתי, המלכש
49 בכל העולמות העליונים
50 ותחתונים להחיותם, -
51 כלומר: רצונו של הקב"ה
52 בעולמות, שהוא רוצה
53 בקיומם ומחיה אותם
54 באותו רצון - הנה
55 המצוות הן הפנימיות
56 שבאותו רצון שיש
57 להקב"ה בעולמות. שכן,
58 מדוע רוצה הקב"ה בכל
59 העולמות? - מפני שהוא
60 רוצה במצוות, שבני
61 ישראל יקיימו מצוות;
62 הקב"ה מתענג, כביכול,
63 ממה שבני ישראל
64 מקיימים מצוות. ומחמת
65 הרצון והתענוג שיש לו מקיום המצוות - הוא מחיה את כל
66 העולמות (הרי זה למשל, כמי שנוסע בדרך רחוקה כדי להרוויח
67 כסף, ברור שבעצם הנסיעה מתבטא רק חיצוניות הרצון -
68 בשעה שהרצון הפנימי, הוא - להרוויח כסף; וגם הריווח אינו
69 עדיין הרצון הפנימי האמיתי, שכן הוא מעוניין בריווח רק כדי
70 לקנות בו את הדרוש לו לחיי נפשו - הרי, שרצונו הפנימי
71 האמיתי הוא בדברים שהוא יקנה באותו כסף, ויתענג מהם.
72 מרצון זה, נובע רצונו להרוויח כסף, וממילא גם רצונו לערוך
73 את הנסיעה. כך נבין גם ביחס לעולמות ולמצוות, הקב"ה רוצה
74 בקיום העולמות, מפני שהוא רוצה במצוות. הרי שהמצוות הן
75 הן רצונו ותענוגו הפנימי של הקב"ה, ובגלל רצונו זה במצוות -
76 הוא רוצה גם בעולמות ומחיה אותם). פי כל חיותם ושפעם
77 - של כל העולמות, תלוי במעשה המצות של התחתונים,
78 כנודע, - שעל-ידי שיהודי מקיים מצוה - הוא "ממשך" חיות
79 ושפע בכל העולמות. ונמצא - הרי, שמעשה המצות וקיומן
80 הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון, - של הקב"ה,
81 שממעשה זה - של המצוות, נמשך אור וחיות רצון העליון
82 להתלבש בעולמות. - הקב"ה רוצה בעולמות, מפני שיש בהם
83 מעשה המצוות, כפי שאמרנו במשל: הדברים אותם יקנה בכסף
84 שירוויח - הם הלבוש הפנימי לרצונו החיצוני. ולכן נקראות
85 - המצוות, "אברי דמלכא", - אברי המלך, ד"רמ"ח משל,
86 כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי
87 אליה מכל וכל, - כמו שאנו רואים פי מיד שעולה
88 ברצונו של אדם לפשוט ידו או רגלו, הן נשמעות

אברי גוף האדם המקומים המצוה, שבה ובחנית המעשה
של נפש האלהית מלבש בהם – באברים, בשעת מעשה
וקיום המצוה, – עלידי האברים, הם – האברים, נעשו
מרכבה ממש לרצון העליון, כגון: היר המחלקת צדקה
לעניים, או עושה מצוה
אחרת, – בשעה שהיד

עוסקת בקיום מצוה, היא
הופכת לבחנית "מרכבה"
לרצון העליון, כלומר:
היא מתבטלת לגמרי
לרצון העליון. ברם, אין
היד הגשמית בטלה
ומאוחדת, באותו מעמד,
לרצון העליון, באותה
מדה כפי שזה בכוח
המעשה של הנפש
האלקית, שכאמור,
התאחדות עם הרצון
העליון היא כהתאחדות
הגוף עם הנשמה – הרבה
יותר מאשר התאחדות
ה"מרכבה" עם ה"רוכב".
שכן, גוף ונפש, למרות

שהם שני "עצמים" שונים ורחוקים אחד מהשני – גשמיות
ורוחניות – הם בכל זאת מתאחדים באחדות מלאה, הגוף כל
כך בטל ונשלט עלידי הנפש, שאין שום חלק בגוף, אף הקטן
ביותר, שלא יהיה חדר ב"חיות" הנפש, וכל קורט "חיות" של
הנפש בגוף, הופך לחיים גופניים. כך גם – ביטולו ויחדו של כוח
המעשה לגבי הרצון העליון. לעומת זאת, היד הגשמית עצמה,
שעושה את המצוה, היא רק בבחינת "מרכבה" לרצון העליון.
"מרכבה" אכן בטלה לגמרי ל"רוכב", אך בכל זאת איננה
מאוחדת אתו. וכפי שזה ביחס ל"יד" שעושה מצוה – כך הוא
גם ביחס לשאר האברים – ורגלים המהלכות לרכב מצוה,
וכן הפה ולשון שמדברים דברי תורה, והמח שמדבר
בדברי תורה ויראת שמים ובגדלת ה' ברוך-הוא. – הרי
כשאותם אברים עוסקים בקיום מצוות, הם בטלים לגמרי,
כ"מרכבה", לרצון העליון שבתוך אותן מצוות. וזהו שאמרנו
רז"ל: "האבות הן הן המרכבה", – משום, שכל אבריהם

לרצונו תכף ומיד בלי שום צווי ואמירה להן, – לידו
או לרגלו, ובלי שום שהיה כלל, אלא כרגע ממש
בשעלה ברגליו – באותו רגע ידו ורגלו מבצעות את רצונו,
האדם אינו זקוק לשום טיפול ומאמץ של רצונו כדי להפעיל

את היד או הרגל
ולהשפיע עליהן לבצע
את רצונו – זו משמעות
המלים "בלי שום צווי"
9 ואמירה. שכן, טיפולו
של ה"כוח" להפעלת
השפעתו הוא כאילו
12 בדרך של צווי ומתן
13 פקודה למושפע על-ידו
14 שיעשה משהו. כפי שאנו
15 רואים באברים, הרי הם
16 בטלים לחלוטין לנפש
17 ומאוחדים איתה. כך
18 דרך-משל החיות של
19 מעשה המצוה וקיומן,
20 – לכאורה משמע,
21 שהכוונה כאן ל"חיות"
22 המחיה את העשיה ואת
23 ביצוע המצוה, כלומר:

רוח-החיים שבקיום המצוה; לא ה"חיות" שב"מציאות" האתרוג,
למשל, אלא ה"חיות" של מצות האתרוג, כפי שה"חיות" שרויה
26 בקיום ובמעשה המצוות, הוא – חיות זו, כמל לגמרי לגבי
27 רצון העליון המלבש בו, – ב"חיות" מעשה המצוות, ונעשה
28 – אותה "חיות" לו – לרצון העליון, ממש כגוף לנשמה. וכן
29 הלבוש החיצון של נפש האלהית שבאדם המקום ועושה
30 המצוה, שהוא כח ובחנית המעשה שלה, – "כוח המעשה"
31 של הנפש האלקית, המשפיע ומפעיל את הפעולות המעשיות
32 של כל מה שציווה הקב"ה לעשות – נקרא "לבוש החיצוני של
33 הנפש האלקית", בהשוואה לכוחות הדיבור והמחשבה, שהם
34 לבושים פנימיים יותר מאשר "כוח המעשה" הפועל בדבר זה.
35 הרי, כוח מעשה זה הוא מתלבש בחיות של מעשה המצוה,
36 ונעשה גם-כן כגוף לנשמה לרצון העליון – כוח המעשה
37 מתאחד עם הרצון העליון באותה מדה שהגוף מתאחד עם
38 הנשמה, וכמל אליו – לרצון העליון, לגמרי. ועל כן, גם

3. כפילות הלשון "מעשה המצוות וקיומן", אפשר היה לכאורה להסביר כך: "החיות של מעשה המצוות" – החיות של המצוה הנעשית,
החיות של האתרוג למשל: "וקיומן" – קיומו הפיזי של האתרוג (בטלים לרצון העליון). מעיר כאן כ"ק אדמו"ר שליט"א, ש"ממה
שכתוב שבאדם המקיים ועושה המצוות לא משמע כן" ממה שלהלן מובאים שני הביטויים "מעשה" ו"קיום" ביחס לאדם, שהוא עושה
ומקיים – לא משמע ש"קיום" הוא קיומו הפיזי של הדבר בו נעשית המצוה. מהערה זו מובן, ש"מעשה" ו"קיום" המצוות, הם שני
אופנים בביצוע המצוה: מעשה – פעולת עשיית המצוה, המביאה לביצוע המעשי של המצוה, למשל: ההתעטפות בטלית, הנחת ה"של
ראש" על הראש, וכדומה; קיום – כשהמצוה כבר נעשית ומתקיימת בפועל; כשהוא כבר לבוש בטלית ובתפילין, כשהוא יושב כבר
בסוכה, וכדומה. או אפשר שהכוונה ב"קיום" היא, שישנן מצוות שקיומן אינה קשורה ל"מעשה", בעשייה ממשית (כמו שהדבר בהרבה
מצוות, במיוחד במצוות-לא-תעשה, שהן גם "כאילו עשה"), ואלה הם שני הביטויים: "מעשה" ו"קיום" המצוה. אך עדיין יש להבין
את המלה "הוא" (בטל לגמרי...), כמו גם את המלה (המלוכש) "בו" – אם הכוונה למלה "חיות", היה לכאורה צריך להשתמש כאן
בלשון נקבה? ומדוע משנה רבנו הזקן את הסדר להלן: "המקיים" ולאחר מכן "עושה"? 4. בראשית רבה מז, ו.

ואם כן, הרי זה רק באופן חלקי ולעתים מסוימות בלבד: בשעה 13
שהוא מקיים מצוה, בטל האבר שעושה את המצוה, לרצון 14
הקב"ה בבחינת "מרכבה". עד כאן דובר אודות שני אופני 15
הביטול לרצון העליון: א) ביטול כמו "מרכבה" ל"רוכב" (= 16
האברים הגשמיים 17
המקיימים מצוות). ב) 18
ביטול ויחוד כמו גוף 19
ונשמה (= כוח המעשה 20
בשעת קיום המצוות). 21
להלן יוסבר, שקיימת 22
התאחדות עליונה יותר עם הרצון העליון, והיא – יחודם של 23
הלבושים הפנימיים עם התורה. 24

ליקוטי אמרים

קדושים ומובדלים מענייני עוה"ז ולא נעשו מרכבה
רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם:

1 כלם היו קדושים ומבדלים מענייני עוה"ז, ולא נעשו
2 מרכבה – לשום דבר, רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם: –
3 מה שחכמינו ז"ל מציינים את האבות כ"מרכבה" אל הקב"ה,
4 הרי זה מחמת שכל חלקי גופם, היו תמיד בטלים ומסורים
5 לחלוטין להקב"ה – לכן
6 הם מייצגים את הבחינה
7 התמידית והמלאה של
8 "מרכבה". ואילו ביחס
9 לבני ישראל, שאינם
10 במדרגת האבות, אפשרי
11 הדבר שאותו אבר, שבשעה אחת הוא "מרכבה" לרצון העליון
12 – יהיה בשעה אחרת "מרכבה" לדבר שאינו כפי הרצון העליון.

יום שני י"ב שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, בעליונים].

העליון הוא הוא הדבר הלקה עצמה שמהרהר ומדבר בה, 50
שכל ההלכות הן פרטי המשכות פנימיות רצון העליון 51
עצמו, – כל הלכה מייצגת פרט מסוים מרצונו של הקב"ה 52
הנמשך באותה הלכה, שפך עלה ברצונו יתברך, – כך רוצה 53
הקב"ה, שדבר זה מורה 54
או כשר או פטור או 55
זכאי או להפך; – שדבר 56
זה אסור או פסול, או חייב 57
וכו'. ומאחר שכל הלכה 58
היא פרט ברצונו של 59
הקב"ה, הרי בשעה 60
שהאדם מהרהר או מדבר 61
באותה הלכה, הוא מאחד 62
עם הרצון העליון, במדה 63
הגבוהה ביותר של 64
התאחדות, למעלה גם 65
מהתאחדות הגוף והנפש. 66
וכן כל צירופי אותיות 67
הנ"ך הן המשכות רצונו והחכמות – של הקב"ה, המיוחדות 68
באין-סוף ברוך-הוא בתכלית היחוד, שהוא – הקב"ה עצמו, 69
הוא היודע והוא הפועל בו. – והוא הידוע, הרי, שחכמתו 70
ורצונו של הקב"ה, והקב"ה עצמו, הם דבר אחד ממש, וברצון זה 71
וחכמה זו מתאחדים כוחות המחשבה והדיבור, בשעה שיהודי 72
מדבר או מהרהר בתורה. ההבדל שבין מצוות לתורה, יוסבר 73
ביתר הרחבה, באמצעות משל: מלך ציווה על עבדיו לבנות לו 74

25 אך המחשבה וההרהר בדברי תורה שפנתו, וכך הדבור
26 בדברי תורה שפנתו, שהם – כוחות המחשבה והדיבור,
27 לבושים הפנימיים של נפש האלהית, – ומאחדים יותר עם
28 הנפש האלקית מאשר כוח המעשה של הנפש האלקית, שאינו
29 אלא לבוש חיצוני בלבד,
30 וכל-שכן נפש האלהית
31 עצמה המלבשת בהם – 3
32 בלבושי המחשבה והדיבור
33 בתורה, כלם מיוחדים
34 ממש ביחוד גמור ברצון
35 העליון, – יחוד גמור,
36 משמעו, שהם נעשים אותו
37 דבר ממש – לא
38 כהתאחדות הגוף עם
39 הנפש, שהם, כאמור לעיל,
40 דברים נפרדים
41 המתאחדים אך בכל זאת
42 אינם דבר אחד לחלוטין
43 וכל אחד נשאר במהותו העצמית. "יחוד גמור" פירושו: כמו
44 התאחדות הנפש עם כוחותיה, שהם גם חלק מהנפש, הרי יחודם
45 עם הנפש הוא מלא. כך גם הנפש האלקית וכוחות המחשבה
46 והדיבור שלה – מאחדים ביחוד גמור עם הרצון העליון, בשעה
47 שיהודי מהרהר או מדבר דברי תורה, ולא מרכבה לבד, –
48 להלן מוסבר מדוע ואיך מתאחדים הלבושים הפנימיים,
49 באמצעות התורה, עם הרצון העליון ביחוד גמור. כי רצון

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד – בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...ואולי הזכירו כאן "מרכבה" – מפני שהמוח והפה, הם המוח והדיבור בתורה דעסקי' בזה – הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני הביטול והיחוד המוזכרים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה, בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" – באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד – כמו שהדבר במוח וכפה עצמם.

לנבראים להרגיש את עצמם ל"מציאות", ומאחר שבשעה
שיהודי לומד תורה, מוסרת הסתרה זו, ופנימיות הרצון העליון
היא בהתגלות מלאה – ממילא ה"יחוד" הוא מלא. **וְלֹא עוֹד**
אַלֵּא – יתירה מזו, שִׁיחודם – של הנפש וכוחותיה עם הקב"ה

בשעה שיהודי לומד

תורה, הוא בְּיָתֵר שְׁאֵת

וְיֵתֵר עַז מִיְחוד אִיז אִיז

סוֹף בְּרוּךְ־הוּא

בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, – עם

העולמות הרוחניים

העליונים. מֵאַחַר שְׂרָצוֹן

הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּגִלּוֹי מִמֶּשׁ

בְּנֶפֶשׁ וּלְבוּשִׁיהָ

הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, שְׁהִי

הוּא הוּא הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה,

– בֵּה הֵם עוֹסְקִים;

ולעומתם – וְכָל

הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים

מְקַבְּלִים חַיּוּתָם – רק,

מֵאִוֵּר וְחַיּוּת תְּנַמֶּשֶׁךְ –

ממֵה שְׁנוּבֵעַ, מִתְּתוֹרָה,

שְׁהִי רָצוֹנוֹ וְחֻבָּתוֹ

יִתְבָּרֵךְ, – כאמור

ש"שכל" התורה הוא

חכמתו של הקב"ה, ו"פסק

ההלכה" – רצונו של

הקב"ה. בְּדִכְתִּיבִי: **"כָּלֵם**

בְּחֻבָּה עֲשִׂיתִי", – הרי,

ש"חכמה" היא המקור

לבריאת וקיום כל העולמות. **וְאִם־כֵּן הַחֻבָּה – שְׁהִי הַתּוֹרָה**

– היא, לְמַעַל מְבָלֵם, – מאחר שהיא ה"מקור" לכל

העולמות. וְהִיא חַיָּה – התורה, רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ הַנִּקְרָא **"סוֹבֵב**

כָּל עֲלָמִין", – המשפיע בכל העולמות בצורה "מקיפה".

כלומר: הוא למעלה מכל העולמות, ולכן אין הוא יכול

להתלבש בתוך העולמות, בפנימיות, אלא הוא משפיע עליהם

בבחינת "מקיף" – כפי שיוסבר להלן: שְׁהִי בְּחִינַת מֵה שְׁאִינוֹ

יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ עֲלָמִין – בפנימיות העולמות, רק מִחִיָּה

וּמֵאִיר לְמַעַל בְּבְחִינַת מְקִיף, – מעליהם, בהיותו למעלה

מהתלבשות בתוך העולמות, וְהִיא חַיָּה – בחינה זו שהיא

למעלה מכל העולמות, הַמְתְּלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ וּלְבוּשִׁיהָ בְּבְחִינַת

גִּלּוֹי מִמֶּשׁ בְּשַׁעוֹסְקִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה, **"וְאִתְּעַלְגֵּב דְּאִיהוּ**

לֹא חַי כו"ם" – ואִתְּעַלְפִי שאין הוא רואה זאת. יהודי, בשעה

שהוא לומד תורה, אינו מרגיש בהתאחדות נפשו עם הקב"ה,

ואילו נשמתו – חשה בכך, **[וּמִשּׁוּם חֵכִי – ולכן, יָכוֹל לְסַבֵּל,**

– את ההתאחדות הנעלה עם הקב"ה, מִשּׁוּם – מפני, דְּלֹא חַי,

– שאינו מרגיש. מֵחֵשְׁאִיזֵכֵן בְּעֲלִיּוֹנִים]. – שונה הדבר

1 ארמון יפה, והכין למטרה זו ספר מיוחד, בו נרשם במפורט כיצד
2 ואיך רוצה ומבין המלך שאותו ארמון ייבנה. הרי, כשהעבדים
3 עוסקים בהקמת הארמון, הם קשורים ומאוחדים עם רצונו של
4 המלך שביחס לאותו ארמון ובנינו. ואילו כותלי הארמון

5 כשלעצמם, או פריטיו

6 האחרים של הארמון אינם

7 רצונו של המלך עצמו.

8 לעומתם – החכמים

9 שלומדים את ספר

10 התכניות, שבו רשם המלך

11 כיצד ייבנה הארמון – הרי

12 הם עוסקים ממש בחכמתו

13 וברצונו של המלך: הרשום

14 באותו ספר מייצג הרי את

15 חכמתו ורצונו של המלך.

16 כך גם בענייננו: במעשה

17 המצוות, מתלבש רצונו

18 של הקב"ה, ואילו

19 הפריטים בהם מקיימים

20 את המצוות אינם הרצון

21 עצמו. שונה הדבר ביחס

22 לתורה – "שכל" התורה

23 הוא אכן חכמתו של

24 הקב"ה, ו"פסק ההלכה"

25 הוא אכן רצונו של הקב"ה,

26 ובשיהודי עוסק בתורה,

27 במחשבה או בדיבור. הוא

28 מתאחד, בדרגה העליונה

29 ביותר, ברצונו ובחכמתו

30 של הקב"ה. וְהוּא שְׁכֵתוֹב – ב"זוהר", דְּ"אִיזִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ"

31 הוּא – כָּלֵא חֵד, – שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, וְלֹא

32 "אֲבִרִין דְּמִלְכָּא" לְחוּד בְּפִקּוּדִין. – ולא "אברים" בלבד של

33 המלך, כמו המצוות. שכן, כאמור, מאוחדות המצוות עם הרצון

34 העליון, כמו הגוף עם הנשמה – התאחדות של שני דברים

35 נפרדים. ואילו תורה והקב"ה הם דבר אחד ממש. וּמֵאַחַר שְׂרָצוֹן

36 הָעֲלִיּוֹן הַמִּיְחַד בְּאִיזִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּתִכְלִית הַיְחוד, הוּא

37 בְּגִלּוֹי לְגִמְרִי, וְלֹא בְּחֻסְתֵּר פָּנִים כָּלֵל וְכָלֵל, בְּנֶפֶשׁ הַאֱלֹהִית

38 וּלְבוּשִׁיהָ הַפְּנִימִי, שֶׁהֵם מִחֻשְׁבֶּתָהּ וְדִבְרֵיהָ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה

39 שְׁהֵאֲדֵם עוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה – בשעה שיהודי מדרהר ומדבר

40 דברי תורה, בא הרי הרצון העליון שבתורה לידי גילוי מלא

41 בנפשו ובמחשבתו ודיבורו. חֵרִי גַם הַנֶּפֶשׁ וּלְבוּשִׁיהָ – מחשבה

42 ודיבור, אֵלּוּ מִיְחָדִים מִמֶּשׁ בְּאִיזִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּאוֹתָהּ

43 שְׁעָה בְּתִכְלִית הַיְחוד, בְּיְחוד דְּבוּרוֹ וּמִחֻשְׁבֶּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה

44 בְּרוּךְ־הוּא בְּמַחְוֵתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ בְּנוֹכַח לְעִילָה, כִּי אֵין שׁוּם

45 דָּבָר נִפְרָד – מהקב"ה, כִּי־אֵם בְּחֻסְתֵּר פָּנִים בְּנוֹכַח לְעִילָה. –

46 רק על־ידי־זה שפנימיות הרצון העליון מוסתרת, אפשר

- 1 בנבראים של העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם
- 2 הזה, והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכולתם
- 3 "לקבל" יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען

יום שלישי י"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כט, ובזה יובן למה... עד עמ' 58, לקמן:

- 7 וְכֵן - במה שהוסבר, שיחוד נפשו של יהודי עם הקב"ה,
- 8 בשעת לימוד התורה, היא במדה המלאה ולמעלה מאשר
- 9 בשעת קיום המצוות, ויכן למה גדלה מאד מעלת העסק
- 10 בתורה יותר מכל המצוות, ואפילו מתפלה שהיא יחוד
- 11 עולמות עליונים - ובכל
- 12 זאת גדלה מעלת לימוד
- 13 התורה גם מתפלה - אלא
- 14 שלכאורה אפשר לשאול:
- 15 הרי יודעים אנו שמי שאין
- 16 "תורתו אומנתו", שאין
- 17 התורה עיסוקו התמידי,
- 18 עליו להפסיק מלימוד
- 19 התורה לשם תפילה - הרי
- 20 שהתפילה היא למעלה
- 21 מתורה? - מסביר רבנו
- 22 הזקן להלן: [והא - וזה,
- 23 דמי שאין תורתו אומנתו
- 24 צריך להפסיק, -
- 25 לתפלה, אין בכך הוכחה
- 26 שהתפלה היא למעלה
- 27 מתורה, אלא טעמו של
- 28 דבר הוא: הינו מאחר
- 29 דמפסיק ומבטל בלא-

ליקוטי אמרים

- 44 'סובב כל ע'למין' בבחינת מקיף - כדי, להחיותם עקר
- 45 חיותם, - את עיקר חיותם מקבלים העולמות מהאור האלקי
- 46 הסובב את כל העולמות. רק איזו הארה - בלבד, מתלבשת
- 47 בתוכם, - בפנימיות, מה שיכולים לסבל, שלא יתבטלו
- 48 במציאות לגמרי. -
- 49 מהתבוננות זו, שגם
- 50 העולמות העליונים אינם
- 51 יכולים "לסבול" את הרצון
- 52 העליון, רק הארה ממנו
- 53 בלבד, וזאת כדי שלא
- 54 יאבדו את מציאותם
- 55 לגמרי, ואילו בנפשו,
- 56 בשעה שהוא לומד תורה,
- 57 מאיר רצון עליון זה
- 58 בהתגלות - הרי בהתבוננו
- 59 בכך, יגיע ליראה גדולה
- 60 מהקב"ה בשעת עיסוקו
- 61 בתורה. והיו שכתוב:
- 62 "ויצונו ה' את כל
- 63 החקים האלה ליראה
- 64 את ה' וגו'" - הרי שעל-
- 65 ידי ה"חוקים" מגיעים
- 66 ליראה מהקב"ה. רבנו
- 67 הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק רבינו ובלשונו:
- 68 "דלכאורה הוא להיפך דמפני היראה (סיבה - בא המסובב)
- 69 מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעל-ידי
- 70 החוקים, הוא מגיע, לאחר מכן, ליראת ה' - בשעה שלכאורה
- 71 הדבר הפוך: ה"יראה" מביאה אותו לקיום החוקים; ה"יראה"
- 72 היא הרי ה"סיבה" הגורמת לקיום החוקים, ולא שהחוקים הם
- 73 בשביל היראה. אך, לפי הסברתו של רבנו הזקן, הדברים
- 74 מובנים. שכן, קיימת מדריגה כזו ביראה - יראה גדולה - הבאה
- 75 רק אחרי ה"חוקים", והיא כ"תכלית" החוקים הבאים בשביל
- 76 היראה. היראה שהיא "סיבה" לקיום החוקים, היא יראה בדרגה
- 77 נמוכה יותר, שעליה להביא לקיום המצוות. כשם שזה לגבי
- 78 חוקים, כך מסביר רבנו הזקן, להלן, לגבי חכמה - תורה. [ועל
- 79 יראה גדולה זו אמרו: - חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין
- 80 יראה", - חכמה - תורה - היא מבוא ליראה, היינו לאותה

- 30 ה'כ"י]. - מאחר שהוא מפסיק ומבטל מלימוד תורה, בגלל דברים
- 31 אחרים, לכן עליו להפסיק גם לתפלה. ומה? - ממה שהסברנו
- 32 המעלה שבתורה, יוכל המושג - המבין הגדול, להמשיך
- 33 עליו יראה גדולה בעסקו בתורה, כשיתבונן איך שנפשו
- 34 ולבושה שבתורה - המחשבה, ונפשו - והדיבור שבפיו, הם
- 35 מיתרים ממש בתכלית היחוד ברצון העליון, ואור אינסוף
- 36 ברוך הוא ממש המתגלה בהם, - בנפש ובלבושה, מחשבה
- 37 ודיבור, בשעת לימוד התורה; מה שכל העולמות עליונים
- 38 ותחתונים כלל חשיבי קמיה - כל העולמות, העליונים
- 39 ותחתונים, אינם נחשבים כלל לגבי הרצון העליון ואור אינסוף
- 40 ברוך הוא, וכלל ואפס ממש, - הם כאילו אינם קיימים כלל,
- 41 עד שאינו מתלבש בתוכם ממש, - אין הרצון העליון מתלבש
- 42 בהם בפנימיות, כאמור, שאין ביכולת העולמות לקבל את הרצון
- 43 העליון בפנימיות, אלא - הרצון העליון משפיע בהם בבחינת

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (והידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפין וכלבכך לעשותו". 10. דברים ו, כד. 11. אבות ג, יז.

- 1 "יראה גדולה", המדרגה העליונה יותר שביראה. זאת לעומת
2 מה שחכמינו ז"ל אומרים בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין
3 חכמה" – שהיראה היא תנאי מוקדם לחכמה – תורה – שכאן
4 הכוונה היא לגבי
5 המדרגה התחתונה יותר
6 של היראה, הנדרשת 1
7 ללימוד תורה; וְהַתּוֹרָה 2
8 נִקְרָאת אֲצִלָּה – לגבי 3
9 המדרגה העליונה יותר 4
10 של היראה, "תִּרְעָא" 5
11 לְדִרְתָּא, – שער לבית, 6
12 שרק דרך השער אפשר
13 להכנס לבית. הרי, שהיראה מתוארת כ"בית", שהוא העיקר
14 לגבי ה"שער" הרומז על תורה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר,
- אֵלֶּא דְּלֹא כָּל מוּחָא סְבִיל דָּא יִרְאָה כּוּזָּ. – לא כל מוח יכול
16 "לסבול" מדרגה עליונה כזו של יראת ה'. אִךְ גַּם מֵאֵן דְּלֹא
17 סְבִיל מוּחָא כָּלֵל יִרְאָה זֶה, – גם מי שאין מוחו יכול "לסבול"
18 יראה זו כלל, לֹא מִנָּה
19 וְלֹא מִקְצָתָהּ, – גם לא
20 משהו מיראה זו, מִפְּנֵי
21 פְּחִיתוּת עֶרְךָ נַפְשׁוֹ
22 בְּשִׂרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ
23 בְּמִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת
24 דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂיָּה –
25 של עולם העשיה – אֵין
26 יִרְאָה זֶה – החסרה לו,
27 מְעַבְּרָת בּוֹ לְמַעֲשֵׂה, – לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כְּמוֹ
28 שִׁיתְבָּאָר לְקַמְן:

ליקוטי אמרים

והתורה נקראת אצלם תרעא לדרתא כמ"ש כמ"א]
אלא דלאו כל מוחא סביל דא יראה כזו. אך גם מאן
דלא סביל מוחו כלל יראה זו לא מינה ולא מקצתה
מפני פחיתות ערך נפשו בשרשה ומקורה במדרגות
תחתונים דעשר ספירות דעשיה אין יראה זו מעכבת
בו למעשה כמ"ש לקמן:

יום רביעי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' ל, בו וכו'.

- 29 פֶּרֶק כֹּד. בפרקים הקודמים, הסביר רבנו הזקן, איך "קרב מאד" לקיים
30 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך אהבת ה' ויראת ה', באמצעות האהבה
31 המסותרת שבתוך כל אחד מישראל להקב"ה. אך, כדי להבין, כיצד
32 אפשר על-ידי האהבה המסותרת לקיים כל המצוות, ולהימנע מעבירות
33 – הסביר רבנו הזקן שייכותן
34 של כל מצוות-העשה ל"אנבי
35 ה' אלקיך", ושל כל מצוות
36 הלא-תעשה ל"לא יהי' לך";
37 משמעותה של "אחדות ה'";
38 היא לא רק שהקב"ה הוא
39 אלוהה אחד, אלא שהוא יחיד
40 ובלעדו הכל אין ואפס. שכן,
41 הכל בטל בתכלית אל הקב"ה.
42 רבנו הזקן הסביר ש"עבודה
43 זרה" אין פירושה דוקא לכפור
44 חלילה בהקב"ה, אלא גם
45 כשאדם מחשיב את עצמו
46 ל"מציאות" נפרד מקדושתו של הקב"ה – הרי גם זה "עבודה זרה". לאחר
47 מכן הסביר רבנו הזקן, שפנימיות הרצון העליון מאירה בהתגלות במצוות,
48 ויהודי בשעה שמקיים מצוות, גם הוא מתאחד עם הקב"ה. התאחדותו של
49 יהודי עם הקב"ה בשעה שהוא לומד תורה, היא למעלה מאשר
50 התאחדותו אתו בשעה שהוא מקיים מצוות. בפרק כ"ד, אותו אנו
51 מתחילים ללמוד, יוסבר, שכשיהודי עובר עבירה, דבר שהוא ההיפך
52 ממצוה, היפך מרצונו של הקב"ה, נפרדות אז נפשו וכוחותיה מהקב"ה,
53 יותר מאשר היפרדותו של ה"קליפה" וה"סטרא אחרא" הנקראות "עבודה
54 זרה" ו"אלקים אחרים".
55 וְזֶה לְעֵמֶת זֶה, – כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר
- הפכי בקליפה – כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום
56 המצוות, שעל-ידן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של
57 תורה ומצוות, היא: הַן שֵׁם"ה מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה דְּאוֹרֵיתָא –
58 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לא תעשה", שהתורה אסרה
59 לעשותן, וְכָל אִסּוּרֵי
60 דִּרְבָּנָן, – כל האיסורים
61 שאסרו החכמים, מֵאַחֵר
62 שֶׁהֵן נִגְדֵי רְצוֹנוֹ וְחֻקֵּי
63 הַתִּבְרָה וְהַפֶּכֶם מִמֶּשׁ –
64 ההיפך מרצונו וחכמתו
65 של הקב"ה, לפיהם אסור
66 לעשות דברים אלה, הֵם
67 – כל הדברים האסורים
68 הללו, נִפְרָדִים מִיְחודוֹ
69 ואֲחֻדוֹתוֹ וְיִתְבָּרַךְ
70 בְּתַכְלִית הַפְּרִיד מִמֶּשׁ,
71 כְּמוֹ הַסְּמָרָא-אַחֲרָא
72 וְהַקְּלִיפָה הַנִּקְרָאת "עֲבוּדָה זָרָה" ו"אֱלֹהִים אֲחֵרִים", מִחֻמַּת
73 הַסֵּתֵר פְּנִים שֶׁל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, כְּנֻזָּר לְעִילָי. – שהן מקבלות
74 השפעה מבחינת אחריות – ולכן הן נקראות אלקים אחרים. וְכֵן
75 – כמו שזה בעבירות עצמן, כך גם ג' לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ – הבהמית,
76 שֶׁמְקַלֶּפֶת נִגְהָ שְׂבִישִׁי שְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה,
77 הַמְּלַבְּשִׁים בְּשֵׁם"ה לֹא-תַעֲשֶׂה דְּאוֹרֵיתָא וְדִרְבָּנָן, – לחשוב,
78 לדבר ולעשות את הדברים שהתורה והחכמים אסרו אותם; וְכֵן
79 מִהוּת הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה הַמְּלַבְּשֶׁת בְּלְבוּשִׁיָּה – שהנפש הבהמית
80 היא זו שעושה את העבירות באמצעות לבושיה; מחשבה, דיבור
81 או מעשה, כָּלֵם מִיְחָדִים מִמֶּשׁ בְּסְמָרָא-אַחֲרָא וְקַלְפָּה זֶה,

1 הנקראת "עבודה זרה". — ממנה הם מקבלים "חיות" בשעת
2 עשיית העבירות. ולא עוד, — שהנפש ולבושה מאוחדים עם
3 ה"סטרא אחרא" וממילא הם בדרגה אחת אתה, אלא — יתירה
4 מזו: שבטלים וטפלים אליה, וגרועים ופחותים ממנה מאד,
5 כי היא — ה"סטרא

6 אחרא" וה"קליפה", אינה

7 מלבשת בגוף חמרי,

8 ויודעת את רבונה ואינה

9 מורדת בו, לפעל

10 פעולתה במשלחת

11 מלאכי רעים שלה שלא

12 בשליחותו של מקום

13 ברוך-הוא חס-ושלום, —

14 אלא, כל שהיא עושה,

15 הוא בשליחותו של

16 הקב"ה. הרי, שהקליפות

17 שאינן מלוכשות בגוף,

18 אינן יכולות להמרות את

19 רצונו של הקב"ה; נפש

20 האדם בלבד, בהיותה

21 מלוכשות בגוף — יכולה

22 לעשות דבר שהוא נגד

23 רצונו של הקב"ה, ובכך

24 היא למטה מהקליפות,

25 ובמאמר בלעם? — כמו

26 שאמר בלעם: "לא אוכל

27 לעבר את פי ה' וגו'". —

28 אף שבלעם היה קליפה

29 מלוכשת בגוף — אלא

30 שהוא אמר זאת, מצד

31 הקליפה הרוחנית שהתלבשה בו במיוחד בשעה שהיה צריך

32 לקבל את הנבואה שלו ואת הכוח שהקללות שלו יפעלו

33 פעולתו. מבחינת קליפה רוחנית זו — לא היה יכול להמרות ציווי

34 של הקב"ה. ואף שנקרא — הקליפות האמורות, "עבודה זרה"

35 — כך שהן מייצגות את הכפירה בהקב"ה, הא קרו ליה — אך הן

36 הרי קוראות להקב"ה: "אלהא דאלהיא", — אלוהא האלוקים,

37 כלומר, שאין הן כופרות לגמרי בהקב"ה, ואינם יכולים לעבר

38 כלל על רצונו ותפלה, — לעשות דבר שכנגד רצונו של הקב"ה

39 — וכל כך למד: כי יודעים ומשיגים שהוא — רצונו של הקב"ה,

40 חיותם וקיומם, שיונקים מבחינת "אחרים דאחרים" של

41 רצון העליון ברוך-הוא המקיף עליהם, אלא שניקתם

42 וחיותם שבתוכם היא בבחינת גלות בתוכם — שיוכלו

ליקוטי אמרים

זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגרועים
ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת בגוף חומרי
ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו לפעול פעולתה
במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של
מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי
ה' וגו' ואף שנקרא ע"ז הא קרו ליה אלהא דאלהיא
ואינם יכולי לעבור כלל על רצונו ית' כי יודעי ומשיגים
שהוא חיותם וקיומם שיונקים מבחי' אחרים דאחרים
של רצון העליון ב"ה המקיף עליהם אלא שניקתם
וחיותם שבתוכם היא בבחי' גלות בתוכם להחשיב
עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן
כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה
אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד
עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם.
וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה
מאד מהם"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא
בתכלי הפירוד מיחודו ואחדותו של הקב"ה יותר ממנה
וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמ"ש בע"ח
שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבעוה"ז החומרי הוא שמרי
הקליפות הגסות כו' והוא תכלית הביורור וכו' ולכן כל
מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו וכו'.

הקב"ה, והוא — בעל העבירה, בתכלית הפירוד מיחודו
ואחדותו של הקדוש-ברוך-הוא יותר ממנה, — מהקליפה,
וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה חס-ושלום. וכמו
שכתוב ב'עץ חיים' שער מב סוף פרק ה, שהרע שבעולם
הזה החמרי הוא שמרי תקלפות הנפשות בו, — "שמרים" —
הם החומר הגס ביותר המופרש מהיין — ובענינו: ה"רע"
שבעולם-הזה הוא הגס ביותר בקליפות עצמן, והוא תכלית
הפירור וכו', — אחרי בירור והעלאת ניצוצות הטוב הנמצאים
בקליפות — שורד הגס והגרוע ביותר מהקליפות — והוא ה"רע"
של עולמנו החומרי. ולכן כל מעשה עולם הזה קשים ורעים,
והרשעים גוברים בו וכו'; — שכן בעולם-הזה באות לידי ביטוי
הקליפות הגדולות והגרועות ביותר.

יום חמישי ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ל, ולכן אמרו רז"ל... עד עמ' 60, וקליפת ע"ז.

ליקוטי אמרים

מלחטוא חטא של זנות – וכך אומר ה"תניא" להלן: וְהַחֲפֵרֶשׁ
שְׂאֵצְלָהּ בֵּין אִסּוּר נֶאֱוָף לְאִסּוּר הַשְּׁתַּחֲוָא לְעִבּוּד־הַזִּזְרָה,
הוא גִּסְיָן רוח שְׁמוֹת דְּקִלְפָּה הַמְּלַבֶּשֶׁת לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
– אלא, רוח השטות מלבישה את הנפש האלקית רק עד בְּחִינַת
חֲכָמָה שְׁבָה, – כפי
שהוסבר בקריים
הקודמים, שכוח החכמה
שבנשמה, הוא "כוח
האמונה", ולא עד בְּכָלֵל,
– על כוח החכמה
שבנשמה, אין "רוח
שטות" מכסה ומסתירה,
מִפְּנֵי אֹרֶךְ ה' הַמְּלַבֵּשׁ
בְּחֲכָמָהּ, בְּנוֹכַח לְעִלְיָהּ.⁵ –
ובגלל זה, בשעה שהיו
כופים עליה לעבוד
עבודה־זרה, הפוגעת
מפורשות באמונת ה',
שעליה אין רוח השטות
יכולה לכסות, היתה
מוסרת את נפשה. אך,
כשמדובר באיסור זנות,
שלגביו יכולה רוח השטות
לכסות, אין היא מונעת
את עצמה מלזנות. על כל
פנים, הרי גם ההבדל
שהיא מבדילה בין איסור ניאוף לעבודה־זרה, מקורו
ב"רוח שטות". אֲכַל בְּאֵמַת לְאִמָּתוֹ, אִפְּלוּ עֲבָרָה קְלָה, הֲרִי
הַעֲוֹבָרָה – העובר עליה, עוֹבֵר עַל רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרִדְּהָ, וְהוּא
בְּתַכְלִית הַפִּירּוּד מִיַּחְדּוֹ וְאִחְדוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר
מִסְטָרָא אַחֲרָא וְקִלְפָּה הַנִּקְרָאת "אֱלֹהִים אַחֲרִים" וְ"עִבּוּדָהּ
זָרָה" מִמֶּשׁ, – כפי שהוסבר לעיל, שהקליפה עצמה איננה
עוברת על רצונו של הקב"ה, ואילו הוא – עובר על רצונו של
הקב"ה, וְיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הָזֶה,
– ומקבלים חיותם מהקליפה, שֶׁהֵם בְּחִמּוֹת טִמְאוֹת – שאסור
לאכול אותן, וְחִיּוֹת וְעוֹפּוֹת טִמְאִים וְשִׁקְצִים וְדָמִים, – כל
הברואים הללו, מקבלים חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי
– ואילו האדם, העובר על רצונו של הקב"ה על־ידי עשיית
עבירה, נעשה על־ידיה, גרוע יותר ולמשה מקליפות טמאות אלו
ומאלה שמקבלים חיותם מהן, וְכַמֵּאמָר: "יִתּוֹשׁ קִדְמָךְ", –
בשעה שאדם חוטא, אומרים לו: "יתוש קדמך". מובנו הפשוט
של מאמר חכמינו ז"ל זה, הוא: גם ה"יתוש" נברא לפני בריאת
האדם; ואילו במוכן רוחני המושגים של "מוקדם" ו"מאוחר" הם
לא רק ביחס לזמן, אלא ביחס למדרגה – "מוקדם" פירושו:

1 וְלִכֵּן אָמְרוּ רַז"ל³ עַל פֶּסוּק: "כִּי תִשָּׁמַח אִשְׁתּוֹ"⁴ – "תשטה"
2 מלשון "שטות", כי: "אין אדם עוֹבֵר עֲבָרָה וְכוּ'", – אלא אם
3 כן נכנס בו רוח שטות", דִּאֲפִלּוּ אִשָּׁה הַמִּנְאֶפֶת שֶׁדַּעְתָּהּ קְלָה
4 – בכל זאת, הִיְתָה מוֹשֶׁלֶת בְּרוּחַ תַּאֲוָתָהּ, לֹאִי רוח שְׁמוֹת
5 שְׁבָה הַמְּכַסֶּה וּמְסַתֵּיר
6 וּמַעֲלִים אֶת הָאֱהָבָה
7 מִסְתַּרֶת שְׂבִנְפִשָּׁה
8 הָאֱלֹהִית, – שהיא,
9 האהבה המסותרת,
10 שואפת לְדַבָּקָה בְּאֵמוּנָה
11 ה' וְיַחְדּוֹ וְאִחְדוֹתוֹ, ולא
12 לִפְרֵד חֲסִידוֹשָׁלוֹם
13 מֵאִחְדוֹתוֹ, אִפְּלוּ נוֹטִים
14 אֶת נִפְשָׁהּ מִמֶּנָּה לְעַבֵּד
15 עֲבֻדָּה־זָרָה חֲסִידוֹשָׁלוֹם,
16 – מחמת אהבתה
17 להקב"ה, היתה מוסרת
18 את נפשה ולא היתה
19 מסכימה בשום אופן
20 לעבוד עבודה־זרה, כי
21 על־ידי־זו תתנתק
22 מהקב"ה; וכפי איזה נסיון
23 היתה מוסרת את נפשה;
24 וְאִפְּלוּ בְּהִשְׁתַּחֲוָא
25 לְבָרָה – לעבודה־זרה,
26 בְּלִי שׁוֹם אֱמוּנָה בְּלָב
27 בְּכָלֵל, – כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה־זרה, היתה
28 מתבטאת בתנועה חיצונית בלבד – להשתחוות לעבודה־זרה,
29 גם מבלי שתאמין בלבה בכך כלל – היתה אשה קלת דעת זו,
30 מוסרת את נפשה, מחמת האהבה המסותרת שבלבה להקב"ה,
31 ולא היתה משתחוה לעבודה־זרה, כדי לא להיות מנותקת
32 מהקב"ה; וְכַל־שֶׁכֵּן לְבָבֶשׁ הַיֵּצֵר וְתַאֲוֹת הַנֶּאֱוָף, שֶׁהֵם
33 יְסוּרִים קָלִים מִמִּיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. – הרי בודאי שהיתה
34 יכולה לשלוט ביצר הניאוף, בגלל אהבתה המסותרת להקב"ה,
35 אלא "רוח שטות" בלבד, היא המפתה אותה ומסיטה אותה מן
36 הדרך, לחשוב, שעל־ידי חטא הזנות, אין היא מתנתקת
37 מהקב"ה, ומשום כך היא נכשלת בעבירה זו. אך אפשרי הרי
38 לומר, שקיים אצלה הבדל בחומרת העון ובמדת ההינתקות
39 מהקב"ה, בין האיסור של זנות לבין האיסור של עבודה־זרה –
40 ובגלל אותו הבדל, הרי ב"עבודה זרה" היא מוסרת את נפשה
41 למרות שאין היא נמנעת מלעבור על איסור זנות – מסביר רבנו
42 הזקן, שגם הבדל זה שקיים אצלה, מקורו ב"רוח שטות". לולא
43 רוח השטות, היתה יודעת ומרגישה שגם על־ידי זנות היא
44 נפרדת מהקב"ה. ידיעה זו היתה נוסכת בה כוח להימנע

מכר. מחמת ה"חיות" המחיה אותן, והחשה ברצון הקב"ה, אין
 החיה עושה דבר בניגוד לציוויו של הקב"ה, וכמו שכתוב:
 "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ", וכפרוש רז"ל:
 ש"אין חיה רעה מושלת באדם — להרע לו, אלא אדם בן
 נדמה לה כבהמה;
 והצדיקים שאין צלם
 אלהים מסתלק מעל
 פניהם — כל חיות רעות
 אתפסין קמיהו, — כל
 החיות הרעות כפופות
 להם, כמו שכתוב בזהר
 גבי דניאל בגוב אריות.
 — בקשר לדניאל בגוב
 האריות, שלא רק שפחדו
 ממנו ולא הזיקו לו אלא
 שגם הכניעו את עצמן
 לפניו. סיבת כניעתן היתה
 ה"צלם אלקים" שהיה
 נסוך על פניו של דניאל.
 הרי, שבחיות הרעות, קיים
 הענין של "מזליהו חזי"
 (המזל שלהן רואה) —
 להכיר ב"צלם אלקים" שעל פניו של הצדיק.
 שגם החיות הרעות, אינן עושות דבר בניגוד לרצונו של הקב"ה.
 ואם כן, — הרי, החוטא ועובר — על רצונו ויתברך אפלו
 בעברה קלה — בלבד, בשעת מעשה הוא בתכלית הרחוק
 מקדושת העליונה, שהיא יחודו ואחדותו ויתברך, יותר מכל
 בעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים המשפעים מסמרא
 אחרא וקלפת עבודה זרה. — בכל האמור יש משום הסברה,
 שמצד האהבה המסותרת, שבכל אחד מישראל, להקב"ה,
 ביכלתו להימנע מכל עבירה, גם מעבירה קלה, מאחר שעל-
 ידיה הוא נפרד מהקב"ה יותר מאשר בעלי החיים הטמאים.

נעלה יותר במדריגתו, ו"מאחר" פירושו: למטה במדריגה,
 ובמאמר "יתוש קדמך" הכוונה: שגם ה"יתוש" נעלה במדריגתו
 מאשר האדם החוטא. פרוש, דאף יתוש שמכניס ואינו
 מוציא, — שהגמרא אומרת עליו שהוא "מכניס ואינו מוציא",
 כלומר, הוא מסוג
 הקליפות שאינן שייכות
 להשפעה, שהיא קלפה
 היותר תחתונה, ורחוקה
 מבחינת הקדושה
 המשפעת, בתכלית
 הרחוק — ההיפך הגמור
 מיתוש שאינו משפיע
 כלל. שכן, "קדושה" היא
 "ביטול", ממנה נובעים
 מעשי החסד וההשפעה
 על הוולתו, ואילו "קליפה"
 היא ענין של "ישות", שכל
 דבר היא רוצה רק לעצמה
 בלבד — הרי, גם קליפה זו,
 קודמת — למעלה
 במדריגה, לאיש החוטא,
 בהשתלשלות וירידת
 החיות מרצון העליון בירידת
 הקליפה המתוארת כ"יתוש", מקבלת את חיותה מהרצון
 העליון, ממדריגה עליונה יותר בסדר ההשתלשלות, מאשר
 קבלתו של האדם החוטא, שהוא מקבל חיותו רק אחרי שהחיות
 יורדת למדריגה נמוכה יותר. וכל-שכן — נעלים ממנו
 במדריגה, שאר בעלי חיים הטמאים, ואפלו חיות רעות, —
 וכל כך למה? — שכלם אינם משנים תפקידם, — שנועד להם
 מלמעלה, ופקידתו יתברך שמרה רוחם, ואף-על-גב דאיהו
 לא חזי כו', — והגם שהוא עצמו "אינו רואה", כלומר: החיות
 הרעות עצמן אינן יודעות מכך, אבל ה"מזל" שלהן רואה ויודע

יום שישי ט"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 60, ומה שפיקוח נפש... עד עמ' לא, כנודע.

זרה. שכן, פיקוח נפש אינו דוחה איסור של עבודה זרה. הרי,
 שעל-פי תורה קיים הבדל בין שאר העבירות לבין עבודה זרה,
 ואילו לעיל למדנו שההבדל שעושה האשה המנאפת, בין
 איסור ניאוף לבין עבודה-
 זרה, נובע מה"רוח שטות"
 — שבעבודה זרה אין
 ה"רוח שטות" מכסה על
 האהבה המסותרת
 ובאיסור ניאוף היא מכסה עליה? — על כך בא עתה ההסבר,
 שאין זה מתייחס לקלות וחומרת העבירות, ומה שפיקוח נפש

ומה שפיקוח נפש — להציל נפש, דוחה שאר עבירות, — שמן
 התורה (אבל לא עבודה זרה), וגם יעבר, — על העבירה, ואל
 יתרג — אם כופים עליו לחטוא, באיום של הריגתו, עליו לחטוא
 ולהישאר בחיים — מלבד
 בשלש עבירות (עבודה-
 זרה, גילוי עריות ושפיכות
 דמים), שבהן הדין הוא
 "יהרג — ואל יעבור",
 למשל: בעבודה זרה — אם כופים עליו לעבוד עבודה זרה
 באיום של הריגתו. עליו למסור את נפשו ולא לעבוד עבודה-

ליקוטי אמרים

ומה שפיקוח

נפש דוחה ואל יתרג היינו כפי'

האהבה המסותרת

ובאיסור ניאוף היא מכסה עליה? — על כך בא עתה ההסבר,

שאין זה מתייחס לקלות וחומרת העבירות, ומה שפיקוח נפש

48 ומיתה בידי שמים, שאין נפשו האלהית מתה לגמרי
49 ונכרתת משרשה באלהים חיים, רק שנפגם קצת דבקותה
50 ואחיותה בשרשה בחטא זה – איחודה של נשמתו של יהודי,
51 בשורשה באלקות – נפגם, ומאחר שהקשר שבין הנפש האלקית
52 לשורשה לא נותק כליל,

53 הרי כפי שיוסבר להלן, יש
54 באפשרות הנפש הבהמית
55 והגוף להתעלות מירידתם
56 בקליפה, ולהתקרב שוב
57 לקדושת הנפש האלקית.
58 ואילו עבירות שעונשן
59 כרת ומיתה בידי שמים,
60 לא זו בלבד שהקשר שבין
61 הנפש לשורשה – נפגם,
62 אלא הוא ניתק כליל. כפי
63 שמוסבר במקום אחר,
64 שהקשר שבין יהודי
65 להקב"ה, דומה ל"חבל" –
66 "יעקב חבל נחלתו"¹²,
67 כלומר: שש מאות ושלוש
68 עשרה המצוות המקשרות
69 נשמתו של יהודי עם
70 שורשה האלקי, הן
71 בדוגמת חבל השזור

72 מתרי"ג נימים. כשנקרעים כמה מהנימים – נחלש החבל, אבל
73 אין הוא נקרע לגמרי. כך למשל, עלידי עבירה אחת – נקרעת
74 "נימה" אחת ב"חבל" המקשר את הנשמה לשורשה. ואילו
75 בעבירות שיש בהן כרת ומיתה בידי שמים הרי זה כאילו
76 ה"חבל" כולו נקרע. להלן, באה הגהה, בה מסביר רבנו הזקן,
77 שחומרת העונשים על עבירות – היא בהתאם לגודל הפגם
78 שהעבירות פוגמות. שכן, מטרת ותכלית העונשים, היא הרי
79 לנקות ולזכך את הנפש מהכתם, שהנפש ושורשה בעולמות
80 העליונים נכתמו בעשיית העבירה. ממילא מובן, שחומרת וגודל
81 העונש – הם לפי גודל הכתם והפגם: הגהה: * (ולפי ערך
82 וחלוקין בחינת הפגם בנפש ובשרשה בעליונים, – הפגם
83 המתהווה עלידי עבירה אחת – שונה מהפגם המתהווה
84 מעבירה אחרת, כך הם חלוקין בחינת המרוק והעונש בניהם
85 או בעולם הזה, – היסורים שאדם סובל בגיהנום או בעולם
86 הזה, המיעדים לנקות את נפשו, לכל עון וחטא ענש מיוחד
87 – שמטרתו היא: למרק ולהעביר הלכלוך והפגם, – שנעשו
88 בנפש ובשורשה. וכן בחינת מיתה וקצת אין פוגמין כלם
89 בשונה): – אך, על כל פנים, אחרי עשיית העבירה – אם
90 המדובר בחטא שאין עליו איסור כרת ומיתה בידי שמים – אז:
91 הרי גם נפשו החיונית ההכחמית המלכשת בגופו, וכן גופו,
92 חוזרים ועולים מהספמא-אחרא וקלפה זו, – בזו ירדו
93 בשעת עשיית החטא, ומתקרבים לקדושת נפש האלהית
94 המלכשת בהם – בנפש הבהמית ובגוף, המאמינה – הנפש

1 דוחה שאר עבירות הינו כפרוש חז"ל: – (ביחס לפיקוח נפש
2 בשבת): "אמרה תורה, חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור
3 שבתות הרבה", – כשאדם חולה, ולשם רפואתו צריכים
4 לעשות מלאכה האסורה בשבת – אומרת התורה על כך,
5 שיחללו – לשם החולה –

6 שבת אחת, כדי שישמור
7 לאחר מכן הרבה שבתות.
8 שמכל זה יוצא,
9 שהשבתות הרבות שאחר
10 כך, דוחות שבת אחת זו
11 שמחללים אותה – וזו
12 הסיבה לפיקוח נפש
13 שדוחה שבת, ולא משום
14 קלות העבירות – של
15 שבת, והמקן – כמו
16 עבודה-זרה, שנאמר
17 כאילו חילול שבת קל
18 מאשר עבודה-זרה,
19 [תדע, – שאין הדבר תלוי
20 בגופו וכן גופו חוזרים
21 ועולים מהם"א וקליפה זו
22 בעבירות, שהרי שבת
23 ושקולה האלהית המלכשת בהם
24 בעבודה-זרה לענין
25 שחיטת מוסר לדבר

25 אחר, – שהדין הוא, מי שהוא "מומר" לחלל את השבת (הוא
26 מתמיד בחילול שבת) – שחיטתו אסורה באותה מדה, כאילו
27 היה "מומר" לעבוד עבודה-זרה, ב"זרה דעה" סימן ב, מה
28 שאין לבן במומר לגלוי עריות, – שדינו אינו כמו "מומר"
29 לעבודה-זרה, הרי, שבכך חמור חילול שבת מגילוי עריות,
30 ואפלו הכי – ובכל זאת, פקוח נפש דוחה שבת ולא גלוי
31 עריות; – הרי שאי-אפשר לומר, שמה שפיקוח נפש אינה דוחה
32 גילוי עריות, הוא מחמת שגילוי עריות חמור יותר, שהרי אנו
33 רואים שביחס לשחיטה, חמורה שבת מ"מומר לדבר אחד". הרי
34 שמן ההכרח לומר שאין דברים אלה תלויים בחומרתן וקלותן
35 של העבירות. אלא הגורם הקבוע הוא]. – שביחס לשאר
36 עבירות – פיקוח נפש דוחה אותן, ואילו בשלש העבירות:
37 עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים – אין פיקוח נפש דוחה
38 אותן. אך ביחס לחומרתן של העבירות, הגורמות, שבעל
39 העבירה יהיה נפרד מהקב"ה בשעה שהוא עושה את העבירה,
40 אין, כאמור, שום הבדל, מאחר שעלידי כל עבירה, הוא
41 מתרחק תכלית ריחוק מהקב"ה, ומשום כך, לולי ה"רוח שטות"
42 המכסה על האהבה המסותרת, לא היה יהודי עובר עבירה.
43 ברם, להלן יוסבר, שאם אכן קיים הבדל בין עבירה אחת לשניה,
44 במדת פירודו של בעל העבירה מהקב"ה; – זה מתבטא אחרי
45 עשיית העבירה, אז קיים הבדל בין העבירות שעונשן כרת
46 ומיתה בידי שמים לבין העבירות שאין עליהן עונש זה; אלא
47 שלאחר מעשה החטא, אם היא מעבירות שאין בהן פרת

1 "ראשו של מלך" – ומוריד אותה בגלות בסטרא-אחרא, 38
2 הנקראת "קיא צואה" – הרי ירידה זו היא רק באופן זמני, 39
3 בשעת עשיית החטא. שכן, אחרי עשיית החטא – יוצאת הנפש 40
4 האלקית מהגלות והסטרא-אחרא – ובכל זאת יש בירידה 41

5 זמנית זו משום עלבון

6 גדול ביותר, שחלקות

7 וספרא-אחרא נקראות

8 "קיא צואה", כנודע: – 45

9 הרי, שרק אחרי מעשה 46

10 החטא, קיים הבדל בין 47

11 עבירה אחת לשניה, 48

12 ואילו בשעת מעשה 49

13 החטא – נפרדים מהקב"ה 50

14 באמצעות כל עבירה. 51

15 ממילא, מאחר שלכל 52

16 יהודי יש אהבה מסותרת, 53

17 שהיא הכוח המניע 54

18 להתאחד עם הקב"ה ולא 55

19 להיות נפרד ממנו – יש באפשרותו להימנע מכל עבירה 56

20 ולקיים כל המצוות. 57

21 בפרק זה דובר, שכל יהודי מוכן ומזומן למסור את נפשו שלא 58

22 לעבוד עבודה זרה. בהקשר לכך מן הראוי להוסיף מה שמביא 59

23 הרבי מוהרי"צ נשמת-עדן מליובאוויטש, באחת משיחותיו, 60

24 שבאחד מביקוריו של ה"צמח צדק" אצל קבוצת "קנטוניסטים" 61

25 – חיילים יהודים שנחטפו בצעירותם מהוריהם, ובמשך שנים 62

26 רבות החזיקו אותם בצבא, ונקטו את כל האמצעים לנתק אותם 63

27 מיהודים ומיהדות. וה"צמח צדק" אמר להם, שעל המרת 64

28 האמונה חלילה, צריכים למסור את הנפש, וגם אם הקיסר 65

29 עצמו מצוה לעשות זאת – אסור לשמוע בקולו. כעבור כמה 66

30 שנים, בא הקיסר הרוסי לבקר את הצבא באימון, וראה 67

31 אחדים מהחיילים מצטיינים במיוחד באימונים. שאל הקיסר 68

32 לשמותיהם, וכשענו לו, שאחד שמו ברוך, השני יעקב והשלישי 69

33 משה, התרגו הקיסר רוגו רב וציווה שימירו את דתם רחמנא" 70

34 ליצלן. ענו לו אותם חיילים, שלפני כמה שנים אמר להם הרבי 71

35 ה"צמח צדק" שעל ענין כזה צריכים למסור את הנפש. וגם אם 72

36 הקיסר מצווה לעשות זאת – אסור לשמוע בקולו, וקפצו מיד 73

37 אל תוך הנהר ומסרו את נפשם על קידוש השם. 74

1 האלקית מאמינה תמיד בה' אֶחָד. וְגַם בְּשַׁעַת הַחַטָּא הִיְתָה 1
2 בְּאִמְנָה אֵתוֹ יִתְבַּרְךְ, – שכן, הנפש הבהמית, באמצעות 2
3 הגוף, היא זו שעוברת את העבירה, ואילו הנפש האלקית 3
4 נשארת נאמנה להקב"ה, גם בשעת עשיית החטא; רַק שְׁהִיְתָה 4

5 – הנפש האלקית,

6 בְּבְחִינַת גְּלוּת מִמֶּשׁ

7 תוֹךְ נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית

8 מִסְפָּרָא-אֲחֵרָא,

9 הַמְּחִטִּיאָה – הנפש 2

10 הבהמית אֵת הַגּוֹף 3

11 וּמוֹרִידָתוֹ עִמָּה בְּעֶמְקֵי 4

12 שְׁאוֹל לְמַטָּה מִמֶּנָּה 5

13 תַּחַת טְמֵאת הַסְּפָרָא 6

14 אֲחֵרָא וּקְלִפַּת עֲבֻדָּה 7

15 וְרָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. – הרי 8

16 בשעה שהנפש הבהמית 9

17 מחטיאה את הגוף – 10

18 נמצאת הנפש האלקית

19 בה בגלות; כמו מי שנמצא בגלות, שאינו פועל או פעולותיו

20 כרצונו, כך גם אין הנפש האלקית פועלת או פעולתה, שהרי

21 רצונה הוא להשפיע על הגוף בעבודה של תורה ומצוות

22 ולקשרן עם הקב"ה, כפי שנוכר בפרקים הקודמים, וזאת מפני

23 שהנפש האלקית נמצאת בגלות הנפש הבהמית, הנמצאת

24 בשעת החטא בתהום העמוק ביותר של הקליפה והסטרא-

25 אחרא, וְאֵין לָהּ גְּלוּת גְּדוֹל מִזֶּה, – מאשר גלות הנפש

26 האלקית בשעה שהאדם חוטא, "מֵאֲנִירָא רָמָה כּוֹ", –

27 היירידה "מגג גבוה ביותר – לבור עמוק ביותר", מהמדריגה

28 הנעלה ביותר בה נמצאת הנשמה – לתהום העמוק ביותר של

29 הסטרא-אחרא, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּרַר לְעִילָא דְּשֶׁרֶשׁ וּמִקְדָּר 30

31 נִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא מַחְכְּמָה עֲלֵהָ, וְהוּא יִתְבַּרְךְ 30

31 וְחֻכְמָתוֹ אֲחֵר וְכוּ'. – הרי שהנשמה היא במדריגה נעלה

32 ביותר, ומשם היא יורדת למטה, עד לגלות במדריגות הנחותות

33 ביותר של קליפות וסטרא-אחרא, בשעה שהאדם חוטא, וְהוּא 33

34 כְּמִשְׁלַל הָאוֹחוֹ בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וּמוֹרִידוֹ לְמַטָּה וְטוֹמֵן פְּנֵיו 34

35 – של המלך, בְּתוֹךְ בֵּית הַכֶּסֶף מְלֵא צוּאָה, שְׁאֵין לָהּ 35

36 עֲלֻבּוֹן גְּדוֹל מִזֶּה, אִפְּלוּ עוֹשָׂה בֵּן לְפִי שְׁעָה, – כמו

37 בעניינו, שכאשר יהודי לוקח את הנשמה שמחכמה עילאה

יום שבת קודש י"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לא, פרק כה וזהו... עד עמ' 62, עליו כנודע.

75 ובלבבך לעשותו" ("בפיך" – בפה שלך, בדיבור, "בלבבך" – בלב, 79

80 מחשבה, ו"לעשותו" – לעשות, מעשה) – אלא גם בפירוש הפנימי של 80

81 "בלבבך", והיינו: עם רגשות הלב, באהבה וביראה להקב"ה. שאל על כך 81

82 רבנו הזקן בפרק י"ז: לכאורה מרגישים וחשים אנו, שאין בליבך קרוב וקל 82

75 פָּרַק כֹּה. בפרק כ"ה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק

76 י"ח, את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" –

77 שמאד קרוב וקל לכל יהודי לקיים תורה ומצוות, לא רק בשלשה

78 הלבוישים: מחשבה, דיבור ומעשה, – שזהו הפירוש הפשוט של "בפיך

1 שתהיה לאדם אהבת ה' והסביר רבנו הזקן, שעלידי התבוננות האדם
2 בגדולת הקב"ה – מתעורר בו הרגש של אהבת ה'. ברם, מאחר שדבר זה
3 יכול לבוא רק אחרי התבוננות עמוקה בגדולת ה', הרי, שכבר ממילא
4 אי אפשר לומר שזה "קרוב מאד", כי לשם התבוננות, נדרשת ידיעה
5 בגדולת הקב"ה וגם שהמוח
6 והלב יהיו מתאימים לכך, כדי
7 שיוכל האדם לעורר בתוכו
8 אהבת ה' – לכן הסביר רבנו
9 הזקן בפרק י"ח שקיים אופן
10 נוסף כיצד על יהודי לקיים
11 תורה ומצוות, ברגש של
12 אהבה להקב"ה: עלידי
13 "אהבה מסותרת", שישנה
14 בכל אחד מישראל להקב"ה.
15 אהבה זו אין מן הצורך ליצור
16 עלידי התבוננות, כי היא
17 נמצאת באופן טבעי בכל
18 יהודי ויהודי. רבנו הזקן
19 הסביר משמעותה וענינה של

20 אהבה זו: השאיפה והמשיכה של הנשמה היהודית להתאחד עם שורשה
21 האלקי, ולא להיות נפרד ממנו, גם אם דרושה לכך מסירות נפש. לאחר
22 מכן דובר, שעלידי קיום מצוה מתאחד יהודי עם הקב"ה, ועלידי כל
23 עבירה הוא נפרד מהקב"ה: ומכיון שכך, היה יהודי מונע את עצמו
24 מלחטוא נגד הקב"ה, אילולא ה"רוח שטות" של הנפש הבהמית המכסה
25 על אהבתו, וגורמת שלא ירגיש כיצד הוא נפרד חלילה מהקב"ה: עלידי
26 העבירה. בפרק כ"ה, שאנו עומדים ללמוד עתה, יסיים רבנו הזקן
27 הסברתו, שבכל שעה יכול יהודי להסיר מעצמו את ה"רוח שטות",
28 ולעורר בתוכו את האהבה המסותרת, כך, שכשבאה עבירה לידו – יחוש
29 מיד, שעלידי העבירה הוא מנתק את עצמו מהקב"ה, וממילא ימנע
30 מלעשותה; וכשבאה מצוה לידו – יזכור מיד, שאהבתו להקב"ה מכתיבה
31 לו לקיים את המצוה, כי עלידיה הוא מתאחד עם הקב"ה.

32 וְזוּהוּ שְׁכִתּוּבִי: "כִּי קָרִיב אֵלַי הַדָּבָר מְאֹד וְגו'", – לקיים
33 תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה', שְׁכָכְלָ עֵת וּכְכָל
34 שְׁעָה בִּידּוֹ שֶׁל אָדָם וּבְרִשּׁוֹתָיו הוּא לְהַעֲבִיר רוּחַ שְׁטוּת –
35 המקקה את רגישותו, שעלידי עבירה הוא נפרד מהקב"ה,
36 וְהַשְׁכָּחָה – שקיימת בו אהבה להקב"ה, ואשר בגללה עליו
37 לקיים מצוות, כדי להתאחד עם הקב"ה – הוא יכול להסיר "רוח
38 שטות" זו מִקִּרְבּוֹ, וְלִזְכֹּר וּלְעוֹרֵר אֲהֲבָתוֹ לַה' אַחֶר, הַמְסַתֶּרֶת
39 בְּרִדָּא בְּלִבּוֹ בְּלִי שׁוּם סָפֵק. – הרי ברור הדבר בלי שום
40 פקפוק, שקיימת בלבו אהבה להקב"ה. שכן, כאמור, גם רשע וקל
41 שבקלים ישנה בלבו אהבה מסותרת להקב"ה. וְזוּהוּ שְׁכִתּוּבִי:
42 "וּכְלָכְךָ". – שיהודי יכול לקיים תורה ומצוות באהבה שבלבו
43 להקב"ה. – ולא רק באהבת ה'; שכן, בקיום תורה ומצוות ישנו
44 גם "סור מרע", להימנע מעבירות, ועל כך נדרשת יראת ה',
45 הפחד מהקב"ה. לכן, מציין רבנו הזקן מיד, שאהבה זו כוללת
46 בתוכה גם יראה, ומצד יראה זו בידו להימנע מלעשות עבירה.

ליקוטי אמרים

פרק כה וזהו שכתוב כי קרוב אליך הדבר מאד
וגו' שבכל עת ובכל שעה בידו של
אדם וברשותו הוא להעביר רוח שטות והשכחה מקרבו
ולזכור ולעורר אהבתו לה' אחד המסותרת בודאי
בלבבו בלי שום ספק. וז"ש ובלבבך ונכלל בה גם
רחילו דהיינו שלא ליפרד בשום אופן מיחודו ואחדותו
יתברך אפי' במסירת נפש ממש בלי שום טעם ושכל מושג
אלא בטבע אלהי וכ"ש בשבירת התאוות הקלה מיסורי
מיתה שקרוב אליו הדבר יותר לכבוש היצר הן בבחי'
סור מרע אפי' מעבירה קלה של דברי סופרים שלא
לעבור על רצונו ית' מאחר שנפרד בה מיחודו ואחדותו
כמו בע"ז ממש בשעת מעשה והרי גם בע"ז יכול

47 וּכְלָלָ בָּהּ – באהבה זו, גַּם רַחֲלִילוֹ, – יראה, דְּהֵינּוּ – המורא
48 והפחד, שֶׁלֹא לִפְרֹד בְּשׁוּם אִפֶּן מִיִּחּוּדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ וְתִכְרָךְ,
49 אֲפִלּוּ בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, – גם אם ייאלץ למסור את נפשו
50 כדי שלא להיות נפרד מהקב"ה, בְּלִי שׁוּם טַעַם וְשִׁכָּל מוֹשֵׁג –
51 מדוע עליו למסור את
52 נפשו, אֵלֶּא בְּטַבֵּעַ אֱלֹהִי.
53 – כפי שהוסבר בפרק י"ט,
54 במשל אור הנר, הנמשך
55 באופן טבעי לשורשו – כך
56 נמשכת הנשמה באופן
57 טבעי לשורשה האלקי,
58 לגבה יש בכך משום
59 "טבע" אלקי, שלמעלה
60 מהבנה. כך היא כוללת גם
61 חרדה ופחד טבעי –
62 שאותה המשכה של
63 התאחדות עם הקב"ה –
64 לא תנותק, גם אם בגלל
65 כך יצטרך למסור את
66 נפשו, וְכָל־שֶׁכֶּן בְּשִׁבְרֵית הַתְּאוּוֹת, הַקֶּלָּה מִיִּסּוּרֵי מִיתָה, –
67 והוא הרי מוכן גם למסור את נפשו – הרי שוודאי הדבר, שְׁקָרִיב
68 אֱלֹוֵי הַדָּבָר יוֹתֵר לְכַבֵּשׁ הַיֵּצֵר, הֵן בְּבַחֲיִנַת "סור מרע", –
69 להימנע מעשיית עבירות, אֲפִלּוּ מִעֲבֵרָה קֵלָה שֶׁל דְּבָרֵי
70 סוּפְרִים, – שהיא איסור מדרבנן בלבד, ולא איסור מן התורה –
71 גם בזה ביכלתו לשלוט בעצמו, שֶׁלֹא לִעְבֹר עַל רִצּוֹנוֹ וְתִכְרָךְ,
72 – ולא לחטוא, מֵאַחֵר שֶׁנִּפְרָד בָּהּ – אם יחטא, מִיִּחּוּדוֹ
73 וְאַחֲדוּתוֹ, כְּמוֹ בְּעַבְדֵּי־הַזֶּרֶה מִמֶּשׁ, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. – בשעה
74 שהוא חוטא, כפי שהוסבר בפרק הקודם, שבשעה שהוא חוטא,
75 הוא נפרד מהקב"ה, באותה מדה כפי שהוא נפרד ממנו, בשעה
76 שהוא עובד עבודה־זרה, ומאחר שהיה גם מוסר את נפשו,
77 ובלבד שלא לעבוד עבודה־זרה – באותה מדה עליו להימנע גם
78 מעבירה זו, שהרי גם עלידי עבירה זו, הוא נפרד, בשעת מעשה,
79 מהקב"ה. אך, בכל זאת קיים הבדל בין עבודה־זרה, לבין עבירות
80 קלות יותר – וזאת ביחס לזמן שאחרי עשיית העבירה: בעבודה־
81 זרה, הוא נשאר נפרד מהקב"ה גם לאחר ששכשל בעבירה
82 גדולה זו; ואילו בעבירות הקלות יותר, ההיפרדות מהקב"ה
83 מוגבלת רק לזמן ביצוע העבירה בלבד – אלא שרבנו הזקן מעיר
84 מיד, שלאמיתו של דבר קיימת עצה גם בעבודה־זרה, שלא
85 ישאר נפרד מהקב"ה – והיא: עלידי תשובה שבידה להשפיע גם
86 בעבירה של עבודה־זרה. אף על־פירכן אנו רואים שהוא לא
87 שועה לעצה זו, אלא מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד
88 מהקב"ה גם בשעת ההשתחווא לעבודה־זרה. הרי שאותו
89 שיקול – כוחו יפה גם כדי להימנע מעשיית עבירות קלות יותר,
90 מאחר שגם עלידין, הוא נפרד בשעת מעשה מהקב"ה. על כך
91 אומר רבנו הזקן להלן: וְתִרִי גַּם בְּעַבְדֵּי־הַזֶּרֶה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת
92 תְּשׁוּבָה אַחֲרֵי־כֵן – שתבטיח, שאחרי עשיית העבירה, לא יהיה

31 ואת הזמן הנאות לחזור בתשובה, אך מי שסומך בשעת החטא
32 על כך שלאחר מכן יחזור בתשובה – לא עוזרים לו מלמעלה
33 בכך ולא נותנים לו את ההזדמנות לכך. **אבל אם דחק השענה**
34 **ועשה תשובה – אין לך דבר שעומד בפני התשובה.** –
35 תשובה עוזרת תמיד. הרי

36 שגם בעבודה זרה היה
37 יכול להסתמך שלאחר
38 החטא לא יהיה נפרד
39 מהקב"ה, על-ידי
40 ה"תשובה" שיעשה. **ואף**
41 **על-פירבן, כל איש**
42 **ישראל מוכן ומזומן**
43 **למסור נפשו על קדושת**
44 **ה', שלא להשתחוות**
45 **לעבודה זרה אפלו לפי**
46 **שעה ולעשות תשובה**

47 **אחר-כך,** – כלומר: הוא ימסור את נפשו, גם כשירצו לאלץ
48 אותו להשתחוות לעבודה זרה לשניה אחת בלבד, ולאחר
49 שניה זו – יוכל לחזור בתשובה, שאז הרי אין זה מפני שתמיד
50 יהיה נפרד מהקב"ה, אלא גם שניה בודדת זו של היפרדות
51 מהקב"ה, **בשעת מעשה החטא – מספיקה לו, שלא להשתחוות**
52 **לעבודה זרה.** וכל כך למד? ובאיזה כוח? **והיננו – הרי זה, מפני**
53 **אור ה' המלבש בנפשם – של בני ישראל, בנזקך לעיל,**
54 **שאינו – אור ה' זה אינו בכחנית זמן ושעה כלל, אלא**
55 **למעלה מהזמן, ושלט ומושל עליו, – על הזמן, בנודע.**
56 – כל האמור הוא בקשר לשאלה, איך נותנת האהבה
57 המסותרת ליהודי את הכוח לשלוט ביצר הרע שלו ולהימנע
58 מלעשות עבירה – "סור מרע". להלן תוסבר פעולתה של
59 האהבה המסותרת ב"ועשה טוב", בצורה החיובית של קיום
60 המצוות:

1 נפרד מהקב"ה. כך, אפשר שתישאל השאלה: אמנם, גם
2 בעבודה זרה יש לו פתרון שלא להיות נפרד מהקב"ה אחרי
3 עשיית החטא – על-ידי תשובה. ברם, על הסתמכות כזו על
4 "תשובה" שיעשה אחר כך, כבר אמרו רבותינו ז"ל: "האומר
5 אחטא ואשוב – אין
6 מספיקין בידו לעשות

7 תשובה"², הרי שביחס
8 לעבודה זרה, אין הוא
9 יכול לסמוך מראש על
10 ה"תשובה" שיעשה אחר
11 כך, ומשום כך הוא מוסר
12 את נפשו, כדי שלא יישאר
13 נפרד תמיד מהקב"ה.
14 ואילו בעבירה אחרת, הרי
15 אחרי עשיית העבירה אין
16 הוא נשאר, בדרך ממילא,

17 נפרד מהקב"ה, מבלי להסתמך על "תשובה" – כיצד, איפוא,
18 אפשר לומר בפסקנות, שכשם שהוא יכול להימנע מעבודה זרה
19 – כך הוא יכול להימנע מכל עבירה אחרת? על כך באה
20 התשובה: מה שחכמינו ז"ל אומרים "אין מספיקים בידו לעשות
21 תשובה", אין הכוונה שנותלים ממנו לגמרי את היכולת לעשות
22 תשובה. הכוונה היא רק זאת בלבד: אין עוזרים לו בכך, אין
23 מספקים לו את הרגע המתאים לעשות תשובה. אך אם הוא
24 מתאמץ ודוחק את עצמו ועושה תשובה – תשובתו מועילה
25 ומתקבלת. כך, שאכן יש בידו להסתמך על ה"תשובה" שיעשה
26 אחרי שיעבוד עבודה זרה – ובכל זאת הוא נמנע מכך ובלבד
27 שלא יהיה נפרד מהקב"ה **בשעת מעשה. ואף ש"האומר**
28 **אחטא ואשוב – אין מספיקין בו,"** – בידו לעשות תשובה,
29 **היננו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת הכשר לעשות**
30 **תשובה,** – שדרך כלל, הרי נותנים לאדם מלמעלה את הכוח

2. יומא פה, ב. 3. פרק יט. 4. על המלים "שאינו וכו'" אלא למעלה מהזמן, ושלט ומושל עליו. – העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין דנצחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלעו"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב) מצד ושלט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה זמן ארוך".

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

8 שבת, ומשום כך קתני נמי במשנתנו את דין החגיגה, דלא דחיא
9 אפילו שחיתתה את השבת. וקחי קאמר – וכך כוונת התנא, אייתי
10 מביאין עמו חגיגה, בזמן שהוא קא פחול בטהרה ובמועם, אך בשבת
11 אין מביאים אותה כלל.
12 הגמרא מסיקה מסקנא העולה ממשנתנו לגבי החגיגה: אמר
13 רב אשי, שמע מינה – יש להוכיח ממשנתנו, שהחגיגה ארבעה
14 עשר

גמרא

1 הגמרא מבררת מדוע הביא התנא את דיני החגיגה במשנתנו.
2 שואלת הגמרא: מאי תנא דקתני חגיגה – מה שנה התנא במשניות
3 הקודמות שמחמת כן שנה במשנתנו את דיני החגיגה, הרי התנא
4 עסק עד כה בעניני פסח, ואף במשנה הבאה הוא חוזר לעסוק
5 בהם. עונה הגמרא: התנא תנא – שנה במשנה הקודמת את דין
6 הרבבות של הפסח על הכתפים והקבאתו מחוץ לתחום, דלא דחי

יום ראשון

יום ראשון

יא שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.

דער סדר פון טאָג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפלו בידיים טמאות, שכן כל הטמאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.

יום שני

יום שני

יב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.

השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רותח ומבהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל - למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.

יום שלישי

יום שלישי

יג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.

יארצייט [=יום השנה] - ביום המיתה אפלו בשנה ראשונה, ואפלו בשנים הקבוצה רחוק מיום המיתה. מענה ה"צמח צדק" לאדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מפל-מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע, דאינו רואה אלא את הארץ.

יום רביעי

יום רביעי

יד שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם.

במנחה אין אומרים תחנון.

בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואָס דאָס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואָס מ'טראַכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטארק אויף איינעם מוז ער אקוק טאָן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה.

אצל כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים, היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתעמק במחשבה בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את הכחות הפנימיים של זה שחושבים עליו, כפי שאנו רואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, הוא חייב להחזיר מבט, כי ההבטה הפנימית מעוררת את עצם הנפש, וכן הוא גם בכח המחשבה.

יום חמישי **טו שבט** **ה'תש"ג**

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: והרי . . . כז במציאות.

כשנגשו להדפיס חלק שני של ה"תורה אור" – כבר נודע להחסידיים, אשר ישנם הגהות ובאורים מה"צמח צדק" על המאמרים. ויפצירו בה"צמח צדק" אשר ידפיסם עם המאמרים, וימאן ה"צמח צדק". ויחלם חלום, אשר זקנו אדמו"ר הזקן בא לבקרו ומבקשו להדפיסם. מכל-מקום העלים הדבר, עד אשר גם שלשה מבניו חלמו החלום הזה ויספרו לאביהם, ואז הסכים להדפיס גם הגהותיו ובאוריו לחלק השני, ויקראו לו בשם "לקוטי תורה".

יום שישי **טז שבט** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: בשלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: וכל הצמצומים . . . חשיב ממש.

אאמו"ר אמר: צווישען קעלט און כפירה איז גאָר א דינע מחיצה. עס שטעהט כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלקות איז פלאם פייער, לערנען און דאוונען בעדארף מען מיט התלהבות הלב, אז כל עצמותי תאמרנה די דברי ה' אין תורה ותפלה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: בין קרירות לכפירה ישנה מחצה דקה מאד. כתוב: "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", אלקות היא שלהבת אש, ללמד ולהתפלל צריך מתוך התלהבות הלב, ש"כל עצמותי תאמרנה" את דברי ה' בתורה ותפלה.

שבת קודש **יז שבט, שבת שירה** **ה'תש"ג**

עומדין בעת קריאת השירה.

הפטורה: ודבורה אשה גביאה.

שיעורים. חומש: בשלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: פרק כב. רק . . . תמיד.

עס איז א מנהג צו עסען שווארצע קאשע.

נהג ללכל בייססה שחורה.

שבת בשלח שנת תרכ"א אמר ה"צמח צדק" המאמר "ראו כי ה'" הנדפס ב"לקוטי תורה". וספר אחר-כך לבנו, אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: שבת בשלח שנת תקס"ה אמר אדני אבי

זְקַנִּי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמו"ר הַזֶּקֶן] זֶה הַמֶּאֱמָר. אַחֲרֵיכֶן קָרָא אוֹתִי וְסִפֵּר לִי, אֲשֶׁר בִּשְׁנַת תַּקכ"ט בִּהְיוֹתוֹ בְּמַעְזְרִיטֶשׁ, קָרָא אוֹתוֹ הַרֵב הַמְּגִיד לְחִדְרוֹ וְאָמַר לוֹ: שָׁבַת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּקט"ז אָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב מֶאֱמָר עַל פֶּסוּק "וַיֵּשֶׁב הָיִם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאֵיתָנוּ" – לְתַנְאוּ, כְּמֶאֱמָר רַ"ל. בִּשְׁנַת תַּקכ"א (שָׁנָה אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב) הָיָה אֲצָלִי – הַמְּשִׁיךְ דְּבָרָיו הַרֵב הַמְּגִיד – רַבִּי (הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב), וְאָמַר הַמֶּאֱמָר וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָי "עוֹשֵׁין רְצוֹנוֹ – וְלֹא דְבָרוֹ – שֶׁל מְקוֹם". וְהַיּוֹם הָיָה אֲצָלִי מוֹרִי לְחִזֹּר הַמֶּאֱמָר. וְאָמַר הַרֵב הַמְּגִיד הַמֶּאֱמָר לַפְּנֵי אַדְמו"ר הַזֶּקֶן, וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָי גְּנָאִי נִהְרָא, שְׁזָהוּ בְּעֵינָי קָרִיעַת יָם סוּף.

וְסִים ה'צִמַּח צֶדֶק": הַיּוֹם הָיוּ אֲצָלִי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, הַרֵב הַמְּגִיד, וְאֲדֹנִי אָבִי זְקַנִּי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמו"ר הַזֶּקֶן], וְכָל אֶחָד אָמַר לִי הַמֶּאֱמָר בְּסִגְנוֹנוֹ. –

כַּעֲבוּר אֵיזָה שְׁעוֹת קָרָא ה'צִמַּח צֶדֶק" אֶת אֲדֹנִי אָבִי זְקַנִּי מוֹרִי וְרַבִּי [מִהַר"ש] עוֹד הַפַּעַם, וְאָמַר לַפְּנֵי בְּאוֹר עַל הַמֶּאֱמָר.

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

שנינו במשנה: ולא היו לזוהרין שוליים וכו'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן בברייתא, כל הזוהרין שפסקו לא היו להן שוליים, מהטעם המבואר במשנה (לעיל ע"א) שמא יקרוש הדם ויפסל, חוץ מזוהרין לבונה של לחם הפנים – שני בזיכים שבכל אחד מהם היו נותנים קומץ לבונה ומניחים אותם על השולחן סמוך ללחם הפנים, שאם לא היה להם שוליים לעמוד בעצמם, יש לחוש שמא יניחום וישעינום על דפנות הלחם ושהרי הלחם היה עשוי באופן ששנים מדפנותיו היו נכפפים כלפי מעלה לגובה טפחיים כמבואר במנחות (צד: צו.) ויפרום וישרבו הלחם.

שנינו במשנה: ששם ישראל יקבל הבהן וכו'. מקשה הגמרא: לא סגי דלאו ישראל – וכי לא די והגון אם לא ישרוט ישראל אלא כהן. מתרצת הגמרא: הוא הדין שהכהן יכול לשחוט, אלא דהא נופא קא משמע לן – הלכה זו עצמה משמיענו התנא, ודחיטתה בור (בישראל) בשרה. ומה ששנינו יקבל הבהן, הא קמשמע לן – דבר זה משמיענו התנא שמקבלת הדם ואילך ובגון עבודת הולכה וזריקה, מצותן להיעשות על ידי כהנים, ואם נעשו בזה נפסל הקרבן.

שנינו במשנה: נותנו להבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע למזבח. ארבע עבודות נעשו בדם הקרבן, שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם למזבח וזריקתו (ובחסים יג). הגמרא דנה בענין הולכת הדם באופן שלא הלך הכהן ברגליו אם נתקיימה בכך עבודת הולכה. מדייקת הגמרא: ששעת מיתה – ממה שטרח התנא להשמיענו אופן ההולכה שנתנו לחבירו וחבירו לחבירו, ולא כתב סתם שהולכיו הכהן למזבח, כמו שכתב 'קבלו הכהן', בודאי בא להשמיענו שהולכה שלא בגלגל (שהכהן מקבל הדם העביר את הדם לידי הכהן הזורק בלא שהילך ברגליו) הויא – (הרי היא) הולכה. דוחה הגמרא: דילמא הוא ניד פוהתא – שמא הניע הכהן את רגליו מעט, ולעולם הולכה שלא ברגל אינה הולכה.

מקשה הגמרא: ואלא מאי קא משמע לן – אם כן מה בא התנא להשמיענו באריכות לשון זו. מתרצת הגמרא: הא קמשמע לן – דבר זה משמיענו, ש'כרב עם הדרת מלך' (משלי יד כח) – כשהמצוה נעשית על ידי רבים, יש בכך יותר הידור וכבוד הקדוש ברוך הוא, ולפיכך התעסקו כל הכהנים בעבודת הפסח.

שנינו במשנה: קבל את הבזר המלא ומחזיר את הריקן וכו'. מדייקת הגמרא: תחילה מקבל הכהן את המזרק המלא ואחר כך מחזיר את הריקן שבידו השניה, אבל איפכא לא – לא יעשה באופן הפוך, שיחזיר תחילה את הריקן ואחר כך יקבל את המלא, דין זה מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, אין מעבירין על המצות – משבאה המצוה לידו צריך מיד לקיימה ולא לעבור ממנה, לפיכך משהושיט לו הכהן את המלא צריך מיד לקבלו, שהרי קבלת הבזר המלא מצוה היא.

שנינו במשנה: בהן הקריב אצל המזבח וכו' וזרקו זריקה אחת כנגד היסוד. הגמרא מבארת מי התנא של משנתנו. מבררת הגמרא: מאן – מי הוא התנא של משנתנו הסובר שדם פסח ניתן פריקה מרחוק ולא בשפיכה – שמקרב הבזר לזרזין המזבח ושופך בנחת, אין מעבירין הגמרא: אמר רב חסדא, רבי יוסי הגלילי היא. דתניא בברייתא, רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר בענין הקרבת בכור בהמה (במדרש יח ז) 'אך בכור שור וגו' את דמים תזרוק על המזבח ואת הלחם תקטיר, ויש לדייק מכך ש'דמו' לא נאמר בלשון יחיד אלא 'דמים' בלשון רבים, אף שהכתוב עוסק בקרבן בכור לבדו, וכן 'הלכו' לא נאמר בלשון יחיד אלא 'הלכם' בלשון רבים, שמדובר בכמה קרבנות, למד על כבוד, ומעשר בהמה ופסח, שלא מצינו להם בשום מקום בתורה מתן דמים ואימורין למזבח, שאף הן מעוניין מתן דמים ואימורין לזבי מזבח. ומכך שרבי יוסי הגלילי דרש לרבות מתן דם בקרבן פסח מפסוק זה הנאמר בבכור, ומלשון 'תזרוק' האמור בו, יש ללמוד שלדעתו ניתן דם הפסח בזריקה ולא בשפיכה, ונמצא שמשנתנו הסוברת שדם הפסח ניתן בזריקה היא כדעת רבי יוסי הגלילי.

הגמרא מבארת את מקור הדין שצריך ליתן את הדם כנגד היסוד, כמו ששנינו במשנה 'זרקו זריקה אחת כנגד היסוד'. מבררת הגמרא: מנל דמעוניין יסוד – מנין שדם הפסח, ניתן דווקא על דופן המזבח שיש יסוד תחתיו. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, אתיא – דבר זה נלמד בגזירה שוה 'זריקה' 'זריקה' מקרבן עולה, כתיב הקא – באן בפסוק המלמד שבכור מעשר ופסח טעונין מתן דמים, ואת דמים תזרוק על המזבח, וכתיב הָאֵם (שם) בעולה (ויקרא א יא) וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח ככב, מה עולה מעונה יסוד וכפי שיבואר בסמוך, אף פסח נמי טעון יסוד.

האם האדם חלול?

יום ראשון י"א שבט ה'תשפ"א

של עור ובשר שבה נמצאים האיברים הפנימיים, והרי זה בדוגמת אוהל שיש בו טפח שיש בו חלל בו מונחים דברים. והגאון 'הרוגוצ'ובי' מציין בהקשר זה למחלוקת בנוגע לטעם איסור המגבן בשבת: יש אומרים שהוא משום בונה כי תהליך יצור הגבינה נעשה על ידי חיבור חלקיקי החלב זה לזה, ויש אומרים שהוא משום לש.

ואמנם מלאכות בנייה ולישה הן בעלות תוכן דומה – חיבור חלקים זה לזה, אלא שבבנייה לאחר חיבור החלקים נשאר כל חלק בפני עצמו רק שהוא מחובר לחברו, ואילו בלישה כל חלקי העיסה מתאחדים למציאות אחת. והמחלוקת היא האם להתייחס לגבינה כהרכבה של חלקים נפרדים בדומה לבניין או לגוש אחד בדוגמת עיסה.

והנה, הכתוב (איוב י, י) מדמה את יצירת האדם לתהליך ייצור הגבינה: "עור ובשר תלבישני וכגבינה תקפיאני". ואם כן, לדעת הסוברים שמגבן דומה ללש, גוף האדם על כל אבריו נחשב לדבר אחד. ולדעת הסוברים שהמגבן כבונה, גם גוף האדם נחשב כחלקים נפרדים המחוברים זה לזה (צפת פנח מהדו"ת א, ע' ו. מפענח צפונות ח, ח).

הלכות טומאת מת פרק טז, הלכה ז: הִיָּה אָדָם מְטֵל עַל הָאָרֶץ תַּחַת הַסֶּדֶק - מְעַרֵב אֶת הַטִּמְאָה, שְׂאֵדָם חָלוּל הוּא; וְהַצֵּד הָעֵלְיוֹן - הָרִי הוּא כְּאֵהֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶכֶת טָפָח.

כאשר הטומאה מונחת בצד החדר, ובינו לבין הצד השני נסדקה התקרה כך שאין רצף מקורה בין שני חלקי החדר – הרי זה כשני חדרים נפרדים ואין הטומאה עוברת מחלק אחד לשני, אך אם הניח כלי תחת הסדק, אם הכלי גבוה מהארץ טפח – הטומאה מתפשטת תחתיו (דרך חלל הטפח) לצדו השני של החדר.

ובאדם השוכב תחת הסדק, לדעת בית שמאי (אהלות פ"א מ"ג) אין הטומאה עוברת דרכו שהרי אין חלל טפח בינו לרצפה, אך לדעת בית הלל רואים את האדם כ'חלול' וצדו העליון נחשב כאוהל המאחיל על צדו התחתון בגובה טפח, והטומאה עוברת דרכו. וכך פוסק הרמב"ם.

ואף שבוודאי גוף האדם איננו חלול אלא מלא באיברים פנימיים, לדעת בית שמאי הגוף על כל איבריו נחשב מהות ומציאות אחת, ונמצא שאין בו אוהל טפח ואין הטומאה יכולה לעבור דרכו, אך לדעת בית הלל רואים את הגוף כצירוף של איברים נפרדים, והרי אינו גוש אחד אלא מעטפת

מתי אומרים 'סוף טומאה לצאת'?

יום שני י"ב שבט ה'תשפ"א

במחשבה שחושב להוציא דרכו את הטומאה כדי שתוציא את הטומאה לחוץ ולא לבית (ראה לעיל פ"ו ה"ב). ואם כן מדוע כתב הרמב"ם כאן "שהרי הוא פתוח", ומשמע שפתח המגדל צריך להיות פתוח?

וביאר הגר"ח (חדושי ר"ח הלוי הל' טו"מ פ"א ה"ה ד"ה והנה בפ"ח): "טומאה בבית - מה שבתוכו [בתוך המגדל] טמא" משום ש'סוף טומאה לצאת'. ויש לעיין: הרי דין זה נאמר רק לגבי חציצת אוהל שאף שאוהל מציל (להלן פ"כ ה"א) - כאשר 'סוף טומאה לצאת' אינו חוצץ. אך כלי מוקף 'צמיד פתיל' המונח בבית טמא שמציל על כל מה שבתוך הכלי (שם) - מציל גם אם 'סוף טומאה לצאת' דרכו ואין תוכו נטמא, ומדוע "טומאה בבית - מה שבתוכו טמא", הרי יש כאן הצלה בתורת 'צמיד פתיל'?

ומשום כך הוסיף הרמב"ם שפתח המגדל "פתוח ובתוך הפתח [של הבית]" שאז אינו 'צמיד פתיל' ולכן "מה שבתוכו טמא" כי "דרך הטומאה לצאת".

הלכות טומאת מת, פרק יח הלכה ד: מְגֵדֵל הָבָא בְּמִדָּה שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַפֶּתַח, וְנִפְתַּח לְחוּץ, וְטִמְאָה בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית מְחֻזָּר. טִמְאָה בְּבֵית - מִה שֶׁבְּתוֹכוֹ טִמְאָה; שֶׁהָרִי הוּא פְתוּחַ, וּבְתוֹךְ הַפֶּתַח, וְדֶרֶךְ הַטִּמְאָה לְצֵאתָ, וְאֵין דֶּרֶכָּה לְהִכְנֵס.

טומאה בתוך מגדל (ארוץ עץ) העומד בתוך פתח הבית ופתח המגדל פונה החוצה – הבית טהור כי הטומאה יוצאת דרך הפתח החוצה ואינה נכנסת לבית כי המגדל אינו מקבל טומאה (כלי עץ הבא במידה "שהן מחזיקין ארבעים סאה" אינם מקבלים טומאה, ראה לעיל פ"ו ה"ב) ומאחר שיש בו טפח על טפח ברום טפח הרי הוא אוהל החוצץ בפני הטומאה ואינה בוקעת לתוך הבית (רע"ב אהלות פ"ד מ"ג).

וה'משנה אחרונה' (אהלות שם) תמוה:

משמעות לשון הגמרא (חולין קכא, ב) היא שהמגדל מונח בפתח "ופתחה לחוץ", היינו שמוקדם הפתח של המגדל הוא כלפי חוץ אף שהפתח טגור שהרי הבית טהור כשהטומאה בתוך המגדל משום ש'דרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס', ומקום היציאה היחיד הוא דרך פתח זה ודי

מתי אין 'צמיד פתיל' מציל?

יום שלישי י"ג שבט ה'תשפ"א

בְּתוֹךְ הַחֲבִית הַמְּקַפֶּת, וְהַקֶּצֶה הַשֵּׁנִי פְתוּחָה לְאֵהֶל הַמַּת, וְאֵינוֹ סָתוּם.

מקור ההלכה הוא במשנה (כלים פ"ט מ"ב), ופירושה הר"ש והרא"ש: חבית של חרס הנמצאת באוהל המת ומלאה

הלכות טומאת מת פרק כב, הלכה ז: חֲבִית שֶׁהָיָה מְלֵאָה מִשְׁקִין מְהוּרִין, וּמִנִּיקִית [שפופרת] שֶׁל חֶרֶשׁ בְּתוֹכָהּ, וְהַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל, וְנִתְּנָה בְּאֵהֶל הַמַּת - הַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין מְהוּרִין, וְהַמִּנִּיקִית מְלֵאָה - מִפְּנֵי שֶׁקֶצֶתָהּ הָאֶחָת

המשקים והחבית טהורים? ב. לאידך, אם ה'מניקית' היא של חרס, מדוע היא טמאה והרי זו שפופרת שאין לה בית קיבול וכלי חרס שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה (הל' כלים פ"א ה"ח)?

ומבאר ה'כסף משנה':

קצה ה'מניקית' היוצא מהחבית מתעקם וסותם את החבית שלא תיכנס בה הטומאה, אך ה'מניקית' עצמה מקבלת טומאה כי במקום העיקום נוצר בית קיבול שבו מצטבר מעט משקה.

וה'מים טהורים' (על המשנה בכלים שם) פירש שה'מניקית' היא בדוגמת 'טיטרוס' (הל' כלים פ"ח ה"ו) היינו שפופרת שכאשר סותם באצבע פתח אחד אין המים יוצאים מהפתח השני, וכשמסיר אצבעו המים נוטפים החוצה, וזה בית הקיבול שלה ולכן מקבלת טומאה.

משקים, ובתוך החבית נמצאת גם שפופרת ('מניקית') של מתכת בה שואבים את המשקה מהחבית, והחבית מוקפת 'צמיד פתיל' (מכסה צמוד) - החבית והמשקים טהורים כי ה'צמיד פתיל' מציל מן הטומאה, אבל ה'מניקית' טמאה. ואף שהחבית מוקפת 'צמיד פתיל', אין היא ניצלת כי גזור חכמים על כלי מתכת שיש להם טהרה במקוה שיקבלו טומאה (ראה להלן פכ"ג ה"א).

אבל הרמב"ם מפרש שה'מניקית' היא של חרס, ואף שכלי חרס כן ניצלים ב'צמיד פתיל' הרי היא טמאה, כי אמנם קצה האחד של השפופרת הוא בתוך החבית, אבל "הקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום".

והקשה הראב"ד:

א. אם ה'מניקית' פתוחה לאוהל המת, הרי אין החבית אטומה ונכנסת אליה טומאה דרך חלל ה'מניקית', ומדוע

מתי 'טומאה רצוצה' מתפשטת לצדדים? יום רביעי י"ד שבט ה'תשפ"א

הסוכה עשויה מלכתחילה כדי להאחיל והכותל עליו נסמכת הסוכה נעשה חלק ממנה, "צד מצדי האהל", ולכן הטומאה מתפשטת בתוך כל האוהל. מה שאין כן הפרח היוצא מן העמוד, הרי אף אם יש בו שיעור אוהל אינו עשוי להאחיל אלא לנוי וכדומה, ולכן אין הטומאה חלק ממנו.

וב'מים טהורים' (אהלות שם, חר"צ ג) חילק באופן אחר:

לגבי סמיכת הסוכה לכותל פירש הרמב"ם בפירוש המשניות (אהלות שם) שהיא באופן ש"שם עליו המשקוף לסוכה". כלומר, הכותל שהטומאה רצוצה בו אינו מגולה לאוויר, כיון שמשקוף הסוכה מונח עליו ולכן הטומאה מתפשטת לכל הסוכה, ואילו כאן, הפרח אינו מונח על העמוד אלא בצידי, והטומאה שבתוכו בוקעת ועולה רק למעלה אבל אינה מתפשטת לצדדים.

הלכות טומאת המת פרק כה, הלכה א: עמוד שהוא עומד בתוך הבית, וממנו רצוצה תחתיו - טמא בוקעת ועולה... ואם היה פרח יוצא מעמוד זה, וכלים תחת הפרח - הכלים טהורים, שאינו מטמא אלא כנגד הטמא בלבד.

והקשה ה'תוספות יו"ט' (אהלות פ"ז מ"ז, בשם הר"ר וואלף

ורמייזא):

לעיל (פ"ו ה"ו) כתב הרמב"ם - "טומאה שהיא רצוצה בכותל וסמך סוכה לכותל, הסוכה טמאה שהרי נעשה הכותל צד מצדי האהל... האהל כולו טמא שהרי הטומאה בתוכו". ואם כן, מדוע בפרח היוצא מהעמוד אין אומרים שהטומאה הבוקעת ועולה מהעמוד מתפשטת לעבר הפרח ומאחילה על הכלים הנמצאים תחתיו?

ותירץ ה'מעשה רוקח':

קבלת הדם של פרה אדומה יום חמישי ט"ו שבט ה'תשפ"א

הפסוק "ולקח... באצבעו - מצותה מצות יד ולא מצות כלי", אין הכוונה שהקבלה מעכבת אלא שכך מצוותה לכתחילה.

וה'משנה אחרונה' (פרה פ"ג מ"ט) מיישב את שיטת הרמב"ם: בכל החטאות קבלת הדם אכן חייבת להיות בכלי כי לומדים זאת (תורת כהנים ויקרא פ' ג, ה) בגזירה שווה. נאמר בחטאת (ויקרא ד, לו) "ולקח הכהן מדם החטאת" ונאמר בעולה שהקריבו בסיני (שמות כב, ו) "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות (כלי שרת)" - מה עולה טעונה כלי, אף חטאת טעונה כלי (רש"י זבחים מז, ב ד"ה כי בחטאת). ומקרבן עולה שהקריבו בהר סיני ודמו נזרק על גבי המזבח למדים שגם קרבנות חטאת שדמם נזרק על גבי המזבח קבלת דמם חייבת להיות בכלי, אבל בפרה אדומה שדמה אינו ניתן למזבח היינו אומרים שלקחה כשרה בין ביד ובין בכלי, ועל כך בא הלימוד (בספרי) שהמצוה היא "מצות יד ולא מצות כלי", ולעיכובא שקבלת הדם היא ביד דוקא ואם "קיבל דמה בכלי - פסולה".

הלכות פרה אדומה פרק ד, הלכה ד: קבל דמה בקלי פסולה, שנאמר: "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו" - מצותה מצות יד, לא מצות כלי.

והראב"ד (לעיל פ"ג ה"ב) השיג על זה:

אמנם, בגמרא (זבחים צג, ב) אמרו "גמר מלהזות, מקנח את ידו בגופה של פרה", ומשמע שקבלת הדם לפני ההזאה היא בידו של הכהן, אך אין ללמוד מכך שהדבר מעכב וקבלת הדם בכלי פוסלת, אלא רק שכך המצוה לכתחילה.

ואין הכרח שכוונת הפסוק "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו" שהלקיחה חייבת להיות ביד, כי מצינו בפר כהן משיח שהתורה אמרה "ולקח הכהן המשיח מדם הפר... וטבל הכהן את אצבעו בדם" (ויקרא ד, ו), ואמרו חז"ל (בספרא) שהלקיחה צריכה להיות בכלי, הרי שהלשון 'וטבל' אינו שולל לקיחה בכלי וכן בשאר חטאות שנאמר בהן 'ולקח... באצבעו' (שם שם, ל) - הלקיחה היא בכלי (זבחים נב, ב). ומה שאמרו בספרי (חוקת פ' קנן, וזה מקורו של הרמב"ם) על

מתי מסתיימת מצות שילוח השעיר? יום שישי ט"ז שבט ה'תשפ"א

מהפסוקים משמע שבשליחות השעיר יש שני שלבים נפרדים. תחילה נאמר (ויקרא טז, כא): "וסמך אהרן את שתי ידיו... ונתן אותם על ראש השעיר, ושילח ביד איש עתי המדברה", ולאחר מכן (שם, כב), "ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה, ושילח את השעיר במדבר". נמצא שהשילוח מתקיים בשני דברים: הראשון – שילוח המדברה, וכיון שהגיע למדבר נשלם קיום זה, והשני – שילוח במדבר עצמו עד שיגיע לצוק וידחה ממנו.

והקיום הראשון מתייחס לאהרן הכהן שהרי נאמר בו "וסמך אהרן את שתי ידיו... ושילח ביד איש עתי המדברה", והאיש מקיים את המצוה בשליחותו ולכן אין הכהן רשאי להמשיך בעבודה עד שיסתיים החלק השייך אליו שהוא בהגעת השעיר למדבר. אולם החלק השני איננו מצוותו של הכהן, ואותו מקיים ה'איש עתי' בעצמו ולא כשלוחו של הכהן ולכן המשלח מטמא בגדים וכלים עד דחיית השעיר לעזאזל, משום שקיום המצוה על ידו נמשך עד זמן זה.

(שיעורי הגר"ד זבחים סח, ב)

הלכות פרה אדומה פרק ה, הלכה ו: ומאימתי מטמא בגדים, המשלח את השעיר? משיצא חוץ לחומת ירושלים, עד שעת דחייתו לעזאזל. אבל אחר שדחהו – אם נגע בכלים ובגדים, טהורים.

מדברי הרמב"ם משמע שקיום מצות שילוח השעיר מתחיל עם היציאה מירושלים ומסתיים בדחייתו לעזאזל, ולכן במהלך זמן זה מטמא המשלח בגדים וכלים כי דין הטומאה חל במהלך זמן קיום המצוה (כמבואר לעיל הלכה ד).

ויש להקשות: בהל' עבודת יום הכיפורים (פ"ג ה"ח) נפסק שהכהן הגדול צריך להמתין עד לאחר קיום מצות שילוח השעיר, ו"כיון שהגיע שעיר למדבר יצא לקרות בתורה", ובגמרא (יומא סח, ב) למדו מכך - "כיון שהגיע שעיר למדבר נעשית מצותו" ולכן יכול הכהן לקרות קודם שהגיע השעיר לצוק והושלך ממנו ומשמע שהמצוה מסתיימת עם הגעת השעיר למדבר. ומדוע אם כן המשלח מטמא עד שעת הדחייה מהצוק?

והביאור:

האם יש שיעור לחזאה? שבת קודש י"ז שבט ה'תשפ"א

מהמים הכשרים שהרי הזאה מועלת "כל שנגע בו מן המים כל שהוא"?

ומתוך המהר"י קורקוס (מובא בכס"מ כאן):
לדעת הרמב"ם ההזאה אינה צריכה שיעור על גוף האדם, היינו שגם כמות קטנה ביותר של מים שיבואו על גופו מטהרת אותו, אך מכל מקום צריך שיהא שיעור במים כדי לטבול בהם את גבעולי האזוב שבהם מזים, ולכן כאשר המים מעורבים עם מים פסולים ההזאה פסולה, כי אין על האזוב שיעור שלם של מים טהורים.
ויש מתרצים:

אמנם כאשר המים אינם מעורבים הרי הם כשרים בכל שהוא, אך כשהמים מעורבים עם מים אחרים בטלה חשיבותם ושוב אינם כשרים בכל שהוא אלא צריכים שיעור (תפארת ישראל פרה פ"ט מ"א, ביעו ב).

הלכות פרה אדומה פרק ט, הלכה ח: מים מקדשין שנתערב בהם מים אחר כל שהוא... הרי אלו פסולים.

בגמרא (זבחים פ, א) נחלקו תנאים בדבר: רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלים. ובטעמם של חכמים אמרו בגמרא שלדעתם משקה המתערב במשקה אחר נבלל ומתערב עמו לגמרי וכל טיפה וטיפה מעורבת משני המשקאות (כי 'יש בילה'), וכן לדעתם 'הזאה צריכה שיעור', וממילא כאשר מזים מהמים המעורבים אין שיעור שלם מהמים הכשרים שהרי מעורבים בהם גם המים הפסולים.

ולפי זה יש סתירה לכאורה בדברי הרמב"ם:

להלן (פ"י ה"ח) פסק שהזאה אינה צריכה שיעור אלא "כל שנגע בו מן המים כל שהוא – טהור", ואם כן מדוע פסק כאן כחכמים שהמים המעורבים פסולים, והרי אע"פ שכל טיפה מעורבת גם מהמים הפסולים, די בכך שיש בה גם

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' א

10 דוחה שבת הואיל והאדם אינו ראוי למצות הפסח, למצות
11 מילה, שהערל חייב למול את עצמו אף על פי שאינו ראוי
12 למצות הפסח, משום שקסבר רבי אליעזר, אין שוחטין את הפסח
13 וזורקין את דמו על [ו-עבור] מטמא שרץ עד שיטבול, ואם לא טבל
14 נדחה לפסח שני, ואף על גב שיכול לטבול ולהיטהר עד זמן
15 אכילתו בערב, וכן אין שוחטין את הפסח על טמא מת שחל
16 השביעי לטהרתו בערב פסח עד שיטבול, ואף על גב שיכולים
17 לזהות עליו ויטבול ויטהר עד הערב, ואם לא טבל נדחה לפסח
18 שני.

1 ואף על פי כן קתני – שענינו שפרט על שביטל מצוה זו, אלא –
2 מוכח אם כן, שלדעת רבי אליעזר רמי חזקא עליה – מוטל על
3 האדם חיוב המצוה בין כשראו לקיימה כעת, ובין כשראו ראוי
4 לקיימה כעת אך יכול לתקן את עצמו ולקיימה. והרי גם על טמא
5 מת בערב פסח מוטל חיוב הקרבת הפסח מאחר שיכול להכשיר
6 ולתקן את עצמו על ידי הזאה, ואם כן חזרת הקושיא, מדוע לא
7 התייר רבי אליעזר הזאה זו כדין כל מכשירי מצוה הדוחים את
8 השבת.
9 מתרצת הגמרא: אמר רבה, אינה דומה מצות הזאה, שאינה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א-י"ז שבט ה'תשפ"א

יום ראשון י"א שבט ה'תשפ"א

הלכות טמאת מת

פרק חמשה עשר

(1) יבאר דין חלון תשמיש שסתמה כולה או עד שנשאר בה פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומונחות בחלון, כל הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.
א. חלון תשמיש שסתמה כולה או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח, אם בדבר החוצץ בפני הטמאה סתם - הרי זה חוצץ. והוא שיהיה דבר שאין דעתו לפנותו. לפיכך, אם סתם החלון או מעטו באוכלין שאינן מוכשרין² - אינן חוצצין; שאף על פי שאין מקבלין טמאה והרי הן טהורין³, דעתו לפנותן⁴. הרי סרוחין - הרי אלו חוצצין. וכן תכן סרוח - חוצץ, ושאינו סרוח - אינו חוצץ, מפני שדעתו לפנותו⁵. תבואה שגדלה וסתמה את החלון או מעטתו - אינה חוצצת, לפי שדעתו לפנותה שמה תפסיד הפתל⁶. היה עקרה רחוק מן הפתל ונטה ראשה וסתם - הרי זו חוצצת. וכן כל פיוצא בזה.

(2) אף על פי שאינם מוכשרים. (3) ואמרנו למעלה (פרק י"ד הלכה ג), שאוכלים טהורים חוצצים. (4) ושם המדובר כשהניחם כבוננה על מנת להשאירם זמן מסוים. [ואולי יש לחלק בין אוהל למחיצה, אוהל חוצץ אפילו דעתו לפנות, ומחיצה רק כשאין דעתו לפנות]. (5) מיד. (6) שרשי התבואה חותרים תחת הכותל.

ב. חבית שהיא מלאה גרוגרות⁷ סרוחין, שאינן מוכשרין ולא ראויין לאכילה⁸, ומנחת בחלון ופי החבית כלפי הטמאה⁹, שהרי החבית טמאה¹⁰, וכן קפה שהיא מלאה תכן סרוח, שאינו ראוי לא למאכל בהמה ולא לטיט¹¹ ולא להסקה, ומנחת בחלון: אם יכולין הגרוגרות והתכן לעמד בפני עצמן כשינטל הפלי שהן בו - הרי אלו¹² חוצצין, ואם לאו - אינן חוצצין¹³. עשבים המרים שאינן ראויין לבהמה, ומטלניות¹⁴ שאין בהן שלש על שלש¹⁵ שהיו מטנפים וקשים כדי שלא יהיו ראויין אפילו לקנח הדם מן השריטה, והאיבר והבשר המדלדלים¹⁶ בבמה טמאה¹⁷, והוא שתהיה פחושה שאינה ראויה להמכר לעובד פוכבים וקשורה כדי שלא תברח¹⁸, והעוף טמא ששכן בחלון¹⁹, והוא שיהיה משרט שהרי אינו ראוי אפילו לתינוק לשחוק

ב²⁰, ועובד פוכבים כפות²¹ שהוא מאסורי המלך שאין אחר יכול להתיר²², וכן שמונה²³ ביום השבת, שהרי אסור לטלטלו, והמלח המערב בקוצים שאינו ראוי לא לאכילה ולא לעבדה, והוא שיהיה מנח על החרש כדי שלא יזיק את הפתל - כל אלו ממעטין בחלון, שהרי אינן מקבלין טמאה ואין דעתו לפנותן מפני שאינן ראויין למלאכה. וכן ספר תורה שכלה והיה מנח בחלון, אם גמר שתהיה שם גניזתו - הרי זה ממעט בחלון. אבל השלג והברד והקפור והגלד והמים - אינן ממעטין בחלון, שהרי הן ראויין ומקבלין טמאה.

(7) תנאים מיובשות. (8) במשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. (9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. (10) ואינה חוצצת. (11) כגון שמעורבים בו קוצים (כבא בתרא יט, ב). (12) הגרוגרות והתכן. (13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. (14) מטליות קטנות. (15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. (16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. (17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (כבא בתרא כ, א). (18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. (19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. (20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. (21) אבל ישראל מקבל טומאה ואינו חוצץ. (22) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. (23) נפל שנוולד לשמונה חדשי הריון.

ג. מעט את הטפח בפחות מכוזית מבושר המת, בפחות מכוזית מבושר נבלה, או בעצם פחות ממשעורה מן המת, או בפחות מפעדשה מן השרץ - הרי אלו חוצצין; שכל אלו טהורין, ואינן חשוכין²⁴ אצלו, לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות מפיצה אכלים שאינן מוכשרין²⁵ - אינן חשוכין אצלו ואין דעתו לפנותן²⁶, ולפיכך ממעטין את הטפח.

(24) וגם אינם חשוכים. (25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. (26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

ד. סתם החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ - הרי זה חוצץ, לפי שאינו מטמא מגבו והרי הוא טהור. וצריך להיות כלי חרש זה מאוס ונקוב עד שלא יהיה ראוי להקיז בו דם, כדי שלא תהיה דעתו לפנותו.

1 - נַעֲשֶׂה הַכֹּל אֶהֱלֵ אֶחָד¹³, וּבֵין שְׁהִיְתָה הַטְּמֵאָה
2 תַּחַת הַתְּקֵרָה בְּלִבָּד אוֹ תַּחַת הָאַרְבֶּה בְּלִבָּד - הַכֹּל
3 טָמֵא, הַבֵּית וְיָמָה שֶׁנִּגְנְדָ אַרְבֶּה. וְהָאֵדָם שֶׁעָרַב אֶת
4 הַטְּמֵאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶהֱלֵ עַל הַטְּמֵאָה¹⁴.
5 אֵין בְּאַרְבֶּה פּוֹתַח טָפַח, וְהִיְתָה הַטְּמֵאָה תַּחַת
6 הַתְּקֵרָה - זֶה שְׁנֵתָן רִגְלוֹ מִלְמַעְלָה טְהוֹר, שְׁאֵין
7 טְמֵאָה יוֹצֵאת לוֹ בַּפְּחוֹת מִטְּפַח¹⁵. הִיְתָה הַטְּמֵאָה
8 תַּחַת הָאַרְבֶּה¹⁶: אִם טְמֵאָה קָדְמָה אֶת רִגְלוֹ - טָמֵא¹⁷,
9 שְׁהָרִי הָאֶהֱלֵ עַל הַטְּמֵאָה¹⁸; אִם רִגְלוֹ קָדְמָה אֶת
10 הַטְּמֵאָה - טְהוֹר¹⁹, שְׁהָרִי רִגְלוֹ מִקְצַת הָאֶהֱלֵ וְאֵין
11 טְמֵאָה יוֹצֵאת לוֹ²⁰.

(2) אהללות פ"י, א, ב, ג. (3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה מלמעלה. (4) אמנם אמרנו (למעלה פ"ד ה"א) שאין טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. (5) פירוש, הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל המאהיל על הטומאה - טמא. (6) ואפילו אין ביחד יותר מכשיעור מצומצם. (7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה מצטרף לחלק שתחת התקרה. (8) טעות-סופר, וצ"ל: "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף-משנה), וכן כתוב במשנה שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף עמו לכשיעור. (9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם תחתון את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה, כתב כאן בפירוש: "ויימצא כשיעור תחת התקרה ותחת הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה כשיעור, אף-על-פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום שאין בו פותח טפח. [והרא"ש מפרש, שהמדובר בכזית וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת ישראל שם]. (10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור, מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו. (11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח טפח. (12) וסתם את פי הארובה. (13) שם משנה א. (14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. (15) הטומאה אינה מתפשטת לארובה כלל, ואם-כן לא האהיל בכלל עליה. (16) וסתם ברגלו את פיה. (17) האדם וגם הכלים שבכל הבית. (18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני שנסתם. (19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא. (20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח. ואף-על-פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פ"ב, ה"א) - כאן רגלו חוצצת.

1 ה. הִיְתָה בַּבֵּית מֵת אוֹ רֵבַע עֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן
2 מַעֲצָמוֹת הַטְּמֵאֹת בְּאֶהֱלֵ, וּמַעֲט הַחֲלוֹן שֶׁל בֵּית
3 זֶה בַּעֲצָם פְּחוֹת מִכְשַׁעוֹרָה²⁷ - אֵינוֹ מַעוּט, שֶׁהַעֲצָם
4 מִצְטָרֵף לַעֲצָמוֹת²⁸. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם מֵת אוֹ כְּזִית
5 מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, וּמַעֲט הַחֲלוֹן בַּפְּחוֹת מִכְּזִית מִבֶּשֶׂר
6 הַמֵּת - אֵינוֹ מַעוּט, לְפִי שֶׁהַבֶּשֶׂר מִצְטָרֵף לַבֶּשֶׂר.
7 אָבֵל עֲצָם פְּחוֹת מִכְשַׁעוֹרָה מִמַּעַט עַל יְדֵי כְּזִית
8 בֶּשֶׂר²⁹, וּפְחוֹת מִכְּזִית בֶּשֶׂר מִמַּעַט עַל יְדֵי רֵבַע
9 עֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן. מַעַט אֶת הַטְּפַח בְּשִׁתִּי וְעָרַב³⁰
10 הַמִּגְנֵעִין אוֹ בְּגוֹשׁ מִבֵּית הַפֶּרֶס - אֵינוֹ מַעוּט, שֶׁדָּבָר
11 טָמֵא אֵינוֹ חוֹצֵץ³¹. עֲשֵׂה לְבִנְהָ מַעֲפֵר בֵּית הַפֶּרֶס -
12 הָרִי זֶה טְהוֹרָה וּמִמַּעַט; שְׁלֹא אֲמַרוּ³² אֵלָּא גּוֹשׁ
13 כְּבִרְיָתוֹ³³. נִסְתָּם הַטְּפַח אוֹ נִתְמַעַט בְּקוּרֵי עֲכָבִישׁ³⁴:
14 אִם הָיָה בָּהּ מִמֶּשֶׁשׁ³⁵ - הָרִי זֶה חוֹצֵץ, וְאִם אֵין בָּהּ
15 מִמֶּשֶׁשׁ - אֵינָה חוֹצֵצַת.

(27) אף על פי שאינה מטמאה. (28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. (29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. (30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. (31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. (32) חכמים, שבית הפרס טמא. (33) במצבו הטבעי. (34) שדרכם להימצא בחלונות. (35) שהם עבים ולא ניתקו מאליהם.

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן המת כפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכתולו, ואכסדרה שנסדקה, אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק.

16 א. אַרְבֶּה² שֶׁהִיא בְּאֶמְצַע תְּקֵרַת הַבֵּית, בֵּין שְׁנֵי בֵּה
17 פּוֹתַח טָפַח בֵּין שְׁאֵין בָּהּ פּוֹתַח טָפַח, וְהִיְתָה טְמֵאָה
18 תַּחַת תְּקֵרַת הַבֵּית - כְּנֶגֶד אַרְבֶּה³ טְהוֹר⁴, שְׁהָרִי הוּא
19 גָּלוּי לְאֹוִיר, וְשָׁאֵר הַבֵּית טָמֵא. הִיְתָה טְמֵאָה כְּנֶגֶד
20 אַרְבֶּה בְּלִבָּד - כָּל הַבֵּית טְהוֹר⁵. הִיְתָה מִקְצַת
21 הַטְּמֵאָה תַּחַת הַתְּקֵרָה וּמִקְצַתָּה תַּחַת אַרְבֶּה⁶: אִם
22 הָיָה בְּאַרְבֶּה פּוֹתַח טָפַח - הַבֵּית כָּלוּ טָמֵא⁷, וְכִנְגֵד
23 כָּל הָאַרְבֶּה טָמֵא⁸; אֵין בָּהּ פּוֹתַח טָפַח: אִם יֵשׁ
24 בַּטְּמֵאָה כְּדִי שֶׁתַּחֲחֵלֵק וְיִמָּצֵא כְּשִׁעוֹר תַּחַת הַתְּקֵרָה
25 וְכְשִׁעוֹר תַּחַת הָאַרְבֶּה⁹ - הַכֹּל טָמֵא; וְאִם לֹא -
26 הַבֵּית טָמֵא¹⁰, וְכִנְגֵד הָאַרְבֶּה טְהוֹר¹¹. הִיְתָה בְּאַרְבֶּה
27 פּוֹתַח טָפַח וְנִתְּן אֲדָם רִגְלוֹ מִלְמַעְלָה¹² עַל הָאַרְבֶּה

והטעם, מפני שלא האדם הוא החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל יכין טו).
 ב. הִיָּה כְּזִית מִן הַמֶּת בְּפִי הָעוֹרֵב²¹ וְהָאֵהִיל עַל גְּבִי אֲרָבָה עַד שְׁנַמְצָא כְּזִית בְּאֹזֵר אֲרָבָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין בָּהּ פּוֹתַח טֶפַח - הַבֵּית טָמֵא²².
 21 תוספתא אהלות פ"א ה"א. 22 כל מה שבבית טמא, כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף-משנה).
 ג. בֵּית²³ וְאֲרָבָה בְּאֻמָּצֵע תִּקְרָת הַבֵּית וְעֲלִיָּה עַל גְּבִי, וְאֲרָבָה אַחֲרֵי יֵשׁ בְּאֻמָּצֵע תִּקְרָת הָעֲלִיָּה, וְהָאֲרָבוֹת מְכֻנּוֹת זֹו לְמַעַלָּה מִזֹּו, בֵּין שְׁנֵי בְּאֲרָבוֹת פּוֹתַח טֶפַח בֵּין שְׁאִין בִּהֶן פּוֹתַח טֶפַח, וְטָמֵא בְּבֵית²⁴ - כְּנֶגֶד הָאֲרָבוֹת²⁵ טְהוֹר, וְהִשְׁאָר טָמֵא²⁶. הֵיָּתָה טָמֵאָה כְּנֶגֶד אֲרָבוֹת - הָרִי הַבֵּית כְּלֹו²⁷ טְהוֹר. הָיוּ בְּאֲרָבוֹת פּוֹתַח טֶפַח וְהִשְׁמָאָה בֵּין תַּחַת תִּקְרָת הַבֵּית בֵּין כְּנֶגֶד אֲרָבוֹת, וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טָמֵאָה בֵּין לְמַעַלָּה מֵאֲרָבָת הַבֵּית בֵּין לְמַעַלָּה מִלְּמַעַלָּה הָעֲלִיָּה²⁸ - הַכֹּל טָמֵא²⁹, שְׁאִין דָּבָר טָמֵא חוּצָין³⁰. נָתַן דָּבָר שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה³¹ עַל אֲרָבָת הַבֵּית - הַבֵּית טָמֵא, וְהָעֲלִיָּה טְהוֹרָה³². נָתַנוּ עַל אֲרָבָת הָעֲלִיָּה - הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה טָמֵאִים³³, וְכִנְגְּדוּ מִלְּמַעַלָּה וְלִשְׁמַיִם טְהוֹרִים³⁴. אִין בְּאֲרָבוֹת פּוֹתַח טֶפַח וְהִשְׁמָאָה תַּחַת תִּקְרָת הַבֵּית, וְנָתַן בֵּין דָּבָר מְקַבֵּל טָמֵאָה וּבֵין דָּבָר שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה בֵּין עַל אֲרָבָת הַבֵּית בֵּין עַל אֲרָבָת הָעֲלִיָּה - אִין טָמֵא אֵלָא הַבֵּית, שְׁאִין טָמֵאָה יּוֹצֵאת לְעֲלִיָּה בְּפִחוֹת מְטָפָה. הֵיָּתָה הַטָּמֵאָה כְּנֶגֶד אֲרָבוֹת וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טָמֵאָה בֵּין לְמַעַלָּה בֵּין לְמַטָּן - הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה טָמֵאִין³⁵, שֶׁהָרִי עָרַב אֶת הַטָּמֵאָה. נָתַן דָּבָר שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה בֵּין לְמַעַלָּה בֵּין לְמַטָּן - אִינוֹ טָמֵא אֵלָא הַבֵּית³⁶. וְכֹל אֱלוֹ הַדִּינִין - בְּעוֹשֶׂה אֲרָבָה; אֲבָל תִּקְרָה שֶׁנִּפְתְּחָה מֵאֲלִיָּה - שְׁעוֹרָה מְלֵא אֲגָרוֹף, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ³⁷.

ד. הַפּוֹתַח³⁸ אֶת הַמַּעֲזִיבָה³⁹ עַד שֶׁעָשָׂה אֲרָבָה בְּתוֹף תִּקְרָת הַבֵּית כְּדִי שֶׁתִּפְּנֶס בָּהּ רֶגֶל הָעֶרְשׁ⁴⁰, וְהֵיָּתָה רֶגֶל הָעֶרְשׁ סוֹתֶמֶת אֶת הָאֲרָבָה: אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתַח טֶפַח וְטָמֵאָה בְּבֵית - אָף הָעֲלִיָּה טָמֵאָה, שְׁאִין כְּלִי הַמְּקַבֵּל טָמֵאָה חוּצָין; וְאִם אִין בָּהּ פּוֹתַח טֶפַח - הָעֲלִיָּה טְהוֹרָה⁴¹, וְהָרֶגֶל שֶׁלְּמַטָּה טָמֵאָה כְּפִלִּים הַמַּעֲזִיבִילִים⁴². נִפְתְּחָה הַמַּעֲזִיבָה מֵאֲלִיָּה - שְׁעוֹרָה מְלֵא אֲגָרוֹף, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴³.

38 שם פ"ב מ"ד. 39 הטיט שבין קורה לקורה. 40 רגל המיטה הנתונה בחישוק מתכת עשוי כעין סנדל (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. 41 ואין זה דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים בו: עירב את הטומאה" (ה"ר קורקוס מובא בכסף-משנה כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף-משנה בהלכה הקודמת, וצע"ג). 42 פירוש, העריסה טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר כשקדמה טומאה לרגל (כסף-משנה. ראה ביאורנו בהלכה ג, וראה ר"ש במשנתנו). 43 בהלכה הקודמת.

ה. אֲרָבָה⁴⁴ שֶׁבְּתוֹף תִּקְרָת הַבֵּית וְקִדְרָה⁴⁵ מְנַחַת עַל הָאֲרָץ וּמְכֻנּוֹת כְּנֶגֶד אֲרָבָה, שְׁאִם תַּעֲלֶה תֵּצֵא בְּצִמְצִימֵי מִן הָאֲרָבָה, וְהֵיָּתָה טָמֵאָה תַּחַת הַקִּדְרָה רְצוּצָה בֵּינָהּ וּבֵין הָאֲרָץ, או שֶׁהֵיָּתָה הַטָּמֵאָה בְּתוֹף הַקִּדְרָה או עַל גְּבֵהָ - טָמֵאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיּוֹרְדָתָה⁴⁶, וְאִין טָמֵא אֵלָא כְּנֶגְדָהּ⁴⁷, וְהַבֵּית כְּלֹו טְהוֹר⁴⁸. הֵיָּתָה הַקִּדְרָה גְּבוּהָה מִן הָאֲרָץ טֶפַח וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ או תַּחַת תִּקְרָת הַבֵּית - הַבֵּית כְּלֹו טָמֵא⁴⁹, וְתַּחַת הַקִּדְרָה טָמֵא, שֶׁהָרִי הוּא אֵהֵל; אֲבָל תוֹף הַקִּדְרָה וְגֵבָה טְהוֹר, שְׁאִין כְּלִי הָרִשׁ מְטָמֵא מִגְּבּוֹ, וְהָרִי אֹזֵיר הַקִּדְרָה גְּלוּי לְאֹזֵיר⁵⁰. אִם הֵיָּתָה כְּלִי בְּתוֹכָהּ או לְמַעַלָּה עַל גְּבֵהָ - טְהוֹר. הֵיָּתָה טָמֵאָה בְּתוֹכָהּ או עַל גְּבֵהָ - הַבֵּית כְּלֹו טְהוֹר⁵¹, שֶׁהָרִי הַטָּמֵאָה כְּנֶגֶד אֲרָבָה בְּלִבְדָּה⁵². הֵיָּתָה הַקִּדְרָה

23 שם פ"י, מ"ד. 24 שלא כנגד הארובות. 25 הכלים המונחים בבית כנגד הארובות. 26 בין בבית ובין בעליה. 27 כולל את העליה. 28 ונמצא הכל אוהל אחד. 29 כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, רואים אנו את הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד (ברטנורא). 30 נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל להביא את הטומאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה מלהתפשט לעליה. 31 ראה למעלה פ"ב ה"א. 32 שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. 33 כי שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבה הטומאה.

טפח⁶¹, וטמאה תחת אחת מהן⁶² - תחתיה בלבד²¹
 טמא⁶³. היתה הטמאה בין התחתונה לעליונה - בין²²
 שתייהן בלבד טמא⁶⁴. היתה הטמאה על גבי²³
 העליונה - כנגדו עד לרקיע טמא. היו הקורות²⁴
 העליונות מכונות כנגד האויר שבין הקורות²⁵
 התחתונות⁶⁵ וטמאה תחת אחת מהן - תחת כלם²⁶
 טמא⁶⁶. היתה הטמאה על גבי קורה העליונה⁶⁷ -
 כנגד הטמאה עד לרקיע טמא. אין בקורות פותח²⁸
 טפח⁶⁸, בין שהיו מכונות זו על גבי זו ובין שהיו²⁹
 העליונות כנגד אויר התחתונות, והיתה הטמאה³⁰
 תחתיהן או ביניהן או על גביהן - טמאה בוקעת³¹
 ועולה, בוקעת ויורדת, ואינה מטמאה אלא כנגדה³²
 בלבד⁶⁹; לפי שכל טמאה שאינה תחת פותח טפח³³
 ברום טפח⁷⁰ - הרי היא כרצוצה⁷¹. בית שנסדק⁷²
 גגו וכתליו⁷³ ונעשה שני חלקים, והיתה הטמאה³⁵
 בחציו החיצון שהפתח בו - הכלים שבחציו הפנימי³⁶
 כלם טהורים⁷⁴. היתה טמאה בחציו הפנימי: אם³⁷
 היה רחב הסדק פחות המשקלת⁷⁵ - כלים שבחציו³⁸
 החיצון טהורים⁷⁶, ואם היה פחות מכאן - הרי הן³⁹
 טמאים⁷⁷.

תחת הארבה והארבה גדולה מן הקדרה, שאם¹
 תעלה הקדרה ותצא מן הארבה נמצא בינה ובין²
 שפתי הארבה פותח טפח, אף על פי שהקדרה³
 גבוהה מן הארץ טפח וטמאה בתוכה או על גבה⁴
 או תחתיה - הבית טהור⁵³. היתה הקדרה מנחת בצד⁵
 אסקפת הבית⁵⁴, שאם תעלה נמצא ממנה פותח⁶
 טפח לפנים מן המשקוף, והיתה טמאה רצוצה⁷
 תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת⁸
 ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח⁹
 וטמאה תחתיה או בבית - תחתיה והבית טמא,¹⁰
 שהכל אהל אחד, ותוכה וגבה טהור⁵⁵. היתה¹¹
 הטמאה בתוכה או על גבה - הבית טמא, מפני¹²
 שהיא נוגעת במשקוף טפח; וכן תחתיה טמא, מפני¹³
 שהטמאה יוצאה לתחתיה מן הבית, שהכל אהל¹⁴
 אחד. לפיכך, אם לא היתה נוגעת במשקוף בפותח¹⁵
 טפח⁵⁶, או שהיתה בצד המשקוף⁵⁷ וטמאה תחתיה¹⁶
 - אין טמא אלא תחתיה, אבל הבית טהור.¹⁷

(44) שם משנה ו. (45) של חרס. (46) כדין כל טומאה
 רצוצה (ראה למעלה פ"ז ה"ה). (47) ואף-על-פי שכלי
 חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגד מפני שהטומאה
 בוקעת דרך הגב. וכן כשהטומאה בתוכה או על גבה, רואים
 אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים
 נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פ"ב ה"א),
 ולפיכך אינה חוצצת והטומאה בוקעת ועולה ובוקעת
 ויורדת (כסף-משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו).
 (48) מפני שאין הטומאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה.
 (49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל
 אחד. (50) כלומר לאויר העולם. (51) כך היא גירסת
 רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה).
 (52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה
 חוצצים (כסף-משנה. והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה,
 שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר). (53) מפני
 שאין כאן אוהל על הטומאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ
 בפותח טפח. תוספתא אהלות פ"א. (54) משנה אהלות
 פ"י, ז. (55) המדובר בכלי שפיו צר ומתרחב כלפי מטה,
 ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח
 ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם
 רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים,
 הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. (56) וגבוהה מן
 הארץ טפח. (57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו,
 שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל
 ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע.
 [לכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית
 טהור, שהרי כל-שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח.
 והר"מ מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמודבקת
 מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד עמו].

18 ו. קורות הבית⁵⁸ והעליה שאין עליהם מעיזה⁵⁹
 19 והן מכונות קורה כנגד קורה⁶⁰ ואויר כנגד אויר,
 20 ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר פותח

(58) שם פ"ב מ"ה. (59) טיט או נסרים הממלאים את
 האויר שבין קורה לקורה. (60) קורת בית כנגד קורת עליה,
 וגם רחבן שווה. (61) פירוש, בין קורות הבית לקורות
 העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח
 מפסיק ואין הטומאה עוברת (כסף-משנה). (62) תחת אחת
 מקורות הבית. (63) שהקורה חוצצת. (64) שהטומאה
 אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח
 טפח. (65) וממלאות את כל רוחב האויר. (66) כלל הוא
 בידינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא,
 א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את
 המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד
 לקרקע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרקע. וכן מעלים
 מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה,
 כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין
 הקורות ונעשה אוהל מושלם. (67) והוא-הדין כשטומאה
 על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה.
 (68) תוספתא אהלות פ"א ה"ג. (69) שבפחות מטפח אין
 אומרים "גוד אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט
 רמי"). (70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח
 ברוחב טפח על טפח. (71) שנתבאר דינה למעלה פ"ז ה"ד
 וה"ה. (72) משנה שם פ"א א. (73) במשנה שם כתוב
 סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן,
 ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם
 אין בסדק פותח טפח. (74) מפני שהסדק מפסיק,
 ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא
 כלבוד. (75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים
 משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג.
 [בתוספתא שם פ"ב ה"א פירשו כך דברי בית-הלל
 במשנתנו]. (76) כבית-הלל במשנה שם. (77) מפני

18 **כָּל פִּיּוּצָא בְּהִכָּאת הַטְּמֵאָה כְּזוֹ שְׁאִינָה בְּאֵהֶל טָפַח**
 19 **הַבְּרִיא - אֵינָה אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם. הִיא גְבוּהָ יֵתֵר**
 20 **מִשְׁנִים עֶשְׂרֵי טָפַח אוֹ שְׁהִי פָּנָיו לְמַעְלָה⁹, וְכֵן**
 21 **הַעֲטֹרוֹת וְהַפְּתוּחִים הַיּוֹצְאוֹת מִן הַבִּנְיָן¹⁰ - אֵין**
 22 **מְבִיאִין אֲלָא בְּפֻתָח טָפַח. וְכֵן זִיז שְׁעַל גְּבִי הַפְּתַח**
 23 **הַיּוֹצֵא מִן הַמִּשְׁקוּף¹¹, וְאִפְלוּ הִיא קָנָה בְּצֵד**
 24 **הַמִּשְׁקוּף¹² בְּרֹחַב הַפְּתַח - אֵינוֹ מְבִיא אֲלָא אִם בֵּין**
 25 **הִיא בּוֹ פֻתָח טָפַח¹³.**

(2) אהלֹת פ"ד מ"א. (3) פירוש, יוצא ממזוזות הפתח ונכנס לתוך חללו ('סדרי טהרות' ו'חזון איש', וכן משמע מלשון רבינו בפירושו למשנה, שם). (4) יש תוספת לאותו זיז כלפי מטה, וצורתו כך. !. פיה"מ שם, ובפ"ח ה"ב. (5) במשנה כתוב: "בזיז שהוא גבוה מן הפתח וכו' יב טפח". ורבינו מפרש, שהכוונה ממקום הזיז בפתח עד לארץ יש שנים-עשר טפח ('סדרי טהרות'). (6) אם טומאה מונחת תחת הזיז - הבית טמא, וכן כלים שתחתיו טמאים כשטומאה בבית. (7) אף-על-פי שאינו בולט טפח מן המזוזה. (8) בפירושו למשנה, כתב רבינו: "ואלו השיעורים כולם הלכה למשה מסיני", ברור שחזר בו כאן. (9) התוספת היתה כלפי מעלה, כזה _____ !. (10) כעין עלים ופרחים וכדומה, המפותחים באבני הבנין לפאר את הבית. (11) בפירושו למשנתנו מנמק רבינו, מפני שהמשקוף גבוה יותר משנים-עשר טפחים מן הארץ. ואולי גם כאן התכוון לכך, אבל קשה ליישב את סגנון ההלכה ע"פ הנימוק הזה. וב'סדרי טהרות' כתב, שרבינו חזר בו כאן מפירושו. (12) שם מ"ג, שנינו: "קנה שעל גבי הפתח". ונראה שרבינו מקיים את הגירסא שלפנינו, אלא שהוא מוסיף ואומר, שמדובר כשהקנה הוא מצד המשקוף ואינו יוצא מתחתיו ולמטה. (13) פסק כרבי יוחנן בן נורי, נגד דעת רבי יהושע, מפני שרבי יהושע היה תלמידו של רבי יוחנן בן נורי, כמו שאמרו בעירובין יא, ב: מעשה שהלך רבי יהושע ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן גוריי (הר"י חגיז, מובא ב'סדרי טהרות' כאן).

26 **ב. זִיז¹⁴ שֶׁהוּא סוֹכֵב אֶת כָּל הַבֵּית¹⁵ וְאוֹכֵל בְּפִתַח**
 27 **טָפַח - מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה¹⁶. הִיא אוֹכֵל בְּפִתַח פְּחוֹת**
 28 **מִטְּפַח¹⁷ וְטְמֵאָה בְּבֵית - כָּלִים שֶׁתַּחְתָּיו טְמֵאִין¹⁸; וְכֵן**
 29 **טְמֵאָה תַּחְתָּיו - אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה לְבֵית¹⁹. וְכֵן**
 30 **בְּחֶצֶר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אֶכְסְדֶּרָה²⁰.**

(14) שם מ"ד. (15) ויש ברחבו טפח. (16) בין אם הטומאה בבית וכלים תחת הזיז, ובין להיפך (ראה לקמן סוף ה"א). (17) במשנה כתוב "שלוש אצבעות", וסובר רבינו שלא דווקא שלוש אצבעות אלא כל פחות מטפח - בין יתר על שלוש ובין פחות מזה - דינו כך. ומדובר כשהזיז למעלה משנים-עשר טפחים (כסף-משנה). (18) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך פתח זה, רואים אנו את הזיז שבפתח כאילו הוא חלק מהפתח, ומפני שהזיז סובב את כל הבית - מתפשטת הטומאה גם לכל הזיז. (וב'תפארת ישראל' כתב, שזה נאמר רק אם יש בזיז שמחוץ לפתח פותח טפח, אבל בפחות מטפח - לא). (19) לרבי

שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאין דרך הטומאה להיכנס".

1 **ז. אֶכְסְדֶּרָה²¹ שֶׁנִּסְדָּקָה וְטְמֵאָה בְּצֵד אֶחָד²² - הַכָּלִים**
 2 **שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנִי טְהוֹרִין²³; שְׁהִי הִיא שְׁנֵי אֵהֶלִים זֶה**
 3 **בְּצֵד זֶה וְאוֹרֵי בִּינְיָן, שְׁהִי הַסֵּדֵק בְּכָל הַתְּקֵרָה. נִתֵּן**
 4 **רִגְלוֹ אוֹ קָנָה מִלְּמַעְלָה עַל הַסֵּדֵק²⁴ - עָרַב אֶת**
 5 **הַטְּמֵאָה²⁵. נִתֵּן אֶת הַקָּנָה בְּאַרְץ פְּגָנָה הַסֵּדֵק, וְאִפְלוּ**
 6 **כָּלִי גָדוֹל - אֵינוֹ מְעָרַב אֶת הַטְּמֵאָה, עַד שְׁהִיָּה**
 7 **גְּבוּהָ טָפַח²⁶ תַּחַת הַסֵּדֵק. הִיא אֲדָם²⁷ מְטִיל עַל הָאֶרֶץ**
 8 **תַּחַת הַסֵּדֵק - מְעָרַב אֶת הַטְּמֵאָה²⁸; שְׁאֲדָם חֲלוּל**
 9 **הוּא, וְהַצֵּד הָעֲלִיּוֹן הָרִי הוּא כְּאֵהֶל שְׁיֵשׁ בּוֹ גְבוּהָ**
 10 **טָפַח²⁹. וְכֵן אִם הָיוּ תַּחַת הַסֵּדֵק כָּלִים מְקַפְּלִין³⁰**
 11 **מִנְּחִין עַל הָאֶרֶץ זֶה עַל גִּבּוֹ, וְהִיא הָעֲלִיּוֹן גְּבוּהָ**
 12 **מֵעַל הָאֶרֶץ טָפַח - עָרַב אֶת הַטְּמֵאָה³¹, וְכָל הַכָּלִים**
 13 **שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ הָרִי הֵן כָּלִים שֶׁתַּחַת הָאֵהֶל.**

(78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות יום טוב' בשם הר"מ מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף-משנה). (79) באיזה צד שהוא. (80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. (81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. (82) ודינם כאוהל אחד. (83) פירוש, שיהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. (84) שם משנה ג. (85) אף-על-פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרקע. (86) כבית-הלל שם. (87) שם. (88) אף-על-פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרקע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

פֶּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

(1) יבאר זיז היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זיז הסובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזיז יוצא על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך עליו, שני זיזין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה וכזית מן המת נתון בתוכה, שתי חביות שיושבות על שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי אוהלים אם הם כאוהלים.

14 **א. זִיז² שֶׁהוּא יּוֹצֵא מִפְּתַח הַבֵּית³ וּפָנָיו לְמִטָּה⁴,**
 15 **וְהִיא גְבוּהָ מֵעַל הָאֶרֶץ שְׁנֵים עֶשְׂרֵי טָפַח⁵ או פְּחוֹת**
 16 **מִפָּאָן - הָרִי זֶה מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה⁶ כְּכָל שֶׁהוּא⁷.**
 17 **וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שְׁאִינוֹ מְבִיא אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם⁸. וְכֵן**

כִּנְגְדוּ וְעַד הֶרְקִיעַ טָמְאָה³⁷. הָיָה הָעֲלִיּוֹן עוֹדֵף עַל
הַתַּחְתּוֹן פָּחוֹת מִטֶּפֶחַ וְטָמְאָה תַּחְתֵּיהֶם - תַּחְתֵּיהֶם
וּבִינֵיהֶן טָמְאָה³⁸. הָיְתָה הַטָּמְאָה בִּינֵיהֶם אוֹ תַּחַת
הַמּוֹתָר³⁹ - בִּינֵיהֶן וְתַחַת הַמּוֹתָר טָמְאָה⁴⁰, אָבָל תַּחַת
הַתַּחְתּוֹן טָהוֹר⁴¹. יֵשׁ בְּכָל אֶחָד⁴² מֵהֶן פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ
וְאֵין בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ⁴³ וְטָמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן -
תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טָמְאָה⁴⁴. הָיְתָה בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גִּבִּי
הָעֲלִיּוֹן - כִּנְגְדוּ הַטָּמְאָה עַד לְרִקִּיעַ טָמְאָה⁴⁵. אֵין בֵּהֶן
פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ, בֵּין שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ וּבֵין שְׁאֵין
בֵּינֵיהֶם פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַטָּמְאָה תַּחַת
הַתַּחְתּוֹן אוֹ בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גִּבִּי הָעֲלִיּוֹן - טָמְאָה
בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִזְרֶדֶת, שֶׁהָיָה הָיָה רְצוּצָה⁴⁶.
וְכֵן שְׁתֵּי יִרְיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טֶפֶחַ
זוֹ עַל גִּבִּי זוֹ. כָּלִים אוֹ בְּגָדִים⁴⁷ אוֹ לִחוֹת שֶׁל עֵץ
שֶׁהֵן מְנַחֲיִין זֶה עַל גִּבִּי זֶה וְטָמְאָה רְצוּצָה בִּינֵיהֶן,
אִם הָיְתָה הַטָּמְאָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפֶחַ⁴⁸ - הָרִי
הַכִּלִּי שֶׁעָלֶיהָ מְלַמְעָלָה מְאֵהִיל עַל חֲלָל הַטֶּפֶחַ
וּמִבִּיא אֶת הַטָּמְאָה לְכָל הַכָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ. הָיָה
טְבִלְיוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, אֲפִלּוּ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ אֲלֶף
אֲמָה⁴⁹ - טָמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִזְרֶדֶת, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן בְּקִרְקָע⁵⁰.

יהושע, הנימוק "סופה של הטומאה לצאת" מועיל רק לטמא את הכלים שתחת הזיו, כשהטומאה בבית, אבל לא להיפך. (20) החצר מגולה למעלה, ואכסדרה היא מקורה. אם אכסדרה זו תופסת טפח בפתח הבית - מביאה את הטומאה. ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים, ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים מפני שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית, שגג האכסדרה מאהיל עליו בפתח טפח. ואם הטומאה מונחת תחת גג האכסדרה, אינה מטמאה את הכלים הנמצאים בבית.

ג. חלון²¹ העשויה לתשמיש²² וזיו יוצא על גבי החלון, אפילו היה כרחב אגודל²³ - מביא את הטמאה. והוא שיהיה גבוה מעל החלון ורם אצבעים או פחות. היה למעלה מאצבעים - אינו מביא את הטמאה אלא אם כן יש בו רחב טפח. זיו שעל גבי החלון העשויה למאור²⁴ - מביא את הטמאה בכל שהוא²⁵, ואפילו גבוה כל שהוא. בנך היוצא לפני החלון²⁶ שהמשקיף נסמך עליו בשעה שמשקיף - אינו מביא את הטמאה²⁷. היה בו זיו²⁸ - רואין את הבנך פאלו אינו, והזיו העליון²⁹ מביא את הטמאה. וכיצד מביאין כל הזיוין האלו טמאה? שאם היה טמאה תחת אחד מהן או בבית - הפל טמא, בין בבית בין תחת הזיו³⁰.

(31) שם מ"ה. (32) מכוונים ורחבם שווה. (33) ומה שלמעלה מהתחתון טהור, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה. (34) התחתון מציל על הכלים שתחתיו, והעליון על אלה שלמעלה ממנו. (35) ומה שלמטה ממנו טהור. זה פשוט. (36) העורף שיש בו טפח מערב את הטומאה, והכול נעשה אוהל אחד. (37) ומה שתחתיו טהור, שהרי הוא חוצץ. (38) שהטומאה מתפשטת כנגד העורף, אפילו אם הוא פחות מפותח טפח, ועולה למעלה ובדרך עלייתה היא פוגעת באויר שביניהם ונכנסת ומטמאה (הרא"ש בפירושו למשנה שם, וכן פירש ב'אליהו רבא'). (39) העורף של העליון. (40) שהעליון מאהיל עליהם. (41) כרבי יהושע, שם. והטעם, שבפחות מטפח, טומאה מתפשטת ועולה אבל אינה יורדת (רא"ש שם). (42) שם מ"ו. (43) והתחתון גבוה מן הארץ טפח (ראה ר"ש ורא"ש במשנתנו) (44) אבל ביניהם ועליון טהורים, מפני שהתחתון חוצץ. (45) הטומאה שביניהם היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, שהרי אין ביניהם פותח טפח, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ויורדת מפני שהתחתון הגבוה מהארץ טפח - חוצץ. (46) אף-על-פי שיש על גבה חלול טפח. רבינו משמיענו כאן ביאור חדש למושג "טומאה רצוצה", היינו שהמקום שהיא מונחת עליו הוא פחות מטפח על טפח, ואף-על-פי שהמקום פתוח מארבע רוחותיו, וגם הדבר המאהיל עליה גבוה ממנו טפח. וחדוש הוא שלא שמענוהו בכל מקום אחר. ראה השגת הראב"ד. (47) שם פט"ו ה"א. (48) פירוש, הכלי שהטומאה תחתיו, הוא גבוה מן הארץ טפח (כסף-משנה). (49) תוספתא, שם. (50) ששיש מין אדמה הוא, ומתחבר עם הקרקע ונעשים כולם גוש אחד, אבל לוחות של עץ

(21) שם מ"ב. (22) להניח שם חפצים וכדומה. (23) בולט לחוץ כרוחב אגודל (אגודל - האצבע העבה שביד). תוספתא, שם ה"ו. (24) המביא את הטומאה ברוחב פונדיון (למעלה פי"ד ה"א). (25) פירוש, כל גובה שהוא, אפילו למעלה משתי אצבעות (רבינו, בפירוש המשנה). (26) כך מפרש רבינו, מה ששינו (אהלות פי"ב ה"ג) "הבטח" אינו מביא את הטומאה. (27) כשהיא תחת הבטח. הטעם, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה שלא תיכנס לחלון. (28) בולט לתוך החלון והטומאה תחת הבטח. (29) שהוא כאילו תלוי באויר ומאהיל על הטומאה. (30) פירוש, כל מקום שאמרנו למעלה שהזיו מביא את הטומאה, הכוונה היא, שאם טומאה תחת הזיו הוא מביא את הטומאה לבית, וכן גם להיפך. ומובן מאליו, שהכלים הנמצאים במקום הטומאה עצמו - טמאים. מצא רבינו לנכון להדגיש זאת, כדי שלא יטעו לפרש את הביטוי "מביא את הטומאה" במשמעות מצומצמת, היינו שהוא מביא את הטומאה לבית, אבל אין הבית מביא את הטומאה אליו.

ד. שני זיוין³¹ זה על גב זה³², ויש בכל אחד מהן פותח טפח וביניהם פותח טפח, וטמאה תחת התחתון - תחתיו בלבד טמאה³³. היה טמאה ביניהם - ביניהם בלבד טמאה³⁴. היה על גב העליון - כנגדו עד הרקיע טמאה³⁵. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח וטמאה תחת התחתון או ביניהם - תחתיהם וביניהם טמאה³⁶. היה על גב העליון -

21 ומקצתה תחת אַיִרָה - טְמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת
22 וְיֹרֶדֶת. הִנֵּה בַּדְּפָנוֹת פּוֹתַח טֶפַח⁶⁹ - פֶּלֶא טְמֵאָה⁷⁰,
23 וּכְנָגָד פִּיהָ טְהוֹרָה⁷¹, שֶׁהָיָה הַטְּמֵאָה פֶּשֶׁטָה בַּדְּפָנוֹת
24 בְּלִבָּד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּחִבֵּית טְהוֹרָה⁷²; אָכֵל
25 אִם הִיתָה טְמֵאָה אוֹ גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח⁷³ אוֹ
26 מִכֶּסֶה אוֹ כְּפוּיָה עַל פִּיהָ⁷⁴, וְהִיתָה טְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ
27 בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָה - הַכֹּל טָמֵא, וְכָל הַנוֹגֵעַ בָּהּ כֹּל
28 טָמֵא. הִיתָה מְקַטְּפָה⁷⁵ צְמִיד פְּתִיל⁷⁶ וְנִתְּנָה עַל גִּבִּי
29 הַמֵּת - הָאֲכָלִים וְהַמְשָׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין⁷⁷,
30 וְהַפְּלִים שֶׁעַל גְּבֻהָה טְמֵאִים⁷⁸. חִבִּיּוֹת שֶׁהֵן יוֹשְׁבוֹת⁷⁹
31 עַל שׁוּלְיָהֶן אוֹ מוֹטוֹת עַל צְדִיקָהּ בְּאֹיִר, וְהֵן נֹגְעוֹת
32 זֶה בְּזֶה בַּפּוֹתַח טֶפַח, וְטְמֵאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן -
33 טְמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיֹרֶדֶת⁸⁰, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
34 רְצוּצָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? ⁸¹ בְּטְהוֹרוֹת; אָכֵל אִם
35 הָיָה טְמֵאוֹת⁸² אוֹ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טֶפַח⁸³
36 וְטְמֵאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן - תַּחַת כָּלָן טָמֵא, שֶׁהָיָה הַכֹּל
37 אֶחָד אַחֲדָה⁸⁴.

(60) שם פ"ט מט"ז. (61) מדובר בחבית של חרס.
(62) כלומר, במקום מגולה לאויר. (63) ואין טפח בין שוליה לקרקע. (64) נתבאר כבר, שכלי אינו חוצץ בפני הטומאה, ולפיכך דין הטומאה שבתוך הכלי, כאילו היא תחת הכלי ובוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שכנגדה. (65) אף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. (66) ונכנסה לתוך החבית וטימאתו. ואפילו שלא כנגד הטומאה - טמא, מפני שהאוייר הטמא מתערב עם שאר האויר. (67) שלא כנגד התוך. (68) וכל מה שכנגד הטומאה - טמא. (69) קשה לקבל הדברים כפשוטם, כי אין להעלות על הדעת כלי שעובי דפנו טפח, ופירש ב'סדרי טהרות' כגון שיש לכלי שפה למעלה, כזה, והשפה עם עובי הדופן רחבם טפח. (70) כל מה שיגע בחבית, בין כנגד הטומאה בין שלא כנגדה וכן תחת השפה, מפני שהטומאה בוקעת ועולה ומתפשטת תחת האוהל כל סביבות הכלי. (71) ואפילו כנגד מקצת הזית שתחתיה ('סדרי טהרות'). וכן משמעות לשון רבינו, שכתב: "שהי הטומאה פשטה בדפנות לבד". ובמשנה, מנמק רבינו: "לפי שהטומאה כבר התפשטה והראה (?) פעולתה וכו'" וב'סדרי טהרות' פירש כוונת רבינו, כיוון שנתפשטה הטומאה ע"י הדופן-האוהל, נפסקה רציצותו של חצי הזית שתחת הדופן, ונשאר פחות מכשיעור תחת אוירו ואינו מטמא. ומפירוש זה יוצא, שאם יש בחלק הטומאה שתחת אויר החבית שיעור מלא - גם כנגד פיה טמא. (72) זה נמשך לדין מקצתה תחת דופנה ומקצתה תחת אוירה, ויש בדופן פותח טפח, שאמרנו שכנגד פיה טהור. ומתנה רבינו כאן ואומר, שזה דווקא בכלי טהור, שמדאורייתא הוא אוהל גמור בין לטמא בין לטהר, אבל כלי טמא אינו נעשה אוהל לטהר מדאורייתא, ונשארה כולה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאת את תוכה של החבית ('סדרי טהרות'). (73) והרי כולה מאהילה על הטומאה. (74) והרי היא כקבר סתום שטמא מכל צדדיו (רבינו בפירושו למשנתנו). סתם חבית יש באוירה פותח

אינם בטלים לגבי קרקע, ולפיכך העליון הוא אוהל והלחות שתחתיו הם כלים הנמצאים באוהל. [בתוספתא שם אמרו: "טבלאות של שיש חלקות", ומשמע שאם אינן חלקות ואויר מפסיק בין הטבלאות אינן כגוש אחד].

1 ה. לוחות⁵¹ שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן⁵² נֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה
2 בְּקִרְנוֹתֵיהֶן⁵³ וְהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטְמֵאָה
3 תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כָּלִים שֶׁתַּחַת הַשְּׁנֵיהֶן טְהוֹרִין, לְפִי
4 שְׂאִינָה נֹגְעַת בְּחִבְרָתָהּ בַּפּוֹתַח טֶפַח⁵⁴. וְהַנוֹגֵעַ בְּלֹחַ
5 זֶה הַשְּׁנֵיהֶן - כְּנוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנֹּגְעוּ בְּאַהֶל הַמֵּת⁵⁵. אָכֵל
6 כָּל הַכָּלִים שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁמִּבְיָאִין אֶת הַטְּמֵאָה וְאֵינָן
7 חוֹצְצִין, אִם הָאֶהֱלִיל הַכָּלִי עַל הַמֵּת - כָּל כָּלִים שֶׁעַל
8 גִּבּוֹי טְמֵאִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵⁶, וְטְמֵאָתָן מְשׁוּם כָּלִים
9 הַמְּאֵהִילִין עַל הַמֵּת⁵⁷, וְאַף הַכָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹי שְׂאִינָן
10 כְּנָגֵד הַטְּמֵאָה⁵⁸ טְמֵאִים מְשׁוּם כָּלִים שֶׁנֹּגְעוּ בְּכָלִים
11 שֶׁהָאֶהֱלִילוֹ עַל הַמֵּת⁵⁹.

(51) שם מ"ב. (52) מדובר בטבלאות של שולחן שהן מקבלות טומאה ('תפארת ישראל' שם, בועז ב.). (53) כזה 00 ומונחים זה בצד זה. (54) אין דינו כאוהל ממש, לטמא גם מה שתחתיו. (55) במשנה כתוב: "טמא טומאת שבעה", ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנתנו, שהרי כתב למעלה (פ"ה ה"ד) "והשלישי טמא טומאת ערב", והנוגע בכלים שנגעו באוהל הוא שלישי. ב'כסף משנה' עמד על זה ופירש, שרבינו התכוון לנוגע בכלים שנגעו באוהל המת בעודו מאהיל על המת. ובטומאה בחיבורים גם השלישי טמא שבעה, ולמעלה בפ"ה ה"ד מדובר כשנגעו לאחר פרישה מן המת. ראה השלמות. ולדין עצמו, ברור שהלוח השני טמא טומאת שבעה כחלק מן האוהל, והנוגע בו כנוגע באוהל ואעפ"כ כלים שתחתיו טהורים, מפני שאינו נוגע בראשון בפותח טפח (ראה פירושו למשנתנו). והבדל כזה בין טומאת עצמו לטומאת אחרים, מצאנו שם פט"ז א': "כל המטלטלין מביאין את הטומאה וכו' ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח" (ראה 'אליהו רבא' למשנתנו). (56) למעלה פ"ג ה"ד. (57) ומטמאים כלים ואדם טומאת שבעה. במה דברים אמורים? בכלים שהם נגד הטומאה עצמה. (58) כגון שהאוהל רחב ומתפשט לצדי הטומאה, והכלים עומדים שם. (59) והם עצמם טמאים טומאת שבעה ומטמאים אחרים טומאת ערב, כשנגעו בהם אחר שפירשו מן המת (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

12 ו. חִבִּיּוֹת⁶⁰ שֶׁהָיָה יוֹשְׁבֹת עַל שׁוּלְיָהָ⁶¹ בְּאֹיִר⁶², וּכְזֹת
13 מִן הַמֵּת נִתּוּן בְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ⁶³ כְּנָגֵד אַיִרָה -
14 טְמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיֹרֶדֶת⁶⁴, וְהַחֲבִית
15 טְמֵאָה⁶⁵, שֶׁהָיָה הַטְּמֵאָה בּוֹקֶעֶת מִתַּחְתֶּיהָ⁶⁶ וְנִטְמָאת
16 אַיִרָה. הִיתָה הַטְּמֵאָה תַּחַת עֶבִי דָּפְנָה⁶⁷ - טְמֵאָה
17 בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיֹרֶדֶת⁶⁸, וְהַחֲבִית טְהוֹרָה.
18 וְלָמָּה הַחֲבִית טְהוֹרָה? שֶׁהָיָה אֵין הַטְּמֵאָה בּוֹקֶעֶת
19 בְּאֹיִרָה אֶלָּא בְּדָפְנָה, וְאֵין כָּלִי חָרֵשׁ מִטְּמֵא אֶלָּא
20 מְאֹוִירוֹ. הִיתָה מְקַטְּפָה הַטְּמֵאָה תַּחַת עֶבִי דָּפְנָה

מטל¹¹ על האסקפה ומקצתו בתוך הבית ומקצתו
בחוץ, והאהילה טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית
טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גבה טפח¹², וכיון
שהאהילה טמאה עליו - הרי זה כמאהיל עליה
ומביא את הטמאה. וכן אם היתה טמאה בבית
והאהילו טהורין על מקצתו¹³ שבחוץ - הרי אלו
טמאין, מפני שהוא¹⁴ כמאהיל על הטמאה, והאדם
מביא ואינו חוצץ, כמו שבארנו.

(9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את
גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען
על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית,
והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'".
(11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי
המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

ג. נושאי המת שעברו בו¹⁵ תחת האכסדרה¹⁶,
והגיף¹⁷ אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח¹⁸ כדי
שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מבפנים¹⁹ או
מבחוץ סומך הדלת: אם יכול הדלת לעמוד בפני
עצמו²⁰ - הבית טהור, ואם לאו - הבית טמא; לפי
שנמצא האדם הוא שהצץ בפני הטמאה, והאדם
והפלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

(15) כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית
ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש
מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17) סגר
את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18) כדי
שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ.
(19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו²¹ קמורה
לחוץ²², והאהילו נושאי המת על עינו הקמורה -
התנור טמא²³ והבית טהור²⁴; שהרי אין התנור גבוה
מעל הארץ²⁵ כדי שיקביא טמאה לבית. מגדל הפא
במדה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸:
טמא בתוכו - הבית טהור²⁹, טמאה בבית - מה
שבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹,
ודרך הטמאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה
מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויוצאת³⁴ פחות
מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמאה שם בתוכה כנגד
הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה,
אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה
בה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין
במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית
והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית⁴²
והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי
שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה
בבית - מה שבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת
ואין דרכה להכנס.

טפח, ואם אין בה פותח טפח - אין לה דין קבר סתום.
(75) תוספתא, אהלות פ"י ה"ח. (76) כיסוי מהודק יפה.
(77) וכל כלי חרס שבתוכה, שכלי חרס מכוסה ומהודק יפה
מציל על עצמו ועל כל מה שבתוכו. (78) מפני שהם
מאהילים על המת, שהרי החבית אינה חוצצת (ראה למעלה
פ"ב ה"א). (79) שם פט"ו מ"ג. (80) ויש הבדל בין
יושבות על שוליהן, ובין מוטות ופיהן מן הצד. ביושבות,
גם כל מה שבתוך החבית שהטומאה תחתיה - טמא, מפני
שהטומאה בקעה לתוכה וכמו שביארנו למעלה בחבית
אחת, אבל כשפיהן מן הצד הדפנות חוצצים ומצילים על
תוך הכלי. ומה בין זה לכלים ובגדים ולוחות עץ שאמרנו
למעלה בהלכה ד, שהעליון מאהיל ואלה שתחתיו הם
כמונחים באוהל? שם מדובר בדברים המקבלים טומאה,
אבל חביות של חרס אינן מקבלות טומאה מגבן, ולפיכך
מצילות מה שבתוכן, ואף-על-פי-כן אין מצילות את מה
שעל גבי החביות, כנגד הטומאה ממש. (81) זה נמשך
לדין מוטות על צדיהן. (82) וכלי טמא אפילו באופן כזה
אינו חוצץ, ונכנסה הטומאה לתוך החבית שהטומאה
תחתיה, ומפני שהחביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, נעשו
כל הדפנות העליונים כאוהל אחד ומביא את הטומאה
לכולם (על-פי פירוש ה'תפארת ישראל' במשנה).
(83) אע"פ שהן טהורות. (84) מקום נגיעתן מצרפן, מפני
שיש בו פותח טפח.

יום שני י"ב שבט ה'תשפ"א

פרק שמונה עשר

(1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת
על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאהיל על הטומאה
ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת
אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך
הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו.

א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל
בשניה² על הכלים³, או שנגע במת והאהיל על
הכלים: אם יש בידו פותח טפח - הכלים טמאין,
ואם לאו - טהורין⁴. וכן שני פתים ובהם שני חצאי
זיתים⁵, ופשט ידו לבית זה וידו השניה לבית השני:
אם יש בידו פותח טפח - ערב את הטמאה⁷ ונעשה
הכל כאהל אחד, ונטמא הוא והפתים⁸; ואם לאו -
אינו מביא את הטמאה.

(2) בעודו מאהיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת.
(4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים.
(5) וכן אם האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים
טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא
באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת,
אבל בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו
לטמא - כזית. (7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם.
(8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

ב. אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטמאה⁹
- מביא את הטמאה לבית¹⁰ ונטמא כל הבית. היה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאִוְרֵי⁵⁰ וְטִמְאָה בְּתוֹכוֹ - בָּלִים שֶׁבְּעֵבְיוֹ⁵¹ טְהוּרִים⁵²; 8
טִמְאָה בְּעֵבְיוֹ - בָּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ⁵³ טְהוּרִים. 9

(49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. (50) במקום מגולה לרקיע. (51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. (52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. (53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. כָּל שְׁפוּעֵי אֲהָלִים - כָּאֲהָלִים. פִּיֶּצֶד? אֲהָל שֶׁהוּא 10
שׁוֹפֵעַ וְיִוְרֵד⁵⁴ וְכָלֶה⁵⁵ עַד כְּאֶצְבָּע⁵⁶, וְטִמְאָה בְּאֲהָל⁵⁷ 11
- בָּלִים שֶׁתַּחַת הַשְּׁפוּעָה⁵⁸ טְמֵאִים⁵⁹; טִמְאָה תַּחַת 12
הַשְּׁפוּעָה⁶⁰ - בָּלִים שֶׁבְּאֲהָל טְמֵאִים⁶¹. הַטִּמְאָה⁶² מִתּוֹךְ 13
הַשְּׁפוּעָה⁶³ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ⁶⁴ מִתּוֹכוֹ⁶⁵ טְמֵא טִמְאָת 14
שְׁבָעָה⁶⁶, וְהַנוֹגֵעַ בַּשְּׁפוּעָה מֵאֲחֵרֵי טְמֵא טְמֵאָת 15
עֶרְבִי⁶⁷; נֶעֱשֶׂה הַשְּׁפוּעָה מֵאֲחֵרֵי כָּאֵלּוּ הוּא כְּלִי שֶׁנִּגְנַע 16
בְּאֲהָל. הֵיתָה הַטִּמְאָה עַל אַחֲרֵי הַשְּׁפוּעָה - הַנוֹגֵעַ בּוֹ 17
מֵאֲחֲרֵי טְמֵא טְמֵאָת שְׁבָעָה, וְהַנוֹגֵעַ בַּשְּׁפוּעָה בְּתוֹכוֹ 18
טְמֵא טְמֵאָת עֶרְבִי. כִּפְחֵי זֵית מִתּוֹכוֹ וְכִפְחֵי זֵית 19
מֵאֲחֲרֵי - הַנוֹגֵעַ בּוֹ בֵּין מִתּוֹכוֹ בֵּין מֵאֲחֲרֵי טְמֵא 20
טְמֵאָת עֶרְבִי⁶⁸, וְהֵאֲהֵל עֲצָמוֹ⁶⁹ טְמֵא טְמֵאָת שְׁבָעָה. 21

(54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. (55) בסמוך לקרקע. (56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. (57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. (58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. (59) משמיענו שני דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. (60) בכל מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. (61) שהרי הכל אוהל אחד. (62) עד כאן למדנו דיני השיפוע כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. (63) כלומר, בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא. (64) בשיפוע. (65) בפנים האוהל. (66) אפילו אם פינו המת מתוכו לפני שנגע. (67) המדובר ביריעות המקבלות טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה, כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדדיהן נידונים כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שמטמאים טומאת ערב בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע

(21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח, ורבינו לא גילה דעתו בפירושו). (23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וטוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. (26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. (27) ומלא כל רחבו. (28) דלת המגדל. (29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. (30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. (31) שהטומאה תצא שם. (32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. (33) לאחורי המגדל. (34) לתוך חלל הבית. (35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). (36) הבסיס מחובר למגדל. (37) במקום מגולה לתקרת הבית. (38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. (39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו טפח. (40) בכל המוכני. (41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. (42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. (43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. (44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. (45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

ה. בָּלִים שֶׁבִּין הַמִּגְדָּל וּבֵין הָאֶרֶץ⁴⁶, שֶׁבִּינוּ וּבֵין 1
הַכְּתָל, וְשֶׁבִּינוּ וּבֵין הַקְּוֵרוֹת⁴⁷: אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ 2
טֶפֶח - טְמֵאִים⁴⁸, וְאִם לֹא - טְהוּרִים; שֶׁהָרִי אָנוּ 3
רֹאִים אֶת הַקְּוֵרוֹת כְּאִלּוּ הֵן יוֹרְדוֹת וְסוֹתְמוֹת. 4

(46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. (47) וטומאה בבית. (48) שטומאת הבית נכנסת שם.

ו. הֵיתָה הַטִּמְאָה תַּחַת הַמִּגְדָּל בֵּינוּ וּבֵין הָאֶרֶץ, או 5
בֵּינוּ וּבֵין הַקְּוֵרוֹת, או בֵּינוּ וּבֵין הַכְּתָל, בֵּין שֶׁיֵּשׁ שָׁם 6
חָלָל טֶפֶח בֵּין שְׁאִין שָׁם - הַבֵּית טְמֵא⁴⁹. הֵיָה עוֹמֵד 7

טַפַּח אֶלָּא אֶטּוּמָה פְּדִי שְׁלֹא יִמָּצֵא בָּהּ חֶלֶל טַפַּח
בְּמָקוֹם אֶחָד³⁰. הִיתָה³¹ גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח
וְטַמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּפְתִּית - הָרִי הַבֵּית וְכָל שְׂתַחְתֶּיהָ
טַמְאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶחָל אֶחָד³², וְתוֹכָהּ וְגִבָּהּ
טְהוּרָה³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶחָל שֶׁל עֵץ³⁴ וְאִינוּ פְּלִי. הִיתָה
טַמְאָה בְּתוֹכָהּ³⁵ - אֵין טַמָּא אֶלָּא תוֹכָהּ. הִיתָה עַל
גִּבָּהּ - פְּגָגָדוּ עַד לְרִקִּיעַ טַמָּא³⁶. הִיתָה מִנְּחַת עַל
הָאָרֶץ³⁷ וּפִיָּה לַחוּץ וְכִזִּית מִן הַמַּת נִתְּן תַּחְתֶּיהָ³⁸ -
פְּגָגָדוּ עַד הַתְּהוֹם טַמָּא³⁹. הִיָּה עַל גִּבָּהּ⁴⁰ - פְּגָגָדוּ עַד
הָרִקִּיעַ טַמָּא⁴¹. הִיתָה טַמְאָה בִּפְתִּית - אֵין טַמָּא אֶלָּא
הַבֵּית בְּלִבָּד⁴². הִיתָה טַמְאָה בְּתוֹכָהּ - אֵין טַמָּא אֶלָּא
תוֹכָהּ⁴³.

(2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א. (4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה. (6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת בפני הטומאה (למעלה פ"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה (מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אוירה ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן, כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה מתפשטת לצדדים, אלא ממשיכה ובוקעת כנגד הכזית (כסף-משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית, ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוץ לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון

בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. (68) שני החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. (69) תוספתא שם פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

ח. הִיָּה פִּנָּה הָאֶחָל מִרְדָּה⁷⁰ עַל הָאָרֶץ וְטַמְאָה תַּחַת
פִּנָּה הָאֶחָל הַפְּרוּשׁ עַל הָאָרֶץ אוֹ עַל גִּבֵּי הַפָּנֶה -
טַמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה⁷¹, בּוֹקֶעַת וְיוֹרֶדֶת.

(70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר האוהל. (71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא נגעו בו - טהורים.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה, כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים והיא כלי שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו', כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה באויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד באויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הנזיר מגלח על אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

א. פִּוֶּרֶת³ שֶׁהִיא מְטֻלֶת בָּאָרֶץ⁴ וְהִיא בְּתוֹךְ פֶּתַח
הַבֵּית וּפִיָּה⁵ לַחוּץ, וְכִזִּית מִן הַמַּת נִתְּן תַּחְתֶּיהָ אוֹ
עַל גִּבָּהּ מִבְּחוּץ⁶ - כָּל שֶׁהוּא פְּגָגָד הַזִּית בְּתַחְתֶּיהָ⁷
אוּ בְּגִבָּהּ⁸ טַמָּא⁹, וְכָל מֶה שֶׁבְּאֹוִיר תוֹכָהּ¹⁰ טְהוּרָה¹¹,
חוּץ מִפְּלִי שֶׁהוּא פְּגָגָד הַטַּמְאָה¹², וְהַבֵּית טְהוּרָה¹³.
הִיתָה הַטַּמְאָה בִּפְתִּית - אֵין טַמָּא אֶלָּא הַבֵּית¹⁴, אֲבָל
כָּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גִּבָּהּ¹⁵ טְהוּרִים¹⁶.
הִיתָה הַטַּמְאָה בְּתוֹכָהּ¹⁷ - הַכָּל טַמָּא, כָּל שֶׁבִּפְתִּית וְכָל
שֶׁבְּתוֹכָהּ¹⁸ וְכָל שֶׁעַל גִּבָּהּ וְכָל שְׂתַחְתֶּיהָ פְּגָגָד
הַטַּמְאָה¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵי. הִיתָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ
טַפַּח וְטַמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּפְתִּית אוֹ עַל גִּבָּהּ - הַכָּל
טַמָּא²⁰, כָּל שֶׁבִּפְתִּית וְכָל שְׂתַחְתֶּיהָ וְכָל שֶׁעַל גִּבָּהּ;
אֲבָל כָּל שֶׁבְּאֹוִיר תוֹכָהּ טְהוּרָה²¹, חוּץ מִפְּלִי שֶׁהוּא
פְּגָגָד הַטַּמְאָה²². הִיתָה הַטַּמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכָּל טַמָּא,
כָּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכָל שֶׁבִּפְתִּית וְכָל שְׂתַחְתֶּיהָ וְכָל שֶׁעַל
גִּבָּהּ. שֶׁהַכָּלִים אוֹ הָאָדָם שֶׁנַּעֲשׂוּ אֶחָל עַל הַטַּמְאָה
אוֹ שֶׁהִיתָה הַטַּמְאָה עַל גִּבֵּיהֶן - מְבִיאִין וְלֹא
חוֹצְצִין²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵי²⁴. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים²⁵?
בְּזֶמֶן שֶׁהִיא כְּלִי²⁶ וּמְחַלְחֶלֶת²⁷; אֲבָל אִם הִיתָה
פְּחוּתָהּ²⁸ וְסִתָּם הַמָּקוֹם הַנִּפְתָּח בְּקֶשׁ, שֶׁהָרִי אֵינָה
כְּלִי, אוֹ שֶׁהִיתָה אֲפוּצָה²⁹ עַד שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ חֶלֶל

שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. (43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

- ב. פִּוֶּרֶת⁴⁴ הַמְטֵלֶת בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיָּהּ לַפְּנִים, וְהִיא כְּלִי שֶׁלֶם וְחִלּוּלָהּ, וְכוּזִית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֶה מִבְּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַיָּתִיד בְּתַחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֶה טָמֵא, וְכֹל מִה שֶׁאֲבִיר תוֹכָה טָהוֹר, חוּץ מִכְּנֶגֶד הַטָּמֵא, וְהַיָּתִיד טָהוֹר⁴⁵. הִיָּתֵה טָמֵא בְּתוֹכָה אוֹ בְּפִית - הִכֵּל טָמֵא⁴⁶. הִיָּתֵה גְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ טָפַח⁴⁷ וְטָמֵא תַּחְתֶּיהָ⁴⁸ אוֹ בְּתוֹכָה אוֹ עַל גְּבֶה⁴⁹ אוֹ בְּפִית - הִכֵּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבְּפִית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא וְהַיָּתִיד כְּאֹהֶל אֶחָד⁵⁰, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֶה וְכֹל שֶׁבְּתוֹכָה טָמֵא - שֶׁהַכֵּל מְבִיא אֶת הַטָּמֵא וְאִינוֹ חוֹצֵץ⁵¹, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר. הִיָּתֵה פְחוּתָה וּפְקוּקָה בְּקֶשׁ אוֹ אֲפוּצָה, וְגְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטָמֵא תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּפִית אוֹ בְּתוֹכָה - הִכֵּל טָמֵא⁵², חוּץ מִעַל גְּבֶה⁵³. הִיָּתֵה טָמֵא עַל גְּבֶה⁵⁴ - כְּנֶגְדּוֹ בְּלִבָּד עַד לְרִקְיעַ⁵⁵ טָמֵא, אֲבָל תוֹכָה טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַיָּתִיד כֹּל מִה שֶׁבִּיָּתֵה טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאִינָה כְּלִי, חוֹצֵצָה. הִיָּתֵה מְנוּחָה עַל הָאֶרֶץ וּפִיָּה לַפְּנִים, וְכוּזִית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ - כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הִיָּתֵה עַל גְּבֶה⁵⁷ - כְּנֶגְדּוֹ עַד לְרִקְיעַ טָמֵא. הִיָּתֵה הַטָּמֵא בְּתוֹכָה אוֹ בְּפִית - תוֹכָה וְהַיָּתִיד טָמֵא⁵⁸.

(44) שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפנים לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוורת פתוחה לפנים, מתחבר אורה עם אור הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ. (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוורת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוורת המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל. (52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה שאין כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה וגבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוורת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא. (56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוורת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר: בפיה לפנים נידונים תוכה של הכוורת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שחוץ לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. (19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטמא רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשהטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששינו (אהלות פי"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הבדל זה]. (24) בפי"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח. (31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרנו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פי"ה ה"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאהיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתירץ באופן אחר, ותירושו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק,

68) שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבות הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חצייתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושחתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת לסתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותירץ מה שתירץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. (74) למעלה פי"ג ה"ג.

ה. פורת⁷⁵ שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה⁷⁶ לאויר⁷⁷, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה⁷⁸ - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁷⁹. אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכסה⁸⁰ או כפוייה על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הכל טמא⁸¹, כל שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל גבה, אם היתה הטמאה למטה; שהכלי המאהיל מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש⁸² או בצה⁸³ במדה⁸⁴, טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁵. ואם היתה גבוהה טפח וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא⁸⁶. היתה טמאה בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא, וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל וחוצצת.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע. המדובר בהלכה זו, כשפי הכוונת רחב טפח על טפח (סדרי טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה. (79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות שם). (80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת. (81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה, שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת לתוכה, והרי היא קבועה בתוכה וטומאה בו במקום אחד, שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה,

ג. פורת⁵⁹ שהיא פתוך הפית⁶⁰ והיא ממלאה את כל גבה הפית, ופיה למעלה לקורות הפית, ואין בינה לבין הקורות פותח טפח, וטמאה בתוכה - הפית טמא⁶¹, טמאה בפית - מה שבבתוכה טהור⁶²; שדרך הטמאה לצאת לתוך הפית בפחות מטפח ואין דרכה להכנס. בין שהיתה⁶³ מטה על צדה ופיה לפתל ובינו ובין הפתל פחות מטפח, בין שהיתה פורת אחת בין שהיו שתים זו על גבי זו ואין בין העליונה לקורות או לפתל פותח טפח⁶⁴. היתה עומדת⁶⁵ בתוך הפתח ופיה למעלה ואין בינו לבין המשקוף פותח טפח, וטמאה בתוכה - הפית טהור⁶⁶, טמאה בפית - מה שבבתוכה טמא⁶⁷; שדרך טמאה לצאת ואין דרכה להכנס.

(59) שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוונת עם הדפנות מצילה. (63) הכוונת שכולה בתוך הבית. (64) כל אלה דינם כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוורת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

ד. פורת חלולה⁶⁸ שהיא כלי שלם⁶⁹ והיתה מנחת⁷⁰ על צדיה באויר⁷¹, וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה - כל שהוא כנגד הזית תחתיה ויגבה טמא, וכל מה שבאויר תוכה טהור, אלא כנגד הטמאה, וכל שאינו כנגד הטמאה בתוכה טהור. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל מה שבבתוכה וכל שכנגד הטמאה למעלה על גבה או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה טמא; אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מפלי שהוא כנגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל מה שבבתוכה וכל שתחתיה וכל שלמעלה על גבה; שהכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו⁷². לפיכך, אם היתה פורת זו המטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש או שהיתה בצה⁷³, וכזית מן המת נתון תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא; בתוכה - אינו טמא אלא תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה - תוכה בלבד טמא; על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא. שפכר בארנו⁷⁴, שפלי עץ הפא במדה - פאהל הוא חשוב, לא ככלים, ולפיכך חוצץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו אדם, למעלה פי"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת? (90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פי"ז ה"ו. (92) נזיר שנטמא במת, מגלה תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות (תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג, ופ"ה ה"ה.

פרק עשרים

(1) יבאר ששלושה דברים מצילים באוהל המת, ומה בין בלועים לצמיד פתיל ואהלים, אין הבלועים ניצלים אלא בבטן נפש חיה, ודין הבלועים בקרקעיתו של בית או בכתלים, שתי חביות וחצי זית בכל אחת, ומוקפות צמיד פתיל ומונחות בבית.

- א. ¹⁷שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים ²מְצִילִין ³בְּאֹהֶל הַמֵּת: ⁴צָמִיד
- ¹⁸פְּתִיל, ⁵וְאֵהָלִין, וּבְלוּעִין ⁶. הַבְּלוּעִין מְצִילִין עַל
- ¹⁹הַטְּהוּרִים שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ, וּמוֹנְעִין הַטְּמֵאָה שֶׁלֹּא
- ²⁰תֵּצֵא וְתִטְמָא; ⁸אָבָל צָמִיד פְּתִיל וְאֵהָלִין מְצִילִין עַל
- ²¹הַטְּהוּרִים שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ, וְאֵינָן מוֹנְעִין אֶת הַטְּמֵאָה
- ²²שֶׁלֹּא תֵּצֵא וְתִטְמָא אֶת אֲחֵרִים. פִּיּוֹצֵד? בֵּית טָמֵא
- ²³שֵׁישׁ בּוֹ פְּלִי מִקֵּץ צָמִיד פְּתִיל - כֹּל שֶׁבִּתּוֹף הַפְּלִי
- ²⁴טְהוּרִים. וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם אֹהֶל בְּתוֹף הַבֵּית - כֹּל
- ²⁵הַפְּלִים שֶׁבִּתּוֹף הָאֹהֶל טְהוּרִין ¹⁰. אָבָל אִם הָיָה כְּזֵית
- ²⁶מִן הַמֵּת נִתּוֹן בְּכָלִים וּמִקֵּץ עָלָיו בְּצָמִיד פְּתִיל
- ²⁷וְהַכְּנִסוֹ לְבֵית - הַבֵּית טָמֵא. וְכֵן אֹהֶל בְּתוֹף אֹהֶל
- ²⁸וּכְזֵית מִן הַמֵּת בְּאֹהֶל הַפְּנִימִי - כֹּל הַפְּלִים שֶׁבְּאֹהֶל
- ²⁹הַחִיצוֹן טָמֵא ¹¹.

(2) תוספתא, כלים פ"ו ה"ו. (3) מפני הטומאה. (4) דברים הנמצאים באוהל המת אינם מתטמאים אם אחד משלושת הדברים המנויים למטה מגן עליהם. (5) לשון הכתוב (במדבר מט, טו), ופירושו: כיסוי מהודק ומחובר. (6) יבואר בהלכה ב. (7) טהורים בלועים הנמצאים באוהל המת, לא נטמאו. (8) טומאה בלועה אינה מטמאה. (9) בית שיש בו כזית מן המת וכדומה. (10) ראה למעלה פי"ח דיני מגדל, ופי"ט דין כוורת. (11) מדובר באוהל פנימי המקבל טומאה, כגון אריגים או עור ואינו חוצץ או כשאין לטומאה מקום לצאת לחוץ אלא דרך האוהל החיצון אפילו כשאינו מקבל טומאה, אבל כשיש בו שני תנאים מועילים אלה, היינו אינו מקבל טומאה ויש לטומאה דרך אחרת - מציל (הראב"ד מפרש כאן את דברי רבינו, ואינו משיג).

- ב. ³⁰אָבָל הַבְּלוּעִין מְצִילִין עַל הַטְּהוּרִים וּמוֹנְעִין אֶת
- ³¹הַטְּמֵאָה. פִּיּוֹצֵד? כָּלָב שֶׁאָבָל בֶּשֶׂר הַמֵּת ¹²וְנִכְנָס לְבֵית
- ³²- הַבֵּית טְהוּר. כָּלֵע טַבַּעַת, אָפְלוֹ אָדָם ¹³שֶׁכָּלֵע
- ³³טַבַּעַת ¹⁴, וְנִכְנָס לְאֹהֶל הַמֵּת, אָף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא
- ³⁴טְמֵאָה שֶׁכָּעָה - הַטַּבַּעַת טְהוּרָה ¹⁵. וְכֵן כֹּל הַבְּלוּעִין
- ³⁵בְּחִיָּה וּבְהֵמָה וּבְעוֹפוֹת וּבְדָגִים ¹⁶מְצִילִין כֹּל זֶמֶן

בדין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה "כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתו הוא דחוק מאוד, ראה שם). ובכפוייה על פיה, מחלק רבינו בין טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה, אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפוייה בלבד, ולא לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו, שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש. (85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים - מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים, ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

- 1 ו. גִּמְלָה ⁸⁶שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאֵוִיר ⁸⁷: טְמֵאָה תַּחְתּוֹ -
- 2 כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ טְהוּרִים ⁸⁸; טְמֵאָה עַל גִּבּוֹ - כָּלִים
- 3 שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוּרִין. הֵיךְ רוֹבֵץ וְטְמֵאָה תַּחְתּוֹ - הֵרִי זֶה
- 4 בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה ⁸⁹, בּוֹקֵעַת יוֹרֶדֶת. וְכֵן אִם הָיְתָה
- 5 טְמֵאָה רְצוּצָה תַּחַת רִגְלוֹ אוֹ עַל גִּבּוֹ רִגְלוֹ ⁹⁰ - הֵרִי
- 6 זֶה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה וּבּוֹקֵעַת יוֹרֶדֶת. כָּכָר בְּאֵוִיר
- 7 בְּנִזְרוּת ⁹¹, שֵׁאִם הָיָה הַנִּזְוִר וּכְזֵית מִן הַמֵּת תַּחַת
- 8 הַגִּמְלָה אוֹ תַּחַת הַמִּטָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִשְׁאֵר הַכָּלִים, אָף
- 9 עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טְמֵאָה שֶׁכָּעָה - אֵינוֹ מְגַלֵּחַ ⁹². וּמִשְׁם
- 10 אֲתָה לְמַד, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּטְמֵאָה
- 11 אֵהָלִים הַנֶּעֱשִׂים מִן הָאָדָם אוֹ מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן
- 12 הַכָּלִים - הַכָּל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, מִקֵּץ דְּבָרֵי קִבְלָה ⁹³
- 13 וּמִקֵּץ גְּזוּרוֹת וְהִרְחָקוֹת. וּלְפִיכָף אֵין הַנִּזְוִר מְגַלֵּחַ
- 14 עֲלֵיהֶן, וְאֵין חִבְדִּין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ אוֹ
- 15 אֲכִילַת קֶדְשִׁי; וְאֵין הַדְּבָרִים כָּלֵן אֲמוּרִין אֲלֵא לְעִנְן
- 16 טְמֵאָה תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרָנוֹ ⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פי"ה ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו. (88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פי"ג ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל-חי גרוע מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא: "טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה, למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל

- 1 **שֶׁהֵן חַיִּין. וְאִם מָתוּ וּבִשְׁר הַמֵּת בְּתוֹךְ מַעֲיָהָן או**
2 **הַפְּלִים¹⁷ - הָרִי הֵן כְּמוֹ שְׂאִינוּ בְּלוּעָה¹⁸.**
- 12 כלים פ"ח מ"ד: "תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר תנור - טהור". (בחולין עא, א - למדו זה מן המקרא).
13 שהוא מקבל טומאה. 14 שאינה מתעכלת במעיו.
15 אם יצאה מגופו אחרי שנטהר ע"י הזאת אפר וטבילה, אבל אם יצאה לפני טהרת האדם - נטמאה ע"י נגיעה בגופו בשעת יציאה (מקוואות פ"י מ"ח). 16 משנה, אהלות פ"א, מ"ז. 17 הטהורים הם בתוך מעיהם ונכנסו לאוהל המת. 18 שם. ראה לקמן ה"ד.
- 3 **ג. נִשְׁחַט רַב אֶחָד בַּעוֹף¹⁹ וְרַב שְׁנִים בַּבְּהֵמָה, אִף**
4 **עַל פִּי שְׂעִדִּין הֵן מִפְּרָסִין - הָרִי הֵן בְּמַתִּים, וְאִינָן**
5 **מַצִּילִין²⁰ עַל הַפְּלִים הַבְּלוּעִים, וְלֹא מוֹנְעִין אֶת**
6 **הַטְּמֵאָה שֶׁבְּתוֹךְ מַעֲיָהָן שְׁלֹא תִטְמָא.**
- 19 הגרירת והוושט שבצוארי בהמות חיות ועופות, נקראים בלשון המשנה "סימנים" או סימני שחיטה. בהמה ניתרת לאכילה אחרי חיתוך רובם של שני הסימנים. ובעוף, שהוא חלש, מספיקה שחיטת אחד מהם. 20 אביי, חולין קכא, ב.
- 7 **ד. וּבְהֵמָה תִּשְׁהֶה²¹ הַטְּמֵאָה בְּמַעֲיָהָן וְתִהְיֶה מִטְמֵאָה**
8 **כְּשִׁימּוֹתוֹ²² בְּכָלֵב - שְׁלֹשָׁה יָמִים מַעַת לַעֲתָ²³,**
9 **וּבִשְׂאֵר חִיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹפוֹת וְדִגִּים - יוֹם אֶחָד מַעַת**
10 **לַעֲתָ²⁴. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים²⁵ כְּשִׁנְשָׂאָר בִּשְׂר הַמֵּת**
11 **בְּתוֹךְ מַעֲיָהָן; אֲבָל זָאֵב שֶׁבָּלַע תִּינוֹק²⁶ וְהָקִיאוּ דָּרָךְ**
12 **בֵּית הָרַעֲי²⁷ - הַבִּשְׂר טָהוֹר²⁸, וְהַעֲצָמוֹת בְּטִמְאָתָן²⁹.**
- 21 שם. 22 ברור, שאם מתו אחר ששהה בשר המת במעיהם כדי עיכול אינו מטמא, ולפיכך שואל עד כמה תשהה הטומאה במעי החי וטמא אחרי מיתתו. 23 ידעו חז"ל שכלי העיכול של הכלב פועלים בקצב איטי, והמזון שבלע אינו מתעכל עד עבור שלושה ימים. 24 כרבי יהודה בן בתירה, שם. במשנה שלפנינו לא נאמר כלל דין שאר בהמה וחיה אלא דין כלב ועופות ודגים, ורבינו סובר שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד, אבל חיה אחרת ובהמות דינן כעוף. ולמד זה מגמרא שבת קנח, ב: "יודע הקדוש-ברוך-הוא בכלב שמזונותיו מועטים, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלושה ימים". משמע שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד. 25 שם. 26 כשיעורים הקבועים - מטמא. 27 תענית כב, ב. ומנחות סט, ב. 28 דרך החלחולת. 29 אפילו יצא לפני ששהה מעת לעת, מפני שיציאתו מוכיחה שנתעכל. 30 במנחות סט, ב. - נימקו, מפני שהעצמות קשות אינן מתעכלות.
- 13 **ה. אִין הַבְּלוּעִין נִצְלִין³⁰ אֲלֹא בְּטֵן נֶפֶשׁ הַחַיָּה, כְּמוֹ**
14 **שֶׁבְּאֲרָנוּ; אֲבָל הַבְּלוּעִין בְּגוֹף הַפְּלִים וְהָאֲבָנִים -**
15 **אִינָן נִצְלִין. פִּיצֵד? כּוֹשׁ³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בּוֹ הַצִּנּוֹר³² שֶׁל**
16 **מִתְכָּת, וּמִלְכָּד³³ שֶׁנִּבְלָע בּוֹ הַדֶּרֶךְ, וּלְבִנָּה שֶׁהִיָּתָה**
17 **טַבַּעַת מְבַלְעַת בְּתוֹכָהּ, וְנִכְנְסוּ לֵאחֹל הַמֵּת - נִטְמָאוּ,**
18 **אִף עַל פִּי שְׂאִין נִרְאִין וְהָרִי הֵן מְחַפִּין; שְׂאִין**
- 30 כלים פ"ח מ"ד: "תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר תנור - טהור". (בחולין עא, א - למדו זה מן המקרא).
31 שהוא מקבל טומאה. 32 שאינה מתעכלת במעיו.
33 אם יצאה מגופו אחרי שנטהר ע"י הזאת אפר וטבילה, אבל אם יצאה לפני טהרת האדם - נטמאה ע"י נגיעה בגופו בשעת יציאה (מקוואות פ"י מ"ח). 34 משנה, אהלות פ"א, מ"ז. 35 הטהורים הם בתוך מעיהם ונכנסו לאוהל המת. 36 שם. ראה לקמן ה"ד.
- 30 כלים פ"ט מ"ו. 31 פלך של עץ. 32 מחט מעוקמת התקועה בפלך, ונבלעה כולה בתוך העץ. 33 של עץ שמשמים על צואר הבהמה כדי ליישר על ידו את הילוכה. ובמלמד תקוע מסמר של ברזל, והוא הדרבן. 34 שאינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס בלבד, וכאן מדובר בכלי מתכת ולפיכך אינם ניצלים כבלועים ולא בצמיד פתיל ולכן נטמאו. לקמן יתבאר כיצד מציל בצמיד פתיל. 35 בטיט שטחים על התנור, כדי לחזקו. שם מ"א. 36 אף-על-פי שלא נגע בדופני התנור. נתבאר כבר, שכלי חרס מיטמא ומטמא מאוירו בלי נגיעה. 37 שם מ"א. 38 ואע"פ שצמיד פתיל אינו מציל על כלי מתכת, לא נטמא המחט והטבעת. והטעם, מפני שהטיט עם כל הבלוע בו נעשה חלק מהתנור. רבינו בפירושו שם. 38 של חרס. שם. 39 פקק עשוי מטיט, וסוגרים בו את פי החבית והוא רחב מלמעלה. 40 שלא כנגד פי החבית. 41 העודף ברוחב המגופה אינו טפל לתנור, מפני שהתנור אינו צריך לו, ולפיכך אינו כחלק מהתנור, ובלוע בכלים אינו מציל, וגם צמיד פתיל אינו מציל מפני שכלי מתכת אינם ניצלים בצמיד פתיל כמבואר למעלה. 42 שנשאר עליהם שכבה דקה מאד של טיט המגופה. 43 כמו בטפילת התנור. 44 הכלי היוצא מן המגופה אינו בטל לגבה, ודינו ככלי הנמצא בכלי חרס בצמיד פתיל. 45 לקמן פכ"ג, ה"א. 46 תחת המחט והטבעת הבלועות במגופה. 47 שכבה דקה של טיט. 48 בולטות לתוך אויר החבית, אבל אינן גלויות לאוירה. (ראה השגות הראב"ד, וביאורו של ה'כסף משנה').
- 34 **ו. כָּל הַבְּלוּעִין³⁴ בְּקַקְעֵיתוֹ שֶׁל בֵּית - הָרִי הֵן**
35 **טְמֵאִין וְאִין נִצְלִין; שֶׁקִּרְקַע הָאֵחֶל כְּמוֹהוּ עַד**
36 **הַתְּהוֹם. מָה שְׂאִין בֵּן בְּקַלְיוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁵⁰.**
37 **פִּיצֵד? הַטְּמֵאָה בְּבֵית וּבְכָלִים טְמוּנִים בְּקַקְעֵיתוֹ,**
38 **אִפְּלוּ תַּחַת מְאָה אֲמָה - טְמֵאִים. אִם יֵשׁ בְּמִקוֹמָן**
39 **טֶפַח עַל טֶפַח - טָהוֹרִין, שֶׁהָרִי הֵן תַּחַת אֵחֶל אֶחָד⁵¹.**
40 **לְמָה זֶה דּוּמָה? לַעֲלִיָּה שְׁעַל גְּבִי הַבֵּית וְטְמֵאָה**

אף-על-פי שפתחו סגור, שהרי סופו להיפתח ואז תצא הטומאה לבית. (62) כשהפתח לצד הבית הוא סגור. (63) שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית ולא דרך הביב. (64) ראה הערה מז.

ח. שְׁתֵּי חֲבִיטוֹת⁶⁵ וְכַחֲצֵי זֵית בְּכָל אַחַת וּמִקְפּוֹת צָמִיד⁶⁶ פְּתִיל וּמִנְחוֹת בְּתוֹךְ הַבֵּית - הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁאִין חֲצֵי שְׁעוֹר מְטַמָּא⁶⁷; וְהַבֵּית טָמֵא, שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּבֵית כְּזֹת⁶⁸, וְאִין צָמִיד פְּתִיל לְטַמָּא⁶⁹. וְאִין מְטַמָּאוֹת מִחֻמַּת הַבֵּית⁷⁰, שֶׁהָרִי הֵן מִקְפּוֹת צָמִיד פְּתִיל⁷¹. נִפְתָּחָה אַחַת מֵהֶן - הִיא וְהַבֵּית טָמֵא⁷², וְחִבְרָתָה טְהוֹרָה. וְכֵן שְׁנֵי חֲדָרִים⁷³ שֶׁהֵן פְּתוּחִים זֶה לָזֶה וְלַבֵּית⁷⁴, וְכַחֲצֵי זֵית בְּפִנְיָם אוֹ בְּאֶמְצָעֵי וְכַחֲצֵי זֵית בְּחִיצוֹן - הַחִיצוֹן⁷⁵ טָמֵא⁷⁶, וְהַפְּנִימִי וְהָאֶמְצָעִי טְהוֹרִין⁷⁷. בְּחִצֵּי זֵית בְּפִנְיָם וְכַחֲצֵי זֵית בְּאֶמְצָעֵי - הַפְּנִימִי טְהוֹר⁷⁸, וְהָאֶמְצָעִי וְהַחִיצוֹן טָמֵא⁷⁹; שְׁדָרְךָ הַטָּמֵא לְצֵאת וְאִין דְּרָכָה לְהִכָּנס⁸⁰.

(65) שם פ"ח מ"ו. (66) ושיעורו לטמא - כזית. (67) שני החצאים מצטרפים. (68) נתבאר למעלה ה"א, שצמיד פתיל אינו מונע את הטומאה מלצאת. (69) כדין כלים הנמצאים באוהל המת. (70) התורה טיהרה כלי חרס שבאוהל המת, אם הוא מוקף צמיד פתיל (ראה לקמן פכ"א ה"א). (71) טומאת הבית נכנסת לאויר החבית הפתוחה. (72) במשנה, הגירסה: "וכן שני חדרים הפתוחים לבית", ורבינו נקט לשון התוספתא (פ"ט ה"י). (73) החדר האמצעי פתוח לבית ולחדר הפנימי, ושני החדרים אינם פתוחים לחוץ. (74) כלומר, הבית. (75) מפני שדרכו יעבור כל הכזית. (76) מכיוון שאין בהם כזית שלם, ואין דרכה של הטומאה להכנס אלא לצאת דרך פתח החיצון. ומדובר כשדלתות הפנימי והאמצעי נעולות, אבל אם הן פתוחות - נכנסת לתוכן טומאת החיצון ('תפארת ישראל'). (77) חצי כזית שבאמצעו לא ייכנס לפנימי. (78) החצי שבפנימי יצא לאמצעי ויצטרף עם חצי הזית שבו ויצא לחיצון, ולפיכך שניהם טמאים.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשפ"א

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר דין הכלים המצילים מצמיד פתיל, ואם כלי חרס מציל באוהל, כלים המצילים באוהל כמה צריך שיהיה בדופןם, ואם מצילים חוץ לאוהל אם סמכם לאוהל, קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה וקדירה תלויה בקורה, בור שבתוך הבית וטומאה בבית וכלי בבור, חדות הבנוי בתוך הבית ומגורה בתוכו והפרח שלו מכסה פי החדות, חדות הבנוי בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו והיתה טומאה בין הבית והחדות, תנור ישן בתוך חדר וסרידה על פי החדש או להיפך, קדירה שכפאה על פי החבית ומרמ דפנותיה עם החבית.

א. מִנְיָן לְצָמִיד פְּתִיל שֶׁמְצִיל בְּאֵהָל הַמֵּת? שְׁנָאֵמֶר: וְכָל כְּלֵי פְתוּחִים אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא.

1 בְּעֵלְיָה, שֶׁהַבֵּית טְהוֹר⁵². וְכֵן אִם חֶלֶק הַבֵּית⁵³
2 בְּמַחֲצֵה מִכְּלָפִי אֶרְצוּ⁵⁴, וְהִיתָה הַטָּמֵא בֵּין
3 הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ - כָּלִים שֶׁבֵּית לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצֵה
4 טָמֵא⁵⁵; שְׁאִין הָאֵהָלִים מוֹנְעִין הַטָּמֵא, כְּמוֹ
5 שְׁבָאֲרָנוֹ⁵⁶. הִיתָה הַטָּמֵא לְמַעַלָּה מִן הַמַּחֲצֵה -
6 כָּלִים שֶׁבֵּין הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהָל
7 מְצִיל⁵⁷. וְאִם אֵין בֵּין הַמַּחֲצֵה וְהָאֶרֶץ גְּבֵה טֶפֶח -
8 הָרִי הֵן פְּטוּמִים בְּקִרְקַע הַבֵּית וּטְמֵאִים.

(49) ב'ספרי' פרשת חוקת, פסוקה קכו, שנינו: "וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים" (במדבר יט, יד) לעשות קרקעו של בית עד התהום כמזהו. (50) לקמן פכ"א ה"ג. (51) צ"ל: אחר. (52) אף-על-פי שאמרנו למעלה בפ"א, שאוהל אינו מונע את הטומאה מלצאת, כאן חוצץ מפני שהוא כבית אחר ממש עם דפנות הגג. (53) אהלות פט"ו מ"ה. (54) המחיצה היא לרוחב הבית, ומפרידה בין התקרה והרצפה. ומדובר כשיש בחלק התחתון פותח טפח, ופתח הבית נשאר בחלק העליון. (55) בפרק זה ה"א, בדין אוהל בתוך אוהל. ואין זה דומה לבית ועליה, מפני שאין לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית, וגם המחיצה היא אוהל עראי (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) על הטהורים מלטמא, הואיל והטומאה אין דרכה לצאת דרך המקום שבין הרצפה והמחיצה אלא דרך הבית. (ראה הערה יוד בהלכה א, בדין אוהל בתוך אוהל).

9 ז. בִּיבֵי⁵⁷ שֶׁהוּא קְמוּרָה⁵⁸ תַּחַת הַבֵּית, וְיֵשׁ בּוֹ פּוֹתֵחַ
10 טֶפֶח וְיֵשׁ בְּפִתְחוֹ שֶׁהוּא חוּץ לַבֵּית פּוֹתֵחַ טֶפֶח,
11 וְהִיתָה טָמֵא בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית טְהוֹר⁵⁹; הִיתָה טָמֵא
12 בְּבֵית - מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶⁰. הִיָּה בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפֶח
13 וְאִין בִּיעִיָּאתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפֶח, וְהִיתָה טָמֵא בְּתוֹכוֹ -
14 הַבֵּית טָמֵא⁶¹; טָמֵא בְּבֵית - מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹר⁶²,
15 שְׁאִין דְּרָכָה שֶׁל טָמֵא לְהִכָּנס⁶³. אֵין בּוֹ פּוֹתֵחַ טֶפֶח
16 וְאִין בִּיעִיָּאתוֹ פּוֹתֵחַ טֶפֶח: טָמֵא בְּתוֹכוֹ - הַבֵּית
17 טָמֵא כָּאֵלוֹ הִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית; טָמֵא בְּבֵית - מֵה
18 שֶׁבְּתוֹכוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִים הַטָּמִים בְּקִרְקַע,
19 וְקִרְקַע הַבֵּית כְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם⁶⁴.

(57) שם פ"ג ה"ז. (58) מקורה, מכוסה מלמעלה. כעין מרזב חפור ברצפת הבית, ועובר מתחת כותל הבית לרשות הרבים, ודרך מרזב זה מוציאים את השופכים לחוץ, ופתח המרזב שבפנים הוא סגור, כדי שלא יכנס ריח רע לבית, ופותחים אותו בשעת שפיכת המים המזוהמים ('סדרי טהרות'). (59) מפני שהטומאה יוצאת לחוץ דרך פתח היציאה שיש בו טפח ואינה מתפשטת לפנים, מכיוון שדרך הטומאה לצאת ולא להכנס. במה דברים אמורים, כשהפתח הפנימי סגור. אבל אם הוא פתוח, הטומאה מתפשטת דרכו לבית, שהרי גם בו יש פותח טפח ('סדרי טהרות'). (60) שהטומאה תצא דרך פתח הבית ולא דרך הביב, ומפני שפתח הביב הפנימי סגור - אין טומאת הבית מתפשטת לביב. (61) כיוון שאין מקום לטומאה לצאת לחוץ, לפי שבפחות מטפח אין טומאה יוצאת, היא נכנסת לבית

טפח¹⁸, שאין הפלים מצילין עם דפנות אהלים עד
שהיה להן דפן [טפח]. היה לכלי דפן חצי טפח,
והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח, והדביק זה
לזה¹⁹, אף על פי שיש שם חלל טפח - אינו מציל,
עד שהיה טפח ממקום אחד²⁰.

(12 של חרס. (13 סביב כל הפה והידקו לכותל. (14 זה
אינו בכלל "על גביו" שנתמעט בספרי. (15 וצמיד פתיל
אינו מציל בלי מירוח. (16 מפני שמציל מדין אוהל.
(17 גובה הדופן. (18 מראש דופן עד שוליו, כי אין אוהל
פחות מטפח. (19 דופן הכלי לשפה ונוצר ריווח טפח בין
שולי הכלי לדופן האוהל. (20 בדופן האוהל או בכלי.

ד. כשם שמצילין מבפנים²¹ עם דפנות האהל, כך
מצילין חוץ לאהל אם סמכן לאהל, שהרי האהל
נעשה כסוי מפל מקום. כיצד? כלי מחם²² שיש לו
דפן טפח, שהניחו²³ על גבי יתדות²⁴ חוץ לאהל
וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה תחתיו²⁵ -
כלים שבתוכו טהורין²⁶. ואם היה סמוך לכתל חצר
או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאין פתל אהל²⁷;
ולפיכך כלים שבתוך הכלי טמאים, שהרי האהלו
על הטמאה²⁸.

(21 בתוך אוהל הטומאה. (22 כלי גדול שמחממים בו
מים. (23 על צידו. (24 ומרוחק טפח מן הקרקע.
(25 תחת המיחם. (26 אף על פי שדופן התחתון של
האוהל מאהיל עליהם מפני שהם מונחים באהל אחר.
(27 מפני שאין תקרה על החצר והגינה. (28 שהכלי אינו
חוץ.

ה. קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מפתל
לכתל וטמאה תחתיה, וקדרה תלויה מן הקורה,
והיתה הקורה נוגעת בפי הקדרה בלה ומכסה אותה
- כלים שפקדרה טהורים²⁹, שהרי הצלו בכסוי
האהל להם³⁰. ואם לא היה פי הקדרה מכסה בקורה
אלא ביניהם רוח³¹ - כל מה שפקדרה טמא³²,
והקדרה עצמה טמאה.

(29 רבינו קובע שני תנאים לטהר: א. שהקורה נוגעת בפי
הקדרה, אבל אם היא מרוחקת אפילו כל שהוא - טמאים;
ב. שיהיה פי הקדרה כולו מכוסה. (30 לקדירה ומה
שבתוכה. (31 כל שהוא. (32 הקורה מאהילה על
הטומאה ועל הקדירה ומה שבתוכם ואינה מצילה, מפני
הריווח שבינה ובין הקדירה.

ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית וכלים בבור, אם
היה מכסה בנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דפן
טפח - הרי כל מה שגבור טהור³³. היה לבור בנזן
סביב לפיו גבוה טפח על הארץ, בין שפסוה בכלי
המציל שיש לו דפן בין שלא היתה לו דפן³⁴ - הרי
זה מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר³⁵.

(33 אבל אם כסהו בכלי שדופן פחות מטפח אינו מציל,

הא יש צמיד פתיל עליו - טהור. ומפי השמועה
למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש בלבד,
כלי שאינו מטמא אלא דרך פתחו²; לפיכך, אם היה
פתחו סתום ומקף צמיד פתיל - הציל על כל
שבתוכו. קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין
טמאה³ שצילו בצמיד פתיל. והם: כלי גללים⁴,
כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו
ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה⁵, ונסרים של
עץ שהן פשוטין ואינן כלים, וגלמי כלי מתכת⁶. כל
אלו מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך הכלי
המקף נצלו, קל וחמר לבלועין ולכלים שתחת
האהלים⁷. מה בין אהלים לכלים שמצילין בצמיד
פתיל? שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל,
והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

(2 אבל לא מגבו. הדרשה מסתמכת על המלה "פתוח".
ואומר רבינו שאין כאן דרשה גמורה אלא מפי השמועה
למדו. (3 לא מתוכם ולא מגבם. (4 עשויים מרפש בקר
מיובש. (5 שמחזיק ארבעים סאה. (6 בברייתא חולין
כה, א אמרו: "גולמי כלי עץ טמאין, פשוטין טהורין;
גולמי כלי מתכת טהורין, פשוטין טמאים". גולמי כלים =
כלים שלא נגמרה מלאכתם, ואף על פי שיש להם בית
קיבול; פשוטים = כלים שאין להם בית קיבול, אבל
מלאכתם נגמרה. (7 שאוהל מפסיק בינם ובין הטומאה.

ב. משפך שפסוה⁸ - מציל בכסוי⁹. אף על פי
שקצתו נקוב נקב קטן¹⁰ - הרי הוא כסתום¹¹.

(8 הניחו ופיו הרחב למטה. (9 הדבר שהמשפך מונח עליו
חשוב כמכוסה. (10 הפה חצר. (11 מפני שנקב זה
נעשה ככוונה מתחילת יצירת הכלי אין דינו כנקב שנעשה
בידי אדם בכלי שלם שמטמא (כלומר, שאינו מציל) בכל
שהוא (כסף משנה).

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל, אם היו בהן
טפח על טפח על רום טפח וכפאן על פיהם על
הארץ, אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן
הצדדין - הרי אלו מצילין כל מה שתחתיהן עד
התהום, מפני שהן באהל והאהל מציל. אלא אם פן
היה הפלי כלי חרש, שאין אהלי כלי חרש מצילין.
כיצד? חבית¹² שפסוה על פיה, אף על פי שמרחתה
בטיט מן הצדדין - כל מה שתחתיה טמא; שנאמר:
צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק
פיה לכתל ומרחתה מן הצדדים¹³ - מצלת¹⁴ על כל
מה שבתוכה ועל כל שפגגדה בכתל. ואם לא מרח
מן הצדדין - אינה מצלת; שאין כלי חרש מציל
משום אהל¹⁵, כמו שבארנו. אבל שאר כל הכלים
המצילין בצמיד פתיל שהיו פיותיהן דבוקות בדפני
הבית - מצילין בלא צמיד פתיל, מפני שהן מצילין
משום אהל. לפיכך צריך שיהיה בדפן הפלי¹⁷

(47) כמו ביב קמור בפרק כ הלכה ז. והמדובר, כשהמקום שבו הכלים אינו פתוח לחלל הדות ולא לבית ברוחב טפח. (48) כותלי הבור אינם מצילים, שהרי אינם אוהל. (49) כגון שחלל הדות מרחיב והולך עד מחוץ לכותלי הבית ושם בנוי חלק מכותלי הדות, וכלים בכתלים שמחוץ לבית. (50) בין שיש שם פותח טפח ובין שאין שם פותח טפח. (51) פיסקה זו משלימה את הנימוק למה הכלים טהורים אם אין פותח טפח ואינה משמיעה דין חדש. (52) תנור של טיט שהוסק באש אף על פי שטרם השתמשו בו. (53) שנתייבש אבל לא הוסק.

ט. תנור יִשֶׁן בְּתוֹךְ הַחֹדֶשׁ⁵⁴ וְסָרִידָא עַל פִּי הַחֹדֶשׁ, וְהָרִי הַכֶּסֶּוֹי נִשְׁעָן עַל פִּי הַתְּנֹרָה הַיִּשְׁעָן⁵⁵ - רֹאֵין: אִם כְּשִׁינְטֵל הַיִּשְׁעָן תִּפֹּל הַסָּרִידָא⁵⁶ - לֹא הִצִּיל, וְכֹל שֶׁבְּתוֹכוֹ⁵⁷ טָמֵא⁵⁸; וְאִם לֹא - הִפֹּל טָהוֹר⁵⁹. הֵינָּה הַחֹדֶשׁ בְּתוֹךְ הַיִּשְׁעָן וְהַסָּרִידָא מְנַחֶת עַל פִּי הַיִּשְׁעָן⁶⁰, אִם יֵשׁ בֵּין הַחֹדֶשׁ וְהַכֶּסֶּוֹי פְּחוֹת מִטָּפַח - כֹּל שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹדֶשׁ טָהוֹר, וְכֹאֲלוֹ הַסָּרִידָא מְנַחֶת עַל פִּיו⁶¹.

(54) וטומאה בבית. (55) כגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש. (56) לתוך החדש. (57) בתוך החדש וכל שכן הכלים שבתוך הישן. (58) מפני שהישן מעמיד את הכיסוי, וישן אינו מציל. (59) מפני שהתנור החדש הוא אוהל ומציל אם הוא מכוסה אפילו כשאינו מרוח בטיט (צמיד פתיל). (60) ששפתו גבוהה משפת החדש שבתוכו. (61) נתבאר כבר, שטומאה אינה נכנסת בפתח פחות מטפח.

י. סָרִידָא⁶² שֶׁל חֶרֶס שֵׁישׁ לָהּ שְׂפָה⁶³ וְהִיא עוֹרֶפֶת עַל פִּי הַתְּנֹרָה וּמִקְּפֶת צִמִּיד פְּתִיל, אֲפִילוּ הִיְתָה טָמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ עַל גְּבֶהָ - הִפֹּל טָמֵא⁶⁴; אֲכָל כְּנָגֵד אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנֹרָה טָהוֹר⁶⁵. הִיְתָה טָמְאָה כְּנָגֵד אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנֹרָה⁶⁶ - מִכְּנָגְדוֹ⁶⁷ עַל לְרִיקֵעַ טָמֵא, וְכֹל מִה שֶׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר.

(62) בירור מוקדם של דעת רבינו בדיני סרידה יסלול את הדרך להסברה קצרה ונוחה להבנת דבריו בהלכה שלפנינו, ובכן: א. סרידה שאין לה שפה כלל דינה כנסר וחוצצת בפני הטומאה (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ג), כמו ששנינו באהלות פרק ה משנה ו. במה דברים אמורים, כשהיא מכסה תנור חדש שלא הוסק שאינו כלי, אבל אם היא מונחת על תנור ישן (מוסק) אינה חוצצת, מפני שהיא נשענת על כלי. ב. אם התנור מוקף צמיד פתיל, חוצצת אפילו בתנור ישן. והטעם, שתנור סתום מכל צדדיו ומוקף צמיד פתיל נחשב כאבן לענין טומאה ולא ככלי. ולפיכך אם הסרידה עורפת ברוחבה טפח מן התנור וטומאה תחתיה, טמאים כל הכלים שתחתיה, מפני שהעורף מאהיל עליהם ועל הטומאה, אבל מה שעליה טהור, שהסרידה חוצצת. ג. אם יש לה שפה הרי היא כלי שיש לה בית קיבול, ואם יוצאת חוץ לתנור פחות מטפח וטומאה תחתיה מטמאה כל מה שכנגדה בין תחתיה ובין על גבה (כשהיא רצועה) שהסרידה אינה חוצצת, אבל מה שבצידה טהור. ד. אם יוצאת לחוץ טפח וטומאה תחתיה או על גבה, טמא כל מה שתחתיה וגם מה שעל גבה בחלק שמחוץ לתנור, שהסרידה עם שפה אינה חוצצת

כמבואר למעלה בהלכה ג (קירות הבור שבחפירה אינם נחשבים כדפנות). ואם אין לכיסוי דופן כלל - טהור, כמו בנסר חלק. (34) גבוה טפח אלא פחות מזה. (35) דופן הבניין.

ז. חֲדוֹת³⁶ הַבְּנוֹי בְּתוֹךְ הַבֵּית וּמִנּוֹרָה בְּתוֹכוֹ, וְהַפֶּרַח³⁷ שֶׁלָּהּ יוֹצֵא וּמִכְסֶּה פִּי הַחֲדוֹת³⁸, וְנִתֵּן כְּלִי הַמְּצִיל בְּאֵהָל הַמֵּת עַל פִּי הַחֲדוֹת וְהָרִי הוּא נִשְׁעָן עַל פֶּרֶחַ הַמִּנּוֹרָה³⁹ - רֹאֵין: אִם תִּנְטֹל הַמִּנּוֹרָה וְהַכְּלִי הַמְּצִיל עוֹמֵד⁴⁰ - הָרִי זֶה מְצִיל עַל כָּל שְׂפָחֲדוֹת, וְכָלִים שֶׁבֵּין שְׂפַת הַכְּלִי וּשְׂפַת הַחֲדוֹת⁴¹ טָהוֹרִים⁴² עַד הַתְּהוֹם⁴³, וְאִף הַמִּנּוֹרָה טָהוֹרָה, אִף עַל פִּי שְׂשֻׁפֶּת הַפֶּרַח נִרְאָה⁴⁴ בֵּין הַכֶּסֶּוֹי וְהַחֲדוֹת; וְאִם לֹא⁴⁵ - הִכָּל טָמֵא⁴⁶.

(36) חדות או דות הוא בור ומסביב לשפתו בנויים כתלים ולפיכך דינו כאוהל עם דפנות. (37) רבינו שם מפרש: "אשר עליו תשים הנר". (38) הפרח הוא רחב ומכסה את עובי דופן הדות אבל אינו בולט לתוך הבית. (39) ונשאר ריווח אווירי בין הכיסוי ובין דופן הדות, וטומאה בבית. (40) ואינו נופל לתוך הדות. (41) פירוש, אפילו הכלים הנמצאים באותו השטח שהוא כנגד עובי פרח המנורה שהיא עצמה כלי ואינה מצלת. (42) מפני שרואים את הכיסוי כאילו הוא מונח על שפת הדות. (43) הכלים הנמצאים תחת כותלי הדות בכל עומק שהוא. (44) אבל לא בולט, כמו שביארנו למעלה. והמדובר, כשעובי הפרח פחות מטפח, אבל כשיש בו טפח עוברת הטומאה מן הבית לדות. [יש מבדילים בין "חדות" ו"דות" ואומרים, שחדות הוא בניין סביב חפירה לא עמוקה ודות בנוי על גבי קרקע חלקה, אולם מפירושו של רבינו משמע שחדות ודות אחד הם]. (45) שאם תינטל המנורה יפול הכיסוי לתוך הדות. (46) מפני שכלי טמא מעמיד את האוהל ואוהל שכזה אינו מציל.

ח. הַחֲדוֹת הַבְּנוֹי בְּתוֹךְ הַבֵּית וְכָלִי הַמְּצִיל נִתּוֹן עַל פִּיו, וְהִיְתָה טָמְאָה בֵּין שְׂפַת הַכְּלִי וּשְׂפַת הַחֲדוֹת או בְּתוֹךְ הַחֲדוֹת - הַבֵּית טָמֵא; שְׁאִין הָאֵהָל שֶׁבְּתוֹךְ הַבֵּית מוֹנֵעַ הַטָּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. הִיְתָה טָמְאָה בְּבֵית - גָּלִים שֶׁבְּכֹתְלֵי הַחֲדוֹת, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵן טָפַח עַל טָפַח עַל רוֹם טָפַח - טָהוֹרִים⁴⁷, וְאִם לֹא - טָמֵאִים⁴⁸. וְאִם הָיוּ כְּתֹלֵי הַחֲדוֹת רַחְבִּים מִשְׁלֵב בֵּית⁴⁹ - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף⁵⁰ טָהוֹרִים, מִפְּנֵי שְׁאִינָן מִכְתְּלֵי הַבֵּית. וְכִשְׁם שֶׁמְצִיל⁵¹ הַחֲדוֹת בְּתוֹכוֹ, כֶּף מְצִיל בְּכֹתְלָיו. כְּכֶר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַתְּנֹרָה הַיִּשְׁעָן⁵² הָרִי הוּא כָּכָל הַכְּלִים שֶׁהֵן מְבִיאִים אֶת הַטָּמְאָה וְאִינָן נִעְשִׂין אֵהָלִים, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ מְצִיל עַל מִה שֶׁבְּתוֹכוֹ אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה מְקוֹף צִמִּיד פְּתִיל, כְּשֶׁאֵר פְּלִים הַמְּצִילִים. וְכֵן בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַתְּנֹרָה הַחֹדֶשׁ⁵³ אֵינוֹ כְּכָלִים לְעֻנְיָן זֶה, אֲלֵא נִעְשָׂה אֵהָל, וְלִפְיָכָּהּ מְצִיל עַל מִה שֶׁבְּתוֹכוֹ בְּכֶסֶּוֹי בְּלִבְדָּה בְּלֵא צִמִּיד פְּתִיל, כְּאֵהָלִים. וְכֶסֶּוֹי הַתְּנֹרָה הוּא נִקְרָא סָרִידָא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן, שהרי גם בפנים אין שקערורית שבדפנות מצלת).
(5 חתך אותן. (6 החליקן.

ב. כְּלִי חֶרֶשׁ⁷ שֶׁנֶּתַן בּוֹ טֵיט עַד חֲצִי - לֹא בְּטָלוֹ⁸,
וְאִם הִשְׁקִיעַ בּוֹ אֶת הַפְּלִים - מְצִיל.¹²

(7 תוספתא שם, ה"ז. (8 לא יצא מתורת כלי, ולפיכך מציל בצמיד פתיל, אבל אם הוצא מתורת כלי אינו מציל, כמו טבעת הבלועה בלבינה (למעלה פ"כ ה"ה). ראה כסף-משנה.

ג. כְּלִי חֶרֶשׁ⁹ מְצִיל בְּצָמִיד פְּתִיל עַד שֶׁיִּנָּקב בְּמוֹצֵיא רִמּוֹן¹⁰. וּבְגָדוֹל¹¹ - עַד שֶׁיִּפְתַּח רִבּוֹ¹². כִּיצַד? כְּלִי גָדוֹל שֶׁנִּפְתַּח [חֲצִי]¹³, וְהִקִּיפוּ צָמִיד פְּתִיל, וְסָתְמוּ מְקוֹם הַפֶּתַח בְּצָמִיד פְּתִיל - הָרִי זֶה מְצִיל, אִךְ עַל פִּי שְׁאִינוֹ חָשׁוּב כְּלִי לְעִנּוּן טְמָאָה¹⁴. אֲבָל כְּלִי הַמִּקְנֶה צָמִיד פְּתִיל שֶׁהָיָה נֶקֶב אוֹ סְדוּק וְלֹא סָתְמוּ¹⁵ הַנֶּקֶב - נִטְמָא וְאִינוֹ מְצִיל. וְכִמָּה יִהְיֶה בְּנֶקֶב? ¹⁷ אִם הָיָה כְּלִי הָעֵשׂוֹי לְאֶכָלִים¹⁸ - שְׁעוּרוֹ בְּמוֹצֵיא זִיתִּים; הָיָה עֵשׂוֹי לְמִשְׁקָה - שְׁעוּרוֹ בְּכוֹנֵס מִשְׁקָה¹⁹. הָעֵשׂוֹי לְכָף וּלְכָף²⁰ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֶמְרָא²¹, וּמְשִׁינֶקְבּ בְּכוֹנֵס מִשְׁקָה אִינוֹ מְצִיל עַד שֶׁיִּסְתָּם הַנֶּקֶב אוֹ עַד שֶׁיִּמְצְטַטּוּ.²⁴

(9 שבת צה, ב, וצו, א. (10 שרימון בינוני יעבור דרך הנקב. לכאורה הלכה זו תמוהה מאוד. מתחילה ב"מוציא רימון" ומסיימת ב"מוציא זיתים"; שנית: לפעמים נאמר "סתמה" סתם, ולפעמים סתימת "מקום הפתח בצמיד פתיל". אולם עיון מעמיק בפירוש רבינו למשנה כלים הנ"ל, מגלה לנו הסבר ההלכה הזו. שנינו שם: "העשוי לאכלין שיעורן כזיתים, עשוי למשקין שיעורן כמשקין וכו' ובכונס משקה". ורבינו מעיר על הסתירה בין משנה זו לסוגיית הגמרא שבת הנ"ל, הקובעת שיעור כמוציא רימון או רובו, ומבאר שבפחות מכמוציא זית מציל אפילו בלי סתימה [נסובר כרש"י שבת שם, שלא הקפידה תורה על צמיד פתיל אלא על פי הכלי בלבד, אבל כשניקב שלא בכוונה מן הצד מציל אם הפתח הוא פחות מהשיעורים הקבועים בגמרא שם, מפני שנאמר "כלי תפוח"], ואם ניקב כמוציא זית וא"כ אינו כלי לקבל טומאה, אינו מציל אלא אם סתם את הנקב בצמיד פתיל, ואם היה הנקב כמוציא רימון (רימון גדול פי כמה מזית) יש הבדל בין כלי גדול לקטן, בכלי קטן אין צמיד פתיל מועיל להציל, ובגדול מציל עד חציו ועד בכלל. ורבינו מסיים ביאורו, וכותב: והבן זה, שהוא עיון דק ומקום הטעא (ראה תוספות שבת שם ד"ה ולענין). לאור בירור זה, מתפרשת ההלכה ללא קשיים וסתירות. בבא ראשונה זו עוסקת בכלי חרס קטן, והנקב הוא למעלה ממוציא זיתים (ואם הוא למטה משיעור זה, יתבאר דינו בסוף ההלכה). (11 כלי גדול. (12 אבל בפחות מרובו, אפילו הנקב כמוציא רימון - מציל. [בגמרא שם אמרו: "הא ברברבי, הא בזוטרי" (בעברית: כאן בגדולים, ושם בקטנים). ומפרש רבינו (וכן פירש רש"י) בגדולים רוב, ובקטנים כמוציא רימון (ראה תוספות שם, וראב"ד כאן)].

מפני שהיא עצמה כלי. (63) שם במשנה א' אנו שונים: "נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח". ולפיכך מניחים אנו, שגם משנתנו שהיא המשכה של משנה א', עוסקת בעודף טפח אף על פי שלא פירשה. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (64) כל מה שתחת העודף ועל גביו. (65) מפני שהוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק בין העודף ובין אווירו של תנור וגם אין דבר מאהיל על האוויר הטמא וגם על האוויר שכנגד התנור. והמדובר בתנור ישן אבל תנור חדש דינו כטיט ואינו מציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל. וכל זה נאמר בצמיד פתיל, אבל כשאינו צמיד פתיל טמא גם מה שבתוך התנור, שהרי הסרידה מאהילה עליו ועל הטומאה. (66) על הסרידה. (67) בכתב יד תימן: כנגדו. פירוש, נגד מקום הטומאה.

1 יא. קְדֵרָה⁶⁸ שֶׁפָּפְאָה עַל פִּי הַחֲבִית⁶⁹ וּמִרַח דְּפִנּוֹתֶיהָ
2 עַם הַחֲבִית - מְצַלֵּת עַל כָּל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ וְעַל מָה
3 שֶׁבִּינָהּ וּבִין שְׁפָתוֹת הַחֲבִית⁷⁰. הוֹשִׁיבָה עַל פִּי
4 הַחֲבִית כְּדִרְכָּהּ⁷¹ וּמִרַח⁷² - אֵינָהּ מְצַלֵּת; מִפְּנֵי
5 שֶׁהַקְדֵרָה מְתַטְמָא מְאוּרָה, וְאֵין כְּלִי טָמֵא מְצִיל⁷³,
6 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(68) של חרס. (69) וטומאה בבית. (70) כגון שפי הקדירה עודף על פי החבית או כגון שנתן שכבה עבה של טיט בין שתי השפתות. (71) על שוליה. (72) כלומר, אף על פי שמירח. (73) אבל כשכפאה על פיה לא נטמאה, שכלי חרס אינו מטמא מגבו.

פֶּרֶק שְׁנִינִים וְעֵשְׂוִים

(1) יבאר דין המחצית ושולי קרקעות כלים ודפנותיהם מאחוריהם אם מצילים בצמיד פתיל, כלי חרס שנתן בו טיט עד חציו אם ביטלו, כלי חרס עד כמה יינקב ולא יציל בצמיד פתיל, תנור שהיתה סרידה על פיו ומוקף צמיד פתיל ונתון באוהל המת ונסדק התנור, תנור המוקף צמיד פתיל שניקב נקב בעינו או מגופת חבית שניקבה, חבית מוקפת צמיד פתיל שהיא מליאה משקין טהורים ומניקת של חרס בתוכה ונתונה באוהל המת, חבית שניקבה מצידה וסתמו שמרים את הנקב, ואם אגף חצי הנקב וכמה מקיפים, מגופת חבית שנתחלחלה וחבית זפותה שנתקלקל החרס מלמעלה והזפת עומד.

7 א. שוֹלֵי הַמִּחְצִינִין² וְשׁוֹלֵי קִרְקָעוֹת הַפְּלִים³
8 וְדִפְנוֹתֶיהֶן מְאֻחְרִינֶיהֶן⁴ - אֵין מְצִילִין בְּצָמִיד פְּתִיל
9 בְּאֵהָל הַמֵּת. קִרְסָמָן⁵ וְשִׁפְן⁶ וְעֵשְׂאָן פְּלִים - מְצִילִין
10 בְּצָמִיד פְּתִיל. שְׁאֵין מְצִיל בְּצָמִיד פְּתִיל אֲלָא פְּלִים.

(2) תוספתא כלים פ"ז ה"י. מחץ = כלי חרס גדול שמשתמשים בו לשאוב יין מן הגת, ובקרקעיתו קערורית ונקראת "שולי המחץ" (רבינו בפירושו לפרה פ"ה מ"ה). (3) צ"ל: הכלים, וכן הגירסא בכת"י תימן. פירוש, בית קיבול שבשולי הכלי מבחוץ. [בתוספות נדה מט, א, ד"ה אלא, מובאת תוספתא זו, וגורסים: "שולי המחצית וקרקעות הכלים"]. (4) אם יש שם שקערורית (הגר"א בהגהותיו על התוספתא מוחק המלה "מאחוריהן", ורצוי למוחקה גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **שְׁעוּרָה פְּדִי שְׁתַּכְנַס מִיָּצָה שְׁנִיָּה³⁸ שֶׁל שִׁפְחוֹן³⁹ בְּנֶקֶב.**
 17 **וְחֻצָּבִים⁴⁰ גְּדוּלִים שְׁנֶקְבוּ - שְׁעוּרֹן פְּדִי שְׁתַּכְנַס מִיָּצָה**
 18 **שְׁנִיָּה שֶׁל קֶנֶה⁴¹. פָּחוֹת מִפָּאָן - טְהוּרִין. בְּמָה דְּכָרִים**
 19 **אֲמֹרִים? בְּזֶמֶן שְׁנַעֲשׂוּ לֵינָן; אָבֵל אִם נַעֲשׂוּ לְשֹׂאֵר**
 20 **הַמִּשְׁקִין, אָפְלוּ נֶקְבוּ בְּכָל שְׁהָן⁴² - נְטָמָא, וְאִין**
 21 **הַצְמִיד פְּתִיל מוֹעִיל לָהֶם עַד שְׁיִסְתָּם הַנֶּקֶב. וְאִף**
 22 **בְּזֶמֶן שְׁנַעֲשׂוּ לֵינָן, לֹא אָמְרוּ אֲלֵא שְׁנֶקְבוּ שְׁלֹא בִידִי**
 23 **אָדָם; אָבֵל אִם נַעֲשׂוּ בִידִי אָדָם, אָפְלוּ כָל שְׁהָן -**
 24 **טְמָאִים⁴³, וְאִין נִצְלִין עַד שְׁיִסְתָּם הַנֶּקֶב.**

(35) במשנה שם כתוב: "ניקב מצידו". וכל מפרשי המשנה מבארים, מצידו של העין במקום המירוה. (36) שיעור קטן מדולק. (37) פקק של חרס שסותמים בו פי החבית. סתם חבית - של חרס היא. (38) הקשר השני. (39) מין תבואה ממשפחת השעורה (רוגגן בלעז), וקנה שלו דק וחלול ויש בו שלושה קשרים, הקשר שלטמה עבה, האמצעי - בינוני, והעליון דק. (40) כלים גדולים מחביות. (41) קנה סוף הגרל על שפת נהרות ואגמים הם חלולים, ובהם קשרים. והקשר התחתון הוא עבה מכולם. רגילים היו לשאוף יין מן החביות בקנה של שיפון, ומן החצבים בקנה סוף, ושיעורם מותאם להרגל זה. (42) אבל לא פחות מכונס משקה (רבינו בפירושו למשנה). ומה בין יין לשאר משקין? מבאר הגר"א בהגהותיו למשנה, שהאור מפיג טעמו של היין, ובעל היין אינו מרוצה מן הנקב, ולפיכך צריך שיעור יותר גדול. אבל שאר משקין האויר יפה להם, והבעלים רוצים בנקב, ולפיכך דינו כאילו עשוהו בעצמם. (43) שהרי נפתחה הסתימה, מפני שהמנקב החשיב את הנקב כפתח.

25 **ז. חֲבִית⁴⁴ שְׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טְהוּרִין וּמְנִיקָתָא⁴⁵ שֶׁל**
 26 **חֶרֶס⁴⁶ בְּתוֹכָהּ, וְהַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל וְנִתְּנָה**
 27 **בְּאֵהָל הַמֶּת - הַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין טְהוּרִין⁴⁷, וְהַמְּנִיקָתָא**
 28 **טְמָאָה, מְפַנֵּי שְׁקֻצָּתָהּ הָאֲחֹת בְּתוֹךְ הַחֲבִית הַמְּקַפֶּת**
 29 **וְהַקֶּצֶה הַשָּׁנִי פְתוּחַ לְאֵהָל הַמֶּת וְאִינוּ סְתוּם. אִף עַל**
 30 **פִּי שְׁהִיא עֶקְמָה - אִין הָעֵקֶם בְּסֻתָּם.**

(44) שם מ"ב. (45) כלי ארוך וחלול שמוצצים על-ידו יין מן החבית. (46) במשנה כתוב "מניקת" סתם, ורבינו מפרש - של חרס (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (47) ואף-על-פי שהמניקת פתוחה לחוץ, לא יצאה החבית מידי צמיד פתיל. והטעם, מפני שקנה המניקת עקום, אין פיה שלמעלה נעשה פתח לחבית, אבל לגבי טומאת עצמה מסיים רבינו "אין העקום כסתום", מפני שבמקום העיקום מתעכבים כמה טיפות יין - הרי זה כבית קיבול. פסק כבית-שמאי, מפני שחזרו בית-הלל והורו כמותם.

31 **ח. חֲבִית⁴⁸ הַמְּקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל שְׁנֶקְבָהּ מִצְדָּה**
 32 **וְסֻתָּמוּ שְׁמָרִים⁴⁹ אֶת הַנֶּקֶב - הַצִּיל. אֲגַף⁵⁰ חֲצִי הַנֶּקֶב**
 33 **וְסֻתָּם חֲצִי⁵¹ - הָרִי זֶה סִפְקָא⁵² אִם הַצִּיל אִם לֹא**
 34 **הַצִּיל. סֻתָּם אֶת הַנֶּקֶב בְּזִמְרוּתָה⁵³ - עַד שְׁיִמְרָח⁵⁴ מִן**
 35 **הַצְדָּדִין⁵⁵. סֻתָּמוּ בְּשָׁנֵי קְסָמִים⁵⁶ - עַד שְׁיִמְרָח מִן**
 36 **הַצְדָּדִין וְכִין זִמְרוּתָה לְחִבְרָתָה⁵⁷. וְכֵן נִסְרָה⁵⁸ שְׁנִתָּן עַל**

(13) והוא-הדין בכלי קטן שנפתח פחות מכמוציא רימון. (14) אינו מקבל טומאה. (15) בין גדול בין קטן. כלים פ"ט מ"ח. (16) בצמיד פתיל. (17) כדי שלא יציל בלי סתימה בצמיד פתיל. (18) להניח בו אוכלין. (19) שאם יעמיד שולי הכלי המנוקב על משקה וילחוצו קצת - ייכנס המשקה. (20) לאוכלין ולמשקין. (21) נותנים עליו שתי החומרות: מקבל טומאה עד שיינקב כמוציא זיתים, ואינו מציל בכונס משקה (רבינו מבאר כאן רק את החומרא השניה, מפני שאין אנו עוסקים כאן בטומאת כלים אלא בדיני הצלה בצמיד פתיל). וכל הדינים הללו אמורים בניקב מעצמו, אבל כשניקבו בכוונה - שיעורם בכל שהוא. נאפשר גם לפרש שיטת רבינו באופן אחר ולומר, שיש הבדל בין כלי קטן כמוציא זית, ובין כלי גדול כמוציא רימון עד חציו. בקטן מספיקה סתימה בלי צמיד פתיל במקום הנקב, אבל בגדול שנפתח חציו צריך צמיד פתיל. כמו שמבאר רבינו כאן בפירושו. ולפי פירוש זה, מה שאמר בבבא הראשונה "מציל בצמיד פתיל", הכוונה הצמיד פתיל שעל פי הכלי ולא של סתימת הנקב, והדוגמא בבבא "כיצד", נאמרה בכלי גדול בלבד. ומזה יוצא שהפסקא "ולא סתם הנקב", פירושה סתימה בלי צמיד פתיל. והראשון נראה לי יותר.

1 **ד. תַּנּוּר²² שְׁהִיתָה סְרִידָא²³ עַל פִּיו וּמִקָּף צְמִיד**
 2 **פְּתִיל²⁴ וְנִתָּן בְּאֵהָל הַמֶּת, וְנִסְדָּק הַתַּנּוּר: אִם הָיָה**
 3 **הַסְדָּק מְלֵא פִי מְרִדָּע²⁵, שְׁהוּא הֵקֶף טַפַּח - נְטָמָא**
 4 **הַתַּנּוּר, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין הַמְרִדָּע יָכוֹל לְהַכְנִס בְּסְדָּק**
 5 **אֲלֵא הָרִי הוּא כְּמוֹתוֹ בְּשָׁנָה; פָּחוֹת מִפָּאָן - הַתַּנּוּר**
 6 **טְהוּר. נִסְדָּקָה הַסְרִידָא שְׁעַל פִּיו: כְּמֵלֵא פִי מְרִדָּע**
 7 **נִכְנָס²⁶ - הָרִי זֶה טְמָא; פָּחוֹת מִפָּאָן²⁷ - נִצְלָל בְּצְמִיד**
 8 **פְּתִיל. הָיָה הַסְדָּק עֵגֶל - אִין רוֹאִין אוֹתוֹ אֲרָךְ²⁸, אֲלֵא**
 9 **שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִי מְרִדָּע נִכְנָס.**

(22) שם מ"ז. (23) כלי חרס גדול שיש לו דפנות, ומכסים בו את התנורים. (24) שהיתה מחוברת לתנור בטיט וכדומה. (25) מלמד שנותנים על צואר הבהמה כדי לכוון הילוכה. (26) הסדק גדול קצת מעובי המרדע. (27) אפילו הם שווים - טהור. (28) לשון המשנה שם. נלא כל מפרשי המשנה ליישב את התמיהה החמורה: הרי המרדע עגול הוא? והרא"ש גורס: אם הוא ארוך, אין רואים אותו עגול. ראה 'תוספות יום טוב' ומלאכת שלמה.

10 **ה. תַּנּוּר²⁹ הַמְּקָף צְמִיד פְּתִיל שְׁנֶקְבָהּ נֶקֶב בְּעִינוֹ שֶׁל**
 11 **תַּנּוּר³⁰ הַטּוֹחָה³¹: אִם הָיָה הַנֶּקֶב מְלֵא כּוֹשׁ³² נִכְנָס**
 12 **וְיוֹצֵא כְּשֶׁהוּא דוֹלֵק³³ - הָרִי זֶה נְטָמָא; וְאִם הָיָה**
 13 **הַנֶּקֶב פָּחוֹת מִזֶּה - נִצְלָל³⁴.**

(29) שם מ"ח. (30) נקב עשוי בגוו של התנור להוציא את העשן, ונקרא עין התנור (ר"ש). (31) שטחו אותה בטיט וסגורה כדי שלא יפוג חומו של התנור. (32) פלך. (33) ואינו כבה כשמוציאים אותו דרך הנקב. (34) כחכמים שם.

14 **ו. נֶקֶב הַתַּנּוּר מִצְדָּד³⁵ - שְׁעוּרוֹ מְלֵא כּוֹשׁ נִכְנָס**
 15 **וְיוֹצֵא שְׁלֹא דוֹלֵק³⁶. וְכֵן מְגוּפַת הַחֲבִית³⁷ שְׁנֶקְבָהּ -**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

78) שיש בה נקבים בין החוטים. (79) חבל דק. (80) עור ונייר אינם מנוקבים.

י. חמת⁸¹ של עור הדג⁸² או הנמר⁸³ שהלביש בהן¹⁹ את החבית⁸⁴ וצורה⁸⁵ מלמטה - הרי זו מצלחת⁸⁶.
ואם לא צורה, אף על פי שמרח מן הצדדין - לא תציל⁸⁷.²²

(81) נאד גדול (תוספתא כלים פ"ז ה"ז). (82) שאינו מקבל טומאה (למעלה פכ"א ה"א). (83) נייר אינו מקבל טומאה. (84) ופי החבית למעלה ומכוסה בשולי החמת. (85) קשרה מלמטה תחת שולי החבית. (86) אם מירחו לשולי החבית (כסף-משנה). ולמה מצלת, הלא אין כאן צמיד פתיל על פי החבית אלא במקום השולים (ראה למעלה פכ"א ה"ג)? מפני שהחבית משמשת צמיד פתיל לנאד, כי היא סותמת את פיו. ואין זה דומה לחבית כפויה שבפכ"א ה"ג, מפני ששם הצמיד פתיל הוא תחת פי הכלי, אבל כאן הוא על פי הכלי. יוצא מזה, שהנאד מציל על החבית הנמצאת בתוכו וסותמת את פיו (על פי פירוש הר"ש במשנה כלים פ"י, ד). (87) מפני שהמירוח יתפרק (ואפשר גם לנמק מפני שפי הנאד נשאר פתוח, שהרי המירוח הוא מן הצדדים).

יא. חבית⁸⁸ ופוחה שנתקלה⁸⁹ החרס מלמעלה והזפת שלה עומד, ונתן הפסוי על הזפת ודחקו עד שיידבק בזפת, ונמצא הזפת עומד בין הפסוי ובין קרקע החבית - הרי זה מציל. וכן בכלי המוריס⁹⁰ וכיוצא בהן מדברים המתמרחין שהיה המתמרח בין הפסוי ובין הכלי כמו זר, הואיל והפל דבוקין - הרי זה מציל⁹¹.²³

(88) שם מ"ה. (89) נשבר חלק מדופנה ונתקלה מעל הזפת. (90) כדים שנותנים בהם שומן דגים מלוח. במשנה: "קבוסים". (91) כחכמים.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר דין כלים המצילים בצמיד פתיל על מה מצילים, כלי חרס שמשמשים בהם באפר פרה או בקדשים אם עמי הארץ נאמנים עליהם, ארובה שבין בית לעלייה וטומאה בבית וקדירה על פי הארובה, היתה בה אשה לשה בעריבה של עץ, ואם היה אוהל נטוי בעלייה ומקצתו מרודד על הארובה.

א. כל הכלים² המצילים³ בצמיד פתיל - מצילין על כל מה שבתוכן, בין אכלין בין משקין, בין בגדים וכלי שטף. זהו דין תורה. אבל מדברי סופרים, שפלי חרס המקף צמיד פתיל אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שהיו בתוכו; אבל אם היו בתוך כלי חרס המקף כלי שטף או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל כשאר כלים המצילין? מפני ששאר הכלים המצילין אין מקבלין טמאה, וכלי חרס מקבלין טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ, וכל כלי

פי התנור ומרח מן הצדדין - הציל. היו שני נסרים - עד שמרח מן הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני נסרים במסמרים של עץ⁵⁹ וכיוצא בהן, או שלפף עליהן שוגגים⁶⁰ - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין? בסידי ובחריסית ובגפסין, בזפת ובשעור, בטיט ובצואה ובחמר⁶², ובכל דבר המתמרח. ואין מקיפין לא בבעץ⁶³ ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל⁶⁴ ואינו צמיד⁶⁵. ומקיפין בדבלה⁶⁶ שמנה שלא הכשרה⁶⁷ ובכצק שגלושה במי פירות⁶⁸, כדי שלא יטמא; שדבר טמא אינו חוצץ.¹⁰

(48) שם פ"י מ"ו. (49) שמרי היין שבחבית. (50) סתם בטיט וכדומה. (51) השמרים סתמו חצי הנקב השני. (52) בעיא שלא נפשטה, בבא קמא קה, ב, ולפי פירוש התוספות שבת צו, א, ד"ה ולענין. (53) ענף של עץ גפן. (54) בטיט. (55) כדי לסתום את הסדקים הדקים שבין דופן החבית ובין הזמורה, אבל אינו צריך למרוח טיט על הזמורה עצמה למרות סופגיותה. (56) שתי זמורות חתוכות לאורכן, ואפילו הצמיד חתך לחתך. (57) שם. (58) קרש. (59) במשנה, "בסינין". ומפרש שם רבינו, יתירות של עץ שתוחבים בנקבים העשויים בנסרים. (60) מין קליפת עץ שעליה לחלוחית מדבקת, והדביק את הקליפה במקום חיבור הנסרים (והר"ש מפרש שם). (61) מחברים, כדי שיהיה עליו דין צמיד פתיל. (62) מין אדמה המתמרחת יפה בלי גיבול במים. (63) מתכת רכה דומה לעופרת ("ציון" באידיש). (64) כיסוי. (65) מודבק יפה. המדובר בכלי חרס. (66) תאנה מיובשת. (67) לקבל טומאה. אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נתחלחו באחד משבעת המשקין (ראה פ"א מה' טומאת אוכלין ה"ב). (68) מיץ פירות שלא נימנה בין שבעת המשקין.

ט. מגופת החבית⁶⁹ שנתחללה⁷⁰, אף על פי שאינה נשמטת⁷¹ - אינה מצלחת⁷², שהרי נתרעע הצמיד. הפדור⁷³ והבקעת⁷⁴ של גמי⁷⁵ שנתן על פי החבית ומרח מן הצדדין - לא תציל⁷⁶, עד שמרח על כל הפדור ועל כל הבקעת ממשח למעלה⁷⁷. וכן במטלת של בגד⁷⁸ שקשרה על פי הכלי. היתה של ניר או של עור וקשרה במשיחה⁷⁹, אם מרח מן הצדדין - הציל⁸⁰.¹⁸

(69) שם מ"ג. (70) נתרופפה. (71) אינה יוצאת מפי החבית. (72) כחכמים שם. (73) מטלית שכרכה ככדור (שם מ"ד). ואפילו אם המטלית גדולה משלוש על שלוש והיא מקבלת טומאה, מכיוון שכרכה ככדור והקטינה אינה מקבלת טומאה ומצלחת (תפארת ישראל). (74) צ"ל: והפקעת. (75) מין עשב ארוך, וכרכו ועשה כדור. (76) מפני הנקבים שבהם. (77) במשנה כתוב: "מלמעלן ומלמטן". ופירש הרא"ש שם, שימרח מלמטה במקום שהוא נוגע בדופן החבית. ומלמעלה, היינו כל מה שבולט מחוץ לחבית. ונראה שגם רבינו מפרש כך (ראה ר"ש שם).

ויש לבאר הלכה זו בעבודת ה': עניין החיים בעבודה רוחנית הוא הדביקות בה' "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", כיון שהקב"ה נקרא חיים והוא מקור החיים, וממילא הדביקות בו ית' היא על-ידי קיום התורה והמצוות, שהרי 'מצוה' היא מלשון 'צוותא' וחיבור' שעל-ידה נעשה חיבור בין יהודי לקב"ה.

גם כאשר יהודי נמצא בעולם הזה במצב של דביקות בה', הרי עצם ירידתו לעולם הזה הגשמי, עולם הקליפות וסט"א אשר הרשעים גוברים בו, היא בדוגמת הכניסה לאוהל המת ר"ל.

והעצה לזה היא להכניס את עצמו לכלי חרס שנעשה מעפר האדמה, ועניינו בעבודת ה' הוא עניין הביטול - "ואנכי עפר ואפר", וכאשר הוא מבטל את כל מציאותו - הופך את עצמו למציאות של קדושה. ובנוסף צריך להקיף עצמו בצמיד פתיל, כי כאשר ישנו פתח לאוהל המת יכול לקבל השפעה, על-דרך שמצינו ש"הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול, תוכן חול", היינו שכאשר יש אפילו פתח לחול ולטומאה משפיע הדבר על "תוכן", ולכן צריך לסתום החבית בצמיד פתיל.

(על"פ י"ן מלכות' ספר טהרה ט' קלז)

(13) בתוספתא, אהלות פט"ו ה"ח. (14) הרי גם באדם יש לחשוש שעם-הארץ שיהיה בתוך כלי חרס יחשוב שלא נטמא, ולמעשה נטמא מפני שכליו טמאים וכלי טמא אינו מציל.

ג. כלי חרס¹⁵ שמשפמשיין בהן באפר הפרה או בקדשים - עמי הארץ נאמנים על טהרתם, מפני שהן נזהרים בהן הרבה, ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל אף על פי שהן של חרס.

(15) אהלות פ"ה מ"ה.

ד. ארבה¹⁶ שבין בית לעליה, וטמאה בפית, וקדרה¹⁷ נתונה על פי הארבה¹⁸ ונקובה פכוס משקה¹⁹ - הקדרה טמאה²⁰, והעליה טהורה²¹. היתה שלמה - כל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרס טהור, אבל אדם וכלי שטף שבעליה טמאים; שאין כלי חרס חוצץ אלא על האכלים ועל המשקין וכלי חרס, וכל שבעליה טהור²² כאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרס²³. וטמאו האדם²⁴ שבעליה זו, מפני שהוא דבר המצוי²⁵. לפיכך, אם היתה בעליה זו כלי מתכות וכיוצא בו מלא משקין - הפלי טמא טמאת שבעה²⁶, והמשקין טהורין²⁷. היתה בה אשה לשה בערבה של עץ²⁸ - האשה והערבה טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור כל זמן שעוסקת בו²⁹. פרושה³⁰ וחזרה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק או המשקין לכלי אחר מכלי שטף שבעליה - נטמאו במגע הפלי האחר. היתה על פי ארבה זו

1 עם הארץ בחזקת טמאה כמו שיתבאר⁶. ולמה לא
2 אמרו⁷: כלי חרס של עם הארץ לא יציל על הכל⁸,
3 ושל חבר יציל על הכל, שהרי הוא טהור? מפני
4 שאין עם הארץ טמא בעיני עצמו, שאומר: הואיל
5 וכלי חרס מציל על הכל, אחד אני ואחד החבר⁹.
6 ולפיכך חשו¹⁰ וגזרו שלא יציל על הכל¹¹. ולמה
7 אמרו: מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי
8 חרס? מפני שאלו השלושה טמאים הן על גב עם
9 הארץ בין קדם שיהיו באהל המת בין אחר שיהיו
10 שם תחת צמיד פתיל, ולעולם לא ישאל החבר מעם
11 הארץ לא אוכלין ולא משקין ולא כלי חרס אלא
12 על דעת שהן טמאין, שהרי אין להן טהרה
13 לעולם¹², ולא יבוא בהן ליד תכלה. אבל כלי שטף
14 שואל אותם החבר מעם הארץ ומטבילן מפני מגע
15 עם הארץ ומעריב שמשו ומשתמש בהן בטהרות,
16 לפיכך חשו חכמים שמה ישאל ממנו כלי שטף
17 שפכר היתה תחת צמיד פתיל בכלי חרס שלו, שהרי
18 עם הארץ היתה מדמה שנצל, והרי הוא טמא טמאת
19 שבעה, ונטביל החבר ויעריב שמשו ומשתמש בו
20 בטהרות ויבוא לידי תכלה. ומפני זה גזרו שלא
21 יציל כלי חרס על כלי שטף שפכו.

(2) עדויות פ"א מ"ד. (3) נמנו למעלה פכ"א ה"א.
(4) כלים שיש להם טהרה במקוה. (5) כגון כלי אבנים,
כלי גללים וכלי אדמה. (6) פ"י מהל' מטמאי משכב
ומושב, ה"א. (7) חגיגה כב, א"ב. (8) על שום דבר לא
יציל. (9) בין אני ובין החבר. (10) שהרי חבר שואל
מעם-הארץ כלים שיש להם טהרה במקוה ומטבילים
ומשתמש בהם לערב, וחששו חכמים שמה ישאל לחבר
כלים שהיו באוהל המת בכלי חרס בצמיד פתיל, שלדעתו
הם טהורים, אבל לחבר הם טמאים שבעה ימים, וצריכים
הזאת מי פרה מפני שכלי עם-הארץ טמאים ואינם מצילים.
(11) אלא על אוכלין ומשקין. (12) כלי חרס שנטמא אין לו
טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "כל אשר
בתוכו יטמא ואותו תשבורו" (כדי להקל על הקורא, הבנת
הנימוקים המסובכים, מצאנו לנכון לשנות קצת את סדר
הדברים ולהקדים את המאוחר).

ב. אדם¹³ שהיה נתון בתוך החבית ומקפת צמיד
פתיל - טהור. ואפלו עשאה גולל לקבר. ויראה לי,
שהיה שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם¹⁴,
מפני שהוא דבר שאינו מצוי, וכל דבר שאינו מצוי
לא גזרו בו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אדם שהיה נתון בתוך החבית ומקפת צמיד פתיל טהור"
(מפני שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם).

דין זה בא בהמשך לדינים השונים של כלי המוקף צמיד
פתיל שמציל אוכלין ומשקין וכלי חרס אחרים שהיו בתוכו
מטומאת אוהל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכלי טמא אינו חוצץ אפילו עם דפנות. (5) ופיהם לצד הטומאה. (6) מצד הטהרה. (7) בצד הטומאה.

ב. בית שחלקו בנסרים⁸ או ביריעות⁹, אם חלקו מן הצדדין¹⁰ או מפלפי הקורות¹¹, והיתה הטמאה בפניה¹² - כלים שבין המחיצה ובין הכתל או שבין המחיצה והקורות טהורין¹³. היתה הטמאה בין מחיצה לכתל או בין מחיצה לקורות - כלים שבפניה טמאין; שאין המחיצה מונעת הטמאה שלא תצא ותטמא¹⁴, כמו שבארנו באהל שבתוף הפית. היו הכלים בתוף עבי המחיצה עצמה¹⁵, בין שהיתה הטמאה לפנים מן המחיצה או שהיתה בתוף הפית: אם היה מקום הכלים טפח על טפח - טמאים¹⁶, ואם לאו - טהורין¹⁷. וכבר בארנו כיצד דין הפית אם חלקו מפלפי ארצו¹⁸.

(8) שאינם מקבלים טומאה וחוצצים. (9) שקבעו לאוהל וחוצצות אף על פי שמקבלות טומאה. (10) העמיד את המחיצה בזקיפה בין כתלי הבית. (11) המחיצה מפרידה בין הבית והקורות, וקמה על גבה כעין עליה. (12) החלק שבו הפתח לחוץ נקרא בית. (13) שהמחיצה מצילה מפני שאין דרך הטומאה להיכנס לחלק שאחורי המחיצה ולא לעלייה אלא דרך פתח הבית. (14) אם סופה לצאת הרי היא מטמאה אף לפני שיצאה. (15) במשנה שם בבבא האחרונה כתוב: "כלים שבחצץ" ומפרש רבינו בעובי המחיצה וכגון שהיה במחיצה חור מעבר לעבר והכלים מונחים שם. (16) מפני שהטומאה נכנסת לחור. (17) כדין כל פתח שאין בו טפח על טפח ברום טפח. ואין זה דומה לכותל שבין שני בתים (לקמן הלכה ד), שכלים הנמצאים בחציו שלצד הטומאה טמאים אפילו אין בסדק טפח, מפני שמחיצה זו "אינה משמשת את הבית" (פירוש, ואינה צורך בניין הבית), ולפיכך אין לה דין כותל (במשנה שם פרק ו, ג, כתוב: כותל המשמש את הבית) והרי זה דומה לקיר המגדל (למעלה פרק י"ח הלכה ז) וטומאה בתוך המגדלים שכלים שבעוביו - טהורים. אמנם רבינו שם כתב "היה עומד באוויר" אבל הוא הדין בעומד בתוך הבית (כדעת הרא"ש) ורבינו נקט לשון המשנה. וכשיש בו טפח טמאים גם הכלים המונחים בחצייה שלצד הטהרה מפני שהיא מחיצה עראית אינה נידונית ככותל. (18) בנה מחיצה על פני שטח הבית סמוך לרצפה, ופתח הבית נשאר למעלה מן המחיצה.

ג. בית שהוא מלא תבן¹⁹ ואין בינו לבין הקורות פותח טפח: טמאה בפנים²⁰, בין בתוף התבן בין שהיתה בין תבן לקורות - כל הכלים שפנגד יציאת הטמאה²¹ במלואו של פתח²² טמאים; היתה טמאה חוץ לתבן במלואו של פתח - כלים שבפנים²³, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח - טהורין²⁴, ואם לאו טמאין²⁵. ואם יש בין תבן לקורות פותח טפח - בין כך ובין כך²⁶ טמאין²⁷; שאין התבן חוצץ, מפני שסתם תבן דעתו לפנותו.²⁸

שאר כלים המצילים בצמיד פתיל³¹, שאין מקבלין טמאה כמו שבארנו³², ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא, או שהיה כלי חרס הטהור לפרה אדמה או לקדש, שהכל נאמנין על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. היה אהל נטוי³³ בעליה ומקצתו מרדד³⁴ על הארבה שבין בית לעליה - הרי זה מציל³⁵ ואף על פי שאין גגו³⁶ על הארבה, שהאהל מציל בכסוי כמו שבארנו³⁷.

(16) שם מ"ב. (17) של חרס. (18) ומכסה את כולה. (19) ראה למעלה פכ"ב ה"ב. (20) אפילו אם גבה למטה, מפני שהטומאה עוברת דרך הנקב הקטן הזה לתוכה ומטמאתה ואת כל מה שבתוכה, ואף-על-פי שטומאה אינה עוברת בפחות מטפח. והטעם, מפני שלטומאת עצמה חודרת גם בנקב קטן (ראה כלים פ"י מ"ח). (21) מפני שאין בנקב פותח טפח. (22) פירוש, וכל מה שבעליה, שאמרנו למעלה שהוא טהור (אין זה דין חדש אלא הרחבת הנימוק). (23) ולפיכך אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס, כמבואר בה"א. (24) אף-על-פי שאמרנו (בהלכה ב), שצמיד פתיל מציל על האדם. (25) שאדם יימצא בעליה, ובהלכה ב טיהרו דבר שאינו מציל בלבד. (26) שהרי נטמא באוהל המת. (27) הקדירה הצילה. (28) להוציא של חרס שניצל בצמיד פתיל. (29) ואינה מטמאה את הבצק בנגיעתה, שאם נאמר שטמאתו - לא תועיל ההצלה כלום, וחכמים קבעו שמציל על אוכלין ומשקין (רבינו בפירושו למשנה). (30) סילקה ידיה מן הבצק. (31) כגון כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה. (32) למעלה פכ"א ה"א. (33) שם פ"ז מ"ב. (34) עודף נסחב ומכסה את הארובה. (35) אם יש טומאה בבית, כל שבעליה טהור, ואפילו אם יש בארובה פותח טפח, מפני שהעודף המרודד מציל כמו האוהל עצמו. (36) של האוהל. (37) למעלה פכ"א ה"ג.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשפ"א

פרק ארבעה ועשרים

(1) יבאר דין בית שחלקו בקנקנים טהורים או בנסרים ויריעות וטומאה בחציו האחד, בית שהוא מלא תבן ואין בינו לקורות פותח טפח וטומאה בתוכו, כותל שבין שתי בתים וטומאה בתוך הכותל, ודין כותל המשמש את הבית, ודין כותל שחצי עוביו בנין וחציו סלע.

א. בית שחלקו בקנקנים² טהורות מן הארץ ועד הקורה, וטמאה בחציו האחד: אם היה פי הקנקנים כלפי הטהרה - הרי אלו מצילות³, ואם היו כלפי הטמאה - אינן מצילות⁴. טחן בטיט⁵, בין מפנים⁶ בין מבחוץ⁷ - רואין: אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו - מציל, ואם לאו - אינו מציל, והרי הפל אהל אחד.¹⁵

(2) של חרס. (3) שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, וכלים טהורים עם דפנות הבית חוצצים. (4) שהרי נטמאו מתוכם

(30) משום, שהטומאה נמצאת בחצי הכותל הנגרר אחר הבית השני. (31) באמצע עובי הכותל. (32) תקרה. (33) שאין עליה גג. (34) ואין דנים אותה כטומאה רצוצה הבוקעת עד לרקיע ומטמאה כל מה שכנגדה. (35) והסברנו למעלה שרואים את הטומאה, כאילו היא מונחת בתוך הבית אלא שהיא מכוסה טיט ואם כן אינה כלל רצוצה והמעזיבה חוצצת. (36) כמו בבית ועלייה. (37) שהרי אינה כמונחת בבית ומשום כך היא רצוצה ומטמאה כנגדה, אבל העומד על המעזיבה מן הצד - טהור. (38) מטמאים את האדם שמה הטומאה מונחת משהו למעלה מחצי המעזיבה, ומטמאים את הבית שמה היא מונחת משהו למטה מחצייה. [למעלה בכותל בין שני בתים אין אנו צריכים לטעם זה, שהרי הבתים שווים ואי אפשר לטהר אחד ולטמא את השני, אבל כאן המעזיבה מגולה לאוויר ואין הדבר נראה מוזר כל כך לחלק בין דין האדם העומד למעלה לדין הבית, ומפני כך מביא רבינו את הנימוק שאי אפשר לצמצם].

ה. וכן פתל המשמש את הבית - ידון מחצה 21
למחצה. כיצד? פתל שהוא לאויר, וגג הבית סמוך 22
לפתל ואינו מרכב על הפתל³⁹, וטמאה רצוצה בתוך 23
הפתל: היתה מחציו ולפנים - הבית טמא, והעומד 24
מלמעלה על ראש הפתל⁴⁰ טהור, בעומד על גג 25
הבית; היתה מחציו ולחוץ - הבית טהור, והעומד 26
מלמעלה פגג הטמאה טמא, שהרי לא פשטה 27
הטמאה בתוך הבית. היתה הטמאה מחצה למחצה 28
- הבית טמא, והעומד מלמעלה טהור, שהרי פשטה 29
הטמאה בבית. נטל מהפתל מבפנים⁴¹ או שהוסיף 30
בפתל מבחוץ עד שנמצאת הטמאה מחצי פתל 31
ולפנים - הבית טמא; נטל מבחוץ⁴² או שהוסיף 32
בעבי הפתל מבפנים עד שנמצאת הטמאה מחצי 33
פתל ולחוץ - הבית טהור⁴³. היתה הטמאה נתונה 34
על גבי הפתל⁴⁴, אפלו מחציו ולפנים - הבית 35
טהור⁴⁵. 36

(39) ראש הכותל נשאר מחוץ לגג. (40) בין כנגד הטומאה ובין מן הצדדים. (41) הטומאה היתה מחצייה ולחוץ, וקילף שכבה דקה מהכותל בפנים הבית. (42) והטומאה היתה מחצייה ולפנים. (43) הטהרות שיכניסו לבית אחרי השינוי הזה - טהורים. (44) שהוא מחוץ לגג כאמור בראש הלכה זו. (45) והטעם, משום שהכותל אינו משמש את הבית. ועוד, שהטומאה גלויה לאוויר.

ו. בית המשמש את הפתל⁴⁶ - ידון פקלפת השום⁴⁷. 37
כיצד? החופר שגני פוכים⁴⁸ או שתי מערות זו בצד 38
זו, עד שנמצאו שני בתים⁴⁹ חפורים פקרקע ונעשה 39
בניהן פתל המבדיל בין שניהן, והיתה טמאה 40
בבתים וכלים בפתל, אם יש עליהן פקלפת השום - 41
טהורין; היתה טמאה בפתל זה וכלים בבתים, אם 42
יש עליהן פקלפת השום - טהורים. הנה למדת, 43
שפתל פגג נדון מחצה למחצה, ופתל הסלע⁵⁰ או 44

(19) ונשאר פנוי המקום שכנגד הפתח בלבד, עד הכותל הנגדי להיכנס בו ולהוציא דרכו את התבן. (20) בחלק שהתבן בו. (21) כל המקום הפנוי שכנגד הפתח, אפילו החלק הרחוק מהפתח, שהטומאה לא תעבור שם, נקרא "יציאת הטומאה" מפני שהטומאה תצא דרך המקום הזה וכולו שטח אחד הוא (סדרי טהרות). (22) לשון התוספתא, והכוונה: ברוחב כל הפתח, אף על פי שהפתח רחב הרבה יותר מרוחב מיטת המת ונושאה. ונראה שגם הכלים שבתבן טמאים אם אין במקומם טפח על טפח ברום טפח. (23) שבתוך התבן. (24) מפני שהוא אוהל בפני עצמו ואף על פי שדעת בעל הבית להוציא את התבן, מציל הוא על הטהרה מליטמא כמו כל אוהל עראי בתוך אוהל שאף על פי שאינו מציל על הטומאה מליטמא כשדרכה לצאת שם, אבל מציל על הטהורים מליטמא. (25) שהרי אין כאן אוהל שיצילו וגם משום מחיצה אין התבן מציל שבעל הבית עתיד לפנותו (רבינו לשיטתו, שמחיצה שדעתו לפנותה אינה חוצצת, אפילו כשהיא סותמת את כל מקום הטומאה). (26) בין יש במקום הכלים פותח טפח ובין שאין בו. (27) משום שיש כאן אוהל בתוך אוהל ואינו מציל אלא כשאין דעתו לפנותו, אבל כשאין פותח טפח בין התבן לקורות אין זה אוהל בתוך אוהל, שהרי אין טומאה מאהילה על התבן.

ד. פתל שבין שני בתים וטמאה בתוך הפתל - בית 1
הקרוב לטמאה טמא²⁸, והקרוב לטהרה²⁹ טהור³⁰. 2
היתה מחצה למחצה³¹ - שניהן טמאין. היתה 3
הטמאה באחד משני הבתים, והכלים בתוך הפתל: 4
מחציו וכלפי טמאה - טמאים; מחציו וכלפי טהרה 5
- טהורין; מחצה למחצה - טמאין. וכן מעזיבה³² 6
שבין הבית והעליה, והטמאה בתוך מעזיבה: 7
מחציה ולמטה - הבית טמא והעליה טהורה; 8
מחציה ולמעלה - העליה טמאה והבית טהור; 9
מחצה למחצה - שניהן טמאין. היתה טמאה באחד 10
מהן, וכלים בתוך המעזיבה: מחציה וכלפי טמאה 11
- טמאין; מחציה וכלפי טהרה - טהורין; מחצה 12
למחצה - שניהן טמאין. היתה המעזיבה לאויר³³ 13
וטמאה בתוכה: מחציה ולמטה - הבית טמא, 14
והעומד מלמעלה אפלו פגג הטמאה טהור³⁴. 15
שהרי פשטה הטמאה בכל הבית³⁵; היתה הטמאה 16
מחציה ולמעלה - הבית טהור³⁶, והעומד מלמעלה 17
פגג הטמאה טמא³⁷; מחצה למחצה - הבית טמא, 18
והעומד מלמעלה פגג הטמאה טמא, שהרי אי 19
אפשר לצמצם³⁸. 20

(28) המדובר כשאין פותח טפח במקום הטומאה, ואף על פי כן אין עליה דין טומאה רצוצה, משום שחלק זה של הכותל הוא כחלק מן הבית עצמו. ורואים אנו את הטומאה כאילו היא שקועה בטיט, שאין הטיט מציל. ואם יש פותח טפח במקום הטומאה ואינו פתוח לבית, הרי הוא כקבר סתום שטמא מכל צד. (29) פירוש, שהוא רחוק מן הטומאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעייה והאשה שמקשה לילד, האשה שהפילה שליה, ואם ילדה ב' ילדים אחד חי ואחד מת, האשה שמת עוברת בתוך מעייה ונגעה בו המיילדת, והבולע טבעת טמאה.

א. עמוד² העומד בתוך הבית וטמא רצוצה³ תחתיו - טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואינו מטמא אלא כנגד הטמא בלבד. ואם היה פרח⁴ יוצא מעמוד זה וכלים תחת הפרח - הכלים טהורים⁵, שאינו מטמא אלא כנגד הטמא⁶.

(2) אהלות פ"ו מ"ו. (3) שאין במקומה טפח על טפח פנוי. (4) קישוט בולט מן העמוד עשוי בתבנית פרח. (5) שם מ"ו. (6) ולא מצידיה, ומשמיענו שאין אנו דנים את העמוד כשיפוע האוהל של הפרח, ושיפועי אוהלים כאוהלים (ראה למעלה פ"ח ה"ז).

ב. [ואם יש במקום הטמא] טפח על טפח על רום טפח - הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו, והבית פלו טמא, שהרי האהיל על הקבר.

(7) כלומר, במקום הפנוי מחוץ לשטח התפוס ע"י הטומאה (ראה למעלה פ"ז ה"ד).

ג. טמא שבתוך הכתל⁸ ומקומה טפח על טפח על רום טפח - כל העליות הבנויות על כתל זה, אפלו עשור⁹, טמאות; שהרי הכתל פלו קבר סתום עד סופו, והוא כתל העליות, וכל עליה מהן מאהלת על הקבר¹⁰. בנה בית¹¹ בצד הכתל מכאן ובית מכאן ובנה עליה על גבי שני הבתים עד שנמצא ראש הכתל הטמא הוא באמצע קרקע העליה - הרי העליה טמאה, שהרי האהילה על הקבר, והעליה השנייה הבנויה על גבה טהורה, מפני שהן זו על גבי זו ואין הכתל הטמא כתלה¹².

(8) שם פ"ז מ"א. (9) זו על גבי זו, והכותל שהטומאה בה מגיע עד לעליה העליונה. (10) כל זה כשיש במקום הטומאה טפח על טפח. ואם אין בו טפח על טפח, דינו ככותל המשמש את הבית, למעלה בפכ"ד ה"ה, ומטמא את החדר שכנגד הטומאה בלבד ולא את החדרים שתחתיו ושעליו. (11) שם. (12) ותקרת העליה התחתונה חוצצת בפני הטומאה.

ד. חור¹³ גדול¹⁴ שבעי הכתלים שדרה גבי אדם לעשותו לתשמיש, והוא הנקרא פרדסק, שהיתה טמא מנחת בתוכו ויש עליו¹⁵ דלתות סגורות - הבית טהור¹⁶. היתה הטמא רצוצה בקרקעיתו או בכתליו או בגגו - רואין את כל החור פלו כאלו הוא אטום¹⁷, ורואין¹⁸ מקום הטמא: אם הוא פחצי עכי הכתל שלפנים - הבית טמא; ואם היתה טמא מתחצי כתל ולחוץ - הבית טהור; מחצה למחצה - הבית טמא.

(13) תוספתא שם פ"ז הי"א. (14) לא פחות מטפח על טפח

1 שְׁנַעֲשָׂה מְגוּשׁ הָאָרֶץ כְּשִׁיחַפָּר מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן נִדּוֹן
2 בְּקִלְפַת הַשּׁוֹם.

(46) כותל בנוי נקרא "משמש את הבית" מפני שהכותל עשה את הבית, וכותל שבין שתי מערות מוקם על ידי חפירת המעורות, שחפרו מערה מכאן ומערה מכאן ונשאר ביניהן מחיצה של עפר או סלע ולפיכך המערה משמשת את הכותל. (47) כלומר, אפילו מחיצה דקה כקליפת השום מפרידה בין הטומאה והטהרות - הכל טהור ואין הבדל בין מחצייה ולפנים ובין מחצייה ולחוץ. (48) קברי מתים שלהם היו חצובים בכתלי מערות בעומק מתאים לאורך הארונות, וחפירה חצובה כזו נקראת כוך. (49) שטחים חלולים. (50) אם חצבו בית וכדומה בסלע ונעשו מחיצות מאלהן.

3 ז. כְּתֵל שֶׁחֲצִי עָבִיו בְּנֵן וְחֲצִיו סָלַע - נִדּוֹן מִחֲצֵה
4 לְמִחֲצֵהוּ⁵¹.

(51) ואף על פי שהסלע הנידון כקליפת השום הוא מבפנים - הבית טמא.

5 ח. טמא שהיתה בין קורות הבית⁵², אפלו אין
6 תחתיה אלא בקליפת השום - הבית טהור⁵³, ורואין
7 את הטמא כאלו היא רצוצה⁵⁴ בארץ ומטמא
8 כנגדה בלבד. ואם יש במקומה טפח על טפח -
9 הכל טמא⁵⁵. וכן אם היתה נראית בתוך הבית⁵⁶ -
10 בין כך ובין כך הבית טמא. שני פתחים זה על גבי
11 זה וטמא פכתל שביניהם: אם נראית שהיא⁵⁷ לתוך
12 אחת מהן - הוא טמא ונחברו טהור, ואם לאו -
13 נדונין מחצה למחצה⁵⁸.

(52) הקורות נתונות מכותל לכותל שכנגדו ועליהן וביניהן המעזיבה מיטת. המדובר כשהטומאה בתוך הקורה עצמה. (53) דין קורה כדין סלע ונידונה כקליפת השום (למעלה הלכה ו), מפני שלא נעשו בה שינויים מכריעים ואפשר להוציאה מבלי לקלקלה (וכעין זה אמרו בבבא קמא סז, א, גבי גזל קורה: "מריש שמו עליו") אין עליה תורת "משמש את הבית", מה שאין כן במעזיבה, שהיא נפרכת כשמורידים אותה. (54) המדובר כשאין במקומה טפח על טפח. במעזיבה (למעלה בהלכה ד) אין דין טומאה רצוצה מפני שהיא נפרכת, מה שאין כן קורות, שאינן עומדות להיבקע (כסף משנה). (55) שהרי היא כקבר סתום המטמא מכל צדדיו. (56) פירוש, שאין עליה אפילו כקליפת השום. (57) כל שהוא אפילו כקליפת השום. (58) כשהטומאה במחצית הכותל העליונה, הפתח העליון טמא, וכשהיא בתחתונה התחתון טמא.

פרק חמשה ועשרים

(1) יבאר עמוד העמוד בתוך הבית וטומאה רצוצה תחתיו, טומאה שבתוך הכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח, חור גדול שבעובי הכתלים שדרך לעשותו לתשמיש וטומאה בתוכו, ודין ב' פרדסקים זה בצד זה או למעלה מזה. וכל שאכל בשר מת תוך שלשה ימים, האשה שמת עוברת בתוך

מנוחת שם (בפירושו למשנתו, כותב רבינו: האיציטומכה, פירוש, קיבה). (34) בין שיש בחללו פותח טפח, ובין אין בו. (35) אם יש בחללו פותח טפח, צידו העליון מאהיל על הטומאה ואינו חוצץ, והמשקוף מאהיל עליו, ולפיכך כל הבית כאוהל הטומאה, ואם אין בו פותח טפח, הרי הטומאה רצוצה ובוקעת ועולה לתוך הבית, ומפני שדלת הבית פתוחה מתפשטת הטומאה לכל הבית (ראה תפארת ישראל "קרית ארבע" דיני טומאה רצוצה אות ב). (36) כר' יוסי במשנתו, לפי פירוש הרע"ב (ראה 'תוספות יום טוב' וסדרי טהרות). נויש לעיין בדבר, מהו ההבדל בין זה לדין אדם מוטל על האסקופה בפ"ח ה"ב, ולמה מטהר רבינו כשקיבת הכלב בחוץ, אפילו אם מקצת גופו של הכלב מן המשקוף ולפנים?]

ח. האשה³⁷ שמת עברה בתוך מעיה, אם נעשה¹⁵ ראש הנפל כפסקה³⁸ של שתי - פיון שנפתח הרחם¹⁶ עד שנראה הראש נטמא הבית מפני העבר, אף על¹⁷ פי שעדיין לא יצא.¹⁸

(37) שם פ"ז, מ"ד. (38) כראש המעוגל של פלך לחוטי האורך (בכורות כב ע"א).

ט. האשה שמתקשה³⁹ לילד ויצאה מבית לבית¹⁹ והפילה נפל מת בבית שני - הבית הראשון טמא²⁰ בספק, שמה כשהיתה בו יצא ראשו של נפל הזה. במה דברים אמורים? כשלא היה ראש הנפל כפסקה²² של שתי; אבל אם העגיל ראש הנפל כפסקה - הבית הראשון טהור; שאלו נפתח רחמה שם, לא היתה יכולה להלך על רגליה. לפיכך, אם היתה נטלת באגפים⁴⁰ והוציאה מבית לבית - הבית הראשון טמא בספק אף על פי שהעגיל ראש הנפל כפסקה²⁷ של שתי.⁴¹

(39) אהלות שם. (40) בידי חברותיה. (41) מאותו הנימוק שאמרנו: שמה הוציא הנפל ראשו בבית ראשון.

י. האשה שהפילה⁴² שליא⁴³ - הבית טמא ודאי.²⁹ חזקה הוא שאין שליא בלא ולד.³⁰

(42) משנה נדה כו, א. (43) כעין שק של עור שהולד מונח בו.

יא. מי שילדה⁴⁴ שני ילדים, אחד חי ואחד מת: אם המת יצא ראשון - החי טהור⁴⁵, שהרי לא נגע בו משיצא לאויר העולם⁴⁶; ואם החי יצא ראשון - הרי הוא טמא, שהרי אי אפשר שלא יגע בו המת משיצא לאויר העולם, מפני שהוא מתגלגל אחריו באבן, שאין בו ריח חיים כדי להעמיד עצמו⁴⁷.

(44) שם מ"ה. (45) פירוש, אינו טמא טומאת שבעה ואינו צריך הזאה שלישי ושביעי כנוגע במת, אבל טמא טומאת ערב מפני שנגע באמו שנגעה במת ושהיא טמאה גם כיוולדת, שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה. (46) והנגיעה בו בתוך גופה של האשה אינה מטמאה

ברום טפח. (15) פירוש, אפילו יש עליו (ראה הערה הבאה). (16) הכסף-משנה מגיה: הבית טמא, וכך גירסתנו בתוספתא שם. והטעם, מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הדלתות לבית. (17) סתום. (18) דוגמה לטומאה בכתליו: עובי הכותל ששה טפחים, והפרדיסק פתוח לחוץ, ועומקו שלושה, והטומאה בעובי הכותל במרחק שני טפחים מצד הבית, וטפח אחד מחללו של הפרדיסק, אין אנו אומרים שהטומאה מחציו של הכותל ולחוץ, שהרי עוביו במקום זה הוא שלושה טפחים, אלא רואים את החור כאילו הוא אטום. ואם כן, עובי הכותל הוא ששה טפחים, ונמצא שהטומאה המרוחקת לא יותר משני טפחים מן הבית מקומה במחצית הפנימית, והבית טמא.

ה. שני פרדיסקין¹⁹ זה בצד זה או זה על גב זה²⁰, וטמאה מנחת באחד מהן, ונפתח²¹ - הוא והבית טמא, ויחברו טהור²². היתה טמאה רצוצה בתוך הבנין - רואין את הפרדיסקין כאלו הן אטומין, וידון מחצה למחצה²³.

(19) משנה שם פ"ו, ז. (20) ודלתותיהם נעולות. (21) הדלת נפתחה. (22) הדלת הנעולה חוצצת, כשאין דרך הטומאה לצאת שם, כמו שנתבאר כמה פעמים. אבל אם גם דלתו פתוחה נכנסת לו הטומאה, מכיוון שיש בו פותח טפח (ראה למעלה פ"כ ה"ז דין ביב קמור). (23) כמו שביארנו בסוף ההלכה הקודמת.

ו. פזית²⁴ מן המת מדבק באסקפת הבית מבחוץ²⁵ - הבית טהור²⁶. היה רצוץ תחת האסקפה - ידון מחצה למחצה²⁷. היה מדבק למשקוף²⁸ - הבית טמא²⁹.

(24) שם פ"ב ה"ח. (25) במקום שאין עליו משקוף. (26) כר' יהושע שם, אפילו כשהדלת פתוחה, ואם יש עליו משקוף והדלת פתוחה הבית טמא, מפני שהמשקוף מאהיל על הטומאה ומתחבר עם אוהל הבית, ואם הדלת נעולה טהור אפילו המשקוף מאהיל, מפני שאין דרך הטומאה להכנס, ולכן הדלת חוצצת (תפארת ישראל). (27) כמו במנוחת בכותל, מחציה ולפנים - ככפנים, מחציה ולחוץ - כבחוץ. (28) שם. (29) אפילו אם מודבק כחלק שמחוץ לדלת. בזה גם ר' יהושע מודה, מפני שחלקו הפנימי הוא עצמו חלק מאוהל הבית, לכן כולו בטל לגבי הבית. מה שאין-כן באסקופה, שהיא נמשכת יותר לקרקע מאשר לבית.

ז. פלג שאכל³⁰ בשר המת ומת³¹ בתוך שלשה ימים³² והרי הוא מטל על האסקפה - רואין חלל הטמאה מגופו³³: אם הוא פנגד המשקוף ולפנים³⁴ - הבית טמא³⁵, ומפנגד המשקוף ולחוץ - הבית טהור³⁶.

(30) שם פ"א מ"ז. (31) אבל אם הוא חי, אינו מטמא אפילו בתוך שלושה ימים, מפני שהטומאה בלועה בגופו (למעלה פ"כ ה"ב, וה"ה). (32) ולא נתעכל עדיין הבשר (ראה למעלה פ"כ ה"ד). (33) המקום בגופו שהטומאה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ד שבט – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כדרכו בכמה מקומות בספרו בביאור עניינים של תיקון הדעות.

(על-פי "יון מלכות" ספר טהרה סימן ד)

- א. מִצְוַת פָּרָה² אֲדָמָה³ שֶׁתְּהִיָּה בַת שָׁלֹשׁ שָׁנִים⁴ או בַת אַרְבָּע⁵. וְאִם הָיְתָה זָקֵנָה - כְּשֶׁרָה⁶; אֲלֵא שְׁאִין מִמֵּיתִינָן לָהּ, שְׁמָא תִשְׁחִיר⁷ וְתִפְסֹל. וְאִין לֹקְחִין עֲגֹלָה וּמִגְדָּלִין אוֹתָהּ⁸; שְׁנֵאמַר: וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה - וְלֹא עֲגֹלָה. לֹא מִצְאוּ אֲלֵא עֲגֹלָה - פּוֹסְקִין עָלֶיהָ דְּמִים⁹. וְתִהְיֶה אֲצֵל בְּעֲלֶיהָ עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְתַעֲשֶׂה פָּרָה. וְלֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמַת הַלְשָׁפָה¹⁰.

(2) פרה פ"א מ"א. (3) טמאי מת אינם נטהרים בטבילה במקווה בלבד, אלא צריכים הזאת מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה, ודיניה מפורשים לקמן. (4) כל זמן שלא הגיעה לגיל זה, נקראת "עגלה" או "עגלת בקר". רבינו בפירושו שם מבאר, שעגל סתם הוא בן שנה, ו"עגלת בקר" היא בת שנים. (5) כחכמים, שם. (6) משמע שאינה נקראת זקנה אלא אם עברו עליה יותר מארבע שנים. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בפ"א מהל' מעשה הקרבנות, שפר למעלה מבן שלוש נקרא זקן. ובי' משנה למלך' מבאר: פרה אדומה שתחילה מבת שלוש, נקראת זקנה אחר עבור שנתים. ז.א. למעלה מבת ארבע, וכן פר שתחילתו מבן שנים, נקרא זקן כשתעבורנה עליו שנתים. (7) טבען של שערות לשנות את גוונן מבהיר לכהה עם עלות הגיל, ושתי שערות שחורות פוסלות את הפרה. (8) 'ספרי' זוטא. (9) קובעים ומשלמים את מחירה (וכן בבבא-מציעא פ"ה מ"ז: אין פוסקים על הפירות). (10) שקלים פ"ד מ"ב. כל גבר מישאל מגיל עשרים ולמעלה מחוייב לתת מחצית השקל (מטבע עתיק) לצרכי בית-המקדש ובעיקר לקניית קרבנות. השקלים ניתנו לידי הכהנים שהכניסום לחדר (לשכה) בבית-המקדש, ושלוש פעמים בשנה – לפני הפסח, לפני שבועות ולפני סוכות – ממלאים שלוש קופות גדולות מאתם השקלים לצרכים השוטפים. המטבעות שבקופות נקראים "תרומת הלשכה".

- ב. זֶה שְׁנֵאמַר בַּתְּוֹרָה¹¹ 'תְּמִימָה' - תְּמִימָה אֲדָמִימוֹת¹², לֹא תְּמִימָה קוֹמָה¹³; אֲלֵא אִם הָיְתָה נִנְסָה¹⁴ - כְּשֶׁרָה¹⁵, כְּשֶׁאָר הִקְדָּשִׁים. הָיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת¹⁶ לְבָנוֹת אוֹ שְׁחֹרוֹת בַּתְּוֹרָה גְּמָא¹⁷ אֲחֵת¹⁸, או בַּתְּוֹרָה שְׁנֵי פּוֹסוֹת¹⁹ וְהֵן מִנְחוֹת זֹז עַל זֹז - פְּסוּלָה.

(11) במדבר, שם. (12) שכל שערותיה אדומות. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכג, דרשו: תמימה – תמימה באדמות. או (אולי) תמימה במומים (שלא יהיה בה מום)? כשהוא אומר: "אשר אין בה מום" הרי מומים אמורים, הא (אם כן) מה תלמוד-לומר תמימה? שתהא תמימה באדמות. (13) שתהיה קומתה גבוהה. (14) נמוכת קומה. (15) פרה פ"ב, מ"ב. ננסות, מום הוא באדם (בכורו' מה, ב), אבל לא בבהמה. (16) פרה שם מ"ה. (17) שרשי השערות יושבים בשקיעות קטנטנות שבעור, והן נקראות "גומות". (18) [בבבא-בבא טז, א - אמרו: "כל נימא ונימא בראתי

(למעלה פ"כ ה"א). והמדובר כשהוציאו את החי מן הבית לפני שיצא המת. שאם לא כן, נטמא החי טומאת שבעה באוהל המת. (47) כשיצא המת תחילה, אין החי נמשך אחריו, מפני שהוא מתאמץ ומעכב את עצמו מלהתגלגל אחרי המת שיצא, אבל דבר שאין בו רוח חיים מתגלגל מאליו למקום הפתוח (מפירושו של רבינו במשנתנו).

- יב. הָאִשָּׁה שֶׁיִּלְדָּה⁴⁸ וְלָד מֵת, אֲפֹלוּ נִפְל קָטָן כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ⁴⁹ - הָרִי הִיא טְמֵאָה טְמֵאָה שְׁבַע⁵⁰. מֵת עֲבָרָה בַּתְּוֹרָה מַעֲיָה וּפְשָׁטָה הַחִיָּה⁵¹ אֵת יָדָה וְנִנְעָה בּוֹ - הַחִיָּה טְמֵאָה שְׁבַע⁵², וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַיֶּלֶד. וְטְמֵאָה הַחִיָּה מִדְּבָרֶיהֶם, גִּזְרָה שְׁמָא תִגַּע בּוֹ מִשְׁיָצָא לְפָרוֹזְדוֹר⁵². אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵין מִגַּע בֵּית הַסֵּטֶרִים⁵³ מַגַּע; הוֹאֵל וְהוּא בַּתְּוֹרָה הַמַּעֲשִׂים, הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. וְכֵן הַבּוֹלֵעַ⁵⁴ טַבַּעַת טְמֵאָה וְחֹזֵר וּבֹלַע אַחֲרָיָה טַבַּעַת טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שְׁנִגְעוּ זֹז בְּזֹז בּוֹדֵאֵי בַּתְּוֹרָה מַעֲיו - אֵינוֹ מַגַּע, וְהַטְמֵאָה בְּטְמֵאָתָהּ⁵⁵ וְטְהוֹרָה בְּטְהוֹרָתָהּ⁵⁶.

(48) משנה חולין עא, א. (49) למעלה פ"ב ה"א. (50) טומאת מת, וטעונה הזאה שלישי ושביעי, שהרי נגע גופה במת (מובן שהיא טמאה גם כיולדת, ואם הפילה נקבה טמאה ארבעה עשר יום, אבל כאן אנו עוסקים בדיני טומאת מת בלבד, ולפיכך כתב טומאת שבעה). (51) המיילדת. (52) שם עב, א. החלק החיצון של אברי הלידה. (53) מקום מכוסה מטבעו. (54) שם עא, ב. (55) כשתצא מן הגוף. (56) אשרין הלכות טומאת מת, שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה (ראה סיום מסכת כלים).

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת טְמֵאָה מֵת

הַלְכוֹת פָּרָה אֲדָמָה

- יג. בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) דִּין פָּרָה אֲדָמָה. (ב) דִּין טְמֵאָה מִי נִדָּה וְטְהוֹרָתָהּ.
- יד. וּבִיאור מִצְוֹת אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר פרה אדומה בת כמה שנים כשירה, ואם לוקחים עגלה לגדלה, אם היתה זקנה, והמראות שפוסלות בה, ובאי זה מקום, המומים הפוסלים בה, ואם העבודה פוסלת בה, ואי זו עבודה, פרה שנוול בה פיסול, ואם לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה, על ידי מי נעשית הפרה, וטבולי יום אם כשרים בה.

~ נקודות משיחות קודש ~

בהמשך להלכות טומאת מת, באות הלכות פרה אדומה. על-דרך המבואר במדרשי חז"ל ש"נתכרכמו פניו של משה" שלא ידע במה תהא טהרתו של זה הנטמא בטומאה הכי חמורה – טומאת מת, ולכן נאמרה לו פרשת פרה אדומה, כך גם הרמב"ם הביא הלכות פרה אדומה תיכף לאחר הלכות טומאת מת, מבלי לסיים הלכות אלו

תמוהים דבריו כאן, למה הכשיר אם שיעור המאדים הוא כדי שינטל בזוג, ולא החמיר להצריך כדי לכון ראשון לעיקרן כדעת רבי ישמעאל שם? ונראה, שדעת רבינו, ששערות הנקלטות בזוג, שם (השין צריה) שערות עליהן לדברי הכול, ולא אמרו בהן "כאילו אינן", אולם נקבעו שיעורים לכל דבר (מהם הלכה למשה מסיני, ומהם שיעורי חכמים) ולמטה משיעורים הללו אינו מספיק, אבל אין זה אומר שהדבר "כאילו אינו", ולכן בראשון משחיר ועיקרן מאדים, הרי השערות האדומות כשהן לעצמן לא קבעה להן התורה ולא חכמים שיעור מיוחד, שהרי פרה שכל שערותיה קצרות כשירה, אם רק שם שערות עליהן, ומה אנו צריכים כדי להכשירה? הרי אומר, הפסק בין השחורות לבין עור הפרה, ולזה מספיקות שערות כל שהן אם שם שיעור עליהן (על-פי ה'כסף משנה' בתוספת ביאור). (32) אף-על-פי שכל ארכן לבן או שחור. (33) משמע ששערות אדומות קצרות משיעור זה - פוסלות.

- ה. ה'יו' קרנייה או טלפיה שחורים - ג'גד. 35. גלגל 10
ה'עין' 36. והשנים והלשון - אין מראיהן פוסלים 11
בפרה. 12

(34) שם מ"ב. (35) יחתוך כמו "גודו אילנא" (דניאל ד, יא). בבכורות מד, א - מבואר, שמותר לחתוך את הקליפה החיצונית שעל גבי העצם הנקראת "זכרות הקרן", אבל אם חתך את הזכרות עצמה נעשית בעלת מום ופסולה. (36) פרה, שם.

- ו. היתה בה 37. יבלת וחתכה, אף על פי שצמח 13
במקומה שער אדם - פסולה. 38. 14

(37) שם. (38) כרבי יהודה. הראב"ד מנמק: לפי שאין עולה בו אדמימות גמורה, אלא הוא שיער לקוי.

- ז. כל המומין 39. הפוסלין בקדשים - פוסלין בפרה, 15
שנאמר: אשר אין בה מום. היתה יוצא דפן 40. או 16
מחיר 41. או אנתנן 42. או טרפה 43. או שגרבצה 44. - 17
פסולה; שכל הפוסלין את הקדשים למזבח - 18
פוסלין את הפרה ואף על פי שהיא בקדשי בך 19
הבית, הואיל וקראה הכתוב חטאת. ומתר לקח 20
אותה מן העובד כוכבים 45. ואין חוששין שמה רבצה 21
העובד כוכבים, שאינו מפסיד בהמתו 46. ותר 22
פרה 47. על הקדשים, שהעבודה פוסלת בה. שנאמר: 23
אשר לא עלה עליה על, ובעגלה ערופה אומר: 24
אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל; מה על 25
האמור בעגלה - עשה שאר עבודות כעל, אף על 26
האמור בפרה - יפסל בה שאר עבודות כעל. אלא 27
שהעל פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת 28
עבודה 49, ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת 29
עבודה. כיצד? קשר עליה העל, אף על פי שלא 30
חרש בה - פסולה; הכניסה לדוש - אינה נפסלת 31
עד שידוש בה. וכן כל פיוצא בזה. רכב עליה 50, 32
נשען עליה, נתלה בזנבה 51. ועבר בה את הנזהר, קפל 33

לה גומא בפני עצמה". ואולי שונה עור האדם מעור הבהמה ('תפארת ישראל'). (19) במס' פרה פ"ב מ"ה, שנינו: "היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פוסלות. רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחד, היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה". ופירש שם רבינו: "וכוס הוא עגול מן הגשם יש בו כלל (הרבה) מן השיעור (צ"ל השיער) בשטח אחד". פירוש, השערות מסודרות על גוף הבהמה כעין תלתלים (הגר"א), והם בולטות ביותר כשהן רטובות. ודעת רבינו שנחלקו רבי יהודה ותנא-קמא בדין שתי שערות יוצאות משתי גומות או יותר ואינן כרוכות זו בזו או מונחות זו על זו. תנא-קמא סובר שאינן פוסלות (וכן אמרו בפירוש בתוספתא פרה פ"ב ה"ב: בתוך שתי גומות - כשירה), ורבי יהודה חולק ואומר שלא רק בגומא אחת אלא אפילו בכוס אחת פסולה, ואפילו אינן מונחות זו על זו. ומה שאמרו במשנה: "היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה" דברי הכל הוא. ומובן שכן הדין בכוס אחת לדעת תנא-קמא, ומשום רבי יהודה הפוסל בכוס אחת אפילו אינן מוכיחות, נקט שתי כוסות. ורבינו פסק כתנא-קמא, ונקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים.

- ג. ה'יו' בה 20. שתי שערות 21. עקרון 22. מאדים וראשון 1
משחיר, עקרון משחיר וראשון מאדים - הפל הולך 2
אחר העקרון 23. וגוזז במספרים 24. את ראשון המשחיר 25
ואינו חושש משום גזה בקדשים 26, שאין פונתו 4
לגזוז. 27. 5

(20) שם. (21) בגומא אחת או בשתיים ומונחות זו על זו. (22) מקום צמיחתן. (23) כחכמים, שם. (24) תוספתא פרה פ"ב ה"ד. (25) רבינו בפירוש למשנה כותב, שצריך לגזוז, וכל זמן שלא גזז - פסולה. (26) התורה אמרה (דברים טו, יט) "לא תגוז בכור צאנך", והוא-הדין בשאר קדשים הקרבים על המזבח. (27) טעם זה אינו מספיק להחמיר גזיזת קדשי מזבח, אבל קדושת פרה אדומה היא כקדושת בדיק הבית (דברים שהוקדשו לצרכי תיקונים ושיפוצים בבית-המקדש וכדומה). ורבינו פוסק בהל' מעילה (פי"א ה"ב) שאיסור גזיזתם הוא גזירת חכמים, ולא גזור בפרה מפני הנימוק האמור כאן.

- ד. וצריך שישאר מן המאדים 28. כדי שינטל בזוג 29; 6
שכל שיערה שאינה נטלת בזוג 30 - הרי היא כאלו 7
אינה 31. לפיכך, אם היו בה שתי שערות לבנות או 8
שחורות שאינן נלקטין בזוג 32 - הרי זו פשרה 33. 9

(28) אחרי גזיזת העליון השחור. (29) מספריים. (30) שסכיני המספריים אינן תופסות אותן. (31) [במסכת נידה (נב, ב) מחלוקת חכמים כמה הוא שיעורן של שערות בפרה ובנגעים וכו'. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כדברי כולן להחמיר". ודעת רבינו (בפירוש שם), ששיעור ניטלות בזוג הוא הקטן שבכולם, ובהתאם לכך פסק בסוף הלכה זו, ששתי שערות לבנות או שחורות הנקלטות בזוג - פוסלות את הפרה. וכן בהל' טומאת צרעת (פ"ב ה"א) ששיער לבן שניטל בזוג מטמא בבהרת (ראה שם הערה ב). ולכאורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ד שבט – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

69 ברייתא, שבועות יא, ב. 70 קדשים העומדים להקרב על המזבח אין להם פדיון, אבל פרה אדומה שקדושתה קלה כקדושת בדק הבית – יש לה פדיון. 71 שם. 72 שאין פודים את הקדשים כדי להאכילם לכלבים. בבכורות טו, א – דרשו זה מן הכתוב בדין קדשים שהוממו ונפדו (דברים יב, טו): "ואכלת" – ולא לכלביך (ראה 'תוספות' שבועות יא, ב, ד"ה משום). (אף-על-פי שרבינו פסק בפה' מהל' ערכין, שקדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה, ככתוב בתורה (ויקרא כז, יב): "והעמיד את הבמה לפני הכהן... והעריך", ואי אפשר להעמיד בהמה מתה – פרה אדומה "לב בית-דין מתנה עליהן" (שבועות, שם) פירוש, בית-דין הקונה אותה מקדיש אותה על תנאי שאם לא יצטרכו לה – תצא לחולין).

ט. נשחטה 73 לשם חלין 74 - תפדה ואינה מכפרת 75. 19
נשחטה על גב מערכתה 76 - אין לה פדיון 77
עולמית. 21

73 שבועות, שם. 74 ברייתא, נאמר סתם: "נשחטה תפדה". ומפרש רבינו שנשחטה לשם חולין, ולא חילק רבינו בין נשחטה במקומה (על גבי מערכתה) או שלא במקומה, מכיוון שנשחטה לשם חולין מותר לפדותה. (בגמרא שם, אמרו הטעם, מפני שלב בית-דין מתנה עליה בשעה שמקדישים אותה, שאם תיפסל תצא לחולין, ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה אי הכי, שעלידי תנאי בית-דין זה, דינה כבעל מום מעיקרו (שקדם מומה להקדישה) שהכול מודים שאינה צריכה העמדה והערכה. 75 כלומר, אינה ראויה להזאת אפרה, וצריכים להביא פרה אחרת. מצאנו לשון כפרה בפרה אדומה, במסכת מועד קטן כח, א. 76 המקום המזומן לשחיטת פרה ושריפתה (ראה לקמן פ"ג ה"א). 77 כשנשחטה בהכשר מלא, גנאי הדבר להוציאה לחולין (רש"י שם). ומדובר כשאין בה פיסול, אבל אם נפסלה – תיפדה אפילו אם נשחטה במקומה. (למעלה בה"ח סתם רבינו ולא חילק בין במקומה ובין שלא במקומה). (ה'חזון איש' פירש בדרך אחרת, אולם פירושו נראה דוחק).

י. לקחו 78 פרה ומצאו אחרת נאה ממנה - הרי זו תפדה שלא במום. 23

78 שם.

יא. אף פהן הדיוט 79 פשר לשרפת הפרה 80; שנאמר: ונתתם אתה אל אלעזר הפהן, ועדין אהרן ה'יה קיים. ומפי השמועה 81 למדו: זו נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות - בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. 28

79 כהן מן השורה. 80 שנינו (פרה פ"ד מ"א): "ושלא בכהן גדול – פסולה, ורבי יהודה מכשיר". אמנם דרכו של רבינו לפסוק כתנא-קמא, אולם כאן לא פסק כמותו מפני שב'ספרי' (חוקת קכג) אמרו: "זאת (פרה) שנעשתה בימי משה) נעשית באלעזר (בן אהרן, שהיה אז סגנו של כהן גדול) ושאר כל הפרות בכהן גדול, דברי רבי מאיר. רבי יוסי

1 עליה את המוסרה 52, נתן טליתו עליה, נתן עליה 2 כסות של שקים - פסולה 53. קשרה במוסרה: אם 3 היתה מורדת 54 וצריכה שמירה - פשרה, ואם לאו 4 - פסולה; שקל שמירה שאינה צריכה משוי הוא. 5 עשה בה 55 סגל שלא תחליק, פירש טליתו עליה 6 מפני הזכבין - פשרה. זה הכלל 56: כל שהוא 7 לצריכה 57 - פשרה 58; לצורך אחר 59 - פסולה. נעשית 8 בה מלאכה מאליה 60 או שעלה עליה על מאליו, אם 9 לרצונו - פסולה; שנאמר: אשר לא עבד בה, שאם 10 עבד בה לרצונו - הרי זה כמי שעבד בה 61. לפיכך, 11 אם שכן עליה העוף - פשרה 62; עלה עליה זכר - 12 פסולה 63. ואין צריך לומר שהמעברת פסולה. 13 הכניסה 64 לרבקה 65 ודשה מאליה 66 - פשרה; 14 הכניסה פדי שתניק ותדוש - פסולה 67, שהרי עשה 15 לרצונו 68. וכן כל פיוצא בזה.

(39 שם מ"ג. 40 לא נולדה באופן טבעי דרך הרחם, אלא פתחו את דופן הבהמה בסכין והוציאוה. 41 נתן כלב, ולקח פרה מחירה. 42 זונה שקיבלה פרה בשכרה. 43 טריפות שאינה עושה מום, כגון איברים הפנימיים שניקבו וכדומה (חולין יא ע"א). 44 בא עליה אדם. 45 שם. כחכמים. 46 דמי פרה אדומה מרובים, ואם יוודע שרבעה - לא יקנוה. 47 תוספתא פרה פ"ב. גמרא סוטה מו, א. 48 כלומר, קיים הבדל בין עול ובין עבודות אחרות. 49 שנתן עליה את העול, אבל לא עשה בה כל עבודה שהיא, כמבואר למטה. 50 משנה, פרה פ"ב, ג. 51 הוא-הדין בנתלה בחלק גוף אחר. 52 החבל הקשור בראש הבהמה נקרא "מוסירה" וקשירתו אינה פוסלת, אבל אם קיפל את החלק התלוי באויר והניחו על הפרה - הרי זה משא ונפסלה. 53 כשהתכוון לשם משא, אבל בנתינה בלבד ובלי כוונה - רק עול פוסל (תפארת ישראל). 54 ואפשר שתברח (שבת נב, א). 55 צ"ל: לה. 56 שם. 57 לצורך הפרה בלבד, ולא לצורך האדם כלל. 58 אפילו משא כבד. 59 אף-על-פי שהדבר הוא גם לצרכה (בבא-מציעא ל, א). 60 שם. 61 שם, ל, ב: כתיב עבד (עין קמוצה) וקרינן (אנו קוראים) עובד (עין שרוקה), בעינן (צריכים) עובד דומיא (בדומה) דעבד. 62 שזה שלא ברצון הבעלים. 63 אפילו שלא בידיעתו, מפני שרצוי הדבר לבעליה, כדי שתלד. אמנם, כשאנו פוסלים את הפרה לא נוח לו, שהרי יצא שכרו בהפסדו פי כמה, אבל אם נכשירה ירויח דמי העגל וירצה בכך, ולפיכך אין להכשירה. 64 שם. 65 צמד פרות קשורות יחד, ודשות בפרסותיהן את שיבלי התבואה. 66 והוא לא נתכוון לדישה כלל. 67 בפסחים כו, א. וכן בבבא-מציעא ל, א - מובא דין זה בעגלה ערופה, אולם בתוספתא פרה פ"ב ה"ב נאמר בפרה. 68 ואף-על-פי שהתכוון גם לצורך הפרה.

ח. פרה 69 שגולד בה פסול - תפדה 70. וכן אם מתה 16 - תפדה מפני עורה 71, אבל לא להאכיל בפשרה 17 לכלבים 72. 18

ורבי יהודה ורבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: זאת נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. ומכאן למד רבינו שהתנא-קמא במסכת פרה הוא רבי מאיר, וחולקים עליו ארבעת חבריו, ופסק כרבים (כסף-משנה). (81) איש מפי איש עד משה רבינו.

טו. החותך⁹³ שפופרת של קנה⁹⁴ להניח בה אפר חטאת - יטמא אותה ויטבילה ואחר כך יניח בה. והחוחקה והמטבילה טעון טבילה⁹⁵, מפני שעשאה כטמא מת בשביעי שלו. ולפיכך⁹⁶ אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי, אלא מטמאה⁹⁷ כדי להראות לצדוקין ומטבילה ונותן בה⁹⁸.

(93) אפילו אם הוא טהור למעשה פרה. (94) שנינו (פרה פ"ה מ"ד): "שפופרת שחתכה לחטאת (סתם "חטאת" בכל מסכת זו משמעותה פרה אדומה, על-פי הכתוב (במדבר יט, ט): "חטאת היא), רבי אליעזר אומר יטביל מיד, רבי יהושע אומר יטמא ויטביל". פירוש הדברים: אמרנו (בהלכה הקודמת), שהפרה נעשית בכלים שהם טבולי יום, ומפני שחכמים גזרו על הכלים הנגמרים בטהרה שיהיו טמאים לקודש ולפרה (משנה, חגיגה כ, ב) אומר רבי אליעזר שאין צורך לטמא את השפופרת שנגמרה בטהרה (כשטהור הוציא ממנה את התוך הרך ונעשתה כלי) ולהטבילה כדי שתהיה טבולת יום, אלא מטבילה מיד, שהרי היא טמאה לפרה כטומאת מת ביום שביעי שלו (חגיגה כג, א), ולפיכך יש כבר פרסום עובדתי לדעת הפרושים שטבול יום טהור לפרה. ורבי יהושע סובר, מכיוון שאין הצדוקים מודים בגזירות חכמים, אין כאן קביעת הלכה למעשה כחכמים, שהרי גם לדעת הצדוקים מותר להשתמש בכלי זה. ועוד, שהרי גם לדעת הפרושים אינה צריכה הערב שמש לקודש אלא לפרה בלבד, ואין כאן הוכחה שטבול יום הפסול לקודש כשר לפרה, ולכן מטמאים את השפופרת טומאה דאורייתא ומטבילים אותה ומשתמשים בה בניגוד לדעת הצדוקים. ופסק רבינו כרבי יהושע. (95) שם. מעלה יתירה בפרה שאינה בקודש. (96) מפני שטומאה כיום שביעי של טמא מת, ולא כסתם טמא מת, שטעון הזאה שלישי ושביעי. (97) טומאה דאורייתא, כמו שביארנו. (98) אפר פרה לפני שקיעת החמה.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשפ"א

פרק שני

(1) יבאר שמעלות והרחקות יתרות עשו בטהרת פרה אדומה ומה הן.

א. מעלות יתרות עשו בטהרת פרה אדומה והרחקות גדולות הרחקיו מטמאת המת בכל מעשיה; מפני שהיא כשרה בטבולי יום, חשו שטמא יבואו לזלזל בה. ומפני זה, בשמפרישין הפהן השוהף אותה - מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה². ובית אבן היתה נקראת, מפני שכל פליה כלי אבנים שאין מקבלין טמאה. ובכלי האבן היה משתמש כל שבועת ימי ההפרשה. ולא היו נוגעין בו אחיו הכהנים, כדי להרבות בטהרתו.

1 יב. והעושה אותה⁸² לובש ארבעה פלים⁸³ של פהן הדיוט, בין שעשאה פהן הדיוט בין שעשאה פהן גדול⁸⁴.

(82) פרה, שם. (83) ארבעה בגדי לבן שכהן הדיוט לובש בשעת עבודתו במקדש. (84) שבעבודות אחרות לובש שמונה בגדים. ב'ספרי' חוקת, פיסקה כג - למדו זה מ'גזירה-שוה' (אחת המידות שהתורה נדרשת בהן). מלשונו משמע, שכהן גדול עושה אותה באותם הבגדים שכהן הדיוט עושה, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ד ה"ד, ואף-על-פי שבעבודות אחרות אבנטו של כהן גדול אינו דומה לאבנטו של כהן הדיוט. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' כלי המקדש ה"ג, שבעשיית פרה לובש כהן גדול אבנט של כהן הדיוט (ראה משנה-למלך כאן).

4 יג. כל העוסקין⁸⁵ בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום⁸⁶ - כשרים למעשה הפרה ולקדש⁸⁷ ולהזות מאפרה, ואף על פי שעדיין לא העריב שמשן. שזה שנקאמר בכל הפרשה 'איש טהור' - הוא הטהור למעשה שני⁸⁸; אף על פי שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו - הרי זה טהור לפרה.

(85) ביומא מג, ב - למדו מן הכתוב (במדבר יט, יט): "והזה הטהור על הטמא", שטבול יום כשר בפרה. (86) טמא שטבל נקרא "טבול יום" כל זמן שלא שקעה השמש אחר טבילתו. (87) לתת את אפר הפרה על המים. (88) בכלים פ"א מ"ה שנינו: טבול יום אסור בקודש ובתרומה, ומותר במעשר (שני).

10 יד. הצדוקין⁸⁹ היו אומרים, שאין מעשה הפרה כשר אלא במערבי שמש. לפיכך היו בית דין בבית שני מטמאין את הפהן⁹⁰ השוהף את הפרה בשוהף⁹¹ וכיוצא בו, וטובל ואחר כך עוסק בה, כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם, לא מן הקבלה. וכן כל הפלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה - כלם טבולי יום⁹².

(89) כת דתית בימי בית שני, שכפרה בתורה שבעל-פה. (90) פרה פ"ג מ"ז. (91) בתוספתא שם ה"ד שטימאווה ע"י סמיכת ידים עליו. ורבינו לשיטתו בהלכה הבאה גבי שפופרת, שפסק כרבי יהושע שהקפידו שיהיה טבול יום דאורייתא (ראה הערה שם), והתוספתא היא לפי שיטת רבי אליעזר. ואולי לא היתה שם אפשרות לטמא את הכהן בשרץ, שהרי המעשה היה בזמן שגברה יד הצדוקים, והכהן הגדול היה מחבריהם, ומובן שלא יתנו להכניס שרץ לחדרו של הכהן, אבל אי אפשר היה לו לכהן זה להשמר מנגיעת ידי אחד מהפרושים. ראה 'תוספות יום-טוב' שם ד"ה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ט"ו שבט – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

ד. כָּל יוֹם וְיוֹם⁹ מְשַׁבֵּעַת יָמֵי הַהִפְרָשָׁה מִזֵּין עָלָיו
מִי חֲטָאתָ, שָׁמָּה נִטְמָא לָמֶת וְהוּא לֹא יָדַע. חוץ
מִיּוֹם רִבְעִי לַהִפְרָשָׁה, שְׁאֵין צָרִיף הִזָּה; לְפִי שְׂאֵי
אֲפָשֶׁר שְׂלֹא יִהְיֶה לֹא שְׁלִישִׁי לִטְמֵאתָ¹⁰ וְלֹא שְׁבִיעִי⁸,
שְׁאֵין הִזָּה בְּשָׁבִיעִי עוֹלָה מְשוּם הִזָּאת שְׁבִיעִי עַד
שְׁנֵי בְּשָׁלִישִׁי מִלְּפָנֶיהָ. וּמִן הַדִּין הִזֶּה, שְׁאֵין צָרִיף
הִזָּה אֲלֵא בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי⁹ לַהִפְרָשָׁה בְּלִבָּד; וְזֶה
שְׁמֵזִין יוֹם אַחֵר יוֹם, מַעֲלָה יִתְּרָה עָשׂוּ בַּפֶּרָה¹⁰.

"מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה, והרחקות גדולות
הרחיקו מטומאת המת בכל מעשיה, מפני שהיא כשירה
בטבולי יום, חשו שמה יבואו לזלזל בה כו".

וממשיך: "הצדוקין היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר
אלא במעורבי שמש, לפיכך היו בית-דין בבית שני
מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו
וטובל ואח"כ עוסק בה, כדי לבטל דברי אלו הזדים
שמורים מהעולה על רוחם, לא מן הקבלה".

וצריך להבין: מצד אחד נזהרים מאוד שמה יבואו לזלזל
בפרה אדומה ו"מעלות יתרות" ו"הרחקות גדולות" עשו
בה, ומצד שני מטמאין את הכהן כדי שדווקא טבול יום
יעסוק בה כדי לבטל דברי הצדוקים, ואין חוששים לזלזול
בפרה אדומה ש'טבול יום' יעסוק בה, הגם שעדיין לא
העריב שמשו.

והביאור בזה: כאשר קובעים את דרגת קדושתו האמיתית
של עניין מסוים, ואומרים שקדושתו קלה מעניין אחר, אין
בוה לזלזל כלל, כגון הדינים השונים בשעיר המשתלח, הן
באופן שילוחו שהיו "מתלשים" בשערו ואומרים לו טול
וצא, טול וצא כו". והן בנוגע לעשייתו שהיה "דוחפו
לאחוריו והוא מתגלגל ויורד", או בקדשי הבית שהן קלים
מקדשי המזבח שאין לפדותן וכו', כי אלו הדינים
המיוחדים לכל דבר ודבר, ולכן אין לחשוש שמה יבואו
לזלזל בהם. אבל זה שפרה אדומה מותרת בטבול יום עלול
להביא לידי זלזול, כי יבואו לומר שאין צריכים להיות זריזין
בטהרתה, וכשם שמותר בטבול יום כך מותר בלא טבילה
כלל, ומשום זה עשו "מעלות יתירות" לפרה אדומה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר טהרה סימן ה)

6 פרה פרק ג משנה א. מי שנטמא במת צריך הזאת מי פרה
אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. וזה צריך
הזאה בכל יום שמה הוא שלישי או שביעי. (7) שהרי לא
נטמא בהיותו בלשכה בשמירה קפדנית. (8) אמנם אפשר
הדבר, שרביעי להפרשה יהיה שביעי לטומאה, כגון
שהופרש ביום רביעי לטומאה, אבל לענין הזאה אין דינו
כשביעי מפני שלא קיבל הזאת יום שלישי לטומאתו, כמו
שמבאר רבינו. (9) ככל טמא מת שלא הקפידה תורה אלא
על הזאת שביעי שתהיה ארבעה ימים אחר ההזאה
הראשונה, אבל הזאה ראשונה שנתאחרה אין בכך כלום.
(10) שם. והחמירו בה יותר מבעבודת יום הכיפורים, שאין
מזים עליו אלא שלישי ושביעי בלבד.

ה. בְּרִבְעִי בְּשִׁבְתָּ הָיוּ מְפָרִישִׁין אוֹתוֹ, כְּדִי שְׁיַחֲוֹל
רִבְעִי שְׂלוֹ לַהֲיוֹת בְּשִׁבְתָּ; שֶׁהַהֲזָה אֵינָה דוֹחָה
שִׁבְתָּ, וְהַרְבִּיעִי אֵין צָרִיף הִזָּה¹¹.

(11) כמבואר בהלכה הקודמת, ואם יפרישו אותו ביום אחר
נפסיד שני ימי הזאה.

ו. בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִיָּמֵי הַהִפְרָשָׁה שְׁמֵזִין עָלָיו בֶּהֶן
מִזֵּין מֵאֲפֶר פָּרָה מִן הַפְּרוֹת שֶׁנִּשְׁרְפוּ בְּכָר¹²; וְאֵם לֹא
הִזָּה שָׁם אֲלֵא אֲפֶר פָּרָה אַחַת בְּלִבָּד - מִזֵּין מִמֶּנּוּ
עָלָיו כָּל הַשָּׁשָׁה¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד, מזין ממנו עליו
כל הששה".

הנה אמרו חז"ל "שכל הפרות בטילות, ושלך קיימת".
וענין זה מדויק בלשון המשנה "לא מצאו משבע, עושין
משש, מחמש, מארבע, משלוש, משתים ומאחת, ומי
עשאו: הראשונה עשה משה כו" היינו שאפר פרתו של
משה קיים לעד.

(על"פ לקו"ש חז"ל עמוד 127 והערה 3)

(12) מימות משה ואילך, שליש מאפר כל פרה שנשרפה היה
שמור בבית המקדש בחיל (שם משנה י"א). (13) כל ששת
הימים. במשנה אמרו: "ומזין עליו וכו' מכל חטאות שהיו
שם", ומפרש שם רבינו שכל יום היו מזים עליו אפר פרה
אחרת, ויש מפרשים שכל יום ויום היו מזים מכל החטאות.
ורבינו כאן - לשיטתו בפירושו.

ז. כְּשֶׁמֵּזִין עָלָיו בְּיָמֵי הַהִפְרָשָׁה, אֵין מְזָה עָלָיו אֲלֵא
אֶדָם שְׂלֹא נִטְמָא בְּמַת מַעוֹלָם, שֶׁהַמְּזָה צָרִיף שְׁיִהְיֶה

(2) במשנה שם כתוב: "שעל פני הבירה" ורבי יוחנן (ביומא
שם) אומר שבירה הוא מקום בהר הבית ולמה כותב רבינו
כאן ללשכה מוכנת בעזרה? ונראה, שהלשכות שלא נתקדשו
בקדושת המקדש, אף על פי שהן בשטח העזרה, בכלל
"בירה" הן, ולשכה זו לא נתקדשה.

ב. שְׁבִיעַת יָמִים קָדָם שְׁרִפְתָּ הַפָּרָה מְפָרִישִׁין כֶּהֶן
הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ מִבֵּיתוֹ, כְּשֶׁם שְׁמֵפָרִישִׁין כֶּהֶן גְּדוֹל
לְעִבּוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִמֶּשֶׁה רַבִּנּוּ.³
וְכֵן מְפָרִישִׁין אוֹתוֹ מֵאֲשֵׁתוֹ, שָׁמָּה תִּמְצָא נִדָּה וְיִהְיֶה
טָמֵא שְׁבִיעַת יָמִים⁴.

(3) במסכת יומא ב, א. דרשו מצות הפרשה מן המקרא. ודעת
רבינו, שאין זאת דרשה גמורה אלא הדין מקובל ממה
רבינו והסמיכוהו על המקרא. (4) "בועל נידה - כנידה".

ג. הַלְשָׁפָה שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב בָּהּ כָּל שְׁבִיעָה צְפוּנִית
מִזְרַחִית הֵיחָהּ, כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁהִיא בַּחֲטָאת
הַנִּשְׁחָטָה בַּצֶּפּוֹן אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא נִשְׁחָטָה בַּחוּץ⁵.

(5) חוץ לבית המקדש.

28 תינוק אחר, אף על פי ששטבל. ותינוק ששטבל להזות
29 על כהן זה - אינו מזה על כהן אחר, עד ששטבל
30 לשם מעשה זה הכהן. וכן כלים שטהרום לחטאת
31 זו ובני אדם שטהרום לחטאת זו - לא יתעסק בהם
32 בפרה אחרת עד ששטבלו לשמה. וכל הדברים האלו
33 מעלות יתרות בפרה.

פרק שלישי

(1) יבאר באי זה מקום שורפים הפרה וכיצד שורפים אותה, האזוב והארז ושני התולעת אם מעכבים זה את זה, לשלשה חלקים היו חולקים אפר הפרה ומי מתקדש בכל חלק, כמה פרות נעשו משנצטוו במצוה זו ומי עשאו.

34 א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית,²
35 שנאמר: והוציא אתה אל מחוץ למחנה. ובהר
36 המשחה³ היו שורפין אותה. וכבש⁴ היו עושין מהר
37 הבית להר המשחה, ותחתיו בנוי כפין כפין,⁵ וכפה
38 על כל שתי כפין,⁶ כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על
39 גג שתי כפין שתחתיה, כדי שתהיה תחת הכל
40 חלול, מפני קבר התהום.⁸ אף מקום שרפתה ומקום
41 הטבילה שהיו בהר המשחה - תחתיהן חלול, מפני
42 קבר התהום. והפרה והשורף וכל המסעדין
43 בשרפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה על גבי
44 כבש זה.

(2) מפני שבהר הבית היה מקום שריפת קדשים שנפסלו (רבינו פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד), כתב כאן "חוץ להר הבית". כלומר, לא במקום השריפה שבהר הבית אלא במקום השריפה שמחוץ לחומת ירושלים (יומא סח, ב, וזבחים קה, ב). ורבינו עצמו מסיים כאן: ובהר המשחה (שהוא מחוץ לחומה) היו שורפים אותה (ובזה מסולקת תמיהת החזו"ן איש על רבינו, הלא פרה נשרפת חוץ לחומת ירושלים, ולמה כתב חוץ להר הבית?). (3) למזרח ירושלים. (4) כעין גשר. (5) קשתות. (6) שתי שורות עשו, אחת על גבי חברתה, וכל כיפה עליונה עמדה על שתי כיפות של השורה התחתונה. (7) שלא כנגד הרגל. (8) כמבואר בפרק ב ה"ז גבי חצירות.

45 ב. כיצד⁹ שורפין אותה? זקני ישראל היו מקדימין
46 ברגליהן להר המשחה. ובית טבילה היה שם. וכהן
47 והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין
48 להר המשחה. ומטמאין את הכהן¹⁰, וסומכין¹¹
49 הזקנים את ידיהם על הכהן¹² ואומרים לו: טבל
50 אחת. ואם היה כהן גדול, אומרים לו: איש¹³ כהן
51 גדול, טבל אחת. ירד וטבל, ועלה ונסתפג. ועצים
52 מסדירים היו שם: ארזים, אלונים וברושים, ועצי
53 תאנה חלקה¹⁴. ועושין מערכה כמין מגדל¹⁵,
54 ומפתחין בה חלונות¹⁶, כדי שתהיה האור מלפכת¹⁷
55 בהן. ומראה¹⁸ המערכה כמערכ. וכופתין את הפרה
56 בחבל של מגג¹⁹, ונותנין אותה על גבי המערכה,

1 טהור. ואם תאמר: יזה עליו איש שנטמא והזה
2 עליו? שמא זה שהזה עליו לא היה טהור¹⁴ מטמאת
3 מת. וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על
4 הכהן השורף - כלם כלי אבנים היו שאין מקבלין
5 טמאה. וכל אלו הדברים מעלות יתרות הן שעשו
6 בה. וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם?
7 חצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע,
8 ותחתיהן חלול, מפני קבר התהום¹⁵. ומביאין היו
9 נשים עפרות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם¹⁶.
10 וכשירצו להזות על הכהן השורף, מביאין שוררים,
11 מפני שברסייהן נפוחות¹⁷, ומנחים על גביהן
12 דלתות¹⁸, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי
13 שיהיה האהל¹⁹ מדיל בינם לבין הארץ, מפני קבר
14 התהום, וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח²⁰.
15 הגיעו לשילוח, יורדין שם וממלאין²¹. שאין לחוש
16 שם מפני קבר התהום, שאין דרך בני אדם לקבר
17 בנהרות. ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין
18 עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית, יורדין
19 ומהלכין על רגליהן. מפני שכל הר הבית והעזרות
20 - תחתיהן היה חלול, מפני קבר התהום. ומהלכין
21 עד פתח העזרה²². ובפתח העזרה היה קלל של
22 אפר, נוטלין האפר ונותנין במים שפכוסות ומזין
23 על הכהן השורף. ומטבילין היו התינוקות
24 שממלאין ומקדשין ומזין על השורף, אף על פי
25 שהן טהורין מטמאת המת, שמא נטמאו בטמאה
26 אחרת.

(14) והתורה אמרה (במדבר יט, יט): והזה טהור על הטמא. (15) שמא יש קבר בעומק רב עד התהום ואי אפשר להגיע שם ולבדוק, וקבר שעפר על גביו אפילו אלף אמה אינו חוצץ בפני הטומאה והיא בוקעת ועולה ומטמאה כל מה שנגדה, ואם יש למעלה מן הקבר מקום חלול טפח על טפח בגובה טפח הוא מפסיק ואין הטומאה עוברת. (16) בתוספתא שם פרק ג הלכה ב: "עד שיהי בני שמונה", ולא יותר מזה. ופירש בברטנורא הטעם, כדי שלא יראו קרי. (17) רחבות ויפסיקו בין התינוקות היושבים על גביהם ובין הטומאה הנמצאת במקומות שעליהם לעבור. (18) שחוצצות בפני הטומאה. (19) הדלתות נעשות אוהל, שהרי הן מאהילות על הנמצא תחתיהן. (20) נהר שרטף קרוב לירושלים. (21) בסוף הלכה זו כותב רבינו, שהתינוקות מקדשים, ולכאורה זה נוגד את דבריו לקמן בפרק ו הלכה ב: "הכול כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן", והכול כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן. בתוספות יום טוב עמד על סתירה זו במשנתנו וביאר מפני שכל ההזאה על הכהן העושה את הפרה היא מחמת חשש טומאה ומגזירת חכמים, לכן התירו מילוי וגם קידוש על ידי קטן. (22) עזרת נשים הסמוכה לחיל ששם שמור אפר הפרות.

27 ח. תינוק ששטבל למלאת ולהזות - לא ימלא בכליו

מלהזות, מקנח ידו בגופה של פרה. ומפרש אביי (בזבחים צג, ב) שביין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת מזרק, וכשגמר מקנח ידו בגופה של פרה. ובכסף-משנה מתפלא למה נטה רבינו מדברי אביי. ולא ירדתי לעומק תירוצו. ובזרע אברהם מתרץ, שרבינו סובר כר' נתן בספרי פיסקא קכ"ג, שאינו מחלק בין גמר ובין לא גמר. (22) גם השמאלית שקיבל בה את הדם. [ב'שיטה מקובצת' מנחות ז, ב, מביא גירסא לפי כח"י עתיקים: "בפנים" במאי מקנח, פירוש, בקרבנות הנעשים בפנים, ואומר אביי: בשפת מזרק, והשאר נמחק. ונראה שגירסא זו היתה לעיני רבינו]. (23) כר' עקיבא, בספרי חוקת פיסקא קכד. (24) נדה כו, א. (25) ביומא מב, א, אמרו: משקל "עשרה זוז" [בתקופה העתיקה שימשו המטבעות משקלות]. ובהגהה כאן מסתמך על משנה תרומות פ"י מ"ח: "עשרה זוז ביהודה, שהם חמשה סלעים בגליל". אולם כבר הקדימו רבינו עצמו בפירושו למשנתנו. ולא נתבאר למה העדיף רבינו משקל גליל על משקל יהודה, שהסלע היה ארבעה זוזים. (26) תוספתא פרה פ"ג ה"ז. (27) תוספתא שם.

ג. נגמרה²⁸ שרפתה - חובטין אותה במקלות, היא³⁷ וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוכרין את הכל³⁸ בכבדות. וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר, בין³⁹ מבשרה בין מן העצים - כותשין אותו עד שיעשה⁴⁰ אפר; ושאין בו אפר - מניחין אותו. וכל עצם שנשאר⁴¹ מעצמיה בלא שרפה - בין כף ובין כף היה נכתש.⁴² (28) כל הלכה זו מקורה במשנה פ"ג, יא.

ד. אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה, שנאמר: והניח מחוץ למחנה. ושלשה חלקים²⁹ היו⁴³ חולקין את כל אפרה: אחד נתן בחיל³⁰, ואחד בהר⁴⁴ המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה⁴⁵ שמתחלק³¹ לכל המשמרות - היו הכהנים מקדשין⁴⁶ ממנו. וזה שנתן בהר המשחה - היו ישראל מזין⁴⁷ ממנו. וזה שנתן בחיל היה מוכן ומצנע; שנאמר: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - מלמד⁴⁸ שמצניעין ממנו. ובין היו מצניעין מאפר כל פרה⁴⁹ ופרה ששורפין בחיל. ותשע פרות³² אדמות נעשו⁵⁰ משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשניה. ראשונה עשה משה רבנו, שניה עשה עזרא, ושבע⁵¹ מעזרא עד חרבן הבית. והעשירית יעשה המלך⁵² המשיח, מהרה יגלה. אמן, כן יהי רצון.⁵³ (54) (55) (56)

~ נקודות משיחות קודש ~

"... וזה שנתן בחיל היה מוכן ומצנע, שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת".

וההוראה מזה לעבודת ה': יהודי יכול להיות שקוע בעסקנות ציבורית ובהשפעה על יהודי אחר, ולשכוח מענייניו הרוחניים בעצמו, ועל-כך באה ההוראה שגם כאשר "מטהרים" יהודי אחר, צריך לזכור ולהשמר שלא

1 ראשה לדרום ופניה למערב. הפהן עומד במזרח
2 ופניו למערב. שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו.²⁰
3 ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית
4 שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, על כל הזאה
5 טבילת אצבע בדם. ושיירי הדם שבאצבע פסולים
6 להזה, לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של
7 פרה.²¹ גמר מלהזות, מקנח את ידיו²² בגופה של
8 פרה ויורד מן המערכה. והצית את האש בעצים
9 קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש
10 בה, והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת האור
11 ברבה²³ ותקרא בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארז ואזוב,
12 אין פחות מטפח²⁴, וצמר צבוע בתולעת משקל
13 חמשה סלעים²⁵. ואומר לעומדים שם: עץ ארז זה?
14 עץ ארז זה? עץ ארז זה? אזוב זה? אזוב זה? אזוב
15 זה? שני תולעת זה? שני תולעת זה? שני תולעת
16 זה? שלש פעמים על כל אחד ואחד. והן אומרין
17 לו: הין! הין! הין! שלש פעמים על כל אחד
18 ואחד. וכל כף למה? לפי שמני ארזים שבעה הן,
19 ומני אזוב ארבעה, והצבוע אדם - יש שצובעין
20 אותו בפואה, ויש שצובעין אותו בלבא, ויש
21 שצובעין אותו בתולעת. והתולעת היא הגרגרים
22 האדמים ביותר הדומים לגרעיני החרובים, והן כמו
23 האוג, ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן.
24 ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים
25 האמורים בתורה. והאזוב האמור בתורה הוא האזוב
26 שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדרות.
27 האזוב והארז והתולעת - שלשתן מעבדין זה את זה.
28 וכורך האזוב עם הארז כלשון של שני ומשליף אל
29 תוף בטנה, שנאמר: והשליף אל תוף שרפת הפרה.
30 ואינו משליף קדם שיצת האור ברבה ולא אחר
31 שתעשה אפר²⁶, ואם השליף - פסולה; שנאמר: אל
32 תוף שרפת - לא קדם שיצת האור ברבה ולא אחר
33 שתעשה אפר. בין שהשליף שלשתן כאחת בין
34 שהשליף זה אחר זה, בין שהשליף לתוף גופה או
35 לתוף שרפתה, בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליף
36 בין שנקרעה בידו או בכלי - כשרה²⁷.

(9) הדינים האמורים בהלכה זו, מקורם במשניות פרה פ"ג, בתוספת פרטים אחדים שיתבארו לקמן. (10) ראה למעלה פ"ב ה"ד. (11) מבאר כיצד מטמאים את הכהן, כשלא היתה אפשרות לטמאו בשרץ. (12) והזקנים לא היו טהורים לפרה. (13) תואר לאדם רום המעלה. (14) שאין בה חורים או קשרים. (15) רחב למטה וצר למעלה. (16) מקומות פתוחים. (17) מתלהבת ומתחזקת. (18) החזית, הצד שמדליקים בו את האש. (19) מין גמי. (20) ביד ולא בכלי. בספרי חוקת פיסקא קכג, אמרו: מצוותה מצוות יד ולא מצוות רגל. (21) במשנתנו כתוב: גמר

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ט"ו שבט – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורגלים, והיכן מקדש, שרפה שלא בעצים, ואם מרבה לה עצים.

יהיה עניין של טומאת מת בו עצמו שבגללו יצטרך להגיע לאפר פרה אדומה.

(על-פי לקו"ש חלק ד' עמוד 1060)

~ נקודות משיחות קודש ~

"...ותשע פרות אדמות נעשו משנצטוו במצוה זו... והעשירות עושה המלך המשיח, מהרה יגלה".

וצריך להבין מדוע מציין הרמב"ם למספר הפרות שנעשו במשך כל הדורות, ומדוע ציין גם לפרה העשירית שיעשה מלך המשיח כמובדלת מכל העניינים והקרבנות של "הנשיא" שבנבואת יחזקאל, והדגיש שיעשנה מלך המשיח. ויש לומר הביאור בזה: על המילים "ויקחו אליך פרה גוי" (שנאמרו למשה דווקא), אמרו חז"ל "שכל הפרות בטילות, ושלך קיימת". ועוד אמרו "לך אני מגלה טעם פרה", "אמר הקב"ה תבוא פרה ותכפר על חטא העגל", וביארו המפרשים את השייכות בין חטא העגל לטהרה מטומאת מת, שלולא חטא העגל לא היתה מיתה אצל בני ישראל כי היתה "חירות ממלאך המות", שהרי במתן תורה פסקה זוהמתן (מחטא עץ הדעת – גורם המיתה) וחזרה עלידי חטא העגל.

עפ"י תובן השייכות של פרה אדומה למשה רבינו, כי יסוד הטהרה של פרה אדומה אינו רק ביטול הטומאה בפועל אלא גם ביטול סיבת הטומאה מעיקרא, היינו ענין המיתה, ולזה צריך את הכח של משה רבינו – הנצחיות – שהרי מעשי משה נצחיים "לא מת משה.... מה להלן עומד ומשמש, אף כאן כו". ולכן הטהרה של כל פרה ופרה צריכה לכח הטהרה שבפרה שעשה משה רבינו.

ובזה יובן גם מה שמרמז הרמב"ם בכתבו על הפרה העשירית, ששלימות הטהרה עלידי פרה אדומה בכלל תהיה רק בפרה שתיעשה בידי מלך המשיח, שאין כפרה גמורה לחטא העגל עד לעתיד-לבוא.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 128)

(29) שם. (30) כל שטח המקדש היה מוקף חומה (חומת הר הבית), לפניו מן החומה היתה גדר מעשה רשת ונקראת סורג, ושטח שלפנים מהסורג בצד מזרח של המקדש ברוחב עשר אמות נקרא "חיל". (31) תוספתא שם. (32) כחכמים במשנה שם פ"ג ו.

פרק רביעי

(1) יבאר אם שוחטים ב' פרות אדומות כאחת, ואם לא רצתה לצאת אם מוציאים אחרת עמה, פרה שנשחטה שלא לשמה או על מנת לאכול מבשרה או מקבל דמה בכלי, אם היזו (שבעה) כהנים כאחת או שלא כיוון כנגד ההיכל או חסר אחת מהמתנות כו', הוציא הדם חוץ ממערכתה או היזו בלילה, ואם שחטה חוץ ממקום שריפתה, שרפה חוץ למערכתה או הפשיטה ואחר-כך שרף ואם חסר או פקע ממנה, אם נפסלת בלינה, ואם שרפה שלא בקידוש ידיים

(2) 'ספרי' חוקת כג.

ב. לא רצתה³ פרה לצאת - אין מוציאים עמה שחטה⁴, שלא יאמרו: שחטה שחטו; ולא אדמה, שלא יאמרו: שחטם שחטו.

(3) פרה, פ"ג מ"ז. (4) כשפרה מתעקשת ואינה רוצה לצאת, לוקחים פרה אחרת הנשמעת למוליכה, ועמה הולכת גם המסרבת.

ג. פרה⁵ שנשחטה שלא לשמה⁶, או שקבל⁷ או שהזה⁸ שלא לשמה, או לשמה ושלם⁹, או שלא לשמה ולשמה, או שנעשית שלא ככהן או במחוסר בגדים¹⁰, או שעשאה בבגדי זהב¹¹ או בבגדי חל - פסולה¹². שחטה על מנת לאכל מבשרה או לשחטה מדמה - פשרה¹³, לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח¹⁴.

(5) שם פ"ד ה"א. (6) בשעת שחיטה אמר שהוא שוחטה לשם אחד הקרבנות, כגון עולה או חטאת. (7) דמה. (8) ראה פ"ג ה"ב. (9) כגון לשם פרה אדומה ולשם עולה. (10) שלא לבש כל ארבעת הבגדים. (11) של כהן גדול. (12) שלא לשמה פסולה, מפני שנקראה חטאת, שנאמר (במדבר יט, יט): "חטאת היא" וחטאת פסולה שלא לשמה. ומחוסר בגדים, בגדי זהב ובגדי חול, למדנו גם כן ב'ספרי' שם פסקה כד מפסוק זה, אולם רבינו בפירושו למשנה כותב שכל זה למדנו ב'גזירה-שוה' מעבודת יום הכיפורים. (13) שם מ"ג. ויש גורסים שם "פסולה". (14) כלומר, שדמה ובשרה אינם קרבים לגבי מזבח. (תמהו רבים, שהרי גם בקרבנות שנאמר בהם "ריח ניחוח" אין מחשבה כזו פוסלת לדעת חכמים – שהלכה כמותם – במשנה זבחים לה, א. ונראה שרבינו מוסיף נימוק זה שכוחו יפה גם לפי דעת רבי אליעזר במשנה שם, שמחשבה כזו פוסלת בקרבנות).

ד. קבל דמה בכלי - פסולה; שנאמר: ולקח אלעזר הפכהן מדמה באצבעו - מצותה מצות יד ולא מצות כלי¹⁵.

(15) 'ספרי' שם, פסקה כג.

ה. הזה בכלי¹⁶ אפלו אחת מהן - הוצאתו פסולה. הזה אחת מהן בשמאלו - פסולה. הזה שבעה כהנים¹⁷ הוציאו כאחד¹⁸ - הוציאו פסולה; זה אחר זה - פשרה¹⁹. הזה ולא כון כנגד ההיכל - פסולה²⁰; שנאמר: אל נכח פני אהל מועד - עד שיכון כנגד ההיכל ויהיה רואהו²¹. וכן אם שחטה או שרפה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ט"ו שבט – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 **שְׁלֹא פִּגְגָּד הֵהִיכַל - פְּסוּלָה; שְׁנֹאֲמָר: וְשָׁחַט אֹתָהּ**
- 2 **לְפָנָיו²².**
- 16 (תוספתא, שם פ"ד ה"א. 17) כל אחד הזה הזאה אחת.
- 18 (בבא בתא. 19) שם. 20) פרה פ"ד מ"ב.
- 21) הכהן יראה את ההיכל בשעה שהוא מזה. 22) לא נתבאר כיצד נלמד ממקרא זה שצריך לשחוט ולשרוף כנגד ההיכל (בגמרא זבחים ק"ג, א - למדו דינים אלה מהיקש מן הזאה).
- 3 **ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? ²³ שֶׁהָזָה או שָׁרַף או שָׁחַט**
- 4 **פִּגְגָּד הֵדְרוֹם או פִּגְגָּד צֶפֶן או שֶׁהָזָה אַחֲרָיו**
- 5 **לְמַקְדָּשׁ; אָבֵל אִם עָמַד בֵּין מִזְרַח וּמַעֲרֵב וּפָנָיו פִּגְגָּד**
- 6 **הֵהִיכַל, אִף עַל פִּי שְׁלֹא בֹוֹן כִּנְגָד [הֵהִיכַל] בְּדִקְדּוּק**
- 7 **- בְּשִׁרְיָה²⁴.**
- 23) שלא כנגד ההיכל, פסולה. 24) כרבא, מנחות כח, א - בפירושה של הברייתא, וכן מתפרשת לדעתו גם משנתנו (פ"ד, ג).
- 8 **ז. חֲסֵרָה אַחַת מִן הַמִּתְנֹת - פְּסוּלָה. טָבֵל שְׁתִּים**
- 9 **וְהָזָה אַחַת - הִזְאָתוֹ פְּסוּלָה. טָבֵל אַחַת וְהָזָה שְׁתִּים,**
- 10 **אִף עַל פִּי שְׁלֹא חָשַׁב הִזְאָה שְׁנִיָּה אֲלֹא טָבֵל וְהָזָה**
- 11 **אַחֶרֶת - הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה²⁶. פִּיצֵד? טָבֵל אֲצַבְעוֹ טְבִילָה**
- 12 **שְׁשִׁית וְהָזָה שְׁשִׁית וּשְׁבִיעִית²⁷, אִף עַל פִּי שְׁחֹזַר**
- 13 **וְטָבֵל אֲצַבְעוֹ וְהָזָה שְׁבִיעִית - הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה. הָזָה**
- 14 **מִטְבִּילָה שְׁבִיעִית [שְׁבִיעִית] וּשְׁמִינִית, אֲפִלּוּ חֹזַר**
- 15 **וְטָבֵל טְבִילָה שְׁמִינִית וְהָזָה שְׁמִינִית - בְּשִׁרְיָה; שְׁפֹל**
- 16 **שְׁמוֹסִיף עַל הַשֹּׁבַע אֵינוֹ פְּלוֹם. וְהוּא שְׁיִהִיָּה זֶה**
- 17 **שְׁהוֹסִיף כֹּהֵן אַחֶר; אָבֵל הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ אִם**
- 18 **הוֹסִיף - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁנִתְעַסַּק בְּדָבָר שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ**
- 19 **בְּשַׁעַת שְׁרִפְתָּהּ.**
- 25) משנה, מנחות כז, א: "שבע הזאות שבפרה מעכבות זו את זו". ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכד, למדו מן הכתוב (במדבר יט, י) "חטאת היא" שאם שינה אחד מכל מעשיה, פסולה. ובגמרא שם מנמק רבא, משום שכתוב בפרה (שם): "חוקת עולם", וכל מקום שנאמר בו לשון חוקה – מעכב. 26) תוספתא, פרה פ"ד, ה"א. ב'קריית ספר' להמבי"ט מנמק, מפני שהתורה קבעה טבילה אחת לכל הזאה ולא שתי טבילות. ודעתו, שבכל הדינים האמורים כאן נפסלה הפרה ולא אותה ההזאה בלבד, והטעם מפני שעשה פעולה שלא לצורך הזאה כשירה. 27) במשנה, שם: "הזה מששית שביעית". ומפרש רבינו, מטבילה ששית הזה גם את השביעית בלי טבילת אצבע בינתיים, והתורה אמרה טבילה לכל הזאה. כל שינוי במעשה פרה מעכב (פוסל אפילו בדיעבד). ראה למעלה הערה כד. במשנתנו מפרש רבינו: ואף-על-פי שהוא שב אחר זה וטבל טבילה שביעית, והזה ממנה הזאה שביעית, הנה זה לא יספיק לפי שהוא כבר פסלה.
- 20 **ח. הוֹצִיא²⁸ אֶת הַדָּם חוּץ מִמַּעַרְכָּתָהּ וְהָזָה²⁹ -**
- 21 **פְּסוּלָה³⁰.**
- 28) תוספתא, שם פ"ג ה"ו. 29) חוץ למערכתה. 30) הפרה נפסלה. ולכתחילה לא יחזיר את הדם לשטח מערכתה על מנת להזות, אבל אם החזיר את הדם למערכתה והזה – כשירה. (בתוספתא זו ישנן כמה גירסאות, וקשה לקבוע את גירסת רבינו).
- 31) **ט. הָזָה³¹ מִדְּמָה בְּלִילָה, אֲפִלּוּ הָזָה שֵׁשׁ הִזְיֹת בַּיּוֹם**
- 32 **וְאַחַת בְּלִילָה - פְּסוּלָה³².**
- 31) תוספתא, שם פ"ד ה"א. 32) כמו בקרבנות, שהתורה קראה לפרה 'חטאת' (במדבר, שם).
- 33) **י. שְׁחָטָה³³ חוּץ מִמְּקוֹם שְׁרִפְתָּהּ, אֲפִלּוּ שְׁחָטָה**
- 34 **לְפָנִים מִן הַחוּמָה³⁴ - פְּסוּלָה.**
- 33) זבחים ק"ב, א. 34) חומת ירושלים. בגמרא שם ק"ג, א - אמרו, שאפשר להעלות על הדעת, שאם הקריב את הפרה למקום מקודש יותר – היא כשירה.
- 35) **י.א. שְׁרִפָּה³⁵ חוּץ מִמַּעַרְכָּה שְׁשִׁיתָה עֲלֶיהָ, או**
- 36 **שְׁחָלְקָה לְשָׁנִים וּשְׁרִפָּה בְּשָׁתִי מַעַרְכוֹת, או שְׁשִׁרְף**
- 37 **שְׁתִּים בְּמַעַרְכָּה אַחַת - פְּסוּלָה³⁶. וְאִם אַחֶר שְׁנַעֲשִׂית**
- 38 **אֶפֶר מִבֵּיא אַחֶרֶת - שׁוֹרֵף עַל גִּבָּהּ³⁷ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.**
- 35) פרה פ"ד מ"ב. שם שנינו: "שרפה חוץ מגיתה". ודעת רבינו שגת ומערכה היינו הך (כסף-משנה), ובפירושו למשנה זבחים ק"ב, א - מפרש: "עצים מסודרים כעין גת במקום ששוחטים אותה בהר המשחה". ונראה שמדובר כשרפה שלא כנגד פתח ההיכל, ופסק כרבי יוחנן (שם ק"ג, א). וכן פירש הברטנורא במשנתנו. (ויש מפרשים, שאפילו נגד פתח ההיכל – פסולה, מפני שצריך לשרפה במקום שחיטתה. על דעתם יתפרש שינוי לשון רבינו מלשון המשנה שבא להשמיענו ש"חוץ מגיתה" שאמרו, הוא לא דווקא, אלא אפילו חוץ ממערכתה – פסולה). 36) כמו בשחיטה, למעלה ה"א, מפני שנאמר "אותה" ודרשו: אותה – לבדה. 37) על גבי הראשונה. תוספתא, שם פ"ד ה"ה.
- 38) **י.ב. הַפְּשִׁיטָה וְנִתְחָה³⁸ וְאַחֶר כֹּף שָׁרַף כֶּלֶה -**
- 39 **בְּשִׁרְיָה³⁹; וְאִם חֲסֵר מִמֶּנָּה כָּלִים, אֲפִלּוּ מִפְּרִשָּׁה⁴⁰ -**
- 40 **פְּסוּלָה⁴¹. פִּקְעָה⁴² מַעוּרָה או מִבְּשָׂרָה, אֲפִלּוּ מִשְׁעָרָה,**
- 41 **כִּזִּית - יַחְזִיר⁴³; וְאִם לֹא הִחְזִיר - פְּסוּלָה. פִּקְעָה חוּץ**
- 42 **לְמַעַרְכָּתָה - מְרַבָּה עָלָיו וְשׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ. פִּקְעָה**
- 43 **מִקְרָנֶיהָ, מְטַלְפֶיהָ או מִפְּרִשָּׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ**
- 44 **לְהִחְזִיר⁴⁴.**
- 38) שם מ"ג. 39) לכתחילה צריך לשרפה כשהיא שלימה (חולין י"א, א) אבל בדיעבד לא נפסלה אם נותחה לפני שריפתה. 40) האוכל המעוכל שבמעיה. 41) כתוב בתורה (שם יט, ה): "את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף". 42) תוספתא, פרה פ"ג ה"ז. 43) בתוספתא שנינו: "פקע מעורה משערה ומבשרה חוץ לגיתה יחזיר, ואם לא החזיר פסול, חוץ ממערכתה הרי זה מרבה עליו ושורפו במקומו". כאן על-כרחנו עלינו לפרש שגת היא חפירה בקרקע, ובה מסודרים מערכת עצים לשרוף עליה את הפרה, והמערכה אינה ממלאה את כל החפירה.

התבואה. (64) שם מ"ד. (65) בתוספתא, פרה פ"ד ה"ו: "לעולם מרבה לה עצים. אמר רבי יהודה, אף כשהיו מרבין לה לא היו מרבין אלא חבילי אזור מפני שאפרו יפה ומרובה". ודעת רבינו שרבי יהודה אינו חולק על תנא-קמא אלא מפרש דבריו, ולפיכך פסק כמותו (כסף-משנה). (66) כלומר, מותר לו עד שתיעשה אפר. (67) אפר מעצים שנשרפו לצרכי חולין.

ואם פקע ונפל חוץ לגת צריך להחזיר ואם לא החזיר פסול, אבל אם פקע ונפל בתוך הגת וחוק מן המערכה מרבה עצים ומרחיב את המערכה עד מקומו ושורפו במקום שנפל. וכן יש להבין גם דברי רבינו כאן. (44) תוספתא, שם.

1 יג. הפרה⁴⁵ אינה נפסלת בלינה. לפיכך, אם נשחטה
2 היום והזהר דמה פהלקתו ונשרפה למחר - פשרה.

(45) תוספתא, שם פ"ד ה"א.

3 יד. שרפה⁴⁶ אונן⁴⁷ או מחסר בפרה⁴⁸ - פשרה⁴⁹.

(46) זבחים יז, ב. (47) אבל ביום מיתת קרוביו (רבינו בפ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ט). ויש אומרים שלפני הקבורה בלבד נקרא אונן. בפ"ב מהל' אבל ה"א, מונה רבינו את הקרובים שאוננים על מיתתם. (48) מצורע, זב וזבה ויולדת מביאים קרבנות אחרי שטבלו והעריב שמשם, ולפני הקרבנות נקראים "מחוסרי כיפורים", (49) ואף-על-פי שהם פסולים בקרבנות, והתורה קראה לפרה - חטאת. והטעם, לפי שאמרה תורה טבול יום כשר בפרה (למעלה פ"א הי"ג) יש ללמוד מזה קל-וחומר להכשיר אונן ומחוסר כיפורים, שטומאתם קלה מטומאת טבול-יום ('תוספות' שם ד"ה שרפה).

4 טו. שרפה⁵⁰ שלא בקדוש⁵¹ ידים ורגלים - פסולה,
5 מפני שמעשיה בעין עבודה⁵². והיכן מקדש⁵³ ידיו
6 ורגליו? בכלי שרת⁵⁴ בפנים⁵⁵. ואם קדש בחוץ
7 ומפלי חל, אפלו במקידה⁵⁶ של חרס - פשר, הואיל
8 וכל מעשיה בחוץ. וכן פשטמבילין את הפהן
9 השורף אחר שטמאין אותו, כמו שבארנו⁵⁷ - אינו
10 צריך לחזור ולקדש⁵⁸, הואיל וכל מעשיה בטבולי
11 יום⁵⁹.

(50) פרה פ"ד מ"א. (51) כהן מחויב לרחוץ ידיו ורגליו לפני שהוא מתחיל בעבודה, ורחיצה זו נקראת "קידוש". (52) עבודת קרבנות. (53) זבחים ב, ב. (54) כלי שנתקדש לצרכי המקדש. (55) בעזרה. (56) כוס קטנה. (בסוף מס' שבת, מפרש רבינו: לוח קטן. מובן שכאן אין לפרש כך). (57) למעלה פ"ג ה"ב. (58) כהן שנטמא וטבל, צריך לקדש. (59) שם כ, א.

12 טז. שרפה⁶⁰ שלא בעצים⁶¹ או בכל עצים⁶², אפלו
13 בקש או בגבבא⁶³ - פשרה. ומצותה⁶⁴ שלא ימנע
14 לה עצים מן הראוי לה, אבל מרבה הוא לה חבילי
15 אזור⁶⁵ ואזור יין בזמן שרפה כדי להרבות את
16 האפר. ויש לו⁶⁶ להרבות עצים בשרפתה עד
17 שתעשה אפר; אבל משתעשה אפר, אם הוסיף בה
18 אפלו עץ אחד - הרי זה כמערב אפר מקלה⁶⁷ באפר
19 הפרה.

(60) פרה פ"ד מ"ג. (61) אלא הצית את גוף הפרה. (62) בכל עצים שהם, אפילו לא מסוגים שנמנו למעלה (פ"ג ה"ב). (63) בהל' שבת תחילת פ"ג, מפרש רבינו: "זבל שדות", ונראה שהתכוון למה שנשאר בקרקע אחר קצירת

20 יז. כל מעשה הפרה⁶⁸ מתחלה ועד סוף אינו אלא
21 ביום, ובזכרי כהנה⁶⁹, והמלאכה פוסלת בה⁷⁰, עד
22 שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר⁷¹, אם פנס
23 אפרה בלינה או שפנסתו אשה או שעשה מלאכה
24 אחרת בשעת פניסתו - הרי זו פשרה⁷². ומנין
25 שאסיפת האפר בכל אדם⁷³ מישראל חוץ מחרש
26 שוטה וקטן⁷⁴? שנאמר⁷⁵: ואסף איש טהור.
27 מפלל⁷⁶ שאינה צריכה כהן. וכאלו אמר: אדם⁷⁷
28 טהור, בין איש בין אשה. ומנין שהמלאכה פוסלת
29 בה⁷⁸? שנאמר: ושחט אתה⁷⁹. מפי השמועה
30 למדו, שלא בא הכתוב אלא ללמד, שאם נתעסק
31 בדבר אחר בשעת שחיטתה - פסלה. ונאמר:
32 ושרף את הפרה לעיניו - שיהיו עיניו בה. ללמד,
33 שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתעשה
34 אפר. וכל העוסק בשרפתה ועשה מלאכה אחרת
35 - פסלה, עד שתעשה אפר.

(68) שם פ"ד מ"ד. (69) משמע שגם שחיטה טעונה כהן, אולם בפ"א מהל' פסולי המוקדשין פסק בפירוש שכשירה בזר. ראה סוף הלכה זו. (70) אם המתעסק בה עשה אז איזו מלאכה שהיא אינה לצורך שריפתה - הפרה פסולה. (71) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (72) במסכת יומא מב, ב. ומג, א - דרשו זה מהמקרא. (73) בין איש ובין אשה. (74) התורה אמרה "והניח", ודרשו חכמים (שם מג, א) מי שיש בו דעה להניח, ואלה אין בהן דעת. (75) נימוק להכשיר בכל אדם. (76) מזה שאמר "איש" ולא "כהן", יוצא ברור שגם זר (לא כהן) כשר. (77) שאם עשה מלאכה אחרת בשעה שהיה עוסק במעשה פרה - נפסלה. (78) כלומר, המילה איש אינה מוציאה את האשה, ופירושה - אדם. בגמרא שם אמרו: "איש" להכשיר את הזר, "טהור" להכשיר את האשה. פירוש: כתוב בתורה (במדבר יט, ט) "ואסף איש טהור את אפר הפרה", המילה "איש" מלמדת שאיסוף אינו צריך כהן, והמילה "טהור" שהיא מיותרת, שהרי נאמר בה (שם, יט) "חטאת היא" וטמא פסול למעשה חטאת, באה ללמד שעל טהרה בלבד הקפידה תורה, אבל לא על המין. (79) שם מב, א - נאמרה דרשה זו לדעת רב, ששחיטת פרה צריכה כהן, אבל לדעת שמואל למדו ממקרא זה ששחיטתה כשירה בזר, ופסול מלאכה נלמד מהכתוב (שם, ה) ושרף את הפרה לעיניו. ותמוה הדבר, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרה כשרה בזר, וכיצד למד ממקרא זה פסול מלאכה? (ונראה לומר בדעת רבינו, שאפשר לדרוש שתי הדרשות מהפסוק הזה, ולפיכך דקדק רבינו והביא כאן רק את קטע הפסוק

לאדם את התיקון וסדר התשובה הראויים לו, צריך למצוא בעצמו עניין דומה בדקות דקות. ועוד, גם מצבו של הזולת צריך שיהיה נוגע לו, כידוע פתגם אדמו"ר הרי"ף על הפסוק מהמגילה "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו", שצריך להרגיש כאילו העניין של חברו קרה לו עצמו.

כך גם בטהרת פרה אדומה, צריך המטהר שתהיה לו שייכות מסוימת למצב של היפך הטהרה, כדי שיוכל לטהר את חברו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר טהרה סימן ח)

(2) לצורך שריפתה ודינו יהיה כעסוק בפרה.

- ב. כל מקום³ שנאמר בתורה בטמאות 'יכבס בגדיו' 15
- לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם 16
- טמאים; אלא ללמד, שכל בגד או כלי שיגע בו 17
- הטמא הזה בשעת חבורו במטמאיו - הרי הן 18
- טמאים. אבל אחר שיפרש ממטמאיו אינו מטמא 19
- בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו 20
- או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא הרי הן 21
- טמאין, והרי הן ראשון לטמאה. וכן זה הנושא הרי 22
- הוא ראשון. פרש ממטמאיו והשליך את הנבלה - 23
- הרי הוא ראשון פמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד 24
- אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא כלים, 25
- כמו שבארנו בתחלת ספר זה. וכן כל פיוצא בנבלה. 26
- וכן כל העוסקין בפרה, אם נגע בבגד או בכלי בשעת 27
- שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין. אבל אחר 28
- שיפרש ממעשיה, אף על פי שעדיין לא טבל, אם 29
- נגע בכלי - אינו מטמאו, מפני שהוא ולד הטמאה. 30
- והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים⁵ 31
- שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא 32
- וטעון טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה. 33

(3) תורת כהנים שמיני פרק ו פרשתא ו: "מנין לעשות שאר כלים כבגדים? תלמוד לומר וטמא". (4) ראשון לטומאה. אדם וכלים הנוגעים באב הטומאה נעשים ולד הטומאה. (5) והוא הדין שאינה מטמאה אוכלים, אלא שכאן המדובר בטומאת אדם וכלים בלבד וסמך על דבריו בהלכה ז.

- ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת במצותה; 34
- אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול 35
- בשחיטתה⁶ - אינה מטמאה בגדים. ארע פסול 36
- בהזיתה - כל העוסק בה לפני פסולה מטמא 37
- בגדים⁷, לאחר פסולה אינו מטמא בגדים. 38

(6) הרי לא נעשה בה כל פעולה כשירה לשם אפר פרה. (7) ואין אנו אומרים הרי פרה זו לא נעשתה כמצוותה ולא תטמא בגדים אפילו לפני פיסולה. וטעמו של דבר, מכיוון שהאדם או הכלים נטמאו, אינם חוזרים לטהרתם בלי טבילה והערב שמש.

- ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר כן 39

"ושחט אותה", שממנו לומדים פסול מלאכה, ומן "לפניו" למדנו, שזר שוחט ואלעזר רואה, כשמואל. נראית לו לרבינו סברת רב, שצריכים לימוד מיוחד להיסח הדעת (פסול מלאכה) בשחיטה וכן גם בשריפה, אבל להלכה פסק כשמואל ששחיטה בזר כשירה, ואין בכך כל סתירה. עי' בגמרא שם).

- יח. שחט⁸⁰ את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה⁸¹ 1
- או נחתכה דלעת עמה - פשרה, שהרי לא נתפון⁸² 2
- למלאכה; אף על פי שהבהמה שנשחטה עמה 3
- פשרה לאכילה⁸³, שאין שחיטת החלין צריכה פונה. 4
- אבל אם נתפון לחתך הדלעת⁸⁴ ונחתכה בשעת 5
- שחיטה - פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה. 6

(80) חולין לב, א. (81) שלא בכוונה, כגון ששחט בסכין ארוכה. (82) עשיית מלאכה פוסלת מפני שמסיח דעתו מן הפרה, ומובן שמלאכה בלי כוונה אין בה היסח הדעת. (83) לפי הגירסה שלפנינו בדברי רבא שם, תלויים שני הדינים זה בזה, אם שחיטת בהמת חולין אינה צריכה כוונה - הפרה פסולה, מהדרשה "ושחט אותה" ולא אותה ואת חבירתה, ואם שחיטת בהמת החולין פסולה - הפרה כשירה, ומתפלא ה'כסף משנה' על רבינו כאן שמכשיר שתיהן (פתגם תלמודי אומר: "מזכי שטרא לבי תרי"), ולא מצא דרך אחרת אלא לשנות את הגירסא בדברי רבא. עיי"ש. (84) וכל-שכן אם נתכוון לשחוט בהמה אחרת.

יום שישי ט"ז שבט ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) יבאר שכל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים, אם אחר שיפרש ממטמאיו מטמא בגדים, והפרה עצמה אם מטמאה, המתעסק בה אחר שהכניסו אפרה, כל הנשרפים מטמאים עד שייעשו אפר, ובאיזה מקום הוא שורף, מאימתי מטמאים בגדים הנושאים פרים ושעירים הנשרפים.

- א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין 7
- בגדים כל זמן עשייתן. שנאמר בשוחט ומשליך עץ 8
- ארו: וכבס בגדיו ורחץ בשרו; ונאמר בשורף: 9
- והשרף אתה וכבס בגדיו; ונאמר: וכבס האסף את 10
- אפר הפרה. מלמד, שכל העוסקין בה מתחלה ועד 11
- סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב שמש 12
- דין תורה. אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא 13
- בגדים מדבריהם, גזרה שמה יזיז בה איכר². 14

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן.... וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה".

וצריך להבין בדברי חז"ל בדברי אומות העולם שמונין את ישראל על מצוה זו: איך יתכן שפרה אדומה תטהר את הטמאין ותטמא את הטהורים. והביאור בזה על-פי הסיפור הידוע שהיה אצל אדמו"ר האמצעי שמסקנתו שכדי לתת

ו. ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר? 32
משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחיתו 33
לעזאזל. 22. אבל אחר שדחה, אם נגע 23 בכלים 34
ובבגדים - טהורים. 24. 35

(21) לעזאזל ביום הכיפורים, ונאמר בו (ויקרא טז, כו): ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה. (22) שהוא דוחה את השעיר מן הצוק (צוק = הר סלעי זקוף). (23) הדוחה. והוא הדין אם נגע לפני דחייתו בשעה שפירש מן השעיר. (24) אבל מטמא אוכלין ומשקין כוולד הטומאה.

ז. הנוגע בפרים ובשעירים הנשרפין עצמן, אפלו 36
אחר שיצא, בין אדם בין פלים, בין אכלין בין 37
משקין? 25 - הכל טהור. וכן אם נגעו בשעיר 38
המשלח עצמו בזמן הולכתו - טהורין. שאין אלו 39
מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד, שנאמר: והשרף 40
אתה יכבס בגדי; אבל הנוגע - טהור. 41

(25) כרב דימי וזבחים קה, א. לפי גירסת הספרים שבידינו (וכן גורס רש"י שם): "צריכים הכשר טומאה ממקום אחר" ורבינו מפרש הדברים כפשוטם, שלדעת חכמים פרים הנשרפים ופרה אדומה אינם מטמאים טומאת אוכלין, אלא אם נגעו בשרץ וכדומה, אבל כל זמן שלא נטמאו אינם מטמאים.

פרק עשירי

יבאר המים שנותנים עליהם אפר פרה מאי זה מקום ממלאים אותם, ובאי זה דבר, הכשרים למלאות המים או לקדש, ואם מילוי וקידוש כשרים בלילה, כלים הכשרים למלאות ולקדש, והמסייע למלאות בדבר המקבל טומאה, המפנה המעיין לתוך הגת וחזר ומילא ממנו בכלי, המים הכשרים למלאות ומי התערובת.

א. המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן 42
אלא בכלי, ומן המענינות או מן הנהרות המושכין; 43
שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי. 44 ונתנית אפר 45
הפרה על המים 46 שנתמלאו הוא הנקרא קדוש, והמים 47
האלו שנתן עליהן האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקדשין, והם שקראן הכתוב מי נדה. 5.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המים שנותנין עליו אפר הפרה אין ממלאין אותו אלא בכלי, שנאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי".

זה ש"אין ממלאין אותן אלא בכלי" הוא לא מפני שאי אפשר לקחת מים ללא דבר שיש לו בית קיבול, אלא שצריך למלאות בכלי שיש בו בית קיבול דווקא. וההוראה מזה, שכל עניין של גילוי והמשכה צריך שיבוא בכלים דווקא, כמבואר בכמה מקומות החשיבות של המשכה בגדרי הטבע.

בנוסף צריכים המים להיות "חיים", וכפירוש הרמב"ם להלן "מים המכזבין פסולין", ואם המים חרובין אפילו פעם בשבע שנים - פסולין".

בחליק האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור. 8. ולא 1
הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים 2
ומן השעירים - הנשרפים מטמא בגדים בשעת 3
שרפתו עד שיעשו אפר. שהרי הוא אומר בפר 4
ושעיר של יום הכיפורים: והשרף אתם יכבס. מפי 5
השמועה למדו, שזה בגין אב 10 לכל הנשרפים שיהיו 6
מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה דברים 7
אמורים? בשלא ארע להן פסול ונשרפו כמציאתן 8
בבית הדשן; 11 אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין 9
שם 12 כפסולי המקדשין, ושורפן טהור. וכן 10
המתעסק בהן 13 משיעשו אפר 14 אינו מטמא בגדים. 11
ואי זהו שורף? זה המסייע בשרפה, כגון המהפך 12
בבשר והמשליך עצים והמהפך באש והחותה 13
גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן; אבל המציאת 14
האור 15 והמסדר את המערכה - טהור. כך למדו מפי 15
השמועה, שהנשוא פרים ושעירים הנשרפין 16
להוציאן לבית הדשן לשרפן - טמא ומטמא בגדים 17
דין תורה כל זמן שהוא עוסק בהולכתו, וטעון 18
טבילה והערב שמש; כמו המשלח את השעיר 19
לעזאזל, שהוא מטמא כל בגד וכל כלי שנוגע בו 20
בכלים שעליו כל זמן שמתעסק בשליחו, שנאמר: 21
והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו. 22

(8) איסוף האפר הוא המעשה האחרון בעיסוק הפרה. (9) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח ושעירי חטאת של ציבור על עוון עבודה זרה. (10) אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ומשמעותה, הדבר שנאמר כאן מחייב גם בכל העניינים הדומים. (11) שמחוץ לחומת ירושלים. (12) אם נפסלו לאחר זריקת דם, ואם נפסלו לפני זריקה שורפים אותם בהר הבית. (13) בפרים ושעירים הנשרפים. (14) ונגמרה מצוותם, שהרי אפרם אינו טעון איסוף כאפר פרה. (15) בעצים.

ה. מאימתי מטמאין בגדים הנשואין פרים ושעירים 23
הנשרפים? משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה. נשואם 24
במוטות ויצאו מקצת הנשואים חוץ לחומת העזרה 25
והאחרונים לא יצאו - אלו שיצאו מטמאין בגדים, 26
ואלו שעדיין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. 27
יצאו וחרור 16 לעזרה - הנשואין בעזרה 17 טהור 18 עד 28
שיצא בהן. היה עומד חוץ לעזרה 19 ומושף אותם 29
משם מאחר שחרורו 20, הואיל וכבר יצאו לחוץ והרי 30
זה המושכם בחוץ - הרי הוא ספק טמא. 31

(16) הפרים. (17) באו אנשים אחרים והתחילו לנושאים. (18) ואין אנו אומרים הפרים כבר יצאו ולפיכך הם מטמאים את כל המטפל בהם. וטעמו של דבר, לפי שנאמר (במדבר יט, ז), "ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה", משמע שהוא נמצא מחוץ למחנה, ואלה הלא עודם בעזרה. (19) האנשים האחרים שבאו להוציא שנית את הפרים. (20) הפרים.

מדמה מילוי והזאה לקידוש. (16) רפס בקר מיובש. (17) ואף-על-פי שלגבי טומאה אין דינם ככלי. (18) כלי שנשבר ונשאר בית קיבול בדופן שבור. (19) כלי חרס לשאוב בו יין מן הגת, ובשוליו מבחוץ יש לו בית קיבול (ויש מפרשים, גומא בשולי הכלי בפנים). (20) אם יש בה בית קיבול, מפני שחור זה אינו משמש לקבלת משקין אלא לתחוב בו אצבע ולהוציא את המגופה מן החבית. (21) בכף היר. (22) כחכמים שם במשנה. (23) שחצב בית קיבול בסלע המחובר לקרקע, ונופלים בו מי מעיינות (רבינו כותב שם: "אם יהיה בו חפירה". אולם אין הבדל בין חפירה טבעית ובין חצובה בידי אדם). (24) יוצרי כלי חרס גובלים בתחילה תבנית ביצה מטיט, ויש לה בית קיבול, ולאחר מכאן נותנים לה התבנית הרצויה להם. ביצת היוצרים היא איפוא חומר גלמי, ואף-על-פי-כן מותר לקדש בה מפני שהיא כבר כלי (שם משנה ו).

ד. שולי כלי עץ²⁵ וכלי זכוכית וכלי עץ²⁶ - אין מקדשין בהן עד שישוּף אותן ויתקנם ויעשם כלים²⁷ בפגי עצמן²⁸. וכן מגופה שהתקנה²⁹ להיות כלי - מקדשין בה. וביצת הנעמית³⁰ פשרה לקדש בה³¹, ואין צריך לומר שפשרה למלאת בה ולהזות³² ומנה³³.

(25) תוספתא שם פ"ה ה"ו. שולי כלים שיש להם בית קיבול מבחוץ. (26) אבל אם הפך את הכלי ושוליו למעלה - אין מקדשים בהם. (27) תוספתא שם, לפי גירסת הר"ש והגר"א. (28) של בת היענה, שהיא גדולה וקליפתה קשה כאבן, ומתקנים ממנה כלים. (29) תוספתא שם. (30) עיקר הדין שצריכים כלי, נאמר בתורה גבי קידוש: "ונתן עליו מים חיים אל כלי". ומילוי והזאה למדנו מקידוש, ולפיכך הכשר לקידוש, ברור שהוא כשר גם למילוי והזאה.

ה. כלי³⁴ שחברו בארץ או בסלע³⁵, אפלו חברו בסיד - מקדשין בו³⁶ ומזין ממנו. עשה עטרה³⁷ של טיט סביב לכלי³⁸, והמים שפסקי צפין עד שהלכו³⁹ לעטרה: אם נטלת העטרה עם הכלי⁴⁰ - הרי המים שבתוכה פשרים, שהרי הן בכלי אדמה⁴¹; ואם לאו - הרי הן כמי שהקיף עטרה של טיט בסלע או על הארץ ומלא אותה מים, שהן פסולין מפני שאינן בכלי.

(31) משנה שם פ"ה, ז. (32) מחובר לקרקע מימי בראשית. (33) הכלי לא נתבטל לגבי האדמה או הסלע. (34) שם. (35) רבינו במשנה אומר, שהמדובר בכלי שחברו לסלע שבבבא הראשונה. וכן גם משמעות לשונו כאן בסוף ההלכה, ומפרש, שהקיף את כל הכלי בעטרה של טיט ושפתה עודפת על שפת הכלי. נראה כוונתו שהעטרה מרוחקת קצת מן הכלי, ונוצר חלול בינה ובין הכלי והיא מחוברת לשולי הכלי, וכשהמים עוברים על שפת הכלי הם נשפכים לחלול. (36) שהגיעו לעטרה אחרי שעברו על שפת הכלי. (37) ואינה מתפוררת ולא נשארת במקומה.

ובזה ההוראה היא שעבודת היהודי צריכה רצף תמידיות וקביעות, שאם לא כן - מורה הדבר שאין זה באופן של אמת לאמתו. ויתירה מכך, צריך שתהיה בעבודתו בעילוי אחר עילוי עד להליכה האמיתית שהיא עילוי שלא בערך לדרגתו הקודמת, עד כדי כך שמבטל לגמרי את דרגתו הקודמת, כפי שמצינו ברבי זירא ש"שב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה" כדי לבוא לעילוי של תלמוד ירושלמי שהוא באין-ערור. וכמבואר ששכחה זו אינה של הלימוד עצמו ח"ו אלא של דרך הלימוד של תלמוד בבלי.

(על-פי יין מלכות' ספר טהרה סימן ט)

(2) אבל מי בורות שניקו פסולים. (3) מקרא זה מלמדנו שני הדינים: א. שאין ממלאים אלא בכלים; ב. מי בורות פסולים. "מים חיים" פירושו מי מעיינות או נהרות מושכים. (4) בתוספתא פרה פ"ה ה"ב, שנינו: "נתן את האפר ואחר-כך נתן את המים, פסול". ובגמרא סוטה טז, ב מפורש הטעם, מפני שכתבה תורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים צריכים להגיע ישר לכלי, בלי הפסק אפר ביניהם. (5) במדבר יט, ט.

ב. הכל פשרים⁶ למלאת המים, חוץ מחרש שוטה וקטן⁷; והכל פשרין לקדש⁸, חוץ מחרש שוטה וקטן⁹. ואין ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי, ואין מזין אלא מפלי¹⁰. והמלוי והקדוש פשרין פלילה¹¹, אבל אין מזין ואין טובלין¹² אלא ביום¹³. וכל היום פשר להזאה ולטבילה¹⁴.

(6) אפילו אשה. רבינו מדמה מילוי לאיסוף האפר (ראה פ"ד הי"ז). (7) ראה פ"ב ה"ז, ובהערות שם. (8) לתת האפר על המים. (9) פרה פ"ה, מ"ד, כתנא-קמא. (10) ידים פ"א מ"ב. (11) תוספתא פרה פ"ד ה"ו. (12) את האזוב במי חטאת, כדי להזות על הטמא. (13) פרה פ"ב מ"א. והטעם, מפני שכתבה תורה (שם, יט): "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וכו'". וטבילת אזוב למדנו בהיקש מהזאה, משום שנאמר: וטבל . . . והזה (רבינו בפירושו למשנה שם). (14) הכסף-משנה רושם מקור הדין במשנה מגילה כ, ב. לא התכוון למה שנאמר במשנה "הזאה", שהרי שם הכוונה להזאת דם קרבנות, אלא למה שאמרו: זה הכלל, כל שמצוותו ביום, כשר כל היום.

ג. בכל הכלים ממלאין ומזין ומקדשין¹⁵, אפלו בכלי גללים¹⁶ וכלי אבנים וכלי אדמה¹⁷ ובספינה. ואחד כלי חרס ואחד כל הכלים. אבל אין ממלאין ואין מקדשין ולא מזין בדפנות הכלים¹⁸, ולא בשולי המחץ¹⁹, ולא במגופת החבית²⁰, ולא בחפניו²¹, ולא בכיצת התרנגולת²², ולא בשקת שפסלע²³. אבל ביצת היוצרים²⁴ פשרה, מפני שהיא כלי אדמה.

(15) בפרה פ"ה מ"ה, שנינו: "בכל הכלים מקדשים". ורבינו

(38) שאינו קשור בסלע (הר"ש פירש שהמדובר בסלע תלוש, וכן פירוש הברטנורא).

- 1 ו. פלי חרס³⁹ שנקב בכונס משקה⁴⁰ - אין ממלאין ומקדשין בו; אבל אם נקב במוציא משקה⁴¹ - מקדשין בו.

(39) מימרא של רבא, במסכת שבת צה, ב. (40) אם יכניסו את המקום המנוקב למשקין, ייכנסו דרך הנקב. (41) המשקה שבתוך הכלי המנוקב יוצא דרך הנקב, אבל המשקין אינם נכנסים דרכו. מובן ששיעור זה הוא פחות מכונס משקה. [רבינו כאן וגם רבא שם, לא פירשו באיזה משקה אמרו. ברור שיש נקב שמוציא מים ואינו מוציא שמן. ונראה שהכוונה למים].

- 2 ז. פלי שנקב⁴² מלמטה⁴³ וסתמו בסמרטוטין - פסול, שהמים שבו אינן על עגול הפלי⁴⁴ אלא על הפקק⁴⁵. הנה נקוב מן הצד ופקקו - הרי זה פשוט⁴⁶ למלאת ולקדש ולהזות ממנו.

(42) פרה פ"ה מ"ז. (43) בשוליים. (44) סתם כלים, עגולים הם. (45) הכלי אינו מחזיק את המים, ולולא הפקק היו נשפכים. (46) פירוש, החלק שלמטה מן הנקב, והוא הדין כשלא סתם את הנקב. ונקט "פקקו", משום הרישא בנקוב מלמטה, שאפילו פקקו - פסול (כן פירוש הרא"ש והגר"א במשנה).

- 3 ח. הזולף מים⁴⁷ מן המעין בידיו וברגליו⁴⁸ ויבחרים⁴⁹ ונתן לתוף לחבית - פסולין⁵⁰, מפני שלא נתמלאו בקלי. נתן את החבית⁵¹ במים ודחק המים בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית - הרי אלו פסולין⁵². וכן אם שקעו במים כדי שיעברו המים ויעלו וישפכו לחבית - פסולין. ואם עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז⁵³ - הרי המים פשוטים. זה הכלל: דבר שהוא מקבל טמאה, אם סיע בו המים כדי שילאו הפלי - המים פסולין; ואם סיע בדבר שאינו מקבל טמאה - פשוטים.

(47) תוספתא פרה פ"ו ה"ב. (48) שואב את המים בידיים או ברגליים. (49) שברי כלי חרס. (50) כך גורס רבינו בתוספתא, ולא כגירסא שבספרים שלנו. ואפשר גם לפרש שהעמיד ידיו או רגליו במקום המעין או הנהר המושך, והפנה את זרם המים לחבית. (51) פרה פ"ו מ"ד. (52) מפני שנכנסו לחבית באמצעות או בסיוע דבר המקבל טומאה. (53) שניהם אינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה.

- 4 ט. המפנה⁵⁴ המעין לתוף הגת או לתוף הגבא⁵⁵, ויחזר ומלא בכלי מאותו הגבא או הגת - פסולין; שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעין בקלי בתחלה.

(54) שם מ"ה. רבינו שם מפרש, שהשקיע ידו במעין, ועלו המים ונשפכו לתוך הגת. והר"ש פירש שעשה חריץ מן

המעין עד הגת, וזרמו מים לתוכו ואחר-כך סתם את החריץ. (55) בור קטן לא עמוק, מלשון "כמשק גבים שוקק" בישיעה לג, ד (הר"ש).

- 5 י. הים⁵⁶ הגדול⁵⁷ - במקוה⁵⁸, ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקדוש. וכל הנהרות⁵⁹ פסולין⁶⁰ לקדש מהן מי חטאת. ושאר הימים⁶¹ - כמעין⁶².

(56) שם פ"ח מ"ח. (57) הכוונה לים התיכון ולאוקיינוס (תפארת ישראל). (58) שנאמר (בראשית א, י): "ולמקוה המים קרא ימים", ולפיכך אף-על-פי שמימי חוזרים ושבים (ובגמרא חולין סז, א קורא להם "נובעים") פסולים לקדש מגזירת הכתוב. (59) שיש עליהם חשש תערובות של מים פסולים. (60) תוספתא פרה פ"ט ה"א. [גירסת הגר"א בתוספתא: "כשרות", וכנראה גם בדברי רבינו הוא גורס כך, בהסתמך על דבריו בהלכה א, שכל הנהרות המושכים כשרים]. אבל נהרות שאין בהם חשש תערובות, כתב רבינו למעלה בהלכה א שהם כשרים. (61) הקטנים, כגון כנרת וחולה. (62) כשרים לקידוש.

- 6 יא. והמים הנגררין⁶³ משאר הימים⁶⁴, והן הנקראין זוחלין - פסולין⁶⁵. והזוחלין מן המעין - הרי הם כמעין וכשרים⁶⁶.

(63) עוברים את שפת הים ונמשכים ונקווים בגומות. (64) וכל-שכן הנגררים מים הגדול. (65) לחטאת, כר' יוסי במשנה שם. ואפשר שגם ר' יהודה מודה שזוחלים פסולים גם בשאר ימים. (66) מקוואות פ"ה מ"ה, "הזוחלין כמעין".

- 7 יב. מים⁶⁷ המפנין⁶⁸ והמכזבין⁶⁹ - פסולין. ואלו הן המפנין: המלוחים או הפושרים⁷⁰. והמכזבים הם המענינות שפעמים מקררים⁷¹ ופעמים חרביין ויבשין. אפלו היו חרביין פעם אחת לשבע שנים - פסולין. אבל אם היו חרביין בשני בצרת⁷² או לשנים רבות יתר משבע, או שהיו מימיהן פעמים מרביין ופעמים מועטין ואינן חרביין - הרי אלו פשוטים. ומעין היוצא בתחלה⁷³ - פשוט⁷⁴, ואינו צריך לבדק שמה יצא.

(67) פרה פ"ח מ"ט. (68) שהם מזיקים לגוף. (69) כלשון "אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח, יא). לקמן יבואר. (70) מעין שמימיו מלוחים מטבעם או חמים, הם הנקראים "מוכים". (71) מוציאים מים, מלשון: "כחקיר בו מימיה" (ירמיה ו, ז). (72) עצירת גשמים יוצאת מן הכלל. (73) מעין חדש, ואין אנו יודעים אם יכזב או לא. (74) כחכמים בתוספתא פרה פ"ט ה"ב.

- 8 יג. מי בצים⁷⁵ ומי הירדן ומי הירמוף - פסולין, מפני שהן מי התערובות⁷⁶. ואלו הן מי התערובות: מים פשוטים לקדוש שנתערבו במים פסולין - אין ממלאין מתערבת שניהם; אבל מים פשוטים שנתערבו במים פשוטים, כגון מימי שתי המענינות שנתערבו ונמשכו - ממלאין מהן⁷⁷.

- 75) משנה יור שם. פירוש, מים שנמצאים שמקומות מרעה שמעורב בהם טיט רך. (76) מעורבים בהם מים פסולים. (77) ולא גזרו על תערובת כשרים משום תערובת פסול. כחכמים שם.
- 1 יד. המים⁷⁸ שְׁנִשְׁתַּנּוּ⁷⁹ שְׁנוּיִין מַחֲמַת עֶצְמָן⁸⁰ -
2 בְּשִׁרְיָן.
- 3 טו. בְּאֵר⁸¹ שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָה חֲרִסִּית אוֹ אֲדָמָה וְנִעְשׂוּ
4 מִימֶיהָ עֲבוּרִין⁸² - מְמַלָּא מִמֶּנָּה וְאֵין צְרִיךְ
5 לְהַמְתִּיךָ⁸³. נֶפֶל לְתוֹכָה שֶׁטָּף⁸⁴ שֶׁל מִימֵי גְשָׁמִים⁸⁵ -
6 יִמְתִּיךְ עַד שֶׁתִּצְלֵם⁸⁶.
- 81) שהוא מעיין. (82) על-ידי עליית אבק וחול מקרקע הבאר (רבינו בפירושו שם). (83) עד שקיעת החול, שהחול הבא מקרקעית המעיין, אינו פוסל. כר' עקיבא שם. (84) תוספתא שם פ"ט ה"ב. (85) ונשתנה מראה מי הבאר (הגר"א שם). (86) שיחזרו המים לצלילותם הקודמת. חרסית ואדמה אינם מתערבים כל-כך במים, ולפיכך אין צריך להמתין. אבל מי גשמים מתערבים ונשתנו המים שלא מחמת עצמם. שנינו בתוספתא: הכול שווים (אין אדם חולק על זה) בבאר שירד לתוכה שטף של מי גשמים שצריך להמתין.
- 7 טז. אִמְתָּ⁸⁷ הַמִּים⁸⁸ הַבָּאָה מִרְחוֹק, הוֹאִיל וְתַחֲלָתָהּ
8 מִן הַמַּעֲיָן - בְּשֶׁרָה לְמַלְאֵת מִמֶּנָּה. וּבִלְבָד שִׁישְׁמֶרְנָה
9 שְׁלֹא יִפְסְקָנָה אֲדָם⁸⁹, וְנִמְצָא מְמַלָּא מִן הַמִּים
10 שֶׁפְּסָקוּ תַּחֲלָתָן מִן הַמַּעֲיָן, שֶׁהֵן פְּסוּלִין.
- 87) שם במשנה. (88) חריץ עמוק בקרקע, ומי מעיין מושכים בו. (89) "אדם" לאו דווקא, אפילו תיפסק מאלוה, נפסלו המים שנשארו בחלק האמה שאינו מחובר למעיין. פסק כנתא-קמא, שצריכה שמירה.
- פֶּרֶק שְׁבִיעִי
- 1 יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזיה ומילוי, הממלא בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשותות ונמלך, שלשל הדלי ונפסק החבל מיידו, ומים שמלאם לחטאת ואח"כ נמלך.
- 11 א. הַמְּלֹאכָה פּוֹסְלָת² בְּמִים קֹדֶם שִׁתְּקַדְשׁוּ³, וְאִינָהּ
12 פּוֹסְלָת בַּהֲזָאָה. וְדִבְרִים אֵלּוּ הֵן דִּבְרֵי קִבְלָה⁴. בִּיצֵד?
13 הַמְּמַלָּא מִים לְקִדּוּשׁ וְנִתְעַסַּק בְּמְלֹאכָה אַחֶרֶת בְּשַׁעַת
14 הַמַּלּוּי, אוֹ בְּשַׁעַת הוֹלֶכֶת הַמִּים שֶׁמְמַלָּא, אוֹ בַּעַת
15 שֶׁמַּעְרָה אוֹתָן מְקַלֵּי אֶל פְּלִי⁵ - פְּסָלָן. לְעוֹלָם
16 הַמְּלֹאכָה פּוֹסְלָת בְּמִים עַד שֶׁיִּטְטִיל לָהֶן אֶת הָאָפֶר.
- 2) משנה, פרה פ"ד, ד. (3) לפני נתינת האפר עליהם. (4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב'ספרי' חוקת, פסקה קכד - שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מנין (שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה", כבר הם מי נדה. ובמשנתנו מפרש רבינו שלמדנו מים מפרה, ששניהם נכללו באותו פסוק, ואות "ל" של "למי נדה" משמעותה, שהאדם חושב לעשותם מי נדה, ואחרי נתינת האפר כבר נעשו מי נדה, ואין הכתוב מדבר בהם. (נתבאר כבר, שהדינים שאינם יוצאים מפשוטו של הכתוב, אלא ע"י דרשה נוטה מהפשוט, דינים מקובלים הם, ומקובל גם לדרוש כך את הכתוב, ולפיכך אומר רבינו כאן: "וברי קבלה" אף-על-פי שנדרשים ב'ספרי' מן הכתוב). (5) מהכלי ששאב בו את המים מהמעין, לכלי שבו יתן את האפר על המים.
- 22 ב. הַשֶּׁכֶר⁶ פּוֹסֵל בְּקִדּוּשׁ וּבַהֲזָאָה⁷, וְאִינוּ פּוֹסֵל
23 בְּמַלּוּי⁸. בִּיצֵד? הַנּוֹטֵל שֶׁכָּרוּ לְקַדֵּשׁ מִי חֲטָאֵת אוֹ
24 לְהִזּוֹת מֶהֶן - הֲרִי אוֹתָן הַמִּים כְּמִי הַמַּעְרָה⁹ וְהָאָפֶר
25 כְּאָפֶר מִקְלָה¹⁰ שְׁאִינוּ פְּלוּם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שֶׁכָּר
26 לְמַלְאֵת הַמִּים אוֹ לְהוֹלִיכֵן. וּמִקְדָּשִׁין אוֹתָן בַּחֲנֹם,
27 וּמִזֶּה מֶהֶן הַמִּזֶּה בַּחֲנֹם. הִיָּה הַמְּקַדֵּשׁ אוֹ הַמִּזֶּה זָקָן¹¹
28 שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהִלָּךְ עַל רִגְלָיו, וְכָא הִטְמֵא וּבִקֵּשׁ
29 מִמֶּנּוּ לְהִלָּךְ עִמּוֹ בְּמָקוֹם רְחוֹק לְקַדֵּשׁ אוֹ לְהִזּוֹת -
30 הֲרִי זֶה מִרְפִּיבּוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן שֶׁכָּרוּ כְּפוֹעֵל בְּטֵל
31 שֶׁבְּטֵל מְאוּתָה מְלֹאכָה שֶׁבְּטֵלוּ מִמֶּנָּה¹². וְכֵן אִם הִיָּה
32 כֹּהֵן, וְהִיָּה טָמֵא¹³ בְּטָמְאָה הַמוֹנְעֶתוּ מִלְּאָכֵל
33 תְּרוּמָתוֹ¹⁴ בַּעַת שֶׁיִּלָּךְ עִמּוֹ לְהִזּוֹת אוֹ לְקַדֵּשׁ - הֲרִי
34 זֶה מְאֻכָּלִי וּמִשְׁקָהוּ וְסִכּוֹ¹⁵; וְאִם בְּטֵלוּ מְמַלְאכָה -
35 נּוֹתֵן לוֹ שֶׁכָּרוּ כְּפוֹעֵל בְּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה. שֶׁכָּל
36 אֵלּוּ הַדְּבָרִים אֵינֶן שֶׁכָּר שֶׁנִּשְׁתַּכַּר בְּקִדּוּשׁ אוֹ בַּהֲזָאָה,
37 שֶׁהֲרִי לֹא הָרִוּיחַ פְּלוּם וְלֹא נוֹטֵל אֶלָּא כְּנֶגֶד מֶה
38 שֶׁהִפְסִיד.
- 6) משנה, בכורות כט, א. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמנכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טומאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה שמותרת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם

31 שְׁהָרִי לְקִדּוּשׁ אֶחָד מִלֶּאֱזָן³¹, וְאִם עַל פִּי שְׁנֵימֶלֶךְ
32 עָלֶיהָ לְקִדּוּשָׁה חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין³² - הָרִי לֹא קִדֵּשׁ הוּא
33 אֶלָּא אַחֲרָי³³ קִדֵּשׁ לוֹ.

(22) שם מ"א. (23) שכל אחד יקדש את חביתו. (24) וגם לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25) הראשונות נפסלו לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26) והאחרות נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין קידושין. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק. (27) המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת בפני עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המלויים שאחריהן, כמו שנתבאר למעלה. (28) והממלא מסתלק מכל הענין, הרי השני בא במקומו, וכאילו הוא מילאן (רבינו בפירושו למשנתנו). (29) ואם כן, השני אין לו כל השתדלות במעשה המילוי, והראשון שמילא אינו עושה כל מלאכה. (30) כמו בחמישה שמילאו. (31) נימוק למה לא נפסלו ארבעה הראשונים. (32) ואמרנו שבנמלך, כשרה הראשונה בלבד. (33) שלא מילא, ואינו פוסל את המלויים של אדם אחר.

ו. הַרְוָה³⁴ לְמִלֵּאת מַיִם לְקִדְשׁ וַמַּיִם אַחֲרֵיהֶם
35 לְצִרְכֵּיהֶם³⁵ - מִמֵּלֵא אֶת שֵׁל צִרְכֵּיהֶם תִּחְלֶה, וְקוֹשֶׁרֶן³⁶
36 וְטוֹעֵנָן לְאַחֲרָיו, וְאַחֲרֵי כֵן מִמֵּלֵא אֶת שֵׁל חֲטָאֵת,
37 כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַסֵּק בְּמִלֵּאכָה³⁷ אַחֲרֵי הַמַּלּוּי³⁸, וְנוֹתֵנָם
38 לְפָנָיו³⁹ וְהוֹלֵךְ.

(34) שם מ"ה. (35) צרכים פרטיים. (36) בזמנם היו ממלאים מים בנודות של עור, וקושרים את פיהם בחבל וכדומה, כדי שלא יישפכו. (37) מילוי המים לצרכיו הפרטיים. (38) של מי חטאת. (39) ואם נתן את מי החטאת לאחריו - פסולים, לפי שכתבה תורה (במדבר יט, ט): "למשמרת", משמע שצריך לשומרם, ואם הם מאחוריו אינו יכול לשמרן שמירה מעולה (נראה שפסולים מדרבנן, ומדאורייתא מספיקה השמירה גם כשהמים מאחוריו. ראה לקמן פ"י ה"ד).

ז. שְׁנֵימֶלֶךְ⁴⁰ שֶׁהָיוּ מִמֵּלֵאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעִצְמוֹ
40 וְהַגְבִּיהוּ זֶה עַל זֶה⁴¹ וְנִטְלָה זֶה לְזֶה קוֹץ מִקְדּוֹ אוֹ מִגּוֹפּוֹ
41 בְּשִׁעַת מְלֹאוֹ⁴²: אִם מִלֵּאוֹ שְׁנֵיהֶם לְקִדּוּשׁ אֶחָד⁴³ -
42 הַמַּיִם כְּשֵׁרִים⁴⁴; וְאִם מִלֵּאוֹ לְקִדֵּשׁ כָּל אֶחָד לְעִצְמוֹ -
43 זֶה שֶׁהַגְבִּיָּה אוֹ הוֹצִיא אֶת הַקּוֹץ פֶּסֶל מִיָּמִיו⁴⁵.

(40) שם מ"א. (41) עזרו זה לזה בהגבהת החביות. (42) והקוץ התחוב מפריע לו בעבודת המילוי. (43) לערב את המים וליתן את האפר על המים המעורבים. (44) מפני שכל המלאכות היו לצורך המילוי האחד. (45) מפני שעשה מלאכה בשעת המילוי שלא לצורך המילוי שלו.

ח. הַשּׁוֹאֵל⁴⁶ חֶבֶל לְמִלֵּאת בּוֹ וּמִלֵּא, וְנִטְלָה הַחֶבֶל
44 בְּיָדוֹ וּמִיָּמִיו עַל כֶּתְפוֹ, וּפָגַע בְּפַעֲלִים⁴⁷ בְּדִרְכּוֹ וְנָתַן
45 לָהֶן אֶת הַחֶבֶל כְּשֶׁהוּא מֵהֵלֶךְ - כְּשֵׁרִין⁴⁸. וְאִם יָצָא
46

בשמן (מלשונו - שהיא גם לשון המשנה - משמע שמאכילהו ומשקהו חנים, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי (תרומה).

ג. הַמִּמֵּלֵא¹⁶ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מִלֵּאכָה בְּיָדוֹ
1 הָאַחֶרֶת, אוֹ הַמִּמֵּלֵא לוֹ וּלְאַחֶר, אוֹ שְׁמֵלֵא לְשְׁנֵיהֶם
2 בְּאַחַת¹⁷ - שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין; שְׁהַמַּלּוּי מִלֵּאכָה, וְנִמְצָא
3 כָּל מַלּוּי מְשֻׁנֵּיהֶם כְּאִלּוּ עָשָׂה עִמּוֹ מִלֵּאכָה אַחֶרֶת.
4 וַיִּכְבֶּר הַיָּדָעֲנִי, שְׁהַמִּלֵּאכָה פּוֹסְלָת בְּמַלּוּי, בֵּין שְׁמֵלֵא
5 לְעִצְמוֹ בֵּין שְׁמֵלֵא לְאַחֲרֵים.
6

(16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר בה"ד.

ד. הַמִּמֵּלֵא¹⁸ לְאַחֲרֵים, אֶפְלוּ מִלֵּא אֶלֶף חֲבִיתוֹת זֹ
7 אַחֶר זֹ לְאֶלֶף בְּנֵי אָדָם¹⁹ - כָּלֶן כְּשֵׁרִים, וְכָל אֶחָד
8 מֵהֶן נֹטֵל הַמַּיִם שְׁלֹו וּמִקְדֵּשֶׁן. מִלֵּא לְעִצְמוֹ חֲבִית
9 אַחֶר חֲבִית: אִם נִתְּפֹן לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיתוֹת לְכָלִי אֶחָד
10 וּלְהַשְׁלִיךְ עָלֶיהֶן אֶת הָאֵפֶר וּמִקְדֵּשֶׁן קִדּוּשׁ אֶחָד -
11 כָּלֶן כְּשֵׁרִים, שֶׁהַכָּל מַלּוּי אֶחָד הוּא²⁰; אֲבָל אִם
12 נִתְּפֹן לְקִדֵּשׁ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּפָנֶי עִצְמָה - כָּלֶן
13 פְּסוּלִין חוּץ מִן הָאַחֲרֹנָה; שֶׁהָרִאשׁוֹנָה נִפְסְלָת
14 בְּמִלֵּאכָה שֶׁעָשָׂה קִדֵּשׁ שְׁיִקְדֵּשׁ, וְהוּא מַלּוּי הַשְּׁנֵינִי,
15 וְכֵן הַשְּׁנֵינִי נִפְסְלָת בְּמַלּוּי הַשְּׁלִישִׁית, וְאִין כְּשֵׁרָה
16 אֶלָּא אַחֲרֹנָה²¹.
17

(18) רבינו בפירושו למ"א שם, כותב שדין זה התבאר בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ז ה"ד) ומנמק את ההבדל בין לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין המלויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19) משמע, שאם מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו). (20) והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול. (21) שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

ה. חֲמִשָּׁה²² שְׁמֵלֵאוֹ חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקִדְשׁ חֲמִשָּׁה
18 קִדּוּשִׁים²³, כְּגוֹן שִׁישְׁלִיף הָאֵפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
19 בְּפָנֶי עִצְמָה, וְנִמְלְכוּ לְעִרְבֹן וּלְקִדְשׁ כָּלֶן קִדּוּשׁ
20 אֶחָד, אוֹ שְׁמֵלֵאוֹם לְקִדְשׁ קִדּוּשׁ אֶחָד וְנִמְלְכוּ
21 לְקִדְשׁ חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - כָּלֶן כְּשֵׁרִין, שְׁהָרִי לֹא
22 נִתְּעַסֵּק הַמִּמֵּלֵא בְּמַלּוּי אַחֲרָי²⁴. אֲבָל הַיָּחִיד שְׁמֵלֵא
23 חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקִדְשֶׁם חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין, אִם עַל פִּי
24 שְׁחֹזר וְנִמְלֵךְ לְקִדְשׁ קִדּוּשׁ אֶחָד - אִין כְּשֵׁר אֶלָּא
25 אַחֲרֹנָן²⁵. מִלֵּאֵן לְקִדְשֶׁם קִדּוּשׁ אֶחָד וְנִמְלֵךְ לְקִדְשׁ
26 חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - אִין כְּשֵׁר אֶלָּא זֶה שֶׁקִּדֵּשׁ
27 בְּתַחֲלָה²⁶. וְכֵן אִם אָמַר לְאַחֲרָי²⁷: קִדֵּשׁ לִי²⁸ אֶת אֵלּוֹ
28 - אִין כְּשֵׁר אֶלָּא זֹ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה מִהֶן בְּתַחֲלָה. אֲבָל
29 אִם אָמַר לוֹ: קִדֵּשׁ לִי²⁹ אֶת אֵלּוֹ - הָרִי כָּלֶן כְּשֵׁרִין³⁰;
30

1 מן הדרך כדי להוליך החבל לפעלים - פסל את
2 המים.⁴⁹

(46) שם מ"ו. (47) שהשאלו את החבל. (48) הולכת החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49) ההליכה שלא לצורך המים - פוסלת.

3 ט. מי שהיה ממלא⁵⁰ ומשליך החבל שמלא בו על
4 הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ⁵¹ על ידו - פסול⁵².
5 ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו - המים פשרים.

(50) שם מ"ז. (51) כרך אותו סביב ידו. (52) אפשר היה לו לכרוך על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת החבל על הקרקע.

6 י. הממלא⁵³ ונותן לחבית⁵⁴ עד שימלאנה מים,
7 והצניע את החבית⁵⁵ שלא תשבר⁵⁶ בשעה שהיה
8 ממלא, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה⁵⁷ למלאה
9 בה - פשר, שזה מצרך המלוי הוא. אבל אם
10 הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את הקידוש⁵⁸ -
11 פסל, שהרי עשה מלאכה שאינה לצרך המלוי⁵⁹.
12 וכן הממלא ונותן לשקת, ופנה חרסית מן השקת
13 בשעת מלוי: אם בשביל שתחזיק מים רבים -
14 בשרים, שהרי זו צרך המלוי; ואם בשביל שלא
15 יהיו התרסיס מעקבין אותו בשעה שהוא זולף⁶⁰ את
16 המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך חבית גדולה על שתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

17 יא. הממלא⁶¹ דלי לשקות, ונמלך וחשב עליו למי
18 חטאת: אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב -
19 מערה⁶² ואינו צריך לנגב⁶³; ואם משהגיע הדלי
20 למים חשב - מערה וצריך לנגב⁶⁴ ואחר כך ימלא
21 בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל מידו⁶⁵, אם
22 עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה ואינו
23 צריך לנגב⁶⁶. נמלך והוא עודה בתוך המים⁶⁷ וחשב
24 עליו למי חטאת - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁸. מים
25 שמלאן למי חטאת⁶⁹, ואחר שנתמלא⁷⁰ חשב עליהן
26 לשקותן - פשיטה את הכלי לשקות פסל המים⁷¹,
27 אף על פי שלא שתה מהן כלום.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות,

וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציאו. (68) ה'כסף משנה' גורס "וצריך לנגב". אולם אפשר לקיים גירסתנו: "ואינו צריך לנגב", וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתיה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לבדה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שמא ימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

יום ש"ק י"ז שבט ה'תשפ"א

פרק שמיני

(1) יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך לקדש מה עושה.

א. מי שהיו מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה²
28 לאחרים, או שדן דין, או שחלצה בפניו³ או מאנה⁴,
29 או שהראה לאחרים את הדרך⁵, או שהרג⁶ נחש או
30 עקרב, או נטל אכלין מן השוק להצניעם - הרי
31 המים פסולין, שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן
32 האפר על המים. אבל אם נטל האכלין לאכלן
33 ואכלן פשהו מהלך, או שהרג נחש או עקרב
34 המעצבין אותו⁷ - הרי המים פשרים, שזה מצרך
35 הולכת המים⁸. זה הכלל: כל דבר שהוא משום
36 מלאכה שעשהו קדם מתן האפר, בין עמד בין לא
37 עמד - פסל; ודבר שאינו משום מלאכה: אם לא
38 עמד - בשרים, ואם עמד - פסל. היה מהלך במים
39 ופרץ בשעת הלוכו מקום שילך בו, אף על פי
40 שפרץ על מנת לגדיר⁹ - פשרים¹⁰; ואם גדר קדם
41

21) שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה. [והר"ש מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. (22) חבירו לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. (23) ולפיכך אף על פי שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת. (24) בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב. עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על המים.

ד. המקדש לעצמו ולאחר באחת - שלו פסול, 23
שהרי נפסלו המים של עצמו 25 בעסק שנתעסק 24
בקדוש חברו. אבל אם קדש לשנים באחת - שניהם 25
פשוטין, שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים. 26

(25) לפני נתינת האפר.

ה. הממלא לעצמו בשתי ידיו 26 באחת: בקדוש 27
אחד - פסול, בשני קדושים - פשוטין. 27 קדש לעצמו 28
בשתי ידיו באחת: בקדוש אחד 28 - פשוטין, 29 בשני 29
קדושים 30 - פסולין. 31 מלא וקדש בשתי ידיו באחת 30
לעצמו 32 - שניהן פסולין. 33 מלא לאחר בשתי ידיו 31
באחת: בקדוש אחד - פשוטין, בשני קדושים - 32
פסולין. 34 קדש לאחר בשתי ידיו באחת, בין בקדוש 33
אחד בין בשני קדושים - שניהן פשוטין. 35 מלא 34
וקדש בשתי ידיו באחת לאחר - המלוי פסול. 36 35
וקדוש פשוטין. 37 זה הכלל: כל מלוי שעשה עמו 36
מלאכה, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחר - 37
פסול. וכל מים שנתמלאו בהלכתו ועשה מלאכה 38
קדם שיתן את האפר: אם היו המים שלו - הרי הן 39
פסולין, ואם היו של אחר - פשוטין. וכל דבר 40
שבידו 38 ועשה מלאכה, בין שיש שם שומר שאינו 41
עושה מלאכה בין שאין [שם] שומר - פסול. 39 42
ודבר שאינו בידו ועשה מלאכה: אם יש [שם] 43
שומר - לא פסול. 40, אם אין שם שומר - פסול. 44

26) שתי חביות. (27) הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד - כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי אפילו מלא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה - שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין אנו יודעים איזו חבית קדמה. (28) הטיל אפר בשתי ידיו לחבית אחת. (29) מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת קימעה קימעה. (30) הטיל אפר לשתי חביות כאחת. (31) שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה), שלעצמו פוסל הקידוש את המילוי]. (32) מילא חבית וקידש חבית שמילאה קודם. (33) שמא קדם מילוי השנייה לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה,

1 שיתן האפר - פסולין. 11. וכן אם קצה 12 פרות לאכל, 1
אף על פי שכוונתו להקצות 13 את השאר 14 - פשוטין; 2
ואם הקצה קדם מתן האפר - פסול. 3

(2) בענייני איסור והיתר. (3) השתתף כדיין בסידור החליצה. (4) קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבבלי זה והנישונין בטלים. (5) עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. (6) אפילו אגב הילוך וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין להצניעם". מפני ששני אלה הם מלאכה ממש פסולים אפילו לא עמד. (7) אינו יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. (8) נראה שרבינו מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד. (9) כשיחזור בלי מי חטאת. (10) הפירצה היא לצורך הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את הפירצה. (11) אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם מרוטנבורג בפירושו למשנה). (12) קצץ. (13) לקצוץ ויש מפרשים לשטוח לייבוש. (14) את הפירות שנשאר על העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב להקצות אותם אחר כן. (15) שמלאכה זו אינה לצורך האכילה ממש.

ב. היה אוכל בפעולת הולכת המים והותיר, וזרק מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת המקצה 16: אם נתפסן שלא יאבדו הפרות - הרי המים פסולין, שהרי עשה מלאכה; ואם זרקן לפי שאין לו צורך בהן - הרי המים פשוטין. הממלא מים לקדשן ומסרן לאחר לשמן, ועשו הפעלים מלאכה - לא נפסלו המים, שהרי מסרן לשומר; ואם עשה השומר מלאכה - פסול, שהרי הן ברשותו והוא נקנס פחת הפעלים. היו שנים שומרין את המים ועשה אחד מהן מלאכה - המים פשוטין, שהרי השני משמר; חזר הראשון 17 לשומר 18 ועמד השני ועשה מלאכה - המים פשוטין, 19 עד שיעשו כל השומרין מלאכה באחת. 20

(16) מחצלת שיש לה לבזבז ונותנים בה תאנים לייבשן. (17) אחר שעשה מלאכה. (18) בעשיית מלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזר לשמור". (19) אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה. (20) אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. המקדש באחת ידו ועשה מלאכה בשנייה: אם לעצמו קדש - פסול, שהרי עשה מלאכה קדם מתן אפר במים 21; ואם לחברו קדש - המים פשוטין, שאין זה פוסל מימיו של חברו 22 במלאכה שעשה; שאין המלאכה פוסלת בקדוש 23 אלא במים, והוא 24 שיהיה העושה השומר או הפעלים. 22

21 שְׁזָקָה אֶת הַכֶּלִי⁵⁰ בְּאֶרֶץ קָדֶם שִׁישְׁלִיף הָאֶפֶר לְמִים -
22 פָּסַל הַמִּים⁵¹; אָכַל הָאֶפֶר בְּשֶׁר לְקַדֵּשׁ בּוֹ מִים
23 אֲחֵרִים. זָקָה אֶת הַכֶּלִי שִׁישׁ בּוֹ הָאֶפֶר בִּידּוֹ כְּדֵי שְׁלֹא
24 יִתְפַּזֵּר⁵² - בְּשָׂרִים, מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר; שְׁהָרִי אִם
25 הֵנִיחוּ בְּאֶרֶץ - פָּסַל, וְאִם כִּפְּהוּ - פָּסַל⁵³. וְנָטַל אֶת
26 הָאֶפֶר וְרָאָה שֶׁהוּא מְרַבָּה וְהַחֲזִיר מִמֶּנּוּ⁵⁴ - בְּשָׂר⁵⁵.
27 נָתַן הָאֶפֶר עַל הַמִּים וְרָאָה שֶׁהוּא מְרַבָּה וְנָטַל מִמֶּנּוּ
28 לְקַדֵּשׁ מִים אֲחֵרִים - בְּשָׂר⁵⁶. קָרְסָם⁵⁷ עָלָה זֵית לַחֲתוֹת
29 בּוֹ הָאֶפֶר⁵⁸; אִם בְּשָׂבִיל שְׁלֹא יִחְזִיק אֶפֶר הַרְבֵּה⁵⁹ -
30 פָּסַל⁶⁰, וְאִם בְּשָׂבִיל שִׁיכָּנַס הָאֶפֶר בְּכֵל⁶¹ - בְּשָׂר⁶².

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתינת האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שפופרת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתינתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה: בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתינת האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים. (60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפזר האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקתות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשתותם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

31 א. פִּיצֵד מְקַדְשִׁין² אֶת הַמִּים בְּאֶפֶר הַפֶּרָה? נוֹתֵן אֶת
32 הַמִּים שְׁנֹתֵמְלָאוֹ לְשֵׁם מִי חֲטָאת בְּכֵלִי, וְנוֹתֵן אֶפֶר
33 עַל פְּנֵי הַמִּים כְּדֵי שִׁירָאָה עַל פְּנֵי הַמִּים, אֵף עַל פִּי
34 שֶׁהִיא חֲבִית גְּדוֹלָה מְלֵאָה מִמֶּנּוּ³, וּמַעֲרֵב הַכֹּל. וְאִם
35 נָתַן הָאֶפֶר תַּחֲלָה וְאַחֵר כָּף נָתַן עָלָיו הַמִּים - פָּסַל⁴.
36 וּמֵהוּ זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְנָתַן עָלָיו⁵ מִים חַיִּים? כְּדֵי
37 לַעֲרֹב אֶת הָאֶפֶר בְּמִים⁶.

והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34) במילוי אין הברל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35) כמו קידוש לשניים כאחת בהלכה ד. (36) שמא קדם לו הקידוש. (37) שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר בהלכה ג. (38) אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו. (39) פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת). (40) מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים, והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41) בשעת עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

1 ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרּוֹ: קִדַּשׁ לִי וְאֶקְדֵּשׁ לָךְ, וְקִדְּשׁוּ זֶה
2 לָזֶה - הָרָאוּשׁוֹן בְּשָׂר, וְהַשְּׂנִי פָּסוּל, שְׁהָרִי קִדַּשׁ
3 בְּשֶׁכָּר⁴². אָמַר לוֹ: מֵלֵא לִי וְאֶמְלֵא לָךְ, וּמְלֵאוּ זֶה
4 לָזֶה - הָרָאוּשׁוֹן פָּסוּל, הוֹאִיל וּכְנוֹתוֹ שִׁימְלֵא לוֹ
5 חֲבֵרּוֹ חֲלָף מִלּוֹי זֶה, הָרִי זֶה בְּמִמְלֵא לוֹ וּלְאַחֲרֵי⁴³
6 שֶׁהֵן פָּסוּלִין⁴⁴; וְהַשְּׂנִי בְּשָׂר, שֶׁהַמִּלּוֹי בְּשֶׁכָּר מֵתָר,
7 וְהָרִי לֹא עָשָׂה מְלָאכָה אַחֵר שֶׁמְלֵא, וְאֵין בְּכְנוֹתוֹ
8 מִלּוֹי אַחֲרָי⁴⁵.

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא יקבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתינת האפר במים שלו.

9 ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרּוֹ: קִדַּשׁ לִי וְאֶמְלֵא לָךְ - שְׁגִיְהֵן
10 בְּשָׂרִין; שֶׁהַמְלָאכָה אֵינָה פּוֹסְלֶת הַקִּדּוּשׁ⁴⁶, וְהַמִּלּוֹי
11 בְּשֶׁכָּר מֵתָר. מֵלֵא לִי וְאֶקְדֵּשׁ לָךְ - שְׁגִיְהֵן פָּסוּלִין.
12 זֶה שֶׁמְלֵא בַּתַּחֲלָה פָּסוּל - שְׁהָרִי הוּא בְּמִמְלֵא
13 וּמְקַדֵּשׁ בְּאַחֲת⁴⁷, וּפָסַל הַמִּים בְּמְלָאכָה; וְזֶה שֶׁקִּדַּשׁ
14 בְּאַחֲרֵינָה פָּסוּל - שְׁהָרִי קִדַּשׁ בְּשֶׁכָּר, וּכְאֵלוֹ הַחֲזִיר
15 חוֹב שְׁעָלָיו.

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

16 ח. הַהוּלָף לְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה נוֹטֵל אֶת הַמִּפְתָּח וּפּוֹתֵחַ
17 לְהוֹצִיא הָאֶפֶר, וְנוֹטֵל קֶרֶדֶם אִם צָרִיף לְחַפֵּר בּוֹ אֶפֶר
18 הַפֶּרָה, וְנוֹטֵל סֵלָם וּמוֹלִיף מִמֶּקוֹם לְמִקוֹם לְהִבְיֵא
19 הָאֶפֶר, וּכְשָׂר⁴⁸. וְאִם מְשַׁנְטֵל הָאֶפֶר לְקַדֵּשׁ בּוֹ כִּפְּהוּ
20 הַכֶּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ הָאֶפֶר אוֹ שֶׁהִגִּיף⁴⁹ אֶת הַדֵּלֶת אוֹ

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על המים..." כו"ל.

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בעניין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתינת המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללותו הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ עלידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פי-זה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסל". ויש לומר שכיון שהדין הוא שגם המים שנותן בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתינת המים בכלי. ועוד יש לומר שגם עניין ה'רצוא' (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול - 'שוב' (מים), והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן יא)

(2) סוטה טז, ב. (3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. (4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. (5) ומשמע שנותן המים על האפר. (6) אחר נתינת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

ב. המקדש צריך שיתפנוץ ויתן האפר בידו על המים; וישאמר: ולקחו לטמא - עד שיהיה מתפנוץ לקדוש ולמלאי ולהזהר. אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים, או שנטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואחר כך נפל למים - הרי זה פסול¹⁰.

(7) תוספתא פ"ו ה"ג. (8) ולקחו לטמא, משמע שהלקיחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. (9) משנה פרה פ"ו, מ"א. (10) מפני שנאמר "ולקחו... ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ג. קדש¹¹ פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי אחר - לא נמקדשו. הנה האפר¹² צף על פני המים וכנס ממנו מלמעלה¹³ וקדש בו מים אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שניה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפילו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

(11) זבחים צג, ב. (12) פרה פ"ו מ"ב. (13) אפר שלא נרטב במים. (14) כחכמים, שם. (15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. כלי קטן¹⁶ שהיה בתוך כלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - גיון שנתן האפר במים שפכלי הגדול נתקדשו כל המים שבבתוך הכלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים כלן מערבין.

(16) שם משנה ג.

ה. הנה ספוג¹⁷ בתוך המים בעת שנתן האפר - הרי המים שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי¹⁸. כיצד יעשה? זולף את כל המים עד שפגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג, אף על פי שהמים צפין על גביו כל שהיה¹⁹ - פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין²⁰ ומתערבין במים הכשרין. נפל ספוג לתוך המים המקדשין - נוטלי²¹ וסוחטו חוץ לכלי, והמים שפכלי פשרין²².

(17) שם. (18) והתורה אמרה: אל כלי. (19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. (20) ע"י לחץ קל. (21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמה יצאו מים ע"י סחיטה קלה. (22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גורו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימוק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשפכו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

ו. שתי²³ שקתות²⁴ שבאבן²⁵ אחת שנתן את האפר לתוך אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין. ואם היו נקובות זו לזו²⁶ כשפופרת הנוד²⁷, או שהיו המים צפין על גביהן²⁸ אפילו בקלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין²⁹.

(23) משנה שם פ"ה, ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נותנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יזלפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות (אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. (28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. (29) מפני שהן ככלי אחד.

ז. שתי אבנים³⁰ שהקיפן זו לזו ועשאן שקת³¹, וכן

16 הַטְּבִילוֹ לְאַסֹּף בּוֹ מִיָּמִים מְקַדְּשִׁין - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף
17 צָרִיד לִנְגַב.⁴⁸

(44) שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני שמשתמשים בהם למי חטאת. (45) שאינם מים חיים. ראה למעלה פ"ו. (46) כדי להעביר את לחלוחית המים הפסולים שעל דופני הכלי. (47) ואף-על-פי שצריכים מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלחלוחית כמו במים פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו לשם מילוי (תפארת ישראל). (48) מפני שתערובת מים שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

18 י. קְרוּיָה⁴⁹ שֶׁהַטְּבִילָה בְּמִים הָרְאוּיִין לְקִדְּשׁ⁵⁰ -
19 מְקַדְּשִׁין בָּהֶּן⁵¹; אֲבָל אֵין אוֹסְפִין לְתוֹכָהּ מִי חֲטָאת⁵²,
20 מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים שֶׁהַטְּבִילָה בָּהֶן נִבְלָעִים בְּתוֹכָהּ וְיוֹצְאִין
21 וּמִתְעַרְבִין בְּמִי חֲטָאת וּפּוֹסְלִין אוֹתָהּ. נִטְמָאת
22 וְהַטְּבִילוּהָ - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן⁵³, שֶׁהַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִין
23 הַנִּבְלָעִין בְּגוֹפָהּ יֵצְאוּ וְיִתְעַרְבוּ בְּמִים שֶׁמְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ
24 בְּתוֹכָהּ.

(49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשארה הקליפה העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי, נבלעים בה מים ונפלטם ממנה (שם מ"ג). (50) במשניות שבידינו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש". ורבינו גורס "הראויים". (51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטם לתוך המים העומדים לקידוש. אבל אם הטבילה במים שאינם ראויים לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדין ניגוב). (52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. (53) בטומאה החמירו יותר (כסף-משנה).

25 יא. מִיָּמִים מְקַדְּשִׁין⁵⁴ שֶׁנִּפְל לְתוֹכָהּ שְׁקָצִים וְרִמָּשִׁים
26 וְנִתְבַּקְּעוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהֶן⁵⁵ - פְּסוּלִין⁵⁶. אֲפֹלוּ
27 הֵיוּ יִבְשִׁים⁵⁷ בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הַנִּמְלָה וְהַדִּירָה וְהַכֶּנֶּה
28 שֶׁבִּתְבוּאָה. נִפְל לְתוֹכָהּ חֲפוּשִׁין⁵⁸, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
29 נִתְבַּקְּעוּ וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהֶן - הֵרִי הַמִּים פְּסוּלִין,
30 מִפְּנֵי שֶׁהֵיא בְּשׂוּפָפֶתָּהּ⁵⁹ וְהַמִּים נִכְנָסִין בְּתוֹכָהּ
31 וְיוֹצְאִין מִתּוֹכָהּ עִם הַלֶּחֶה שֶׁבָּהּ.

(54) שם פ"ט מ"ב. (55) של המים, ואף-על-פי שלא נתבקעו. (56) שינוי מראה המים מוכיח שנפלטת לתוכם ליחותם של בעלי החיים. (57) מטבעם, ועורם קשה. (58) תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים דקות. (59) פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמעץ ישר.

32 יב. מִיָּמִים מְקַדְּשִׁין⁶⁰ שֶׁשִּׁתָּת מֵהֵן בְּהֵמָה אוֹ חֵיה -
33 פְּסוּלִין⁶¹. וְכֵן כָּל הַעוֹפוֹת - פְּסוּלִין; חוּץ מִן הַיּוֹנָה,
34 מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מוֹצֵצָתָהּ⁶² וְאֵין רִיר יוֹצֵא מִפִּיהָ וּמִתְעַרֵּב
35 בְּמִים. וְכֵן כָּל הַשְּׂרָצִים⁶³ שֶׁשִּׁתּוֹ - אֵינָן פּוֹסְלִין; חוּץ
36 מִן הַחֲלָדָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְלַקֶּחֶת בְּלִשׁוֹנָהּ, וְנִמְצָאת
37 הַלֶּחֶה יוֹצֵאָה מִפִּיהָ לַמִּים.

1 שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת³², וְכֵן שִׁקָּת שֶׁנִּחְלָקָהּ, וְנָתַן אֶפֶר בְּחֻלָּק
2 אֶחָד מֵהֶן - הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶן³³ אֵינָן מְקַדְּשִׁין³⁴. וְאִם
3 חֲבָרָן בְּסִיד אוֹ בְּגַפְסִים³⁵ וְהֵם יְכוּלוֹת לְהִנָּטֵל בְּאֶחָת
4 הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶן מְקַדְּשִׁין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתייהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד החרין שביניהן. והמדובר כשחיברן בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). (34) מפני שמקום החרין משתייך גם לחצייה השני של השוקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחרין. (35) בהרבה לשונות לועזיות - גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

5 ח. מִיָּמִים מְקַדְּשִׁין³⁷ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶן מִים אֲחֵרִים כָּל
6 שְׁהוּא, אֲפֹלוּ מִיָּמִים שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְקִדְּשׁ - הֵרִי אֵלוּ
7 פְּסוּלִין³⁸. וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָן טַל³⁹ - הֵרִי אֵלוּ
8 פְּסוּלִין. נִפְל לְתוֹכָן מִשְׁקִין⁴⁰ וּמִי פְרוֹת - יַעֲרָה הַכֹּל,
9 וְצָרִיד לִנְגַב הַכֹּלִי וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לְתוֹכּוֹ מִיָּמִים מְקַדְּשִׁין
10 אֲחֵרִים. נִפְל לְתוֹכָן דִּי קוֹמוֹס⁴¹ וְנִקְנָנְתוּם⁴² וְכָל
11 דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם - יַעֲרָה וְאֵין צָרִיד לִנְגַב⁴³; שְׁאֵם
12 יִשְׁאָר שֶׁם דָּבָר הָרוֹשֵׁם, הֵרִי הוּא נֶרְאָה.

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"י ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "ניחנה בחמה והטל עולה". (40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כך. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). (41) שורף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשארו רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשארו צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

13 ט. הַמְּטְבִיל⁴⁴ כָּלִי לְחֲטָאת בְּמִים שְׁאֵינָן רְאוּיִין
14 לְקִדְּשׁ⁴⁵ - צָרִיד לִנְגַב⁴⁶ וְאַחֵר כֶּף יִקְדֹּשׁ בּוֹ. הַטְּבִילוֹ
15 בְּמִים הָרְאוּיִין לְקִדְּשׁ - אֵינּוּ צָרִיד לִנְגַב⁴⁷. וְאִם

(79) שם פ"ז מ"י. (80) טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.
 יח. שנים⁸¹ שהיו שומרים את המים ונטמא אחד
 מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני⁸². טהר
 וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן
 ברשותו של ראשון⁸³. נטמאו שניהן כאחת - המים
 פסולין⁸⁴.

(81) שם פ"ח מ"א. (82) השני שומר עליהם. (83) שחזר
 לטהרתו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים
 נתבאר למעלה (פ"ח ה"ב)].

פרק עשירי

(1) יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו
 המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו
 ואם מוליכם ממקום למקום, אם יולכים בנהר ובספינה,
 ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחוריו, מי חטאת
 ששקלם במשקל, ומי הוא כשר לחזות, המזה וזה שמוין
 עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הזייה.
 א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שהיה הוא
 עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד.
 וכן ממלא אדם בכלי ומערה מקלי לכלי³ ומקדש
 בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מקלי לכלי
 ומזה מקלי אחר.

(2) יומא מג, א. (3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע
 בכמה משניות במס' פרה.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל
 זמן שירצה ואין בך כלום, ומוליכן ממקום למקום
 ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת
 שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים
 ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו,
 ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם
 אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר
 לעיר. פעם אחת⁶ הולכו כלי שהיה בו מי חטאת
 בספינה בירדן, ונמצא כזית מן המים בקרקע
 הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין
 הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת
 בנהר ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא
 יעמד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני. אבל
 עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ ובירדו אפר פרה
 או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן
 טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא
 נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו.
 (6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה,
 שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקיבא "שלא גזרו
 אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם.
 (9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת
 האפר.

(60) שם מ"ג. (61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים
 מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). (62) כשהיא שותה,
 פותחת את פיה קימעה ומוצצת. (63) שמונת השרצים
 האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה)
 והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

1 יג. מי חטאת⁶⁴ שנשתנו מראיהן⁶⁵ מחמת עצמן -
 2 פשרים; נשתנו מחמת עצמן⁶⁶ - פסולין. הגליון⁶⁷
 3 וחזרו ונמוחו - פשרים⁶⁸. אפלו ונמוחו⁶⁹ בחמה.
 4 אבל אם המהן באיר - פסולין.

(64) מים מקודשים ומי חטאת היינו הך, אלא שרבינו נקט
 לשונם של המקורות שמהם שאב. (65) תוספתא פרה פ"ט
 ה"ה. (66) עשן מעכיר את המים. (67) קרשו מפני הקור.
 (68) שם. (69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח
 מאליו.

5 יד. אפר חטאת⁷⁰ שנשתנו מראיו מחמת עצמו או
 6 מחמת עצמן - פשרין⁷¹. נשתנו מחמת אבק, או שנפלו
 7 לתוכו סיד או גפסים, או שנתערב בו אפר מקלה⁷²
 8 כל שהוא - הרי זה פסול.

(70) שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר.
 (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.

9 טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותות - לא פסול,
 10 עד שישתה מהן⁷⁴. ואם שפף מן הכלי לתוך גרונו
 11 ולא נגעה שפתו במים שפפלי - לא פסול⁷⁵.

(73) משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר'
 יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח
 דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה
 פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה
 למעלה סוף פ"ז דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים
 שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא
 לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי,
 וחשב על הכשון של המים שישארו.

12 טז. כלי⁷⁶ שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה ובא
 13 ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו
 14 טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסול בודאי.
 15 הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה
 16 החלדה⁷⁷ לשנות ממנו או שירד לו טל בלילה -
 17 פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש פאן שתי
 18 ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם
 19 תמצא לומר אדם גלה, שמא היה טהור⁷⁸ לחטאת
 20 או לא.

(76) שם פ"א מ"א. (77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה
 ה"ב). (78) ושני ספקות להתיר - מותר בין באיסור והיתר,
 ובין בטומאה וטהרה.

21 יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש
 22 לטמא לשמן - הרי אלו פסולין⁸⁰.

למעלה פ"א הי"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של
ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.
ו. הפל פשרין²⁰ להזות, חוץ מאשה וטמטום
ואנדרוינוס²¹ [נחרש שוטה] וקטן שאין בו דעת²²;
אכל קטן שיש בו דעת - פשר להזות. והערל פשר
להזות, שאין הערל טמא. קטן שיש בו דעת שהזה
והאשה מסעדתו²³, כגון שאחזה לו המים בידו -
הזאתו פשרה, ובלבד שלא תאחז בידו בפשעת הזאה.
והאשה בידו בפשעת הזאתו - פסולה.

(20 פרה פ"ב מ"י. (21 שהם ספק אשה. (22 במשנה:
"ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב,
שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים
ולאיסוף אפר. ומוכן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי
הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומזה יוצא, שבאיסוף
ומילוי ששינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן",
פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב) במשנה ג
שם, וראה קושייתו מברייא יומא שם)). (23 שם.

ז. המזה צריך לכוון ולהזות על הטמא לטהרו²⁴;
ואם הזה שלא בכונה - הזאתו פסולה. אבל זה
שמזין עליו²⁵ אינו צריך בונה, אלא מזין על האדם
לדעתו ושלא לדעתו. המתכונן להזות²⁶ לפניו והזה
לאחוריו, לאחוריו והזה לפניו - הזיתו פסולה²⁷.
נתכונן להזות לפניו והזה לצדדין של פניו - הזיתו
פשרה²⁸.

(24 'ספרי' זוטא: "וזהו הטהור על הטמא" (שם, יט) ולא
בזמן שלא נתכוון לטמא. (25 שם מ"ב. (26 במשנה,
שם. (27 מפני שלא התכוון להזאה זו. (28 הצדדים של
פניו, דינם כפניו.

ח. המזה²⁹ אינו צריך טבילה³⁰ לכל הזיה, אלא
טובל את האזוב ומזה הזיה אחר הזיה עד שיגמרו
המים³¹. ומזה הזיה אחת על כמה בני אדם או על
כמה בלים כאחת, אפלו מאה. כל שנגע בו מן
המים כל שהוא - טהור³², והוא שיתכונן המזה
להזות עליו. טבל את האזוב³³ ונתכונן להזות על
דבר שמקבל טמאה³⁴ או על האדם³⁵, והזה מאותה
טבילה על דבר שאינו מקבל טמאה או על הבהמה,
אם נשארו מים באזוב - אינו צריך לחזר
ולהטביל³⁶, אלא מזה מן השאר על האדם או על
הבלים הטמאים, שהרי תחלת טבילתו פשרה
היתה³⁷. אבל אם טבל את האזוב להזות על דבר
שאינו מקבל טמאה או על הבהמה, והזה על האדם
או על הפלי הטמא - הזיתו פסולה³⁸, עד שיתחזר
ויטבל פעם שניה ויתכונן להזות על האדם או על
דבר המקבל טמאה.

(29 שם. (30 טבילת אזוב במי חטאת. (31 שבאזוב.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰
ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על
המים המקדשין ועל האפר בנהר.

(10 משמינו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את
הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול,
ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייא:
"אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים.

ד. המוליד מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים
שנתקדשו¹², לא יפשיל הפלי לאחוריו אלא לפניו.
שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמורין -
הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות -
נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.

(11 שם, פ"ז, מ"ו. (12 בבא זו הוסיף רבינו מדעתו
בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם
שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו,
אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבאר כבר שיטת
הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת
המים. ומכיוון ששינו, שמלאכה אינה פוסלת מים
מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג
כאן על דברי רבינו. (13 השמירה היא אמנם מדאורייתא,
אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו -
גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר, ולא
החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

ה. מי חטאת ששקלן¹⁴ במשקל¹⁵: אם הסיח דעתו
- פסולין¹⁶, ואם לאו - פשרין. אבל אם שקל דברים
אחרים במי חטאת, הואיל ועשאן משקלת -
פסולין¹⁷, שאין זו משמרת¹⁸. כל אלו הטהורים
שממלאין או שמקדשין או שמזין, וכן כל הפלים
שממלאין ומקדשין מהם ושמזין מהן, אם היו
טבולי יום, אף על פי שלא העריב שמשן - הרי
אלו פשרים¹⁹; שכל מעשה הפרה והמלוי והקדוש
וההזה פשר בטבול יום, כמו שבארנו. ומפני
הצדוקין מטמאין את כל פלי שטף ומטבילין אותו
ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

(14 גיטין נג, א"ב. (15 כדי לדעת משקל המים, מסקנת
הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו -
כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים
משקלות בכף המאזנים. (16 מפני שהיסח הדעת פוסל גם
במים המקודשים. (17 בגמרא שם אמרו "בגופם",
פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו
"בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים
אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה 'חזון
איש' ו'אור שמח'). (18 והתורה אמרה (במדבר יט, ט)
"למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם
פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה
פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת
עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט). (19 נתבאר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(39) פרה, שם. (40) מן האזוב. (41) הטבילה בכוונה לא נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטבל... והזה", אבל המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו מקבל טומאה, לא נפסלו המים שנשארו באזוב, ואם נטפו לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזוב ולהזות. **י. מי חטאת⁴² שנתמעטו - טובל בהן אפילו ראשי גבעולין⁴³ ומזה, ובלבד שלא יספג⁴⁴. צלוחית⁴⁵ שפיה צר - טובל ומעלה פדרכ⁴⁶ ומזה, ואינו צריך להזהר שמא יגע בצדי הפלי⁴⁷ בפעם שנייה.**

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזוב. (44) שלא יקנח מדופני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו). (45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם טיפות מים אגב הוצאת האזוב בפעם הקודמת, ועכשיו יעלה האזוב את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה (רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

(32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג. (34) כלים. מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה 'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה, שכתבה "אדם" בבבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם יש באזוב ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה, צריך לפרש מה ששנינו: "אם יש באזוב", הכוונה אפילו נשארו מים באזוב. ראה גירסת 'רבינו חננאל' ביומא יז, א. ופירושו. וראה רש"י שם).

ט. הטביל³⁹ את האזוב ונתפון להזות על דבר שאינו מקבל טמאה - המים המנטפים⁴⁰ פשרין⁴¹. לפיכך, אם נטפו בפלי וחזר והטביל בהן את האזוב ככונה להזות על דבר המקבל טמאה - היתו פשרה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז שבט ה'תשפ"א

(3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב באחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות. (5) "תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת", וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחצוצרות.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל פיצד? עפ"ם²¹ שבאו לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהם מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם גזרה, אפילו במצוה קלה - הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתעניין, אכל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן.

(6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירם על דתם) לבבל, גזר תעניתא".

ד. על התרחב פיצד? אפילו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה עפ"ם עם עפ"ם ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה ומתעניין עליה. שנאמר: וחרב לא תעבר בארצכם - מפלל שראית המלחמה - צרה⁷.

(7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו".

ה. ועל הדבר. אי זו היא דבר? עיר שיש בה חמש

יום ראשון י"א שבט ה'תשפ"א

הלכות תעניות

פרק שני

(1) נתבאר בו, על אלו צרות מתעניין. ונזכרו בו פרטי הצרות אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים, ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בענינם. ולזה נתיחד לה שני פרקים אחרים.

א. אלו הן הצרות של צבור שמתעניין ומתריעין עליהם²: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלת, ועל החלאים, ועל המזונות, ועל המטר.

(2) "על הצר הצור אתכם והרעותם בחצוצרות - רבי עקיבא אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר הצור אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור - והרעותם בחצוצרות".

ב. כל עיר שיש בה צרה מפל אלו - אותה העיר מתענה ומתריעת עד שתעבר הצרה, וכל סביבותיה³ מתענות ולא מתריעות, אכל מבקשים עליהם רחמים⁴. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו; חוץ מצרת המזונות, שצועקין עליה אפילו בשבת⁵, אכל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת.

י. על הארבה ועל החסיל, אפלו לא נראה מהן אלא
בגוף אחד בכל ארץ ישראל, מתעניין ומתריעין
עליהם¹⁸. ועל הגובא¹⁹ - בכל שהוא. אבל על
החגב²⁰ אין מתעניין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין
בלבד.

(18) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל
נחשבת לנדון זה לאיזור אחד. (19) מין ארבה המסכן את
התבואות. (20) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

יא. על השדפון ועל הירקון - משייתחיל בתבואה.
ואפלו לא התחיל אלא במקום קטן במלוא פי
תנור²¹, גוזרין עליו תענית ומתריעין.

(21) שאפשר לאפות ממנה לחם הממלא פי תנור.

יב. על המפלת כיצד? הרי שרכתה בעיר מפלת
בתלים²² בריאים, שאינן עומדים בצד הנגר - הרי
זו צרה, ומתעניין ומתריעין עליה. וכן על הרעש²³
ועל הרוחות²⁴, שהן מפילין את הפגן והורגין,
מתעניין ומתריעין עליהן.

(22) לא ביאר רבינו ריבוי זה כמה הוא. והריטב"א כתב
שיעורו שלוש בתים. (23) היא רעידת אדמה.
(24) סערות.

יג. על החללים כיצד? הרי שניד חלי אחד לאנשים
הרבה באותה העיר, כגון אספיה²⁵ או תרחור²⁶
וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת
צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חכונ לח²⁷,
הרי הוא כשחין פורח; ואם פשט ברכ הצפור,
מתעניין ומתריעין עליו. אבל חכונ יבש, צועקים
עליו בלבד.

(25) מחלת גרון מסוכנת. (26) מחלת חום מסוכנת.
(27) קשה לרפא.

יד. על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של
סחורה שרב חיי אנשי אותה העיר מהן²⁸, כגון כלי
פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט
המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכר שיה עשרה
בששה²⁹ ואחר כך ימצא לזקם - הרי זו צרת צבור,
ומתריעין³⁰ עליה וזועקין עליה בשבת.

(28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. (29) אין הכוונה שהצרה
היא בהזולת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה,
דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות
הפרנסה. (30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים
בחצוצרה.

טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהן גשמים עד
שיצרו³¹ להן, הרי אלו מתפללין עליהן. שאין להן
צרה יתרה מזו, שהפתים נופלין, ונמצאו פתיהן
קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב

מאות רגלי⁸, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה
ימים זה אחר זה - הרי זה דבר. יצאו ביום אחד,
או בארבעה ימים - אין זה דבר. היה בה אלה,
ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה
- דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה - אין זה דבר.
וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים
ששבתו ממלאכה בכלל מגן אנשי המדינה לענין
זה⁹.

(8) "הגברים לבד מטרף". (9) ששלושה סוגים אלה, הם
חלשים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

ו. היה דבר בארץ ישראל, מתעניין שאר גליות
ישראל עליהן¹⁰. היה דבר במדינה¹¹, וישירות
הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתייהן
מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו¹².

(10) "שם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה
לארץ) לא כל שכן". (11) בחוצה לארץ. (12) והיום לא
גוזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם,
ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאינו אוכל ושותה.
ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק
פקוח נפש.

ז. אין מתעניין על חיה רעה אלא בזמן שהיא
משלחת¹³. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו
משלחת. נראתה בשדה ביום - אם ראתה שני בני
אדם ולא ברחק מפניהם, הרי זו משלחת. ואם היה
שדה הסמוכה לאגם¹⁴, וראתה שני בני אדם ורדפה
אחריהם - הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהם -
אינה משלחת. ואם היה באגם, אפלו רדפה אחריהם
אינה משלחת, אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה
אחד מהן¹⁵. אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה
משלחת; מפני שהיה הוא מקומה, ומפני הרעבון
טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

(13) נשלחה מן השמים, ואינה תופעה טבעית. (14) מקום
משכנם הקבוע של חיתו טרף. (15) וכל שכן אם לא אכלה
אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

ח. בתים הפנויים במדברות ובארצות הנשמות,
הואיל והן מקום גדודי חיה - אם עלתה לגג ונטלה
תינוק מעריסה, הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה
למדה זו, אינה משלחת. שאילו בני אדם הם שסכנו
בעצמם ובאו למקום החיות.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו
והזיקו¹⁶, כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך
לומר צרעין¹⁷ ויתושין והדומה להן - אין מתעניין
עליהם ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על
חיתו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

1 הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים
2 באבנים, ורב הגשמים טובה להן, ואין מתעניין
3 להעביר הטובה.

(31) שנצמח מהם צרה לצבור.

4 טז. תבואה שצמחה, ונמנע המטר, והתחילו צמחין
5 ליבש - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים,
6 או עד שיבשו³² הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח
7 או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת
8 האלנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתעניין
9 וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאלנות, או עד
10 שיעבר זמנם.

(32) שמאז לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

11 יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים
12 הרבה כדי למלאות מהם הבורות השיחין והמערות³³
13 - הרי אלו מתעניין עד שירד גשם הראוי לבורות.
14 ואם אין להם מים לשותות, מתענים על הגשמים
15 בכל עת שלא יהיה להם מים לשותות, ואפלו בימות
16 החמה.

(33) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

17 יח. פסקו הגשמים, בין גשם לגשם ארבעים יום,
18 בימות הגשמים - הרי זו מפת בצרת³⁴, ומתענים
19 וזועקים עד שירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם.

(34) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר השרישו הזרעים,
ומתקלקלים מפני חוסר גשמים.

יום שני י"ב שבט ה'תשפ"א

פרק שלישי

(1) נתבארו בו חלוקי תעניות הגשמים, והזמן הקבוע לצבור
וליחידים להתענות, ופרטי הדברים האסורין בזמן העצירה
ומניעת הגשמים.

20 א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת
21 ימות הגשמים: אם הגיע י"ז במרחשון² ולא ירדו
22 גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות
23 שני וחמישי ושני³; וכל התלמידים ראויין לכך⁴.

(2) תענית ו, א: "איווהי רביעה (עונת גשמים) ראשונה?
הבכירה (ראשית עונת גשמים) בשלשה במרחשון, בינונית
בשבעה בו, אפילה (גשם מאוחר) בשבעה עשר בו".
(3) משנה, שם י, א: "הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו
גשמים, התחילו היחידים (תלמידי חכמים המיוחדים
במעשיהם - הרא"ש) מתעניין ג' תעניות". (4) שם י, ב:
"תנו רבנן: אל יאמר אדם תלמיד אני, איני ראוי להיות יחיד
(אני חשוב כל-כך להיות נחשב בין רבנן) אלא כל תלמידי
חכמים יחידים (לענין תענית זו)".

24 ב. הגיע ראש חודש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין

(5) משנה, שם י, א. כי הצום מתחיל משיעלה עמוד השחר
(למעלה פ"א ה"ח). (6) משמרות כהונה, קבוצת כהנים
שנפל בחלקם לעבוד עבודת המקדש באותו שבוע (עי' הל'
כלי המקדש פ"ו). (7) משנה, שם טו, ב. (8) ברביע היום
האחרון, למעלה סוף פ"א [וראה בתענית טו: "שלוש תעניות
ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך
שמתפללין כל השנה כולה"].

ג. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שלש תעניות
אחרות על הצבור: שני וחמישי ושני. ובשלוש אלו
אוכלין ושותין מבעוד יום¹⁰, כמו שעושין בצום
כפור¹¹. ואנשי משמר¹² מתעניין מקצת היום, ולא
משלימין¹³. ואנשי בית אב¹⁴, והם העוסקין בעבודה
באותו היום, לא יהיו מתענים כל עקר¹⁵. וכל תענית
שאוכלין בה מבעוד יום, אם אכל ופסק וגמר שלא
לאכל, אינו חוזר ואוכל¹⁶ אף על פי שיש שהות
ביום.

(9) משנה, שם יב, ב. והן חמורות מן הראשונות כפי
שיבואר. (10) ומפסיקים אז מאכילה. (11) [שבין
השמשות שלו אסור. וכן כתב רבינו להלן פ"ה ה"ז לענין
תשעה באב, שאף הוא כיום הכיפורים. אבל להוסיף
ולתענות מבעוד יום, כמו ביום כיפור (פ"א מהל' שביית
עשור ה"ו), אין צריך לא בתשעה באב ולא בתענית ציבור,
ראה ב'מגן אברהם' סי' תקעה סק"ב, ובמגיד-משנה להלן
ה"ג]. ובכת"י נוסף כאן: "ועוברות ומניקות מתענות באלו
בלבד" (מעשה וקח'), וראה להלן הלכה ה והערה כח.
(12) שעושים עבודתם באותו שבוע. (13) משנה, שם טו,
ב. שיוכלו לעזור לאנשי בית אב בעבודתם, במקרה שתכבד
עליהם העבודה ולא יספיקו לגומרה לבדם. (14) קבוצת
כהנים מאותו משמר. (15) משנה, שם. שלא תהיה להם
הפרעה בעבודה מסיבת חולשת התענית. (16) שהרי קיבל
עליו התענית (רי"ף פ"א דתענית, דפוס ווילנא ג ע"ב). וכן
אמרו (עירובין מ:): לענין יום הכיפורים, שכיון שבירך ברכת
שהחינו מבעוד יום, כבר קיבל עליו התענית (רי"ף). ויש
מחלקים בין תענית ציבור, שאין בו מצוה להוסיף מבעוד
יום, שאז לא מועילה קבלתו, לבין יום הכיפורים שמצוה
להוסיף בו מן החול על הקודש, ולכן מועילה בו קבלתו
מבעוד יום (הרמב"ן במלחמות ה' שם, לדעת הגאון).

ד. בשלוש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשיית
מלאכה¹⁷ ביום, ומתריין בלילה¹⁸. ואסורין ברחיצת
כל הגוף בחמין, אכל פניו ידיו ורגליו מתר¹⁹. לפיכך
נועלין את המרחצאות²⁰. ואסורין בסיכה²¹. ואם
להעביר את הזקמא²². ומתריין בתשמיש
המטה, ובנעילת הסנדל בעיר, אכל בדרך מתר²³

(30) בשופר. משנה, שם יב, ב. (31) משנה, שם טו, א. (32) המבוארות להלן בפ"ד ה"ז. (33) משנה, שם יב, ב. כלומר החנויות המוכרות דברים אחרים, לא צרכי אכילה ושתיה ('בית יוסף' סי' תקעה). וראה להלן הערה לד. (34) פותחין מקצת הדלת. (35) לקנות מזון לערב. אבל חנויות אחרות אין פותחים כלל ('בית יוסף' שם). (36) תענית יד, ב. והיינו ביום חמישי ('בית יוסף' שם). (37) בכת"י: "אצטבה לפניו". ואצטבת היא ספסלים ולוחות, שעליהם מונחות הסחורות לדוגמא. (38) כיון שאין החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהרי האצטבה לפניו (רש"י בתענית שם).

ח. עברו אלו ולא נענו³⁹ - ממעטין במשא ומתן, ובבנין של שמחה⁴⁰, כגון ציור וכיור⁴¹, ובגטיעה של שמחה, כגון מיני הדם ומיני אהלים. וממעטין בארוסין⁴² ונשואין⁴³, אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה⁴⁴. וכל מי שקיים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש משתו בשני רעבון⁴⁵. וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחברו⁴⁶. ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, אלא פנופין וכמנדין למקום. ועם הארץ שמתן להם שלום, מחזירין לו בשפה רפה וכבד ראשו⁴⁷.

(39) לא ירדו גשמים. (40) משנה, שם יב, ב. ובגמרא שם יד, ב. (41) קישוט הקירות על ידי צורות. (42) לקדש אשה (במשנה, שם). (43) לכנוס אשה על-ידי חופה (שם). (44) שאין לו עדיין בן ובת (ראה בפט"ו מהל' אישות ה"ד). ודין זה אינו מפורש, אבל הוא נלמד ממה שבסמוך, שחסוכי בנים משמשים מיטותיהם בשני רעבון. (45) תענית יא, א. שנאמר (בראשית מא, נ): "וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב", כדי שישתתף בצער הציבור ולא יענא את עצמו. אבל לחסוכי בנים אין איסור (שם). (46) משנה, שם יב, ב. (47) שלא יבוא לידי איבה (תענית יד:).

ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם ומתענים שני וחמישי ושני⁴⁸ עד שיצא ניסן של תקופה⁴⁹, אבל לא הצבור; שאין חוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלש עשרה תעניות אלו⁵⁰. וכשמתענין היחידים עד שיצא ניסן, מתרין לאכל בלילה, ומתרין בעשיית מלאכה וברחיצה ובסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל, כשאר כל התעניות⁵¹. ומפסיקין לראשי חדשים ופורים⁵². יצא ניסן של תקופה, והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל שור⁵³, אין מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה⁵⁴, הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה⁵⁵.

(48) משנה, שם יב, ב. וגמרא שם י, א. (49) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ח, וראה להלן בסמוך. (50) תענית יד, ב. (51) משנה, שם י, א. (52) שם י, א. והשמיט "חנוכה" שהרי כבר עבר זמנה. וצ"ע בשו"ע או"ח סי' תקעב ס"ו. (53) והוא שלשים יום אחרי תקופת ניסן ('פני משה'). (54) שנאמר (שמואל-א יב, יז): "הלא קציר חטים היום,

לנעל²³. ומתפללין בבתי כנסיות וזועקין ומתחננין כשאר תעניות²⁴.

(17) משנה, בתענית יב, ב. (18) בגמרא (תענית שם): "אמר קרא (יואל ג, יד): 'קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים' - מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה. אי מה עצרת מאורתא (מבערב), אף תענית מאורתא? אמר רבי זירא, לדידי מיפרשא לי - אמר קרא: אספו זקנים - מה אסיפת זקנים ביום (שבילילה כל אחד בביתו ואינם נאספים - רש"י), אף צום נמי ביום (אינו אסור במלאכה אלא ביום)". (19) שם יג, א. (20) משנה, שם יב, ב. (21) שם. (22) שלא אסרו אלא סיכה של תענוג, אבל להעביר את הזוהמא (= הליכלוך) אין זו סיכה של תענוג. וכן אמרו בדין אבילות (תענית יג, ב. וכן פסק רבינו פ"ה מהל' אבל ה"ד) ובדין תשעה באב (להלן פ"ה ה"י, עיי"ש). וראה בפ"ג מהל' שביבת עשור ה"ט, שלענין יום הכיפורים החמירו לאסור, אפילו סיכה שאינה של תענוג. (23) תענית יג, א. (24) ראה למעלה הלכה ב והערה ז, ופ"א סוף ה"ז.

ה. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור²⁵: שני וחמישי ושני, וחמישי ושני, ושני וחמישי ושני, ובאלו השבע בלבד עבירות ומניקות מתענות, אבל כשאר התעניות אין עבירות ומניקות מתענות²⁶. ואף על פי שאינן מתענות, אין מענגות עצמן בתפנוקים, אלא אוכלות ושותות כדי קיום תולד²⁷.

(25) משנה, שם יב, ב. (26) [שאינן מתענות לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. וראה למעלה הלכה ג והערה י]. ודעת רבינו לפסוק כהברייתא האמצעית בתענית יד, א: "מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות", ומפרש "אחרונות" - שבע אחרונות. ומה שאמרו שם "נקוט אמצעייתא", היינו נקוט בברייתא האמצעית כנ"ל. (27) 'ירושלמי' תענית פ"א ה"ה.

ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתענין ומשלימין. ואנשי בית אב מתענין מקצת היום, ולא משלימין²⁸. וכל דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות, אסור באלו השבע האחרונות²⁹.

(28) משנה, שם טו, ב. (29) תענית יג, ב. ז. ויתרות אלו: שבהן בלבד מתריעין³⁰, ומתפללין ברחוב העיר; ומורידין זקן להוכיח לעם, כדי שישובו מדרךם³¹; ומוסיפין שש ברכות³² בתפלת שחרית ובתפלת מנחה, ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות; ונועלין את התעניות³³. ובשני מטיין³⁴ לעת ערב ופותחין את התעניות³⁵, אבל בחמישי פותחין כל היום מפני כבוד השבת. ואם יש לחנות שני פתחים, פותח אחד ונועל אחד³⁶. ואם יש לחנות אצטבה³⁷, פותח פדרפו בחמישי ואינו חושש³⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) דוקא של מטר, אבל בתעניות על שאר צרות - אין עושים כסדר הזה (לחם-משנה). (3) כל הסדר, במשנה תענית טו, א (4) שבה ספר תורה. (5) אנו יוצאים לרחובת של עיר, לומר: צעקנו בצנעא ולא נענינו - נבזה את עצמנו בפרהסיא (תענית טז). ומוציאים ספר-תורה לרחוב, לומר: כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעונונו (שם). (6) לומר: הרי אנו חשובים כבהמה (שם). (7) אפר משריפה. (8) כן הוא במשנה (שם, טו). והטעם הוא משום "עמו אנכי בצרה" ו"בכל צרתם לו צר" (שם טז). (9) כן הוא שם טז, א לפי נוסחת כת"י מניכן: "נותנין אפר מקלה על ספר-תורה", וכן הוא בתרגום שני לאסתר (ד, א) - וראה ב"כסף משנה". (10) ש"אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים" (תענית טו:). (11) לשים אפר תחת פאר (הם התפילין).

אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'...". (55) "ירושלמי" שם: "הדא דתימר בשלא ירדו להן גשמים מכבר, אבל אם ירדו להן גשמים מכבר, סימן ברכה הן".

1 י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדּוֹמָה
2 לָהּ. אֲבָל מְקוֹמוֹת שְׁעוֹנֹת הַגָּשְׁמִים שְׁלֵהֶן קָדָם י"ז
3 בְּמַרְחֲשׁוֹן אוֹ אַחֵר זְמַן זֶה - כְּשִׁנְיָע זְמַנָּם וְלֹא יָרְדוּ
4 גָּשְׁמִים, וַיְחִידִים מִתְעַנִּים שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשִׁנִּי.
5 וּמִפְסִיקִין בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻנְפָּה וּבְפֻרִים. וְשׁוֹהִין
6 אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שֶׁבִּעָרָה⁵⁶ יָמִים. אִם לֹא יָרְדוּ גָּשְׁמִים,
7 בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצָּבוֹר שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל
8 הַסֵּדֶר שְׁאֻמְרָנוּ⁵⁷.

(56) הכסף-משנה הגיה: "ששה ימים", שכן הוא החשבון בארץ ישראל מיום גמר התעניות הראשונות של היחידים ביום כה חשון עד ב' כסלו. (57) תענית יד, ב. "אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן".

9 יא. כָּל תַּעֲנִיּוֹת שְׁגוּזִרִין הַצָּבוֹר בְּחוּצָה לְאַרְץ,
10 אוֹכְלִים בָּהֶם בְּלִילָה, וְדִינֵיהֶם כְּדִין שְׁאֵר הַתַּעֲנִיּוֹת;
11 שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצָּבוֹר תַּעֲנִית כְּגוֹן צוֹם כְּפֹרֶה⁵⁸ אֲלֹא
12 בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבְדֹּר⁵⁹ וּבְגִלְל הַמָּטָר⁶⁰, וּבְאֹתָן עֶשְׂרֹה
13 תַעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵן שֶׁלֹּשׁ אֲמָצְעִיּוֹת וְשִׁבְעַת אַחֲרוֹנוֹת.

(58) להפסיק מבעוד יום, לאסור בחמשה עינויים, ולהבטל ממלאכה. (59) בתענית יא, ב: "אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד", לפי שאין נשיא בחוץ לארץ (רמב"ן), ואין סמוכין בחוץ לארץ (הרשב"א), ואין בכוחם לגזור תענית ציבור. (60) אבל התעניות שגוזרים על שאר הצורות (כמבואר בריש הל' תעניות) כגון: בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשפ"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו הסדר שעושין במקצת תעניות, מתעניות הגשמים, מענין התפילה, ותוספת הברכות וטכסים זה בזמננו, וכיצד היה נוהג בהר הבית, בזמן שהיה בית המקדש קיים. ונסתיים הפרק בביאור כמה גשמים ירדו ולא יצטרכו להתענות.

14 א. בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁבַּע תַּעֲנִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁל מָטָר²
15 מִתְפַּלְלִין עַל סֵדֶר זֶה³: מוֹצִיאִין אֶת הַתְּכֵה⁴ לְרַחוּבָה
16 שֶׁל עִיר⁵, וְכָל הָעָם מִתְקַבְּצִים וּמִתְפַּסִּים בְּשֻׁקִים⁶.
17 וְנוֹתְנִין אֲפֹר מְקָלָה⁷ עַל גְּבִי הַתְּכֵה⁸ וְעַל גְּבִי סֵפֶר
18 תּוֹרָה⁹, כְּדִי לְהַגְדִּיל אֶת הַבְּכִיָּה וְלַהֲכַנִּיעַ לָפָם. וְאַחֲד
19 מִן הָעָם נוֹטֵל מִן הָאֲפֹר וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁ הַנֶּשִׂיא וּבְרֹאשׁ
20 אֶב בֵּית דִּין¹⁰ בְּמָקוֹם הַנִּחָת תְּפִלִּין¹¹, כְּדִי שִׁיפְלֻמוֹ
21 וְיִשׁוּבוּ. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ.

22 ב. וְאַחֵר כֶּף¹² מְעִמִּידִין בִּינֵיהֶן זָקֵן חָכָם, וְהֵן יוֹשְׁבִין.
23 לֹא הָיָה שָׁם¹³ זָקֵן חָכָם, מְעִמִּידִין חָכָם. לֹא הָיָה שָׁם
24 לֹא זָקֵן וְלֹא חָכָם, מְעִמִּידִין אָדָם שֶׁל צוּרָה¹⁴. וְאוֹמֵר
25 לַפְּנֵיהֶם דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין¹⁵: אַחֲנִינוּ, לֹא שָׁק וְלֹא תַעֲנִית
26 גּוֹרְמִין, אֲלֹא תִשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. שִׁפְן מְצִינוּ
27 בְּיָנִיחָה. שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי יָנִיחָה: וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת
28 שָׁקָם וְאֶת תַּעֲנִיתָם, אֲלֹא: וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם.
29 וּבְקִבְלָה¹⁶ הוּא אוֹמֵר: קִרְעוּ לְבַבְכֶּם וְאַל בְּגִדִיכֶם.
30 וּמוֹסִיף בְּעֶנְיָנוֹת אֵלֹהִי כְּפִי כָחוֹ, עַד שִׁיכְנִיעַ לָפָם וְיִשׁוּבוּ
31 תִּשׁוּבָה גְּמוּרָה.

(12) משנה, שם טו, א. (13) שם טז, א בברייתא. (14) "בעל קומה, כדי שישמעו דבריו" (רש"י). והרא"ש פירש ת"ח שראוי למנות אותו פרנס על הציבור. (15) דברי תוכחה חזקים וקשים הכובשים את הלב ומעוררים לתשובה. (16) שקיבלנו בציווי מפי הנביאים בניגוד לפסוק הקודם, ביונה, שאינו אלא סיפור דברים ולא ציווי (רש"י במשנה, שם).

32 ג. וְאַחֵר שְׁגוּמָר זֶה דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין, עוֹמְדִין בְּתַפְלָה¹⁷.
33 וּמְעִמִּידִין שְׁלִיחַ צָבוֹר הָרָאוֹי לְהַתְּפַלֵּל בְּתַעֲנִיּוֹת
34 אֵלֹהֵי. וְאִם הָיָה אוֹתוֹ שְׁאוֹמֵר דְּבָרֵי הַכְּבוֹשִׁין רָאוֹי
35 לְהַתְּפַלֵּל - מִתְּפַלֵּל¹⁸, וְאִם לֹא - מוֹרִידִין אַחֵר.

(17) משנה, שם. (18) שמכיון שהוא גדול הציבור בחכמה ובמעשים טובים, ראוי לו להתפלל.

36 ד. וְאִי זֶה הוּא הָרָאוֹי לְהַתְּפַלֵּל בְּתַעֲנִיּוֹת אֵלֹהֵי¹⁹? אִישׁ
37 שְׁהוּא רָגִיל בְּתַפְלָה²⁰. וְרָגִיל לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה נְבִיאִים
38 וּכְתוּבִים²¹. וּמִטְפֵּל²² וְאִין לֹא²³. וְיֵשׁ לוֹ יְגִיעָה
39 בְּשָׂדֶה²⁴. וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶנֶס וּבְכֶנֶס בֵּיתוֹ וְכָל קוֹרְבֵי
40 הַנְּלוּיִם עָלָיו פֶּעַל עֲבָרָה, אֲלֹא יִהְיֶה בֵּיתוֹ רִיקָן מִן
41 הָעֲבָרוֹת. וְלֹא יֵצֵא עָלָיו שָׁם רַע בְּלִדּוֹתוֹ. שֶׁפֶל בְּרָךְ²⁵.
42 וּמִרְצָה לְעֹם²⁶. וְיֵשׁ לוֹ נַעֲמִיָּה²⁷ וְקוֹלֹ עֶרֶב. וְאִם הָיָה
43 זָקֵן עִם כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלֹהִי, הָרִי זֶה מִפְּאָר²⁸; וְאִם אִינוֹ
44 זָקֵן - הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלֹהִי, יִתְפַּלֵּל²⁹.

(19) שם טז, א בברייתא. (20) שלא יטעה בתפילתו, "שכל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ג שבט – ספר זמנים – הלכות תעניות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

37 לפי שאליהו התפלל לה': "עניי ה' עניי" (מלכים-א יח, לו).

יב. בַּחֲמִישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בַּמַּעֲצִי הַדְּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַעֲוָנָה בָּעֵת צָרָה³⁸.

38 לפי שיונה התפלל: "קראתי מצרה לי" (יונה ב, ג).

יג. בַּשְּׁשִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ³⁹. וְכָל הָעָם עוֹנִין אִמֵּן אַחֵר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹנִין אַחֵר כָּל בְּרָכוֹת.

39 ששניהם התפללו על הארץ ('תוספות' תענית טז: ד"ה ברוך). [וראה ברכות מח:].

יד. בַּשְּׁבִיעִית אוֹמְרִי⁴⁰: רַפָּאנוּ ה' וְנִרְפָּא וְכו'. וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה עַל הַסֵּדֶר, וְתוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְכַסְדֵּר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל מָקוֹם.

40 כלומר, בהמשך התפילה הרגילה של שמונה-עשרה.

טו. כִּשְׁהָיוּ מִתְּפַלְּלִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ מִתְּפַנְסִין לְהֵר הַבַּיִת כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמְּזֻרָה⁴¹ וּמִתְּפַלְּלִין בַּסֵּדֶר הַזֶּה. וּכְשֶׁמִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צָבוֹר לֹמֵר "מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם", אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם⁴², בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֵזֶן הַכֶּנֶסֶת⁴³ אוֹמֵר לְתוֹקְעִים: תִּקְעוּ, בְּנֵי אֶהֱרָן, תִּקְעוּ. וְחוֹזֵר מִתְּפַלְּלִל וְאוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהֵר הַמְּזוּרָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֵר כֶּף תוֹקְעִין הַכֶּהֱנִים וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין⁴⁴.

41 משנה, תענית טו, ב. 42 לפי שכל חותמי ברכות שבמקדש אמרו בנוסח זה, כמבואר במשנה ברכות סג, א. 43 שמש הממונה על בית הכנסת. 44 לפי זה, ישנם שני חילוקים בין התפילות במקדש לבין התפילות במדינה, שבמדינה ענו אמן ולא תקעו, ובמקדש ענו ברוך שם כבוד מלכותו, ותקעו, ועי' 'מגיד משנה'.

טז. וְכֵן בַּבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה לִזוֹ, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסִיף, חוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה' זֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת. וְהֵן עוֹנִין: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֵזֶן הַכֶּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶן: הִרְיעוּ, בְּנֵי אֶהֱרָן, הִרְיעוּ. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צָבוֹר וְאוֹמֵר: מִי שֶׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחֵר כֶּף מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

יז. וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. בְּאַחַת אוֹמֵר: תִּקְעוּ,

המתפלל וטעה סימן רע לו" (ברכות לה:). 21 שיהיו פסוקי התפילה, שרובם מן התורה וכו' - שגורים בפיו. 22 שיש לו טף וילדים. 23 במה לפרנסם, שלבו דואג עליו, ומתפלל מקירות לבו. 24 על-ידי-זה מכיון יותר בתפילה על הגשמים. 25 עניו. 26 נוח לבריות ומסכימים לתפילתו. 27 מושך את הלב. 28 כן הוא במשנה, שם: "מורידין לפני התיבה זקן ורגיל כו'", הרי שלכתחילה מהדרים אחרי זקן. 29 שהרי בברייתא תענית שם לא נזכר "זקן".

ה. וְשְׁלִיחַ צָבוֹר³⁰ מִתְּחִיל³¹ וּמִתְּפַלְּל עַד בְּרַפְתָּ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". וְאוֹמֵר זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת³² מַעֲזִין הַצָּרָה. וְאוֹמֵר: אֵל ה' בְּצָרָתָהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. אֲשָׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים וְגו'. מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'. תְּפִלָּה לְעַנִּי כִי יַעֲטֹף וְגו'.

30 כל הסדר, במשנה שם. 31 תפילת שמונה-עשרה. 32 כמו בראש השנה (משנה שם, כתנא קמא).

ו. וְאוֹמֵר דְּבָרֵי תַּחֲנוּנִים כְּפִי כָחוֹ. וְאוֹמֵר: רָאָה נָא בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבָנוּ וּמַהֵר לְגַאֲלָנוּ. וּמִתְּחִינָן. וְאוֹמֵר בְּסוּף תַּחֲנוּנָיו: מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהֵר הַמְּזוּרָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

ז. וּמִתְּחִיל לְהוֹסִיף שֵׁשׁ בְּרָכוֹת³³ שֶׁהוּא מוֹסִיף זו אַחֵר זו. וּמִתְּחִינָן בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּדְבָרֵי תַּחֲנוּנִים וּפְסוּקִים מִדְּבָרֵי קְבֵלָה וּמִפְתָּי הַקֶּדֶשׁ, כְּפִי שֶׁהוּא רָגִיל. וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּחִתִּימוֹת אֵלוֹ:

33 מיוחדות לתפילת תענית.

ח. בְּרִאשׁוֹנָה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יָם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' זֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת³⁴.

34 לפי שהיו ישראל בשעבוד מצרים כנשכחים ומיואשים, והקב"ה זכר אותם וגאלם.

ט. בַּשְּׁנִיָּה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה³⁵.

35 שיהושע נענה ביריחו על-ידי השופרות, שעל-ידם נפלה חומת יריחו.

י. בַּשְּׁלִישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמַּצָּפָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה³⁶.

36 לפי שבשמואל כתוב: "ויזעק שמואל אל ה'" (שמואל-א ז, ט).

יא. בְּרִבְעִית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת אֱלִיהוּ בְּהֵר הַכְּרִמָּל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והבקעה ירושלים בחרבן שני⁵, ושרף אפוסטומוס²⁹
הרשע⁶ את התורה⁷, והעמיד צלם בהיכל.³⁰

(2) שמינוהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש השנה נהרג ונדהה תעניתו ליום חול". (3) בששה בסיוון ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל וישבר את הלוחות לעיניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על ירושלים. וקבלה בידינו כי זה התחיל ב"ז בתמוז. (5) כי בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדיקהו בתשעה לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן", מרוב צרות של החורבן נשכח מישראל התאריך, שבו הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר יוני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידינו כי זה היה ב"ז בתמוז.

ג. ותשעה באב חמשה דברים ארעו בו: נגזר על ישראל במדבר שלא ינסו לארץ⁸. וחרב הפית⁹ בראשונה¹⁰ ובשניה¹¹. ונלפדה עיר גדולה, וביתר שמה. והיו בה אלפים ורבבות מישראל. והיה להם מלך גדול¹², ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח¹³, ונפל ביד הרומיים, ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן בית המקדש¹⁴. ובו פיוס¹⁵ המוכן לפרענות חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו, לקים מה שנאמר: ציון אף שדה תחרש.

(8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם בלילה ההוא" - ואמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של חניס, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש. (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתוב: "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים... וישרוף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך לחשיכה הציטו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי, עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" - דרך כוזבא מיעקב, רבי עקיבא כד הוה חמי בר כוזבא הוה אמר: דין הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידינו כי זה היה בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים.

ד. וארבעה ימי הצומות האלו, הרי הן מפרשין בקבלה: צום הרביעי וצום החמישי וגו'. צום הרביעי - זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש

ובאחת אומר: הריעו. עד שיגמר כל שבע הפרכות. ונמצאו הכהנים: פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בחר הפית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם, תוקעין בחצוצרות ובשופר באחת, כמו שאמרנו⁴⁵.

(45) למעלה פ"א ה"ד.

יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגוזרין אותם שם - אחר שמתפללין, ויצאין כל העם לבית הקברות ובוכין ומתחננים שם. כלומר: הרי אתם מתים באלו אם לא תשובו מדרךכם⁴⁶. ובכל תענית מתעניות הצרות שגוזרין על הצבור, מתפללין תפלת נעילה⁴⁷ בכל מקום.

(46) תענית טז, א. (47) משנה, שם כו, א.

יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדין ויפסקו הצבור מן התענית? משירדו בעמק הארץ החרבה⁴⁸ טפח. ובבינונית - טפחים. ובעבודה, עד שירדו בעמק שלשה טפחים⁴⁹.

(48) שאינה מעובדת. (49) תענית כה, ב. כחכמים החולקים על רבי מאיר.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) נתבארו בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה, וממנהג, כמבואר שם. והיה רוב הביאור בענין צום תשעה באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית. והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב לעשות מפני אבילות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות המשיח.

א. יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן, כדי לעזור להלכות לפתח דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגמר להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב. שנאמר: והתודו את עונם ואת עון אבתם וגו'.

ב. ואלו הן: יום שלישי בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכתב גהלת ישראל הנשארת, וסבב להם גלות². ועשירי בטבת, שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז חמשה דברים ארעו בו: נשתברו הלוחות³, ובטל התמיד מבית ראשון⁴,

אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת
 זו - מותר. (29) אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.
 ז. תשעה באב לילו פיומו לכל דבר. ואין אוכלין
 אלא מבעוד יום. ובין השמשות שלו אסור, פיום
 הפפורים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה
 המפסיק בה³⁰; אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו
 שלשה ימים או פחות³¹, ואוכל בשר מליח שיש לו
 שלשה ימים או יתר³². ולא יאכל שני תבשילין.

(30) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים,
 היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין
 לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו
 לפחות, בסעודה המפסקת. (31) שאינו כשר לכתחילה
 לנסכים. (32) בגמרא אמרו: "כל זמן שהוא כשלמים",
 כלומר לאחר שעברו עליו יום ולילה ויום, ששוב אין בו
 שמחה.

ח. במה דברים אמורים³³? שאכל ערב תשעה באב
 אחר חצות. אבל אם סעד קדם חצות, אף על פי
 שהוא מפסיק בה, אוכל כל מה שירצה. וערב
 תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל
 צרכו, ומעלה על שלחנו אפילו בסעדת שלמה³⁴. וכן
 תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת, אינו מחסר
 כלום³⁵.

(33) שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. (34) "שהיה אוכל
 הוא ושריו כור סולת" (רש"י שם). (35) ונדחה הצום ליום
 ראשון.

ט. זו היא מדת כל העם, שאינן יכולין לסבל יותר
 מדי; אבל חסידים הראשונים, כף היתה מדתן:
 ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו³⁶ פת
 חרקה במלח, ושותה במים, ויושב בין תנור וכירים,
 ואוכלה, ושותה עליה קיתון של מים בדאגה
 ובשמון ובכיה, כמי שמתו מטל לפניו. כזה ראוי
 לחכמים לעשות, או קרוב מזה. ומימינו לא אכלנו
 ערב תשעה באב תבשיל, אפילו של עדשים, אלא
 אם כן היתה בשבת.

(36) "ישב בדד וידום".

י. עברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה
 באב³⁷. ואסור ברחיצה, בין בחמין בין בצונן,
 ואפילו להושיט אצבעו במים. ואסור בסיכה של
 תענוג³⁸, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה - פיום
 הפפורים. ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה -
 עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין.
 ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין. ואמרו חכמים,
 שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברקה
 לעולם.

(37) אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. שחולה

הרביעי¹⁶; וצום החמישי - זה תשעה באב, שהוא
 בחדש החמישי; וצום השביעי - זה שלשה בתשרי,
 שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי - זה עשרה
 בטבת, שהוא בחדש העשירי.

(16) שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החדש הזה
 לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות¹⁷,
 ובשלשה עשר באדר¹⁸, זכר לתענית שהתענו בימי
 המן, שנאמר: דברי הצמות ויעקתם. ואם חל
 שלשה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין¹⁹
 ומתענין בחמישי²⁰, שהוא אחד עשר. אבל אחד
 מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין
 אותו לאחר השבת²¹. חל להיות בערב שבת²²,
 מתענין בערב שבת. ובכל הצומות האלו אין
 מתריעין ולא מתפללין בהן תפלת נעילה, אבל
 קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה". ובכללן
 אוכלים ושותין פליטה²³, חוץ מתשעה באב²⁴.

(17) "קרי להו צום (צום הרביעי...) וקרי להו ששון ושמחה
 (יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה)? - אמר רב פפא הכי
 קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת
 המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים
 רצו אין מתענים", ובא הרמב"ם לקבוע שבזמן הזה, שאין
 שלום ואין גזירת המלכות, נהגו כל ישראל להתענות, וכבר
 קבלו עליהם את הצומות לחובה. (18) בשאלות דרב אחאי
 גאון (פקודי): "בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן
 מתענין בשלושה עשר באדר, דאמר רבי שמואל בר יצחק
 שלושה עשר זמן קהילה לכל הוא, שנאמר: נקהלו ועמוד
 על נפשם בשלושה עשר בו מאי קהילה? יום תענית".
 (19) ולמדו זאת מהמשנה במגילה ה. "באלו אמרו מקדימין
 ולא מאחרין", שכשם שמקדימים מקרא מגילה - מקדימים
 את צום י"ג אדר, שאינו לפורענות אלא זכר לנס.
 (20) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (21) כי
 בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (22) עשרה
 בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שיש לפי קביעות
 החדשים שלנו. (23) ליל יום התענית. (24) שכיון שעל
 פי הדין אין חיוב להתענות בהם, שהרי אין שלום ואין
 גזירה, אלא שכך נהגו, לא נהגו ביתר הצומות, חוץ מתשעה
 באב, אלא כתענית יחידים.

ו. משיפנס אב ממעטין בשמחה. ושבת²⁵ שחל
 תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור²⁶ ולכבס²⁷
 וללבוש כלי מגהץ²⁸, אפילו כלי פשתן²⁹, עד שיעבר
 התענית. ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור.
 וכבר נהגו ישראל שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא
 יפנסו למרחץ, עד שיעבר התענית. ויש מקומות
 שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.

(25) שבו. (26) להסתפר. (27) בגדים. (28) בגד מגוהץ.

- אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה אפילו בתשעה באב. (38) אבל להעביר הזוהמא מותר.
- יא. תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב, אלא יושבים דוים³⁹ ונאנחים באבלים. ואם נתן להם עם הארץ שלום, מחזירים לו בשפה רפה וכבד ראשו⁴⁰. ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים, ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובהגדות⁴¹. ואינו קורא אלא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו. ותינוקות של בית רבן בטלין בזה⁴². ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפלין של ראש⁴³.
- (39) עצבים מכאב וצער על החורבן. (40) משום דרכי שלום. (41) שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב". (42) שההתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה. (43) שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "השליך משמים ארץ תפארת ישראל". וסוברים חכמים אלו, שדין תשעה באב כדון אבל ביום ראשון, שאסור בתפלין.
- יב. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו הדור, שאין בונין לעולם בנין מסיד ומכיר⁴⁴ כבנין המלכים; אלא טח בית⁴⁵ בטיט וסד בסיד ומשיר מקום אמה על אמה פנגד הפתח⁴⁶ בלא סיד. והלוקח חצר מסידת ומכירת, הרי זו בְּחִזְקָתָהּ⁴⁷, ואין מחיבים אותו לקלף הכתלים.
- (44) ציורים נאים על הקיר. (45) יש אומרים כי בית הכנסת ובית המדרש אינם בכלל זה. (46) שיראוהו בכניסה לבית. (47) שעשה זאת אינו יהודי.
- יג. וכן התקינו, שהעורף שלחן לעשות סעודה לאורחים, מחסר ממנו מעט⁴⁸, ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם. ובשעהאשה עושה תכשיטי הפסף והזהב, משרת מין ממני התכשיט שנוהגת בהן, כדי שלא יהיה תכשיט שלם. ובשעתה נושא אשה, לוקח⁴⁹ אפר מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו הדברים - כדי לזכר ירושלים, שנאמר: אם אשפחך ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחפי אם לא אֶזְכְּרֶכִי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שִׁמְחָתִי.
- (48) אבל לסעודת שבת ויום טוב אינו צריך לחסר תבשיל. (49) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור, שהרי נאמר "על ראש שמחתי".
- יד. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר. וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמח בהן ואסור לשמען, מפני החורבן. ואפלו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר: בפֶּשֶׁר לא ישתי יין. וכבר נהגו כל
- ישראל לומר דברי תשובות או שיר של הודאות לאל ולכיצא בהן⁵⁰ על היין.
- (50) כגון: בבית חתן וכלה.
- טו. ואחר כך⁵¹ גזרו על עטרות חתנים, שלא להניחם כלל. ושלא יניח החתן בראשו שום כליל, שנאמר: הסר המצנפת והרם העטרה. וכן גזרו⁵² על עטרות פלות⁵³, אם היה של פספס או זהב, אבל של גדיל מתיר לכלה.
- (51) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספסינוס, שצר על ירושלים בעת החורבן. (52) בפולמוס של טיטוס, שנחרב הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (53) דווקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.
- טז. מי שראה ערי יהודה בחרבנם⁵⁴, אומר: ערי קדש היו מדבר, וקורע. ראה ירושלים בחרבנה, אומר: ירושלים מדבר וגו'⁵⁵. בית המקדש בחרבנו, אומר: בית קדשנו ותפארתנו וגו', וקורע. ומהיכן חייב לקרע? מן הצופים⁵⁶. ובשינוע למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשיבוא מדבר המדבר - קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.
- (54) וכתבו הבית יוסף והב"ח ש"חורבן" היינו, שיד גויים עודנה שלטת עליהן. (55) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע". ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חזרו וקורע על ירושלים עיר הקודש. (56) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש.
- יז. כל הקרעים האלו כלם קורע בידו⁵⁷ מעמד. וקורע כל פסות שעליו, עד שיגלה את לבו⁵⁸. ואינו מאחז⁵⁹ קרעים אלו לעולם. אבל רשאי הוא לשללן, למללן, ללחטן ולתפרן כמין סלמיות⁶⁰.
- (57) ולא על ידי כלי. (58) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם, כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין יחוי הקריעה. והראב"ד חולק על זה. (59) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים כבראשונה. (60) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע נשאר.
- יח. היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא, תוף שלשים יום - אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלשים יום - חוזר וקורע⁶¹.
- (61) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש.
- יט. כל הצומות האלו עתידים לבטל לימות המשיח. ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה. שנאמר: כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמצודים טובים, והאמת והשלום אהבו⁶².

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט"ו שבט - ספר זמנים - הל' מגילה וחנוכה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חייבות, שעל-ידן נעשה הנס, כנ"ל. ועי' לחם-משנה. [וראה להלן פ"ג מהל' חנוכה ה"א הערה ב.]. (8) "ירושלמי" מגילה פ"ב ה"ה: "רבי יהושע בן לוי, מכנש בנוי ובני ביתיה וקרי לה קומהיון". (9) מגילה ג, א. (10) "כהנים בעבודתן ליום ברוכנס וישראל במעמדם, כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" (מגילה שם). (11) שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, שהרי שנינו (פאה פ"א מ"א): "ותלמוד תורה כנגד כולם". (12) מת עזוב ואין מי שיטפל בו, שמצוה עליו לקברו. (13) מגילה ג, ב.

ב. אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו¹⁴. והוא, שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה¹⁵. לפיכך אם היה הקורא קטן¹⁶ או שוטה¹⁸, השומע ממנו לא יצא.

(14) שהשומע כעונה. (15) משנה, שם יט, ב. (16) בקצת נוסחאות (וכן בגירסת הכסף-משנה) כתוב: "אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה", אבל ב'מעשה רוקח' מביא נוסחאות של כת"י משנת קי"א וקס"ב, ושם לא נזכר "חרש". וכן נכון, שהרי חרש גמור אינו שומע ואינו מדבר. ובחרש שמדבר ואינו שומע, אמרו (מגילה שם): "מאן תנא, חרש דיעבד נמי לא? (שאינו מוציא) רבי יוסי היא, דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא, רבי יוסי אומר - לא יצא", ומכיון שפסק רבינו בפ"ב מהל' קריאת שמע ה"ח, שהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, על כרחנו שבטל דין חרש במקרא מגילה. וכן הוא ב'ירושלמי' (מגילה פ"ב ה"ה): "אין כאן חרש, שגרת לשון היא במשנה" (כסף-משנה).

ג. מצוה לקרות את פלה¹⁷. ומצוה לקרואה בפילה²⁰ ובפיו¹⁸. וכל הפילה פשר לקריאת הפילה, וכל הפיו פשר לקריאת הפיו¹⁹. ומכאן קדם קריאתה בפילה שלש ברכות²⁰. ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם ששעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וביום אינו חוזר ומכרך "שהחיינו"²¹. ומקום שנהגו לברך אחריה, מכאן²²: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה יי, הנפרע²³ לשׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם, האל המושיע.

(17) משנה, מגילה יט, א. כרבי מאיר. (18) מגילה ד, א: "אמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב, ג) אלקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי" (מזמור זה נאמר על אסתר - רש"י). (19) משנה, מגילה כ, ב: "זה הכלל, דבר שמצותו ביום - כשר כל היום, ודבר שמצותו בלילה - כשר

(62) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל, שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'".

סליק הלכות תענית

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשפ"א

הלכות מגילה וחנוכה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹, וְאֵינָן מִן הַמִּנְיָן².

ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו המחוייבים בקריאה, וזמן קריאת המגילה, וחילופו לפי חילוף המקומות.

א. קריאת המגילה בזמנה מצוה עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הגבאים⁴. והכל חייבים בקריאתה⁵: אנשים ונשים⁶, וגרים ועבדים משחררים⁷. ומחנכין את הקטנים לקרותה⁸. ואפלו פהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמע מקרא מגילה⁹. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמע מקרא מגילה¹⁰; קל וחמר לשאר מצוות של תורה¹¹, שכלן נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו, חוץ ממת מצוה¹² שאין לו קוברים; שהפוגע בו - קוברו תחלה ואחר כך קורא¹³.

(2) חכמים הראשונים נקראו סופרים (קידושין ל.). (3) אינן נכללות במנין תרי"ג מצוות. ולא כדעת בעל הלכות גדולות, שמצוות קריאת מגילה וחנוכה הן בכלל תרי"ג המצוות, מאחר שאנו מברכים עליהן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו", וכבר ביאר רבינו את הענין הזה היטב ב'ספר המצוות' (שורש הראשון), שמאחר שאמרו (מכות כג.): "דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו למשה בסיני" (וכן היא גרסת רבינו שם ב'ספר המצוות'), לא יתכן לכלול בהן מצוות שנתחדשו אחר כך, אף-על-פי שהן בכלל "לא תסור" (שבת כג.). (4) במגילה יד, א: "תנו רבנן, ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות, עמדו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה". וכן אמרו (שם ב.): "מכדי כולוהו אנשי כנסת הגדולה תקנינהו" (הלא כל ימי מקרא מגילה בפורים תקנום אנשי כנה"ג) ובהם היו כמה נביאים (מגילה יז:). (5) ערכין ב, ב. (6) מגילה ד, א: "אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס" - "שעלי-ידי אסתר נגאלו" (לשון רב האי, אוצה"ג לפסחים קת. עמוד 151) וראה להלן. (7) אבל עבדים שאינם משוחררים, שפטורים ממצוות-עשה שהזמן גרמן כמו בנשים, פטורים ממקרא מגילה. ודוקא נשים

מקדימים ליום הכניסה, מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים" (שם ד:).

- ז. פיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - 25
מקדימין וקוראין בתמישי, שהוא יום אחד עשר. 26
חל להיות בשלישי - קוראין בשני, שהוא יום 27
שלשה עשר. חל להיות ברביעי - קוראין בשני, 28
שהוא יום שנים עשר³³. וכל אלו שמקדימין 29
וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה 30
בפחות מעשרה³⁴. 31

(33) משנה, שם ב, א. "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד ובט"ו, לא פחות ולא יותר". (34) מגילה ה, א. כרב. שכיון שקוראים אותה שלא בזמנה - צריכה פרסום (רש"י שם).

- ח. פפר שמקדימין וקוראין ביום הפניסה, בזמן 32
שאינן נכנסין בו בשני ובחמישי אין קוראין אותה 33
אלא בארבעה עשר³⁵. וכל עיר שאין בה עשרה 34
בטלנין קבועין בבית הפנסת לצרכי הצבור - הרי 35
היא כפפר, ומקדימין וקוראין ביום הפניסה³⁶. ואם 36
אין שם עשרה בני אדם - תתנתו קלקלתו³⁷, והרי 37
הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראין אלא בארבעה 38
עשר³⁸. 39

(35) משנה, מגילה ה, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? מקום שנכנסין בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה", שכיון שאין נכנסים בשני וחמישי - אין זאת הקלה בשבילם (רש"י שם ד:). (36) משנה, שם. (37) דבר זה עצמו, שנראה בעינינו כתקנה וכקולא למקום זה, שיוכלו לקרוא ביום הכניסה, שהרי אין שם בני אדם וצריך להיות ככפר, היא גופה קלקלתו, וגורם שדינו יהיה כמו עיר, כמבואר להלן. (38) "ירושלמי" מגילה פ"א ה"ד. שהרי מגילה שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה, כמבואר בהלכה הקודמת (מעשה רוקח').

- ט. במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום 40
הפניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות; אבל 41
בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום 42
ארבעה עשר ויום חמשה עשר³⁹: בני הכפרים ובני 43
עירות קוראין בארבעה עשר, ובני כפרין קוראין 44
בחמשה עשר. 45

(39) [מגילה ב, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל ומסתכנין (כגירסת הרי"ף) בה, אין קורין אותה אלא בזמנה", שדווקא באותה העת שהיו ישראל מעמידים דתיהם (= עומדים ברשות עצמם) ואין באים לידי סכנה, היו קוראים אותה ב"א ב"ב ב"ג, אבל בזמן הזה שמסתכנים ישראל בדתיהם - אין קוראים אותה אלא בזמנה (רי"ף).] וכן כוונת רבינו שתלה הדבר במלכות.

- י. בן עיר⁴⁰ שהלך לכפר⁴¹, או בן כפר שהלך לעיר, 46

כל הלילה". (20) משנה, שם כא, א. וגמרא כא, ב: "מאי מברך? רב ששת מקטריא אקלע לקמיה דרב אשי, וברך: מנ"ח" (= על מקרא מגילה, שעשה נסים ושהחינו, רש"י). (21) שכבר בירך בלילה. ויש אומרים, שצריך לברך שהחינו גם ביום, שעיקר מצות הקריאה היא ביום, שנאמר (אסתר ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" (ראה במגיד-משנה). (22) משנה, מגילה כא, א. ונוסח הברכה שם כא: (23) בכת"י הגירסא: "האל הנפדע", כדי להזכיר שלש פעמים "האל" בברכה זו, כי שלש פעמים נפל עמלק בידי ישראל: בימי יהושע, שאול ומרדכי (מעשה רוקח').

- ד. איזהו זמן קריאתה⁴²? זמנים הרבה תקנו לה 1
חכמים⁴³, שנאמר: בזמניהם. ואלו הן זמני 2
קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפת חומה מימי 3
יהושע בן נון⁴⁴, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁴⁵, אף 4
על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר 5
באר⁴⁶. ומדינה זו היא הנקראת כפר. וכל מדינה 6
שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, ואף על פי 7
שהיא מקפת עתה, קוראין בארבעה עשר. ומדינה 8
זו היא הנקראת עיר. 9

(24) מגילה ב, א. (25) אנשי כנסת הגדולה (מגילה, שם). (26) משנה, שם. ודלא כרבי יהושע בן קרחה, שאמר (שם ב:): מימי אחשורוש. (27) כן נראה ממה שאמרו (מגילה ה, ב): "רב אסי קרי מגילה בהוצל באריסר ובחמיסר" משום ספק מוקף חומה. והרי הוצל בחו"ל היא (כתובות קיא. ולא גרסינן שם "הוצל דבנימין") - ר"ן למגילה פ"א (דפוס ווילנא ב ע"א). וכן מפורש ב"ירושלמי" בתחילת פ"א דמגילה "וחרב הכרך... בחו"ל (כן גרס הרמב"ן) קורין (= בחמשה עשר)" (לקוטות הרמב"ן ור"ן שם). (28) מגילה ג, ב. (29) משנה, שם ב, א. (30) מגילה ב, ב.

- ה. שושן הבירה, אף על פי שלא היתה מקפת 10
חומה בימי יהושע בן נון, קוראין בחמשה עשר, 11
שבה היה הנס, שנאמר: ונוח בחמשה עשר בו. 12
ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלק כבוד 13
לארץ ישראל, שהיתה חרבה באותו הזמן. כדי 14
שיהיו קוראין בבני שושן, ויחשבו כאלו הן כרפין 15
המקפין חומה, אף על פי שהן עתה חרבין, הואיל 16
והיו מקפין בימי יהושע קורין בחמשה עשר, ויהיה 17
זכרון לארץ ישראל בנס זה⁴⁷. 18

(31) "ירושלמי" מגילה פ"א ה"א.

- ו. בני הכפרים, שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא 19
בשני ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים 20
ביום הפניסה⁴². פיצד? אם חל יום ארבעה עשר 21
להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום. ואם חל 22
ביום אחר חוץ משני ובחמישי, מקדימין וקוראין 23
בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר. 24

(32) משנה, מגילה ב, א: "חכמים הקילו על הכפרים להיות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ט"ז שבט – ספר זמנים – הל' מגילה וחנוכה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

24 פְּרָכִים קוֹרְאִים בְּזִמְנָם בְּאֶחָד בַּשָּׁבֶת. חֵל יוֹם חֲמִשָּׁה
25 עָשָׂר לַהֲיוֹת בַּשָּׁבֶת - בְּגֵי כְּרָפִים מִקְדִּימִין וְקוֹרְאִין
26 בְּעֶרְבִי שָׁבֶת, שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר; וּבְגֵי עֲרוֹת
27 קוֹרְאִין בּו בַּיּוֹם, שֶׁהוּא זִמְנָם; וְנִמְצָאוּ הַכֹּל קוֹרְאִין
28 בְּאֲרֻבָּעָה עָשָׂר.

(55) משנה, שם ב, א. (56) בזמן שקידשו את החודש
על-פי הראייה, וראה למעלה הערה נ. (57) בכת"י
הגירסא: "ובני עיירות ובני הכפרים". לפי שבזמן הזה אין
הכפרים קוראים ביום הכניסה (למעלה ה"ט).

יום שישי ט"ז שבט ה'תשפ"א

פרק שני

(1) נתבארו בו איכות המגילה, והכשרה ופסולה, והאסור מן
העיני והאבל בימים אלו, והמחוייב לעשות בהם
מהשמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים. ונסתיים הפרק
בביאור שמגילה זו תתקיים לעד וזכרה לא יסוף מזרענו.

29 א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא.² קרא
30 ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא
31 פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי - לא יצא,
32 מפני שקרא פסוק אחד למפרע.³ אלא כיצד עושה?
33 מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר.

(2) משנה, מגילה יז, א. והיינו שקרא הפסוקים האחרונים
ואחר-כך הפסוקים הראשונים. והוא-הדין אם קרא הפרקים
האחרונים לפני שקרא הראשונים (וראה בפ"ב מהל' ק"ש
הי"א). (3) "ירושלמי" מגילה פ"ב ה"ב. (4) מגילה יח, ב.

34 ב. מצא צבור שקראו חציה, לא יאמר: אקרא חציה
35 האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון,
36 שזה קורא למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף על
37 הסדר.⁵ קרא ושהה מעט וחזר וקרא⁶ - אף על פי
38 ששהה כדי לגמר את פלה, הואיל וקרא על הסדר
39 - יצא.⁸

(5) שם. (6) משנה, שם יז, א: "קראה סירוגין - יצא".
(7) ששהה כל-כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים כל המגילה
מראש עד סופה. (8) כן פסק בקריאת שמע (פ"ב מהל'
ק"ש הי"ב) ובהלל (פ"ג מהל' חנוכה ה"ט), ורק בתפילה
פסק (פ"ד מהל' תפילה הי"ג) שחזר לראש התפילה.

40 ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו.⁹
41 הלוועז¹⁰ ששמע את המגלה בתוכה בלשון הקדש
42 ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן
43 אותיות, יצא ידי חובתו.¹¹ וכן אם היתה כתובה
44 יגנית ושומעה - יצא, אף על פי שאינו מפרש.¹²
45 ואפילו היתה השומע עכר.¹³

(9) משנה, שם. (10) המדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון
הקודש. (11) משנה, שם. ובגמרא (יח): "אטו אנן
האחשתרנים בני הרמכים, מי ידעין? אלא מצות קריאה

1 אם היה ידענו לחזור למקומו בזמן קריאה⁴², ונתעַב
2 ולא חזר - קורא במקומו; ואם לא היה ידענו
3 לחזור אלא לאחר זמן הקריאה - קורא עם אנשי
4 המקום שהוא שם⁴³. וכבר⁴⁴ וכל הסמוך לו⁴⁵ וכל
5 הנראה עמו⁴⁶, אם אין ביניהם יתר על אלפים
6 אמה⁴⁷, הרי זה ככרף וקוראין בחמשה עשר.

(40) שזמן קריאתו ב"ד. (41) שזמן קריאתו בט"ו.
(42) של אותו המקום שאליו הלך (מגיד-משנה וכסף-
משנה). (43) מגילה יט, א. במשנה ובגמרא. (44) שם ג,
ב. (45) אף-על-פי שאינו נראה עמו, כגון שהוא בעמק.
(46) אף-על-פי שאינו סמוך לו, כגון שהוא בהר.
(47) פשטות הלשון מורה שזה מוסב גם על סמוך וגם על
נראה, ואם כן מה תועלת בנראה עמו? - הבדל רב יש
ביניהם: "סמוך", נמדד במידת ההליכה. ואילו "נראה",
נמדד בקו אירי, שאע"פ שבהליכה יש יותר מאלפים אמה,
כיון שבקו האויר אין יותר מאלפים אמה - הרי הוא ככרף
(כסף-משנה).

7 יא. עיר⁴⁸ שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מקפת
8 חומה בימות יהושע בן נון או אחר בן הקפה,
9 קוראין בשני הימים, שהן ארבעה עשר וחמשה
10 עשר, ובליליהם. ומכריזין על קריאתה בארבעה
11 עשר בלבד, הואיל והיא זמן קריאתה לרב העולם⁴⁹.

(48) מגילה ה, ב. (49) כן הביא הר"ן בשם הגאונים
(משנה-למלך).

12 יב. קראו את המגלה באדר ראשון, ואחר כך עברו
13 בית דין את השנה - חוזרים וקוראים אותה באדר
14 השני בזמנה⁵⁰.

(50) משנה, מגילה ו, ב. כי מקרא מגילה ומצות פורים נקבעו
לאדר השני, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת פורים
לגאולת מצרים בפסח (שם בגמרא).

15 יג. אין קוראין את המגלה בשבת⁵¹. גזרה שמה יטל
16 אותה בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה,
17 ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים
18 בקריאתה, ואין הכל בקריאתה בקריאתה⁵². לפיכך אם
19 חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה
20 קדם השבת⁵³. ושואלין ודורשין בהלכות פורים
21 באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים⁵⁴.

(51) משנה, מגילה ב, א. לפי קביעות החדשים שלנו, אי
אפשר לחול בשבת אלא פורים של מוקפין. (52) מגילה ד,
ב. (53) משנה, מגילה ב, א. ושם ה, א: "באלו אמרו
מקדימין ולא מאחרין - מאי טעמא? אמר רבי אבא אמר
שמואל: אמר קרא (אסתר ט, כז) ולא יעבור" (כלומר: ולא
יאוחז). (54) מגילה ד, א.

22 יד. כיצד? ⁵⁵ יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת
23 - בגי עירות⁵⁷ מקדימין וקוראין בערב שבת, ובגי

מִשְׁפָּשֶׁת²⁴ - יָצָא²⁵, לְפִי שְׁאִין מְדַקְדָּקִין בְּקִרְיָאָתָהּ.
קִרְיָאָה עוֹמֵד אוֹ יוֹשֵׁב - יָצָא, וְאֶפְלוּ בְּצִבּוֹר. אָבֵל
לֹא יִקְרָא בְּצִבּוֹר יוֹשֵׁב לְתַחֲלָה, מִפְּנֵי כְבוֹד
הַצִּבּוֹר²⁶. קִרְיָאָה שְׁנִים, אֶפְלוּ עֲשָׂרָה כְּאֶחָד - יָצָאוּ
הַקּוֹרְאִין וְהַשּׁוֹמְעִים מִן הַקּוֹרְאִין²⁷. וְקוֹרֵא אוֹתָהּ
גְּדוֹל עִם הַקָּטָן²⁸ וְאֶפְלוּ בְּצִבּוֹר.

(24) רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה,
שאם גם הבנת הענין משובשת - לא יצא ('מעשה רוקח').
(25) 'ירושלמי' שם: "תני: אין מדקדקין בטעויותיה".
(26) כן נראה ב'ירושלמי' (שם פ"ד ה"א), אבל ביחיד קורא
יושב אפילו לכתחילה, וכן הוא בירושלמי (שם) על המשנה
"הקורא את המגילה": "מה לשעבר, הא בתחילה לא?...
כיני מתניתא מותר לקרותה עומד, מותר לקרותה יושב"
(לחם-משנה). (27) משנה, מגילה כא, א. "מאי טעמא?
כיון דחביבא, יהבי דעתייהו ושמעיי" (גמרא שם כא:).
(28) 'ירושלמי' (מגילה פ"ב ה"ה): "מיכן והילך, נהגו
הרובים לקרותה בבית הכנסת" (ופירש ב'קרובן העדה'
בפירוש השני: נער מתרגמין רביא, מכאן ואילך נהגו
הנערים לקרותה בבית הכנסת. 'בני בנימין').

ח. אין קוראין בְּצִבּוֹר בְּמַגְלָה הַפְּתוּכָה בֵּין
הַפְּתוּבִים. וְאִם קָרָא - לֹא יָצָא²⁹. אֲלֵא אִם כֵּן הִיתָה
יִתְרָה עַל שְׁאָר הַיְרִיעוֹת אוֹ חֲסֵרָה, כְּדִי שִׁיחָא לָהּ
הַכֹּר. אָבֵל הַיַּחֲדִיד קוֹרֵא בָּהּ וְאֶפְלוּ אֵינָה חֲסֵרָה וְלֹא
יִתְרָה, וְיֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתָהּ³⁰.

(29) מגילה יט, א. שנראה כאילו קורא במקרא, ואין כאן
פרסום הנס (רש"י שם). (30) [שכשם שאין קוראים בתורה
ואין מפטירים בנביא אלא בעשרה (מגילה כג:)] כן ודאי אין
קורין בכתובים בפחות מעשרה, וכיוון שקוראים ביחיד -
ניכר הדבר שאין זו קריאה בתורה נביאים וכתובים אלא
במגילה, ויש כאן פרסום הנס, ועי' ב'טורי אבן' שם].

ט. אין כותבין³¹ המגלה אֲלֵא בְּדִיו עַל הַגּוֹלִיל³² אוֹ
עַל הַקֶּלֶף³³, כְּסֹפֶר תּוֹרָה³⁴. וְאִם פְּתוּכָה בְּמִי עֶפְצָא
וְנִזְנָתוּם³⁵ - כְּשֶׁרָה. פְּתוּכָה בְּשֶׁאֵר מִינֵי צִבְעוֹנִין -
פְּסוּלָה³⁶. וְצִרִיכָה שְׂרִטוּט פְּתוּרָה עֲצֻמָּה³⁷. וְאִין
הַעוֹר שֶׁלָּהּ צָרִיךְ לַעֲבֹד לְשִׁמְיָהּ³⁸. הִיתָה פְּתוּכָה עַל
הַיָּר אוֹ עַל עוֹר שְׂאִינוּ מְעַבֵּד³⁹, אוֹ שְׁפָתָהּ עֶפְוִ"ם
אוֹ אֶפִּיקוֹרוֹס - פְּסוּלָה⁴⁰.

(31) משנה, מגילה יז, א. (32) "לוקחין עור בהמה או חיה,
ומעבירין השער ממנו תחילה, ואחר-כך מולחין אותו במלח,
ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו
מדברים שמכווצים את העור ומחזיקין אותו, וזה הנקרא
גויל" (רבינו בפ"א מהל' תפילין ה"ו). (33) עור שחילקן
אותו בעביו לשנים ועיבדו אותו, החלק שממול השער נקרא
קלף (שם ה"ז). (34) כמו שכתב רבינו שם ה"ח וה"ט,
שספר-תורה נכתב גם על גויל וגם על קלף. (35) חומצת
הנחושת. ונלמד מדין כתיבת ספר-תורה (שם פ"א ה"ד) -
'מגיד משנה'. (36) משנה, מגילה יז, א. שאנו צריכים בה

ופרסומי ניסא, הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא".
(12) מגילה יח, א. שגם בספרי-תורה התירו לכתוב יוונית
(משנה מגילה ח:), ודרשו מהכתוב (בראשית ט, כז) "יפת
אלקים ליפת וישכון באהלי שם" - "דבריו של יפת (יון)
שהוא מבני יפת) יהיו באהלי שם" (מגילה ט:). וכן פסק
רבינו בפ"א מהל' תפילין הלכה יט, עיי"ש. (13) [הכתב
העברי הוא כתב ליבונאה (סנהדרין כא:). אבל הלשון
(=השפה) היא לשון הקודש. וכן נראה בויקרא רבה (פרשה
לב) שאמרו שם: "לא שינו את לשונם, להלן כתיב - לאברם
העברי - אלקי העברים, וכתיב כי פי המדבר אליכם בלשון
הקודש"].

ד. הִיתָה פְּתוּכָה תְּרַגּוּם אוֹ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת מִלְּשׁוֹנוֹת
הַגּוֹיִם - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבְתָהּ בְּקִרְיָאָתָהּ אֲלֵא הַמְּכִיר
אוֹתוֹ הַלִּשׁוֹן בְּלִבְדָּ¹⁴. וְהוּא, שְׁתֵּהִי פְּתוּכָה בְּכֶתֶב
אוֹתוֹ הַלִּשׁוֹן. אָבֵל אִם הִיא פְּתוּכָה בְּכֶתֶב עֲבָרִי
וְקִרְיָאָה אֶרֶמִית לְאֶרֶמִי - לֹא יָצָא; שְׁנִמְצָא זֶה קוֹרֵא
עַל פָּה¹⁵, וְכִינּוֹן שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבְתָהּ הַקּוֹרֵא - לֹא
יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ.

(14) משנה, מגילה יז, א. (15) מגילה יח, א.

ה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמַּגְלָה בְּלֹא פְּנֵה - לֹא יָצָא. כִּיצַד?
הִיא כּוֹתְבָהּ¹⁶ אוֹ דּוֹרְשָׁהּ¹⁷ אוֹ מְגִיחָהּ, אִם כֵּן אֶת
לְבֹ לַצֹּאת בְּקִרְיָאָה זוֹ - יָצָא, וְאִם לֹא כֵּן לְבֹ -
לֹא יָצָא¹⁸. קָרָא וְהוּא מְתַנַּמֵּם¹⁹, הוֹאִיל וְלֹא נִרְדָּם
בְּשִׁנָּה - יָצָא²⁰.

(16) שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה
וכותבה. (17) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה.
(18) משנה, שם יז, א. (19) "דקרי ליה ועני, ולא ידע
לאהדורי סברא, וכי אדכרי ליה - מדכר" (שקוראים אותו
ועונה, ואיננו יודע להשיב בהבנת הלב, וכשמזכירים לו -
נזכר) - מגילה יח: (20) משנה, שם יז, א. ודוקא הקורא
שקרה מתנמנם, כיון שרואים אנו שקרא כולה, אבל השומע
ששמעה מתנמנם לא יצא, שוודאי לא שמע כראוי
('ירושלמי' פ"ב דמגילה ה"ב).

ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַמְּכִיךְ לְבֹ בְּכִתְיָהּ יָצָא?
בְּשִׁנְתָּפוֹן לַצֹּאת בְּקִרְיָאָה שְׁקוּרָא בְּסֹפֶר שְׁמַעְתִּיק
מִמֶּנּוּ²¹ בְּשִׁעָה שֶׁהוּא פוֹתֵב; אָבֵל אִם לֹא²² נִתְּפוֹן
לַצֹּאת בְּקִרְיָאָה זוֹ שְׁפָתֵב - לֹא יָצָא. שְׂאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי
חוֹבְתָהּ אֲלֵא בְּקִרְיָאָתָהּ מְסַפֵּר שְׁפָלָה פְּתוּכָה בּוֹ
בְּשַׁעַת קִרְיָאָהּ²³.

(21) שהיתה לפניו מגילה שלימה עשויה כתיקונה (לחם-
משנה, ממגילה יח:). (22) [בנוסח אחר, חסירה מילה זו
(מעשה רוקח'), ולפי זה מתפרשים דברי רבינו היטב:
שאינו יוצא אלא-אם-כן מכוין לצאת בקריאה שקורא
מהספר השלם שלפניו, אבל אם מכוין לצאת בקריאה
שקורא בספר שכותב בו עכשיו - לא יצא]. (23) מגילה, שם.

ז. הַקּוֹרֵא אֶת הַמַּגְלָה וְשִׁעָה בְּקִרְיָאָתָהּ וְקָרָא קִרְיָאָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ז שבט - ספר זמנים - הל' מגילה וחנוכה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאביונים". "הא לענין הספד ותענית - זה וזה שוין".
(51) משנה, מגילה ה, א. (52) גמרא, שם. "שמחה אינה נוהגת (בכפרים) אלא בזמנה".

יד. מִצֹּת יוֹם אֲרֻבָּה עֶשֶׂר לְבָנֵי כְּפָרִים וְעִירוֹת יוֹם
חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְבָנֵי כְּרָפִים לְהִיּוֹת יוֹם שְׁמִיחָה
וּמִשְׁתָּה, וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת לָרָעִים וּמִתְּנוֹת לְאַבְיוֹנִים.⁵³
וּמִתֵּר בְּעֵשִׂית מְלֹאכָה.⁵⁴ וְאֵף עַל פִּי בֶן אֵין רֵאוי
לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הָעוֹשֶׂה
מְלֹאכָה בְּיוֹם פּוּרִים, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה
לְעוֹלָם.⁵⁵ בְּנֵי כְּפָרִים, שֶׁקְדָּמוֹ וְקָרְאוּ בְּשָׁנֵי אוֹ
בְּחִמְיָשִׁי, אִם חִלְקוּ מְעוֹת לְאַבְיוֹנִים בְּיוֹם קְרִיאָתָן -
יֵצְאוּ.⁵⁶ אָבֵל הַשְּׁמִיחָה וְהַמִּשְׁתָּה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם
אֶלָּא בְּיוֹם אֲרֻבָּה עֶשֶׂר, וְאִם הִקְדִּימוּ - לֹא יֵצְאוּ.⁵⁷
וּסְעֵדַת פּוּרִים שֶׁעָשָׂה בְּלֵילָה⁵⁸ - לֹא יֵצֵא יָדֵי
חֻבָּתוֹ.⁵⁹

(53) שכתוב (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה
ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".
(54) במגילה ה, ב: "איסור עשיית מלאכה לא קבילו עליהו,
דמעיקרא כתיב (שם שם, ט) שמחה ומשתה ויום טוב,
ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו
יום-טוב לא כתיב". (55) במגילה, שם: "רב חזייה לההוא
גברא דהוה שדי כתנא בפוריא, ולטייה דלא צמח כתנא".
(56) [נראה שמצוה לכתחילה לחלק מעות לאביונים ביום
י"ד, אלא שאם חילק ביום הקריאה יצא בדיעבד. ויתכן כי
זהו פירוש המשנה (מגילה ה.) "אע"פ שאמרו מקדימין,
מותרין בהספד ותענית ומתנות לאביונים" - כלומר מותרים
במתנות לאביונים, אע"פ שעיקר מצוותן ב"ד]. (57) שם
ה, א: "שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה". (58) לילה שבו
קוראים המגילה (מגיד-משנה). (59) שכתוב "ימי משתה
ושמחה" (מגילה ז:).

טו. בַּיָּצֵד חֻבַּת סְעֵדָה זֹ? שְׂיֹאכַל בְּשָׂרָה⁶⁰ וַיִּתְּקֵן
סְעֵדָה נָאָה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ. וְשׁוֹתָה זֵין עַד
שִׁישְׁתִּפְרוּ⁶¹ וַיִּרְדּוּ בְּשִׁכְרוֹתוֹ. וְכֵן חֵיב אָדָם לְשַׁלַּח
שְׁתֵּי מְנוֹת בְּשָׂר אוֹ שְׁנֵי מִינֵי תִבְשִׁיל אוֹ שְׁנֵי מִינֵי
אֶכְלִין לַחֲבֵרוֹ, שְׁנַאֲמַר: וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לָרָעָהוּ
- שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמְרַבֶּה לְשַׁלַּח לָרָעִים
- מְשַׁבֵּחַ. וְאִם אֵין לוֹ - מַחֲלִיף עִם חֲבֵרוֹ⁶²: זֶה
שׁוֹלַח לְזֶה סְעֵדָתוֹ, וְזֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעֵדָתוֹ. כְּדִי
לְקַיֵּם: וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לָרָעָהוּ.

(60) שהרי נאמר (אסתר שם): "ימי משתה ושמחה", ואין
שמחה אלא בבשר (פסחים קט.), ולמדו זאת ממה שנאמר
(דברים כז, ז): "וזבחת שלמים ואכלת שם, ושמחת"
(מגיד-משנה). (61) במגילה ז, ב אמרו: "אמר רבא, חייב
אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
מרדכי", שעל-ידי שתיית היין - ישתכר וירדם בשכרותו,
ולא ידע. (62) מגילה ז, ב.

טז. וְחֵיב לְחַלֵּק לְעֲנִיִּים בְּיוֹם הַפּוּרִים. אֵין פּוֹחֲתִין

דיו דוקא (מגילה יט.). (37) שם טז, ב. (38) [כן כתב רבינו
(פ"א מהל' תפילין ה"א) לענין מזוזה שאינה צריכה עיבוד
לשמחה, והסביר בתשובה שם (בכסף-משנה), שלא שמענו
שצריך עיבוד אלא לספר-תורה ולתפילין]. (39) משנה,
מגילה יז, א. (40) ראה בפ"א מהל' תפילין ה"ג.

1. י. הֵיוּ בָּהּ אוֹתוֹת מְשֻׁשָׁשׁוֹת אוֹ מְקַרְעוֹת: אִם
2. רְשׁוּמָן נָכַר, אֶפְלוּ הָיוּ רַבָּה - פְּשָׁרָה; וְאִם אֵין
3. רְשׁוּמָן נָכַר, אִם הָיָה רַבָּה שְׁלָם - פְּשָׁרָה, וְאִם לֹא
4. - פְּסוּלָה, וְהַקּוֹרֵא בָּהּ לֹא יֵצֵא.⁴¹ הַשְּׂמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר
5. אוֹתוֹת אוֹ פְּסוּקִים, וְקִרְאָן הַקּוֹרֵא אֶת הַמַּגִּלָּה עַל
6. פֶּה - יֵצֵא.⁴²

(41) מגילה יח, ב. (42) שם.

7. יא. הַמַּגִּלָּה צְרִיכָה שְׁתָּהָא תְּפוּרָה כְּלָה עַד שִׁיְהִיו
8. כָּל עוֹרוֹתֶיהָ מְגֻלָּה אַחַת. וְאֵינָה נִתְפָּרַת אֶלָּא בְּגִידִין,
9. כֶּסֶף תוֹרָה. וְאִם תְּפָרָה שְׁלֹא בְּגִידִין - פְּסוּלָה.
10. וְאֵינוֹ צָרִיף לְתַפֵּר אֶת כָּל הַיְרִיעָה בְּגִידִין כֶּסֶף
11. תוֹרָה, אֶלָּא אֶפְלוּ תְּפֵר בְּגִידִין שְׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּקָצֶה
12. הַיְרִיעָה וְשְׁלֹשׁ בְּאֻמָּצָה וְשְׁלֹשׁ בְּקָצֶה הַשְּׁנִי -
13. כְּשָׁרָה, מִפְּנֵי שְׁנִקְרָאֵת אֲגֵרָתָ.⁴³

(43) במגילה יט, א: "אמר רב חלבו אמר רב חמא בר גוריא
אמר רב, מגילה נקראת ספר (ונכתב בספר - אסתר ט, לב)
ונקראת אגרת (אגרת הפורים - שם כט), ספר - שאם תפרה
בחוטי פשתן - פסולה, אגרת - שאם הטיל בה שלשה חוטי
גידין - כשרה, אמר רב נחמן - ובלבד שיהיו משולשין".

14. יב. וְצָרִיף הַקּוֹרֵא לְקִרְוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן וְ"עֲשֶׂרֶת"
15. בְּנִשְׁמִיחָה אַחַת, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְכָל הָעָם שֶׁכֵּלֶם נִתְּלוּ
16. וְנִהְרְגוּ בְּאֻמָּצָה.⁴⁴ וּמִנְהֵג כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקּוֹרֵא הַמַּגִּלָּה
17. קוֹרֵא וּפּוֹשֵׁט בְּאֻמָּרָתָ,⁴⁵ לְהִרְאוֹת הָעָם; וְכִשְׁיִגְמַר,
18. חוֹזֵר וְכוֹרֵכָה⁴⁶ כְּלָה וּמְבַרֵּךְ.

(44) שם, טז, ב. (45) כן כתב רב האי גאון (מגיד-משנה).
(46) בכת"י: "ופושטה וכורכה".

19. יג. שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ, שֶׁהֵן אֲרֻבָּה עֶשֶׂר וְחֲמִשָּׁה
20. עֶשֶׂר, אֲסוּרִין בְּהִסְפַּד⁴⁷ וְתַעֲנִית⁴⁸ לְכָל אָדָם בְּכָל
21. מְקוֹם. בֵּין לְבָנֵי כְּרָפִין שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
22. בְּלֵבָד, בֵּין לְבָנֵי עִירוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין אֲרֻבָּה עֶשֶׂר
23. בְּלֵבָד.⁴⁹ וְשְׁנֵי הַיָּמִים אֲסוּרִין בְּהִסְפַּד וְתַעֲנִית בְּאֻמָּר
24. הָרֵאשׁוֹן וּבְאֻמָּר הַשְּׁנִי.⁵⁰ אֲנָשִׁי כְּפָרִים שֶׁהִקְדִּימוּ
25. וְקָרְאוּ בְּשָׁנֵי אוֹ בְּחִמְיָשִׁי הַסּוֹמֵךְ לְפּוּרִים - מִתֵּרִים
26. בְּהִסְפַּד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קְרִיאָתָהּ⁵¹, וְאֲסוּרִין בְּהִסְפַּד
27. וְתַעֲנִית בְּשְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ⁵², וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין
28. קוֹרְאִין בָּהֶן.

(47) ממה שכתוב במגילה "שמחה", נלמד שאסור בהספד
(מגילה ה:). (48) נלמד ממה שכתוב במגילה "ומשתה"
(מגילה, שם). (49) מגילה, שם. (50) במגילה ו, ב: "אין
בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות

א. בבית שני, פשמיכי יון גזרו גזרות על ישראל²¹,
ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצות,
ופשטו ידם בממוןם ובבנותיהם²², ונקנסו להיכל
ופרצו בו פריצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל²³
מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול; עד שרחם עליהם
אלהי אבותינו, והושיעם מידם והצילם. וגברו בני
חשמונאי, הפהנים הגדולים, והרגום, והושיעו
ישראל מידם. והעמידו מלך מן הפהנים, וחזרה
מלכות לישראל יתר על מאתים שנה, עד החרבן
השני.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו
ישראל מידם."

הלשון "הכהנים הגדולים" קשה לכאורה, שהרי כהן גדול
אחד בודד, ומה כוונתו כאן.

והביאור בזה: ידועה מחלוקת הרמב"ם והתוס' במי שרוצה
למסור נפשו על עבירות שאינן משלוש העבירות החמורות
שבתורה, היינו עבירות שדינן "יעבור ואל יהרג". לדעת
הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) "כל מי שנאמר בו
יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו".
אבל התוס' (במסכת עבודה זרה כז: ד"ה יכול) סברו
שהרשות בידו לעבור, אבל "אם רצה להחמיר על עצמו
אפי' בשאר מצוות הרשות בידו".

וכתבו הפוסקים (נמוק"י ס"פ בן סורר ועוד) שגם לדעת
הרמב"ם כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג "אם הוא אדם
גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי
לקדש את ה' ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי
שיראו העם וילמדו כו'".

במילה זו תירץ הרמב"ם את השאלה מאיזה דין לחמו בני
חשמונאי ביוונים, שהרי אע"פ שבשעת השמד "יהרג ואל
יעבור" בכל אופן, הרי זה רק אם כופין אותו לעבור על
מצוות התורה, אבל לכאורה אין חיוב לצאת במלחמה נגד
מלכות הרשעה שגזרה גזירות אלה. לכך כתב הרמב"ם על
בני חשמונאי "הכהנים הגדולים" שכיון שהיו "גדולים"
במובן של "גדול וחסיד וירא שמים" שכתב ה'כסף משנה,
היתה הרשות בידם למסור נפשם על דברים שהדור פרוץ
בהם.

ובזה יבואר באורח פלא ענין נוסף, על פי דברי השל"ה
שכל מועדי השנה יש להם שייכות לפרשיות החלות
באותו הזמן, הרי שאותה השאלה ממש יש לשאול
בפרשת וישב הנקראת בחנוכה בענין יוסף הצדיק, מאיזה
דין הלך לראות את שלום אחיו בצאן, והרי ידע מדברי
המלאך - "נלכה דותינה" שרוצים "לבקש לך נכלי דתות
שימיתוך בהם".

משני ענינים. נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות⁶³
או מיני תבשיל או מיני אכלין. שנאמר: ומתנות
לאביונים - שתי מתנות לשני עניים⁶⁴. ואין
מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל
נותנין לו⁶⁵. ואין משנין מעות פורים לצדקה
אחרת⁶⁶.

(63) בדפוסים ישנים, אין המילים האלו "או מעות".
(64) מגילה ז, א. (65) תוספתא מגילה פ"א, ו'ירושלמי' שם
פ"א ה"ד. (66) בבא-מציעא עח, ב. ו'ירושלמי' (שם).

יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות
בסעדו ובשלוש מנות לרעיו. שאין שם⁶⁷ שמחה
גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים
ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו
דומה לשכינה, שנאמר: להחיות רוח שפלים
ולהחיות לב נדבאים.

(67) ביטוי זה שגור בדברי רבינו, וראה בפ"א מהל' יסודי
התורה ה"א.

יח. כל ספרי⁶⁸ הנביאים וכל הכתובים⁶⁹ עתידין
לבטל לימות המשיח⁷⁰, חוץ ממגלת אסתר⁷¹. והרי
היא זימת פחמשה חמשי תורה⁷² וכהלכות של
תורה שבעל פה⁷³, שאנן בטלין לעולם. ואף על פי
שכל זכרון הצרות יבטל, שנאמר: כי נשכחו הצרות
הראשונות וכי נסתרו מעיני - ימי הפורים לא
יבטלו⁷⁴, שנאמר: וימי הפורים האלה לא יעברו
מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם.

(68) 'ירושלמי' שם ה"ה. (69) אבל חמשה ספרי תורה אינם
בטלים לעולם ('ירושלמי' שם). (70) שהרי "ליכא מידי
דכתיבי בנביאים וכתובים ולא רמיזי באורייתא" (תענית
ט.). ודרשו (שבת קד.) על הכתוב (ויקרא כז, לד) "אלה
המצוות" - "שאין הנביא רשאי לחדש בה דבר מעתה",
אלא שאין בנו בינה יתירה להבין את כל הרמזים בתורה,
ולימות המשיח תמלא הארץ דעה את ה' וכולם יבינו את
התורה, ולא יצטרכו לקרוא בנביאים וכתובים ('מראה
הפנים' שם). (71) 'ירושלמי' שם. (72) "שנאמר (דברים
ה, יט): 'קול גדול ולא יסף'. ומתרגמינן "ולא פסק"
(ירושלמי' שם). (73) "שנאמר (חבקוק ג, ו): "הליכות
עולם לו" (אל תקרי הליכות אלא הלכות) - 'ירושלמי' שם.
(74) 'ירושלמי' שם.

יום ש"ק י"ז שבט ה'תשפ"א

פרק שלישי - הלכות חנכה

(1) נבאר בו ענין הנס שארע בזמן החנוכה, בימי בית שני.
והיוב ההדלקה בשמונת הלילות. וקריאת ההלל בשמונת
הימים. ונמשך לזה ביאור קריאת ההלל, וענינו בכל הימים
הנקרא בהם, שהוא מדברי סופרים. ונתבאר בו גם כן כיצד
היו קוראין אותו בזמן חכמי המשנה והתלמוד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ז שבט – ספר זמנים – הל' מגילה וחנוכה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המנורה באור לכ"ו, אבל לדעת אדמוה"ז שהנצחון היה בכ"ד כסלו הקושיא מעיקרא ליתא.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן נה)

ג. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונות ימים האלו, שתחלתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל. ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונות הלילות, להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנכה. והן אסורין בהספד ותענית בימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים, בקריאת המגלה.

(4) ומשום כך אין להדליק ביום, כמו שהדליקו במנורה שבמקדש, כי "שרגא בטיהרא מאי מהני" (אין אור הנר נראה ביום).

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת גר חנכה. והמדליק אותה פליגה הראשון, מברך שלש ברכות, ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק גר של חנכה. ו"שעשה נסים לאבותינו" וכו'. ו"שהחנינו וקיימנו" וכו'. וכל הרוצה אותה ולא ברוך, מברך שנים: "שעשה נסים לאבותינו" ו"שהחנינו".⁷ ובשאר הלילות - המדליק מברך שנים,⁸ והרוצה מברך אחת. שאין מברכין "שהחנינו" אלא פליגה הראשון.

(5) ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. (6) אף על פי שהדליקו עליו בביתו - כיוון שהוא עצמו לא הדליק. (7) ואינו מברך "להדליק", שהרי כבר הדליקו עליו בביתו. (8) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בכל יום ויום משמנות הימים אלו גומרינן את ההלל. ומברך לפניו: אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור¹⁰ את ההלל; בין יחיד בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים,¹¹ מברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו"¹², בדרך שמברך על המגלה ועל הערוב. שכל ודאי של דבריהם¹³ מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתן לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי,¹⁴ אין מברכין עליו. ולמה מברכין על יום טוב שני,¹⁵ והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא יזלזלו¹⁶.

(9) קורין את כל ההלל בלי דילוגים. (10) ורבי מאיר מרטנברג נהג לומר "לקרוא את ההלל". (11) "והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן".

ואם תמצא לומר שרצה למסור נפשו על כיבוד אב, ורש"י בחומש סובר כהתוס' הנ"ל ש"הרשות בידו", הרי ציווי יעקב ליוסף היה "והשבני דבר", והרי אם יהרגוהו לא קיים המצוה כלל, וא"כ הדרא קושיא מאיזה דין הלך יוסף לראות את שלום אחיו בצאן והכניס עצמו בסכנת נפשות. ומתרץ שיוסף הלך דותינה מאותו הדין שנלחמו החשמונאים ביוונים. כי יוסף ראה ש"הדור פרוץ" בכיבוד אב, שהרי ראובן בלבד יצועי אביו, שמעון ולוי "עכרתם אותי" וגם כל שאר האחים אינם מתחשבים באביהם כלל ומוכנים להרוג את יוסף, מכאן הסיק יוסף שהדור פרוץ בכיבוד אב, ויש אפילו למסור את הנפש כדי שיראו וילמדו מצות כיבוד אב.

(על פי לקו"ש חלק ל"ה עמוד 173)

(2) "וחושך על פני תהום - זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שהייתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל". (3) "אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".

1 ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד. ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו גרות המערכה שמונה ימים, עד שפיתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה.."

וקשה, כיון שלדעת הרמב"ם היה נצחון המלחמה בכ"ה בכסלו, נמצא, שהדלקת המנורה היתה בכ"ה בין הערביים כי גם לדעת הרמב"ם שהדלקה המנורה היתה גם ביום, הרי אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערביים" ונמצא שהדלקת המנורה היתה אור לכ"ו, ומדוע תיקנו חכמים להדליק המנורה באור לכ"ה.

והנה מלבד הדיון הארוך בזה באחרונים, יש לומר הטעם בפשטות, שבקדשים היום הולך אחר הלילה, ולכן לא תיקנו להדליק אור לכ"ו שאז תחשב הדלקה זו ליום כ"ו אלא תיקנו ההדלקה אור לכ"ה.

ובטעם הפנימי יש לומר בזה על פי מה שנתבאר בתורה אור' שההבדל שבין חנוכה ופסח כי נס חנוכה היה מבחינת ממלא כל עלמין, ולכן היה קודם הניצחון במלחמה ואח"כ יום המנוחה כי מצד ממכ"ע לא יכול להיות גילוי אלקות וביטול המנגד בבת אחת. אבל הנס בפסח מבחינת סוכ"ע שיכול להכיל בתוכו גם הגילוי וגם ביטול המנגד, נגוף למצרים והתגלות הקדושה לישראל בבת אחת, וביאור זה מתאים גם לדעת הרמב"ם שהנצחון היה בכ"ה והדליקו

ט. כל היום פֶּשֶׁר לְקִרְיַת הַהֶלֶל. וְהִקְרָא אֶת הַהֶלֶל
לְמַפְרָע²⁶ - לֹא יֵצֵא²⁷. קָרָא וְשָׁהָה וְחִזַּר וְקָרָא - אַף
עַל פִּי שְׂשֻׁהָה כְּדִי לִגְמֹר אֶת בָּלוֹ, יֵצֵא. יָמִים
שְׁגוּמְרִין בֵּהֶן אֶת הַהֶלֶל, יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פֶּרֶק
לְפֶרֶק, אָבָל בְּאֻמָּצֵע הַפֶּרֶק לֹא יִפְסִיק. וְיָמִים
שְׁקוּרָאִין בֵּהֶן בְּדִלּוּג, אִפְלוּ בְּאֻמָּצֵע הַפֶּרֶק פּוֹסֵק.

(26) מהסוף להתחלה [=והרבי מסביר בשם הבעל שם טוב:
"למפרע" שהוא סובר שכל זה קרה פעם בעבר ואין לזה כל
קשר לזמננו]. (27) למדו זאת ממה שנאמר בהלל "ממזרח
שמש עד מבואו", כשם ששקיעת השמש וזריחתה לא
ייהפכו, כך מהולל שם ה' ולא למפרע.

י. כל יום שְׁגוּמְרִין בּוֹ אֶת הַהֶלֶל, מְבַרֵךְ לְפָנָיו.
וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו - מְבַרֵךְ. פֶּיֶצֶד מְבַרֵךְ?
יְהִלְלוּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וְצַדִּיקִים וְחַסִּידִים
עוֹשֵׂי רְצוֹנְךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ
לְשִׁמְךָ. כִּי אַתָּה ה', לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת, וְנֹעִים לְשִׁמְךָ
לְזַמֵּר, וּמַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הָאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה ה',
הַמְּלִיךְ הַמְּהַלֵּל הַמְּשַׁבַּח הַמְּפָאֵר חַי וְקַיִם תָּמִיד יְמִלְךָ
לְעוֹלָם וָעֶד.

יא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוֹ לְכַפֵּל. מ"אֹדֶךְ כִּי
עֲנִיתִנִּי²⁸ עַד סוֹף הַהֶלֶל כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שְׁתֵּי
פְּעָמִים. וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ לְכַפֵּל - יְכַפֵּל, וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ
שֶׁלֹא לְכַפֵּל - אֵין כּוֹפְלִין.

(28) לפי שכל הפרק כפול ומ"אודך" ולמטה אינו כפול
ולפיכך נהגו לכפול הפסוקים.

יב. מְנַהֵג קִרְיַת הַהֶלֶל בִּימֵי חֻקִּים הָרְאשׁוֹנִים כֶּף
הָיָה: אַחֲרֵי שֶׁמְבַרֵךְ הַגָּדוֹל שֶׁמְקָרָא אֶת הַהֶלֶל, מִתְחִיל
וְאוֹמֵר "הַלְלוּיָהּ", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְחִזְרָה
וְאוֹמֵר "הַלְלוּ עֲבָדֵי ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ".
וְחִזְרָה וְאוֹמֵר "הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין
"הַלְלוּיָהּ". וְחִזְרָה וְאוֹמֵר "יְהִי שֵׁם ה' מְבַרֵךְ מַעֲתָה
וְעַד עוֹלָם", וְכָל הָעָם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל
דָּבָר. עַד שְׁנִמְצָאוּ עוֹנִין כָּל הַהֶלֶל "הַלְלוּיָהּ" מֵאָה
וְשָׁלֹש וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים. סִימָן לָהֶם: שְׁנוּתָיו שֶׁל
אַהֲרֹן²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל העם עונים הללו" וכן על כל דבר עד שנמצאו עונים בכל
ההלל הללו" מאה ושלוש ועשרים פעמים כמניין שנותיו של
אהרן הכהן".

וצריך להבין: דרכו של הרמב"ם שאינו כותב ב"י"ד החזקה"
סימנים, גימטריות וכד', ומה טעם ראה לציין שמספר
הפעמים שאומרים "הללויה" למנהג זה הוא כנגד שנותיו
של אהרן הכהן.

ויש לבאר שמה שנקט הרמב"ם מניין שנותיו של אהרן

(12) "והיכן ציוונו? רב אויא אמר מלא תסור".
(13) מדרבנן. (14) שהפרשתו אינו אלא מספק שמה לא
הפריש עם-הארץ. (15) של גלויות. (16) אם יראו שלא
מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

ו. וְלֹא הֶלֶל שֶׁל חֲנֻכָּה בְּלִבָּד הוּא שְׁמַדְבְּרֵי סוּפְרִים,
אֶלֶּא קִרְיַת הַהֶלֶל לְעוֹלָם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים כָּל
הַיָּמִים שְׁגוּמְרִין בֵּהֶן אֶת הַהֶלֶל¹⁷. וְשְׁמוּנָה עֶשְׂרִי
יּוֹם¹⁸ בְּשָׁנָה מַצֵּוָה לִגְמֹר בֵּהֶן אֶת הַהֶלֶל, וְאֵלוּ הֵן:
שְׁמוּנַת יְמֵי הַחֹג, וְשְׁמוּנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וְרֵאשׁוֹן שֶׁל
פֶּסַח, וְיוֹם עֲצֵרָת. אָבָל רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים
אֵין בֵּהֶן הֶלֶל, לְפִי שֶׁהֵן יְמֵי תְשׁוּבָה וְיִרְאָה וְפַחַד,
לֹא יְמֵי שְׂמִיחָה יְתֵרָה¹⁹. וְלֹא תִקְנוּ הֶלֶל בְּכּוּרִים,
שְׁקִירַת הַמְּגִלָּה הִיא הַהֶלֶל²⁰.

(17) וכן מפורש בתלמוד: "קריאת שמע דאורייתא - הלל
דרבנן". (18) בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ נוספו על
אלה שלושה ימים. (19) "אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי
השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו של עולם מפני מה אין
ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים?
אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי
מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה לפני?"
(20) ולפי זה חידש המאירי שאם אין לו מגילה, חייב לקרוא
הלל.

ז. מְקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים, גּוּמְרִין אֶת
הַהֶלֶל אַחֲרֵי וְעֶשְׂרִים יוֹם: תְּשַׁעֲהָ יְמֵי הַחֹג, וְשְׁמוּנָה
יְמֵי חֲנֻכָּה, וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח, וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל
עֲצֵרָת. אָבָל בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים קִרְיַת הַהֶלֶל מְנַהֵג
וְאֵינוֹ מַצֵּוָה²¹. וּמְנַהֵג זֶה - בְּעֶבֶר, לְפִיכָךְ קוֹרְאִין
בְּדִלּוּג²². וְאֵין מְבַרְכִין עָלָיו, שְׁאֵין מְבַרְכִין עַל
הַמְּנַהֵג. וְיַחֲדֵי לֹא יִקְרָא כָּלִל. וְאֵם הַתְּחִיל -
יְשָׁלִים²³, וְיִקְרָא בְּדִלּוּג כְּדֶרֶךְ שְׁקוּרָאִין הַעֲבֹר. וְכֵן
בְּשֵׁאֵר יְמֵי הַפֶּסַח קוֹרְאִין בְּדִלּוּג²⁴, בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים.

(21) "רב אקלע לבבל, חזינהו דקא קרי הלילא בריש ירחא,
סבר לאפסקינהו, כיוון שחזי דקא מדלגי דלוגי, אמר: שמע
מינה מנהג אבותיהם בדיהם" [=רב הגיע לבבל, וראה
שקוראים שם הלל בראש חודש, סבר להפסיק אותם, אך
כאשר ראה שהם אומרים את ההלל בדילוגים אמר: שמע
מינה מנהג אבותיהם בדיהם]. (22) להראות שאינו אלא
מנהג, כנ"ל. (23) "תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר".
(24) רק בימי הסוכות גומרים את ההלל לפי שכל יום חלוק
מחבירו בקרבנותיו אבל ימי הפסח שווים בקרבנותיהם.

ח. פֶּיֶצֶד מְדַלְגִין? מִתְחִילִין מִתְחַלֵּת הַהֶלֶל עַד
חֲלָמִישׁ לְמַעֲנֵנוּ מָיִם, וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "ה' זָכְרָנוּ
יְבָרֵךְ" וְכו', עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מָה
אָשִׁיב לָהּ" עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מִן
הַמַּצֵּר קָרָאתִי יְיָ" עַד סוֹף הַהֶלֶל. זֶה הוּא הַמְּנַהֵג
הַפְּשׁוּט. וְיֵשׁ מְדַלְגִין דְּלֹג אַחֲרָיו²⁵.

(25) ואנו נוהגים לדלג "לא לנו" ו"אהבתי".

29) "מאה ועשרים וג' פעמים שישאל עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן, הללויה הללו אל-בדשו, לאהרן קדשו, לאהרן קדש ה'".

1 יג. וכן כִּשְׁהִקְרָא מִגִּיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק³⁰, הֵן
2 חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מָה שָּׁאָמַר. בִּיצֵד? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר
3 "בִּצְאָת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם", כָּל הָעַם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין
4 "בִּצְאָת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם". וְהִקְרָא אוֹמֵר "בֵּית
5 יִשְׂרָאֵל מֵעַם לֵעַז", וְכָל הָעַם עוֹנִין "הִלְלוּהָ". עַד
6 שְׁיֹאמַר "אֶהְבֶּתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנִי", וְכָל
7 הָעַם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין "אֶהְבֶּתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' וְכו'".
8 וְכֵן כִּשְׁיֹאמַר הִקְרָא "הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם", כָּל
9 הָעַם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין "הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם".

(30) "שמצוה לענות ראשי פרקים".

10 יד. הִקְרָא אוֹמֵר "אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא", וְהֵם עוֹנִין
11 אַחֲרָיו "אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא", אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ
12 רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר "אֲנֵא ה' הַצְלִיחָה נָא", וְהֵם
13 עוֹנִים "אֲנֵא ה' הַצְלִיחָה נָא". הוּא אוֹמֵר "בְּרוּךְ
14 הַבָּא", וְכָל הָעַם אוֹמְרִים "בְּרוּךְ הַבָּא". וְאִם הָיָה
15 הַמִּקְרָא אֶת הַלֵּל קֶטֶן אוֹ עָבֵד אוֹ אִשָּׁה, עוֹנֶה
16 אַחֲרֵיהֶם מָה שֶׁהֵן אוֹמְרִין מְלָה מְלָה בְּכָל הַלֵּל. זֶהוּ
17 הַמִּנְהֵג הָרֹאשׁוֹן, וְכו' רֹאשׁוֹ לִילָף. אֲבָל בְּזִמְנִים אֵלּוּ
18 רִאשֵׁי בְּכָל הַמְקוֹמוֹת מְנַהֲגוֹת מִשְׁנוֹת בְּקִרְיָאָתוֹ
19 וּבְעֻנִית הָעַם, וְאִין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֵה לְאַחֵד.

הכהן גם הוא הלכה, ומהמילים "כמניין שנותיו של אהרן הכהן" אנו לומדים שיטתו המיוחדת של הרמב"ם בדין אמירת ההלל. ובהקדים: על מנהג זה הקשה "המאירי" (בית הבחירה סוכה לח). ושאל שהרי ההלל הוא תפילה שאין אדם מוציא בה חברו ידי חובה, ותירץ שם שכיון שאינה תפילה ממש לכן הקילו חכמים בהלל לאומרו באופן זה.

אבל הרמב"ם שכתב על מנהג זה "ובו ראוי לילך", סובר שאמירת ההלל באופן שכזה נחשבת לכתחילה לתפילה גמורה, וכל העונה הללו" יוצא בה ידי חובת תפילה. ומכאן ששיטת הרמב"ם היא שלא כ"המאירי" כי לדעתו ההלל הוא כן תפילה, ואמירתו באופן זה היא בשלמות גמורה ואין כאן הוצאת הציבור ידי חובה בתפילת השליח-ציבור, וממילא גם לא קולא של חכמים בדבר. ובטעם שיטת הרמב"ם יש לומר ששני אופנים באחדות הציבור, ישנה אחדות הבאה מתוך וויתור על ביטוי היחיד למען מטרת הכלל, תפילה באחדות שכזו אכן אינה תפילה ממש, וזהו אכן הגדר לדעת "המאירי".

אבל ישנה אחדות גבוהה יותר, אחדות מהסוג שאותה פעל אהרן הכהן בעם ישראל, והיא כה גדולה עד שאינה "מוחקת" את ביטוי היחיד המרגיש בה כאילו הוא עצמו מתפלל ומהלל לקונו. לשיטת הרמב"ם הנרמזת ב"מניין שנותיו של אהרן הכהן" זוהי האחדות המצויה בין אומרי ההלל כמנהג זה, ומשום כך היא תפילה גמורה ממש.

(על פי לקו"ש חלק כ"ג עמוד 229)

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז שבט ה'תשפ"א

יום רביעי י"ד שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז. קיג.

26 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיט הַמֵּת
27 מִטָּמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טָמְאָת מֵת.

28 הַמִּצְוָה הַק"יג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה
29 אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתֵּהָא מוֹכֶנֶת לְמָה שֶׁצָּרִיךְ בְּטִהְרָה מִטָּמְאָת
30 מֵת, כְּמוֹ שָׁאָמַר יְתַעֲלֶה: "וְהִיטָה לַעֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
31 לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְכֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
32 בַּמִּסְכָּת הַמִּיחֲדָת לָהּ, וְהִיא מִסְכָּת פְּרָה.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קיג.

33 הַמִּצְוָה הַק"יג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה
34 אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתֵּהָא מוֹכֶנֶת לְמָה שֶׁצָּרִיךְ בְּטִהְרָה מִטָּמְאָת

יום ראשון י"א שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

20 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיט הַמֵּת
21 מִטָּמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טָמְאָת מֵת.

יום שני י"ב שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

22 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיט הַמֵּת
23 מִטָּמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טָמְאָת מֵת.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

24 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיט הַמֵּת
25 מִטָּמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טָמְאָת מֵת.

מתוך מהדורת חזק

18 וְהָיְתָה לְעֵדוּת בְּיַד יִשְׂרָאֵל
19 מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתִנְאִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
20 בַּפֶּרֶשֶׁת "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבַפֶּרֶשֶׁת "אֲשֶׁה כִּי תִרְעֶה"
21 וּבַפֶּרֶשֶׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבַפֶּרֶשֶׁת "וַיִּקְחוּ אֵלָיךְ פָּרָה
22 אֲדָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת
23 שֶׁבָּאוּ בְּטַמְאוֹת אֵלּוּ. אָבֵל דִּינִי כָל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהַלְכוֹת
24 כָּל-מִין מִהֶם — הָרִי סֹדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלֵל כָּל-זֶה. מִהֶם
25 מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מִסְכָּתוֹת — מִהֶן מִסְכָּת טְהוֹרוֹת
26 וּמִסְכָּת מִכְשִׁירִין וּמִסְכָּת עֶקְצִים, שֶׁשָּׁלֹשׁ מִסְכָּתוֹת אֵלּוּ
27 כּוֹלְלוֹת טַמְאָת אֲכָלִין בְּלֹבֵד, וּבִשְׂבִילָה נִתְחַבְּרוּ; אֵף אִם
28 נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאֵר הַטַּמְאוֹת, הָרִי לֹא בָּאוּ שָׁם
29 אֵלָּא בְּמִקְרָה. בְּדוּמָה לְכָף כּוֹלֵלֶת מִסְכָּת נִדָּה כָּל-דִּינֵי
30 מִצְוֹת טַמְאָת נִדָּה וְנִזְכָּה וְטַמְאָת יוֹלֶדֶת, וּבְמִסְכָּת כְּרִתוֹת
31 יֵשׁ גַּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טַמְאָת יוֹלֶדֶת. מִסְכָּת נִגְעִים כּוֹלֵלֶת
32 כָּל-דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכָּת זָבִים כּוֹלֵלֶת
33 כָּל-דִּינֵי זָב וְנִזְכָּה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמִסְכָּת אֶהְלוֹת כּוֹלֵלֶת
34 כָּל-דִּינֵי טַמְאָת מֵת; וּמִסְכָּת פָּרָה כּוֹלֵלֶת דִּינֵי מִי נִדָּה
35 לְטַמֵּא וּלְטַהֵר. אָבֵל טַמְאָת נִבְלָה וְטַמְאָת שֶׁרִץ לֹא יִחַדּוּ
36 לָהֶן מִסְכָּתוֹת, אֵלָּא דִּינֵיהֶן מְפֻזָּרִים בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּסֹדֵר
37 זֶה, רַבָּם בְּמִסְכָּת כָּלִים וְטְהוֹרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׂאֵלוֹת
38 רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמִסְכָּת עֲדִיּוֹת. וּכְבָר פִּרְשְׁנוּ אָנוּ סֹדֵר זֶה
39 כָּלּוּ, כְּלוּמֹר: סֹדֵר טְהוֹרוֹת, פְּרוּשׁ שְׁאִין צָרִיף לַעֲיֵן בְּסֹפֶר
40 אַחֵר עָמַד בְּשׁוּם דְּבָר מַעֲנִיגֵי הַטַּמְאָה וְהַטְהָרָה.

1 מֵת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְתַעֲלֶה: "וְהָיְתָה לְעֵדוּת בְּיַד יִשְׂרָאֵל"
2 לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
3 בְּמִסְכָּת הַמִּיחָדֶת לָהּ, וְהִיא מִסְכָּת פָּרָה.

יום שישי ט"ז שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קיג.

4 הַמִּצְוָה הַקִּי"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לַעֲשׂוֹת פָּרָה
5 אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מוֹכֶנֶת לְמַה שֶׁצָּרִיף בְּטְהָרָה מִטַּמְאָת
6 מֵת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְתַעֲלֶה: "וְהָיְתָה לְעֵדוּת בְּיַד יִשְׂרָאֵל"
7 לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
8 בְּמִסְכָּת הַמִּיחָדֶת לָהּ, וְהִיא מִסְכָּת פָּרָה.

יום ש"ק י"ז שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קח.

9 הַמִּצְוָה הַק"ח — שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִינֵי מִי נִדָּה (מִי הַזֹּאחַ,
10 שֶׁמַּעֲרִיבִים בָּהֶן אֶת אִפְרָה הַפְּרָה הָאֲדוּמָה וּמוֹזִים עַל טַמָּא מֵת —
11 אֲדָם אוֹ כָּלִי — לַטְהָרָה), הַמְּטַהֲרִים בְּאֶפֶן מְסִים וּמִטַּמְאִים
12 בְּאֶפֶן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָה בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הַלְכוֹת פָּרָה
13 אֲדוּמָה). דַּע, שֶׁשָּׁלֹשׁ עֶשֶׂר מִינֵי הַטַּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקֻּדְּם
14 מִנְּגִנָּם, וְהֵם: טַמְאָת נִבְלָה וְטַמְאָת שֶׁרִיצִים וְטַמְאָת אֲכָלִים
15 וְטַמְאָת נִדָּה וְטַמְאָת יוֹלֶדֶת וְטַמְאָת צִרְעָת אָדָם וְטַמְאָת
16 צִרְעַת הַבְּגָד וְטַמְאָת צִרְעַת הַבֵּית וְטַמְאָת הַזָּב וְטַמְאָת
17 הַזָּכָה וְטַמְאָת שִׁכְבַת זָרַע וְטַמְאָת מֵת וְטַמְאָת מִי נִדָּה

אגרות קודש

ב"ה, ח' שבט תשכ"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' שבט עם הפניי שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקללה"ה נב"מ זי"ע,

בו כותב אודות מחשבות של דאגה וכו'.

ולפלא גדול ובפרט שהרי זכה ולמד כמה זמן בישיבה הק' תומכי תמימים (וקדושה אינה
זוה ממקומה) כולל לימוד תורת החסידות המבארת ענין ההשגחה פרטית ושהוא יתברך עצם הטוב
ומטבע הטוב להטיב וכו' ומה טוב שילמוד סי' כ"ג בספר תהלים עם כמה מפרשים ומזמן לזמן יחזור
על סימן זה.

כן מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו - באם לא נעשה כזה במשך שנים עשר חדש האחרונים -

והרי הימים ימי סגולה בסמיכות ליו"ד שבט יום הילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר שעל הציון
הק' שלו יזכירוהו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ירמיה פרק נ לזמו

לו חרב אל־סוסיו ואל־רכבֹּו ואל־פל־הערב אשר בתוכה והיו לנשים חרב אל־אוצרתיה ובזו:
 לה חרב אל־מימיה ויבשו כי ארץ פסלים היא ובאימים יתהללו: לט לכן ישובו ציִים את־אִים וישובו
 בה בנות יענה ולא־תשב עוד לנצח ולא תשכון עד־דור ודור: מ כמהפכת אלהים את־סדם
 ואת־עמרה ואת־שכניה נא־יהוה לא־ישב שם אִישׁ ולא־יגור בה בן־אדם: מא הנה עם פא מצפון
 וגוי גדול ומלכים רבים יערו מִירְפָּת־אֶרֶץ: מב קשת וכידן יחזיקו אכזרי המה ולא ירחמו קולם בִּים
 יהמה ועל־סוסים ירכבו ערוך פִּאִישׁ למלחמה עליך בת־בבל: מג שמע מלך־בבל את־שמעם ורפו
 ידיו צרה החזיקתהו חיל פיולדה: מד הנה בא־יה יעלה מגאון הירדן אל־נה איתן פִּיר־אֶרֶץ (ארוגם)
 אריצם מעליה ומי בחור אליה אפקד פי מי כמוני ומי יועדני ומי־יה רעה אשר יעמוד לפני: מה לכן
 שמעו עצת־יהוה אשר יען אל־בבל ומח־שבותיו אשר חשב אל־אֶרֶץ פְּשָׁדִים אִם־לֹא יסחבום צעירי
 הצאן אִם־לֹא ישים עליהם נזה: מו מקול נתפשה בבל נרעשה הארץ וזעקה בגוים נשמע:

רש"י

מלך במשרייתיה ייסק עליהן כאריה דסלק מרום
 ירדנא למדנו שגאון הירדן מקום אריות הוא ואף כך
 תרגמו יונתן ואיך תעשה בגאון הירדן לקבל חיות ברא
 ברום ירדנא: כי ארגיעה. כשאביא השעה: מעליה.
 ממעל לה: ומי יועדני. למלחמה: (מה) צעירי הצאן.
 פרס צעיר לבני יפת:

מצודת ציון

(לז) הערב. מלשון תערובות: ובזו. מלשון בזה ושלל:
 (לח) חורב. ענין יובש כמו חרבו המים (בראשית ח'): ובאימים.
 הוא שם כנוי על הגלולים: יתהללו. מל' הוללות וסכלות:
 (לט) ציִים. איים. שמות מיני חיות: בנות יענה. שם עוף בת
 היענה: (מ) יגור. ידור: (מא) יעורו. מל' התעוררות:
 (מב) וכידן. הוא כעין רומח: יחזיקו. יאחזו: ערוך. מסדר:
 (מג) ורפו. מל' רפיון: החזיקתהו. ענין אחיזה: חיל. חלחלה
 ורעד: (מד) מגאון. ענין גבהות ורוממות ור"ל ככר המעולה
 הסמוך לירדן ושם היה מקום האריות וכן נאמר ואיך תעשה
 בגאון הירדן (לעיל י"ב): נזה. ענין מדור: איתן. ענין חוזק כמו
 איתן מושבך (במדבר כ"ד): ארגיעה. מל' מרגוע והשקט: אריצם.
 מל' ריצה ומהירות ההליכה: אפקד. אצוה כמו והוא פקד עלי
 (עזרא א'): יועדני. ענינו עת קבוע כמו ואם למשפט מי יועדני
 (איוב ט'): (מה) יסחבום. ענין גרירה ומשיכה בארץ כמו סחוב
 והשלך (לעיל כ"ב): צעירי. ענין קוטן: ישים. מלשון שממה:
 (מו) נתפשה. ענין לכידה וכבוש: נרעשה. מלשון רעש ורעד:

מצודת דוד

(לז) ואל רכבו. קבוצת אנשי הרכב: ואל כל הערב. תערובות
 האומות שהיו יושבים בבבל: והיו לנשים. יהיו תשושי כח
 כנשים: חרב אל אוצרותיה. אנשי חרב יבואו אל אוצרותיה
 ויבזו אותה: (לח) חורב. לפי שנהר פרת היה עובר בבבל
 והיה משקה שדותם כנילוס במצרים לכן אמר שיבוא חורב
 אל מימיה ויבשו: כי ארץ פסילים היא. הרבה פסילים עשו
 לעבודת כוכבים: ובאימים יתהללו. משתטים ומשתגעים עם
 העבודת כוכבים שלהם ויקרא העבודת כוכבים אימים כי
 מביאים אימה על עובדיהם וכאשר יקרא מפלצת כמ"ש אשר
 עשתה מפלצת לאשרה (מ"א ט"ו): (לט) לכן. הואיל והיו
 כ"כ דבוקים בעבודת הצורות לכן תהיה לחרבה ושם ישובו
 ציִים עם איים שדרכם לשכון בחרבות: ולא תשב. לא תהיה
 עוד מיושבת עד עולם: עד דור ודור. עד שיכלו כל ימי
 הדורות וכפל הדבר במ"ש: (מ) כמהפכת. תהיה כמו ההפכה
 אשר הפך אלהים את סדום ואת עמורה ואת שכניה: ולא
 יגור. אף דרך עראי: (מא) מצפון. מדי ופרס המה מצפון
 בבל במקצוע צפונת מזרחית: רבים. רצה לומר גדולים כמו

ורבי המלך (לעיל מא): מירכתי ארץ. מסוף הארץ ר"ל מרחק:
 כאיש. ערוך בכלי זיין כאיש גבור שיוור במלחמה: עליך. ר"ל ועליך יבואו: (מג) את שמעם. את שמע גבורתם: ורפו ידי.
 ידיו נעשו רפויים מלהלחם למולם. החזיקתהו. הצרה אחזה אותו והיה לו חיל כיוולדה: (מד) הנה כאריה. האויב הבא עליה
 יעלה בחזקה רבה כמו שיעלה האריה מגאון הירדן ממקום רבצו אל נזה איתן ר"ל אל מדור הרועה המחזוק בבשר כי זהו
 איתנו וטובו: כי ארגיעה. כי חפצי להשקט ולהרגיע את ישראל וארץ אותם מעל ארץ בבל לשוב לארצם ולכן אצוה עליה
 להשחיתם את מי שאבחר בו: כי מי כמוני. שיוכל למחות בידי: ומי יועדני. מי יקבע עמדי זמן מיועד להלחם בי: ומי זה
 רועה. מי הוא הרועה אשר יעמוד לפני להציל צאנו מידי ר"ל מי הוא הרועה שיציל עמו מידי וכפל הדבר במ"ש: (מה) לכן.
 הואיל ואין מי ימחה בידו וכן תקום לכן שמעו וכו': אם לא. הוא ענין שבועה ור"ל העצה היא בשבועה אשר צעירי הצאן
 יגורום מארצם והוא פרס שהוא הצעיר בבני יפת כי ארז"ל תירס הוא פרס (יומא י'): אם לא ישים. בשבועה אשר יעשה את
 כל נזה ונזה שממה: עליהם. ר"ל לפנייהם בעל כרחם: (מו) מקול נתפשה. מקול השמועה אשר נתפשה בבל תרעש הארץ כי
 יפתחו שלא יקרה להם כמקדם: וזעקה. קול זעקת בבל יהיה נשמע בין העמים:

דניאל פרק יא מא"ה

מא ובא בארץ הצבי ורבות יפְּשְׁלוּ וְאֵלֶּה יִמְלְטוּ מִיָּדוֹ אֲדוֹם וּמוֹאָב וְרֹאשִׁית בְּנֵי עַמּוֹן: מִבּ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ בְּאַרְצוֹת וְאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא תִהְיֶה לְפָלִיטָה: מִגּ וּמִשְׁלַל בְּמִכְמְנֵי הַזֶּהָב וְהַפֶּסֶף וּבְכָל חֲמֹדוֹת מִצְרַיִם וְלִבִּים וְכִשִּׁים בְּמִצְעָדָיו: מִדּ וּשְׂמֻעוֹת יִבְהַלְּהוּ מִמּוֹרָח וּמִצָּפוֹן וַיֵּצֵא בַחֲמָא גְדֻלָּה לְהַשְׁמִיד וְלִהְיֵרִים רַבִּים: מִה וַיִּטַּע אֶהְלֵי אִפְדְּנוֹ בֵּין יָמִים לְהִרְצִיב־קִדְשׁ וּבֹא עַד־קִצּוֹ וְאִין עוֹזֵר לוֹ:

דניאל פרק יב א"ד

א וּבִעַת הָהִיא יַעֲמֹד מִיכָאֵל הַשָּׁר הַגָּדוֹל הָעֹמֵד עַל־בְּנֵי עַמּוֹד וְהִיתָה עֵת צָרָה אֲשֶׁר לֹא־נִהְיָתָה מִהֵנִּית גִּוִּי עַד הָעֵת הַהִיא וּבִעַת הָהִיא יִמְלֹט עַמּוֹד פְּלִיטָה מִצָּרָה בְּסִפְּרָה: ב וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדַמְת־עֶפְרַיִם יִקְיִצוּ אֶלֶּה לַחַיִּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם: (ג) וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ בְּזֶהָר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים פְּכוּכִים לְעוֹלָם וָעֶד: (ד) וְאַתָּה דָּנִיֵּאל סֵתֶם הַדְּבָרִים וְחַתָּם הַסֵּפֶר עַד־עֵת קֵץ יִשְׁטַמוּ רַבִּים וְתִרְבֶּה הָדַעַת:

רש"י

כתוב בספר. הרי זה מקרא קצר כל הנמצא כתוב בספר זה על ידי החלומות הכתובים בו, עד דקטילת חיותא ויקבלון מלכותא קדישי עליונין הכל יתקיים: (ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו. יחיו המתים: (ג) והמשכילים. שעסקו בתורה ובמצות יזהירו כזוהר הרקיע:

(א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל. ישתתק כאלם שיראה הקב"ה דן בעצמו ואומר היאך אאבד אומה גדולה כזו בשביל ישראל: והיתה עת צרה. בפמליא של מעלה וקטיגוריא בתלמידי חכמים בזווי ובזווי דבזווי כמו שאמרו רבותינו בהגדה בפ' אחרון של כתובות: 'מלט עמר. תאבד מלכות ארם וימלטו ישראל: כל הנמצא

מצודת ציון

(מא) וראשית. ענין מיטב וכן ראשית גבורתם (ירמיה מט): (מב) לפליטה. הצלה ושאריה: (מג) במכמני. עניינו אוצרות מסתרי ודומה לו בל' ארמית כי ואשר לא צדה (שמות כא) ת"א ודלא כמן: ולובים וכושים. שמות עובדי כוכבי: במצעדיו. מל' צעד ופסיעות: (מד) בחמא. כמו בחמה בה"א: (מה) ויטע. מצינו לשון נטיעה באוהלים כמ"ש כאהלים נטע ה' (במדבר כד): אפדנו. עניינו ארמון ובדרוז"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל (ברכות נח) ור"ל אוהליו אשר היו פנים ומשובחים כארמונות: (ב) אדמת עפר. כפל המלה בשמות נרדפים וכן והצפיר והשעיר (לעיל ח): לדראון. ענין בזיון וכן והיו דראון לכל בשר (ישעיה סו): (ג) יזהירו. ענין הארה וזריחה: (ד) יישוטו. ענין התנועה אנה ואנה כמו שוטטו בחצות ירושלים (ירמיה ה) והושאל על תנועת המחשבה:

מצודת דוד

(מא) בארץ הצבי. היא א"י החמורה: ורבות. ארצות רבות יכשלו ויאבדו מפני: אדום. הם היושבים בהר שעיר: וראשית וכו'. ר"ל מבחר עריהם: (מב) וישלח ידו. להכות ולאבד: בארצות. ר"ל בארצות רבות: לא תהיה לפליטה. ר"ל אף שארית מעט לא ישאיר בה והכל יאבד: (מג) במצעדיו. יהיו רמוסים במצעדי כפות רגליו: (מד) ושמעות. יהיה נשמע לו שבה עליו מלחמה ממזרח והוא קרן הזעירה שהיא ממלכות ישמעאל האמור למעלה וגם יהיה נשמע לו שבה עליו מלחמה מפאת צפון והשמעות ההם יבהלו אותו ויצא לקראתם בחמה גדולה להשמיד את העכו"ם ההם: (מה) ויטע. יעמיד אהלי ארמונו בין הימים החר א"י החמורה ומקודשת: ובא עד קצו. שם יבוא עד סופו כי תכלה מלכותו ואין מי יעזור לו לשוב ולהתחזק עוד:

(א) יעמוד מיכאל. לבקש רחמים על ישראל: העומד. הרגיל לעמוד תמיד ללמד סניגוריא על ישראל: והיתה. אז תהיה עת

צרה על ישראל אשר לא נהיתה עליהם מעת היתה לגוי עד העת ההיא הכי הקרן הזעירה שהיא ממלכות ישמעאל יצר להם מאד כמ"ש ולקדישי עליונין יבלא וכו' (לעיל ו'): ובעת ההיא. כאשר יצר להם מאד ימלט עמך ורק כל הנמצא כתוב בספר ימלט ר"ל הצדיקים ויראי ה' שנאמר בהם ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' וגו' (מלאכי ג): (ב) ורבים. על כי לא יעמדו בתחיה כ"א מהישרים לזה אמר ורבים ולא כולם: מישיני וכו'. יקיצו. הרבה מן המתים יעמדו בתחיה ובדרך שאלה אמר לשון שינה והקצה: אלה. מהם יקיצו לחיי עולם ר"ל לחיות חיי נעימים עד עולם והם הצדיקים שבהם: ואלה. ומהם יקיצו לסבול חרפה ובזיון מתמיד עד עולם והם הרשעים שבהם: (ג) והמשכילים. החכמים שבהם יזהירו וכו': ומצדיקי הרבים. המלומדים דרך ה' לרבים הם יזהירו ככוכבים: לעולם ועד. חוזר גם על המשכילים: (ד) סתום הדברים. אף המעט שידעת מדברי הנבואה ההיא כתבם בדברים סתומים וברמזים: וחתום. כתבם בספר בדברים חתומים וכפל הדבר במ"ש לזרזו ולהזהירו ביותר: עד עת קץ יושטו וכו'. עד בא עת קץ הגאולה הנה רבים יושטו בתנועת המחשבה להשכיל אמיתת הקץ ויתרבה הדעת לחקור ביותר וכאומר הנה יחקרו עד עת הקץ ולא ידעו מאומה אבל בבוא העת אז יופקחו עיני כל להבין רמזי זמן הגאולה:

ו הַטְּמֵאָה בְּבֵית, וְהֵאֱחִילוּ עָלָיו טְהוֹרִין – בֵּית שְׁמַאי מְטַהְרִין, וּבֵית הֵלֵל מְטַמְּאִין.
 ז כָּלֵב שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר הַמֵּת, וּמֵת הַכֶּלֶב, וּמִטָּל עַל הָאֶסְקָפָה – רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּצוּאָרוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח – מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וְאִם לֹא – אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: רֹאִין אֶת הַטְּמֵאָה; מִכֶּנֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלִפְנֵים – הַבֵּית טָמֵא; מִכֶּנֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלַחוּץ – הַבֵּית טָהוֹר. רַבִּי אֱלֶעָזָר אֹמֵר: פִּי לִפְנֵים – הַבֵּית טָהוֹר; פִּי לַחוּץ – הַבֵּית טָמֵא, שֶׁהַטְּמֵאָה יוֹצֵאת דֶּרֶךְ שׁוּלְיוֹ. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִּירָא אֹמֵר: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – הַבֵּית טָמֵא. כַּמָּה תִּשְׁהָה בְּמַעְיָו? שְׁלֹשָׁה יָמִים מַעַת לָעַת. בַּעֲפֻפּוֹת וּבִדְגִים, כֶּדֶי שֶׁתִּפּוֹל לָאוֹר וְתִשְׁרָף; דִּבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִּירָא אֹמֵר: בַּעֲפֻפּוֹת וּבִדְגִים מַעַת לָעַת.

פירוש ברטנורא

ו והאחילו עליו טהורים. על מקצת גופו שבחוץ: בית שמאי מטהרין. דאין באה תחתיו טומאה שבבית, דאין כאן חלל: ובית הלל מטמאין. דסברי אדם חלול הוא ובאה תחתיו טומאה, ואותן שהאחילו עליו בחוץ נטמאו:
 ז ומת הכלב. דאילו חי אפילו כולו בבית, הבית טהור, דטומאה בלועה בבעלי חיים אינה מטמאה: ומוטל על האסקופה. וצוארו לפנים: אם יש בצוארו פותח טפח. רוחב הצואר טפח. ומשערין אותו על ידי חוט המקיף את הצואר. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים: מביא את הטומאה. דעד העלין שבו מאהיל על הטומאה וממשך את הטומאה לבית: ואם לאו. דאינו פותח טפח: אינו מביא את הטומאה. דלענין הבאת טומאה בענין פותח טפח: רבי יוסי אומר רואים את הטומאה. בודקים בגופו של כלב את מקום הטומאה. אם הוא מן המשקוף ולפנים, הבית טמא אע"פ שאין בצוארו רוחב טפח, דטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה. והלכה כר' יוסי: פיו לפנים. ונקב ונבו מבחוץ: הבית טהור. אם טומאה מבחוץ, דמשום המשכה לא מטמאין ליה, שאין דרך מאכל לצאת דרך פיו אלא דרך נקב בית הרעי: פיו לחוץ. ושוליו לפנים: הבית טמא. שהרי דרך פתח קמן זה היה סופה לצאת: בין כף ובין כף. בין פיו לפנים בין פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין טומאה לחוץ, בין יש בצוארו טפח בין אין בצוארו טפח, בכל ענין הבית טמא, דטומאה יוצאה בין דרך כניסתה בין דרך יציאתה: כמה תשהה. בשר המת. במעיו. של כלב קודם שימות הכלב ושוב

משניות מבוארות – קהתי

הצואר פותח טפח, מביא את הטומאה, ורבי יוסי חולק עליו וסובר, שאין הטומאה נכנסת לבית אלא אם כן יש פותח טפח בחלל הצואר. וזהו שאומר: רואין את הטומאה – אם תוכל להיכנס דרך הצואר לבית, שדווקא אם יש בחלל הצואר פותח טפח, הטומאה נכנסת דרך הצואר לבית; אבל אם אין בחלל הצואר פותח טפח, אף על פי שיש ברוחב הצואר פותח טפח, הבית טהור. ב לדעת רבי מאיר כל האסקופה נחשבת כלפנים, אפילו החלק שהוא מחוץ למשקוף, ורבי יוסי סובר, שאין האסקופה נחשבת כלפנים אלא באותו חלק שהוא מן המשקוף ולפנים, וזהו שאומר: מכנגד המשקוף ולפנים – כלומר אם פיו של הכלב מונח מן המשקוף ולפנים, הבית טמא – כשיש בחלל הצואר טפח על טפח, מכנגד המשקוף ולחוץ הבית טהור. רבי אֱלֶעָזָר אֹמֵר: פִּי לִפְנֵים – אם פי הכלב לפנים ואחוריו לחוץ, וכן הטומאה בחלק שבחוץ (ברטנורא). הַבֵּית טָהוֹר – כמבואר הטעם הלך: שהטומאה יוצאת דרך שוליו. היינו דרך בית הרעי, מקום שדרך המאכל לצאת, והואיל ושוליו בחוץ, הבית טהור. ורבי אלעזר מדבר בכלב שאין בחלל צוארו פותח טפח (תוספות וסו), הלכך אין כאן משום המשכת הטומאה לבית דרך הצואר; פִּי לַחוּץ – אבל אם פי הכלב הוא לחוץ ואחוריו לפנים, הַבֵּית טָמֵא – משום סוף טומאה לצאת, שֶׁהַטְּמֵאָה יוֹצֵאת דֶּרֶךְ שׁוּלְיוֹ – דרך בית הרעי שבאחוריו, כמו שכבר בארנו לעיל, והואיל ושוליו לפנים לפיכך הבית טמא. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִּירָא אֹמֵר: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בין פיו לפנים בין פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין שהיא לחוץ, בין שיש בצוארו פותח טפח בין שאין בצוארו פותח טפח, בכל אופן הַבֵּית טָמֵא – שהטומאה יוצאת בין דרך פיו בין דרך שוליו. כַּמָּה תִּשְׁהָה – הטומאה (בשר המת). בְּמַעְיָו – של כלב קודם שימות ולא תטמא עוד, משום שהיא נחשב בשר המת שאכל כמעוכל? שְׁלֹשָׁה יָמִים מַעַת לָעַת – משעה שאכל את בשר המת, וזהו זמן עיכולו של כלב, כמו שמוכר בגמרא (שבת קנח, ב): "גלוי וידוע לפני הקב"ה שמוזנותיו של כלב מועטים, לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלושה ימים". בַּעֲפֻפּוֹת וּבִדְגִים – שאכלו בשר המת, זמן עיכולם: כֶּדֶי שֶׁתִּפּוֹל לָאוֹר וְתִשְׁרָף – כשיעור שתפול הטומאה שאכלו לאש ותשרף. דִּבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתִּירָא אֹמֵר: בַּעֲפֻפּוֹת וּבִדְגִים – זמן עיכולם, מַעַת לָעַת – יממה שלמה; והוא הדין בכל בהמה (עין פרה ט. ה). והלכה כרבי יהודה בן בתירא.

יוס ראשו

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד באדם המוטל על האסקופה.

הַטְּמֵאָה בְּבֵית – טומאה מן המת בבית, והיה אדם שוכב על האסקופה, ומקצתו בתוך הבית, וְהֵאֱחִילוּ עָלָיו טְהוֹרִין – ובני אדם טהורים האהילו על מקצת גופו שבחוץ, בֵּית שְׁמַאי מְטַהְרִין – את אלו שהאחילו עליו, לפי שאינו נעשה אוהל להמשך את הטומאה מן הבית לחוץ, והואיל ואין תחתיו חלל טפח; בית שמאי לשיטתם שחלל הגוף אינו חשוב חלל: וּבֵית הֵלֵל מְטַמְּאִין – את הטהורים שהאחילו עליו, שהואיל ולשיטתם חלל גופו נחשב חלל, הרי הצד העליון של גופו נעשה אוהל, ומביא את הטומאה מתחתיו שבבית לתחתיו שבחוץ, וכיון שאינו חוצץ בפני הטומאה, שאדם נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, לפיכך אותם שהאחילו עליו בחוץ נטמאו.

באור משנה ז

כָּלֵב שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר הַמֵּת, וּמֵת הַכֶּלֶב – שאילו היה חי אין הטומאה בלועה שבתוכו מטמאה, וּמִטָּל עַל הָאֶסְקָפָה – על מפתח הבית, וצוארו לצד הבית, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּצוּאָרוֹ פּוֹתֵחַ טֶפַח – רוחב טפח על טפח, ומשערים את זה על ידי מדידת היקפו של הצואר (שכל שיש בהיקפו 3.14 טפחים יש בקוטרו טפח). מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שהצד העליון של הכלב מאהיל על הטומאה שבתוך גופו, ומתפשטת הטומאה דרך צוארו ופיו לתוך הבית; וְאִם לֹא – שאין בצוארו פותח טפח, אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שכל שאין בו פותח טפח אינו אוהל, ואינו מביא את הטומאה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: רֹאִין אֶת הַטְּמֵאָה – בודקים היכן הטומאה מונחת בגופו של הכלב, מִכֶּנֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלִפְנֵים – אם היא מונחת מן המשקוף ולפנים, הַבֵּית טָמֵא – אף על פי שאין בצוארו פותח טפח, שטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה (ברטנורא); מִכֶּנֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלַחוּץ – ואם הטומאה מונחת מן המשקוף ולחוץ, הַבֵּית טָהוֹר – אף על פי שיש בצוארו פותח טפח. בגמרא (חולין עכו, א) מפרש רבא, שרבי יוסי חולק כאן על רבי מאיר בשני דברים: א) רבי מאיר סובר, שאם יש ברוחב

ח החדות שפבית ומנורה בתוכו, והפרח שלה יוצא וכפישא נתונה עליו, שאם תנטל המנורה וכפישא עומדת על פי החדות – בית שמאי אומרים: החדות טהור ומנורה טמאה. בית הלל אומרים: אף המנורה טהורה. ומורים שאם תנטל המנורה וכפישא נופלת – הכל טמא.

ט פלים שבין שפתי כפישא לבין שפתי החדות, אפלו עד התהום – טהורים. טמאה שם – הבית טמא. טמאה בבית – פלים שבכתלי החדות, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח – טהורים; ואם לאו – טמאים.

פירוש ברטנורא

לא יטמא מפני שדיה חשוב כמעוכל: שלשה ימים מעת לעת. משעה שאכלה. כדאמרין [שבת דף ק"ה] גלוי וידוע לפני הקב"ה שמונותיו של כלב מועטין לפיכך משהא אכילתו בתוך מעיו שלשה ימים: בעופות וברגלים. אם אכלו בשר המת, כדי שתפול לאור ותשרף: ר' יהודה בן בתירא אומר וכו'. והלכה כרבי יהודה בן בתירא:

ח החדות. כמו הדות. והיינו בור והיינו דות, אלא שבור בחפירה דות בבנין: ומנורה בתוכו. בתוך הדות: והפרח של מנורה יוצא וכפישא נתונה עליו גרסינן. כלומר על הפרח. ופרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו. וכפישא, סל גדול שכוּבשים בו הותים לכומר: על פי החדות. שאינה נופלת לתוכו: טהור. דניצול עם דופני האוהל, כדאמרין לעיל בפרק ה' [משנה ו']. והמנורה טמאה. מפני הפרח היוצא מן הדות, ואין הכפישא מצלת עליו. ואם תאמר, כיון דמנורה טמאה היאך הדות טהור, והלא היא מטמאה כמת עצמו דרחב הרי הוא כחלל. יש לומר, דמיירי כגון דליכא מת בבית אלא חרב שנגע במת, ועל ידו מיטמא הבית והמנורה, וקיימא לן דאין כלי עושה כלי אחר כיוצא בו, כדפרשינא בפרק קמא: אף המנורה טהורה. דבית דידה אולינן ולא בתר פרחא, והיא בתוך הדות קיימא וניצולת עם הדות: הכל טמא. בין הדות בין המנורה. כיון דאם תנטל מנורה כפישא נופלת לתוך הדות: ט טומאה שם. בתוך הדות, אע"פ שהכפישא על גביו: הבית טמא. דאין צמיד פתיל לטומאה: טומאה בבית. השתא מיירי בדות פתוח שאין עליו כפישא: טהורים. הכלים. כיון שיש במקומן טפח על טפח ברום טפח, דניצולין שם כביב שהוא קמור תחת הבית דתנן לעיל בפרק ג' [משנה ו'] טומאה בבית מה

משניות מבוארות – קה"ת

ידה טמא הבית וטמאה המנורה, והלכה היא שאין כלי עושה כלי כיוצא בו (ה"ש: ברטנורא).

ואמנם לשיטת הסוברים שדין "חרב הרי היא כחלל" אינו נוהג אלא בכלי מתכת בלבד, אין קושיה זו אלא משום שהר"ש מפרש על פי התוספתא שמדובר כאן במנורה של מתכת. אבל לשיטת הרמב"ם, שדין "חרב הרי היא כחלל" נוהג בכל הכלים, הרי הקושיה היא אף במנורה שאינה של מתכת אלא של עץ.

ברם, לשיטת הרמב"ם אין כאן קושיה כלל, שכן לשיטתו הדין של "חרב הרי הוא כחלל" אינו אלא לענין געג בלבד: שנוגע בכלי שנטמא במת, הריהו כנוגע במת עצמו, אבל לא לענין טומאת אוהל, כלומר שהכלי שנטמא במת אינו מטמא באוהל כמת (עיין רמב"ם הל' טומאת מת ג. יג). ומכאן, שלדעת בית שמאי, אף על פי שהמנורה טמאה, מכל מקום שאר הדברים שבחדות, שלא נגעו במנורה, טהורים ("תפארת ישראל": "סדרי טהרות").

באור משנה ט

משנתנו מוסיפה לדרון בחדות שבבית וכפישא נתונה עליו.

פלים שבין שפתי כפישא לבין שפתי החדות – אם הכפישא עומדת על פי החדות ואינה נופלת לתוכו, כלים המונחים בין שפתי הכפישא לבין שפתי החדות, היינו על עובי הכותל של החדות, למעלה תחת שפת הכפישא, וכן כלים המונחים בתוך עובי הכותל, אפלו עד התהום – אפילו הכלים שתחת חלל החדות, עד התהום, טהורים – שאין דינם ככלים הטמונים בקרקע אוהל המת, שאם אין במקומם טפח על טפח הרי הם טמאים, אלא כאילו הם מונחים בתוך החדות, ואין הטומאה שבבית מטמאתם, הואיל והכפישא מצלת עליהם עם דפנות החדות, וכל קרקעיתו שתחת חללו ותחת כתליו בטלה לגבי החדות (מהר"ם, מובא ב'תוספות יום טוב'; 'תפארת ישראל': 'סדרי טהרות'). טמאה שם – בתוך החדות, או על שפתי או תחת קרקעיתו (מהר"ם; 'תפארת ישראל'), אף על פי שהכפישא נתונה על גבי החדות, הבית טמא – שסוף הטומאה לצאת לבית, כלומר מכיון שאין לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית אין האוהל שבתוך הבית מונע את הטומאה לצאת (רמב"ם; 'סדרי טהרות'). ויש מבארים הטעם, שאין צמיד פתיל לטומאה (הר"ם; 'הר"ם'), כלומר שאין צמיד פתיל מציל מיד הטומאה שלא תצא ('תוספות יום טוב'; עיין 'משנה אחרונה' שאף טעם זה כוונתו למח שבארונו לעיל, שסוף הטומאה לצאת). טמאה בבית – טומאה מן המת מונחת בבית, פלים שבכתלי החדות – הטמונים בחלל הכותל, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח, טהורים – הכלים, שמקום טפח על טפח ברום טפח הוא אוהל בפני

י ו ט ו

באור משנה ח

החדות – כמו הדות. והיינו מרתף הבניי בקרקע, כמו ששינו בברייתא (בבא בתרא טז, א): "אחד הכור ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין", שפבית – שטומאה מן המת מונחת בו, ומנורה בתוכו – בתוך החדות, והפרח שלה – של המנורה, יוצא – למעלה מתוך חלל החדות, ומכסה את עובי דופןה, אבל אינו בולט לתוך הבית (רמב"ם; 'תפארת ישראל'). וכפישא – כמין סל גדול, והיא אינה מקבלת טומאה, נתונה עליו – על הפרח, ויש הפסק אויר בין הכפישא לחדות, אבל רוחב שטח הכפישא כרוחב שטח החדות, שאם תנטל המנורה – משם, וכפישא עומדת על פי החדות – תישאר הכפישא עומדת על פי החדות ומכסה אותו, ולא תפול לתוכו, בית שמאי אומרים: החדות טהור – כל מה שבתוך החדות טהור, שהכפישא מצלת עליה עם דפנות אוהלים, היינו עם דפנות החדות, כמו ששינו (לעיל ה, ו): "הבור והדות שבבית, וכפישא נתונה עליו, טהור", ואף כאן רואים את הכפישא כאילו היא נתונה על פי החדות ("גוד אחית"). ומנורה טמאה – מפני הפרח הבולט ויוצא למעלה מן החדות, ואין הוא ניצל על ידי הכפישא, שהואיל ורואים את הכפישא כאילו נתונה על פי החדות, הרי שמקצת מן הפרח הבולטת מתוך החדות כאילו היא בחלל הבית ('תפארת ישראל': 'סדרי טהרות'). בית הלל אומרים: אף המנורה טהורה – הואיל והכפישא מצלת עם דפנות אוהלים על כל מה שבתוך החדות, הרי היא מצלת אף על המנורה שבתוכו, אף על פי שפרחה נראה בין הכפישא והחדות, שכן הולכים אחר המנורה ולא אחר הפרח (הר"ם; ברטנורא), ובלבד שלא יהא הפרח בולט ויוצא לתוך חלל הבית (המפרשים). ויש מפרשים, שלדעת בית הלל, הכפישא מצלת גם על הכלים שבין שפתי הכפישא לשפת החדות, ומכאן שהיא מצלת אף על הפרח ('משנה אחרונה'). ומורים – בית הלל, שאם תנטל המנורה וכפישא נופלת – לתוך החדות, הכל טמא – המנורה וכל מה שבתוך החדות, שהרי הכפישא נסמכת על ידי המנורה שהיא כלי, ואוהל הנסמך על ידי כלי אינו חוצץ בפני הטומאה (כמו ששינו לעיל ו, א-ב).

המפרשים נדחקים בדברי בית שמאי: כיון שהמנורה טמאה, היאך החדות טהור, והלא המנורה מטמאה כמת עצמו, מדן "חרב הרי היא כחלל"? אלא יש לומר שמדובר כאן בכגון שאין מת בבית אלא חרב שנגעה במת, ועל

אם היו פתלי החדות רחבים משל בית – בין כך ובין כך פתלי החדות.
פרק שנים עשר

א נסר שהוא נתון על פי תנור חדש, ועודף מכל צדדיו פפותה טפה, טמאה תחתיו – כלים שעל גביו פתלי החדות; טמאה על גביו – כלים שתחתיו פתלי החדות. ובגישן – טמא; רבי יוחנן בן נורי מטהר. נתון על פי שני תנורים, טמאה ביניהם – הם טמאים; רבי יוחנן בן נורי מטהר.

פירוש ברטנורא

שבתוכו טהור: רחבים משל בית. כגון שחלל הדות מרחיב והולך תחת כותל הבית וכותל הדות בנוי מחוץ לכותל הבית והכלים שם: בין כך ובין כך. דאפילו דאין במקומן טפה על טפה ברום טפה מטהרין:

יב א נסר שהוא נתון על פי תנור חדש. שלא הוסק, ולא מקבל טומאה. ובתנור העומד בחצר או בגינה איירי: בפותח טפה. שהנסר רחב ויוצא חוץ לתנור טפה סביב מכל צדדיו: שעל גביו. שעל גבי הנסר: טהורים. דכיון שהתנור טהור, ניצולים הכלים. וכן אם טומאה על גבי הנסר וכלים תחת הנסר: ובגישן. כגון שהוסק התנור דמקבל טומאה: טמא. התנור. שאין הנסר מצילו. וכל שכן כלים שתחת הנסר ושעל הנסר. ומעמא דמתניתין, דכלים נעשים אהללים לטמא אבל לא לטהר, הלכך חדש דלאו כלי הוא מצילו, ישן דכלי הוא אינו מצילו: ור' יוחנן בן נורי מטהר. דוקא בתנור. אבל בכלים מודה דטמאין. והכי איתא בתוספתא: נתון על שני תנורים. ראש הנסר על תנור זה וראשו השני על תנור אחר וטומאה בין שני התנורים. ובתנורים ישנים איירי. ואודו רבנן למעמיהו ורבי יוחנן בן נורי למעמיהו. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

משניות מבוארות – קהתי

בין בפני הטומאה שלמטה ובין בפני הטומאה שלמעלה. ובגישן – אבל אם הנסר נתון על פי תנור ישן, המקבל טומאה מתוכו, ודינו ככלי, **טמא** – הכל טמא; בין שהטומאה היתה תחת הנסר ובין שהיתה על גביו, כל הכלים שתחתיו ושעל גביו טמאים, שהואיל והנסר נסמך על תנור ישן, שדינו ככלי, לפיכך נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, שאוהל הנסמך על כלי מביא את הטומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה; ואף התנור עצמו טמא, שאף על פי שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, מכל מקום הואיל והטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל הצדדים, אנו אומרים שמתפשטת היא תחת כל הנסר, אפילו כנגד פי התנור, ונכנסת לתוכו ומטמאתו; ואין הנסר המכסהו מציל עליו אלא אם כן היה דבוק בו בצמיד פתיל, כדן תנור העומד באוהל המת. **רבי יוחנן בן נורי מטהר** – לפי התוספתא אין רבי יוחנן מטהר אלא את התנור, שהואיל והוא מכוסה, סובר הוא, שאין הטומאה נכנסת לתוכו; אבל הכלים שתחת הנסר ועל גביו, אף לדעתו טמאים. **נתון – הנסר, על פי שני תנורים** – ישנים (חרש; הר"ב), ואף כאן מדובר בכגון שהנסר עודף מכל צדדיו פפותה טפה (הראב"ד). **טמאה ביניהם** – בין שני התנורים, תחת הנסר, **הם טמאים** – התנורים טמאים, וכל שכן הכלים שתחת הנסר ועל גביו, כמו שבארנו הטעם ברישא; **רבי יוחנן בן נורי מטהר** – את התנורים, כשיטתו ברישא.

בארנו משנתנו כפשוטה על פי הר"ש, הר"ב והראב"ד. אבל יש מפרשים אותה בדרכים אחרות. במיוחד מתלבטים מפרשים אחדים בביאור הסיפא, שכן לפי באורנו קשה, מה באה הסיפא להשמיענו? וכן כותב הרא"ש: "צריך עיון, מה משמיעה לנו סיפא זו?" והרי פירושים אחרים למשנתנו.

בבאר דעתו של רבי יוחנן בן נורי כותב הגר"א, שרבי יוחנן בן נורי מטהר הכל (לא רק את התנור, כפי שבארנו עפ"י התוספתא, שכן להגר"א גירסה אחרת שם), וטעמו הוא, שאף על פי שתנור מקבל טומאה, אין טומאתו אלא מגזירת הכתוב, אבל אינו חשוב כלי; ולענין חציצה בפני הטומאה בכלי תלוי הדבר ולא במה שמקבל טומאה, שהרי כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, אף על פי שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אם אוהל נסמך עליהם, אינו חוצץ בפני הטומאה, משום שכלי הם. לפיכך נסר שנסמך אפילו על תנור ישן, אף על פי שהתנור מקבל טומאה, מכל מקום הואיל ואינו כלי, הרי הנסר נעשה אוהל אף לטהר, וחוצץ בפני הטומאה, שאם הטומאה תחת הנסר, כלים שעל גביו טהורים, ואם הטומאה על גביו, כלים שתחתיו טהורים ואף התנור טהור, הואיל ואינו כלי אלא אוהל, ובאוהל אין צורך בצמיד פתיל אלא בכיסוי בלבד (עיי' "תפארת ישראל", שאף הוא מפרש לפי הגר"א).

והסיפא מבוארת ע"י הגר"א עפ"י התוספתא:

נתון על פי שני תנורים – פירוש: שני תנורים האמורים למעלה, האחד חדש ואחד ישן, וטמאה ביניהם. הם טמאים – בין התנורים בין הכלים, שהואיל ותנור ישן סומך את האוהל מצד אחד, אינו חוצץ בפני הטומאה.

עצמו וחוצץ בפני הטומאה; **ואם לאו** – אם אין שם טפה על טפה ברום טפה, **טמאים** – שנחשבים הם כאילו מונחים בתוך הבית. כבא זו קשה קצת, שהרי שנינו ברישא: "כלים שבין שפתי כפישה לבין שפתי החדות אפילו עד התהום טהורים", ובארנו (על פי רוב המפרשים), שאף הכלים שבעובי כותל החדות טהורים, ואפילו אין במקומם טפה על טפה ברום טפה. ואמנם יש מפרשים, שכאן מדובר בחדות פתוח שאין עליו כפישה (חרש; הרא"ש; הר"ב). אבל מפרשים אחרים אינם מקבלים פירוש זה, שכן מפשוטה של משנה משמע, שהיא מוסיפה לעסוק, כמו ברישא, בחדות שכפישה נתונה עליו. מכאן יש מבארים שההבדל בין הרישא לבין מה ששנינו כאן הוא בזה, שעובי כתלי החדות הוא לרוב רחב מעובי דפנות הכפישה, וברישא מדובר בכלים המונחים בעובי הכתלים כנגד שפתי הכפישה, שבכגון זה נחשבים הם כאילו מונחים בתוך החדות, ואילו כאן מדובר בכלים המונחים בעובי הכתלים מחוץ לשפת הכפישה, הלכך נחשבים הם כאילו מונחים בקרקע הבית, שאם יש במקומם טפה על טפה טהורים, ואם לאו טמאים (**יטורי טהורות עפ"י מהר"ם**). ויש מבארים שברישא מדובר בכגון ששפתי הכפישה מכסות את כל עובי כתלי החדות, הלכך כשם שהכפישה עצמה מצלת על חלל החדות כך גם שפתי הכפישה מצילות על מה שבכתלי החדות, אבל כאן מדובר, בכגון ששפתי הכפישה אינן מכסות את כתלי החדות אלא שהכפישה מכסה על חלל החדות בלבד, הלכך הכלים המונחים בכתלי החדות דינם כמונחים בקרקע הבית (ותוספות אנשי שם עפ"י מהר"ם; עיי' "תפארת ישראל" ו"משנה אחרונה" שמבארים לפי מהר"ם בדרכים אחרות). **אם היו פתלי החדות רחבים משל בית** – משל כתלי הבית ויוצאים חוץ לבית, **בין כך ובין כך** – אפילו אין בחלל הכתלים, היינו במקום שהכלים מונחים שם, טפה על טפה על רום טפה, **טהורים** – שכיין שכתלי החדות רחבים מכתלי הבית וניכרים לעצמם, אינם נחשבים כקרקעו של הבית.

י ו ש ל י ש

באור משנה א

נסר – לוח עץ, **שהוא נתון על פי תנור חדש** – של חרס, שעדיין לא הוסק, וכיון שלא נגמרה מלאכתו, אינו מקבל טומאה, ואין דינו ככלי; ומדובר כאן בתנור העומד בחוץ, תחת כיפת השמים, **ועודף מכל צדדיו פפותה טפה** – והנסר בולט סביב לתנור מכל צדדיו ברוחב טפה על טפה: **טמאה תחתיו** – היתה טומאה תחת עודף הנסר, **כלים שעל גביו** – שעל גבי הנסר, **טהורים** – שהואיל והתנור אין דינו ככלי, לפיכך הנסר הנתון עליו נעשה אוהל, וחוצץ בפני הטומאה; **טמאה על גביו** – על גבי הנסר, **כלים שתחתיו טהורים** – מאותו הטעם שבארנו לעיל, שהאוהל חוצץ

ב סרידה שהיא נתונה על פי התנור מקף צמיד פתיל, טמאה תחתיו או על גביו – הכל טמא. כנגד אורו של תנור – טהור. טמאה כנגד אורו של תנור – כנגדו עד הרקיע טמא.
ג נסר שהוא נתון על פי תנור יושן, יוצא מזה ומזה טפה, אבל לא מן הצדדים, טמאה בצד זה – פלים שבצד השני טהורים; רבי יוסי מטימא. הבטח אינו מביא את הטמאה. היה בו זיו – רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטמאה. רבי יהושע אומר: רואים את הבטח פאלו אינו, והזיו העליון מביא את הטמאה.

פירוש ברטנורא

ב סרידה. כמין שכבה של חרס. תרגום מעשה רשת, עוכר סדרתא. והיא חלקה ועודפת חוץ לתנור טפה מכל צד: **הכל טמא.** כלים שתחתיה ושעל גבה חוץ מכלים שעל גבה כנגד אורו של תנור, לפי שהאוהל מביא טומאה תחתיה כל סביב התנור וחוזרת ובוקעת למעלה. ואף כשהטומאה למעלה, בוקעת למטה ונמשכת סביב וחוזרת ובוקעת למעלה: **כנגד אורו של תנור טהור.** שהרי הוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק: **כנגדו עד הרקיע טמא.** אבל מה שתחתיו טהור:

ג נסר. שהוא ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור יוצא טפה מן המזרח וטפה מן המערב, ודרום וצפון אינו יוצא: **טמאה בצד זה.** תחת הנסר במזרח או במערב: **כלים שבצד השני טהורים.** ראין מקום לטומאה לעבור, שאין הנסר עורך מן הצפון ומן הדרום: **ורבי יוסי מטימא.** קסבר אין תנור מפסיק. ואין הלכה כרבי יוסי: **הבטח.** יש ספרים שגורסים אבטח. והוא בנין עשוי כעין אמכבי שבמרחצאות שנותנים בהן מים לרחצה, ונסר נתון עליו לחקרה, והנסר עורך משני צדדים. ואם הטומאה מצד זה אין יוצאה לצד אחר, לפי שהבטח חוצץ: **היה בו זיו.** היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המזרח למערב: **וראין את הבטח כאילו אינו.** שאע"פ שהבטח חוצץ בנסר, נבי זיו אינו חוצץ. והלכה כר' יהושע:

משניות מבוארות – קהתי

יש מפרשים, שמדובר במשנתנו בסרידה חלקה שאין לה לזבז (מסגרת שפה סביב), וכיון שאינה חשובה, אינה חוצצת. אבל סרידה שיש לה לזבז, הואיל והיא חשובה, הריה חוצצת; או שמה הטעם הוא, שסרידה שאין לה לזבז ראויה לשכיבה ומקבלת טומאה, הלכך אינה חוצצת, אבל כשיש לה לזבז, אינה ראויה לשכיבה, ואינה מקבלת טומאה, הלכך היא חוצצת (הר"ש; ברטנורא: עיין רמב"ם שפירש משנתנו בסרידה שיש לה לזבז, ועיין "תפארת ישראל").

יוס רביעי

באור משנה ג

נסר שהוא נתון על פי תנור יושן – אף במשנה הקודמת היה מדובר בתנור יושן, אלא הואיל ומשנה א, שעסקה אף היא בנסר, פותחת בפסיקה: **נסר שהוא נתון על פי תנור יושן (תפארת ישראל), יוצא מזה ומזה טפה** – שהנסר ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור, יוצא מזה ומזה טפה, כגון טפה בצד מזרח וטפה בצד מערב, **אבל לא מן הצדדים** – בצפון ובדרום אינו יוצא: **טמאה בצד זה** – תחת הנסר במזרח או במערב, **פלים שבצד השני טהורים** – שהואיל ואין עורך בצפון ובדרום, אין מקום לטומאה לעבור לצדו השני, ואף דרך התנור אין הטומאה יכולה לעבור, שהרי אינו מקבל טומאה מגבו, וכיון שאין הטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל צד, הריהו מציל על עצמו שלא תיכנס הטומאה לתוכו, הלכך מעכב התנור את הטומאה מלעבור לצד השני (יטורי סהרות): **רבי יוסי מטימא** – את הכלים שבצד השני, שלדעתו אין התנור מעכב את הטומאה, והנסר מביא את הטומאה לצד השני. ואין הלכה כרבי יוסי. יש מפרשים, שמשנתנו מוסיפה לעסוק, כמו במשנה הקודמת, בתנור המוקף צמיד פתיל, ולכן סובר תנא קמא, שהתנור מפסיק בין הטומאה שבצד אחד לכלים שבצד השני, הואיל והתנור אינו נטמא; אבל אם התנור אינו מוקף צמיד פתיל, אף תנא קמא מודה שאינו מפסיק, משום שהטומאה נכנסת לתוכו ומטמאתו. ברם, רבי יוסי סובר, שאף תנור המוקף צמיד פתיל אינו מפסיק (יאליו רבא; "תפארת ישראל"). **הבטח** – ויש גורסים: אבטח. ופירושו (לפי הרמב"ם ויטורי סהרות): בליטה היוצאת מאדן החלון לצד חוץ ולצד פנים, שהמשיקף בעד החלון נשען עליו, **אינו מביא את הטמאה** – מצד אחד לצד השני, מפני שהכוחל שמתחת החלון מפסיק ביניהם. **היה בו זיו** – היתה קורה יוצאת ממשקף החלון, מעל לבטח, והטומאה תחת הבטח, כנגד הזיו, **רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטמאה** – אין הזיו מביא את הטומאה שתחת הבטח לתוך הבית, משום שהבטח מפסיק בין הטומאה לזיו. **רבי יהושע אומר: רואים את הבטח פאלו אינו, והזיו העליון מביא את הטמאה** –

רבי יוחנן בן נורי מטהר – שהולך הוא לשיטתו, שאף התנור הישן אינו כלי, והאוהל הנסמך עליו חוצץ בפני הטומאה. וזהו ששנינו בתוספתא (יג, א) "היה ראשו אחד נתון על פי תנור חדש וראשו אחד נתון על פי תנור ישן, או שהיו שניהם ישינים וכו' טמאין. והתנורים טמאין: רבי יוחנן בן נורי מטהר (עין "משנה אחרונה"). הרמב"ם מפרש את הסיפא בדרך אחרת, שכן הוא כותב בחיבורו (הל' טומאת מת יב, ד): "נסר שהוא נתון על פי שני תנורים, אפילו ישינים, ועודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה. והיתה טומאה תחתיו, בין שני התנורים ביניהם בלבד טמא: אבל כלים שתחת שני הקצוות שחוצה לתנורים – סהורים, שהרי הן כשני אוהלים זה בצד זה" (עין "כסף משנה", והשגת הרמב"ם ד שם; ועיין תוספות אנשי שם על משנתנו). אף בעל "סדרי טהרות" מפרש את הסיפא על פי הרמב"ם: נתון על פי שני תנורים – כלומר לא זו בלבד כשיש לו עורך מכל צדדיו, אלא אף כשאורך הנסר ממזרח למערב, נתון ראשו אחד על התנור שבמזרח וראשו השני על התנור שבמערב, ואינו עורך חוץ לתנורים, אלא שרק רוחב הנסר מצפון לדרום עורך על התנורים מזה ומזה בפותח טפה, באופן שכל תנור אין לו עורך אלא משלוש רוחותיו, היינו צפון ודרום וחלל פותח טפה שביניהם, טומאה ביניהם, הם טמאים – שגם כשהטומאה אינה מקפת אותו אלא משלוש רוחותיו, אנו אומרים, שהטומאה מתפשטת תחת כל הנסר גם כנגד התנורים ונכנסת לתוכן ומטמאתן.

באור משנה ב

סרידה – כמין עריבה של חרס; ויש מפרשים: כמין רשת; ואינה מקבלת טומאה, **שהיא נתונה על פי התנור** – של חרס, וסתם תנור היינו יושן, **מקף צמיד פתיל** – שהסרידה מחוברת לתנור בצמיד פתיל והיא עודפת מכל צדדי התנור בפותח טפה, כמו ששנינו בנסר (במשנה הקודמת): **טמאה תחתיו או על גביו** – כלומר תחת עורך הסרידה או על גבי העורך; ויש גורסים: טומאה תחתיה או על גבה – כלומר תחת או על גבי הסרידה, ואף לפי גירסה זו הכוונה לעורך, **הכל טמא** – כל מה שתחת העורך או על גביו טמא, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה (כמו שנבאר הטעם בשולי משנתנו): **כנגד אורו של תנור** – אבל כל מה שנמצא על גבי הסרידה כנגד אורו של תנור, **טהור** – שהואיל והתנור מוקף צמיד פתיל הריהו מפסיק את הטומאה שלא מתפשט כנגד אורו. **טמאה כנגד אורו של תנור** – היתה טומאה מונחת על הסרידה כנגד אורו של תנור, **כנגדו עד הרקיע טמא**, **עד הרקיע טמא** – אבל תחת התנור ותחת עורך הסרידה או על גביו טהור, שאין הטומאה בוקעת לתנור, הואיל והוא מוקף צמיד פתיל, ואף אינה מתפשטת לצדדים, שהרי אין שם אוהל כנגד הטומאה שיביא אותה לצדדים, מאחר שהתנור שכנגדה סתום וממלא שם כל החלל (יטורי סהרות).

מה שבארנו לעיל, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה, נאמרו על כך במפרשים טעמים שונים.

ד סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית, אם יש בו פותח טפח – הכל טמא; ואם לאו – מוֹנִין בו בַּדֶּרֶךְ שְׁמוּנִין בַּבַּיִת.

ה קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה, והן מכונות, טמאה תחת אחת מהן – תחתיה טמא; בין התחתונה

פירוש ברטנורא

ד סנדל של עריסה. עריסה של תינוק רגלים להניח תחת רגליה כמין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו: שפחתו בתוך הבית. שפחת הנג של עליה שהעריסה נתונה עליו ונראה סנדל העריסה בתוך הבית מן הפחת שבנג, וטומאה בתוך הבית: אם יש. במקום הפחת. פותח טפח. מביא את הטומאה מן הבית לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח: מוֹנִין בו בַּדֶּרֶךְ שְׁמוּנִין בַּבַּיִת. שהסנדל והעריסה טמאים טומאת שבעה כדן כלים בכלים, והתינוק טמא טומאת ערב, כדתנן בפרק קמא, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב:

ה מעזיבה. טיט וצורות שרגלים לשום על גבי קורות: ומכונות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח: תחתיה טמא. ושעל גבה טהור, שהקורה חוצצת. והני מילי כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח, אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות וכאמן דליתנהו

משניות מבוארות – קהתי

לתוך הבית, שהבטח בטל לגבי הזיו.

בארנו ענין "הבטח" בדרך הקרובה לפירושו של הרמב"ם ולפירושו של בעל "סדרי טהרות". אבל נאמרו בו עוד פירושים רבים ושונים.

הר"ש והרא"ש מפרשים שה"בטח" (כפי שמשמע בתוספתא) הוא בנין כמו אמבטי של מרחץ, ונסר נתון עליו לתקרה, שהוא עורף משני הצדדים של הבטח, כגון מצפון ומדרום, ובאה המשנה להשמיענו, שאין הנסר מביא את הטומאה מצד האחד לצד השני, שהבטח חוצץ. והיה בו יז – שלמעלה מן הבטח יוצאת קורה ממזרח למערב, רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה שהבטח חוצץ בזיו כמו בנסר. רבי יהושע סובר: אף על פי שהבטח חוצץ בנסר, שהוא כיסוי, לגבי זיו כל שהוא אינו חוצץ, אלא רואים את הבטח כאילו אינו והזיו העליון מביא את הטומאה.

אך לפי פירושו זה דחוק לשון המשנה: "הבטח אינו מביא את הטומאה", שהרי צריך לשנות: "הבטח חוצץ". או: "הנסר שעל הבטח אינו מביא את הטומאה". הרמב"ם מפרש ש"בטח" הוא בנין היוצא לפני החלון, שהמשקף בעד החלון נסמך עליו (הל' טומאת מת יג, ג). ולכן נקרא "בטח" (שנשען לבטח עליו). והטעם שאינו מביא את הטומאה, מכאן הרא"ש לרעת הרמב"ם, מפני שהוא מורכב לחלון, ואין אוויר שתיכנס בו הטומאה.

ואמנם לפי פירוש הרמב"ם מיושב לשון המשנה, אבל קשה להבין דברי רבי יהושע, מה טעם רואים את הבטח כאילו אינו?

אכן, הראב"ד השיג על הרמב"ם ועל הר"ש, והרי לשונו (שם): "זה המחבר הפליגו (את הבטח) לדברים אחרים שלא מן הענין, והם עצמם מאין טעם. והרב היווני (היינו הר"ש) גם כן פירש בו סברא יחזקה, בעבור שראה בתוספתא לשון "אבטי", ופירש: אינו מביא את הטומאה – אינו חוצץ, והם דברים זרים, ואין הדעת מיושבת עליהם. – אמרתי: אחר שאין להם קבלה, אענה אף אני חלקי, גם לי לבב כמוהם. הבטח מלה מורכבת היא ונקראת על שם מלאכתה, והיא ממלאכת התנור. כשהוא צריך טפלה (מירוח של טיט). מוציאים ממנו זיו לקבל עליו את הטיט, שטופלים בו. ומפני אסיפת הטיט שם, פעמים שמותו, והוא בולט ממנו טפח, ונשאר שם עם הזיו שלא לצורך ושלא בכונה; ואותו הטיט אינו מביא טומאה אף למה שתחתיו, לפי שמתחילה לא בא בשום כוונה, שלא היו יודעים שיתו. ועל הזיו נחלקו: רבי אליעזר סבר, כיון שאינו בא אלא בשביל הטיט, דינו כמוהו; ורבי יהושע סבר, שהזיו מכל מקום בכוונה בא שם, הלכך מביא את הטומאה. ופירשו "בטח" – בית טיחה, מקום קיבוץ הטיט". עד כאן לשון הראב"ד.

אף הגר"א מפרש ענין "בטח" בקשר לתנור, אבל בדרך אחרת מאשר הראב"ד, וזה לשונו: "בטח" הוא כעין חגורה בולטת שעושים סביב התנור, ואם אין בו פותח טפח, אינו מביא את הטומאה, שאף על פי שזיו מביא את הטומאה בכל שהוא (כלהלן יד, א), הבטח אינו מביא אלא בפותח טפח. והיה בו יז למעלה מן הבטח, רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה – עד שיהא בו פותח טפח, כדן זיו על גבי זיו (ענין תוספתא יד, ח). רבי יהושע אומר: רואים את הבטח כאילו אינו. והזיו העליון מביא את הטומאה – שאין זה דומה לזיו על גבי זיו, ששם הואיל והזיו התחתון מביא את הטומאה בכל שהוא, אין אומרים בו: רואים כאילו אינו, ולפיכך הזיו העליון אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אבל הבטח, שאינו מביא את הטומאה כלל, אין הזיו שעליו נחשב כזיו על גבי זיו, שלא יביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אלא רואים את הבטח כאילו אינו, והזיו העליון מביא את הטומאה בכל שהוא ("אליהו רבא").

ברם, בעל "סדרי טהרות" מקשה הרבה על פירושו של הראב"ד, ובעיקר הוא מביא קושיות חזקות שמקשה ה"פרי חדש" על הראב"ד בספרו "מים חיים".

באור משנה ד

סנדל של עריסה – רגלים היו לעשות תחת רגלי העריסה של תינוק כעין סנדלי מתכת לנוי, או כדי שלא יירקבו הרגלים, ובאה המשנה ללמד בסנדל של עריסה העומדת בעלייה, שפחתו בתוך הבית – שהפחת של הסנדל נראה בתוך הבית, כגון שמחמת כובד העריסה פחת הסנדל את כל רצפת העלייה, כלומר שהעניק את החור שהיה נתון בו, והגיע עד לבית שתחתיו, וטומאה מן המת בתוך הבית, **אם יש בו** – במקום הפחת, **פותח טפח** – טפח על טפח, **הכל טמא** – כל מה שבעלייה טמא, שהטומאה נכנסת לעלייה דרך הפחת. ואף על פי שהסנדל סותם את הפחת, מכל מקום אין זו נחשבת סתימה, לפי שהסנדל מקבל טומאה, ואין כלי טמא חוצץ בפני הטומאה; **ואם לאו** – ואם אין בפחת טפח על טפח, **מוֹנִין בו** – מעלות הטומאה, **בַּדֶּרֶךְ שְׁמוּנִין בַּבַּיִת** – הסנדל, שהוא חשוב כאילו מונח באוהל המת, טמא כמת עצמו, היינו שהוא אבי אבות הטומאה, ועושה את העריסה הנוגעת בו אב הטומאה, ושניהם טמאים טומאת שבעה, כדן כלים בכלים, והתינוק השוכב בעריסה נעשה ראשון לטומאה וטמא טומאת ערב (עיי' לעיל א, ב), אבל העלייה טהורה, שאין הטומאה נכנסת לשם בפחות מפותח טפח.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ה

קורות הבית והעליה – הקורות שבתקרת הבית ושבתקרת העלייה, **שאין עליהן מעזיבה** – טיח של טיט, ואף אין עליהם נסרים (רש"י סוכה נב, א), והרי שיש הפסק בין קורה לקורה, **והן מכונות** – הקורות העליונות של העלייה מכוונות כנגד הקורות התחתונות של הבית, וכל קורה וקורה יש בה רוחב טפח: **טמאה תחת אחת מהן** – תחת אחת מהקורות של הבית, **תחתיה טמא** – כל מה שתחת

לְעֵלִיּוֹנָה – בִּינְיָהּ טָמֵא; עַל גְּבִי הָעֵלִיּוֹנָה – פִּגְגָּדוֹ עַד הָרָקִיעַ טָמֵא. הִיוּ הָעֵלִיּוֹנוֹת פְּבִין הַתַּחְתּוֹנוֹת, מִמָּאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן – תַּחַת פֶּלֶם טָמֵא; עַל גְּבִיהֶן – פִּגְגָּדוֹ עַד הָרָקִיעַ טָמֵא.

ו קוֹרֶה שֶׁהֵיא נְתוּנָה מִכְתָּל לְכַתֵּל וּמִמָּאָה תַּחְתִּיהָ, אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טָפַח – מִבִּיאָה אֶת הַטָּמֵאָה תַּחַת פֶּלֶה; וְאִם לֹא – מִמָּאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת. כִּמָּה יֵהָא בְּהִקְפָּה וְיֵהָא בָּהּ פּוֹתֵחַ טָפַח? בְּזִמָּן שֶׁהֵיא עֲגוּלָה – הִקְפָּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; בְּזִמָּן שֶׁהֵיא מְרַבֶּעַת – אַרְבָּעָה, שֶׁהִמְרַבֵּעַ יָתֵר עַל הָעֲגוּלָה רִבְעִי.

ז עֲמוּדָה שֶׁהֵיא מִטָּל לְאֹוִיר, אִם יֵשׁ בְּהִקְפּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה טַפְחִים – מִבִּיאָה אֶת הַטָּמֵאָה תַּחַת דָּפְנוֹ; וְאִם לֹא

פירוש ברטנורא

דמי, ונמצא טומאה כאילו עומדת באויר: ביניהן טמא. ושתחת התחתונה ושעל העליונה טהורים, דשתיהן חוצצות: פגגדו עד הרקיע טמא. ושתחת כולן טהור: כבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות. ורחבן כשיעור אויר שביניהן, שאם תעלה את התחתונות או תוריד את העליונות נמצא הכול סתום: תחת כולן טמא. כאילו היתה תקרה שות. ועל גבן טהור:

ו תחת כולה. כל כלים שתחתיה טמאים, דמביאה טומאה לכולה. ושעל גבה טהורים, דחוצצת בפני הטומאה: ואם לאו. שאינה רחבה טפח: בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים: בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבה, כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים: היקפה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים, שכן מצינו בדברי הימים (כ ד') בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב:

ז עמוד שהוא מוטל לאויר. עמוד עגול שמושך בארץ ושוכב על עיגולו. באויר, כגון בחצר או בגינה. ומאמצע העיגול הוא מתחיל להאחיל על הארץ והולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ, ולענין הבאת טומאה בעינין טפח על טפח ברום טפח מרובע, ואם יש כאן לצד החוץ מתחתיו רום

משניות מבוררות – קהתי

של הקורה, ויהא בה פותח טפח – ויהא רחבה טפח: בְּזִמָּן שֶׁהֵיא עֲגוּלָה – שהקורה עגולה, הִקְפָּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים – שכל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח (כלומר קוטר טפח). דבר זה למדים בגמרא (עירובין יד, א) ממה שכתוב (מלכים א, ז, כג): "ויעש את הים מוצק, עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב, וחמש באמה קומתו, וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב", כלומר שהים היה עגול, והקוטר שלו היה עשר אמות, והיקפו שלושים אמה. וכבר ביארנו (עירובין א, ח), שהחשבון אינו מדויק, והמספרים בכתוב הם מספרים עגולים. וכן כותב הרמב"ם, שלפי חכמי המידות כל עיגול שיש אמה באלכסונו (היינו בקוטרו). יש בהיקפו שלוש אמות ושביעית בקירוב; ולפי שמספר זה לא יושג לעולם אלא בקירוב, נקטו החכמים את המספר השלם. ואמנם לפי תורת ההנדסה: אם הקוטר הוא טפח, ההיקף הוא 3.14 טפחים (בקירוב של מאית). מספר זה (3.14...) מציינים בתורת ההנדסה באות יוונית "פי" (π). בְּזִמָּן שֶׁהֵיא מְרַבֶּעַת – אם הקורה היא מרובעת (מנסרה מרובעת). אַרְבָּעָה – טפחים בהיקפה, והרי שכל צד (היינו כל פאה) רחבה טפח, שֶׁהִמְרַבֵּעַ יָתֵר עַל הָעֲגוּלָה רִבְעִי – שהריבוע שיש בהיקפו ארבעה טפחים, יש במעגל החסום בו שלושה טפחים (לפי הכלל של המשנה, שכל עיגול שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים; ברם, כבר בארנו לעיל, שהחשבון אינו מדויק, אלא כל עיגול שקוטרו טפח היקפו 3.14 טפחים בקירוב).

י ו ש שי

באור משנה ז

עמוד – עגול, שֶׁהֵיא מִטָּל לְאֹוִיר – המונח על הארץ בחוץ, תחת כיפת השמים; וטומאה מונחת תחת עיגולו המאחיל על הקרקע: אִם יֵשׁ בְּהִקְפּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה טַפְחִים, מִבִּיאָה אֶת הַטָּמֵאָה תַּחַת דָּפְנוֹ – לכל אורך העמוד, והאיל ותחת העיגול ניתן להיעשות אוהל של טפח על טפח ברום טפח המביא את הטומאה לכולו. והרי החשבון (לפי כללי המשנה): כיון שיש בהיקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, יש ברחבו (והיינו בקוטרו) שמונה טפחים, כמו ששינוי (לעיל משנה ו), שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים, והרי שאפשר לרבע סביב העמוד העגול ריבוע של שמונה טפחים על שמונה טפחים. האלכסון שברביבוע זה הוא שמונה טפחים ועוד ששה עשר חומשי טפח (8+5/16), לפי הכלל שכל טפח בריבוע טפח ושני חומשי טפח באלכסונו. ששה עשר החומשים העודפים באלכסון על הקוטר מתחלקים לשתי הקרנות, ונמצא בכל קרן עודף של שמונה

באור משנה ו

קוֹרֶה שֶׁהֵיא נְתוּנָה מִכְתָּל לְכַתֵּל וּמִמָּאָה תַּחְתִּיהָ – תחת הקורה, אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טָפַח – אם הקורה רחבה טפח; ויש מפרשים (על פי הרמב"ם): אם באיזה מקום שהוא היא רחבה טפח, אף על פי שהטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאינה רחבה טפח (תפארת ישראל), מִבִּיאָה אֶת הַטָּמֵאָה תַּחַת פֶּלֶה – תחת כל הקורה; וְאִם לֹא – שאינה רחבה טפח, מִמָּאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, אֲבָל בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת – וכל שכנגד הטומאה, למעלה ולמטה, טמא; אבל שלא כנגד הטומאה, טהור. יש מבארים: אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טָפַח – במקום שמאחלת על הטומאה, מביאה את הטומאה תחת כולה – אף על פי שאין כולה שווה וקצתה פחותה מטפח, מפני שקצתה מקצת אוהל היא; ואם לאו – שאין פותח טפח במקום שמאחלת על הטומאה, טומאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מתפשטת תחת כל הקורה (יסודי טהורות). כִּמָּה יֵהָא בְּהִקְפָּה –

— טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת.

ח פזית מן המת מדבק לאסקפה — רבי אליעזר מטמא את הבית; רבי יהושע מטהר. היה נתון תחת האסקפה — ידון מחצה למחצה. מדבק למשקוף — הבית טמא; רבי יוסי מטהר. היה נתון בתוך הבית — הנוגע במשקוף טמא; הנוגע באסקפה — רבי אליעזר מטמא; רבי יהושע אומר: מטפח ולמטח — טהור, מטפח ולמעלן — טמא.

פרק שלשה עשר

א העושה מאור בתחלה — שעורו מלא מקדח גדול של לשכה. שירי המאור — רום אצבעים על רחב הגדל.

פירוש ברטנורא

טפח אע"פ שלמטה בסמוך במקום שכיתו לארץ אין רום טפח כולו מטמא באוהל, דנידון כשיפועי אהלים. ועמוד עגול כשיש בהקפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמונה טפחים, דכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים, ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח. ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של שמונה על שמונה אם תעשה בתוכו עיגול של שמונה, נמצא הווית עורפים שמונה חומשים לכל קרן וקרן, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרתי חומשי באלכסונה, נמצא האלכסון עורף על הרוחב ששה עשר חומשין. תן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה, הרי לכל אחד שמונה חומשין, ואם באת לעשות בקרן זוית שחוצ' לעיגול רבוע של טפח על טפח, נמצא אלכסונו עורף על רחבו שני חומשים, ונמצא מרת אלכסונו שבעה חומשים, לא נשתיר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד, ומשום חומש אחד לא דק. ועוד, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרתי חומשי באלכסונה אינו מכון לגמרי, שחסר ממנו מעט:

ח מודבק לאסקפה. שהאסקופה רחבה וטומאה מודבקת באסקופה מן השקוף ולחוץ, ר' אליעזר חשיב כל האסקופה כבית, הלכך מטמא את הבית. ור' יהושע סבר מן השקוף ולחוץ אין האסקופה חשובה כבית. והלכה כר' יהושע: ידון מחצה למחצה. מחצה של אסקופה ולפנים כלפנים והבית טמא, מחצה ולחוץ כלחוץ והבית טהור. מחצה על מחצה הבית טמא: מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן השקוף ולחוץ: הבית טמא. דאפילו מן השקוף ולחוץ חשוב בית: ור' יוסי מטהר. דלא חשיב ליה כבית. ואין הלכה כר' יוסי: רבי אליעזר מטמא. דחשיב כל האסקופה כבית: מטפח ולמטח טהור. דבקקע דמי: מטפח ולמעלן טמא. ואע"פ כשמודבק לאסקופה מטהר ר' יהושע את הבית, הכא כשהטומאה בבית מטמא ר' יהושע באסקופה מטפח ולמעלה, משום דדרך טומאה לצאת ולא ליכנס. והלכה כר' יהושע:

ג א העושה מאור. חלון העשוי לאורה: בתחילה. משום דבעי למתנא סיפא שירי המאור תנא רישא בתחילה: מקדח גדול של לשכה. הוא כפונדיון

משניות מבוארות — קהתי

על טפח הוא $\sqrt{2} = 1.414$, ומחמת אי דיוקים אלו נקט התנא 24 טפחים, ועדיין הדבר צריך עיון.

באור משנה ח

פזית מן המת מדבק לאסקפה — למפתן שלפני הבית, ואין משקוף ממעל לטומאה, רבי אליעזר מטמא את הבית — שלדעתו האסקופה היא חלק מן הבית ודינה כבית; רבי יהושע מטהר — את הבית, שהאסקופה שאין עליה משקוף אין דינה כבית. ה"ה — כזית מן המת — נתון תחת האסקפה — שהיה מונח מתחת למפתן, ידון מחצה למחצה — מחצי האסקופה ולפנים נדון כבית, ואם הכזית מונח שם, הבית טמא; מחצי האסקופה ולחוץ נדון כחצר, והבית טהור, כדון טומאה הנתונה בתוך הכותל (לעיל ג. א). מדבק למשקוף — היה כזית מן המת מודבק לצד החיצון של המשקוף, הבית טמא — כאילו היתה הטומאה בבית, שגוזרים בצידו משום תחתיתו (תפארת ישראל); רבי יוסי מטהר — את הבית, לפי שמן המשקוף ולחוץ אין דינו כבית, כשיטתו לעיל (יא, ז). היה נתון בתוך הבית — אם הכזית מן המת היה מונח בתוך הבית, הנוגע במשקוף — אפילו בצד החיצון, טמא — לדברי הכל, שהואיל וסוף טומאה לצאת דרך שם גוזרים בצידו משום תחתיתו (תפארת ישראל); ויש מפרשים הטעם, שעל עצמו מושך הטומאה מן הבית בכל שהוא (הגר"א). הנוגע באסקפה, רבי אליעזר מטמא — שהולך הוא לשיטתו לעיל שהאסקופה דינה כבית; רבי יהושע אומר: מטפח ולמטח — הנוגע באסקופה מטפח ולמטה לצד הקרקע, טהור — שדינו כקרקע, מטפח ולמעלן — ואם נגע מטפח ולמעלה, טמא — משום שדרך הטומאה לצאת. ברם, ברישא שנינו, שאם כזית מן המת מודבק לאסקופה, רבי יהושע מטהר את הבית, משום שאין דרך טומאה להיכנס. והלכה כרבי יהושע.

בארנו את המשנה לפי "תפארת ישראל" (שפירשה בעקבות הגר"א). אבל הר"ש, הרא"ש והר"ב מפרשים אותה בדרך אחרת.

שבת קטז

באור משנה א

העושה מאור — חור ככותל, בשביל שייכנס בו אור לבית, כמין

חומשי טפח; מכאן, שאפשר לעשות בכל קרן ריבוע שצלעו קצת יותר מטפח, שכן האלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשים, כמו שהבאנו את הכלל למעלה (ואף לפי תורת ההנדסה יוצא, שהאלכסון של ריבוע טפח על טפח $\sqrt{2} = 1.4$ בקירוב $7/5$). היינו שבעה חומשי טפח, וכאן הרי האלכסון הוא שמונה חומשי טפח (ענין הערתנו בשולי ביאור המשנה). כזה:

לעיל ז, ב). ואם לאו — ואם אין בהקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — כדון טומאה רצוצה, ומטמאה כל מה שכנגדה בלבד, אבל אינה מתפשטת לצדדים.

במפרשים מבואר, שאף על פי שבהיקף של עשרים וארבעה טפחים יוצא, שיש באלכסון שבקרן $8/5$ טפח, והרי בשביל הריבוע של טפח על טפח אין צריכים אלא לאלכסון של $7/5$ טפח, מכל מקום בחומש טפח לא דקדק התנא, ונקט מספר שלם של 24 טפחים. ועוד, שקצת מן העמוד שוקע בתוך הקרקע (הר"ש; הרא"ש; סדרי מהורות).

ברם, בעל "תפארת ישראל" מקשה, שכדי לרבע תחת עיגול העמוד טפח על טפח די שיהא בהיקפו של העמוד 21 טפחים בלבד, שהרי ככגון זה הקוטר הוא 7 טפחים (שליש מהיקפו), והאלכסון כולו = 7 ועוד $14/5$; והאלכסון של כל קרן = $7/5$; נמצא הריבוע טפח על טפח בדיוק. אלא שמיישב ענין משנתנו על יסוד דברי הרמב"ם, שהכלל שאמרו לעיל, שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים אינו מדויק (כמו שכבר בארנו בסוף משנה ו').

ואמנם אף לפי כללי ההנדסה (שהבאנו שם) די שיהא היקפו של העמוד 22 טפחים (בקירוב: $7 \times 3.14 = 21.98$), כדי שיהא הקוטר 7 טפחים ובכל קרן אלכסון של $7/5$ טפח, שבכגון זה הרי הריבוע הוא בדיוק טפח על טפח. אלא שבעל "תפארת ישראל" מוצא הסבר למשנתנו בהוכחת בעלי התוספות (סוכה ח, א), שאף הכלל שהאלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשי הטפח, אינו מדויק, שכן לפי חשבון מדויק האלכסון הוא קצת יותר מטפח ושני חומשי הטפח (לפי תורת ההנדסה האלכסון של ריבוע טפח

אלו הן שירי המאור? חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה. חררוהו מים או שרצים, או שאכלתו מלחת – שעורו מלא אגרוף; חשב עליו לתשמיש – שעורו בפותח טפח; למאור – שעורו מלא מקדח. הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח. להביא הטמאה ולהוציא הטמאה. רבי שמעון אומר: להביא הטמאה, אבל להוציא את הטמאה בפותח טפח. ב חלון שהיא לאויר – שעורה מלא מקדח. בנה בית חוצה לה – שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון – התחתון בפותח טפח, והעליון מלא מקדח.

פירוש ברטנורא

האטלקי וכסלע ניריות וישנו כמלוא נקב של עול. אם יש בחלון כשיעור הזה, מביא את הטמאה לצד אחר: שיירי המאור. אם נשאר מן החלון שלא נסתם: חררוהו מים. שלא נעשה החור ע"י אדם אלא ע"י מרוצת המים; או שרצים. כגון החולד והעכבר: או שאכלתו מלחת. שהארץ מלחה ומתבקעת מאלה: מלא אגרוף. אגרוף של בן אבמית. אדם גדול שהיה האגרוף שלו כראש גדול של כל אדם: חישב עליו לתשמיש. חלון שחררוהו מים או שרצים, שחשב להשתמש בו ולהניח שם חפציו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. מחיצה כמין סבכה מסורגת שעושים בחלונות של אוצרות: והרפפות. מחיצה מסורגת שעושים בחלונות של בתי הקין שיושבים שם להתקור: מצטרפות כמלוא מקדח. אויר שבין הסריגות, אע"פ שאין במקום אחד כמלוא מקדח מצטרפין בין כולם לכמלוא מקדח: להביא את הטמאה ולהוציא את הטמאה. לאו אפלוגתא רבית שמאי ובית הלל קאי, אלא אישעורין דרישא קאי. והכי קאמר, מלוא מקדח ומלוא אגרוף ופותח טפח דאמרן, כל הישעורין הללו בין להביא את הטמאה לבית בין להוציא את הטמאה מן הבית. ור' שמעון פליג, וסבר בין להביא בין להוציא כולן שיעורין בפותח טפח, ולית ליה לר' שמעון שיעור של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל. ואין הלכה כר' שמעון: **ב חלון העשוי לאויר**. להכניס בו אויר העולם, והיינו חלון העשוי למאור. ומשום דבעי למתני בנה בית חוצה לה, הדר תנייה: **בנה בית חוצה לה**. כנגד החלון, ונתבטל אויר של חלון: **שיעורה בפותח טפח**. בחלון העשוי לתשמיש: נתן את התקרה באמצע החלון. שנמצא החלון חצוי למעלה מן התקרה וחצוי למטה: החלון התחתון בפותח טפח, כדן חלון העשוי לתשמיש, דהא אין כאן אויר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאויר:

משניות מבוארות – קהית

לאוהל, ובין להוציא את הטמאה. להציל על הפתחים הנעולים שבבית (כמו ששנינו לעיל 1.2). שלא יהיו טמאים תחת המשקוף שלהם (הגרא; יתפארת ישראל). **רבי שמעון אומר: להביא הטמאה – לא נאמר שיעור זה אלא לחומרה, להביא את הטמאה, אבל להוציא את הטמאה – להציל על הפתחים שבבית, היינו לקולה, לא די במלוא מקדח, אלא שיעורו בפותח טפח – שאינו מציל עד שיהא בו טפח על טפח. יש גורסים בדברי רבי שמעון: להביא הטמאה ולהוציא את הטמאה בפותח טפח. ומפרשים, שמחלוקת זו מוסבה על כל הישעורין שנזכרו במשנה: מלוא מקדח, מלוא אגרוף ופותח טפח. שלדעת חכמים נאמרו כל הישעורין בין להביא את הטמאה בין להוציא את הטמאה. ורבי שמעון סובר, בין להביא ובין להוציא הישעור הוא בפותח טפח, כלומר שלדעת רבי שמעון אין הישעורין של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל (רש; ברטנורא). ואין הלכה כרבי שמעון.**

באור משנה ב

חלון שהיא לאויר – הפתוחה לאויר העולם, ואין מחיצה מאפלת נגדה (רמב"ם; סודי סהרות). **שעורה מלא מקדח** – לפי שהיא עשויה למאור, והרי שנינו במשנה הקודמת: "העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח". ובאה משנתנו להשמיע, שאפילו לא נעשתה בכונה למאור, דינה כחלון שעשאה אדם למאור. **בנה בית חוצה לה** – כנגד החלון, והרי הבית מאפיל עליה ומבטלה מתורת מאור, **שעורה בפותח טפח** – שאינה מביאה את הטמאה אלא אם כן יש בה טפח על טפח, כדן חלון העשויה לתשמיש, להניח שם חפצים וכדומה. **נתן את התקרה** – של הבית שבנה חוצה לה, באמצע החלון – שהבית אינו מגיע אלא עד אמצע החלון, ונמצאת החלון חציה למעלה מן התקרה וחציה למטה, **התחתון** – חצי החלון שלמטה שהוא כנגד הבית, **בפותח טפח** – שיעורה בטפח על טפח, **והעליון** – וחצי החלון שלמעלה, שהוא פתוח לאויר העולם, **מלא מקדח** – תורת מאור עליו ושיעורו מלוא מקדח.

חלון, בתחלה – כלומר אין צורך לומר בפותח חור שנסתם, אלא אפילו לא היה שם חור קודם לכן, ועתה בתחילה בא לעשות מאור, ואפילו מיד בתחילת פתיחתו (סודי סהרות), **שעורו** – להביא את הטמאה, **מלא מקדח גדול של לשכה** – כעובי המקדח שמשתמשים בו בלשכה לנקב בו נקבים, וכבר שנינו (כלים יז, יב), אם שהוא כפונדיון האטלקי וכסלע הניריות וכמלוא נקב שבעול; אם יש במאור כשיעור הזה, הריהו מביא את הטמאה לצד אחר. **שירי המאור** – היה מאור וסתמו, ונשאר ממנו חלק שלא נסתם, **וים אצבעים על רחב הגדל** – אם החלק שנשאר יש בו שתי אצבעות גובה ואגודל רוחב, הוא מביא את הטמאה. **אלו הן שירי המאור? חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה** – לגמור סתימתה, מפני עיכובים שונים, כגון שלא היה לו טיט, או שהגיעה השבת וכדומה. אבל אם הספיק לגמרה, אלא שלא רצה לגמור, משום שאין דעתו לסתום כולה, דינה כמאור בתחילה, ושיעורה כמלוא מקדח. **חררוהו מים** – חור שנעשה על ידי מים, או שרצים – או שנעשה על ידי שרצים, או שאכלתו מלחת – רקבון הבא מחמיר מלח שנחתכסו בקרקע, **שעורו מלא אגרוף** – שיעורו להביא את הטמאה מאוהל המת למקום אחר כמלוא אגרוף גדול, וכבר שנינו (כלים יז, יב): "והו אגרוף של בן בטיח". היינו אדם שהיה ידוע להם כבעל אגרוף גדול; **חשב עליו לתשמיש** – על החור שחררוהו מים או שרצים, לתשמיש – להשתמש בו ולהניח שם חפציו, **שעורו בפותח טפח** – שאם יש לו טפח על טפח מביא את הטמאה; **למאור** – חשב על החור שישמש למאור, להביא אור לבית, **שעורו** – להביא את הטמאה, **מלא מקדח** – כמו שבארנו לעיל. **הסריגות** – הרשתות שסורגים בחלונות של מחסנים, **והרפפות** – הסריגות שעושים בחלונות של בתי הקין, **מצטרפות כמלא מקדח** – אם כל החורים שבסריגות, יש בהם כמלוא מקדח, הרי הם מצטרפים להביא את הטמאה, **כדברי בית שמאי** – כך הם דברי בית שמאי; **בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח** – אין הסריגות והרפפות מצטרפות כמלוא מקדח, ואינן מביאות את הטמאה אלא אם כן יש במקום אחד כשיעור זה. **להביא הטמאה ולהוציא הטמאה** – פיסקה זו מוסבה על הרישא, שמה ששנינו: העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח, שיעור זה הוא בין להביא את הטמאה מאוהל

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף ט ע"א: הגמרא מקשה על כל הטעמים שנאמרו לדין שאין נושאים נשים במועד: **מִיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **כָּל אֵלּוּ שְׁאֵמְרוּ חֻמִּים שְׁאֵסוּרִין לִישָׁא בְּמוֹעֵד**, אסורים רק ברגל עצמו, אך **מוֹתְרִין** לכתחילה **לִישָׁא בְּעֶרְבַּ הָרְגֵל**, ואף שכל שבעת ימי הנישואין יהיו ברגל. והברייתא **קָשְׁיָא לְכוּלָּהּ** - לכל הביאורים שנאמרו בטעם המשנה באיסור לישא במועד, שהרי כל הטעמים שייכים אף אם ישא בערב הרגל, שאף במועד עוסק בשמחת אשתו, ומשום כך יטרח ברגל, ואף ישהה מלישא עד הרגל.

מתרצת הגמרא: **לֹא קָשְׁיָא, לְמֵאנָּה דְאֵמֵר** שהטעם **מִשּׁוּם שְׂמִיחָה** - שאין מערבים שמחה בשמחה, או משום שיש לשמוח ברגל ולא באשתו, כשנושא בערב הרגל אין איסור זה, כיון **שְׁעִיקָר שְׂמִיחָה חַד יוֹמָא הוּא** ביום הנישואין, אך בשאר הימים אין שמחה המגרעת משמחת המועד. **וְלְמֵאנָּה דְאֵמֵר מִשּׁוּם מִירְחָא**, כשנושא בערב הרגל אין לו טרחה ברגל, מפני **שְׁעִיקָר מִירְחָא** של נישואין **חַד יוֹמָא הוּא**. **וְלְמֵאנָּה דְאֵמֵר מִשּׁוּם כִּימּוּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה**, אין לחשוש לכך אלא אם היה מותר ברגל לישא כל הרגל, אך כיון שלא הותר לו ברגל אלא בערב הרגל, **לְחַד יוֹמָא לֹא מִשְׁחֵי אִינִישׁ נִפְשִׁיָּה** - אין אדם משהה עצמו כל השנה מלישא כדי לישא דווקא ביום אחד של ערב הרגל, שמה יארע אונס שלא יוכל לישא בו ויהיה צריך להמתין עד אחר הרגל.

מבררת הגמרא את מקור האיסור לערב שמחה בשמחה: **וְדִאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשְׂמִיחָה, מְנַלָּן**. משיבה הגמרא: **מִדְּבָרֵיב** (מלכים א' ח סה) בחנוכת בית המקדש הראשון **וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא אֶת הַחֹג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבֹא חֻמַּת עַד נַחַל מִצְרַיִם [לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ] שָׁבַעַת יָמִים וְשָׁבַעַת יָמִים אֲרָבָעָה עָשָׂר יוֹם**, ושבעת הימים הראשונים הם לחנוכת המקדש, ושבעה ימים לחג הסוכות. מוכיחה הגמרא, **וְאֵם אִיתָא** - ואם הדין הוא **דְּמְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשְׂמִיחָה**, מדוע חג ימים נוספים לחנוכת המקדש, **אִיבְעֵי לִיָּה לְמִינְטָר** - היה ממתין **עַד הַחֹג, וּמֵינְטָר שָׁבַעַת לְהָכָא וּלְהָכָא** - ועושה בשבעת ימי החג משתה ושמחה שיעלו גם לחג וגם לחנוכת המקדש, ולא יתבטלו ישראל ממלאכתם כל כך. ומכך שלא עשה כן מוכח שאין מערבים שמחה בשמחה.

דוחה הגמרא את ההוכחה: **וְדִלְמָא מִינְטָר לֹא נִמְרִינָן** - הרי יתכן שלכתחילה אין ממתנים, **וְהִיכָא דְאֵתְרַמִּי עֲבָרִינָן** - אך אם עלתה לו שמחתו ברגל עושה ואינו דוחה.

מיישבת הגמרא: אף אם אין להמתין, מכל מקום **אִיבְעֵי לִיָּה לְשִׁינֵי פוֹרְחָא** - היה לו לשייר סיום בנין הבית עד ערב הרגל, כדי שתעלה לו שמחתו ברגל ויוכל לעשות שמחה אחת לשניהם, אלא ודאי מוכח שאף אם עלתה שמחתו ברגל אינו מערב בה שמחתו.

דוחה הגמרא: הרי יתכן ששלמה לא שייר בבנין המקדש כדי שתעלה לו שמחת חנוכתו ברגל, משום **דְּשִׁינֵי בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא מְשִׁירִינָן** - אין משיירים בבנין המקדש, כיון שגנאי הוא שאין המקדש מושלם, ולא כדי לא לערב השמחות.

מיישבת הגמרא: אין לומר כך, שאם כן **אִיבְעֵי לִיָּה לְשִׁינֵי בְּאִמָּה כְּלָא עוֹרֵב** - היה לו לשייר עד ערב הרגל רק האמה האחרונה שבגובה גג המקדש [שצר והולך בגובה עד שנהיה רוחבו אמה] המכוסה במסמרים וברזל שלא ישבו שם עורבים, שאינה נחשבת כחלק מבנין המקדש, ומכך שלא שיירה בכדי לסיים הבנין בערב הרגל, מוכח שאף אם היה ממתין עד הרגל היה אסור לו לעשות השמחה ברגל.

דוחה הגמרא: גם **הָאִמָּה כְּלָא עוֹרֵב צוֹרֵךְ בְּנֵין הַבֵּית הוּא** כיון שמשלימה גובהו, ואין לשייר בנייתה, ולכן לא המתין לערב הרגל, ולא משום שלא רצה לערב שמחת חנוכת הבית בשמחת הרגל.

לכן מבארת הגמרא מקור שונה לאיסור לערב שמחה בשמחה: **אֶלָּא** למדים זאת **מִדְּמִיתֵי קָרָא** - מייתור הפסוק, **מִכְּרִי** [הרי] **כְּתִיב** בו מיד לאחר מכן שחגגו **'אֲרָבָעָה עָשָׂר יוֹם'**, ואם כן **'שָׁבַעַת יָמִים וְשָׁבַעַת יָמִים'** שנאמר בו קודם **לְמָהּ לִי, שְׁמַע מִיָּנָה** שבא לומר **דְּהִנִּי** - שבעת ימי חנוכת המקדש שמחו בהם **לְחֹדֵר, וְהִנִּי** - שבעת ימי חג הסוכות שמחו בהם **לְחֹדֵר**, ואין לערב שמחתם יחד.

דִּאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשְׂמִיחָה - כלומר: בעינן דלישמח בשמחת מועד לחדויה. **מִפְּנֵי הַטּוֹרָה** - ליטרח לצורך נישואין, וטירחא במועד אסור. **מִשּׁוּם כִּימּוּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה** - דאי שרי נישואין ביום טוב - אין אדם נושא אשה כל השנה כולה, אלא ממתין עד המועד, שיהא עושה סעודה אחת למועד ולנשואין. **מוֹתְרִין לִישָׁא עֶרֶב הָרְגֵל** - כלומר, מותר לכתחילה. ואף על גב דשבעת ימים של סעודה יהיו ברגל. **עִיקָר שְׂמִיחָה** - דנישואין חד יומא. ובשאר יומי לא חשיב מערב שמחה בשמחה. **עִיקָר מִירְחָא** - דנישואין ביום ראשון דנישואין. **לְחַד יוֹמָא לֹא מִשְׁחֵי אִינִישׁ** - כלומר, כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל - אין ממתנין עד הרגל. **דְּדִלְמָא** מתרמי מלתא דלא מצי מתחיל בערב הרגל, ולא מתחיל כל הרגל. **וְעֵבִיד שְׁבַעָה** - יומי שמחה להכא ולהכא, לחנוכת הבית ולרגל. **וְדִלְמָא מִינְטָר לֹא נִמְרִינָן** - נישואין עד הרגל, כי היכי דלא נטר שלמה, אבל אי מתרמי ליה - עביד. **אי הכי** - דהיכא דאי איקרי ליה עביד - איבעי ליה לשיוּרֵי בבנין עד הרגל, כי היכי דליתרמי ליה חנוכת הבית ברגל.

לשמו אלא לשם שלמים חייב.
 הגמרא מבררת דין פסח ששחטו במועד סתם. מדייקת הגמרא:
 מַעֲמָא דְפִירֵשׁ בְּפִיו שְׁחוּטָא שְׁלָא לְשָׁמוּ אלא לשם שלמים, אז דינו
 כשלמים וחייב, הָא – אבל אם שחטו כְּתָמָא – שלא חשב לשם
 פסח אבל לא כיון לשם שלמים, פְּטוּר מִשּׁוּם 'לא תשחט', לפי
 שעדיין שם פסח עליו ופסח שלא בזמנו פסול, והרי זו שחיטה
 שאינה ראויה ואינה חייבין עליה לדעת רבי שמעון, שואלת
 הגמרא: אֲמַאי – מדוע הוא פטור כששחטו סתם, הלא פֶּסַח בְּשָׂאֵר
 יָמוֹת הַשָּׁנָה כגון שהפריש שחטו לפסחו ואבד, והפריש שחטו אחר
 והקריבו, ואחר כך נמצא שהיה הראשון, שְׁלָמִים הָיוּ – הרי הוא
 קרב בתורת שלמים, ואם כן היא שחיטה הראויה. האם שְׁמַעְתָּ
 מִיָּנָה – נשמע מאכן ונפשוט, שֶׁפֶסַח בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה בְּעִקְרָהּ
 – צריך לעקור ממנו שם פסח, דהיינו שישחטנו בפירוש לשם
 שלמים, ואם שחטו סתם עדיין שם פסח עליו ושחיטתו פסולה.
 משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַי נִמְדָא, תשובה זו שאני משיב,
 נִמְדָא מִפִּי הַבּוֹרָה – כולם הסכימו בה, וְאִמְרוּ לִפְרֹשׁ אֶת מִשְׁתַּנּוּ,
 שלא מדובר שנדחה הפסח מפני שאבד, שבאופן זה אמנם אינו
 צריך עקירה, שסתמו עומד להקריבו לשלמים, אלא מדובר בַּגִּזְזִין
 שְׁהָיוּ בְּעֵלִים מִמָּאִי מֵת בארבעה עשר בניסן, וְנִדְחִין לִפְסַח שְׁנִי,
 דְּקָמְתִּיהּ לְשׁוּם פֶּסַח קָאִי – שבאופן זה סתמו עומד להקריבו לקרבן
 פסח בפסח שני, לפיכך הוא צריך עקירה.

משנה

משתנו מבארט את סדר הקרבת הפסח בחול ובשבת, הכוללת
 את תפקידי העם והכהנים, אופן עשיית העבודות ושחיטה, קבלה,
 זריקה, והקטרת האימורים, קריאת ההלל, ואופן הפשטת עור
 הפסח: הַפֶּסַח נֶשְׁחָט – פסחי הציבור שבכל שנה ושנה, היו נשחטים
 בְּשָׁלֹשׁ כְּתוֹת – שנחלק הציבור לשלש כתות ו-קרבנות, וכל כת
 וכת שחטה והקריבה את פסחיה בפני עצמה בזה אחר זה, ואפילו
 היו הציבור מועטים ויכולים לשחוט כולם בבת אחת, מצוה
 להתחלק לשלש כתות זו אחר זו, שֶׁנֶּאֱמָר לִגְבִי קָרְבֵּן פֶּסַח שֶׁקָּרַב
 בְּמִצְרַיִם (שמות יב ו), וְשֶׁחֲמֹו אוֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֹת יִשְׂרָאֵל, קָהָל,
 וְעַדָּה, וְיִשְׂרָאֵל, הרי שלש כתות. נִכְנָסָה כֵּת הָרִאשׁוֹנָה עַד
 שֶׁנִּתְפָּלְאָה הָעֹדָה, ואז נִגְזְלוּ אֶת דְּלֹתֶיהָ הָעֹדָה.
 כשהתחילו לשחוט את קרבן הפסח התחילו לקרוא את ההלל, ואז
 תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת וְהִרְעִיו וְתִקְעוּ, כלומר תקיעה תרועה
 ותקיעה.
 המשנה מתארת את אופן עמידת הכהנים בשעת קבלת דם הפסח
 והולכתו למזבח: הַכֹּהֲנִים עֹמְדִים שׁוּרֹת שׁוּרֹת מִמִּקּוֹם שְׁחִיטַת
 הפסח ועד למזבח, כדי לקבל את הדם ולהוליכו למזבח, וּבִידֵיהֶם
 בְּיָדֵי כֶסֶף – כפות גדולות של כסף לקבל בהם הדם, וְכַהֲנִים
 אֲחֵרִים הָיוּ בִּידֵיהֶם בְּיָדֵי יָהֵב, והיו השורות עשויות באופן דלהלן,
 שׁוּרֵי שְׁכּוּלָה כֶּסֶף כֶּסֶף – שורה שעומדים הכהנים בה זה אחר זה,
 כולם עם בויכי כסף בידם, וְשׁוּרֵי שְׁכּוּלָה יָהֵב יָהֵב – ושורה
 שהכהנים העומדים בה זה אחר זה, כולם בויכי יָהֵב בידם, וְלֹא הָיוּ
 מְעֻדְּרִין בויכי כסף ובויכי יָהֵב באותה שורה, שכן נאה יותר, וְלֹא
 הָיוּ לְבִיכִין שׁוֹלִיִּים – לתחתית רחבה, אלא היו חדים מלטה, כדי
 שלא יוכלו להניחם עדם להריפה, שחששו שֶׁמָּא יִנְחֹוּם הַכֹּהֲנִים
 מידם כדי שיוכלו לקבל דם מפסח אחר, מתוך שהפסחים מרובים,
 וישכחם ויִקְרַשׁ הָדָם ולא יהיה ראוי עוד לזריקה.
 המשנה מוסיפה לתאר את אופן הולכת הדם: שָׁחַט יִשְׂרָאֵל – אם
 רצה ישראל לשחוט את קרבן הפסח, רשאי, לפי שהשחיטה
 כשירה גם בישראל בכל הקרבנות, וְקָבַל הַכֹּהֵן אֶת הָדָם בַּבּוֹךְ
 מצואר הטלה, שכן מקבלת הדם ואילו המצוה בכהן, נִתְּנָה –
 מקבל הדם נותן את הבוך שבו הדם לְכִבְרֵיהֶו העומד על ידו בשורה,
 וְכִבְרֵיהֶו לְכִבְרֵיהֶו, עד שמגיע הבוך לכהן העומד סמוך למזבח, והוא
 זורק את הדם על המזבח, ולאחר מכן הוא מחזיר את הבוך הריק
 לכהן הסמוך לו. וְכָל כֹּהֵן וְכֹהֵן הָעוֹמֵד בְּשׁוּרֵה, מְקַבֵּל תְּחִילָה אֶת
 הַבּוֹךְ הַמֵּלֵא בדם הפסח מיד חבירו הסמוך לו לצד מקבל הדם,

מקשה הגמרא: קָשְׁיָא מִלִּיקָה אִמְלִיקָה, שבברייתא הראשונה שנינו
 שהמולק את העוף על חמץ פטור, ובברייתא השניה שנינו שחייב.
 וכן קָשְׁיָא הַקְּטִירָה אִתְּקַטְרָה, שבברייתא הראשונה שנינו שהמקטיר
 על חמץ חייב, ובשניה שנינו שפטור.
 מתרצת הגמרא בדרך שאלה על המקשן: וְלִמְעָמִיד – לטעמך
 שאתה בא להקשות סתירה בין הברייתות, תִּיקְשִׁי לָךְ הִיא גּוֹפֵא –
 תיקשה לך דברי הברייתא השניה עצמה, דְּקָתְנִי בתחילת
 הברייתא, אמרו לו חכמים לרבי יהודה, לֹא אִמְרוּ שְׁחִיב השוחט
 על החמץ אִלָּא קָרְבֵּן פֶּסַח בְּלֶבֶד ולא בשאר קרבנות, וְהָדָר תִּנִּי –
 וחזר התנא ושנה ובסיפא, אִתְּד הַשּׁוּחֵט וְאִתְּד הַזּוֹרֵק, וְאִתְּד הַמּוֹלֵק
 וְאִתְּד הַמֵּחֵיב, ומליקה והזאה הם בעוף ולא בפסח, נמצאת
 הרישא של הברייתא סותרת לסיפא. אִלָּא כדי לתרץ את הסתירה
 בין הברייתות צריך לומר, דְּהָא וְהָא – שתי הברייתות הם כדעת
 רַבִּי שְׁמַעוֹן במשנתנו, שפטר שאר קרבנות כששחטם על החמץ
 בארבעה עשר ומחייב עליהם כששחטם על חמץ בתוך הפסח,
 וקושיית מִלִּיקָה אִמְלִיקָה לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – הברייתא הראשונה
 דיברה במולק בְּאִרְבָּעָה עָשָׂר, כמפורש בה 'המולק את העוף
 בארבעה עשר', ולכך פטור, וכן הרישא של הברייתא השניה
 ששנינו בה 'לא אמרו אלא פסח בלבד' רבי שמעון אמר, ומדובר
 בה בארבעה עשר, ובארבעה עשר לא חייב רבי שמעון אלא
 בקרבן פסח בלבד, כָּאֵן – הסיפא של הברייתא השניה מדברת
 במולק בחולו שֶׁל מוֹעֵד, ולכך חייב על המליקה. וְאִידִי וְאִידִי –
 וברייתא זו וברייתא זו שתיהן כדעת רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.
 ממשיכה הגמרא לתרץ את הקושיא השניה: הַקְּטִירָה אִתְּקַטְרָה נִמִּי
 לֹא קָשְׁיָא, דְּתַנָּאִי הִיא, שתי הברייתות שנאום תנאים לדעת רבי
 שמעון, דְּאִיכָא דְּקָמִישׁ הַקְּטִירָה לְשִׁחִיחָה – תנא זה ו-של הברייתא
 הראשונה ודרש מכך שהמשיכה התורה אזהרה למקטיר שלא ילין
 את החלבים עד בוקר, לאזהרת שוחט לבל ישחוט על חמץ
 [שנאמר (שמות כג כ)] 'לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דָּם וְזָבַח' וְלִין חֶלֶב חֵגִי
 עַד בֹּקֶר', ללמד שבשם שהשוחט מוזהר מלשחוט על חמץ, כך גם
 המקטיר מוזהר שלא להקטיר על חמץ. וְאִיכָא מָאן דִּלֹּא מְקִישׁ –
 והתנא השני ו-הברייתא השניה, לא דרש היקש זה, משום
 שבתורה נאמר 'לֹא תשחט' משמע שרק השוחט הוזהר על כך ולא
 המקטיר.
 שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר אֵף השוחט את הַתָּמִיד וכו' של בין
 הערבים בערב פסח על החמץ עובר בלא תעשה.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה. שואלת הגמרא: מָאִי
 מַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שאסר לשחוט את התמיד על חמץ. משיבה
 הגמרא: אֲמַר לָךְ רַבִּי יְהוּדָה, שנאמר (שם) 'לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דָּם
 וְזָבַח', ומשמעות התיבה 'זָבַח', זָבַח הַמִּיּוּחָד לִי, וּמָאִי נִיּוּ – ואיזהו
 קרבן מיוחד לה, זה קרבן הַתָּמִיד, שנאמר בו (במדבר כג כ) 'קָרְבְּנִי
 'לחמי'.
 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר הַפֶּסַח בְּאִרְבָּעָה עָשָׂר וכו' ששחטו
 על החמץ חייב, ושאר ההבחים בארבעה עשר פטור ובמועד חייב.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון. שואלת הגמרא: מָאִי
 מַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן איש איסור אף בשאר זבחים, ושומן איסורם
 שונה מומן איסורו של הפסח. משיבה הגמרא: דְּכֵתִיב 'זָבַח' וְזָבַח'
 תָּרִי וְזָבַח – פעמיים נאמר 'זָבַח', 'לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דָּם וְזָבַח' (שם),
 וְלֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם וְזָבַח' (שם לד כה), וגורעין את האות יו"ד
 באחד מהם ומוסיפים אותו בשני, וְקָרַי בִּיה – וקוראים בו בפסוק
 אחד 'זָבַח' בלשון יחיד דהיינו פסח, ובפסוק אחר 'זָבַח' בלשון
 רבים לרבות שאר זבחים. וְלִמָּא הַלֵּלְתָּא פְּלִיגְתִּיהּ דְּתָמָא מְהֵרָה –
 לשם מה חילק הכתוב את הפסח משאר הזבחים וְלֹא כֵתִיב 'זָבַח'
 בפסוק אחד, שמשמעו בין פסח ובין שאר זבחים. אלא לְמִימָר –
 לומר, כִּימָן דְּאִיכָא זָבַח – בארבעה עשר שיש קרבן פסח, לֹא מְחִיב
 אֲזַבְחִי – אינו חייב על שאר קרבנות, כִּימָן דְּלִיכָא זָבַח דהיינו
 במועד, מְחִיב אֲזַבְחִי – על שאר הקרבנות.
 שנינו במשנה: וּבְמוֹעֵד – השוחט את הפסח על החמץ במועד, אם
 שחטו לְשָׁמוּ – לשם פסח, פְּטוּר וכו' ממלקות, ואם שחטו שלא

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף סד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא
רש"י
תוספות

1 קשיא מליקה אמליקה — דסלקא דעתך בארבעה עשר קאמר, וקתני דעבר אמליקה
2 דומיא דשאר קרבנות, ועוד דקא חשיב ליה כשחיטה. הכי גרסין: ולפעמי' תיקשי לך
3 היא נופא דקתני ירישא לא אמרו אלא פסח בלבד — אבל אשאר קרבנות לא מחיבי,
4 והדר תני אחד המולק ואחד המזה. אלא הא הוא — תרדיוהו הנך מתניתא רבי שמעון
5 דמתניתין, דפטר אשאר קרבנות בארבעה עשר,
6 מחיבי עליהו במזבח. מליקה אמליקה לא
7 קשיא — קמייאת דפטר — בארבעה עשר קאי,
8 כדתי בה בהדיא. ותנא עוף, הואו הדין לשאר
9 זבחים. אלא משום דאורחיה לעובדיה בו ביום
10 אתר התמיד נקט ליה, ורישא דמתניתא
11 בתריתא דקתני נמי לא אמרו אלא פסח בלבד
12 — רבי שמעון אמרה, וארבעה עשר קאי,
13 ואחד השוחט בו' ודיפא בחולו של מועד קאמר,
14 ואשמעין חובא זורק ולמולק כשוחט, דלא
15 תימא שחיטה דווקא. תנאי היא — דני תרתי
16 סתמי תנאי היא, ואילבא דרבי שמעון, מר מקיש
17 הקטרה לעבודת הדם, האילן ושנו דבולת
18 אימורין, ומר לית ליה האי הדיקשא, דשחיטה
19 קאמר רחמנא, וריקא דמתרביא בהדיא מי'ם
20 זבחי, אבל הקטרה — לא. ובתי ובתי תרי יומי
21 — תרי קראי כתיבי. שקלי ר' דחד מינייהו ושדי
22 אאידיך, וקרי ביה זבח — דהיינו פסח, וקרי ביה
23 זבחי — לשאר זבחים. ואמאי פליגינהו דהמנא
24 — ולא כתב זבחי בחד קרא. והכל במשמע, בין
25 בפסח בין בשאר זבחים. לומר לך בזמן דאיכא
26 זבח — דהיינו פסח בארבעה עשר — לא מחיבי
27 אשאר זבחים. הא סתמא פטור — מ"לא
28 תשחט, דאמרין: כל כמה דלא עקר שם פסח
29 מיניה — הוא פסח, ושחטו בשאר ימות השנה
30 ופסול, ושחיטה שאינה ראויה היא. בעי עקירה
31 — ולא אמרין סתמיה שלמים הוא. ולשון בעיא
32 הוא, כלומר, פשטין לה מהבא, או לא. מפי
33 הבורה — כולם הוו דבר זה לאוקומי דמתניתין
34 דמשמע דבעי למעק שם פסח מיניה, כגון
35 שהיו בעליזי טמאין בארבעה עשר דסתמיה
36 לשם פסח שני קאי, משום הכי בעי עקירה.
37 **משנה** הפסח נשחט בשלש כיתות — פסח
38 צבור, בין שהצבור מועטין ויכולין לישחט כולן
39 בבת אחת — מצוה לייחל לשלש כיתות זו אחר
40 זו, כיוכי זבח זבחי כסף — כפות גדולות,
41 לקבל בהן הדם. שכולה כסף בו' — בגמרא
42 מפרש טעמא. ולא היו לבזיזין שוליים — רחבין
43 מלמטה, אלא חרין תחתיהם, כדי שלא יוכלו
44 לישעל על הקרקע. שפא יניחום — כתיב: על גבי
45 קרקע עד שיקבלו דם אחר מחמת שדן מרובין,
46 וישכחום. ויקרש הדם, ולא יזא ראי לזרק.
47 שחט ישראל — אם ירצה. שהשחיטה כשירה
48 בורים בכל הקרבנות. וקבל בהן — הדם בבוק
49 מצואר הטלה. נותנא לחיבורי — שהיה בשורה הן
50 עומדים עד המזבח. מקבל את המלא — מיד
51 דנותנו לו, ומחזיר את הריקן שחזר אליו מיד
52 כהן הזורק. וריקא אחת — בבוק עצמו זורק ולא מתנה באצבע, שאין לך קרבן טעון אצבע אלא חטאת לבהד, כדכתיב "באצבעו". כנגד היסוד — ברחות שבמזבח שהיה יסוד תחתיה,
53 חוורק לזקופו של מזבח הוא נופל ליסוד. ולפי שאין היסוד מקף את המזבח אלא את הצפון ואת המערב, כדנתן במסכת מדרות (פרק שליש משנה א), לכך הוצרך לומר כנגד היסוד.
54 **כך מעשה השניה ושלישית** — הכל כאשר אמרנו. קראו את החלל — אבל כיתות קאי. אם נמרו שנו — כשהיו מתחילין לשחוט מתחילין לקרות. ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן
55 עד שגמרו, ועדיין רבים שוחטין — חזרין וקורין שניה. ואם שנו — ועדיין לא גמרה שחיטת פסחיה אותה הכת — שילשו. וכן השניה, וכן השלישית. ואף על פי שלא אירע מעולם
56 ששילשו — לפי שהיו שם כהנים מרובין, ומחזיקין במלאכתן. לא הגיעו לאחבתי — אפילו פעם ראשון. אלא שהכתיב מדיחין העורה — שאמנת המים מהולת בעורה. וכשזון רוצין
57 להדיח העורה, פוקקין את נקב יציאתה, והמים פורשין והולכין על גדותיה, ומדיחין את כל העורה. שרצפה של שיש היתה כולה. ואחר כך פותחין הנקב והמים יוצאים. ובערב הפסח,
58 מתוך שהמים מרובים היו מדיחין אותה. והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלא ברצון חכמים. מרס התעיובות — המוטל על הרצפה, וטעמא מפרש בגמרא. אונקליות — מסמרים
59 שראשיהן כפופין למעלה. קרוקש בלעז. בעמורין — אלו עמודין קטנים הרבה. וקרוין ננסין, כדאמרין במסכת תמיד (פרק שליש משנה ז). דתנן: בית המטבחים היה לצפון של
60 מזבחה, ופסלו שלמה עמודין. וקרוין ננסין, וקורות של ארו על גביהן, ואונקליות של ברזל היו קבועין בהן, ושלשה סדרים שבהן תולין ומפשיטין. וקבועין — בעורה במקום בית
61 המטבחים. חלקין — מחולקין, מפוצלות קליפתן.

1 **הא** הוא רבי שמעון — נראה לרבינו יצחק: דהדיא קמייאת לא היה מצי לאוקומי כרבנן,
2 משום דקתני בה: אבל המולק את העוף בארבעה עשר — אינו עובר בולא כלום. אמאי
3 נקט עוף — אי לאו דאתא למידק דווקא בארבעה עשר, אבל בחול המועד — אפילו בעוף
4 נמי מחיבי, דהיינו בר' שמעון, ובקונטרס פירש לעיל טעם אחר אמאי נקט עוף.
5 **ואיכא** דלא מקיש — חלבי לזבח, ונהי דלא
6 מקיש לחקטרה לענין הכי מקיש, דלא
7 אמרין אפילו אחד בסוף העולם, דסברא הוא
8 לאוקשי להכי. **מעמא** שלא לשמוהו סתמא
9 פטור שמע מינה בר' — זאת גירסת רש"י. ואין
10 נראה לרבינו חם, דהא איכא למידק מרישא
11 איפכא. וגריס רבינו חם הכי: לשמוהו אמאי פטור
12 שלמים לשם פסח קשיתי. שמע מינה בעי עקירה.
13 פירושו: דאי לא בעי עקירה אפילו שחט לשמו
14 כשר, דשלמים לשם פסח כשר, דהא נמשך לעיל
15 ר' יהושע שחט אחרים לשמו.
16 **קראו** את החלל — פירושו: לזים. דתנאי
17 בתוספתא: ישראל שוחטין את פסחיהן,
18 ולזים קוראים את החלל. קשה לרבינו יצחק:
19 דאמרין בפרק "אין נערכין" בערכין (א"א),
20 וב"כיצד מברכין" (ברכות לה. ושם): אין אומרים
21 שירה אלא על היין. והבא חזון דאיכא שירה
22 בלא נסכים: וכן היו מקדשין העורות בשתי תורות
23 ובשירו ואומר רבינו יצחק, דהכי פירושו: אין
24 אומרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין,
25 ד"משמח אלוהים ואנשים" דריש ליה, ועיקר
26 שתייה ושמוחה דייני בשעת אכילה. ודומיא דהכי
27 נמי לגובה בשעת הקרבת קרבן קאמר, דאין אומר
28 שירה אלא על היין. אבל שלא בשעת הקרבה —
29 היו אומרים שירה שלא על היין, כמנה דוכתי.
אתיא

הפסח נשחט בשלש כיתות, שצאמר: "לשחטו אותו כל קהל עדר ישראל" - קהל ועדה
וישראל. נכנסה פת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו הריעו ותקעו.
הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם ציפי כסף וציפי זהב, שורה שכולה כסף - כסף,
ושורה שכולה זהב - זהב, לא היו מעורבין. ולא היו לבזיזין שוליים, שפא יניחום ויקרש
הדם. שחט ישראל וקבל הכהן, נותנו לחיבור, וחבירו לחיבור, וקבל את המלא ומחזיר את
הריקן. בהן הקרוב אצל המזבח וזרקו וריקה אחת כנגד היסוד. יצתה פת ראשונה ונכנסה פת
שניה, יצתה שניה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית. קראו
את החלל, אם גמרו - שנו, ואם שנו - שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם. רבי יהודה
אומר: מימיהם של פת שלישית לא הגיעו ל"אהבתי פי ישמע ה" מפני שעמיה מועטין.
כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים.
רבי יהודה אומר: כוס היה ממלא מדם התעורבת. וזרקו וריקה אחת על גבי המזבח, ולא
הורו לו חכמים. כיצד תולין ומפשיטין? אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים,
שבהן תולין ומפשיטין. כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט - מקלות דקים ותלקים היו
שם, מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט. רבי אלעזר אומר: ארבעה עשר
שחל

אתיא זריקה מעולה — בפרק "אידוה מוקמן" (זבחים א,א) פריך: ונילף מעולה, מה עולה שנים שהן ארבע — אף פסח כו'. ומשני: אמר אביי למה לי למיכתב סביב בעולה סביב בחטאת, הוה להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדן. וקשה לרבינו יצחק: דנדי דלא ילפינן משני כתובין הבאין כאחד בנה מצוה, מדלא כתב בחד מיניהו בכור ומעשר ופסח

דאיכא גזירה שוה — גילף שפיר מעולה דאין גזירה שוה למחצה ואומר רבינו יצחק: דעל כרחך אשם חטאת דכתיב בהו "סביב", דאמרינן התם דהוה שני כתובים ושלושה כתובים, ילפינן בגזירה שוה מעולה או עולה ילפא מיניהו. והשתא אתי שפיר הא דמסקי הוה להו שני כתובים הבאין כאחד, דלמעטוי דלא גילף בגזירה שוה אתו. דדומיא דכתב בהו סביב קא ממעט דאית בהו גזירה שוה כדפרישית.

החולב

שחל להיות בשבת מניח ידו על פתח חבירו, ויד חבירו על פתיו, ותולה ומפשיט. קרעו והוציא את אימוריו, נתנו פגונים והקטירן על גבי המזבח. יצתה פת הראשונה וישבה לה בחר הפית, שניה בחיל, והשלישית במקומה עומדת. חשיכה - יצאו וצלו את פסחיהן. גמרא אמר רבי יצחק: אין הפסח נשחט אלא בשלש פתות של שלשים שלשים בני אדם.

מאי טעמא? קהל ועדה וישראל. מספקא לן, אי בבת אחת אי בזה אחר זה. הלכך, בעינן שלש פתות של שלשים שלשים בני אדם. דאי בבת אחת - הא איכא, ואי בזה אחר זה - הא איכא. הלכך בחמשינן גמי סגיא, דעילי תלתין ועבדי, עילי עשרה ונפקי עשרה, עילי עשרה ונפקי עשרה. "נכנסה פת ראשונה וכו'". איתמר, אביי אמר: "נגעלו" תנן, רבא אמר: "נועלין" תנן. מאי בינייהו? איכא בינייהו למסמך אגיסא. אביי אמר: "נגעלו" תנן, כמה דעילי מעלו - וסמכין אגיסא. רבא אמר: "נועלין" תנן, ולא סמכין אגיסא. והא דתנן, אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה, שאין עזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובידאת חטא פעקביא בן מהללאל. אביי מתרץ למעמיה, ורבא מתרץ למעמיה. אביי מתרץ למעמיה: אין בעזרה בשעה שנגעלה על כל אדם בישראל בחכמה ובידאת חטא פעקביא בן מהללאל. רבא מתרץ למעמיה: אין בעזרה בשעה שנועלין אותה על כל ישראל, בחכמה ובידאת חטא פעקביא בן מהללאל. תנו רבנן מעולם לא נתמעד אדם בעזרה חוץ מפסח אחד שהיה בימי חלל, שנתמעד בו זמן אחד, והיו קוראין אותו "פסח מעובין". תנו רבנן: פעם אחת ביקש אנריפס המלך ליתן עניו פאזולוסי וישראל. אמר ליה לכהן גדול: תן ענייד בפסחים. נטל פוליא מפל אחד, ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות, פפלים פיזאי מצרים חוץ מקמא ושהיה בדרך רחוקה. ואין לך פל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם, והיו קוראין אותו פסח מעובין. נטל פוליא? הא בעי אקטורה! דהדר מקטיר להו. והכתיב "הקטירו" שלא יערב חלביו של זה בזה! דהדר מקטיר להו חדא חדא. והתנאי: "הקטירם" - שיהא פולו באחד! אלא: תפיסה בעלמא, דשקיל מיניהו, עד דיהבין ליה מידי אחרניא. "כהנים עומדין שורות וכו'". מאי טעמא? אילימא דילמא שקלי דדהבא ומעילי דכספא - הכי גמי דילמא שקלי בר מאתן ומעילי בר מאה! אלא: דהכי שפיר טפי. "לא היו לבוין שוליים וכו'". תנו רבנן: פל תבוין בשמקדש לא היו להן שוליים, חוץ מבוין לבונה של להם הפנים, שמה וניחום ויפרום הלחם. "שחט ישראל וקבל הפתו וכו'". לא סגיא דלאו ישראל! היא גופא קא משמע לן: דשחיטה בור בשירה. "וקבל הפתו" - הא קמשמע לן: מקבלה ואילך מצות ברוחה. "נותנו לחבירו". שמעת מינה הולכה שלא ברגל הויה הולכה. דילמא הוא גייד פורתא! ואלא מאי קא משמע לן? הא קמשמע לן: "ברך עם הדרת מלך". קבל את המלא ומחזיר את הריקן וכו'". אבל איכא לא. מסייע ליה לרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין מעבירין על המצות. "בהן הקרוב אצל המזבח וכו'". מאן תנא פסח דזריקה? אמר רב חסדא: רבי יוסי הגלילי היא. דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר". דמו' לא נאמר, אלא "דמם". 'חלב' לא נאמר אלא "חלבם" למד על בכור ומעשר ופסח שהן מעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח. מנלן דמעונין יסוד? אמר רבי אלעזר: אתיא זריקה וזריקה מעולה. כתיב הקא: "את דמם תזרוק על המזבח", וכתיב התם: "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב". מה עולה מעונה יסוד - אף פסח גמי מעונין יסוד. ועולה

שחל להיות בשבת — ואינו יכול לתקן המקלות. ידו על פתח חבירו — ותולה אותו בגידי ארכובותיו בורעו. כפנים — קערה. וישבה לה בחר הבית — בשבת קאמר, שלא היו יכולין להוליד פסחיהן לבתיהן. בחיל — לפני הסורג הוא. בין הסורג לחומת עזרת נשים, בתחלת עליית הדר. גמרא שלשים ככל כתובת — קהל עשרה, ועדה עשרה, וישראל עשרה. מספקא ליה — דילמא בבת אחת צוה לשוחט, ויהיו בה שלשים. או בזה אחר זה — שלש כחות של עשרה עשרה. הלכך: שלש כחות בעינן, דילמא בזה אחר זה קאמר, ושל שלשים בעינן, דילמא בבת אחת קאמר, ואינו יכול לשוחט בפחות משלשים. בחמישים בני עיילי שלשים — ברישא ושוחטים פסחיהן. ונפקי עשרה מיניהו, ועיילי עשרה חדשים. דאי בהדרי קאמר — הא איכא. ואי שלש כחות קאמר — הא איכא. נגעלין תנן — מאלהן, ומעשה נסים. סמכין אגיסא — וכל זמן שאין נגעלין מאלהן מניחין אותם ליכנס, ולא יחשיבין דלמא עיילי בולוו ואין כאן שלש כחות. חס ושלום כו' — במסכת עדיות תנן: ארבעה דברים העיד עקביא בן מהללאל כו'. וקתני התם: הוה הדיא אומר, אין משקין לא את הגזירות ולא את המשחורות. אמרו לו: מעשה בברכמית שפחה שהיתה בירושלים, והשקוה שמעיה ואבטליון. אמר להם: דוגמא השקוה. דומין לה היו אותן שהשקוה. ונידוהו. אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביא נתנדה, שאין עזרה נגעלת כו'. כשהיתה נגעלת על כל אדם בערבי פסחים שהקהל גדול ורב, אין בהם אחד בחכמה ובידאת חטא פעקביא. פסח מעובין — על שם שנתמעד. פסח מעובין — עב, על שם שזעם רב. והקטירו — משמע לבדן, שלא יערב חלבם של קרבן זה בחלבם של קרבן אחר. שיהא כולו כאחד — כל האומרין של קרבן, תפיסה בעלמא — תופס כוליא ומראה לשלית, והוא נתון פול או אבן כנגדה. מאי טעמא — שורה שכולה כסף כסף. אי נימא דילמא — כשהוא מחזיר הריקן ומקבל המלא וימנע מחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף, והוה ליה מורידין בקודש. חוץ מבוין לבונה של להם הפנים — שהיו מניחין אותן אצל הלחם על השולחן, והתקנו להם מושב שוליים רחב כדי שלא יסמכו על הלחם שאצלם, ויפרסו ודפנתו. שהיה עשוי דפנות מכין תיבה פורצה משני רוחותיה. מקבלה ואילך כו' — דכתיב: "ושחט את בן הבקר, והקריבו בני אהרן" וגו', ואמר מר במסכת חגיגה (יא,א). והקריבו — זו קבלת הדם, לימד על הקבלה שטעונה כדונה. שמעת מינה הולכה שלא ברגל — כי הא, היא הולכה. ופולגותא היא בשילהי פרק קמא דזבחים (יד,ב). ארבע עבודות נאמרו בדב: שחיטה וקבלה והולכה וזריקה. קבלה והולכה מזה הקריבין נפקי, בשילהי פרק קמא דחגיגה. ומאי אשמעין מנתינן, דאיכפל למיתני סדר הולכה ואין, אי לא הא אתא לאשמעין. ברב עם הדרת מלך — שהיו כולן עוסקין בעבודה. אבל איכא — מחזיר את הריקן ברישא — לא, דמני מושיט ליה האי מיד בעי לקבולי, דאין מעבירין על המצוה מאחר שבאת לידו. מאן תנא פסח בוריקה — למדוהו, ולא בשפיכה בנחת, מקריב

דכלי לכותל המזבח. דאיכא למאן דאמר בפרק בתרא (קכא,א). פסח בשפיכה. ורבי ישמעאל היא דמפיך ליה מירום וכו'. ויפך" במסכת זבחים בפרק בית שניא, אין לך קרבן שקריב מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל כל שאר קרבנות — מתן דם על ידי זריקה כל הכלי. דמו לא נאמר — בבכור כתיב: "אך בכור שור" וגו'. אלא דמם — אלמא אחרניי גמי מישתמע, לימד על הפסח ומעשר בהמה שלא מצונו להם מתן דמים בתורה אלא כאן, וכתיב "תזרק", ולא כתיב "תשפך".

כיתות.

מוסיפה הגמרא לבאר שכשם שנחלקו אב"י ורבא במשנתנו בענין נעילת הדלתות, כך יהיו חלוקים במשנה אחרת שנוכר בה ענין זה:

והא' דתנן (עירובין פ"ה מ"ד), אמר רבי יהודה, חס ושלום לומר שעקבאי בן מהללאל נתנהד ו-הוטל עליו חרסו, שאין העזרה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובידאת חטא בעקבאי בן מהללאל – כשנעלה העזרה בערב פסח כשהיה בה קהל גדול ורב, לא היה בהם אחד שגדול בחכמה ויראת חטא כמותו. מבארת הגמרא: אב"י מתרין ו-מפרש] משנה זו למעמיה – לשיטתו, ורבא מתרין למעמיה – לשיטתו. אב"י מתרין למעמיה, אין בעזרה בשעה ש'נגעלת' מאליה על כל אדם בישראל, מי שגדול בחכמה ובידאת חטא בעקבאי בן מהללאל. רבא מתרין למעמיה, אין בעזרה בשעה ש'נועלין אותה' על כל ישראל, בחכמה ובידאת חטא בעקבאי בן מהללאל.

הגמרא מביאה עוד שתי עובדות בענין הקהל הרב שנאסף בערב פסח: תנו רבנן בברייתא, מעולם לא נתמעך ו-נדחק וגדרס] אדם בעזרה בערב פסח, על אף המון העם שהיו שם. חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל, שנמתעך בו וכן אחד, והיו קוראין אותו פסח מעובין, על שם שהתמעך בה אדם.

תנו רבנן בברייתא, פעם אחת ביקש אנריפס המלך ליתן עניו באובלוסי ישראל, כלומר ביקש לידע מספרם. אמר ליה לכהן גדול, תן עניך בפסחים למנות כמה נשחטו. נטל הכהן גדול בוליא ו-כליהו] מכל אחד מהפסחים ומנה אותם, ונמצאו שם ששים ריבוא ו-שש מאות אלף] וזני בליות, שהם מאה ועשרים אלף בליות, בפסחים ביוצאי מצרים שהיו שש מאות אלף (שמות יב לו), חוץ מפסח ושהיה בדרך רחוקה – ומנין זה אינו כולל את הטמאים ושהיו בדרך רחוקה שלא הקריבו קרבן פסח. ואין לה כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם, נמצא שיש בישראל לכל הפחות פי עשרה ממנין הפסחים הנזכר. והיו קוראין אותו – את הפסח של אותה שנה, פסח מעובין – מלשון עבה, על שם שהיה בו עם רב. הגמרא מבררת כיצד הותר ליטול כוליא מכל פסח. שנינו בברייתא: נטל בוליא מכל פסח. מקשה הגמרא: הא בעי אקטורה – הלא הכליה היא חלק מן האימורים שחובה להקטירם, ואין נטלה. מתרצת הגמרא: דהדר מקטיר להו – לאחר שמנה את הכליות חזר והקטירם.

מקשה הגמרא: והביתם (ויקרא ג יא) לגבי קרבן שלמים, 'הקטיר' בלשון יחיד, כדי ללמד שלא יערב חלביו של זה בזה, אלא יקטיר אימורי כל קרבן וקרבן לבדם, ואין הקטיר בסוף את כל הכליות כאחד. מתרצת הגמרא: דהדר מקטיר להו חדר חדר – שחזר והקטיר את הכליות אחת אחת.

חזרת הגמרא ומקשה: והתניא – והלא שנינו בברייתא, ממה שנאמר (שם טו טז) 'הקטירם' בלשון רבים למדנו שהיה בוליא באחד – שכל האימורים של כל קרבן יוקטרו כאחד, ואין הפריד את הכליה משאר החלבים. מתרצת הגמרא: אלא תפיסה בעלמא – הכהן הגדול תפס את הכליה רק תפיסה מועטת, דשקיל מיניהו – שנטל אותם מהבהמות בשעה שהוציא את האימורים, כל כליה בפני עצמה, עד דהכין ליה מדי אחריתא – עד שנתנו לו איזה דבר כנגד הכליה לסמן את מנינה, כגון אבן או פול, ומיד היה מקטירה עם שאר החלבים.

שנינו במשנה: בהנים עומדין שורית וכו', שורה שכולה כסף כסף, שורה שכולה זהב זהב. מבררת הגמרא: מאי מעמא – מדוע עשו כל השורה של זהב או של כסף. אילימא דילמא שקלי דהבא ומעילי דכסף – אם מחשש שמא יחזיר הכהן מורק של זהב ריק ויקבל מורק מלא של כסף, ויש בכך משום 'מורידין בקדוש', אם כן קשה, הבא נמי – גם בשורה שכולה זהב או כסף נחששו דילמא שקלי בר מאתן ומעילי בר מאה – שמא יחזיר מורק ריק ששזה מאתיים ויקבל מורק מלא ששזה מאה, ויש בכך הורדה בקדושה, אלא מוכח שאין זה נחשבו 'מורידין בקדוש', אלא הטעם שכל השורה היתה מאותו מין, דהכי שפיר טפי – שיש בזה יותר נוי וכבוד לעבודתו.

שקל להיות בשבת ואסור לתקן ולהחליק את המקלות בשבת, היה מניח ידו השמאלית על כתף חבירו הימנית, ויד חבירו על כתפו – וכן חבירו מניח את ידו השמאלית על כתפו הימנית, ותולה את הפסח בגדי ארכובותיו על ידו ומפשים בידו השניה.

קרעו – לאחר שהפשיט את עורו של קרבן הפסח קרע אותו ו-את בהמת הקרבן בבטנהו, והוציא את אימוריו – את החלבים הקרבים על גבי המזבח, נתנו ו-את האימורים בפנים – בקערה של כלי שרת, והקטירן על גבי המזבח.

כשחל ערב פסח בשבת, ולא היו יכולים לטלטל ולהביא את פסחיהם ברשות הרבים עד לבתיהם, נקבעו מקומות לכל כת וכת שישוה שם עם פסחיהם עד צאת השבת. המשנה מפרטת את המקומות:

יצתה כת הראשונה לאחר שקרבו פסחיה, וישבה ו-המתנינה לה בנהר הבית. וכת שניה לאחר שקרבו פסחיה, יצאה וישבה בחיל – בין הסורג לעזרת נשים, בתחילת עליית היר הבית. והשלישית במקומה עומדת – בעזרה, במקום ששחטו את הפסח, והיו שוחים שם עד צאת השבת, וכשחשכה ויצאה שבת, יצאו לביתם וצלו את פסחיהן.

גמרא

במשנה שנינו שהפסח נשחט בשלש כתות. הגמרא מבארת כמה אנשים היתה כל כת מונה: אמר רבי יצחק, אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם בכל כת. מבררת הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם שצריך שהיו שלושים אנשים בכל כת, משיבה הגמרא: קהל' ועדה' וישראל' – נאמר לגבי שהיטת הפסח (שמות יב ו) וקשטו אותו כל קהל עדת ישראל, וקהל' משמעו עשרה, וכן 'עדה' משמעה עשרה, וגם 'ישראל' הם עשרה, הרי שלושים. אלא דמסקא לן – מסופקים אנו, אי בבת אחת – אם כוונת התורה להשמיענו שיהיה הפסח נשחט כאשר יהיו שם מנין של קהל ועדה וישראל ביחד, דהיינו שלושים אנשים ביחד, אי או שכוונת התורה שישחטו שלש כיתות בזה אחר זה. הלכך מספק בעינן – צריך שלש כתות של שלשים שלשים בני אדם, שבכך ממה נפשך מקיים את ציווי התורה, דא' כוונת התורה שיהיו קהל ועדה וישראל בבת אחת, הא איבא – יש כאן שלושים אנשים בכל כת, וא' כוונת התורה לשלש כיתות בזה אחר זה, הא איבא – יש כאן שלש כתות בזה אחר זה.

מוסיפה הגמרא: הלכך – כיון שהטעם שצריך בכל כת שלושים הוא מהספק הנזכר, אם כן אין צורך בתשעים אנשים אלא בהמנין נמי סנא – אף בחמשים ד', מבארת הגמרא כיצד, דעילין לתנין ועבדי – בתחילה נכנסים שלושים אנשים עשרה כולם פסחיהם, לאחר מכן עילי עשרה – נכנסים עשרה נוספים, ונפקי עשרה – ויוצאים עשרה מאלו שהקריבו כבר, נמצא שגם בכת השניה ישנם שלושים אנשים. לאחר שהקריבה הכת השניה, שוב עילי עשרה – נכנסים עשרה, ונפקי עשרה – ויוצאים עשרה, ומקריבים בני הכת השלישית, נמצא שהקריבו את הפסח בשלש כתות ובכל כת היו שלושים אנשים.

שנינו במשנה: הנכסה בת ראשונה וכו', נתמלאה העזרה נעלו דלתות העזרה. הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים בגירסת המשנה: אימא – נאמר בבית המדרש, אב"י אמר, נגעלו דלתות העזרה' תנן ו-שנינו במשנה, כלומר שנעלו מאליהן בדרך נס. רבא אמר, נועלין דלתות העזרה' תנן ו-שנינו במשנה, כלומר שנעלו על ידי אדם.

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין שתי הגירסאות. משיבה הגמרא: איבא בינייהו – יש הבדל ביניהם לגבי מסמך אנוכא – אם רשאים לסמוך על נס. אב"י אמר 'נגעלו' תנן, וכל זמן שלא נעלו מאליהן, בכה דעילו מעלו – כמה שנכנסו מניחים אותם להכנס, וסמכינן אנשא – וסומכים על הנס ולא חוששים שמא יכנסו כולם ולא ישחט הפסח בשלש כיתות. ורבא אמר 'נועלין' תנן, ולא סמכינן אנשא – ואין סומכים על הנס, שמוטל עלינו לנעול את הדלתות, כדי שיהא הפסח ראוי להישחט בשלש

62 שאין שבות במקדש, אבל לדעת רבי אליעזר שהמכבד והמדיח
 63 את הקרקע עובר על איסור תורה, נעשתה החדת העזרה בשבת
 64 שלא כדין, משום שעשו זאת לאחר שכבר הוקרבו הקרבנות.
 65 ביאור נוסף בדברי המשנה: רב **אשי** **אמר**, **אפילו הימא** – ותאמר
 66 שכוונת המשנה **שלא** **ברצון** **הקמים** החולקים על רבי אליעזר,
 67 הסוברים שאין בהרדה איסור מן התורה, לא תקשה לך מדוע
 68 אסוריה אף במקדש, והטעם, משום שמשנתנו רבי **נתן** **היא**, **דתניא**
 69 **ברביא** **רבי נתן אומר**, רק איסור **שבות** **שצריכה** לעבודה, התייר
 70 במקדש, אבל **שבות** **שאניה צריכה** לא התייר, והדחת העזרה
 71 נעשתה אחר שכבר הקריבו את כל קרבנות הפסח, ואין בה צורך
 72 לעבודה, ושבות מעין זו לא הותרה במקדש.
 73 שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר** **ביום היה מפלא** וכו' מדם התערובת
 74 חורק ממנו זריקה אחת על המזבח, ולא הודו לו חכמים.
 75 הגמרא מביאה ברייתא בה מפורט משה ומתן בין התנאים דבין זה:
 76 **תניא** **ברביא**, **רבי יהודה אומר**, **ביום היה מפלא** **מדם התערובות**
 77 – מהדם שנשפך על הרצפה שמעורב בו דם מכל הקרבנות, וחורקו
 78 על המזבח, **שאם יושפך דמו של אחד מהן** – מקרבנות הפסח, **נמצא**
 79 כוס זה שמילאו חורקו על גבי המזבח **מכשירו**, שהרי הדם הנשפך
 80 מעורב בו. **אמר** לו חכמים **לרבי יהודה**, והלא הדם שנשפך לא
 81 נתקבל בכלי אלא נשפך מצואר הבהמה לארץ, ודם שנשפך קודם
 82 שהתקבל בכלי, אין לו תקנה, כי גם אם יאספנו אינו כשר להורק
 83 על המזבח, ואם כן איך הוכשר הקרבן שדמו נשפך, על ידי זריקת
 84 דם זה.
 85 הגמרא מפסיקה מהבאת המשך דברי הברייתא, כדי לברר מה
 86 תמחו חכמים על דברי רבי יהודה, שואלת הגמרא: **מאי ידעי** –
 87 מניין לחכמים לקבוע בודאות שהדם שעל הרצפה נשפך מצואר
 88 הבהמה ולא נתקבל בכלי. אומרת הגמרא: **אלא הכי קאמרי ליה** –
 89 כך אמרו לו חכמים, יש לחשוש **שלא** **לא נתקבל בכלי**, ולא
 90 מועילה לו זריקה.
 91 הגמרא חוזרת להביא את המשך דברי הברייתא: **אמר ליה רבי**
 92 **יהודה לחכמים**, **אף אני לא אמרתי** שיועיל **אלא** **באופן שנתקבל**
 93 **הדם בכלי לפני שנשפך על הרצפה**.
 94 הגמרא מבררת מה השיב רבי יהודה לחכמים. שואלת הגמרא:
 95 **מאי ידעי** – מניין ידע רבי יהודה שהדם שהוא ממלא בכוס נתקבל
 96 בכלי שרת ואחר כך נשפך, שמה נשפך קודם שנתקבל בכלי שרת,
 97 ואין לו תקנה. ואף שיתכן שנשפך לאחר שנתקבל בכלי, וזריקה זו
 98 תכשירו, מכל מקום כיון שאין בכך אלא חשש בעלמא אין לנו
 99 לתקן תקנה זו שאינה מכשירה את הקרבן בודאות. משיבה
 100 הגמרא: **בהניגין ריזין הן** ובודאי נזהרו לקבל את כל הדם, והדם
 101 שנשפך על הארץ נתקבל תחילה בכלי.
 102 ממשיכה הגמרא ומקשה: **אי כהנים ריזין הן**, **אמאי מושתפין** –
 103 מדוע יש לחשוש כלל שנשפך הדם לאחר שנתקבל בכלי. מתרצת
 104 הגמרא: **אנב ריוותיהו דעקרי מושתפין** – מתוך שמדורים
 105 הכהנים וממחרים לזרוק את הדם, עלול הכלי ליפול מידיהם
 106 ולהישפך.
 107 הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה: **והלא דם התמצית** – דם
 108 שמתמצה ושותת לאחר שחייטת הבהמה הפסול לזריקה, **מעורב**
 109 **בו** – בדם שברצפה שהנפש יוצאת בו, שכשר לזריקה, וכיון שיש
 110 דם התמצית יותר מדם הנפש של הקרבן שדמו נשפך, הרי הוא
 111 בטל ברוב, וכיצד תועיל זריקת דמו. מתרצת הגמרא: **רבי יהודה**
 112 **לשמעיה** – לשיטתו, **דאמר**, **דם התמצית דם מעליא הוא** – דם גמור
 113 הוא, וממילא כשר הוא לזריקה. **דתניא** **ברביא**, האוכל כוית
 114 **הדם התמצית של חולין או של קדשים**, **באותרה** – עובר בלאו ולא
 115 בברת, שנאמר (ויקרא יז ט) **'כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וגו' כל**
 116 **אכליו יקרת**, מכאן שאין חייבים כרת אלא על אכילת דם שהנפש
 117 יוצאת בו ולא על דם התמצית. **רבי יהודה אומר**, אף האוכל מדם
 118 התמצית, **בהיקרת**. הרי שלרבי יהודה דם התמצית הוא דם גמור
 119 כדם הנפש, וממילא הוא הדין שכשר לזריקה.
 120 חוזרת הגמרא ומקשה: **והאמר רבי אלעזר**, **מודה רבי יהודה לענין**
 121 **בפירה** – לענין זריקת דם קדשים, **שאנינו מכפר** בדם התמצית,
 122 **שנאמר** (שם יז יא) **'כי הדם הוא בנפש יכפר'**,

1 מבררת הגמרא: **ועולה גופה מנלן** – ועולה עצמה מנין שמתן דמה
 2 על קיר המזבח שתחתיו יש יסוד. משיבה הגמרא: **אמר קרא** –
 3 נאמר בתורה (ויקרא ד כה) בענין חטאת שמביא הנשיא – **ומלך**,
 4 **וקלח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה**
 5 **ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העולה**, והיה לו לכתוב 'אל יסוד
 6 המזבח', שהרי כבר כתוב 'ונתן על קרנות מזבח העולה', ומדוע
 7 חזר וכתב 'מזבח העולה', **אלמא** – מוכח מכך שעולה מעונה יסוד,
 8 וכך כוונת הפסוק, אל יסוד המזבח תורוק את דם העולה.
 9 שנינו במשנה: **יצתה פת ראשונה וכו' ונכנסה כת שניה וכו' ונכנסה**
 10 **שלישית**.
 11 הגמרא מביאה ברייתא המתבטאת בלשון גנאי על הכת
 12 השלישית: **תנא** – שנינו בברייתא, **היא** – וכתב השלישית) **נקראת**
 13 **'פת עצלנית'** על כך שנתעצלה להיות אחרונה.
 14 שואלת הגמרא: **והא לא פני לאו הכי** – הלא אי אפשר בלעדיה,
 15 שהרי מצוה להקריב את הפסח בשבת תרות, כמו שדרשו לעיל
 16 (סד): **מאי הוי להו למיעבד** – ומה היה להם לעשות. משיבה הגמרא:
 17 **אפילו הכי, איבעי להו לזרוזי נפשיהו** – היה עליהם להזדרז ולהיות
 18 מן הראשונים, **דתניא** **ברביא** בענין הדומה לזה, **רבי אומר**, **אי**
 19 **אפשר לעולם להתקיים בלא כסם** – מוכר בשמים, **ובלא בורסי** –
 20 מעבד עורות, כי שניהם נצרכים לעולם, אך **אשרי מי שאומנתו**
 21 **כסם**, ואין לו למי **שאומנתו** בורסי. וכמו כן, **אי אפשר לעולם**
 22 **להתקיים בלא זכרים** **ובלא נקבות**, אך **אשרי מי שגניו זכרים**, ואין
 23 לו למי **שגניו נקבות**. וכן בענינו אף שאין אפשר ללא הכת
 24 השלישית, אך אינו לה לכת שהתעצלה להיות אחרונה.
 25 שנינו במשנה: **במעשהו פחול וכו' כך מעשהו בשבת**, אלא
 26 שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים.
 27 הגמרא מבררת לאלו חכמים נתכוונה המשנה. שואלת הגמרא:
 28 **שלא ברצון מאן** – מי הוא התנא שלדעתו אסור היה להדיח את
 29 העזרה בשבת. משיבה הגמרא: **אמר רב חסדא**, **שלא ברצון רבי**
 30 **אלעזר**, הסובר (הלן ברייתא) שהמכבד – מטאטא את הבית בשבת
 31 חייב חטאת, וכן המדיח שדומה לו, ומאחר שהדיח את העזרה
 32 אחר שכבר הושלמו עבודות הפסח ונעשה צורך גבוה, לא הותרה
 33 עוד עשיית מלאכה בשבת. **דאי רגנן** – שאם לדעת חכמים, **הא**
 34 **אמר** – הרי אמרו שכיבוד בשבת **שבות הוא** – אינו אסור אלא
 35 מדרבנן, ואין איסורי **שבות** נוהגים **במקדש**, ומותר לדעתם להדיח
 36 את העזרה בשבת.
 37 מבררת הגמרא: **מאי היא** **הברייתא** בה נחלקו רבי אליעזר וחכמים.
 38 משיבה הגמרא: **דתניא** **ברביא**, **אמר החולב** – מושך ומוציא חלב
 39 מן הבהמה בשבת, ואחד **המחבץ** – נוטן קיבת בהמה לתוך חלב
 40 להקפות אותו ולהפרידו ממי החלב, ואחד **המגנן** – עושה גבינה
 41 על ידי קיבוץ פתיתי החלב שנתהוו לאחר הפרדת מי החלב,
 42 והדבקתם לגוש אחד, עובר על איסור מלאכה בשבת, שכן החולב
 43 תולדת מפרק הוא ממלאכת דש, והמחבץ תולדת בורר הוא,
 44 והמגנן תולדת בונה הוא. ושיעורם של אלו להתחייב עליהם
 45 (קרבן חטאת בגוג, וסקילה במזיד והתראה) כשעשהם בשבת
 46 **בפניו וזירות** – בגודל תאנה יבשה. משיבה הברייתא: **המכבד** –
 47 המטאטא את הבית, **והמחבץ** – המולף מים כדי להרביץ ולהשכיב
 48 את האבק שלא יעלה באויר, **והרוקה חלות דבש** – המפריד חלות
 49 שבכוורת של דבורים העשויות משעווה והדבש כנוס בתוכן, אם
 50 עשה אחת ממלאכות אלו **בשוגג בשבת**, חייב **חטאת**, הווי – ואם
 51 עשאן במזיד **ביום טוב**, לוקה את **המחבצים**, **דברי רבי אלעזר**, שכן
 52 המכבד והמחבץ משווה וממלא את הגומות שבקרקע, ועובר בכך
 53 על מלאכת בונה. והרודה חלות דבש תולש דבר ממקום גידולו,
 54 ועובר בכך על מלאכת קוצר כמו התולש מן הקרקע.
 55 **והקמים אומרים**, **אמר זה ואמר זה** – אחד המכבד, ואחד המחבץ
 56 והרודה חלות דבש, אינו אסור **אלא משום שבות**, שהמכבד
 57 והמחבץ אינו אלא ספק שמא ישוה הגומות, ואינו מתכוין לכך,
 58 ומלאכה שאינו מתכוין לה ואינה ודאית אינה אסורה אלא
 59 מדרבנן. וכן הרודה חלות דבש אין בכך איסור תורה, משום שאינו
 60 חייב מן התורה אלא כשתולש מהקרקע. הלכך לדעת חכמים
 61 שאין במכבד אלא איסור שבות, מותר להדיח את העזרה בשבת,

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה רש"י

החולב כנרוגרת – הקשה הרב רבי אפרים: דתנן בפרק "המוציא" (שבת ע"ב) דשיעור המוציא חלב כדי גמיאה, ושיעורי שבת הן שוים לכל המלאכות ההצאה טחינה וקצירה; ותירץ: דסתם חלב כדי גמיאה שהוא שיעור גדול. אבל הכא, בחולב לגבינה דאחשובי אחשביה – שיעור כנרוגרת, דוטר, אבל אי כדי גמיאה וטר צריך לומר דסתם חלב לגבינה, ולכן הכא שיעור כנרוגרת. והא דמחייב בכדי גמיאה, היינו במפרש בהדיא לאבילה ולשתיה. דאי סתם חלב לאבילה ולשתיה ולא לגבינה – אפילו היה מפרש בהדיא לגבינה היה לו להתחייב בכדי גמיאה דוטר, הואיל וסתמו לאבול ולשתות. כדאמרין בסוף "כלל גדול" (שבת ע"א); המוציא תבן כבלא פי פרה לגמל – חייב, אף על גב דלגמל לא הוי שיעורא דחבי, דהואיל וסתמו לאבול – מחייב אשיעורא דפרה. ויש מפרש: וכשחלב כבר בעין – מחייב בכדי גמיאה, אבל חולב לא מחייב אלא בכנרוגרת, דאין אדם טורח לחלוב בפחות מנרוגרת. וכי האי גוונא מפליג ב"המוציא" (שבת ע"א), גבי עור לעשות קמיע.

המכבד והמברין – על כרחך לאו פסיק רישיה הוא, דבפסיק רישיה לא היה שרי ר' שמעון לרביץ לכתחלה בשילוחי "המצניע" (שבת צ"ה). ותימה לרבינו יצחק: דאם כן, אמאי מחייב רבי אליעזר כיון דיכול להיות בלא גמזוה דוחק לומר דפליגי אי הוי פסיק רישיה אי לא, ונראה לרבינו יצחק דבא פליגי: דר' אליעזר סבר סתם מכבד ומברין מתכוון להשוות גמזוה, אף על פי שאינו צריך להשוות גמזוה – מחייב לרבי יהודה, הואיל והשוה גמזוה לבסוף, ורבנן סברי דאין מתכוון אלא לכבד ולרביץ בעלמא, וליכא אלא שבות. תימה לרבינו יצחק: היכי מתקמא מתניתין כרבי אליעזר? והא בעורה שהיה לה רצפת אבנים לא שייך בה אשווי גמזוה, ואפילו לכתחלה שרי. כדאמר בשילוחי "המצניע" (גם לו שם): אממר שרא זילחא במחזא. אף על גב דגורין ב"במה מדליקין" (שבת כ"ט), עלייתא דשישא אטו עלייתא דעלמא – מחזא היתה כולה רצופה באבנים, לא גורין אטו דעיר דעלמא. ואומר רבינו יצחק: דבעורה בין רובד לרובד היו גמזוה. אי נמי: דלרבי אליעזר דאיכא איסורא דאורייתא בכיבוד דעלמא – גורין עורה אטו כיבוד דעלמא. דממה שבות אשכחן במקדש בפרק בתרא דעירובין (ק"ב), אבל לרבנן, דאפילו בעלמא ליכא אלא איסורא דרבנן – אין שבות כי האי במקדש, כיון דליכא איסורא דאורייתא בשום מקום. פסק בהלכות גדולות דכיבוד מותר, כדאמרין ב"המצניע" (צ"ה). גבי ריבון: דאין נראה לרבינו יצחק, דהא מוז עפר ממקומו אסורין ב"כירה" (שבת ל"א) ובביצה (ט"א), ועוד: בפרק "כל הכלים" (שבת קכ"ב), אמר רבי (אליעזר) אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל. ופריך: אי מחזא לצ' – בהא לימא רבי (אליעזר) כי, משמע דשישא דהוי מלאכתו לאיסור לכולי עלמא. ואף על גב דריבון שרי לכתחלה לרבי שמעון – בכיבוד אסור, דמשוי ביה גמזוה יותר מריבון. **שמא** לא נתקבל בכלי – פירש בקונטרס: ולא תועיל זריקה, משום דנשפך מצואר בהמה. וקשה לרבינו יצחק: דמכל מקום

לרובד לא ירד. וקאמר: אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל, דסמכין אוריות כהנים כדמסיק. ודוקא מדם הראוי להתקבל פריך, אבל דם התמצית – כמים בעלמא חשיב, כיון דאין ראוי לכיסוי אינו אסור להעלות. וכי פריך: והלא דם התמצית מעורב בו מבטל ליה ברוב – לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך, דעולין אין מבטלין זה את זה אפילו לרבנן, כדאמר בהקמץ רבה" (מנחות כ"ב).

אטו

ועולה גופא מנלן? אמר קרא: "אל יסוד מזבח העולה" – אלא עולה מעונה יסוד. "יצתה פת ראשונה וכו'". תנא: היא נקראת פת עצלנית. והא לא סגי דלאו הכי, מאי הוי להו למיעבר? אפילו הכי, איבעי להו לרורי נפשיהו. כדתנא, רבי אומר: אי אפשר לעולם בלא פסם ובלא בורס, אשרי מי שאומנתו פסם, אוי לו מי שאומנתו בורס. ואי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבעניו זכרים אוי לו מי שבעניו נקבות. "כמעשהו בחול וכו'". שלא פרצון מאן? אמר רב חסדא: שלא פרצון רבי אליעזר. דאי רבנן – הא אמרי שבות הוא, ואין שבות במקדש. מאי היא? דתנא: אחד החולב והמחבץ והמנגבן – כנרוגרת. המכבד והמברין והרודה חלות דבש בשוגג בשבת – חייב חטאת. הויד ביום טוב – לוקה את הארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות. רב אשי אמר: אפילו תימא שלא פרצון חכמים, ורבי נתן היא. דתנא, רבי נתן אומר: שבות צריכה – התירו, שבות שאינה צריכה – לא התירו. ורבי יהודה אומר: פוס הוי מכלא וכו'". תנא, רבי יהודה אומר: פוס הוי מכלא מדם התעורבות, שאם ישפך דמו של אחד מהן נמצא כוס חם מכשירו – שהרי מעורב בו מן הנשפך. שמא לא נתקבל בכלי – אותו שאתה רוצה להכשיר, שמא לא נתקבל בכלי, ותו לא מוהיא ליה זריקה. דתנן: נשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו – פסול. בובדים בפרק שני (ט"א), אף אני לא אמרתי – שיעול, אלא כשנתקבל בכלי. ומנא ידע – רבי יהודה אם נתקבל בכלי? והא חששא בעלמא הוא דקאמר שאם ישפך דמו, וכיון דלחקוני ספיקי אתא, היכי מיתקני בהכי? שמא לא נתקבל. כהנים וריון הן – וליכא למיחש לשמא לא קיבלוה. לישא אחרנא: שמא לא נתקבל בכלי כל זה שאתה שואב מארץ, ונמצאת זורק דם פסול. אף אני לא אמרתי למלאות אלא ממקום שידעין שנשפכו שם דמים שנתקבלו בכלי. ואי משום דמיערב בהו מחאי דלא נתקבל, כגון דם התמצית – הא קא פריך ליה בסיפא. וראשון עקר. אי וריון הן – היכי נפשפכי? הא וריון הן, וידעי. אנב וריוותיהו – שממחרים לרורי ולקרב ולזרוק, מיתשיד מידיהו. והלא דם התמצית – של פסחים הרבה מעורב בו. ואי נשפך דם של אחד – כולו בטל במיעוט, ומה תועיל זריקה, שהרי בטל? דם התמצית – של חולין ושל קדשים. באוהרה – בלאו ולא כרת. דכתיב: "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא" וגו' עד "כל אוכלו יכרת" – יצא דם התמצית שאינו דם הנפש. ובמסכת כריתות מפרש טעמא: דמשה לאוין כתיב בדם, ומייתיר חד לדם התמצית. לענין כפרה – שאינו ראוי לזריקה.

דם זרוק, דתועיל זריקה לאותו שנשפך אחר שנתקבל; ונראה לרבינו יצחק, דהכי פירושו: שמא לא נתקבל בכלי, ואסור להעלות דם פסול על גבי המזבח, כדמבין בממה דוכתי דדוקא אם עלו לכיסוי אינו אסור להעלות. וכי פריך: והלא דם התמצית מעורב בו מבטל ליה ברוב – לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך, דעולין אין מבטלין זה את זה אפילו לרבנן, כדאמר בהקמץ רבה" (מנחות כ"ב).

דם

אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות, הנה גם התיקון על זה צריך להיות על-ידי שטות דקדושה.

ממאמר יו"ד שבת, ה'תשל"ה

אטו במגס גופיה מקטר ליה — רש"י מוחקו, משום דבמנחות לא פריך. דתניא בכמה דוכתי ומקטירה בכלי שרת. וכן מוחקו בפרק "שני שעיר" (יזאט.סו.ב). ואין צריך להגיה הספרים. דבריש פרק שני דסוטה (טו.א) פריך גבי מנחות כי האי גזנא, דקתני התם: ומעלה ומקטירה בכלי שרת. ופריך: ובכלי שרת מקטר ליה? אימא: להקטירה. ומשום דהתם פריך ומשני לא פריך לה במנחות. והא דפריך הכא גבי אימורים, אף על גב דכבר פריך בפרק "שני שעיר" (סו.ב) — משום דהתם בפרים והבא בכבשים. ומיהו, יש ספרים דגרסי בברייתא דסוטה מעלן ומקטירין בכלי שרת ומולחין ונותן על גבי האשנים. ופריך: מקטירין בכלי שרת סלקא דעתך? פירוש: וכי כמו שהוא בכלי שרת מקטירין? והא לא מלחין. ומשני: להקטירין, פירוש: אחר מליחה. ולפי זה יתכן פירוש רש"י. ורבינו תם מפרש: דגבי מנחה לא שייך למיפך, דשייך למיתני ומקטירין בכלי שרת כיון שהיא כבר בכלי שרת שהיא נתונה שם להקדש. אבל נתנם במגס משמע שבא לומר שבתוך המגס מקטירין:

הדרן עלך תמיד נשחט

דָם שְהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאֵהּ בּוֹ - מִכֶּכֶּר, דָם שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאֵהּ בּוֹ - אֵינוֹ מִכֶּכֶּר. אֵלֶּא, רַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר: אֵין דָם מִכֶּכֶּל דָם. תֵּנִיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְחֻכְמִים: לְדַבְּרֵיכֶם, לָמָּה פּוֹקְקִין אֶת הָעוֹרָה? אָמְרוּ לוֹ: שֶׁכֹּה הוּא לִבְנֵי אֶהָרָן שֶׁיִּלְכּוּ עַד אֲרֻכּוֹבוֹתֵיהֶם בְּדָם. וְהָא קָא תֵּינִי! לָח הוּא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ. בְּדִתְנִיָא: הָדָם וְהַדִּיּוֹ וְהַחֲלָב וְהַדְּבָשׁ, יִבְשִׁים - חוֹצֵצִין, לֹחִין - אֵין חוֹצֵצִין. וְהָא קְמַתוּסִים מְאֻנְיָהוּ, וְתֵנִי: הֵיוּ בְּגָדֵיו מְטוֹשְׁטִין וְעֵבֶד - עֹבְדוֹתָ פְסוּלָה. וְכִי תֵימָא: דְּמָדְלוּ לָהּ לְמְאֻנְיָהוּ - וְהִתְנִיָא: "מָדוּ בַר", "מָדוּ" - פְּמָדְתוּ, שְׁלֹא יִחַסֵּר וְלֹא יוֹתִיר! בְּהוֹלֶכֶת אִיבְרִין לִפְכֵּשׁ, דְּלֹא עֹבְדָהּ הִיא. וְלֹא?! וְהָא מְדַבְּעִי בְּהוֹנָה עֹבְדָהּ הִיא! דְּתֵנִיָא: "וְהַקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ" - זֶה הוֹלֶכֶת אִיבְרִים לִפְכֵּשׁ? אֵלֶּא: בְּהוֹלֶכֶת עֲצִים לְמַעֲרָקָה, דְּלֹא עֹבְדָהּ הִיא. בְּהוֹלֶכֶת אִיבְרִים לִפְכֵּשׁ וּבְהוֹלֶכֶת דָם, מִיָּהּ הִכִּי אֲזִילִי? דְּמִסְגֵּי אֲזִינְטֵבִי. "כִּיצַד תוֹלִין וּמְפִשְׁטִין וְכוּ", קָרְעוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת אֲמוּרָיו נִתְּנָם בְּמִגִּים לְהַקְטִירָם". אָטוּ הוּא גּוֹפִיָּה הֵיךְ מִקְטֵר לָהּ?! אֵימָא: לְהַקְטִירָן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. "צִתָּהּ פֶת רֹאשׁוֹנָה וְכוּ". תֵּנָא: כָּל אֶחָד וְאַחֶד נוֹתֵן פֶּסַח בְּעוֹר וּמְפִשִּׁיל לְאַחֲרוֹי. אָמַר רַב עֵלִישׁ: מַיְעוּת.

הדרן עלך תמיד נשחט

אֵלֶּו דְּבָרִים בְּפֶסַח דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת: שְׁחִיטוֹת, וּזְרִיקַת דָּמוֹ, וּמִיחוֹי קֶרְבָּיו, וְהַקְטַרְתַּ חֲלָבָיו. אֲבָל צִלְיָתוֹ וְהַדָּחַת קֶרְבָּיו - אֵין דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת. הִרְפָּכְתוּ וְהִכָּאֲתוּ מִחוּץ לַחֲנוּם, וְחִיתִּיכַת יִפְלְתוּ - אֵין דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: דּוֹחִין. אָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: וְהָלֹא דִין הוּא; מָה אִם שְׁחִיטָה שְׁחִיטָה מְלֹאכָה - דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, אֵלֹו שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת - לֹא יִדְחוּ אֶת הַשֶּׁבֶת? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: יוֹם טוֹב יוֹכִיחַ, שְׁהִתִּירוּ בּוֹ מִשּׁוּם מְלֹאכָה וְאִסּוּר בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבוּת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: מָה זֶה, יְהוֹשֻׁעַ? מָה רָאִה רְשׁוֹת לְמַצוֹה? הַיָּשִׁב רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: הִנָּהּ תּוֹכִית, שְׁחִיטָה מְלֹאכָה, וְהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת - וְאֵינָה דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. אָף אִתָּה אֵל תִּתְּנָה עַל אֵלֹו, שְׁאָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִשּׁוּם מְלֹאכָה וְהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת - לֹא יִדְחוּ אֶת הַשֶּׁבֶת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: וְעֵלֶיָּה אֵין דִּין, וְכֵּה אִם שְׁחִיטָה שְׁחִיטָה מְלֹאכָה דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת - הִנָּהּ שְׁחִיטָה מְלֹאכָה שְׁבוּת אֵינוֹ דִּין שְׁדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת? אָמַר

הִרְכַּכְתוּ — על כתף האדם, להביאו לעזרה דרך רשות הרבים. אף על פי שאינו אלא איסור שבות ורבנן, דקיימא לן חי נושא את עצמו — אין דוחה, דהוה ליה למיעבד מאתמול, וכן הבאתו מחוץ לתחום. וחיתית יבלתו — ורוא"ה בלעז. וחותכה בצפרניו או בשנינו, אינה אלא שבות. דמלאכה כלאחר יד היא. שחיטה שהיא — אסורה בחולין בשבת משום איסור מלאכה גמורה. שהרי בבבא מביא מלאכתו היא מנייה — ואף על פי כן דוחה את השבת בפסח. לא ידחו — בתמיה. יום טוב יוכיח שהתירו בו — שחיטה ובשול שהוא אב מלאכה, ומותרין להדיט — ואסור בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו, והאיל וזהו אפשר לן מאתמול. ואף על גב דתחומין דרבנן. מה ראה רשות למצוה — אבילות הדיוט רשות היא, וצורך גובה מצוה היא. ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות — יעמידוהו אף במקום מצוה! בתמיה. והוא תוכיח שהיא מצוה — בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח, שאם לא יזה — לא יעשה פסחו. ואפילו הכי אינו דוחה. דהכי שמעינן ליה לרבי עקיבא דלא דחיא. והואה שבות הוא, דמאי מלאכה היא? אלא מתחיו כמתקן גברא. ועליה אני דן — וגם על ההואה אני חולק, ואומר שתדחה ולא תעכבוה מפסח. ומקל וחומר זה עצמו.

אמר

דָם שְהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאֵהּ בּוֹ — דם שחנפֿש יוצאֿהּ בוֹ — דם קילוח. שחמשה דמים הם, בפרק "דִם שחִיטָה". אֵלֶּא רַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה דְּאָמַר אֵין דָם מִכֶּכֶּל דָם — הלכך לא בטיל ההוא דאִישְתַּפֿיךְ, ובכל פורתא דמטי מיניה למזבח זריקה היא ומיתכשר. ומילתיה דרבי יהודה בוכחים, בפרק "כל הזבחים שנתערבו", דקתני גבי דם זבחים: דם שנתערב במים, אם יש בו מראית דם — כשר. נתערב בדם בהמת חולין או בדם חיה — רואין את הפסול כאילו היה מים, ואם יש בכשר כדי להיות בן מראית דם — כשר, ואם לאו — פסול. רבי יהודה אומר: אין דם מבטל דם. תניא — גרסינן. לדבריהם למה פוקקין את נקב חומת העזרה, שהדמים המתערבין באמה יוצאים בו לחוץ, והיו פוקקין אותו בכל ערבי פסחים. בשלמא לדידי — כדי שלא יצא כל דם הנשפך, וכשמילא כוס התערובות נמצא מכולם בתוכו. ואם נשפך אחד מכל בלא זריקה — נמצא זרוק ממנו. והא קא הוי חציצה — בין רגליהן לרצפה. דתנן בוכחים (טו.ב): עומד על הכלי או על גבי רגל חבירו — פסול, דבעין "לעמוד לשרת", ואין זה עמידה. חוצץ — לענן טבילה תנן. מִיְיִוֹסִי — מתולכלכין בדם. פדו — "ולבש כהן מדר בדר". כמדתו — שוה לארץ. בחולכת אברים דלאו עבודה — היו מצו מודלן להו. ולקמיה פריך: ושאר עבודות היכי עבידי. זו הולכת אברים — דגביהו כתיב האי קרא "והקרב והכרעים" וגו'. דמסני אַיִצְטֵבִי — איצטבאות של בנין היה שם, והרי הן כרצפה. והקטירין סלקא דיעקא הוּא גופיה מקטר להו — בתמיה: והא זו רוא. דבור קיימין, דכתיב: ונתן על כתיפו ועל כתף חבירו, ותולה ומפשיט. וכהנים לא היו מפשיטין קדשים קלים, דמה לי ולחן. ואפילו הפשט וניתוח של עולה שהוא מצוה — כשר בור, כדאמרין בשילחי פרק שני דיומא (כז.ב). ואית דמפרשי: אטו במגס גופיה מקטר להו? ולא מילתא היא, דדארי אורודה למתני הקטרה בכלי שרת. להקטירין — נתנן במגס עד שיבוא הראוי להקטירין ויקטירם. כל אחר ואחר — כשהיו הולכין לבתיהם היה נתן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו. אמר רבי עיליש — שם חכם. מַיְעוּת — דרך סותרים ישמעאלים. הוא זה.

הדרן עלך תמיד נשחט

מִשְׁנָה אֵלֹו דְּבָרִים דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת — לקמיה בגמרא מפרש מנא לן. שחיטתו וזריקת דמו — אי אפשר אלא ביום, דכתיב (ויקרא ז'): "ביום צוֹתוֹ לְהַקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵהֶם" — ביום ולא בלילה. מִיחוֹי קֶרְבָּיו — מפרש בגמרא. וטעמא שלא יסריחו. צִלְיָתוֹ וְהַדָּחַת קֶרְבָּיו אֵין דּוֹחִין — דאפשר משתחשך. אין דוחה, דהוה ליה למיעבד מאתמול, אסורה בחולין בשבת משום איסור מלאכה גמורה. שהרי בבבא מביא מלאכתו היא מנייה — ואף על פי כן דוחה את השבת בפסח. לא ידחו — בתמיה. יום טוב יוכיח שהתירו בו — שחיטה ובשול שהוא אב מלאכה, ומותרין להדיט — ואסור בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו, והאיל וזהו אפשר לן מאתמול. ואף על גב דתחומין דרבנן. מה ראה רשות למצוה — אבילות הדיוט רשות היא, וצורך גובה מצוה היא. ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות — יעמידוהו אף במקום מצוה! בתמיה. והוא תוכיח שהיא מצוה — בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח, שאם לא יזה — לא יעשה פסחו. ואפילו הכי אינו דוחה. דהכי שמעינן ליה לרבי עקיבא דלא דחיא. והואה שבות הוא, דמאי מלאכה היא? אלא מתחיו כמתקן גברא. ועליה אני דן — וגם על ההואה אני חולק, ואומר שתדחה ולא תעכבוה מפסח. ומקל וחומר זה עצמו.

עיקר עניין התפילה הוא . . מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ . . ומכל-מקום הרי דווקא בתפילה צריכה להיות בקשת צרכיו, דהיינו פרטי הדברים דווקא.

ממאמרו יו"ד שבט, ה'תשל"ה

יֵשׁ לְדָרוֹשׁ שֶׁרָק דָּם שֶׁהִנֵּפֶשׁ יוֹצֵא בּוֹ, מִכֶּפֶר, הוּא הָדָם הַמְקַלָּח
בשעת השחיטה, אבל דָּם שֶׁאֵין הִנֵּפֶשׁ יוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן דָּם הַתְּמַצִּית,
אֵינוֹ מִכֶּפֶר, וְאֵם כֵּן חוֹזֶרֶת הַקּוֹשִׁיא שֶׁדָּם הִנֵּפֶשׁ שֶׁנִּשְׁפָּךְ לִרְצָפָה,
הִיא הוּא בָטֵל בְּדָם הַתְּמַצִּית הַפְּסוּל. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֵלָּא רַבִּי
יְהוּדָה לְטַעְמָהּ – לְשִׁיתָתוֹ, דְּאָמַר, אֵין דָּם מִכֶּפֶל דָּם – שְׁנֵי מִיָּנִי
דְּמִים אֵינֶם מִבְּטָלִים זֶה אֶת זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִין אֶחָד, וּמִיֵּן בְּמִינֵי אֵינוֹ
בָטֵל, לְפִיכָךְ הָדָם הַכָּשֵׁר לְעוֹלָם אֵינוֹ מִתְבַּטֵּל בְּדָם פְּסוּל, וְאִפְּלוּ
בּוֹרִיקֵת מַעַט מִמֶּנּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת זְרִיקָה.

הָדָם שֶׁנִּשְׁפָּךְ עַל הָרְצָפָה הִיא מִתְעַרֵּב בְּאִמַּת הַמֵּים שֶׁעוֹבֶרֶת
בְּעֶזְרָה וְיוֹצֵא הַחוּצָה דֶּרֶךְ נֶקֶב שֶׁהִיא בַּחוּמַת הָעֶזְרָה, וּבַעַת הַקֶּרֶת
קָרֵבן פֶּסַח נִהְיָ לְסֵתוֹם נֶקֶב זֶה, כִּי שִׁיתָאֶסֶף הָדָם מִכָּל הַפֶּסַחִים
בְּחוּץ הָעֶזְרָה. בְּבִרְיָתָא שֶׁלֹּהֶלֶן יִתְבָּאֵר טַעַם הַדְּבָר. הַגִּמְרָא מְבִיאָה
אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַבְּרִייתָא, בּוֹ מְבִיא רַבִּי יְהוּדָה רְאִיָּה לְדַבְּרֵיהּ: תִּנָּא
בְּבִרְיָתָא, אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה לְחֻכְמָיָם, לְדַבְּרִיכֶם שֶׁלֹּא הִיוּ
מִמְלָאִים כּוֹס מִדָּם הַתְּעִרּוּבָת, לָמָּה פִּקְדוֹן וְכוּ' (סוֹתָמִים) אֵת הָעֶזְרָה
וְ–אֵת נֶקֶב יְצִיאַת הָדָם מִהָעֶזְרָה בְּעֶרְבֵי פֶסַחִים, בּוֹדָאִי זֶהוּ כִּי
שׂוֹיכּוֹ לְמִלְאוֹת כּוֹס דָּם שֶׁמְעוֹרֵב מִהָדָם שֶׁנִּשְׁפָּךְ, אֲבָל לְדַעַתְכֶם
לִשְׁם מַה פִּקְדוֹ אֶת הָעֶזְרָה. אָמְרוּ לוֹ חֻכְמָיָם לְרַבִּי יְהוּדָה, לְפִיכָךְ
פִּקְדוֹ אֶת הָעֶזְרָה, מִשּׁוּם שֶׁשָּׂכַח הוּא לְכַנֵּי אַחֲרָן שֶׁיִּלְכּוּ עַד
אֲרִבּוֹבוֹתֵיהֶם וְ–בִּרְכִּיהֶם בְּדָם.

הַגִּמְרָא מְקַשֶּׁה עַל מִנְהַג פִּיקֻקֵּת הָעֶזְרָה: וְהָא קָא חֲזִין – הֲלֹא הָדָם
חוֹרֵץ בֵּין רִגְלֵי הַכְּהֵנִים לְרִצְפַּת הָעֶזְרָה, אִסּוּר שִׁיחִיהִ דְּבַר חוּצָץ
בֵּין רִגְלֵי הַכְּהֵנִים לְרִצְפָה שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו ז') 'לְעֹמֹד לְשֶׁרֶת'
וְכַשְׁאֵינוֹ עוֹמֵד עַל הָרְצָפָה אֵין זֶה עֹמֵדָה. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: הָדָם לֹא
הוּא, וְאֵינוֹ חוּצָץ, בְּתִנָּא – כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִי בְּבִרְיָתָא, דָּהֵם, וְהָדִין,
וְהַחֲלָל, וְהַדְּבָשׁ, שֶׁעַל בָּשָׂר הָאָדָם שְׂטוּבֵל בְּמִקּוֹה, בּוֹמֵן שֶׁהֵם
יָבִשִׁים, חוּצָצִין, אֲבָל אִם הֵם לֹחִין, אֵין חוּצָצִין.

מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא וּמְקַשֶּׁה: וְהָא קָמְתוּסִי מֵאֲנִיָּהוּ – הֲלֹא בְּגִדֵי
הַכְּהֵנִים מִתְלַכְלָכִים מִהֵדָם (תַּנּוּ) [וְתִנָּא], הִיוּ בְּגִדֵי טָשׁוּשְׁטִין –
מִלּוֹכְלָכִים טָשִׁיט וְעוֹבֵד, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָהּ, וְכִי תִּינָא – וְאֵם תַּרְצָה
לּוֹמַר, לְמַדְּלוּ לָהֶן לְמֵאֲנִיָּהוּ – שֶׁהִגְבִּיהוּ הַכְּהֵנִים אֶת בְּגִדֵיהֶם שֶׁלֹּא
יִתְלַכְּלוּ, וְהִתְנָא – הִירִי שֵׁנִי בְּבִרְיָתָא, נֶאֱמַר בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא א
'לְבָשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בָר', דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא, 'מִדּוֹ' בְּמִדָּתוֹ, כְּלוּמַר,
שֶׁתִּהְיֶה הַכְּתוּנָה לְפִי מִידַת קוֹמָתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן, שֶׁלֹּא יִחְסַר וְלֹא יוֹתֵר –
שֶׁלֹּא תִהְיֶה מוֹגַבְתָּה מִהָאֵרֶץ וְלֹא נִגְרַרְתָּ עַל הָאֵרֶץ וּמִכֵּיּוֹן שְׂאִינִם

רְשָׁאִים לְהַגְבִּיָּה בְּגִדֵיהֶם, הֵם מִתְלַכְלָכִים וְנִפְסָלִים לְעַבּוּדָה.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: מַה שֶׁאִמְרֵנוּ שֶׁהִלְכוּ הַכְּהֵנִים בְּדָם, הִיא זֶה
בְּהוֹלָכַת אֲבִירִין לְבָבֶשׁ לְהַקְטִירָם, דְּלָאוּ עֲבוּדָה הִיא – שְׂאִינָה
עַבּוּדָה, וְאֵינָה צְרִיכָה בְּגִדֵי כְּהוֹנָה, וְאִי הִגְבִּיָּהוּ אֶת בְּגִדֵיהֶם שֶׁלֹּא
יִתְלַכְּלוּ. חוֹזֶרֶת הַגִּמְרָא וְתַמְהָה: וְלֹא – וְכִי הוֹלֶכֶת אִיבִרִין לְכַבֵּשׁ
אֵינָה עַבּוּדָה, וְהָא מְדַבְּעִי בְּהוֹנָה – מִמָּה שֶׁהוֹלֶכֶת הָאִיבִרִים אֵינָה
כַּשִּׁירָה אֵלָּא עַל יְדֵי כֹהֵן, מוֹכֵחַ שֶׁעֲבוּדָה הִיא, שֶׁדָּבָר שְׂאִינוֹ עַבּוּדָה,

אִף הִזֵּר יִכּוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ. וּמִנֵּיין שֶׁצְרִיכָה כְּהוֹנָה, דְּתִנָּא, נֶאֱמַר (שֵׁם א
א) 'וְהִקְרֵב וְהִקְרַעְשִׁים יִרְחֹץ בְּמִים וְהִקְרִיב וְהִקְרִיב אֶת הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּהֵן
הַמְּזֻבָּח', וּמִבֵּאֶרֶת הַבְּרִייתָא, שֶׁהִקְרַבָה הַמּוֹזַכֶּרֶת כֵּאֵן זֶה הוֹלָכַת
אֲבִירִים לְבָבֶשׁ, הִיא שְׂאִיא צְרִיכָה כֹהֵן בְּגִדֵי כְּהוֹנָה, מִסִּיקָה הַגִּמְרָא:
אֵלָּא בְּהוֹלָכַת עֲצִים לְמַעַרְכָּה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ, הִיא הַכְּהֵנִים הוֹלִכִים

בְּחוּץ הָדָם וְהִגְבִּיָּהוּ בְּגִדֵיהֶם, דְּלָאוּ עֲבוּדָה הִיא – שְׂאִינָה עַבּוּדָה.
מְקַשֶּׁה הַגִּמְרָא: סוֹף סוֹף בְּהוֹלָכַת אֲבִירִים לְבָבֶשׁ, וּבְהוֹלָכַת דָּהֵם
לְמִזְבֵּחַ, שֶׁעַבּוּדָה הֵם, וְלֹא יִכּוֹל הַכְּהֵנִים לְהַגְבִּיָּה בְּגִדֵיהֶם, מִיָּהָ
וְ–מִכָּל מִקּוֹם יִיכִי אֲוִלִי – כִּיצַד הִלְכוּ הַכְּהֵנִים בְּאִשֶּׁר הִיתָה הָאִמָּה
סוּגוּרָה וְהִיתָה הָעֶזְרָה מִלֵּאָה בְּדָם, בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִתְלַכְּלוּ בְּגִדֵיהֶם.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: דְּמִסְנֵי אֲאִצְטָבִי – בשעת הוֹלֶכֶת הָדָם וְהָאִיבִרִים
הִלְכוּ עַל אִיצְטָבָאוֹת שְׂדֵהוּ בְּנוֹיּוֹת מֵאֲבָנִים הָיוּ מוֹגַבְתָּה
מִהָרְצָפָה, וּבִשְׁעָה שֶׁהוֹלִיכּוּ עֲצִים לְמַעַרְכָה הִלְכוּ עַל קֶרֶקֶה הָעֶזְרָה
בְּחוּץ הָדָם.

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה: בִּיצַד תּוֹלִין וּמִפְשִׁימִין וכו', קָרְעוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת אֲמוּרֵיוֹ
תִּנָּם בְּמִים (לְהַקְטִירָם) [וְהַקְטִירָן]. וּמִשְׁמַע שֶׁהַמִּפְשִׁיט עֲצָמוֹ הִיא
מִקְטִיר אֶת הָאִימּוּרִים. מְקַשֶּׁה הַגִּמְרָא: אֲמַי הוּא גּוֹפִיָּה הָיָה מִקְטִיר
לָהֶן – הָאֵם הַמִּפְשִׁיט עֲצָמוֹ שֶׁהוּא זֶה, הִיא מִקְטִיר אֶת הָאִימּוּרִים,

הֲלֹא זֶה פְּסוּל לְהַקְטִיר אִימּוּרִים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֵימָא – אִמּוֹר
וְבֹאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה, שֶׁהַמִּפְשִׁיט הִיא נוֹתֵן אֶת הָאִימּוּרִין בְּמִגַּס כִּדִּי
לְהַקְטִירָן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, כְּלוּמַר עַד שִׁבּוּא כֹהֵן הָרָאוּי לְהַקְטִיר
וְיִקְטִירָם.
שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה: יָצָתָה כֶּת רִאשׁוֹנָה וכו', וּבִשְׁבַת הִיוּ מִמְתַּיִנִים עִם
פֶּסַחִיהֶם בְּהַר הַבֵּית, וְכַשְׁחֲשִׁיכָה יֵצְאוּ וְצִלוּ אֶת פֶּסַחִיהֶם.
מְבִיאָה הַגִּמְרָא בְּרִייתָא: תִּנָּא, כַּשְׁהִיוּ הוֹלְכִים לְבִתְיָהֶם הִיא כָּל אֶחָד
וְאֶחָד נוֹתֵן פֶּסַחוֹ בְּעֶזְרוֹ שֶׁל הַפֶּסַח שֶׁהוֹפֶשֶׁט מִמֶּנּוּ, וּמִפְשִׁילוֹ לְאַחֲרָיו
– וְתוֹלָהוּ עַל כְּתִיפּוֹ. אָמַר רַב עֲלִישׁ, צוּרַת נִשְׂאִיָּה זֶה הִיא כְּדָרֶךְ
מִיָּעוֹת – סוֹחֲרִים יִשְׁמַעְאֵלִים.

הדרן עלך תמיד נשחט

פרק ששי - אלו דברים

בְּתַחֲלִיל פֶּרֶק זֶה עוֹסְקִים בְּעֶרֶב פֶּסַח שֶׁחַל בִּשְׁבַת, אִיזָה מִלְּאָכוֹת
הַנֶּעֱרָכוֹת לְהַקְרִיב קָרֵבן פֶּסַח דּוּחוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת וְאִיזָה אֵינֵן דּוּחוֹת.
בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפֶּרֶק מוֹבָאִים דִּינֵי קָרֵבן חֲגִיגָה הָבָא עִם הַפֶּסַח. וּבִסּוּפּוֹ
עוֹסְקִים בְּדִין קָרֵבן פֶּסַח וְשֹׂאֵר קָרְבָּנוֹת שֶׁנִּשְׁחָטוּ בִּשְׁבַת בְּאוֹפֵן
פְּסוּל, אִימְתִּי מִתְחַיִּיבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם חִלּוּל שְׁבַת.

משנה

קָרֵבן פֶּסַח דּוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, לְפִיכָךְ אִם חָל עֶרֶב פֶּסַח בִּשְׁבַת
מְקַרְבִּים אֶת הַפֶּסַח. לְדַעַת חֻכְמָיָם לֹא הוֹתֵר אֵלָּא מַה שְׁמוּכָרִים
לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּיוֹם, אֶךְ מִלְּאָכוֹת הַשִּׁיבוֹת לְקָרֵבן פֶּסַח שֶׁנִּתֵּן לַעֲשׂוֹת
בְּיוֹם אַחֵר, אֵינֵן דּוּחוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת. וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר חוֹלֵק עַל כֵּךְ. וְכַפִּי
שִׁבּוּאֵר בַּמִּשְׁנָה: אֵלּוּ דְּבָרִים הַנֶּעֱרָכִים בְּהַקְרִיב קָרֵבן פֶּסַח שֶׁדוּחִין
אֶת הַשֶּׁבֶת, שֶׁכַּשְׁחָל אַרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּנִיטָן בִּשְׁבַת הֵם נִעְשִׂים בּוֹ עַל
אִף שֶׁהֵן מִלְּאָכוֹת הָאִסּוּרוֹת בִּשְׁבַת, שְׁחִיטָתוֹ, וְזִרְקַת דָּמוֹ עַל
הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא נִיתֵן לְדוּחוֹת לְמוֹצָאֵי שְׁבַת, וְיִמְחִיו קֶרְבָּיו – נִיבּוֹב
מַעֲיוֹ בִּסְכִּין כִּדִּי לְהוֹצִיא אֶת הַלְכָלוֹךְ מִתּוֹכָם, שֶׁצִּירֵךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת
בְּיוֹם הַשְּׁחִיטָה כִּדִּי שֶׁלֹּא יִסְרִיחוּ, וְהַקְטִיר חֲלָבֵי וְאִימּוּרֵיוֹ.
אָבָל צִלְיָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר הַקָּרֵבן לְצוֹרֵךְ אֲכִילָתוֹ, וְהַדָּמָה קֶרְבָּיו –
שִׁטִּיפָה מַעֲיוֹ כִּדִּי לְנִקּוּתָם לְגִמְרֵי, אֵינֵן דוּחוֹן אֶת הַשֶּׁבֶת, מִשּׁוּם
שֶׁנִּתֵּן לַעֲשׂוֹת לְאַחַר צֵאת הַשֶּׁבֶת.

הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּמִלְּאָכוֹת שֶׁנִּתֵּן הִיא לַעֲשׂוֹת קוֹדֵם הַשֶּׁבֶת: הַקְּרַבְתּוּ
שֶׁל הַקָּרֵבן עַל הַכֹּתֵף לְהַבְיֹא לַעֲזוּרָה דֶּרֶךְ רִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהַקְּבָתוּ
מִחוּץ לְתַחוּם שֶׁנִּקְבַּע לוֹ בְּכַנִּיטַת הַשֶּׁבֶת, וְהִתְכַּכַּת יִבְלָתוֹ, אֵין דוּחִין
אֶת הַשֶּׁבֶת, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁמִּלְּאָכוֹת אֵלוֹ נִיתֵן לַעֲשׂוֹת לְפָנֵי שְׁבַת, לֹא
הוֹתֵרוּ בִּשְׁבַת, עַל אִף שֶׁהֵן מִלְּאָכוֹת דְּרַבְנָן. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר,
דְּבָרִים אֵלוֹ דוּחוֹן אֶת הַשֶּׁבֶת הוּאִיל וְנַחֲשָׁבִים מְכַשִּׁירֵי מִצּוּה
וּפְעוּלוֹת הַנִּעְשׂוֹת לְצוֹרֵךְ קִיּוֹם מִצּוּהוֹ וְאִף מְכַשִּׁירֵי מִצּוּה דּוּחִים אֶת
הַשֶּׁבֶת.

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מִשָּׂא וּמִתֵּן בֵּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁחוֹלֵק
עֲלֵיו: אָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְהֲלֹא דִין הוּא – הֲלֹא נִיתֵן לְלַמּוֹד זֹאת בְּקֵל
וְחוּמָר, מָה אִם שְׁחִיטָה שְׂחִיא אִסּוּרָה בִּשְׁבַת מִשּׁוּם מִלְּאָכָה מִן
הַתּוֹרָה, וְאִף עַל פִּי כֵן דוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת לְצוֹרֵךְ הַקֶּרֶת הַפֶּסַח, אֵלּוּ
וְ–שְׁלוּשַׁת הַפְּעוּלוֹת הַנּוֹזְכּוֹת לְעִילָן שֶׁהֵן אִסּוּרוֹת רַק מִשּׁוּם 'שְׁבוּת'
שֶׁהוּא אִסּוּר שְׁבַת מִדְּרַבְנָן, וְכִי לֹא יִדּוּחֵי אֶת הַשֶּׁבֶת.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֵין לּוֹמַר קֵל וְחוּמָר זֶה מִשּׁוּם שִׁיּוֹם מוֹזֵב יוֹכִיחַ,
שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ פְּעוּלוֹת שֶׁאִסּוּרוֹת מִשּׁוּם מִלְּאָכָה, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וּבִישּׁוּל,
לְצוֹרֵךְ אוֹכֵל נֶפֶשׁ, וְאִף עַל פִּי כֵן אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ אִפְּלוּ פְּעוּלָה
שֶׁאִסּוּרָה רַק מִשּׁוּם 'שְׁבוּת', כְּגוֹן הַבָּאֵת הָאוֹכֵל מִחוּץ לְתַחוּם,
כַּאֲשֶׁר נִיתֵן לַעֲשׂוֹתָה לְפָנֵי יוֹם טוֹב. וְאִם כֵּן נִיתֵן לּוֹמַר שֶׁגַם לְצוֹרֵךְ
הַקֶּרֶת הַפֶּסַח לֹא הוֹתֵרוּ אֵלָּא דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִיתֵן לַעֲשׂוֹתָם לְפָנֵי
שְׁבַת, אוֹלָם דְּבָרִים שֶׁנִּתֵּן לַעֲשׂוֹתָם לְפָנֵי שְׁבַת אִפְּלוּ אִם הֵם
אִסּוּרִים רַק מִדְּרַבְנָן לֹא הוֹתֵרוּ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, מָה הֵן – אֵיךְ תֹּאמַר דְּבָרִים אֵלוֹ יְהוֹשֻׁעַ, מָה –
כִּיצַד נִיתֵן לְהַבְיֹא רִאִיָּה מִמָּה שֶׁלֹּא הִתִּירוּ חֻכְמָיָם שְׁבוּת לְצוֹרֵךְ
אֲכִילָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁהִיא רִשּׁוֹת, לְהַקְרִיב קָרֵבן פֶּסַח שֶׁהִיא מִצְוָה,

לו בני בתירה להלל, רבי, אם שבת אדם ולא הביא סבין מערב
 שבת לעזרה לצורך שחיטת הפסח בשבת, מהו – כיצד יעשה, הרי
 בשבת אסור להביא דרך רשות הרבים מפני שניתן היה להביא
 מאתמול. אמר להן, הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא תנח להן
 לישאל – נניח לציבור לנהוג כפי המקובל בידם, מפני שאף אם
 אין נביאים הן, על כל פנים גני נביאים הן. כלומר, ראו כיצד
 נהגו הציבור כיון שניתן להסתמך על מנהגם שדייה כראוי.
 ואכן, למחר, בשבת ערב פסח, מי ששפסחו היה מלה, תוחבו – תחב
 את הסבין בצמר וכך הביאו לעזרה, ומי ששפסחו גדי, שאין לו
 צמר אלא שיער שאין הסבין נתפס בו, תוחבו בין קרניו. ראה הלל
 את המעשה שעשו הציבור, ונזכר בהלכה, ואמר, אכן כך
 מקובלני מפי שמעיה ואבמיליון שמותר לעשות כן לצורך הבאת
 הסבין.
 הגמרא מבארת את הדרשה שאמר הלל: אמר מר, נאמר 'מועד'
 בפסח ונאמר 'מועד' בתמיד, מה 'מועד' האמור בתמיד דוחה את
 השבת, אף 'מועד' האמור בפסח דוחה שבת. מקשה הגמרא: ותמיד
 גופיה [ו-עצמו] מנלן דדחי – מנין לנו שדוחה הקרבתו את השבת.
 אילימא משום דכתיב ביה 'במועד', שמשמעותו שמקריבים אותו
 בזמן שנקבע לו ואפילו בשבת, אם כן קשה, שפסח נמי הא כתיב
 ביה 'מועד', ומזה ניתן היה ללמוד שדוחה את השבת, ומדוע
 הוצרך הלל ללמוד מהתמיד. אלא על כרחך שהפסח 'מועד' לא
 היה משמע ליה להלל ללמוד ממנו שהפסח קרב אפילו בשבת,
 משום שניתן להעמידו דווקא בזמן ההיתר, דהיינו בימות החול,
 ואם כן הלא נמי לגבי התמיד מה שנאמר 'מועד' לא משמע ליה –
 אין משמעותו כך, ולא ניתן ללמוד זאת ממנו. ואם כן חזרת
 הקריאה, מנין שהקרבת התמיד דוחה את השבת. מתרצת הגמרא:
 אלא למדו שהקרבת התמיד דוחה שבת ממזה דאמר קרא (במדבר
 כח) לענין קרבן מוסף בשבת 'עולת שבת בשבת' על עולת התמיד,
 דהיינו שקרב בנוסף לקרבן התמיד, מכלל – וממילא משמע
 ש[עולה] דתמיד קרבה בשבת. וממנו למדו בגזירה שוה לקרבן פסח
 שאף הוא קרב בשבת.
 הגמרא דנה בקל וחומר שאמר הלל לבני בתירה: אמר מר, ועוד,
 קל וחומר הוא, ומה תמיד שאין עניו ברת דוחה את השבת, פסח
 שעניו ברת אינו דין שדוחה את השבת. מקשה הגמרא: איכא
 למפרך – הרי ניתן להקשות, כיצד לומדים דין הפסח מהתמיד, מה
 תמיד שדינו חמור מדין הפסח, שכן הוא תדיר, שקרב בכל יום,
 ועוד שהוא כליל – שקרב כולו למזבח ואין משאירים ממנו
 לאכילה, ומשום כן דוחה את השבת, מה שאין כן הפסח שאינו
 קרב כי אם אחת בשנה וגם אינו קרב כולו למזבח, לא ידחה את
 השבת. מתרצת הגמרא: את הקל וחומר אמר להו הלל ברישא –
 בתחילה, ופרקייה – והם הקשו עליו באופן הנוכח, וחדר – ולאחר
 מכן, מאחר שקבל הלל את קושייתם, אמר להו את הגזירה שוה
 מקרבן התמיד שהובאה לעיל.
 מקשה הגמרא: וכי מאחר דנמר – שלמד הלל מרביתו גזירה שוה
 זו, קל וחומר למה לי – למה הוצרך לאומרו. מתרצת הגמרא: אכן
 הלל למד מהגזירה שוה ולא הוצרך לקל וחומר, אלא לדידהו
 קאמר להו – אמר להם זאת לשיטתם, דבשלא את הגזירה שוה
 הנוכחת לא נקרייתו – לא למדתם מרביתכם, ואף לא סברתם
 אותה מעצמכם מחמת הכלל דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא
 אם כן למדה מרבו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו אף אם לא
 שמעו מרביתו, איבעי לבו למייד – הייתם צריכים ללמוד ולומר
 שהפסח דוחה את השבת. ואמרו ליה בני בתירה להלל, הקל וחומר
 שהבאת פריקא [ו-מופרך] הוא כמבואר לעיל, ולפיכך לא למדנו
 אותו.
 שנינו בברייתא שתחבו את הסכנים על גבי הבהמות כדי להביאם
 לעזרה. הגמרא מבררת דין זה: אמר מר, למחר, מי ששפסחו מלה
 תוחבו לו בצמר, גדי, תוחבו לו בין קרניו.

אמר לו רבי עקיבא, או חלוף – לכאורה ניתן להחליף ולדון את
 הקל וחומר בצורה הפוכה, מה אם הוזה שיהא אסורה רק משום
 שבת, ואף על פי כן אינה דוחה את השבת לצורך הקרבת הפסח,
 שחיטה שיהא אסורה משום מלאכה, אינו דין שלא תדחה את
 השבת, וממילא כשיחול ערב פסח בשבת לא יקריבו את הפסח.
 אמר לו רבי אליעזר, עקיבא, כיצד אתה אומר קל וחומר זה, הרי
 עקרת בכך את מה שכתוב בתורה (במדבר טו) ויעשו בני ישראל
 את הפסח במועד, שממנו לומדים שיש להקריב את הפסח
 במועדו בין כשחל בחול ובין כשחל בשבת, ואין קל וחומר יכול
 לדחות את הנלמד מדרשת הכתוב.
 אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, רבי, הלא לי מועד לאלו במועד
 לשיטתה. כלומר, מהפסוק 'במועד' ניתן אמנם ללמוד לגבי
 שחיטת הפסח שנקבע לה מועד [וערב פסח] לעשייתה, שתדחה את
 השבת, אך לא ניתן ללמוד ממנו לגבי הפעולות הנזכרות לעיל
 והרכבות של הקרבן, הבאתו מחוץ לתחום וחיתוך יבלתו שאין
 מועד קבוע לעשייתו וניתן לעשותו לפני ערב פסח, ומשום כך אינן
 דוחות את השבת.
 כלל אמר רבי עקיבא, כל מלאכה – פעולה שאפשר לעשותה מערב
 שבת, אינה דוחה את השבת לצורך הקרבת הפסח, אפילו אם
 אסורה רק מדרבנן. אבל השחיטה של הקרבן, שאי אפשר לעשותה
 מערב שבת, דוחה את השבת.

גמרא

שנינו במשנה שהקרבת הפסח דוחה את השבת. הגמרא מביאה
 ברייתא המספרת מעשה בענין זה: תנו רבנן, הלכה זו שהקרבת
 הפסח דוחה את השבת, נתעלמה מבני בתירה שהיו נשיאי
 הסנהדרין בארץ ישראל. שפעם אחת חל ארבעה עשר בניסן להיות
 בשבת, ושכחו בני בתירה ולא ידעו אם הקרבת הפסח דוחה את
 השבת, אם לאו, ואמרו, כלום – האם יש כאן אדם שיודע אם פסח
 דוחה את השבת אם לאו. אמרו להם, אדם אחד יש כאן שעלה
 מכלל וכלל הכבלי שמו, ששימש את שני גדולי הדור שמעיה
 ואבמיליון, והוא יודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו בני
 בתירה וקראו לו להלל שיבוא אליהם, ואמרו לו, כלום אתה יודע
 אם הפסח דוחה את השבת אם לאו. אמר להם הלל, הלא פשוט
 שדוחה, שהרי ובי רק פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת,
 והלא הרבה יותר מאמתיים פסחים – תמידים ומוספים הבאים
 מבכשים כמו קרבן פסח יש לנו בשנה שדוחין את השבת. כלומר,
 יש ללמוד מהקרבתם של התמידים והמוספים בשבת, שאף
 הקרבת הפסח דוחה את השבת. אמרו לו, מנין לך – מהיכן למדת
 זאת שדין הפסח כדון התמיד. אמר להם, נאמר 'מועד' בציווי על
 הקרבת הפסח, ונאמר 'מועד' בציווי על הקרבת התמיד, ויש
 ללמוד בגזירה שוה, מה – כשם ש'מועד' האמור בתמיד מצינו
 אצלו שקרבן זה דוחה את השבת, אף 'מועד' האמור בפסח
 עבודתו דוחה את השבת. ועוד טעם ללמוד מקרבן התמיד, שהרי
 קל וחומר הוא, ומה תמיד שאין עניו ברת דוחה את השבת, פסח
 מקריבים אותו, ואף על פי כן דוחה את השבת, פסח שעניו ברת,
 וכי אינו דין שדוחה את השבת.
 המשך המעשה: מאחר שראו בני בתירה את גדלותו של הלל
 בתורה, ונוכחו לראות שהוא גדול מהם, מיד הושיבוהו בראש
 ומינוהו לנשיא הסנהדרין עליהם, והיה דורש כפי שהיה נהוג
 שהנשיא עושה, כל אותו היום כולו בהלכות הפסח. התחיל הלל
 מנקבתו [ו-להקיש ולהעציב את בני בתירה] בדרבים על ששכחו
 את ההלכה ואמר להן, מי – מה גרם לכם שאעלה מכלל ואהיה
 נשיא עליכם, עצלות שהייתה בכם, שלא שמשותם את שני גדולי
 הדור שמעיה ואבמיליון ומחמת כן לא זכרתם שהקרבת הפסח דוחה
 את השבת.
 הברייתא מספרת על שאלה שהעלו בני בתירה בפני הלל: אמרו

פסחים. פרק שישי - אלו דברים דף סו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קצט רש"י

אמר לו רבי עקיבא או חלוקה - או אני אחלקי הדין, דפשיטא לי דהואה מעבכא, וילפינן בקל וחומר מינה לשחיטה שתעבכ. במועדו - ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. **הבא לי מועד לאלו** - שיהא זמן קבוע להן כמה שקבוע לשחיטה. הילכך, כיון דלא קביע להו זמנא, ומוצי למיעבד להו מאתמול לא דחו. והואה נמי, לאו מגופיה דפסח היא, ולא

כתיב בה מועד. **נמרא הלכה זו** - שפסח דוחה שבת. בני בתירה - נשיאים היו. אמר להן - הלל. וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים יש לנו שדוחין את השבת - כלומר, יותר ממאתים קרבנות יש שדוחין שבת בשנה. חמשים שבתות השנה, בכל שבת ושבת ארבעה בבשים, שנים לתמידים ושנים למוספין - הרי מאתים, לבד שבת שבתוך פסח ובתוך החג שקריבין בהן מוספי הדיום, שבעת טלאים בפסח וארבעה עשר לחג. מה מועדו הנאמר בתמיד - ולקמיה פריך: תמיד גופיה מנא להו. והיה יושב ודורש - בדרך שהנשיא עושה. מקנבון - לשון קניטה ועצבון. קונטרסיר בלעז. סוה - הבאת סכין אינה דוחה, דהא אפשר למיעבד מאתמול, ומה יעשה? שמעתי ושכחתי - לקמן מפרש טעמא. בני נביאים הן - ותראו מה יעשו. למחר - בארבעה עשר בשבת. שפסחו טלה תחב לו בצמחו - את הסכין. ומי שפסחו גדי - שאין לו צמר, אלא שיער, שאין יכול לתוחבו בצמור - תחב לו בין קרניו. ואין זה משאוי לעבור עליו משום שביחת בהמותו - דלאו אורחיה בבי האי מלאכה, ובענין זה הביאו סבנינהו. ראה - הלל. זה המעשה שעשו. ונוכר הלכה - כך שמעתי. כך מקובלני - שכן הלכה, כמו שעשו אלו. **פסח נמי כתיב ביה במועדו** - ולא שמעת ליה מיניה, ומתמיד ילפת ליה. אלא על כרחך מדבעית למילף מתמיד - לא משתמע להו דחיות שבת. דאמר: במועדו דקאמר - בזמן התירא קאמר. הבא בתמיד נמי לא משמע להו. ומנא ליה? אלא אמר קרא - במוספין: "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד" - לבד מעולת התמיד, אלמא תמיד נמי דחי. אמר רב ועוד קל וחומר ב' ופרכו - מהא פירכא: שכן כליל, שכן תדיר. וכי מאחר דנמיר - מרביתו שגזירה שוה זו לכך באה, דקיימא לן אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן נתקבלה ובאה מסיני, דדילמא קרא למילתא אחרייתא. אתא. וביון דהוא כך קבל - הרי הוא כמו שנכתב בגופו בפירוש, ולמה ליה קל וחומר, שהוא דבר סברא מדעתו ומלבו? הכי קאמר נהי דגזירה שוה לא נפריית - מרביתכם, גזירה שוה צריכא רב, דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן למדה מרבו. אלא קל וחומר ב'. אמר לו קל וחומר - דאית ביה לא דיענין, דפריכא הוא. כדאמרן: שכן תדיר. והא

ובליל! קל וחומר אמר להו ברישא ופרכוה, והדר אמר להו גזירה שוה. וכי מאחר דגמר גזירה שוה, קל וחומר למה לי? אלא לדידהו קאמר להו: בשלמא גזירה שוה לא גמרינו - דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו - איבעי לכו למידן! אמרו ליה: קל וחומר פריכא הוא. אמר מר: למחר מי שפסחו טלה - תוחב לו בצמור, גדי - תוחב לו בין קרניו. והא

אמר לו רבי עקיבא: או חלוקה; מה אם הואה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת, שהיטה שהיא משום מלאכה - אינו דין שלא תדחה את השבת. אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה "במועדו" - בין בחול בין בשבת. אמר לו: רבי, הבא לי מועד לאלו במועד לשחיטה! כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת - אינה דוחה את השבת. שהיטה שאין אפשר לעשותה מערב שבת - דוחה את השבת. **נמרא תנו רבנן: הלכה זו נתעלמה מבני בתירה. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכתו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו: כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו. אמרו לו: כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. אמרו לו: מנין לך? אמר להם: נאמר "מועדו" בפסח ונאמר "מועדו" בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד - דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח - דוחה את השבת. ועוד, קל וחומר הוא: ומה תמיד שאין**

עגוש פרת דוחה את השבת, פסח שעגוש פרת - אינו דין שדוחה את השבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום פולג בהלכות הפסח. התחיל מקנמן בדברים, אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם - עצלות שהייתה בכם, שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו: רבי, שכן ולא הביא ספין מערב שבת כהו? אמר להן: הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא, הנח להן לישראל אם אין נביאים הן - בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה - תוחבו בצמור, מי שפסחו גדי - תוחבו בין קרניו. ראה מעשה וגופר הלכה, ואמר: כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון. אמר מר: נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת - אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת. ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת? אילימא משום דכתיב ביה במועדו - פסח נמי הא כתיב ביה מועדו, אלא מועדו לא משמע ליה, הבא נמי: מועדו לא משמע ליה. אלא אמר קרא: "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד" מכלל [עולת] דתמיד קרבה בשבת. אמר מר: ועוד, קל וחומר: ומה תמיד שאין עגוש פרת דוחה את השבת, פסח שעגוש פרת - אינו דין שדוחה את השבת. איכא למיפרד: מה לתמיד - שפן תדיר

ובליל! קל וחומר אמר להו גזירה שוה. וכי מאחר דגמר גזירה שוה, קל וחומר למה לי? אלא לדידהו קאמר להו: בשלמא גזירה שוה לא גמרינו - דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו - איבעי לכו למידן! אמרו ליה: קל וחומר פריכא הוא. אמר מר: למחר מי שפסחו טלה - תוחב לו בצמור, גדי - תוחב לו בין קרניו. והא

מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת - ולקמן יליף מ"על עולת התמיד. תימא: דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו, וכן הא דפסח דחי טומאה ילפינן לקמן מ"איש איש" - איש נדחה ואין ציבור נדחין. ובתמיד ילפינן מגזירה שוה ד"מועד" "מועדו". ובפרק "ביצור צולין" (לקמן ע"א) משמע דדריש לה ממשמעות דמועדו. דתינא: "ויברך משה את מועדי ה'" מה תלמוד לומר? לפי שלא מצינו בכל התורה שנאמר בהן מועדו אלא בפסח ותמיד. "מועדו" - אפילו בשבת, "מועדו" - אפילו בטומאה. שאר קרבנות מניין? משמע דמשמעותא ד"מועד" דריש. ועוד: דקאמר התם וצריכי. דאי כתב דזמנא תמיד - שכן תדיר וכליל, אבל פסח לא, ואי כתיב פסח - שכן ברת, ואי מגזירה שוה ילפינן, מה צריך לצריכותא? הא איצטריך מועדו לתמיד משום טומאה, דפסח משום שבתו אלא דואי ממשמעותא דמועדו דריש, ועל כרחך תנאי היא. ועוד: בפרק "ר' ישמעאל" במנחות (ע"ב), דריש שתי הלחם דדחו שבת מ"תקריב" "תקריב" - אפילו בשבת ואפילו בטומאה. ולפי שמעתין מצי למילף בגזירה שוה ד"מועד" מפסח ותמיד, או ממשמעותא כמו ביצור צולין (לקמן ע"א).

תוחב לו בצמור - ואם תאמר: והא בעי כלי שרת, כדילפינן בפרק "דס חטאת" (ובזים ע"ג). ויחקק את המאכלות? יש לומר: שהקידושם השתא. משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים. וקשה: דאמרין בפרק קמא דעירובין (ו"ג) ירושלים, אלמלא לדתוחיה ננעלות כלילה - חזיבין עליה משום רשות הרבים. ולא דוקא ננעלות, אלא ראיות לנעול, כדמסיק התם. ותיריך רבינו יצחק, דהכא לאחד שנפרצו בה פירות. וכי האי גונא משני בפרק בתרא דעירובין (ק"א). אמילתא אחריית.

מה לתמיד שכן תדיר - ותימא: ונלף מבינייהו דתמיד ומילה, או משתי הלחם (גירא) דדחו שבת. ודא

עגוש פרת דוחה את השבת, פסח שעגוש פרת - אינו דין שדוחה את השבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום פולג בהלכות הפסח. התחיל מקנמן בדברים, אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם - עצלות שהייתה בכם, שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו: רבי, שכן ולא הביא ספין מערב שבת כהו? אמר להן: הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא, הנח להן לישראל אם אין נביאים הן - בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה - תוחבו בצמור, מי שפסחו גדי - תוחבו בין קרניו. ראה מעשה וגופר הלכה, ואמר: כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון. אמר מר: נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת - אף מועדו האמור בפסח דוחה שבת. ותמיד גופיה מנלן דדחי שבת? אילימא משום דכתיב ביה במועדו - פסח נמי הא כתיב ביה מועדו, אלא מועדו לא משמע ליה, הבא נמי: מועדו לא משמע ליה. אלא אמר קרא: "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד" מכלל [עולת] דתמיד קרבה בשבת. אמר מר: ועוד, קל וחומר: ומה תמיד שאין עגוש פרת דוחה את השבת, פסח שעגוש פרת - אינו דין שדוחה את השבת. איכא למיפרד: מה לתמיד - שפן תדיר

ובליל! קל וחומר אמר להו גזירה שוה. וכי מאחר דגמר גזירה שוה, קל וחומר למה לי? אלא לדידהו קאמר להו: בשלמא גזירה שוה לא גמרינו - דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו - איבעי לכו למידן! אמרו ליה: קל וחומר פריכא הוא. אמר מר: למחר מי שפסחו טלה - תוחב לו בצמור, גדי - תוחב לו בין קרניו. והא

ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו', כלומר, שבזה שאני בער ובהמות, אני תמיד עמך.

ממאמר יו"ד שבט, ה'תשל"ה

והא קא עבדי עבודה בקדשים כחלל – בירושלמי מפרש בענין אחר: דכל עבודה של צורך
הקרבן אין בו מעילה. וילין מפרש, כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצרכה לפסלה,
הכי נמי לא חשיב עבודה להתחייב במעילה. ומייתי הא דתנן במסכת פרה (פרק שני משנה
ג): רבב עליה וזלה בזונה ועבר בה את הנזר, קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה –
פסולה. אבל קשרה במוסרה, עשה לה סנדל

בשביל שלא תחליק, פירס טליתו עליה מפני
הזבובים – כשירה. זה הכלל: כל שהוא לצרכה
– כשירה. **מביאה** כשהיא חולק לעורה –
בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פ"ב.) גבי
קונה שתי אילנות פריך ליהוש דילמא לאו
בכורים ניערה, וקא מעייל חולין לעורה. וב"הרוע"
(חולין ק"א.) נמי, דקאמר: טעמא דכתב רחמנא
"זה" הא לאו הכי הוא אמיתא: חולין ודיבין כחזה
ושוק – הא בעי תנופה, והכי ליעבד לינפניהו –
לפני ה"ח כתיב, ואי מנואי – קא מעייל חולין
לעורה. התם ודאי אסור שעשה בהן תנופה כדרך
שעושה בקרבן. אבל הבא, שמוכס טלה חולין
בעורה, ואינו עושה שום דבר שעושה בקרבנות,
שיראה במקריב חולין לגבוה – שרי. כדאשכחן
ב"הקומץ רב" (מנחות כ"א.) שהיו אוכלים חולין
בעורה כדי לאכול מנות על השבע.
מחמר כלאחר יד הוא – הוא מצי לשנוי:
כשהוא מחלץ מניחו עליו, וכשהוא
עומד נוטלו וזימנו. דכי האי גוונא שרי בריש "מי
שהחשיך" (שבת קנ"ג.) **כלאחר** יד נמי אסור
מדרבנן – הוה מצי למיפרך, הלא משתמש בבעלי
חיים, דאסור מדרבנן.
הנה להו לישראל – ואם תאמר: והא
במתניתין אסר שבות דרבנן, כיון דאפשר
לעשות מערב שבחו ויש לומר: שבות בהמה קיל
משבות עצמו. **ואין** ציבור נדחין – תימה:
הדבא לא ממעטין מ'איש' אלא רוב ישראל,
ובפרק קמא דסוטה (י"ב.) דרשינן: "והוצאת את
האיש הזה" איש ואשה אתה מוציא לשעריך,
ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך, ואיכא
דממעט התם שבטו ויש לומר: דשאני התם.
דמצינו שחלק בעיר הנדחת, אי נמי: טובא איש
ואשה כתיבי התם. **אלא** אמר ריש לקיש
וישלוו מן המנות – תימה לרבינו שמשון בן
אברהם: לדרוש לקיש, הניחא לרבי יהודה –
אלא לרבי שמעון, דאמר לקמן דלהכי כתב
רחמנא טמא מת זב ומצורע לפי שחלוקים
בשילוח מחנות, פסח דרדו טומאה מנא ליה:
הכתוב

מַעַט הַצֵּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת יוֹדְנָךְ וְאֶת רוּעַ לִבְכֶּךָ כִּי לִמְעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יִרְדֶּתָּ. וְכִי אֶזֶל שְׂמוּאֵל לְמַמְשְׁחִינֵהוּ, בִּבְלֵהוּ
כְּתִיב: "לֹא כֹה בָחַר ה'". וּבִאֲלֵיָאב כְּתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׂמוּאֵל אַל תִּבְשֵׁי אֶל מְרֹאֵהוּ וְאֵל גְּבֵה קוֹמָתוֹ כִּי מֵאֲסִיתִיהוּ" – מִבְּלֵל דִּהְיֹה
רְחִים לִי. עַד הָאִידֵנָּה. אֲשֶׁרֶפֶן תְּמִיד וּפְסַח דְּרַדְּהוּ שִׁבְתָּ, דְּרַדְּהוּ טוּמְאָה מְנָא לֵן? אָמְרִי: כִּי הִיכִי דִילִיף פְּסַח מִתְּמִיד לְעֵנִן שִׁבְתָּ, הִכִּי
נָמִי לִילִיף תְּמִיד מִפְּסַח לְעֵנִן טוּמְאָה, וּפְסַח גּוֹפִיָה מְנָא לֵן? אָמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמְרִי קְרָא: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה מָוֶה לְנַפְשׁ" – אִישׁ נִדְרָהָ
לְפָסַח שֵׁנִי, וְאִין צִיבּוֹר נִדְרָחִין לְפָסַח שֵׁנִי, אֲלֵא עֲבָדִי בְּטוּמְאָה. אָמְרִי לִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אִימָא אִישׁ נִדְרָהָ לְפָסַח שֵׁנִי
– צִיבּוֹר לִית לָהּ תַּקְנָתָא לֹא בְּפָסַח רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּפָסַח שֵׁנִי אֲלֵא אָמְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ, מֵהֵכָּא: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צִרּוּעַ וְכָל
זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁ". יֹאמְרִי מֵמָיִם מֵתִים וְאֵל יֹאמְרִי זָבִין וּמִצֹּרְעִין, וְאִין אֹמְרִי: אִם טָמֵאִי מֵתִים מִשְׁתַּלְחִין – זָבִין וּמִצֹּרְעִין לֹא כָּל שִׁפְזִי?!

והא עבדי מלאכה בקדשים – ועובר משום "לא תעבד בבכור" (דברים טו.) דעבי כחלל
– דלא מקדיש לקרבנן עד דמייתי להו לעורה. לא מעל – שלא היה שהות בין הקדישה
לשחיטה, שיבאו בה לידי מעילה. תנן לא מקדישין וכו' – במסכת ביצה. והיאך הקדישו
פסחיהן אלו בשבת. הני מילי – דאין מקדישין. חובות הקבוע זמן וכן – לבו ביום שפיר
דמי, דהואיל ונשחטין היום – יכול להקדישן
היום. פסחו – ליבא למימר ביום טוב, דאין פסח
קרב ביום טוב. וחגיגה ליבא למימר בשבת.
מחמר לא קרי אלא בבמהה הנושאת משוי והוא
מנהיגה קרי ליה מחמר, ומוזהר עליו, בפרק "מי
שהחשיך". בלאחר יד – שאין דרך טלה לשאת
משוי. שיש לו היתר מן התורה – כגון זה,
שאני מחמר גמור אלא כלאחר יד, ואין כאן
אלא שבות. ואפילו שבות ידידה לא תמיד
כשאר שבות. דכל כלאחר יד לא שכיחא.
במקום מצוה – כי האי גוונא דמעבב מפסח. קדי
שקמתי דבורה – יוהרא, שהיתה משפלת
המנהיגים שלפניה, ומתפארת לעצמה. עורי
עורי דבורה – שנשתתקה מחמת סילוק
נבואתה. קחו לי מנן – להעביר כעסו שכעס
על יהורם. ויתור עליו יד – מכלל דאסתלק. אל
בחר – משמע מעולם. אבל "מאסיתיה" משמע
השתא מאסיתיה, מפני שהוא רגון מאסו. מכלל
שמתחלה נבחר. ואף על גב דהאי מעשה
דמשיחא קדים לרגנות – מידו לא מצינו בו
דופי אלא זה בלבד, ומפני שגלוי לפניו שהוא
רגון – מאסו. דדחו טומאה מנא לן – הואיל
ו"מזעור" לא משמע (להו) מנא לן דדחו ואנן
קימאי לן דדחו טומאה ב"ביצד צולץ" (ע"ב).
פסח אקרי קרבן ציבור, דאני בכנפאי, באידך
פירקין (ע"ב). זבין ומצורעין – חמורין מטמאי
מתים. שהרי טומאה יוצאה עליהן מגופן, אלא
על כרחיך כי איצטריך זב ומצורע – להכיבא
דאין טמא מת משתלח איצטריך.

אלמא

לְקִישׁ אָמְרִי: כָּל אֶדָם שְׂבוּעָם, אִם חָכֵם הוּא – חֲכָמָתוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ, אִם נְבִיא הוּא –
נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ. אִם חָכֵם הוּא חֲכָמָתוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ – מִמְּשָׁה. דְּכְתִיב: "וַיִּקְצוּף
מוֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל וּגו'", וּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמִלְחָמָה
זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וּגו'" מִבְּלֵל דְּמוֹשֶׁה אִיעֲלֵם מִיָּה. אִם נְבִיא הוּא
נְבוּאָתוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ – מֵאֲלִישֵׁעַ, דְּכְתִיב: "לֹאִי פְנֵי יְהוֹשֻפֶט מִלֶּךְ יְהוּדָה אֲנִי נוֹשֵׂא אִם
אֶבִישׁ אֱלִיד וְאִם אֶרְאֶךָ וּגו'", וּכְתִיב: "וַעֲתָה קְחוּ לִי מִגֵּן וְהִנֵּה בִגְדֵי הַמִּגֵּן וְהִנֵּה עֲלִיו יָד ה'
וּגו'". אָמְרִי רַבִּי מִנִּי בַר פְּטִישׁ: כָּל שְׂבוּעָם, אֶפְלוּ פּוֹסְקִין עֲלֵיו גְּדוּלָּה מִן הַשָּׁמַיִם – מוֹרִידִין
אוֹתוֹ. מְנָלָן – מֵאֲלֵיָאב, שְׁנֹאמְרִי: "וַיַּחַר אֶף אֲלֵיָאב בְּדוֹר וַיֹּאמֶר לָמָּה [זוה] יִרְדֶּתָּ וְעַל מִי נִמְשָׁתָּ
מַעַט הַצֵּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת יוֹדְנָךְ וְאֶת רוּעַ לִבְכֶּךָ כִּי לִמְעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יִרְדֶּתָּ". וְכִי אֶזֶל שְׂמוּאֵל לְמַמְשְׁחִינֵהוּ, בִּבְלֵהוּ
כְּתִיב: "לֹא כֹה בָחַר ה'". וּבִאֲלֵיָאב כְּתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׂמוּאֵל אַל תִּבְשֵׁי אֶל מְרֹאֵהוּ וְאֵל גְּבֵה קוֹמָתוֹ כִּי מֵאֲסִיתִיהוּ" – מִבְּלֵל דִּהְיֹה
רְחִים לִי. עַד הָאִידֵנָּה. אֲשֶׁרֶפֶן תְּמִיד וּפְסַח דְּרַדְּהוּ שִׁבְתָּ, דְּרַדְּהוּ טוּמְאָה מְנָא לֵן? אָמְרִי: כִּי הִיכִי דִילִיף פְּסַח מִתְּמִיד לְעֵנִן שִׁבְתָּ, הִכִּי
נָמִי לִילִיף תְּמִיד מִפְּסַח לְעֵנִן טוּמְאָה, וּפְסַח גּוֹפִיָה מְנָא לֵן? אָמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמְרִי קְרָא: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה מָוֶה לְנַפְשׁ" – אִישׁ נִדְרָהָ
לְפָסַח שֵׁנִי, וְאִין צִיבּוֹר נִדְרָחִין לְפָסַח שֵׁנִי, אֲלֵא עֲבָדִי בְּטוּמְאָה. אָמְרִי לִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אִימָא אִישׁ נִדְרָהָ לְפָסַח שֵׁנִי
– צִיבּוֹר לִית לָהּ תַּקְנָתָא לֹא בְּפָסַח רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּפָסַח שֵׁנִי אֲלֵא אָמְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ, מֵהֵכָּא: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צִרּוּעַ וְכָל
זָב וְכָל טָמֵא לְנַפְשׁ". יֹאמְרִי מֵמָיִם מֵתִים וְאֵל יֹאמְרִי זָבִין וּמִצֹּרְעִין, וְאִין אֹמְרִי: אִם טָמֵאִי מֵתִים מִשְׁתַּלְחִין – זָבִין וּמִצֹּרְעִין לֹא כָּל שִׁפְזִי?!

אלא

כך היה נשמע לשלשון מרבנו הזקן בדבקותו, מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, אינני רוצה מאומה, אינני רוצה את גן-העדן שלך,
אינני רוצה את עולם הבא וכו' שלך אני רוצה אך ורק אותך בעצמך.

ממאמר יו"ד שבת, ה'תשל"ה

מקשה הגמרא: וְהָא – והרי כשמניח את הסכין על בהמת הקרבן,
קָא עֲבִיד עֲבִידָה – משתמש בַּקֶּרֶשִׁים הוא, וזה אסור כפי שנלמד
מזהכחב (דברים טו יט) 'לֹא תַעֲבֹד בַּבָּכּוֹר שׁוֹרֶךְ'. מתרצת הגמרא:
אותם שעשו כן, נהגו בזה כפי שנהג תמיד הלל לעשות בהבאת
קרבנותיו. דִּתְנִינָא, אִמְרוּ עֲלָיו עַל הַלֵּל, מִיָּמָיו לֹא מָעַל אָדָם בְּעוֹלָתוֹ
– מעולם לא נכשל אדם באיסור מעילה בקרבן עולה של הלל.
משום שלא היה מקדישו מחוץ לעזרה. אֵלָּא, הִיָּה מְבִיאָהּ – את
הבהמה! כשהיא עדיין חולין, לְעוֹרָה, וּמְקַדֶּשֶׁתָּהּ, וְסוּמָךְ יָדוֹ עָלֶיהָ
וְשׁוֹמְקָהּ, ונמצא שבזמן הקצר שבין הקדשתה לשחיטתה לא היתה
שהות למעול בה. ואף כאן הוקדשו הבהמות לקרבן פסח רק
משחובאו לעזרה, ולפיכך יכלו להניח עליהן את סכיניהם בעזרן
חולין.

הגמרא שבה ומקשה על תירוץ זה: פֶּסַח בְּשִׁבְתָּ הִכִּי מִצֵּי מְקַדֶּשֶׁת
לֵיה – כיצד יכלו להקדיש את פסחיהם בשבת, וְהָתֵּן בְּמִשְׁנֵה
בבבב (לח) 'אֵין מְקַדֶּשֶׁת' הקדשות לשמים ביום טוב, וכן אֵין
מְקַדֶּשֶׁת – לומר 'ערכי' או 'ערך פלוני' עלי, וְאֵין מְקַדֶּשֶׁת – לומר
'הרי בהמה זו חרם' וְאֵין מְקַדֶּשֶׁת – אין מפרשים מן הפירות
הַרְוִיָּה וּמַעֲשֵׂרוֹת. מסיימת המשנה: כָּל אֵלוֹ הַאיִסוּרִים, בְּיוֹם טוֹב
אִמְרוּ אותם, וְקַל וְחֹמֶר שְׁהֵם אִסוּרִים בְּשִׁבְתָּ שחמורה ממנו. ואם
כן קשה מה שאמרנו לעיל שהוקדשו הבהמות רק משחובאו
לעזרה בשבת. מתרצת הגמרא: הִנֵּי מִלֵּי שֵׁאֲסוֹר לְהַקְדִּישׁ בַּשַּׁבָּת,
בְּחֻבּוֹת – קדשים – אֵין קְבוּעֵי לָהֶן וְאֵין מְקַדֶּשֶׁת, כגון חטאות
ואשמות, אֲבָל בְּחֻבּוֹת שְׁקֻבּוּעֵי לָהֶן וְאֵין, כגון פסח, מְקַדֶּשֶׁת אותן
ביום הקרבנות אפילו כשחל בשבת, שמאחר שהקרבנות דוחה את
השבת, אף הקדשתן כן. וכמו דָּאִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן, מְקַדֶּשֶׁת אָדָם אֶת
פֶּסַח בְּשִׁבְתָּ שחל בה ערב פסח, וְאֵת קָרְבַּן חֲטָאתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

מוסיפה הגמרא להקשות: כיצד הולכי את הבהמות ברשות
הרבים כשהסכינים עליהם, וְהֵלֵא הַמְנַחֵג בַּשַּׁבָּת בַּהֲמָה בַּרְשׁוֹת
הרבים כשהמוטל עליה משאוי, עובר על איסור 'מְקַדֶּשֶׁת'. מתרצת
הגמרא: הַדְּבַר מוֹתֵר מִשּׁוּם שְׁבִיחוֹת אוֹת הִיא הַהִיא מְקַדֶּשֶׁת יָד
בְּשִׁנּוּי מַדְרֵךְ הַגְּדִילָה, שכן אין הדרך להטיל משאוי על טלה.
שבה הגמרא ומקשה: מְקַדֶּשֶׁת בְּלֹאֲחֶר יָד נָמִי, נָהִי – אמנם! דְּאִיִּפוּרָא
דְּאִוִּיִּתִּיָּא לֵיבָא, אֲךָ אִיִּסוּרָא מְדַבְּרֵנָּה מִיָּהָא – על כל פנים! אִיבָא,
ואם כן עדיין קשה, כיצד הותר הדבר. מתרצת הגמרא: אֲכַן, הִיָּינוּ
דְּקָא בְּעֵי מִיָּהָא – זה מה ששאלו בני בתירא את הלל, האם ניתן
להתיר להביא את הסכין באופן זה, ושאלתם היתה, מה הדין
כשיש דָּבָר – מעשה! שֶׁשֶׁשׁ לוֹ הִיתָ מִן הַתּוֹרָה – שמן התורה הוא
מוֹתֵר, וְדָבָר שְׁבוֹת עוֹמֵד לְפָנָיו – וכדי לעשותו צריך לעבור על
איסור שבות, והוא רוצה לַעֲקוֹר – לעבור עליו בְּלֹאֲחֶר יָד – בשינוי,
ועושה זאת בְּמִקּוֹם מִצְוָה – לצורך מצות הקרבת הפסח, מֵאֵי –
האם זה מותר. וְאִמְרַי לָהֶן הַלֵּל, הִלְכָּהּ זוֹ שְׁמַעְתִּי וְשִׁבְחַתִּי, אֵלָּא
הִנִּיחוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, אִם אֵין נִבְיָאִים הֵן, בְּנֵי נִבְיָאִים הֵן.

הגמרא מביאה מאמר בעונשו של המתגאה, ששמנו מתבאר
הטעם שהלל שכח את ההלכה ששאלוהו: אִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן, אִמְרַי
רַב, כָּל הַמְתַּיֵּהר – המתגאה, אִם חָכָם הוּא, נַעֲשֶׂה שְׁחָקָתוֹ
מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ, וְאִם נְבִיא הוּא, נַעֲשֶׂה שְׁנִבְוָתוֹ מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ.
מבאר הגמרא את מקור דברי רבי: מה שאמר שאם חָכָם הוּא
הַכְּמָתוֹ מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ, נלמד מהמעשה שהיה עם הלל. דָּאִמְרַי מַר
בְּרִייתא לעיל, הִתְחִיל הַלֵּל מְקַתְּלָתָא – את בני בתירא! בְּדָבָרִים,
שזיערם על ששכחו את הדין משום עצלות שבהם ושמהמתן כן
הוא התמנה לנשיא, וזה גרם לו שלאחר מכן כששאלוהו לגבי
הבאת הסכין, קָאִמְרַי לָהֶן הִלְכָּהּ זוֹ שְׁמַעְתִּי וְשִׁבְחַתִּי. ומכאן שהגאון
מביא לידי הסתלקות החכמה.

ומה שאמר רב שאם נְבִיא הוּא, זה שהתגאה, נְבִוָּתוֹ מְקַתְּלָתָא
מִמֶּנּוּ, זאת למדנו ממה שנאמר אצל דְּבוּרָה. דְּבִרְתִּי בְּשִׁיחַ
שאמרה דבורה לאחר שניצחו ישראל את סיסרא שר צבאו של
מלך כנען (שופטים ח ט), 'הִדְלִי פָרוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חִדְלוֹ עַד שְׁמַתִּי דְּבוּרָה
שְׁמַתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל' וגו'. כלומר, שבני ישראל חדלו לשבת בערי
הפרוץ שאין להם חומה, מפחד האויבים, עד שקמתי דבורה
להנהיג את ישראל והפסיקו לפחד. ובדבריה אלה השפילה את

המנהיגים שלפניה והתפארה במעשיה. וְכִתְבִּי בַּהֲמָשְׁךְ הַשִּׁירָה
(שם ח ב) 'עוֹרֵי דְּבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבִרְתִּי שִׁיר' וגו', דהיינו, שהיא
השתתקה מחמת שנסתלקה נבואתה, וביקשה שתחזור לה
נבואתה כדי שתוכל להמשיך בשירה. ומכאן למדנו, שהגאון
מביא לידי הסתלקות הנבואה.

הגמרא מביאה מאמר נוסף כעין המאמר הקודם: רִישׁ לְקִישׁ אִמְרַי,
כָּל אָדָם שְׂבוּעָם, אִם חָכָם הוּא, הַכְּמָתוֹ מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ, וְאִם נְבִיא
הוּא, נְבִוָּתוֹ מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ.
מבאר הגמרא את מקור דברי ריש לקיש: מה שאמר שאם חָכָם
הוּא הַכְּמָתוֹ מְקַתְּלָתָא מִמֶּנּוּ, נלמד מהמעשה שהיה עם מִשָּׁה.
דְּבִרְתִּי בַּעֲנִין יִצְיָאֵתָם שֶׁל מִשָּׁה וְאֵלְעוֹר הַכּוֹחַ לְקִרְאָתָהּ הַשְּׂבִים
ממלחמת מדין (במדבר לא יד טו–), 'וְיִקְרָא מִשָּׁה עַל פִּקּוּדֵי הַחֵלֶל וְגו'!
הַבָּאִים מִצֵּבָא הַמְלָחְמָה. וְיִאֲמַר אֲלֵיהֶם מִשָּׁה הַחִייתָם כָּל נִקְבָּה/
שבעס משה על שרי הצבא שהשאירו את הנקבות בחיים. וְכִתְבִּי
לאחר מכן (שם לא כא) 'וְיִאֲמַר אֲלֵהֶן הַכּוֹחַ אֵל אֲנִשֵּׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים
לְמִלְחָמָה וְזֹאת חֲקַת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' וגו', שְׁלִימָדָם
אלעזר כיצד להכשיר את הכלים שלקחו ממדין. והלא מבואר
בפסוק שמשא רבינו נצטוו על הלכות אלו מפי ה', מְכַלֵּל – ויש
ללמוד מזה, דְּמִשָּׁה אֵינְלָם מִיָּהָא – שעתה נשכחו ממשא הלכות
אלו מפני שכסס, ולפיכך לא לימדוהו הוא עצמו את בני ישראל.

ומה שאמר ריש לקיש שאם נְבִיא הוּא, הַכּוֹעֵס, נְבִוָּתוֹ מְקַתְּלָתָא
מִמֶּנּוּ, נלמד מהמעשה שהיה עם אֲלִישָׁע. דְּבִרְתִּי בַּהֲמָשְׁךְ אֲלִישָׁע
הַנְּבִיא לַיהוֹדִם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁירָד אֵלָיו עַד יְהוֹשֻׁפָּט וּמֶלֶךְ אֲדָם
שֶׁשֶׁמַע אֶת דְּבַר ה' (מלכים ב' יד), 'לֹאֵלִי פָנֵי יְהוֹשֻׁפָּט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲנִי
נָשָׂא, אִם אֲבִישׁ אֲלֵיָךְ וְאִם אֲרָאָךְ' וגו'. כלומר, שְׁלֹוֹלִי שְׂרַצָּה לַחֲלוֹק
כבוד ליהושפט, לא היה מביט כלל אל יהוה ששהיה רשע. וְכִתְבִּי
לאחר מכן (שם ג טו), שאמר אֲלִישָׁע כְּשִׁרַצָּה שֶׁתְּנוּחַ עֲלָיו רוּחַ
הַנְּבִוָּאָה 'וְעָתָה קָחוּ לִי מִנִּי, וְהִנֵּה כְּנָנִי הִמָּנֵנִי וְהִנֵּה עֲלָיו יָד ה' וגו',
ומכאן למדנו, שמהמתן שכסס על יהוה הסתלקה ממנו נבואתו,
והוצרך לשמוע נגינה שתעביר ממנו את כעסו, ורק לאחר מכן
'וְהִנֵּה עֲלָיו יָד ה' הִיא רוּחַ הַנְּבִוָּאָה.

הגמרא מביאה מאמר נוסף בגנות הכעס: אִמְרַי רַבִּי מְנַי כִּר פִּשְׁטִי,
כָּל שְׂבוּעָם, אֲפִילוֹ אִם פּוֹסְקִין עֲלָיו – קבעו לגביו שזיכה לְדוּרָה,
מִן הַשְּׂמִימִים, מוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. שואלת הגמרא: מִנְּהֵן שֶׁכָּךְ הוּא.
משיבה הגמרא: מֵאֵילָבָא, אַחֲזִי שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ, שְׁנִימָר לַגְּבִי
בראותו את דוד בשרה המערכה של ישראל מול פלשתים (שמואל
א' יז כח) 'וַיַּחֲרֵ אֶף אֵילָבָא בְּדוֹד וַיֹּאמֶר, לָמָּה [נָה] יִרְדֶּת וְעַל מִי נִשְׁמָת
מִעַתָּה הַצֵּאֵן הַהֵנָּה בְּמִדְבָּר, אֲנִי רִדְעָתִי אֶת דוֹדָךְ וְאֵת רַע לְכַבֵּד בִּי לְמַעַן
רְאוּת הַמְּלָכָה יִרְדֶּת', שכסס על דוד משום שחשב שגשלו את
הצאן כדי לבוא לראות את המלחמה, ולא ידע שדוד נשטף על
ידי אביו להביא צידה לו וְלֶאֱחָיו שבשרה המערכה. וְנִמְצִינוּ שֶׁכִּי
אֹל –[הלך] שְׁמוּאֵל לְמִשְׁחָתָהּ – למשוך למלוכה את אחד מבני
ישי אבי דוד על פי ציווי ה', בְּכֻלָּהּ – כאשר העביר ישי לפניו את
כל אחי דוד חוץ מאליאב, בְּתִיב שאמר שמואל (שם טו ח–), 'לֹא כֹה
בָּחַר ה' שִׁחִיָּה מֶלֶךְ, שֶׁשֶׁמַע שֶׁמְעוֹלָם לֹא נִבְחָרוּ לְכָךְ, וּבְאֵילָבָא
כשראה אותו שמואל וחשב שהוא הגון למלוכה, בְּתִיב (שם טו ז)
'וַיֹּאמֶר ה' אֵל שְׁמוּאֵל, אֵל תִּשָּׁב וְאֵל בְּרָחֹו אֵל בְּנֵה קוֹמָתוֹ, כִּי
מִתְקַתְּוִי, מְכַלֵּל – ומשמע מלשון לו, דְּהוּוֹ רָחִים לֵיהָ עַד הַיּוֹדֵנִי
– שאהבו ה' עד עתה וּבִחַר בּוֹ לְמַלְכוּת, וְרַק עַתָּה מֵאִסוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא
רָגוֹן, ונמצא שמאחר שכסס הפסיד את הגדולה שנפסקה לו.

שנינו לעיל את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים בשבת. עתה
מבאר הגמרא את מקור הדין שהפסח והתמיד קרבים אף
בטומאה. שואלת הגמרא: אֲשֶׁכְּחֵן – מצינו את מקור הדין לגבי
תָּמִיד וּפֶסַח דְּדָחוּ –[שדוחים] שָׁבָת, כמבואר לעיל (ע"א), אֲבָל הַדִּין
דְּדָחוּ שְׁנֵי קָרְבָּנֵי אֵלוֹ מִן הַטּוֹמְאָה, דהיינו שמקריבים אותם
כשרוב הציבור טמאים, מֵאֵלָּא לָן, משיבה הגמרא: אִמְרַי, כִּי הִיָּי
דְּלִילָה – כשם שלומדים (שם) פֶּסַח מִתְּמִיד בְּגִזְרָה שוֹה לְעֵנִי הַקְּרָבָתוֹ
שָׁבָת, הִכִּי נָמִי יִלֵּי תָּמִיד מִפֶּסַח בְּגִזְרָה שוֹה זוֹ, לְעֵנִי הַקְּרָבָתוֹ
בְּטוֹמְאָה. שואלת הגמרא: וּפֶסַח גּוֹפִיָּה –[עצמו] מֵאֵלָּא לָן – מדיכן
למדנו שקרב אפילו בטומאה. משיבה הגמרא: אִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן,

אֵלָא עַל כְּרַחֵךְ יִשְׁ לַלְמֻד מִכָּאן שִׁישׁ לֶךְ שִׁעָה וְ-זֶמֶן שָׁבָה זָבִין
וּמְצֻרְעִין מִשְׁתַּלְחִין מִן הָעֶזְרָה וְאִין טַמְאֵי מְתִים מִשְׁתַּלְחִין מִמֶּנָּה,
וְבִאִיּוֹה זֶמֶן הוּא, זֶה פֶּסַח הָכָא בְּטוֹמָא. שְׂכָאִשְׁר רֹב הַצִּיבּוֹר טַמְאֵי
מְתִים מְקַרְבִּים אוֹתוֹ בְּטוֹמָא וְאִף נִכְסִים טַמְאֵי מְתִים לַעֲזֹרָה
לְהַקְרִיב, וּלְפִיכָךְ הוּצֵר הַכְּתוּב לַצּוֹת עַל שִׁילוּחַם שֶׁל הַזֹּבִים
וְהַמְצוּרְעִים מִמֶּנָּה אִף בִּזְמַן זֶה.
אֲבִי דוּחָא אֵת הַמְקוֹר שֶׁהֵבִיא רִישׁ לְקִישׁ: אֶמֶר אֲבִי, אִי הָכִי
הַפֶּסַח בֹּא לַלְמַדְנו כְּדִבְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, לִימָא נָמִי - הָרִי יֵשׁ לֵנו
לֹמֵר גַּם כֵּן, שִׁיאֶמֶר הַכְּתוּב שִׁישׁ לִשְׁלַח זָב וְטַמְאֵי מְתִים, וְאֵל יֹאמֶר
שִׁישׁ לִשְׁלַח מְצוּרְעִי, וְאִנִּי הִייתִי אוֹמֵר מַעֲצָמִי וְלֹמֵד בְּקַל וְחוֹמֵר,
אִם זָב מִשְׁתַּלַּח, מְצוּרְעִי שְׂטוּמָתוֹ חֲמוּדָה יוֹתֵר לֹא כֹל שֶׁכֵּן, וְכִי
שִׁירָג שֹׁגֵם כֹּאן נִתְרַץ כְּדִלְעִיל שֶׁהֲצִיּוּ לֹגְבִי מְצוּרַע אִינוּ מִיּוֹתֵר,
אֵלָא בֹא לַלְמַדְנו שִׁישׁ לֶךְ שִׁעָה וְ-זֶמֶן שָׁבָה זָבִין וּמְצֻרְעִין מִשְׁתַּלְחִין מִן
הָעֶזְרָה וְאִין זָבִין וְטַמְאֵי מְתִים מִשְׁתַּלְחִין מִמֶּנָּה, וְאִיּוֹה, זֶה פֶּסַח הָכָא
בְּטוֹמָא, וְהֵלֵא אִין לֹמֵר כֵּן, שְׂהָרִי לְפִי זֶה אִף הוּב עוֹשֶׂה אֵת
הַפֶּסַח כְּשֶׁרֹב הַצִּיבּוֹר טַמְאִים, וְכִי תִימָא הָכִי נָמִי שֶׁאֵכָן כִּךְ הָדִין,
וְהָתֵנּוּ בְּמִשְׁנָה לְהֵלֵךְ (צוּה), פֶּסַח הָכָא בְּטוֹמָא, לֹא יִכְאֹלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים
וְזָבִים נִדוֹת וְיִזְלָדוּת, וְאִם אֵכְלוּ מִמֶּנּוּ, פְּטוּרִין. וְמֵאֲחֵר שְׁלִפִי דְרִשְׁתָּ
רִישׁ לְקִישׁ נִמְצָא שֶׁאִף הוּב עוֹשֶׂה אֵת הַפֶּסַח בְּטוֹמָא, וְדִין זֶה אִינוּ
נִכּוֹן כַּמְבוּאֵר בְּמִשְׁנָה, מוֹכַח שֶׁאִין לְדִרוֹשׁ כְּדִבְרֵי.
עֵתָה מֵיִישׁב אֲבִי אֵת הַמְקוֹר שֶׁהֵבִיא רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלָא אֶמֶר אֲבִי,
לְעוֹלָם לֹמְדִים שֶׁהִפְסֵחַ בֹּא בְּטוֹמָא מִקְרָא קָאָם - מִזְהִפְסוֹק הַקּוֹדֵם
שֶׁהֵבִיא רַבִּי יוֹחָנָן לְעֵיל, שְׁנֹאמֵר בְּעֵינֵי פֶסַח שֶׁנִּי 'אִישׁ', וְדוֹרְשִׁים
שִׁיאִשׁ נִדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי וְאִין צִיבּוֹר נִדְחָן אֵלָא עוֹשִׂים בְּטוֹמָא,
וְמֵה שֶׁהִקְשֵׁה רִישׁ לְקִישׁ שְׁנִיתִי לְדִרוֹשׁ זֹאת בְּאוֹפֵן אַחֵר, שִׁיחִיד
נִדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי וְאִילוּ צִיבּוֹר שְׂרֹבֵם טַמְאִים לֹא מְקַרְבִּים אֵת
הַפֶּסַח כֻּלּוֹ, עַל כֵּךְ יֵשׁ לְהַשִּׁיב שֶׁאִם כֵּן הִיָּה הָדִין, נִיכְתּוּב רַחֲמָנָא
'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טַמֵּא', אוֹלַם הִתִּיבָה 'לִנְפֶשׁ' לָמָּה לִי לְכַתּוּבָה.
שְׂהָרִי בְּפִשְׁטוֹת 'לִנְפֶשׁ' בֹּא לַמַּעַט שֶׁאֵר שְׂטוּמָת שְׂמַחֲמִירִים בָּהֶם
יּוֹתֵר שְׂטוּמָת אֵת הַפֶּסַח, וְאִם נֹאמֵר שֶׁאִף הַצִּיבּוֹר שְׂטוּמָא בְּמַת אִינֵם
מְקַרְבִּים אֵת הַפֶּסַח כֻּלּוֹ, אִם כֵּן אִין חִילּוֹק בֵּין שְׂטוּמָת מֵת לַאֲשֵׁר
שְׂטוּמָת וְהִיָּה נִיתֵן לְכַתּוּב שְׂטוּמָא סֹתֵם. וְכִי תִימָא שְׂהָא 'לִנְפֶשׁ',
לְהָכִי הוּא דִּקְאָתָא - לִכְךָ נִכְתַּב, כְּדִי לַלְמַדְנו שְׂדוּקָא הַטַּמָּא מֵת הוּא
נִדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי, אֲכַל שְׂאָר הַטַּמָּאִין לֹא נִדְחִים לִפְסַח שֶׁנִּי אֵלָא
אִינֵם מְקַרְבִּים כֻּלּוֹ אֵת הַפֶּסַח, וְהוּדִי חוֹמֵרְתָם, וְהָתֵנָּה, יָכֹל הִיָּת
לֹמֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹשִׂין פֶּסַח שֶׁנִּי אֵלָא מִי שְׁהִיו בִּיד נִיסָן טַמְאֵי מְתִים
זָבִין מִי שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה מִן הַמְקֹדֶשׁ, אֲבֵל מִי שְׁהִיו זָבִין וּמְצֻרְעִין
וְכִנְיָ לִנְדוּת בִּיד נִיסָן, מִנִּין שֶׁאִף עוֹשִׂים פֶּסַח שֶׁנִּי אִם הַסְפִּיקוּ
לַחֲיוּתָהּ, תִּלְמָדוּ לֹמֵר 'אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טַמֵּא', שְׂמִשְׁמַע שֶׁכֵּל
הַטַּמָּאִים בִּיד נִיסָן עוֹשִׂים פֶּסַח שֶׁנִּי, וְאִם כֵּן חוֹרֵת הַשְּׂאֵלָה, 'לִנְפֶשׁ'
דְּתַבֵּךְ רַחֲמָנָא לָמָּה לִי. אֵלָא עַל כְּרַחֵךְ הָכִי קָאָמֵר - כִּי יֵשׁ לְדִיִּיק
מִהַסְפֹּק, שְׂדוּקָא 'אִישׁ' יִיחֵד שְׁהוּא טַמֵּא מֵת נִדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי, וְאִין
צִיבּוֹר שְׂרֹבֵם טַמְאֵי מְתִים נִדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי, אֵלָא עֲבָדִי - מְקַרְבִּים
אֵת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ בְּטוֹמָא. וְעֵתָה מֵיּוֹשֵׁב שְׁנִכְתַּב בְּפִסּוֹק 'לִנְפֶשׁ'
כְּדִי לַלְמַדְנו, כִּי עֲבָדִי - שְׂמָה שְׂמִקְרִיבִים צִיבּוֹר שְׂרֹבֵם טַמֵּא אֵת
הַפֶּסַח בְּטוֹמָא, הִיָּינוּ בְּטוּמָא טַמָּא מֵת, אֲכַל בְּכָל אֲחַת מִשְׂאָר
הַטּוֹמָאֹת, לֹא עֲבָדִי - אִין עוֹשִׂים הַצִּיבּוֹר אֵת הַפֶּסַח בְּטוֹמָא אֵלָא
נִדְחִים לִפְסַח שֶׁנִּי.

לְעֵשָׂה, כְּלוֹמֵר, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בּוּ דִין 'לֹא הִנִּיתֶךָ לַעֲשׂוֹת' שֶׁאִין
לֹקִים עֲלֵיו, מִשּׁוֹם שְׂמִשְׁמַע שׁוֹ תִּקְנָתוֹ, שֶׁאִם עֲבַר עַל הָלֹא יִקִּים
אֵת הָעֲשֵׂה וְלֹא יַעֲשֶׂה.
הַגְמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲסֵדָא: אִיתִיבִיה, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא,
מְצוּרְעִי שֶׁנִּכְנֵס לְפָנִים מִתְחִיצָתוֹ, נִידָן פְּאַרְבָּעִים מַלְקוֹת. זָבִין וְזָבִים
שֶׁנִּכְנְסוּ לְפָנִים מִתְחִיצָתוֹ, דְּהִיָּינו, לַהֲרֵה הֵבִית שְׁהוּא 'מַחֲנֶה לִוְיָה',
נִידוּנִים פְּאַרְבָּעִים מַלְקוֹת. וְטַמָּא מֵת מוֹתֵר לִיכְנֵס לְמַחֲנֶה לִוְיָה, וְלֹא
טַמָּא מֵת בְּלִבְדֵּי אֶמְרִי, אֵלָא אֲפִילוּ אֵת הַמֵּת עֲצָמוֹ מוֹתֵר לַחֲבִנִים
לְשֵׁם, שְׂנֵאמֵר לִגְבִי מִשָּׁה רַבִּינוּ בְּצִאֲתוֹ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים
(שְׁמוֹת יג ט) 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, וַעֲמֹ' מִשְׁמַע
בְּמִתְחִיצָתוֹ, דְּהִיָּינו בְּמַחֲנֶה לִוְיָה, שְׂהָרִי מִשָּׁה הִיָּה לִוִּי, וְאִם כֵּן קַל
וְחוֹמֵר שְׂטֵמָא מֵת מוֹתֵר לַחֲבִנִים לְשֵׁם. הָרִי מְפֹרֵשׁ בְּבִרְיָתָא
שֶׁהַמְצוּרַע שֶׁנִּכְנֵס לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, לֹקֵה, וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַב חֲסֵדָא.
מֵיִישְׁבֵת הַגְמָרָא: תִּנְאָא - מַחְלוקַת תְּנֵאִים שֶׁ עֲבֵינִי הַלִּימוֹד
מִבְּדֵר יֵשׁב, דְּתִנְאֵי בְּבִרְיָתָא, נֹאמֵר מְצוּרְעִי 'בְּדֵר יֵשׁב' מִחוּץ
לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבֹו, וּמִשְׁמַעֲתוֹ הַפֶּסַח 'בְּדֵר יֵשׁב' הִיא שְׂלִיכֵי יֵשׁב, וְכֹא
לַלְמַדְנו שְׂבִישִׁיבְתוֹ מִחוּץ לְמַחֲנֶה לֹא יִהְיֶה טַמְאֵי אֲחֵרִים, כְּגוֹן זָבִים
וְטַמְאֵי מְתִים, וְיִשְׁכְּבִין עִמּוֹ, דְּהִיָּינו שְׂשִׁילוּחוֹ חֲמוּר מִשְׁלַחַם,
שְׂמִשְׁתַּלַּח אִף מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. וְעִדִּין יָכֹל הִיָּת לֹמֵר שִׁיּוֹה זָבִין
וְטַמְאֵי מְתִים מִשְׁתַּלְחִין לְמַחֲנֶה אֲחַת, דְּהִיָּינו שְׂשִׁילוּחוֹם שׁוֹה, תִּלְמָדוּ
לֹמֵר בְּפִרְשַׁת שִׁילוּחַ הַמַּחֲנוֹת (בַּמִּדְבָּר א) 'וְלֹא יִטְמָאוּ אֵת מִתְחִנֵּיהֶם'
בְּלִשּׁוֹן רַבִּים, וְלֹא נֹאמֵר 'מַחֲנֶה', וּמִכָּאן שֶׁבֹא הַכְּתוּב 'לִיתֵן מִתְחִנֶּה
לִוְיָהּ וּמִתְחִנֶּה לָזֶה', כְּלוֹמֵר, שְׂבֹא לַלְמַדְנו שְׂכָל אֲחַד מִהַטְמָאִים
הַנוֹכְרִים בְּפִסּוֹק שְׁלִפְנֵי כֵּן מִשְׁתַּלַּח לְמַחֲנֶה אַחֵר, בְּדֵרִי רַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אִינוּ צָרִיךְ - אִין צוּרֵךְ בְּדִרְשָׁה מִבְּדֵר יֵשׁב' כְּדִי
לַלְמַדְנו שֶׁהַמְצוּרַע מִשְׁתַּלַּח מִחוּץ לְשִׁלוּשָׁה מַחֲנוֹת, שְׂהָרִי הוּא
אוֹמֵר (שֶׁם פֶּסַח ב) 'וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּתְחִנֶּה כָּל צִירוֹעַ וְכָל זָב וְכָל טַמָּא
לִנְפֶשׁ', וּמִשֶּׁם נִיתֵן לַלְמַדְנו אֵת הַחִילּוּקִים שִׁישׁ בְּשִׁילוּחוֹם שֶׁל
הַטַּמָּאִים. שְׁכֵן קֶשֶׁה, יֹאמֵר הַכְּתוּב שִׁישׁ לִשְׁלַח טַמְאֵי מֵת, וְאֵל יֹאמֵר
שִׁישׁ לִשְׁלַח טַמְאֵי זָב, וְאִנִּי הִייתִי אוֹמֵר מַעֲצָמִי וְלֹמֵד בְּקַל וְחוֹמֵר,
אִם טַמְאֵי מְתִים מִשְׁתַּלְחִין, זָבִין שְׂטוּמָתָם יוֹתֵר חֲמוּדָה לֹא כֹל שֶׁכֵּן,
אִם כֵּן לָמָּה נֹאמֵר שְׂמִשְׁתַּלַּח הַזָּב, לִיתֵן לוֹ מִתְחִנֶּה שְׂנִיָּה לְשִׁילוּחוֹ,
שְׂבִינוּסָף לְשִׁילוּחוֹ מִמַּחֲנֶה שְׂכִינָה מִשְׁתַּלַּח גַּם מִמַּחֲנֶה לִוְיָה. וְכֵן
קֶשֶׁה, יֹאמֵר הַכְּתוּב שִׁישׁ לִשְׁלַח זָב וְאֵל יֹאמֵר שִׁישׁ לִשְׁלַח מְצוּרְעִי,
וְאִנִּי הִייתִי אוֹמֵר מַעֲצָמִי, אִם זָבִין מִשְׁתַּלְחִין, מְצוּרְעִין שְׂטוּמָתָם
חֲמוּדָה יוֹתֵר לֹא כֹל שֶׁכֵּן, אִם כֵּן לָמָּה נֹאמֵר שְׂמִשְׁתַּלַּח מְצוּרְעִי,
לִיתֵן לוֹ מִתְחִנֶּה שְׂלִישִׁית לְשִׁילוּחוֹ, שְׂבִינוּסָף לְשִׁילוּחוֹ מִמַּחֲנֶה שְׂכִינָה
וְלִוְיָה מִשְׁתַּלַּח גַּם מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. וּמִמִּילָא קָשְׁוֹה אוֹמֵר בְּמִצְוֵרַע
בְּדֵר יֵשׁב, לֹא הוּצֵר לַלְמַדְנו שֶׁהַמְצוּרַע מִשְׁתַּלַּח מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל,
אֵלָא בֹא הַתִּיבָה לְנִתְקוֹ לְעֵשָׂה וּלְפִטוֹר אוֹתוֹ מִמַּלְקוֹת אִם נִכְנֵס
לְשֵׁם. וְנִמְצָא שֶׁרַב חֲסֵדָא סָבַר כְּשִׁיטַת רַבִּי שְׂמַעוֹן, שֶׁהַכְּתוּב 'בְּדֵר
יֵשׁב' בֹּא לְנִתְקוֹ לַעֲשׂוֹת, וְאִילוּ הַבְּרִיָּתָא שְׂשִׁינוּ בֹּה שְׂמִצְוֵרַע
שְׂבִנוּסָף לְפָנִים מִמַּחֲצִצְתוֹ לֹקֵה נִקְטָה כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, שְׂסָבַר
שְׂמִפְסוֹק זֶה לֹמְדִים שֶׁהַמְצוּרַע מִשְׁתַּלַּח יוֹתֵר מִשְׂאֵר טַמְאִים וְאִין
אוֹמְרִים שְׁנִתְקוֹ הַכְּתוּב לַעֲשׂוֹת לְפִטוֹר מִמַּלְקוֹת.
הַגְמָרָא דְּנָה כְּדִבְרֵי רַבִּי שְׂמַעוֹן שְׁהִיָּה נִיתֵן לַלְמַדְנו אֵת שִׁילוּחַ הוּב
בְּקַל וְחוֹמֵר מִשִׁילוּחַ טַמָּא מֵת. שְׂוֹאֵלַת הַגְמָרָא: מֵאִי חוֹקִירָה - מִדֵּי
חוֹמֵרְתוֹ דְּזָב טַמָּא מֵת. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: שֶׁכֵּן אֲצֵל הוּב טוֹמָא
יּוֹצֵאָה עֲלֵיו מִגּוּפוֹ. מְקַשֶּׁה הַגְמָרָא: אֲדִרְבָּה, טַמָּא מֵת חֲמוּר מִמֶּנּוּ,
שֶׁכֵּן מִעוֹן הָהָא שֶׁל מִי חֲסֵאת בַּיָּמִים שְׂלִישִׁי וְשְׂבִיעִי לְטַהֲרָתוֹ, וְאִילוּ
הוּב נִטְהַר בְּטַבִּילָה בְּלִבְדֵּי. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲבָן, אִין כּוֹנוֹת רַבִּי
שְׂמַעוֹן לֹמֵר שְׁנִיתִן לַלְמַדְנו אֵת שִׁילוּחַ הוּב מִטַּמָּא מֵת, אֵלָא כּוֹנוֹת
הִיא, שְׂהָרִי אֶמֶר קָרָא - הַפֶּסַח דְּלִעִיל לִגְבִי מִתְחִיבִים שִׁילוּחַ
'טַמָּא לִנְפֶשׁ', וְהוֹסִיף (וְכָל טַמָּא) כְּדִי לְרַבּוֹת טַמָּא שְׂרִין לְשִׁילוּחַ
מִמַּחֲנֶה שְׂכִינָה כְּטַמָּא מֵת. וְנִתְוַךְ שׁוֹב חֲמוּר טַמָּא שְׂרִין הִיָּה נִיתֵן
לַלְמַדְנו אֵת שִׁילוּחוֹ מִמֶּנּוּ בְּקַל וְחוֹמֵר, אֵלָא שְׁנִכְתַּב שִׁילוּחוֹ בְּפִירֹשׁ
כְּדִי לַלְמַדְנו שְׂמִשְׁתַּלַּח גַּם מִמַּחֲנֶה לִוְיָה.
שְׂוֹאֵלַת הַגְמָרָא: וְכֵאֵי חוֹקִירָה שֶׁל הוּב מִטַּמָּא שְׂרִין. מִשִּׁיבָה
הַגְמָרָא: בְּדִאֲמָרָה, שֶׁהַטּוּמָא יוֹצֵאת מִגּוּפוֹ. מְקַשֶּׁה הַגְמָרָא:
אֲדִרְבָּה, טַמָּא שְׂרִין חֲמוּר מִמֶּנּוּ, שֶׁכֵּן טַמָּא בְּאִוְנֵם, וְאִילוּ הוּב אִינוּ
נִטְמָא כְּשִׂרָאָה מִחֲמַת אוֹנֵס. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֶמְרִי,

פסחים. פרק שישי - אלו דברים דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רג תוספות

אִלְמָא יֵשׁ לָךְ שַׁעָה שׁוֹבֵין וּמְצוּרֵין מִשְׁתַּלְחִין — מן העזרה, וטמאי מתים נכנסים לתוכה. בַּטּוּמָא — כשרוב ציבור טמאין במת עושין פסח בטומאה, חובין ומצורעין שבהן נדחין. מְצוּרֵעַ חֲמוּר מוֹב — לקמן מפרש חומריה. ואִיזוּה זֶה כו' — בתמיה. לֹא יֵאָבְלוּ מִמֶּנּוּ — דכי דייקנן: איש נדחה ואין ציבור נדחין — בטמא נפש הוא

דרדייקנן. גבי "איש כי יהיה טמא" לא כתיב אלא "לנפש", וברידה דייקנן איש ולא ציבור. אלמא מחתם לילין. דאי מ"ישלח" כדרש לקש — זב נמי לישתרי. אלא לעולם מקרא קמא — וכדדייקנן: איש נדחה, ואין ציבור נדחין. ודקשיא לך: אימא ציבור כלל לא — אם כן, דדיוקא דממעטין ציבור מהאי דינא לחומרא דממעטין, למאי הילכתא כתב "לנפש" למעטין זבין ומצורעין? לכתוב בטומאה סתם, דנשמע דבכל טומאות חיד נדחה לשנא, וציבור לית להו תקנתא. דעל כרחק "לנפש" למעטין זבין ומצורעין אתא, ולאחמורי עלייהו. ואי לגבי ציבור לא מחמירי עלייהו, ולמימר דבטומאת מת הוא דאין ציבור נדחין אלא עושין פסחיהן בטומאה, אבל בטומאת זביה וצמרת אפילו ציבור נמי נדחין, לגבי מאן מחמיר עלייהו? וכי תימא לגבי חיד מחמיר עלייהו, וקאמר טמא נפש הוא דאית ליה תשלומין לשנא, אבל זב ומצורע — אפילו נטור בשני, לית ליה תקנתא בתשלומין — והתנאי: יכול לא יהו חייבין לפסח שאי אלא טמא נפש בר. תלמוד לומר איש איש — כי יהיה טמא, ונאמר: כח טומאה, מרלא כתיב "לנפש ברישא. אי נמי: "איש כי יגע במת", שמע מינה למיודרשיה באנפיה נפשיה הוא. "לנפש" למה לז? אלא על כרחק מיעוטא דציבור לאקולי אתא, ולמימרא דאין נדחין, אלא עושין בטומאה, ומשום הכי כתיב "לנפש" למימר דבטומאת מת הוא דאקיל עלייהו, אבל זביה וצמרת לא. לפנים מפיציה — מפיצה שנסאר ליכנס בה, דהיינו לפנים מחמת כל ערי ישראל כדאמר לקמן: מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל. פטור — ממלקות ד"לא יטמאו את מחניהם". בתק לעשה — ואף על גב דלאו בחר לאו כתיב, על כרחק בריקח לאוי אתא. דקיימא לן לא שניקח לעשה אין לוקין עליו. דאי לאטעוניה עשה ולא תעשה — הא כתב ביה עשה אחרינא: "וישלחו מן המחנה", אבל זבין וטמאי מתים לא נתקו לעשה. ואף על גב דעשה יחיד כתיב — כל חד וחד למילתיה מדרש בספר. ועוד, דבהאי כתיב: "כל ימי אשר הגע בר' וגו', משמע כל ימיו בבדד ישב קאי, דאם עבר ונכנס — יחזור ויצא, ואין בו עונש אחר. כדררשינן "כל ימיו" דאנוס את הגערה במסכת מכות (טז,א): כל ימיו בעמוד ודחור קאי, ומנתקנא ליה ללאוי. זב — מדיחיהו הר הבית. דאסור לכנס במחנה ליה. כדלקמן, שכל הטמאין אין משתלחין אלא מן העזרה לבדה, חוץ מזב ובעל קרי שמשתלחין אף מחר הבית.

ומצורע משתלח אף ממחנה ישראל, דהיינו כל העיר. פתנה ליה. פתנה ליה היה. תנאי היא — דאיכא תנא דלא מייח ליה קרא לעשה, אלא ליתן לו מחנה שלישית. שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו — כגון זבין וטמאי מתים. למדנו לשלוחו של מצורע שהוא חמור מכול. יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם הן מחנה לזו ומחנה לזו — מרלא כתיב מחנה, משמע מחנה לכל אחד ואחד. והתם תרתי מחנות כתיבי: "וישלחו מן המחנה", "מחוץ למחנה". והאי מחוץ למחנה דמצורע — ליתן לו מחנה שלישית. אינו צריך — האי "מחוץ למחנה" ליתן לו מחנה שלישית להוציא, דכולהו מהתם נפק, דעל כרחק כולן חמורים זה מזה בטומאותיהן. דאי כולשו שוין ענין מחנות — לכתוב שילוח בקל, ואנא ידענא כל שכן דחמור בעי שילוח. ומדכתבינהו כולשו, שמע מינה שילוחו של זה לא כשילוחו של זה. זב לא כל שכן — לקמיה פריך: מאי חומריה דזב מטמא מת? לרבות טמא שרץ — לשילוח. והוא הדין לטועג בגבילה וכל טמאי מגע. ובין דכתב רבויא לטמאי מגע — לא איצטרך למיכתב זב, דחמיר מטמא שרץ, שהרי טומאה יוצאה עליו מגופו: זב אינו מטמא מחמת אנוס — אם ראה מחמת מאכל ומשתה, או חולי, או קפיצה, כדאמר במסכת נדה בפרק "בנות כותים" (לה,א): "מבשרו" — ולא מחמת אנוס. ומשנינן: כי האי גזנא זב טמיי נמי מטמא, כגון טומאת טמאי שרץ שאינו אלא טומאת ערב.

הכתוב נתקן לעשה — פירש בקונטרס: דכתיב "כל ימי אשר הגע בר' משמע דניתוק לאו הוא כל ימיו בדר ישב, שאם עבר ונכנס — יחזור ויצא, ואין בו עונש אחר. כמו "לא יוכל לשלחה כל ימיו". וקשה לרבינו יצחק: דאם כן הוה ליה לאיתויי רישיה דקרא בספרים. ועוד הקשה רבינו יצחק בן אשר: דלא דמי, ד"לא יוכל לשלחה כל ימיו" משמע דליכא לאו אלא כשמשלחה כל ימיו, אבל הכא

אֵלָא יֵשׁ לָךְ שַׁעָה שׁוֹבֵין וּמְצוּרֵין מִשְׁתַּלְחִין וְאִין מִמָּאֵי מוֹתִים מִשְׁתַּלְחִין. וְאִיזוּה זֶה - פֶּסַח הַבָּא בַּטּוּמָאָה. אָמַר אַבְיִי: אִי הָכִי, לִימָא נָמִי יֹאמְרוּ זָב וּמִמָּאֵי מוֹתִים וְאֵל יֹאמְרוּ מְצוּרֵעַ, וְאִינוּ אוֹמְרִי: זָב מִשְׁתַּלְחֵ - מְצוּרֵעַ לֹא כָּל שֶׁפֶן. אֵלָא: יֵשׁ לָךְ שַׁעָה שֶׁמְצוּרֵעִין מִשְׁתַּלְחִין וְאִין זָבִין וּמִמָּאֵי מוֹתִים מִשְׁתַּלְחִין, וְאִיזוּה זֶה - פֶּסַח הַבָּא בַּטּוּמָאָה. וְכִי תִימָא הָכִי נָמִי - וְהַתֵּנָן: פֶּסַח הַבָּא בַּטּוּמָאָה - לֹא יֵאָבְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִים וְחֹבֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת, וְאִם אָכְלוּ פְטוּרִין. אֵלָא אָמַר אַבְיִי: לְעוֹלָם מִקְרָא קָמָא. אִם כֵּן יִכְתּוּב רַחֲמֵנָא "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא", "לִנְפֶשׁ" לָמָּה לִּי? וְכִי תִימָא: הֲאִי "לִנְפֶשׁ" לָהִכִּי הוּא דְאֵתָא, הַטָּמֵא מֵת הוּא דְנִדְחָה לְפָסַח שֵׁנִי, אָבֵל שְׂאֵר טָמֵאִין לֹא - וְהַתֵּנָּא: יֻכּוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹשֵׂין פֶּסַח שֵׁנִי אֵלָא מִמָּאֵי מוֹתִים וְשִׁהְיָה בְּדֶרֶךְ רַחֲוִקָה, זָבִין וּמְצוּרֵעִין וּבִעֻלֵּי נְדוּת מִיָּנִין? תִּלְמֹד לֹמְרוּ: "אִישׁ אִישׁ", "לִנְפֶשׁ" דְּכֵתֵב רַחֲמֵנָא לָמָּה לִּי? אֵלָא הָכִי קָאָמַר: אִישׁ נִדְחָה לְפָסַח שֵׁנִי, וְאִין צִיבּוֹר נִדְחָה לְפָסַח שֵׁנִי, אֵלָא עֲבָדִי בַּטּוּמָאָה. וְכִי עֲבָדִי צִיבּוֹר בַּטּוּמָאָה - בַּטָּמֵא מֵת, אָבֵל שְׂאֵר טוּמְאוֹת - לֹא עֲבָדִי. אָמַר רַב חֲסֵדָא: מְצוּרֵעַ שֶׁנִּכְנָס לַפְּנִים מִמְּחִיצָתוֹ - פְּטוּר, שְׁנֵאמַר: "בְּדֶרֶךְ יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו". "בְּדֶרֶךְ יֵשֵׁב" - לְבִדּוֹ יֵשֵׁב, "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו" - הַכְּתוּב נִתְקַן לַעֲשֹׂה. אִיִּתִּיבִיה: מְצוּרֵעַ שֶׁנִּכְנָס לַפְּנִים מִמְּחִיצָתוֹ - בְּאַרְבָּעִים. זָבִין וְחֹבֹת שֶׁנִּכְנָסוּ לַפְּנִים מִמְּחִיצָתוֹ - בְּאַרְבָּעִים. וְיִמָּא מֵת מוֹתֵר לִיכְנֹס לַמַּחֲנֶה לְוִיָּה. וְלֹא טָמֵא מֵת בְּלִכְבֵּד אֲמָרוּ, אֵלָא אִפְּלוּ מֵת עֲצָמוֹ. שְׁנֵאמַר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", "עִמּוֹ" - בְּמִחְצִיתוֹ! תֵּנָּאִי הִיא. דִּתְנָאִי: "בְּדֶרֶךְ יֵשֵׁב" - לְבִדּוֹ יֵשֵׁב, שְׁלֹא יִהְיֶה טָמֵאִין אַחֲרֵים וְיִשְׁכְּבִין עִמּוֹ. יֻכּוֹל יִהְיֶה זָבִין וּמִמָּאֵי מוֹתִים מִשְׁתַּלְחִין לַמַּחֲנֶה אַחַת - תִּלְמֹד לֹמְרוּ: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִתְּנֵיהֶם" - לִיתֵּן מַחֲנֶה לְוִיָּה וּמַחֲנֶה לְוִיָּה, דְּכִרִי רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: אֵינוֹ צָרִיד, הֲרִי הוּא אוֹמַר: "וְיִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לִנְפֶשׁ", יֹאמְרוּ טָמֵאֵי מֵת וְאֵל יֹאמְרוּ טָמֵאֵי זָב, וְאִינוּ אוֹמְרִי: טָמֵאֵי מוֹתִים מִשְׁתַּלְחִין - זָבִין לֹא כָּל שֶׁפֶן? לָמָּה נֵאָמַר זָב - לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁנִיתָ. וְיֹאמְרוּ זָב וְאֵל יֹאמְרוּ מְצוּרֵעַ, וְאִינוּ אוֹמְרִי: זָבִין מִשְׁתַּלְחִין - מְצוּרֵעִין לֹא כָּל שֶׁפֶן? לָמָּה נֵאָמַר מְצוּרֵעַ - לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁלִישִׁית. כְּשֶׁהוּא אוֹמַר "בְּדֶרֶךְ יֵשֵׁב" - הַכְּתוּב נִתְקַן לַעֲשֹׂה. מָאִי חוּמְרִיה דְּזָב מִמָּמָא מֵת - שֶׁפֶן טוּמְאָה וְיוֹצֵאָה עָלָיו מְגוּפֹו. אֲדַרְבֵּה, מָמָא מֵת חֲמוּר, שֶׁפֶן טַעוֹן תּוֹאָה שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי! אָמַר קָרָא: "טָמֵא" - וְכָל טָמֵא - לְרִבּוֹת טָמֵא שְׂרָץ, וְזָב חֲמוּר מִטָּמֵא שְׂרָץ. וּמָאִי חוּמְרִיהָ? בְּרָאמֶרן. אֲדַרְבֵּה, שְׂרָץ חֲמוּר שֶׁפֶן מִטָּמֵא בְּאוֹנָס! אָמְרִי: כִּי

ומצורע משתלח אף ממחנה ישראל, דהיינו כל העיר. פתנה ליה. פתנה ליה היה. תנאי היא — דאיכא תנא דלא מייח ליה קרא לעשה, אלא ליתן לו מחנה שלישית. שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו — כגון זבין וטמאי מתים. למדנו לשלוחו של מצורע שהוא חמור מכול. יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם הן מחנה לזו ומחנה לזו — מרלא כתיב מחנה, משמע מחנה לכל אחד ואחד. והתם תרתי מחנות כתיבי: "וישלחו מן המחנה", "מחוץ למחנה". והאי מחוץ למחנה דמצורע — ליתן לו מחנה שלישית. אינו צריך — האי "מחוץ למחנה" ליתן לו מחנה שלישית להוציא, דכולהו מהתם נפק, דעל כרחק כולן חמורים זה מזה בטומאותיהן. דאי כולשו שוין ענין מחנות — לכתוב שילוח בקל, ואנא ידענא כל שכן דחמור בעי שילוח. ומדכתבינהו כולשו, שמע מינה שילוחו של זה לא כשילוחו של זה. זב לא כל שכן — לקמיה פריך: מאי חומריה דזב מטמא מת? לרבות טמא שרץ — לשילוח. והוא הדין לטועג בגבילה וכל טמאי מגע. ובין דכתב רבויא לטמאי מגע — לא איצטרך למיכתב זב, דחמיר מטמא שרץ, שהרי טומאה יוצאה עליו מגופו: זב אינו מטמא מחמת אנוס — אם ראה מחמת מאכל ומשתה, או חולי, או קפיצה, כדאמר במסכת נדה בפרק "בנות כותים" (לה,א): "מבשרו" — ולא מחמת אנוס. ומשנינן: כי האי גזנא זב טמיי נמי מטמא, כגון טומאת טמאי שרץ שאינו אלא טומאת ערב.

פסחים. פרק שישי - אלו דברים דף סז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

כי האי גונא זב נמי טמוי מטמי באונס - תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אבתי שרין חמור, שמטמא בכעודה - מה שאין כן בוב. דבר' נתן מוקמינן לה, דבעי חתימת פי האמה, דהוי טפי אפילו מכגריס, כדמוכח בסמורין ואומר רבינו יצחק: דאם הוי מפוזר הערשה יהיה יותר מחתימת פי האמה ומגריס. ודחוק. ונראה לתרץ: דאיכא למימר טמא מת יוכיח, דבכיתו, וכי פריך בסמורין אדרבה בעל קרי

חמור שכן מטמא במשוה - לא שייך טמא מת יוכיח, דהא אין משולח אלא חוץ למחנה אחת. ושם רוצה שיהא מצורע משתלח חוץ לשתי מחנות, כבעל קריש.

כן טען פריעה ופרימה - תימה לרבינו יצחק: אמאי לא קאמר נמי שכן מטמא בבדיא - הבא אל האהל? ואסור בתשמיש המטה - כמאן דאמר בפרק קמא דמועד קטן (ו.ב) מוחלט אסור בתשמיש המטה. שכן עושה משכב ומושב - פירש בקונטרס: דהא דתניא בתורת כהנים דמצורע עושה משכב ומושב - לא לטמא אדם ובגדים, אלא לטמא אוכלין ומשקין. אבל

ליכא למימר דהא מיירי במצורע בימי ספרו דאינו עושה משכב ומושב, כדקתני בהדיא בתורת כהנים. דהא אמר הכא דמשולח חוץ לשלש מחנות, ובשילוחו מסכת נגעים (פרק ארבעה עשר משנה א) תנן דבימי ספרו הוי בטמא שרין, אלמא אינו משולח אפילו חוץ למחנה ליה. והא דקתני נמי התם: ונכנס לפנים מן החומה - לאו דוקא לפנים מן החומה. ועוד: דמסיק הכא שכן טען פריעה ופרימה - והיינו במוחלט.

והקשה הרב משה מפטיש"א, דתניא בתורת כהנים: (אשר ישכב) איש אותה - פרט למצורעת. ואי מצורע אל מטמא משכב ומושב - למה לי למעוטי? מהיכא תיתי שנתמא את בעלה? דמגדה לא ילפא - שכן מטמאה משכב ומושב. אלא ודאי שנתמא משכב ומושב, להכי איצטרך קרא למעוטי. ויהי לומר: דאסמכתא בעלמא היא, ועוד הקשה, מהא דאמר: לזכר לרבות מצורע למעיינותיו אקשיה רחמנא לזב, מה זב ראייתו מטמא במשא כו'. והואיל ואיתקש - אין היקש למחצה, ולמשכב ומושב נמי איתקש! ולאו פירכא דהא, דאם כן למחנות נמי נימא דאיתקש - ואם

כי מאי פריך הכא? והא דתנן בפרק בתרא דמסכת זבין (פרק תמישי משנה ו') הנוגע בוב ובזבה במצורע כו' אחד הנוגע אחד המיטיו ואחד הנושא ואחד הנישא. אלמא משמע דמצורע מטמא בודסט, ובשנעתין משמע דלא מטמא! אומר רבינו תם: דהא דקתני נישא דמשמע דמטמא בודסט לא קאי אמצורע אלא אשארא.

ואיתקש בעל קרי לזב - הכא משמע דבעל קרי נמי טמא מטעם ראייה. ואומר רבינו יצחק: דפליגא אהדיא דריש "המפלת" (נדה כב,א). דקאמר התם, בעא מיניה רבא מרב הונא: הרוואה קרי בקיסם מהו? אמר ליה: ויתפיק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה! וקאמר למימרא דנוגע הוי פירוש מדבעי חתימת פי האמה. אלמא: משמע התם דמטעם נגיעה טמא ובפרק "ורצא דופן" (שם מ"ב,א) דקאמר שכבת זרע לרואה במשוה לנוגע בכעודה פליגא אדשמעתא ד"המפלת". מחליות לא נתקדשו - ואם

תאמר: הא אמר בפרק שני דבדוכים (כר,א) נעקרה אבן ועמד במקומה מהו? וי' ומסיק: לעולם פשיטא ליה דכי קדיש דוד רצפה - עד ארעית תהומא קדיש! ויש לומר דביכיצד צולין (לשמן פ,א) מסקינן: כי אמר ר' יוחנן - בפתחות לחול, אבל פתחות לקודש - קודש.

האי טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת כו'. הוי מצי לשנוי כדמשני בפרק קמא דיומא (ו,ב) דלעולם לטומאת שבעה, וסיפא איצטריכא ליה. אלא שחומר הימנ בוועל נדה שמטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין.

מפרך

זב נמי מטמא באונס - כגון בראיה ראשונה, שאין בה אלא טומאת ערב, דאיתקש לשכבת זרע, דכתיב (ויקרא טו) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע", והיינו ראייה ראשונה, דלא מנה ביה בהאי קרא אלא חזא זיבה, דאזלינן בתר מניינא דקרא, כדאמרין במגילה (ח,א): מנה הכתוב שתיים וקרא טמא כו'. מטמאה באונס - מהאי היקש גופיה נפקא ליה לרב הונא: מה קרי

מטמא באונס, אם ראה מחמת רוב מאכל ומשחה, דגבי קרי לא כתיב מיעוטא - אף ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס. וזב דומה ללובן ביצה המזורה, שכבת זרע דומה ללובן ביצה שאינה מזורה. פריעה - פריעת הראש, גידול שיער. פרימה - בבגדים. ואסור בתשמיש המטה - כדכתיב (ויקרא יד) "וישב מחוץ לאהל", ואין אהליו אלא אשתו, למאן דאמר במועד קטן (ו.ב) קל וחומר לימי חלוטו - איכא חומרא טובא. ולמאן דאמר ימי ספרו דוקא - אפילו הכי חומרא מיהא היא, דאילו

זב לא מיתסר מידי בתשמיש. זב - עושה משכב ומושב אב הטומאה, לטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליה, אף על פי שלא נגעו הבגדים במשכב. אבל מצורע, אף על גב דתניא בתורת כהנים: עושה משכב ומושב - לאו אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים, אלא לטמא אוכלין ומשקין. ומטמא בלי חרס בחיסוף - דכתיב (ויקרא

טו) "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישר", ותניא בתורת כהנים: יכול אפילו נגע בו הזב מאחוריו יא טמא - תלמוד לומר: "אשר יגע בו", ולהלן הוא אומר "אשר תבשל בו", מה "בו" האמור להלן מאויר - אף "בו" האמור כאן אינו מטמא במגע אלא מאויר. אם כן, מאחר שלמדנו שמטמא אותו מאויר - מה

תלמוד לומר "אשר יגע בו"? פירוש: ומה חלק בו ומה חסיוף בו בכלל חרס בטומאת הזב מבשאר טומאות במגעו שהוא ככולו - הוי אומר זה היסטו. ופשיטא זב וכל זב לרבות - קרי כזב, וכיון דאיתרבי בעל קרי לשתלח חוץ לשתי מחנות - לא איצטרך מצורע, דחומר כבעל קרי. ופריכא נמי חומרא דאמרין - וכיון דלא איצטרך, ובתביה רחמנא - ליתן לו מחנה שלישית. אדרבא

כו'. כמשוה - כעין חרדל ובפחות מכאן, במסכת נדה (מ"ב). ומצורע שיעורו כגריס בתורת כהנים. בחתימת פי האמה - כו' סתימת נקב פי אמתו, וילף לה מ"החתים בשרו את זו"ב" במסכת נדה (מ"ג,ב). ואיתקש בעל קרי לזב - כדכתיב: "זאת תהיה תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה

זב צריך בחתימת פי האמה - אף בעל קרי. אלמא מצורע חמור, דאולא ליה פירכא דכל שהוא, וכי איצטרך ליתן לו מחנה שלישית. וכל - דכתיב גבי מצורע מאי (כל) מרבי גבי דין מצורע? שפיר קאמר רבי שמעון - דמפיק ליה מהחזא קרא דין שילוחין, ולמה לי קרא אחרינא? ההוא - צרוע חזב לכדריבא אליעזר אתי, לאקשינוהו לטמא מת לפטור מן ההיכרת בפסח הכא בטומאה. ואף על גב דלא אשתרי ליה לכתחלה בביאת מקדש, אין טמאי מתים משתלחין - כגון פסח הכא בטומאה, דאשתרו (טמאי מתים

לכתחלה כשרוב הציבור טמאי מתים כדכתיב איש וכו') כדלעיל בשמעתין. אין זבין ופצורעין משתלחין - שילוחן הראשון בברת. ומיהו, לכתחלה לא אשתרו, דהא טמא נלפש גלי רחמנא דאין ציבור נדון, הא בשאר בטומאות נדון. מיהו, אתי דהיקשא לפטורין מן ההיכרת. מחליות לא נתקדשו - הני תרתי מילי שמעיניהו כי הדדי מרביה, וכי הדדי אמריניהו. מחליות ומעורות שלתחת העורה לא נתקדשו בקדושת עורה. ובעל קרי משתלח כו' - והיינו כברייתא, דהא איתקש לזב. לשומאן - דאין טמא שבעה

כזב וכטמא מת. טומאת ערב בהדיא כתיב ביה - כי תצא ממנו שכבת זרע, ורחץ במים" (ויקרא טו). מה שרין מטמא באונס - אם נפל עליו שרין מת. מטמא באונס - כגון אם ראה מחמת רוב מאכל ומשחה.

בועל

בועל

בועל

בועל

סובר, והרי שפיר [יפה] קאמר רבי שמעון, שמהפסוק של וישלחו
מן המחנה' עצמו ניתן ללמוד את החילוקים שיש בין שילוח
הטמאים, ואין צורך בפסוק הנוסף שהביא רבי יהודה. מתרצת
הגמרא: סבר רבי יהודה שהיה – מה שהוכר בפסוק צרוע חב,
מִבְּנֵי לֵוִי – נצרך לְכַתְּבָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, וְכֹל הָיִית לֹמֵר
שאם דַּקְּיוּ [נדרקו] וְכִינּוּ וּמִצְוֵינָא וְנִכְנְסוּ לְעֹזְרָה בְּפִסְחָא הָבָא
בְּטוֹמְאָה כשרוב הציבור טמאים, וְכֹל יְהוּ חֵיבִין עַל כֵּךְ כֵּרַת,
תְּלִמּוּד לֹמֵר (במדבר ה ב) 'וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל
טמא לנפש', שהקיש הכתוב את הטמאים זה לזה, כדי ללמדנו,
שְׂרַק בְּשִׁעָה שְׁטָמֵא מְתִים מְשַׁתְּלָחִין מִן הָעֹזְרָה ואסורים להכנס
אליה, אִם וְכִינּוּ וּמִצְוֵינָא מְשַׁתְּלָחִין מִמֶּנָּה ומתחייבים על כך כרת,
אך כאשר אין טמאי מְתִים מְשַׁתְּלָחִין מִן הָעֹזְרָה ומותרים להכנס
אליה, כגון כשהפסח בא בטומאה, אִין וְכִינּוּ וּמִצְוֵינָא מְשַׁתְּלָחִין מִן
הָעֹזְרָה לענין שיתחייבו על כך כרת. ומאחר שסבר רבי יהודה
שהפסוק נצרך לדרשתו של רבי אליעזר ואינו מיותר, היה צריך
ללמוד את חילוקי המחנות מפסוקים אחרים.
הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא: אָמַר מֶר, 'וְכָל זָב' לְרִבּוֹת
פְּעֵל קָרִי. מְסִינֵע לֵיה – יש מכאן סיוע לדברי רבי יוחנן, דְּאָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן, מְחִילוֹת שְׁתַּחַת הָעֹזְרָה לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בקדושתה, ופְּעֵל קָרִי
מְשַׁתְּלָח חוּץ לַשָּׂטִי מְהִנּוּת, ממחנה שכניה וממחנה לויה. שלדינו
השני יש סיוע ממה שהתבאר בדברי הברייתא, שבעל קרי
משתלח ממחנה לויה כזב.
הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: מִיתִיבִי, שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה (זכים פ"ה
מ"א), פְּעֵל קָרִי הִיא הִיא כְּמִנֵּע – כמי שנגע בשָׂרִין. מֵאִי לֹא כוֹנֵת
הַמִּשְׁנָה הִיא לְהַשְׁוֹתָם לְעֵנִין מְהִנּוּתָם, שְׁכֵשֶׁם שְׁטָמָא שְׂרַץ
משתלח רק ממחנה שכניה כך גם בעל קרי, ושלא כדברי רבי
יוחנן. מתרצת הגמרא: לֹא זֹהִי כוֹנֵת הַמִּשְׁנָה, אֵלָּא כוֹנֵתָהּ
שְׁשׁוּיָם הֵם לְעֵנִין מִשְׁךְ טוֹמְאָתָם, שאינם טמאים שבעה ימים כזב
וטמא מת אלא טומאת ערב בלבד.
שבה הגמרא ומקשה: וְכִי יִתֵּן לֵבָאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה לְעֵנִין מִשְׁךְ
טוֹמְאָתָם, והרי הֵא – [טמא שרץ] טוֹמְאָתָא עָרֵב כְּתִיב בִּיה בפירוש,
וְהֵא – [בעל קרי] טוֹמְאָתָא עָרֵב כְּתִיב בִּיה בפירוש, ולא מסתבר
שתשמיענו המִּשְׁנָה דִּינִים הַמְּפֹרָשִׁים בְּתוֹרָה, אֵלָּא לֹא צָרִיךְ
לֹמֵר שְׁכוֹנֵת הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁוֹתָם לְעֵנִין מְהִנּוּתָם. מתרצת הגמרא:
לֹא, לְעוֹלָם כוֹנֵתָהּ לְהַשְׁוֹתָם לְעֵנִין דִּין טוֹמְאָתָם, וְהֵא קְמִשְׁמַע לֹא,
דְּכַעַל קָרִי כְּמִנֵּע שָׂרִין, מֵה – כֵּשֶׁם שְׁמִנֵּע שָׂרִין טוֹמְאָתָא אֶת הָאָדָם
גַּם בְּאֻזְנָם, כְּגֹן שֶׁנֶּפֶל עָלָיו שְׂרַץ מֵת שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ, אִם פְּעֵל קָרִי
טוֹמְאָא – [נטמא] גַּם בְּאֻזְנָם, כְּגֹן שְׂרָאָה מִחֲמַת רִיבּוּי אֲכִילָה
וְשִׁתּוּתָהּ.
הגמרא שבה ומקשה על דברי רבי יוחנן: מִיתִיבִי, שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָךְ
אוֹתָהּ מִשְׁנָה,

כִּי הֵא וְנִינָא זָב נִמִּי טוֹמְאִי מְטָמִי בְּאֻזְנָם – אף זב הַנְּטָמָא בְּטוֹמְאָה
כְּזו הַדּוּמָה לְטוֹמְאָתָא שְׂרַץ דְּהֵינּוּ טוֹמְאָתָא עָרֵב, נְטָמָא אִם בְּאֻזְנָם,
וְכַדְרָב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, רֵאשִׁיטָה שְׁל זָב שְׁנְטָמָא מִחֲמַתָּה
רַק עַד הָעָרֵב, מְטָמְאָה אוֹתוֹ אִם בְּאֻזְנָם. נִמְצָא שֶׁאֵין שׁוֹם חוֹמְרָא
בְּטָמָא שְׂרַץ יוֹתֵר מִבּוֹב, וּמֵאַחֵר שׁוֹב חוֹמֵר מִמֶּנּוּ שְׁטוּמְאָתוֹ יִרְצָא
מִגּוֹפּוֹ יִתֵּן הִיא לְלִמּוּד אֶת שִׁלּוּחַ הַזָּב בְּקַל וְחוֹמֵר מִטָּמָא שְׂרַץ.
נִתְבָּאֵר לְעֵיל דְּבִדְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂצִרְעִי שְׁנוֹכֵר בְּפִסְקָא הוּא
מִיּוֹתֵר, שֶׁכֵּן יִתֵּן לְלִמּוּדוֹ בְּקַל וְחוֹמֵר מִזָּב. הַגְּמָרָא דְּנָה בְּקַל וְחוֹמֵר
זֶה. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי חוֹמְרִיהָ דְּמִצְוֵינָא מִזָּב. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
שְׁכֵן מִצְוֵרֵעַ מְעוֹן פְּרִיעָה – שִׁיגְדָל אֶת שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ, וּפְרִיעָה –
וּפְרוּם אֶת בְּגָדָיו, וְאִסּוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, מֵה שֶׁאֵין כֵּן זָב שֶׁאֵינוֹ
מִחוּיָב בְּדִבְרִים אֵלּוּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדִירָה, זָב חָמּוּר מִמֶּנּוּ, שְׁכֵן
מְטָמָא מְשַׁכֵּב וּמוֹשֵׁב שְׁתַּחֲתוֹ וְעוֹשָׂה אוֹתָם אֵב הַטּוֹמְאָה, וְכֵן
מְטָמָא כְּלִי חֶרֶס בְּחִירֶס – עַל יְדֵי הַזּוֹתוֹ, אִם אֵם לֹא נִגַּע בּוֹ, מֵה שֶׁאֵין
כֵּן מִצְוֵרֵעַ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵב, אֵין כוֹנֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹמֵר שֶׁנִּיתֵן
לְלִמּוּד אֶת שִׁלּוּחַ הַמִּצְוֵרֵעַ מִזָּב, אֵלָּא כוֹנֵתוֹ הִיא, שְׁדִּירָה אָמַר קָרִי
[הַפְּסוֹק דְּלְעֵיל] לְגַבִּי הַמְּחוּיָבִים בְּשִׁלּוּחַ 'זָב', וְהוֹסִיף 'וְכָל זָב' כִּדִּי
לְרִבּוֹת פְּעֵל קָרִי לְשִׁלּוּחַ מִמִּחְנֶה לִוִּיָּה כֹּזֵב. וְנִתְוֹךְ שְׁמִצְוֵינָא חָמּוּר
מִפְּעֵל קָרִי הִיא יִתֵּן לְלִמּוּד אֶת שִׁלּוּחוֹ מִמֶּנּוּ בְּקַל וְחוֹמֵר, אֵלָּא
שֶׁנִּכְתַּב שִׁלּוּחוֹ בְּפִירוּשׁ כִּדִּי לְלִמּוּדוֹ שֶׁמִּשְׁתַּלַּח גַּם מִמִּחְנֶה יִשְׂרָאֵל.
שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְמֵאִי חוֹמְרִיהָ שֶׁל הַמִּצְוֵרֵעַ מִבְּעַל קָרִי. מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: בְּדִירָה, שְׁטַעוֹן פְּרִיעָה וּפְרִיעָה וְאִסּוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדִירָה, פְּעֵל קָרִי חָמּוּר מִמֶּנּוּ, שְׁכֵן מְטָמָא בְּמִשְׁכּוֹ
קָרִי שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ, וְאֵילוֹ הַמִּצְוֵרֵעַ נְטָמָא רַק כְּשֶׁנִּרְאָה בּוֹ נִגַּע בְּגוֹדֹל
שֶׁל כְּגִרִיס לְפָחוֹת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: סָבֵר לָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יְהוֹנָן,
דְּתַנָּיָא, רַבִּי נִתָּן אֹמֵר מְשׁוֹם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, זָב צָרִיךְ שְׁתַּצָּא מִמֶּנּוּ
זִיבָה בְּשִׁיעוֹר שֶׁל כְּתִימָת – כִּדִּי סְתִימָת הַנֶּקֶב שֶׁל פִּי הָאֵמָה כִּדִּי
שִׁיטָּמָא, וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֲכָמִים, אֵלָּא סָבֵר שֶׁנְּטָמָא בְּזִיבָה בְּשִׁיעוֹר
כְּלִשְׁהוּ. וְאִתְקַשׁ לֵיה – וְהוֹקֵשׁ פְּעֵל קָרִי לְזָב, שֶׁאִם הוּא נְטָמָא רַק
כְּשִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ קָרִי בְּשִׁיעוֹר זֶה שֶׁל כְּתִימָת פִּי הָאֵמָה. וּמֵאַחֵר
שֶׁשִׁיעוֹר זֶה גְּדוֹל מִשִּׁיעוֹר כְּגִרִיס שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִצְוֵרֵעַ, נִמְצָא שֶׁאֵין
שׁוֹם חוֹמְרָא בְּבַעַל קָרִי יוֹתֵר מִמִּצְוֵרֵעַ, וּלְפִיכָךְ יִתֵּן הִיא לְלִמּוּד אֶת
שִׁלּוּחוֹ מִבְּעַל קָרִי בְּקַל וְחוֹמֵר.
הַגְּמָרָא דְּנָה עוֹד בְּדִבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְכָל צָרְעִי
לְמָה לִּי, כְּלוּמֵר, מֵאַחֵר שֶׁבִּיאָרָה הַגְּמָרָא בְּדִבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן
שֶׁמִּרְבִּים מִזְכָּר שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵה שֶׁאֵין טָמָא מֵה שֶׁאֵין שְׂרַץ וְכֵן מִזְכָּר
שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּזָב אֶת בַּעַל קָרִי, מֵה לּוֹמְדִים מִכָּל שֶׁנִּתְבָּאֵר לְגַבִּי מִצְוֵרֵעַ.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵב, אֵין לּוֹמְדִים מִמֶּנּוּ דְּבַר, אֵלָּא אֲדִירָה – אֵב
דְּכְתִיב בְּהַמִּשְׁךְ הַפְּסוֹק 'כָּל זָב', כְּתִיב נִמִּי בְּתַחֲלִיל הַפְּסוֹק 'כָּל
צָרְעִי'.
הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי יְהוּדָה מֵה

אגרות קודש

ב"ה, ז' שבט ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום י"ז טבת והקודמו.

... במענה לשאלותיו: בנוגע לבתו תי' - הרי דתיות פטורות מגיוס (ע"פ מש"נ דברים כב, ה. שם כג, י. טו). והאומרות שאעפ"כ כיון שרוצות הן לעזור לאה"ק - לכן תתגייסנה, הנה ע"פ מש"נ כנ"ל - הוא בדוגמת הרוצה לכבות שריפה, ר"ל, ע"י שפיכת נפט, מכיון שגם זה... נוזל כמים. וד"ל.

61 שהיית הטמא במקנה שְׂכִינָה, וְלֹהֶשְׁמִיעֵנוּ לְעִבּוֹר [ו-שעובר] עָלָיו
62 בְּעֶשֶׂה שְׁנֵאמַר 'וַיֵּצֵא/ אִם אִינוּ יוֹצֵא, וְלֹא תַעֲשֶׂה אִסּוּר וְלֹא
63 יוֹצֵא'. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִם כֵּן שׁוּז כּוּוֹנֵת הַפֶּסֶק, לִימָא קָרָא 'וַיֵּצֵא
64 אֶל מַחֲזִין לְמַחְנָה וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ, וְהִינּוּ לּוֹמְדִים עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה
65 לְבַעַל קָרִי בִּמְחֻנָּה שְׂכִינָה, וְאִילוּ תִּיבֵת 'הַמַּחְנָה', לָמָּה לִי לְכוּתְבָהּ.
66 אֲלֵא שְׁמַע מִינָּה – מִזְכָּה מִכָּאן שְׂבֵא הַפֶּסֶק לִיתָן [ו-להוסיף] לֹא
67 לְבַעַל קָרִי מַחְנָה אַחֲרָת לְשִׁילוּחוֹ, לִמְרָ שְׁמִשְׁתַּלַּח אִף מִמְחֻנָּה
68 לֹוִיהָ.
69 שִׁנִּינוּ בִּמְשֻׁנָּה: אִלּוּ דְּבָרִים בִּפְסָק דּוּחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְכו'. וְיִמְחִיו קְרָבֵינוּ
70 וְכו'. מִבְּרִרְתָּהּ הַגִּמְרָא: מָא יִמְחִיו קְרָבֵינוּ. מִבְּאֵרְתָּהּ הַגִּמְרָא: רַב הוֹנָא
71 אָמַר, שְׁמִנְקֵין וְאֵת הַמַּעֲשִׂים בְּסִפִּין, לְרוֹקֵן אוֹתָם מִהִלְכָּלוֹךְ
72 שְׁבוּתֵיכֶם כְּדִי שְׁלֹא יִסְרִיחוּ עַד הָעֶרֶב. (רַב) חֵינִיא בְּרַב אָמַר,
73 הַכוּוֹנָה הִיא לְשִׁירְקָא דְּפִנְיָא – הַלִּיחָה שְׁאֵדוּקָה בְּמַעֲשִׂים דְּפִנְיָא
74 אֲנִי דוֹחֵקָא דְּפִנְיָא – שְׁוִיצָאָתָא עַל יַד דְּחִיקָתָהּ הַסִּכִּין עֲלֵיהֶם, וְאִף
75 פְּעֻלָּהּ זֹו הוֹתֵרָה בְּשֶׁבֶת. מִבְּאֵרְתָּהּ הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי (אֱלִיעִזֵּר)
76 [אֱלִיעִזֵּר], מָא מְצָאָה – מִזְוֹ נִימוּקֵי דְּחֵינִיא בְּרַב לְפָרֵשׁ כִּךְ אֶת
77 הַמִּיחִיו' שְׁבִמְשֻׁנָּה, דְּכִתְבִּיב לִגְבִי הַצִּדִּיקִים לְעֵתִיד לֵבָא (יִשְׁעִיָּה ה' יז)
78 'וְחִרְבוֹת מַחֲסִים נָרִים יֵאָכְלוּ'. שְׁוֹאֵלָתָהּ הַגִּמְרָא: מָא מְשַׁמֵּעַ – כִּיכֵד
79 הוּא לְמַד מִפְּסוֹק זֶה. עֲוֹנָה הַגִּמְרָא: בְּדִמְרָתָהּ – עַל פִּי מַה שֶּׁתִּרְגֵּם
80 רַב יוֹסֵף פֶּסֶק זֶה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיזָא, 'וְנִכְסִיָּהוּ דְּרִשְׁעִיָּא
81 צִדִּיקָא 'תִּפְסֹון' – וְאֵת נִכְסֵי הָרִשְׁעִים יִרְשׁוּ הַצִּדִּיקִים, וּמִכָּאן
82 שֶׁהָרִשְׁעִים נִקְרְאוּ 'מַחֲסִים' עַל שֵׁם שֶׁהֵם רְעִים וְשׁוֹנָאִים, וְלִפְיָכֵךְ
83 מִתְּפָרֵשׁ הַמִּיחִיו' שְׁבִמְשֻׁנָּה כְּסִילוֹק הַלִּיחָה הַמְּאֻסָּה הַזֹּהוּיָה מִמַּעֲ
84 הַקְּרָבִין.
85 הַגִּמְרָא מִבְּאֵרְתָּהּ אֶת תַּחֲלִילַת הַפֶּסֶק שְׁדוּבָא לְעִיל: 'וְרַעֲוֵי כִבְשִׁים
86 בְּדִבְרֵם' (שם), כְּלוּמַר שְׁלֵעֲתִיד לֵבָא יִרְעוּ וְיִתְעַנְּגוּ יִשְׂרָאֵל, אָמַר
87 מְנַשֵּׂא בְּרַב יוֹמִיָּה אָמַר רַב, 'כְּדִבְרֵם' הִינּוּ בְּמִדְּוָרָם בָּם – כִּפִּי
88 שְׁהוֹבִטָח לָהֶם עַל יַד הַנְּבִיא. מִבְּרִרְתָּהּ הַגִּמְרָא: מָא 'בְּמִדְּוָרָם בָּם',
89 כְּלוּמַר, מַה הִיתָה אוֹתָהּ הַבְּטָחָה. מִבְּאֵרְתָּהּ הַגִּמְרָא: אָמַר אֲבִי, זֹו
90 שְׁמוּבָאֵת בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפֶּסֶק, 'וְחִרְבוֹת מַחֲסִים נָרִים יֵאָכְלוּ', וְהִינּוּ
91 שֶׁהַצִּדִּיקִים יִרְשׁוּ אֶת נִכְסֵיהֶם עַל הָרִשְׁעִים. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר
92 לִיה רַבָּא לֵאבִי, בְּשִׁלְמָא אִי כְּתִיב 'חִרְבוֹת' בְּלִי וְאִי הַחִיבוֹר,
93 בְּדִקְאָמְרָתָהּ – נִיתָן לִמְרָ כְּדִבְרִיךְ, שְׁסוֹף הַפֶּסֶק הוּא הַהִבְטָחָה
94 הַנּוֹכְרֵת בְּתַחֲלִילָתָהּ, אִךְ הַשְּׁתָּא [ו-עַתָּה] דְּכְּתִיב 'וְחִרְבוֹת' עִם וְאִי
95 הַחִיבוֹר, מִשְׁמַע שְׁמִילְתָא אַחֲרֵיתִי [ו-דָּבַר אַחֵר] קָאָמַר הַפֶּסֶק
96 בְּסוֹפָה, וְאִין זֹו הַהִבְטָחָה הַנּוֹכְרֵת.
97 רַבָּא מִבְּאֵר בְּאֹפֶן אַחֵר: אֲלֵא אָמַר רַבָּא, כּוּוֹנֵת הַפֶּסֶק הִיא בְּדִבְרֵי
98 תְּנַנְיָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב תְּנַנְיָא אָמַר רַב, עֲתִידִין צִדִּיקִים שְׁחִיזִי אוֹת
99 הַמַּחֲסִים, שְׁחִיזִי כְּתִיב רַבָּא לְגַבִּי הַצִּדִּיקִים 'וְרַעֲוֵי כִבְשִׁים בְּדִבְרֵם',
100 וְכְּתִיב הָתָם בְּסִפֵּר מִיכָה (ו' יד), לְגַבִּי אַחֲרִית הַיָּמִים 'וְרַעֲוֵי כִבְשִׁין וְגִלְעָד
101 כִּימִי עֲוֹלָם'. וְיִשׁ לְדִרּוֹשׁ אֶת הַפֶּסֶק שְׁבִינָה' זֶה – הַכוּוֹנָה הִיא
102 לְאִילִישְׁעָהּ רַבָּא מִן הַבֶּשֶׁן, שְׁחִיזִי נָאָמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' ה') 'וְעִנִּי וְשִׁפְטִי
103 בְּבֶשֶׂן, וְכְּתִיב לְגַבִּי אִלִּישְׁעָה הַנְּבִיא (מַלְאכִים ב' א') 'פֹּה אִלִּישְׁעָה בֶּן שִׁפְטִי
104 אֲשֶׁר יָצָק מִים עַל יְדֵי אֱלֹהֵינוּ, הָרִי שְׁחִיזָה בְּנו שֶׁל שִׁפְטִי שִׁיבֵב בְּבֶשֶׁן,
105 וְגִלְעָד' זֶה אֱלֹהֵינוּ, שְׁנָאָמַר לְגַבִּי אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא (מַלְאכִים א' יז) 'וַיֵּאמֶר
106 אֱלֹהֵינוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּוֹשְׁבֵי גִלְעָד' וְכו'. וּמֵאַחֵר שְׁמַעֲנִינוּ שְׁאִלְהוּ וְאִלִּישְׁעָה
107 הָיוּ מַתִּים וְנִאֲמַר בָּהֶם לִשׁוֹן רִיעִיָּה, לִמְדִים גִּזְרֵיהּ שׁוֹה שְׁבֵם
108 הָרִיעִיָּה' שְׁנֵאמַרָה בְּצִדִּיקִים לְעֵתִיד לֵבָא פִּירוּשָׁה שְׁעִתִּידִים
109 לְהַחֲיוֹת מַתִּים, זֹו הַכוּוֹנָה 'כְּדִבְרֵם', כְּמִדּוּבֵר בְּאִלְהוּ וְאִלִּישְׁעָה
110 שְׁחִיזִי מַתִּים.
111 הַגִּמְרָא מִבְּאִיָּה עוֹד דִּרְשָׁה שֶׁהַצִּדִּיקִים יִחִיו מַתִּים: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל
112 בְּרַב נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עֲתִידִים צִדִּיקִים שְׁחִיזִי מַתִּים, שְׁנָאָמַר לְגַבִּי
113 אַחֲרִית הַיָּמִים (מִכְרִיָּה ח' ד') 'עוֹד יֵשְׁבוּ זָקְנִים וְחֻנָּנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם
114 וְאִישׁ מְשַׁעֲנֵתוֹ בְּדָד מְרוֹב יָמִים, וְכְּתִיב אֲצֵל אִלִּישְׁעָה כִּשְׁשָׁלָח אֶת
115 גִּיחִיו מִשְׁרֹתָ אֶל בֶּן הַשּׁוֹנְמִית הַמּוֹת (מַלְאכִים ב' ד') 'וַיֵּאמֶר לְגִיחִיו וְגו'
116 וְשִׁמְתָּ מִשְׁעֲנִיתָ עַל פְּנֵי הַנֶּעֱר, שְׁצִיחוּ לְהַחֲיוֹתוֹ עַל יַד הַמִּשְׁעֲנִית
117 וְיִשׁ לְפָרֵשׁ שְׁאֵף כִּשְׁנֵאמַר בְּזִכְרִיהּ 'וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בִּידוֹ' הַכוּוֹנָה
118 הִיא שְׁמִשְׁעֲנַת 'אִישׁ', הִינּוּ צִדִּיק, תִּשְׁמַשׁ אוֹתוֹ לְהַחֲיוֹת מַתִּים.
119 הַגִּמְרָא מִשְׁכִּיכָה לְדוֹן בְּבִיאור הַנּוֹבְאוֹת בְּעִנִּין לְעֵתִיד לֵבָא: עוֹלָא
120 רַבִּי – הַקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַפֶּסֶקִים לְעִנִּין תַּחֲלִיתִי הַמַּתִּים, כְּתִיב

1 בּוֹעֵל נָדָה הָרִי הוּא בְּטָמָא מֵת. מִבְּרִרְתָּהּ הַגִּמְרָא: לְגַבִּי מָא הַשְׁוֹתָה
2 אוֹתָם הַמְשֻׁנָּה, אִלִּימָא לְעִנִּין מִשְׁךְ מוֹקְאָתָם, הָרִי הָאִי [ו-טמא] מֵת
3 מוֹקְאָתָ שְׂכִינָה יָמִים כְּתִיב בִּיה בְּפִירוּשׁ, וְהָאִי [ו-בועל נדה] מוֹקְאָתָ
4 שְׂכִינָה יָמִים כְּתִיב בִּיה בְּפִירוּשׁ, וְלֹא הַצִּרְכָּה הַמְשֻׁנָּה לְהַשְׁמִיעֵנוּ
5 דִּין זֶה. אֲלֵא לָאוּ כּוּוֹנֵתָ לְהַשְׁוֹתָם לְעִנִּין מַחְנָתָם, שְׂכֵשֵׁם שְׁטָמָא
6 מִשְׁתַּלַּח רַק מִמְחֻנָּה שְׂכִינָה כִּךְ גַּם בּוֹעַל נָדָה. וְיִמְדִּסִּיפָא –
7 וּמִתָּן שְׂבִיכָפָא שֶׁל הַמְשֻׁנָּה לְעִנִּין מַחְנָתָהּ הָיוּ – מְדוּבֵר, מִשְׁמַע
8 שְׁבִרִישָׁא נִמִּי לְעִנִּין מַחְנָתָם מְדוּבֵר, וְלֹא לְעִנִּין הַטְּמָאָה בְּאֹנָס,
9 וְאִם כֵּן חוֹזֵרָתָהּ הָרִאָה שְׁבַעַל קָרִי מִשְׁתַּלַּח רַק מִמְחֻנָּה שְׂכִינָה כְּמַגַּע
10 שְׂרָךְ, וְשֹׁלָא כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: מִיָּדִי אִירָא – וְכִי
11 רִאָה הִיא, הָא בְּרִאָתָא וְהָא בְּרִאָתָא – זֹו כִּפִּי שְׁהִיא זֹו כִּפִּי שְׁהִיא,
12 כְּלוּמַר, יִתְכֵּן שְׁהִירִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן הַהִיטְמָאוֹת
13 וְאִילוּ הַסִּיפָא עוֹסֶקֶת בְּדִין שִׁילוּחַ הַטְּמָאִים.
14 הַגִּמְרָא שְׁבָה וּמַקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: מִיָּתִיב, שִׁנִּינוּ בְּבִרְייתָא
15 בְּעִנִּין שִׁילוּחַ הַטְּמָאִים, מְצִוֶּדֶךְ חֲמֹור, וְזָב בְּמַה שְׁמִשְׁתַּלַּח מִמְחֻנָּה
16 יִשְׂרָאֵל, וְזָב חֲמֹור מִטָּמָא מֵת בְּמַה שְׁמִשְׁתַּלַּח מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ, יָצָא
17 בְּעַל קָרִי שְׁטָמָא מֵת חֲמֹור מִטָּמָא. מִבְּרִרְתָּהּ הַגִּמְרָא: מָא כּוּוֹנֵת
18 הַבְּרִייתָא בְּמַה שְׁאֵמַרָה יָצָא בְּעַל קָרִי שְׁטָמָא מֵת חֲמֹור מִמְנוּ, לָאוּ
19 – הָאִם אִין הַכוּוֹנָה שְׂצָאָה מְכַלֵּל זָב שְׁמִשְׁתַּלַּח גַּם מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ, וְזָב
20 לְכָלֵל מִטָּמָא מֵת שְׁהוֹתֵר מִמְחֻנָּה זֶה, דְּהָא מִטָּמָא מֵת חֲמֹור מִטָּמָא
21 וּמִבְּעַל קָרִי [וְמוֹתֵר בְּמַחְנָה לֹוִיהָ, וְכֵל שְׁכָן בְּעַל קָרִי יִחְלֵל שִׁיחָה
22 מוֹתֵר בּוּ. וְסוֹבֵרָתָא אִיפּוֹא הַבְּרִייתָא שְׁלֹא כְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שְׁאֵמַר
23 בְּעַל קָרִי מִשְׁתַּלַּח חוּץ לְשֵׁתִי מִחוּתָהּ. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: לָאוּ זֹוהִי
24 כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא, אֲלֵא כּוּוֹנֵתָהּ שְׂצָאָה בְּעַל קָרִי מַחְנָתָה – מִקּוּם
25 מוֹשְׁבוֹ שֶׁל מִטָּמָא מֵת, וְנִכְנֵם לְמַחְנָתָה – מִקּוּם מוֹשְׁבוֹ שֶׁל זָב, כְּלוּמַר
26 שְׁמִשְׁתַּלַּח כּוֹב מִשְׁחֵי מַחְנוֹת, וְאִף עַל זָב דְּמִטָּמָא מֵת חֲמֹור מִטָּמָא
27 (דְּמוֹתֵר) [וְמוֹתֵר] בְּמַחְנָתָה לֹוִיהָ, וְהַכָּל הוּא שְׂכָבֵל שְׁהַטְמָאוֹה
28 חֲמֹורָה יוֹתֵר הַשִּׁילוּחַ חֲמֹור יוֹתֵר, מִכָּל מִקּוּם יָצָא בְּעַל קָרִי מִכָּלֵל
29 זֶה שְׁאֵף שְׁמוּבָאֵתוֹ קֵלָה הָרִי חֲמֹור מִטָּמָא מֵת לְהִיאִסֵּר מִמְחֻנָּה
30 לֹוִיהָ כּוֹב. וְטַעַם הַדְּבַר, מֵאַחַר שִׁישׁ שְׁנֵי טְמָאִים שְׁלֹא הִתְפָּרַשׁ
31 דִּינָם, בְּעַל קָרִי וְטָמָא שְׂרָךְ, וְיִשׁ שְׁנֵי רִיבִיּוּם בְּעִנִּין שִׁילוּחַ מַחְנוֹת
32 (כְּמִדְרָב ה' ב), הָאֵחָד מִזְכָּל זָב' וְהַשֵּׁנִי מִזְכָּל טָמָא לְנֶפֶשׁ, לְמָא דְּהָמִי
33 לִיה מְדִמִּין לִיה – מִדְּמִים כָּל טָמָא שְׁלֹא הִתְפָּרַשׁ לְטָמָא שְׁהַתְפָּרַשׁ
34 וְדוּמָה לּוּ, וּמֵאַחַר שְׁבַעַל קָרִי דוּמָה לֹב שְׁהַטְמָאוֹה יוֹצֵאתָ עֲלֵיו
35 מְגוֹפָה, הָרִי הוּא מִשְׁתַּלַּח כְּמוֹתָהּ מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ.
36 הַגִּמְרָא מִבְּאִיָּה לִימּוֹד נוֹסֵף שְׁבַעַל קָרִי מִשְׁתַּלַּח מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ: תְּנִי
37 תְּנָא – שְׁנָה אַחַד הַחֲכָמִים [שְׁהִיא רִגִּיל בְּשִׁנּוֹת בְּרִייתוֹת] בְּרִייתָא
38 קִמְיָה דְּרַב יִצְחָק בְּרַב אֲבָדִימִי, מַה שְׁנֵאמַרָה בְּתוֹרָה (דְּבָרִים כג א') לְגַבִּי
39 בְּעַל קָרִי יִבִּי יִהְיֶה כִּף אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה חֲטוֹר מִקְרָה לִלְיָה וְיָצָא
40 אֶל מַחֲזִין לְמַחְנָה, זֹו מַחְנָה שְׂכִינָה, שְׁהוּא מִשְׁתַּלַּח מִמְנוּ, וְהַמֶּשֶׁךְ
41 הַפֶּסֶק 'לֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנָה', זֹו מַחְנָה לֹוִיהָ, שְׁגֵם מִמְנוּ מִשְׁתַּלַּח,
42 וּמִכָּאן לְבַעַל קָרִי אִם טָמָא בְּעוֹרָה שְׂצָאָה חוּץ לְשֵׁתִי מַחְנָתָה אֵלּוּ.
43 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב יִצְחָק בְּרַב אֲבָדִימִי לְמִי שְׁנֵנָה בְּפִנּוּי אֶת
44 הַבְּרִייתָא, אֲפִתִּי לֹא עֲיָלְתִּיהָ אִפְּקִיתִיהָ. כְּלוּמַר, לְפִי בְּרִייתָא זֹו
45 תַּחֲלִילָה נִאֲמַר בְּפִסְקוֹ שְׁהַטְמָא מִמְחֻנָּה שְׂכִינָה צִרִיךְ לְצֵאתָ מִמְנוּ,
46 וּמִמְלִילָא נִמְצָא שְׁנִכְנֵס לְמַחְנָה לֹוִיהָ, וְאִילוּ הַמֶּשֶׁךְ הַפֶּסֶק מוֹדִירוֹ
47 שְׁלֹא יִכְנֵס כָּלֵל לְמַחְנָה לֹוִיהָ, וּמִשְׁמַע שְׁמִדּוּבֵר כְּשַׁעוּמֵד מַחוּצָה
48 לּוּ, וְאִין זֶה מִתְּיִישׁב בְּלִשׁוֹן הַפֶּסֶק. וְזֶה מַה שֶּׁתִּמְנָה רַב יִצְחָק בְּרַב
49 אֲבָדִימִי, 'עֲדִיין לֹא דָנַת בְּכִנִּיתָהּ לְמַחְנָה לֹוִיהָ וְכִבֵּר אֶתָּה דָן בּוּ
50 כְּאִילוּ יָצָא מִמְנוּ'. לִישְׁנָא אַחֲרֵיָּנָא – לִשׁוֹן אַחֲרָת בְּנוֹסֵחַ תְּמִיחָה זֹו,
51 אֲפִתִּי לֹא אִפְּקִיתִיהָ עֲיָלְתִּיהָ – הִלָּא כִּשְׁעוּדָה עֲלֵיו הַכְּתוּב לְצֵאתָ
52 מִמְחֻנָּה שְׂכִינָה הָרִי הוּא נִכְנֵס לְמַחְנָה לֹוִיהָ, וְעֲדִיין לֹא הִצְרִיכוּ
53 הַפֶּסֶק לְצֵאתָ מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ וְכִבֵּר הוּא דָן בְּכִנִּיתָהּ אֵלּוּ וּמוֹדִירוֹ עַל
54 כִּךְ כְּאִילוּ עוֹמֵד מַחוּצָה לּוּ. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אֲלֵא אִימָא – אִמְרוּ
55 בְּלִשׁוֹן הַבְּרִייתָא, 'וַיֵּצֵא אֶל מַחֲזִין לְמַחְנָה' זֹו מַחְנָה לֹוִיהָ שְׁהַטְמָא
56 בּוּ מִצּוּדָה לְצֵאתָ מִמְנוּ, וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנָה' זֹו מַחְנָה שְׂכִינָה,
57 שְׁבִצָּאוֹ מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ מוֹדִירוֹ הַכְּתוּב שְׁלֹא יִכְנֵס לְמַחְנָה שְׂכִינָה.
58 הַגִּמְרָא מַקְשָׁה עַל הַדְּרָשָׁה שֶׁל הַבְּרִייתָא: מִתְקַף לָהּ רַבִּינָא, מִנֵּין
59 לָנוּ לְלַמּוֹד מִהַפֶּסֶק שִׁילוּחַ בְּעַל קָרִי מִמְחֻנָּה לֹוִיהָ, אִימָא שְׁאִידִי
60 וְאִידִי – זֶה וְזֶה, כְּלוּמַר, שְׁנֵי הַצִּוּיּוֹת שְׁבָה, נִאֲמָרוּ לְאִסּוּר אֶת

פסחים. פרק שישי - אלו דברים דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רז תוספות

1 בועל נדה כממא מת - סיפא דמתניתין דלעיל היא. מצורע חמור מזב - למחנותיו;
2 כדאמרו. וכן זב מטמא מת. יצא בעל קרי - מפרש ואילך מאי היא. לא יצא מכלל טמא
3 מת בו - והכי משמע. יצא בעל קרי מכלל זה. דהנך לפי חומר טומאת חומר שלוח.
4 יצא בעל קרי, שאף על פי שטמא מת חמור ממנו, שהוא טומאת שבעה זה טומאת ערב
5 ואילו הכי, לענין מחנות בעל קרי חמור. דעל

6 ברוחך כי כתיב "וכל זב" - לרביי בעל קרי
7 אתא לכלל זב. "וכל טמא" - לרביי טמא שרץ
8 לכלל טמא מת אתא, דכל חד וחד למאי דרמי
9 ליה דרמינן ליה. ובעל קרי דומה לזב,
10 שהטמאה ויצאה עליו מגופו. ויצא אל מחוץ
11 למחנה - בבעל קרי כתיב "כי יהיה כך איש"
12 וגו: הכי גרסינן. ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה
13 שכניה ולא יבא אל תוך המחנה זו מחנה ליה
14 מכאן שבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות -
15 דקאמר קרא שאם נטמא בעורה יצא משתיחן.
16 אמר ליה אבתי לא אעילתיה אפיקתיה - עדיין
17 לא הכנסתו למחנה ליה, וכבר הוצאתו ממנה;
18 דמדקאמרת לא יבא לתוכה - מכלל דעומד
19 הוצא לה, וקאמר: לא יכנס. ודא אבתי לא
20 אישתי בזה שיצא ממחנה שכניה ועומד
21 במחנה ליה לשלחו ממנה, וקא מזהר ליה שלא
22 יכנס כאילו כבר יצא. אבתי לא אעילתיה
23 כלומר, עדיין לא דיבר על בניסתו מה תוא
24 עליה, אפיקתיה דריבר עליו כאילו יצא. לישנא
25 אחרינא גרסינן: אבתי לא אפיקתיה אעילתיה.
26 עדיין לא הוצאתו לצאת ממחנה ליה, וכבר
27 הוצאתו שלא יכנס. והיינו אעילתיה - כבר
28 אתה מדבר בבניסתו. אלא אימא הכי ויצא אל
29 מחוץ למחנה זו מחנה ליה - וכשכאב לצאת
30 ממנה לא יכנס במחנה שכניה. ואי לא הוה כתיבי
31 שתי מחנות, הוה מוקמינא ליה בעומד במחנה
32 שכניה, ומצריכו לצאת ממנה, אבל עומד
33 במחנה ליה - אין משתלח, והשתא דכתבינן
34 שתי מחנות, על כרחיך הכי תוקמא. אם כן -
35 נימא "וישלח מן המחנה ולא יבא אל תוך"
36 ולשחוק. מנקב בסבין - שיצא הרעי. שאם
37 יניחו בתוכו, יסריחו קודם שתחשך. ולשון
38 מחיו - שמוציא פרש רבה דנמחת בתוכה.
39 דשנפ"ר בלעז. כמו וממחה ושופך (מפרש שני
40 פרק חמישי משנה א), וכמו המחור וגמעו (לעיל
41 להא). לישנא אחרינא: מחיו לשון נקיבה
42 וחיבור, כמו "ממחה את זכר עמלק" (דברים
43 כה). שירקא דמעיא - ליחה האדוקה במעים

44 שיצא מן ברוחך בסבין, ובלעז לימין. מחיו - לשון דבר בווי, כדמפרש טעמא
45 "וחרבות מחים", רשיעא - אלמא: דבר רע ושנוי הוא. ורעו כבשים כדברים - כבשים =
46 ישראל. כמדובר בהם - כמה שהובטחו על ידי נביא. מאי כמדובר בהם - מה היא אותה
47 הבטחה? ומפרש לה סיפא דקרא היינו הבטחה: "וחרבות מחים גרים יאכלו" צדיקים, עד
48 הנה כגרים ותושבים. אי כתיב חרבות מחים -
49 הוה אמינא סיפא דקרא פירוש לרשיא,
50 כדקאמרת. אבל השתא דכתב "וחרבות" - לאו
51 פירושא דרשיא הוא, אלא מילתא אחריתא היא.
52 אלא - כמדובר בהם דרשיא - היינו כרב הננאל,
53 כמדובר באילדו ואלישע שהיוו את המתים -
54 כך יחיו כל הצדיקים את המתים. ידעו ורעו
55 לגוריה שוה. ויעני ושפט בכשן - ושפט הוא
56 אביו של אלישע, דכתיב: "אלישע בן שפט".
57 ושפט משענתי - באלישע כתיב, על שהחיה בן
58 השונמית. ובלעז חמות - יבולע מלאך המות,
59 שלא ישלטו. בישראל - כתיב: "ובלע חמות"
60 וגו, ובושה החמה - שלא תאיר. יהיה שבעתים
61 כאור שבעת הימים - שבעתים הן ארבעים
62 ותשע. וכתיב כאור שבעת הימים ארבעים
63 ותשע כאור שבעת ימים של עכשיו. נמצא עודך
64 על אור של עכשיו שלש מאות וארבעים
65 ושלשה. בעולם הבא - והפרה הלבנה ובושה
66 החמה, שלא יהא בעולם אלא יזי וזרה ומראה
67 שכניה. לימות המשיח - יהיה אור הלבנה כאור
68 החמה. ולשמואל - דאמר: ימות המשיח אין
69 משתנין משל עכשיו, מה הוא מקיים ודהי אור
70 הלבנה כאור החמה? כתיב אני אפית ואחיה
71 מחצתי ואני ארפא - כיון שאמר שהמתים הוא
72 מחיה - פשיטא דהמורצים יכול לרפאות. אלא
73 הא אתא לאשמועינן, דלא תימא אמית ואחיה
74 לאו דמתים חיים קאמר, אלא אני אפית את
75 המתים ואת מחיה וון את החיים, ובזאת את
76 הנולדים. להכי כתיב בתריה: "מחצתי ואני
77 ארפא" - כשם שמה שמחצתי אני ארפא, דאין
78 רפואה אלא במוכה, כך אותו עצמו שאני ממית
79 אני מחיה. מיתא באחד וחיים באחד - אני
80 ממית את המתים, ואני מחיה וון את החיים. הכי
81 גרסינן: דבר אחר בתחלה מה שאני מפיא את
82 מחיה והדר מה שאני מחצתי אני ארפא שכדריך
83 שהן מתים חגרים סומים אלמים, כך הן חיים
84 במומן, ואחר כך מתרפאים. כדכתיב: "או ידלג
85 כאיל פסח" (שעשע לה).

כשיון

33 אמר רב. דאמר רב חננאל אמר רב: עתידין צדיקים שיהיו את המתים, כתיב הקא: "ורעו כבשים כדברים", וכתיב הָתָם:
34 "ורעו בשן וגלעד כימי עולם". "בשן" - זה אלישע הקא מן הבשן, שנאמר: "ויעני ושפט בבשן", וכתיב: "פה אלישע בן
35 שפט אשר יצק מים על ידי אליהו". "גלעד" זה אליהו, שנאמר: "ויאמר אליהו התשבי מתושביו גלעד וגו'". אמר רבי שמואל
36 בר נחמני אמר רבי יוחנן: עתידים צדיקים שיהיו מתים, שנאמר: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו
37 בידו מרב ימים" וכתיב "ושמת משענתי על פני הנער". עולא רמי, כתיב: "בלע המות לגצח", וכתיב: "כי הנער בן מאה שנה
38 ימות"! לא קשיא; פאן - בישראל, פאן - בגוים. וגוים מאי בעו הָתָם? דכתיב: "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני גר אפריכם
39 וברמיכם". רב חסדא רמי, כתיב: "והפרה הלבנה ובושה החמה", וכתיב: "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה
40 שבעתים כאור שבעת הימים"! לא קשיא; פאן - לעולם הבא, פאן - לימות המשיח. ולשמואל, דאמר: אין בין העולם הזה
41 לימות המשיח אלא שיעבור מלכות בלבד, מאי איכא למימרי? אידי ואידי לעולם הבא, ולא קשיא: פאן במחנה שכניה, פאן
42 במחנה צדיקים. רבא רמי, כתיב: "אני אפית ואחיה", וכתיב: "מחצתי ואני ארפא", השתא אחווי מחי - מרפא לא כל ששן? אלא
43 אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית אני מחיה, כמו שמחצתי ואני ארפא. תנו רבנן: "אני אפית ואחיה" יכול מיתה באחד
44 וחיים באחד בדרך שהעולם נוהג - תלמוד לומר: "מחצתי ואני ארפא" מה מכה ורפואה באחד - אף מיתה וחיים באחד. מכאן
45 תשובה לאומרים אין תחית המתים מן התורה. דבר אחר: בתחלה מה שאני ממית אני מחיה, והדר מה שמחצתי ואני ארפא.
"והקמר

מפרך פריכא - הילכך, והוא דעירובין ליכא לאוקמא ביבשה - דהא קתני סיפא: 'ואם בכלי כאן וכאן אסור' וביבשה, כיון דמפרכא - אפילו בכלי נמי שריא. והכי מוכח בפרק בתרא דעירובין (ק.א.), **ומה** שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו בו - תימנה לרבינו יצחק: מה קל וחומר הוא זה? דלמא שאני הני - משום דאפשר לעשותן מערב שבת, ור' אליעזר גופיה אית ליה זה

החילוק, ומשום הכי בפרק "רבי אליעזר מידל" (שבת קל"ב.) מצריך תרי קראי, חד למילתא חד למכשיריה משום דאפשר לעשותן מערב שבת. דאמר התם: מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי ר' אליעזר. נמא ליה לרבי אליעזר הא - דאמר קרא: "וביום השמיני" ביום - ואפילו בשבת. והדר קאמר: על כרחך לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירים, אבל מילה - דברי הכל דחיא. נמא לן. והשתא מאי קבעי נמא לן? תיפוק מההוא קרא דביום דרדיש מיניה ר' אליעזר מכשירים! אל על כרחך משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה, כדפרישית. ונראה לרבינו יצחק: דודאי לר' אליעזר לא צריך האי קל וחומר, דהא אפילו מכשיריה פסח, דהו מלאכה גמורה - דעו שבת, אף על גב דאפשר לעשותן מערב שבת. כדקאמר (לקמן ס"ט.) בגמרא ולעבידיה, דהא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו. והא דקאמרין דחא קל וחומר - לרברבין דרבנן קאמר. כלומר: אף על גב דאפשר לעשותן מערב שבת, כיון דליכא אלא שבות בעלמא - יותר יש להתייר משחיטה עצמה, דהיא מלאכה גמורה אף על גב דאי אפשר לעשותה מבערב. ותימנה לרבינו יצחק: מכשירי פסח נמא ליה לרבי אליעזר דדחו שבת? דהא גבי מילה מצריך תרי קראי וכי תימא דגמרי מסוכה לולב ומצה ושופר ועומר ושתי הלחם, דמוכח התם דדחו מכשירים שבת - הא איכא למיפרי: דמה להך - שכן בשעת דדחינן מיד יכול לקיים מצותן, אבל סבן אינו נאכל אלא בלילה. ועוד: אי מהתם ליק - אמאי איצטריך במעורר גבי פסח, דקאמר ר' אליעזר עקרת מה שכתבו בתורה "במעורר" אפילו בשבת. (שייך למשנה סה.) **מזה** ראה רשות למצה. ושמך דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום כולל לקיים מצותן, אבל סבן. והקשה ר' שמעון כהן: דבריש "תולין" (שבת קל"ב.) אמרין דרבי אליעזר עדיף מדר' יהודה ושרי אפילו מכשירי דאפשר מערב יום טובו ותירץ לו רבינו יצחק: דלא שרי אלא דוקא במשמרת דלא דמיא מלאכה כולי האי. **הכל** מודים בעצרת דבעינן לנא - תימנה לרבינו יצחק בן אשר: אם כן מאי קאמר רבי אליעזר מה ראה רשות למצה? דנימא: עצרת תוכיח שהיא מצוה! ויש לומר: דהא דבעי רבי אליעזר בעצרת לכס לאו דוקא מקרא, אלא מסברא.

אם

"והקטור חלבו וכו'". **תנאי**, **אמר** **רבי שמעון**: **בא וראה פמה הכיבה מצוה בשעתה, שהרי הקטור חלבים ואברים ופרדים פשרים כל הלילה, ואין ממתנים להם עד שתחשך**. "הרפכתו ורבתו וכו'". **ומינהו**: **חותכין יבלת במקדש, אבל לא במדינה. ואם בפלי - פאן וכאן אסור! רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא. חד אמר: אידי ואידי ביד, הא - בלחה, הא - ביבשה. וחד אמר: אידי ואידי בלחה, ולא קשיא: הא - ביד, הא - בפלי, ולמאן דאמר הא ביד הא בפלי מאי טעמא לא אמר אידי ואידי ביד ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה? אמר לך: יבשה מפרך פריכא. ולמאן דאמר אידי ואידי ביד, ולא קשיא הא בלחה הא ביבשה, מאי טעמא לא אמר אידי ואידי בלחה ולא קשיא הא ביד הא בפלי? אמר לך: כלי - הא קתני התם: אם בפלי - פאן וכאן אסור. ואידך: הא דקתני כלי הכא - פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע אתא לאשמועינן. "אמר רבי אליעזר ומה אם שחיטה וכו'". **רבי יהושע לטעמיה, דאמר: שמחת יום טוב נמי מצוה היא. דתניא, רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה. רבי יהושע אומר: חלקהו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. ואמר רבי יוחנן: ושיניהם מקרא אחד דרשו, פתוב אחד אומר: "עצרת לה' אלהיו", וכתוב אחד אומר: "עצרת תהיה לכם". רבי אליעזר סבר: או פולו לה' או פולו לכם. ורבי יהושע סבר: חלקהו, חציו לה' וחציו לכם. (עב"ס סימן) אמר רבי אליעזר: הפל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - יום שניתנה בו תורה הוא. אמר רבה: הפל מודים בשבת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - "הקראת לשבת עונג". אמר רב יוסף: הפל מודים בפורים דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - "ימי משתה ושמחה" פתוב ביה. מר בריה דרבינא פולא שתא יהוה יתיב בתעניתא, לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי. עצרת - יום שניתנה בו תורה, פוריא - "ימי משתה ושמחה" פתוב, מעלי יומא דכיפורי - דתני חייא בר רב מדפתי: "וענייתם את נפשותיכם בתשעה להרד"ש וכי בתשעה הם מתעניין? והלא בעשירי מתעניין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשעה בו - מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. רב יוסף ביומא דעצרתא אמר: עבדי לי ענלא תלתא. אמר: אי לא האי יומא דקא גרים, פמה יוסף איכא בשוקא? רב שישת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה, ותלי וקאי בעיבא דרשא ואמר: חדאי נפשי, חדאי נפשי, לך קראי לך תנאי איני? והאמר רבי אלעזר: איילמא תורה לא נתקיימו שמות וארץ, ששאר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמות וארץ לא שמתי!" מעיקרא פי עבדי אניש - אדעתא דנפשיה קא עבדי. אמר רב אשי: ולמאי דקאמר רבי אליעזר נמי יום טוב רשות - אית ליה פירכא: ומה יום טוב שהתיר בו מלאכה של רשות - לא התיר שבות שעמה, שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה - אינו דין שלא התיר שבות שעמה?****

בשירין כל הלילה - כדכתיב (ויקרא ו'): "על מוקדה על המזבח כל הלילה, ויכול להקטירין כל הלילה, ואף על פי כן אמן ממתנין להם עד שתחשך, אלא מחללין שבת עליהן, כדכתיב (במדבר כח): "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד", אלמא חביב למוד מצוה בשעתה. חותכין יבלת במקדש - דלא גזיר על השבות במקדש, הא הוא ביד - שחוטכה בידו ולא בסכין, דאין בה אלא משום שבות - ואפילו הכי אסור בלחה, דהוא ומצי למיטעב מאתמול. והוא דעירובין - ביבשה, דאפילו שבות ליכא. וכרבי אליעזר לא מצי לאוקמא להדיא דעירובין, ונימא רבי אליעזר היא, דאמר במתניתין דוחין, משום דקתני התם: ואם בכלי דהוי מלאכה גמורה - כאן וכאן אסור. ואי רבי אליעזר היא, הא אמר מכשירי מצוה דוחין את השבת אפילו במלאכה גמורה, במסכת שבת (קל"א), דתני: רבי אליעזר אומר, אם לא הביא כלי מערב שבת - מכיאו בשבת. הא - דעירובין - ביד, ומתניתין - בכלי, דהוי מלאכה גמורה, ובעירובין בפרק בתרא איתא נמי כולה דך סוגיא, ומקשינן התם: והא גבי שבות תני לה, דקתני אלו משום שבות לא אידחו בו - אלמא לאו בכלי קאי. **מפרך פריכא** - ולא קרי לה תחיכה. **מאי טעמא לא אמר הא ביד הא בכלי** - ונוקמא למתניתין דעירובין נמי בלחה. **הא קתני התם** - בעירובין דאסור, ולמה לי למיחד למסתמא הכא בפסחים: ורבי יהושע - דמפיק שמחת יום טוב ראה לפסח, אויל לטעמיה דאמר שמחת יום טוב מצוה היא, ואפילו הכי לא דחיא שבות הראוי לעשות מבעור יום. דבעינן נמי לכם - שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנה ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו. כל האוכל ושותה בו - בפרק בתרא דיומא מוקמינן להא דרשא אליבא דמאן דאמר אין אדם מפורד דלח תוספת עיניו להחליט ולהתענות מבעור יום. ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש - מקרא אחרינא נפקא ליה, מבידוש ובקציר תשבות. הילכך, כי אתא האי "בתשעה" - לחכי אתא, והכי קאמר: מה שאתם עושים בתשעה, דהיינו אכילה ושתיה, אני קורא עיניו, תילתא, - שליש לבטן, ומובחר הוא. **עבדי לי** - היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה. **אי לאו האי יומא** - שלמדתי תורה ותרוממתי - הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה בני לבנים. ותלי - נשען. **חדאי נפשי** - שמחי נפשי. לך קראי לך תנאי - בשבילך ולצורךך שנתי וקריתי. **אני** - וכי אין הנאה תלמוד תורה אלא ללמודיה לבדם? **אם לא בריתי** - של יומם ולילה, דהיינו תלמוד תורה שכתבו בו (יהושע א): "הגית בו יומם ולילה". **אית ליה פירכא** - למילתיה, דאמרה מלאכת מצוה דוחה כל שכן שבות דמצוה - שפיר מהדר ליה רבי יהושע, יום טוב יוכיח מקל וחומר: ומה שמחת יום טוב שהיא רשות, והתרתה בו משום מלאכה, לא והתרתה בו משום שבות, שבת שלא התרתה בה אלא מלאכת מצוה, כגון שחיטת קרבנות צבור, אינו דין שלא התיר שבות, אפילו של מצוה?

ורבי

שמות וארץ, ששאר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמות וארץ לא שמתי!" מעיקרא פי עבדי אניש - אדעתא דנפשיה קא עבדי. אמר רב אשי: ולמאי דקאמר רבי אליעזר נמי יום טוב רשות - אית ליה פירכא: ומה יום טוב שהתיר בו מלאכה של רשות - לא התיר שבות שעמה, שבת שלא התיר בה אלא מלאכה של מצוה - אינו דין שלא התיר שבות שעמה?

שנינו במשנה: אלו דברים בפסח דוחין את השבת וכו' וְהָקָטֵר
הַלְכֵיו וכו'. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דין הקטר
החלבים בשבת: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא יוֹאֵה כְּפָה כְּכִיבָה
מִצֵּה שִׁמְמֵהֶרִים לְקִיִּים אוֹתָהּ כְּשֶׁעָתָה – בּוֹמְנָה, שְׁהָרִי הָקָטֵר הַלְכֵים
וְאֶבְרִים וְפָדְרִים שֶׁל הַתְּמִידִים וְדוֹסוּפִים הַקְרִבִּים בִּשְׁבֹת כְּשֶׁרִים
לְהִיעֲשׂוֹת כָּל הַלֵּלָה שְׁלֵאחֹר יוֹם הַקְרִבְתָּם, וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין
מִפְתִּינִים לָהֶם עַד שְׁתַּחֲשֵׁךְ, אֲלֵא מְקַטְרִים אוֹתָם בּו בַּיּוֹם. שְׁמֹתָן
שְׁעִיקֵר וְאֵין הַקְטָרְתָם בַּיּוֹם, נִדְחִית הַשְׁבֹת מִפְּנֵיהֶם מֵאחֶר שְׁחִבִּיבָה
מִצֵּה בִשְׁעָתָה. וּלְפִיכָר אֵף בְּעֶרֶב פֶּסַח שְׁחָל בִּשְׁבֹת מְקַטְרִים אֵת
חֻלְבֵי הַפֶּסַח בּו בַּיּוֹם וְלֹא בַּלֵּילָה שְׁלֵאחֹרֵיו, כְּדִי לְקִיִּים אֵת הַמִּצֵּה
בִּשְׁעָתָה.

שנינו במשנה: הַרְבֵּכָתוֹ וְהַקָּאָתוֹ וכו' וְחִתִּיכָת יִבְלֹתוּ, אֵין דּוּחִין אֵת
הַשְׁבֹת. הַגְמָרָא מְבַרֶרֶת אֵת דִּין חִיתוֹךְ הִיבְלָת. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא:
וְרַמְיָנָהּ – וִישׁ לְהַקְשׁוֹת עַל מִשְׁנַתָּנוּ מִמָּה שֶׁשִּׁנּוּ בַּעֲרִיבּוּבִין (קג).
חִיתֵיכִין אֵבֶל בְּמִקְדָּשׁ בִּשְׁבֹת, מֵאחֶר שְׁלֹא גִזְרֹה בְּמִקְדָּשׁ עַל אִסּוּרֵי
שְׁבוֹת, וְאֵבֶל לֹא בְּמִדְיָנָה, וְאֵם רֹצֵחַ לְחֹתְכָה בְּכָלִי, כָּאֵן וְכָאֵן –
בְּמִקְדָּשׁ וּבְמִדְיָנָה, אִסּוּר. וּמִשְׁמַע שְׁמוֹתָר בִּשְׁבֹת לְחֹתְךָ יִבְלֹת בִּיד
בְּמִקְדָּשׁ, וְשֵׁלֹא כְּדַבְרֵי מִשְׁנַתָּנוּ. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי
יֹסֵף בֶּר חֲנִינָא תִירְצוּ קוּשִׁיא וּזו, חָד – אֲחֹד מֵהֶם אָמַר, אִידִי וְאִידִי
זו וזו, שְׁתֵּי הַמִּשְׁנּוֹת, עוֹסְקוֹת בַּחֲתִיךְ הַנִּעֲשֶׂה בִּיד, אֲלֵא שְׁהָא –
מִשְׁנַתָּנוּ שְׁאוּסְרֹתוֹ עוֹסְקָת בִּיבְלָת לָחָה, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁהִיאִסּוּר
לְחֹתְכָה בִּיד מִדְרַבְנָן, וּבְמִקְדָּשׁ הוֹתֵרָא אִסּוּרֵי דְרַבְנָן, מְכַל מִקּוֹם
כָּאֵן אִסּוּרֹת אֵין כְּחִלְמִים כִּיּוֹן נִשְׁתִּית לְחֹתְכָה לְפָנֵי שְׁבֹת, וְאִילוּ
הָא – הַמִּשְׁנָה בַּעֲרִיבּוּבִין עוֹסְקָת בִּיבְלָת יִכְשָׁה, שְׁאִפִּילוּ מִדְרַבְנָן אֵין
אִיסּוּר לְחֹתְכָה. וְחָד אָמַר, אִידִי וְאִידִי בְּלָחָה, וְלֹא כְּשִׂיאָה, הָא –
בַּעֲרִיבּוּבִין מְדוּבָר כְּשֹׁחֲתְכָה בִּיד, וְהִדְבַר מוֹתֵר כָּל אִיסּוּרֵי דְרַבְנָן
שְׁהוֹתֵר בְּמִקְדָּשׁ, וְאִילוּ הָא – בְּמִשְׁנַתָּנוּ מְדוּבָר כְּשֹׁחֲתְכָה בְּכָלִי,
וְהִיא מְלֹאכָה גְמוּרָה שְׁלֹא הוֹתֵרָה בְּמִקְדָּשׁ.

הַגְמָרָא מְבַרֶרֶת מְדוּעַ לֹא תִירָךְ כֵּן אֲחֹד מֵהֵאמֹרִאִים כְּחִבְרִי.
שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: וְלִמָּאֵן דְּאָמַר – הָא בִּיד הָא בְּכָלִי, מָאִי מְעָמָא לֹא
אָמַר, אִידִי וְאִידִי בִּיד וְלֹא כְּשִׂיאָה הָא בְּלָחָה וְהָא בִּיכְשָׁה. עוֹנָה
הַגְמָרָא: אָמַר לָהּ, יִבְלֹת יִכְשָׁה מִפְּדָךְ פְּרִיקָא – נִפְרַכְתָּ מֵאִילָיָה,
וּמִמִּילָא אֵין נִקְרָאת הַסְרָתָה 'חִיתוֹךְ'. שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: וְלִמָּאֵן דְּאָמַר
אִידִי וְאִידִי בִּיד וְלֹא כְּשִׂיאָה הָא בְּלָחָה הָא בִּיכְשָׁה, מָאִי מְעָמָא לֹא
אָמַר, אִידִי וְאִידִי בְּלָחָה וְלֹא כְּשִׂיאָה הָא בִּיד הָא בְּכָלִי. עוֹנָה הַגְמָרָא:
אָמַר לָהּ, וְכִי נִיתֵן לְהַעֲמִיד אֵת מִשְׁנַתָּנוּ כְּשֹׁחֲתְכָה בְּכָלִי, הָא ו–הִרִין
כְּבַר קִתְנֵי הָתָם בַּעֲרִיבּוּבִין, אֵם בְּכָלִי כָּאֵן וְכָאֵן אִסּוּר, וְאֵם כֵּן מְדוּעַ
שְׁתַּכְרַחוּ מִשְׁנַתָּנוּ דִּין זֶה שְׁנִית. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: אִידִךְ – מֵאמֹרֵא הַזֶּה
שְׁהַעֲמִיד אֵת מִשְׁנַתָּנוּ בְּכָלִי יִשִּׁיב, שְׁהָא דְקִתְנֵי – מִדָּה שֶׁשִּׁנָּה הַתַּנָּא
אֵת דִּין הַחִיתוֹךְ בְּכָלִי הָכָא, הוּא מִשּׁוֹם שְׁאֵת פְּלוּגְמָא ו–מִחֲלוּקְתָּם
דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲתָא לְאִשְׁמֻעֵלִין – בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנָּה, כְּדִי
לְחַדֵּשׁ שְׁרִיב אֲלִיעֶזֶר מוֹתֵר אֵת חִיתוֹךְ הִיבְלָת אִפִּילוּ בְּכָלִי.

שנינו במשנה: אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהֵלֵא דִין הוּא, וְהָא אֵם שְׁתִּיכָה
וְכו' שְׁהִיא מִשּׁוֹם מְלֹאכָה דּוּחָה אֵת הַשְׁבֹת, אֲלוּ שְׁחָ מִשּׁוֹם שְׁבוֹת
לֹא יִדּוּ אֵת הַשְׁבֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹם טוֹב יוֹכִיחֵ, שְׁהַתִּירוּ
בּו מִשּׁוֹם מְלֹאכָה אִסּוּר בּו מִשּׁוֹם שְׁבוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מִדָּה
זֶה יְהוֹשֻׁעַ, מִדָּה רֵאִיָה רְשׁוֹת לְמִצְוָה. הַגְמָרָא מְבַאֶרֶת אֵת סְבִירוּתֵיהֶם
שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוֹכִיחֵ אֵת דִּינוֹ
מִמְלֹאכָת יוֹם טוֹב לְמִצְוָה – הוֹלֵךְ בּוּזָה לְשִׁטְתָּה, דְּאָמַר, שְׁמַחְתָּ יוֹם
טוֹב בְּאִכִּילָה וְשִׁתְיָה נִמְי מִצֵּה הִיא, וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא הוֹתֵרָו
לְצוּרְכָה אִפִּילוּ פְעוּלוֹת שְׁאִסּוּרוֹת רַק מִשּׁוֹם שְׁבוֹת, כְּשִׁנִּיתִן הִיָּה
לְשִׁטְתָּם לְפָנֵי יוֹם טוֹב, וּלְפִיכָר נִיתֵן לְהוֹכִיחַ מִמֶּנָּה לְהַקְרִבַת
הַפֶּסַח. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֵין לוֹ לְאָדָם לְנַהוֹג בַּיּוֹם טוֹב אֲלֵא
אִי שִׁיחִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתֵת כֵּן הַיּוֹם, אִי שִׁיחִיָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹנָה – לּוֹמֵד
כֵּל הַיּוֹם, גַּם אֵם מִחֲמַת כֵּן יִתְעַנָּה. וְאִילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, חֲלָקְהוּ
ו–אֵת יוֹם טוֹב, חֲצִי לְאִכִּילָה וְשִׁתְיָה, וְחֲצִי לְלִימוּד בֵּית הַמִּדְרָשׁ.
הִי שְׁסוּבֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שִׁישׁ מִצְוָה לֹאכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת בַּיּוֹם טוֹב.

הַגְמָרָא מְמַשִּׁיכָה בְּבִיאור מִקּוֹר סְבִירוּתֵיהֶם: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
וְשִׁנִּינָהּ – רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מְקָרָא אֲחֵד דְּרָשׁוּ. שְׁתַּכְּחוּ אֲחֵד
אָמַר לִגְבִי שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח (דברים טו) 'עֲצִרְתָּ לָהּ' אֲלֵהִיד, וּמִשְׁמַע
שִׁיּוֹם טוֹב צִרְיָךְ לְהִידּוֹת מוֹקֵדֶשׁ כּוֹלוּ לְעִבּוּדָהּ, וְאִילוּ כְּתוּב אֲחֵד

אָמַר לִגְבִי שְׁמִינֵי עֲצַרְתָּ (במדבר כט לה) 'עֲצִרְתָּ תִּהְיֶה לָכֶם', וּמִשְׁמַע
שִׁיּוֹם טוֹב נִוְעַד לְהִנָּתֵן הַגּוֹף בְּאִכִּילָה וְשִׁתְיָה. וְנַחֲלֵקוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּישׁוּב הַסְתִּירָה שְׁבִין הַפְּסוּקִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר,
שִׁיּוֹם טוֹב צִרְיָךְ לְהִידּוֹת אוֹ כּוֹלוּ לָה' עַל יְדֵי לִימוּד תּוֹרָה, אוֹ כּוֹלוּ
לָכֶם בְּאִכִּילָה וְשִׁתְיָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר, שְׁהַהוֹרָאָה לֹאֲדָם הִיא
חֲלָקְהוּ, חֲצִי לָה' וְחֲצִי לָכֶם.

הַגְמָרָא מְדַבֶּרֶת בְּעֵנִין יָמִים שִׁישׁ לְשִׁמּוּח כְּהֵם בְּאִכִּילָה: (ע"כ)
סִימָן). אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַכֵּל מוֹדִים בְּעֲצִרְתָּ – חֵג הַשְׁבוּעוֹת דְּבָעֵינָן
– שִׁישׁ צוּרְךָ נִמְי ב'לָכֶם', דְּהֵינּוּ לְשִׁמּוּח בְּאִכִּילָה וְשִׁתְיָה, מָאִי
מְעָמָא, יוֹם שְׁנִיתָנָה בּו תּוֹרָה הוּא, וְצִרְיָךְ לְשִׁמּוּח בּו כְּדִי לְהִרְאוֹת
שִׁיּוֹם זֶה רָצִיו וּמְקוּבֵל עַל עַם יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבָּה, הַכֵּל מוֹדִים בְּשִׁפְתָּ
דְּבָעֵינָן נִמְי 'לָכֶם', מָאִי מְעָמָא, מֵאחֶר שְׁכַתּוֹב (ישעיה נח א) 'וְקִרְאָתָּ
לְשִׁפְתָּ עוֹנֵן' צִרְיָךְ לְעַנֵּן אֵת הַשְׁבֹת בְּמֵאכֵל וּבְמִשְׁתָּה. אָמַר רַב יוֹסֵף,
הַכֵּל מוֹדִים בְּפִירִים דְּבָעֵינָן נִמְי 'לָכֶם', מָאִי מְעָמָא, מָאִי מִשְׁתָּה
וְשִׁמְחָה' כְּתוּב בִּיה (סנהדרין טז ב).

מְבִיאָה הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה בְּעֵנִין מִצּוֹת אִכִּילָה בַּיָּמִים טוֹבִים: מִדָּ בְּרִיָּה
ו–בְּנֹו דְרַבִּינָא, כּוֹלָה שְׁתָּא הָנָה תְּכִיב בְּתַעֲנִיתָא – כֵּל הַשְׁנָה הִיָּה
יֹושֵׁב בְּתַעֲנִית לָבֵד – חוּץ מְעַצְרָתָא – מִבְּשְׁבוּעוֹת, וּפּוֹרִיאָ – וּפּוֹרִים,
וְיַעֲלֵי ו–(ערב) יוֹקָא דְכִּיפּוּרֵי. מְבַאֶרֶת הַגְמָרָא: בְּעֲצִרְתָּ לֹא הַתְעַנָּה,
מֵאחֶר שְׁהוּא יוֹם שְׁנִיתָנָה בּו תּוֹרָה, וְצִרְיָךְ לְשִׁמּוּח בּו, וּבְפּוֹרִיאָ לֹא
הַתְעַנָּה, מֵאחֶר שִׁימְי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה' כְּתוּב לִגְבִי, וְמִדָּ שְׁלֹא
הַתְעַנָּה בְּמַעֲלֵי יוֹקָא דְכִּיפּוּרֵי, הוּא מִשּׁוֹם דְּתַנִּי חִיָּיא כִּד רַב מְדַפְתִּי,
נֵאמַר בְּפִסּוּק בְּעֵנִין יוֹם כִּיפּוּר (ויקרא כג לב) 'וְעִנִּיתֶם אֵת נַפְשׁוֹתֵיכֶם
בְּתַשְׁחָךְ לַחֲדָשׁ'. תַּמְהָה הַבְּרִיתָא, וְכִי בְּתַשְׁחָךְ (הם) מְתַעֲנִין – וְכִי
נִיתֵן לְפָרֶשׁ אֵת הַפְּסוּק כְּפִשּׁוֹת שְׁמַתְעִינִים בְּתַשְׁחָךְ בְּתַשְׁחָךְ, וְהֵלֵא
בְּעִשְׂרֵי בְּתַשְׁחָךְ, אֲלֵא בֹא הַפְּסוּק לּוֹמֵר לָהּ, שְׁכָל הָאוֹכֵל
וְשׁוֹתֵה בְּתַשְׁחָךְ בּו, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִילוּ הוּא מְתַעֲנֵה תַשְׁחָךְ
וְעִשְׂרֵי, וְכוּנָתָה הַפְּסוּק לּוֹמֵר, שְׁבַעֲרַב יוֹם כִּפּוּר יֵשׁ מִצְוָה לֹאכּוֹל
וּלְשִׁתּוֹת כְּדִי שִׁיחִיָּה כֹחַ לְהַתְעַנוֹת בַּיּוֹם כִּיפּוּר עֲצוּמוֹ.

הַגְמָרָא מְסַפֶּרֶת מַעֲנִין חֲשִׁיבוֹתָהּ שֶׁל חֵג הַשְׁבוּעוֹת: רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא
דְּעֲצִרְתָּא אָמַר לְאִנְשֵׁי בֵיתָה, עֲבָדִי לִי עֲנִלָּא תִלְתָּא – הִכִּינוּ לִי עֵגֶל
שְׁנוּלֵד שְׁלִישִׁי לֵאמֹר וְהוּא מוֹבָחָר. אָמַר, אִי לֹא הִיא יוֹסֵף שֶׁל מִתְּן
תּוֹרָה דְקָא גְרִים – שְׁגֵרָם לִי לְהַתְרוֹמֵם מִתּוֹךְ לִימוּד הַתּוֹרָה, בְּכָה
יוֹסֵף' אִיכָא בְּשׁוּקָא – הִרִי יֵשׁ רַבִּים בְּשׁוֹק שְׁשֵׁם 'יוֹסֵף' כְּשִׁמְי, וְלֹא
הֵייתִי נִבְדֵּל מֵהֶם, עַל כֵּן אִנִּי שִׁמַּח בַּיּוֹם זֶה.

עוֹד בְּעֵנִין הַשְׁמַחָה בְּלִימוּד הַתּוֹרָה: רַב שִׁשִּׁית כָּל תַּלְתִּין ו–שְׁלוֹשִׁים
יוֹמִין מְהֵרָה לִיֵּת תְּלִמּוּדִיָּה – הִיָּה חוֹזֵר עַל לִימוּדוֹ, וְלֵאחֶר מִכֵּן תִּלִּי
וְקָא בְּעִירָא דְרָשָׁא – הִיָּה נִשְׁעֵי וְעוֹמֵד אֲצֵל בְּרִיחַ הַדֶּלֶת, וְאָמַר
חֲדָא נְפִישָׁא – שְׁמַחֵי נִפְשָׁא, לָךְ קָרָא – בְּשִׁבְחֵךְ
וּלְצוּרְכָךְ לְמַדְתִּי (בְּמִקְרָא), לָךְ תַּנְיָא – שְׁנִיתִי (בְּמִשְׁנָה), כְּדִי שְׁתִּיחִי
שׁוֹכֵנֶת בִּטַּח לְעוֹלָם הָבָא. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אִנִּי – הָאֵם כִּךְ הוּא
שֶׁרָק הַלּוֹמֵד נִהְנֶה מִלִּימוּדוֹ, וְהָאֵמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִילְמָלָא לִימוּד
הַתּוֹרָה לֹא נִתְקַיֵּימוּ שְׁמִים וְאִידִךְ, שְׁנֵאמַר (יְרֵמִיָּה לג כז) 'אֵם לֹא בְּרִיתִי
יוֹסֵם וְלִלְלָה חֲקוֹת שְׁמִים וְאִידִךְ לֹא שְׁמִיתִי, שִׁבְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה'
הֵינּוּ לִימוּד הַתּוֹרָה שְׁעָלָיו נִצְטוּיָנוּ (יהושע א ח) 'לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר
הַתּוֹרָה הָזֶה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּו יוֹמָם וְלַיְלָה', וְאֵם כֵּן בּוֹכּוֹת הַלִּימוּד
מִתְקִיִּים הַעוֹלָם כּוֹלוּ. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲכַן כֵּן הַעוֹלָם מִתְקִיִּים
בּוֹכּוֹת לִימוּדוֹ, אֵךְ מְעִיקָרָא בִּי עֲבִיד אִינְשֵׁי – מְלַכְתְּחִילָה כְּשִׁאֲדָם
לּוֹמֵד, אֲדַעְתָּא דְנִפְשִׁיָּה קָא עֲבִיד – לְצוּרְךָ עֲצוּמוֹ הוּא לּוֹמֵד, לְקִיִּים
אֵת הַצּוּרֵי שֶׁל 'הִגִּיתִי'.

הַגְמָרָא שְׁבָה לְדוֹן בְּדַבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁמֵאחֶר שְׁהוֹתֵרָה מְלֹאכָה
בִּשְׁבֹת לְצוּרְךָ הַקְרִבַת הַקְרִבָן כֵּל שֶׁכֵּן שִׁיּוֹתֵרָו אִיסּוּרֵי שְׁבוֹת לְצוּרְךָ
זֶה: אָמַר רַב אֲשֵׁי, וְלִמָּאִי דְקָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִמְי – אֵף לְפִי מִדָּה
שְׁאִמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁהִיאִכִּילָה בַּיּוֹם טוֹב רְשׁוֹת, וְאֵין לְהוֹכִיחַ מִמֶּנָּה
לְמִלְאכָת מִצְוָה, עֲדִינָן אֵיִתִּי לִיָּה פְרִיקָא – יֵשׁ דְּרִיחֵי לְדַבְרֵיו כִּי
שְׁטַעַן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִקָּל חוֹמוֹר. וְהוֹדִיחָהּ הִיא, וְהָא יוֹם טוֹב שְׁהִקְלָה
הַכְּתוּב וְהַתִּיר בּו מְלֹאכָה שֶׁל רְשׁוֹת לְצוּרְךָ אוֹכֵל נִפְשׁ, אֵף עַל פִּי
כֵּן לֹא הִתִּיר בּו שְׁבוֹת שְׁעָמָה כְּשִׁנִּיתֵן לְעִשְׂתָּה קוֹדֵם יוֹם טוֹב, שְׁכָת
הַחֲמוּמָה שְׁלֹא הִתִּיר בָּה אֲלֵא מְלֹאכָה שֶׁל מִצְוָה, אִינוּ דִּין שְׁלֹא הִתִּיר
שְׁבוֹת שְׁעָמָה כְּשִׁנִּיתֵן לְעִשְׂתָּה קוֹדֵם שְׁבֹת, אֲלֵא וְדֹאִי יֵשׁ לֹאֲסוּר
בִּשְׁבֹת אִפִּילוּ שְׁבוֹת שֶׁל מִצְוָה.

הגמרא מבארת את דעתו של רבי אליעזר בענין: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
 סבר שאין להוכיח ממלאכת רשות למלאכת מצוה, מפני ששבות
 דְּמַצְוֵה עֲדִיפָה לִּיה – עדיפה לדעתו על שבות הנעשית לצורך רשות.
 ומשום כך, ביום טוב, אף שהתירו מלאכה לצורך שמחת החג לא
 התירו שבות לצורכה, מפני ששמחת החג רשות. אך בשבת
 שהותר המלאכה בה הוא לצורך מצות הפסח, אף את השבות
 התירו חכמים כדי שלא יהיה המצוה.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המשא ומתן בין רבי אליעזר
 לרבי עקיבא: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְמָה לִּי, כְּלוּמַר, מדוע שיהיה
 הבדל בין מכשירי מצוה שונים הנצרכים להקרבת הפסח, הרי אם
 מצאנו שדחו מכשירי מְצוּה שְׁלֵאֵתָהּ שְׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת, שהותר בה
 מיחוי קרביו של הקרבן אף על גב דְּאִיתְעָבִיד לִיה – שנעשתה
 והושלמה כבר הַמְצָוָה שהיא צורך גבוה, וכי לא נאמר שידחו גם
 מְכַשְׂרֵי מְצוּה שְׁלֵפְנֵי שְׁחִיטָה, כגון חיתוך היבלות, אֶת הַשֶּׁבֶת, כדי
 שניתן יהיה לקיים את המצוה.
 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, דְּמָה לִּי, כְּלוּמַר, מה יש לתמוה בדין זה, הרי
 אִם דָּחוּ מְכַשְׂרֵי מְצוּה שְׁלֵאֵתָהּ שְׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת, זה רק מפני שְׁחִיטָה
 כבר דָּחָה הַשְּׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת, ומחמת כן לא אסרו חכמים את
 השבות הנצרכת לאחר מכן, אך ובי תַּאֲמַר שידחו מְכַשְׂרֵי מְצוּה
 שְׁלֵפְנֵי הַשְּׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת, כְּשֶׁעֲדִינן לֹא דָּחָה הַשְּׁחִיטָה אֶת
 הַשֶּׁבֶת.
 הברייתא מביאה טענה נוספת שטען רבי עקיבא: דָּבָר אַחֵר טַעַן
 רבי עקיבא לרבי אליעזר, אין להחיל איסורי שבת לפני השחיטה
 מאחר שיש לחשוש שִׁמָּא יִמָּצֵא הַזֶּבֶח פְּסוּל וְנִמְצָא מְחַלֵּל אֶת
 הַשֶּׁבֶת לְמַפְרָע, מאחר שלא עשה מצוה. מקשה הגמרא על טענה
 זו: אִי הָכִי שִׁישׁ לַחֲשׂוֹשׁ לוֹה, וכי מִשְׁחָט נִמְי לֹא נִשְׁחָט קִרְבָּנוֹת
 בשבת, שִׁמָּא יִמָּצֵא הַזֶּבֶח פְּסוּל וְנִמְצָא מְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת לְמַפְרָע.
 מסיקה הגמרא: אֲלֵא הָא – טענה זו שחוששים לפסול בזבח אָמַר
 ליה רבי עקיבא לרבי אליעזר בְּרִיָּשָׁא – בתחילה, וּפְרָכִיָּה – והקשה
 לו רבי אליעזר את הקושיא הנזכרת. וְהָדָר – ולאחר מכן חזר רבי
 עקיבא ואָמַר לִיה הָךְ טַעְנָה דְּמָה לִי אִם דָּחוּ שְׁהוּבָא לַעֲלִי.
 שנינו במשנה: הַשִּׁיב רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר הָיָא תּוֹכִיחַ וכו' שהיא
 משום מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת, אף אתה
 אל תתמה על אלו, שאף על פי שהן משום מצוה והן משום שבות
 לא ידחו את השבת. אמר לו רבי אליעזר, ועליה אני דן, ומה אם
 שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, הזאה שהיא משום
 שבות אינו דין שדוחה את השבת. אמר לו רבי עקיבא, או חילוק,
 מה אם הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת, שחיטה
 שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת. אמר לו רבי
 אליעזר, עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה 'במועדו', בין בחול בין
 בשבת.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המשך המשא ומתן בין רבי
 אליעזר לרבי עקיבא: תַּנְיָא, אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עֲקִיבָא, בְּשִׁחִיטָה
 הַשֶּׁבֶתִּי באופן של שחוק וגיוחון, בְּשִׁחִיטָה תָּהֵא מִיתָתָה, כלומר,
 קיללו שימות בידי אדם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי, אֵל תִּכְפְּרִנִי –
 אל תכפור במוח שלימדתי לגבי הזאה, בְּשַׁעַת תְּדִין – עתה שאנו
 דנים בה, הרי קָדַם מְקוּבְּלֵי מִסָּה, הָיָא שְׁבוֹת הָיָא, ואף על פי כן
 אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת אף לצורך הקרבת הפסח.
 מקשה הגמרא: וְכִי מֵאַחֵר דְּהָוָא וכו' רבי אליעזר אָמְרִיה – לימד את
 רבי עקיבא דין זה, מֵאִי מַעְמָא קָא הָדָר בִּיה – חזר בו ואמר שהזאה
 כן דוחה שבת. מתרצת הגמרא: אָמַר עוֹלָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּי אָמְרִיה,
 לגבי הָיָא דְּתִרְוּמָה – שמונים על כהן טמא לטהרו כדי שיוכל
 לאכול בתרומה אָמְרִיה שאינה דוחה את השבת, וזאת משום
 דְּהִפְרַשְׁתָּ תִרְוּמָה גּוֹפֵה לֹא דְּהָיָא שְׁבֵת. וְרַבִּי עֲקִיבָא נִמְי בִּי אוֹתִיבָה
 – כשהקשה על רבי אליעזר, מִתְּהָא דְּתִרְוּמָה אוֹתִיבָה, שעל אף
 שְׁחִיטָה לְצוּרֵךְ מְצוּה של אכילת תרומה וְהָיָא אֲסוּרָה מִשּׁוּם שְׁבוֹת
 בְּלַבְדִּי, אינה דוחה את השבת. וְהָוָא וכו' רבי אליעזר סָבַר שֶׁמִּתְּהָא
 דְּפִסְחָא – שמונים על טמא מת כדי שיוכל להקריב את הפסח קָא
 מוֹתִיב לִיה רַבִּי עֲקִיבָא, ולפיכך ענה לו שהזאה זו דוחה שבת כדין
 הקרבת הפסח.

הגמרא מקשה על תירוצו של עולא: מוֹתִיב דְּבָה, שנינו בברייתא,
 הַשִּׁיב רַבִּי עֲקִיבָא לרבי אליעזר וְאָמַר, הָיָא טַמָּא מֵת תּוֹכִיחַ שאין
 לומר את הקל וחומר שאמרת, והיינו כְּשֶׁחָל הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁלוֹ
 [שאו יש להוות עליו מאפר פרה אדומה לטהרו (במדרש יט טז)] לְהִיּוֹת
 בְּשֶׁבֶת וְכַעֲרֵב הַפֶּסַח, כלומר, בערב פסח שחל בשבת, שְׁהוּאָתוּ הָיָא
 לְצוּרֵךְ מְצוּה, כדי שיוכל להקריב את הפסח, וְהָיָא אֲסוּרָה מִשּׁוּם
 שְׁבוֹת, וְאֵינָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. הרי מפורש בברייתא שרבי עקיבא
 הקשה מהזאה שלצורך אכילת הפסח, ולא מהזאה שלצורך
 תרומה כדברי עולא. מסיקה הגמרא: אֲלֵא וְהָיָא הָיָא דְּפִסְחָא
 אָמְרִיה רבי אליעזר את רבי עקיבא שאינה דוחה שבת.
 שבה הגמרא ומקשה: וְכִי מֵאַחֵר דְּאָמְרִיה שֶׁכָּךְ הָדִין, מֵאִי מַעְמָא
 קָא פְּרִיף לִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר ולמדו בקל וחומר שתדחה הזאה זו
 שלצורך הפסח את השבת. מתרצת הגמרא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גְּמָרִיה
 וכו' (תלמודו) אִיתְעָקַר לִיה – נעקר ונשכח ממנו מחמת שחלה, וְאָתָּא
 וכו' (ובא) רַבִּי עֲקִיבָא אֲדַבְּרֵיהּ גְּמָרִיה – להוכיח לו את תלמודו, ולשם
 כך אמר לו שיש ללמוד קל וחומר מהזאה לשחיטה, כדי שרבי
 אליעזר יזכר שהוא עצמו לימדו שהזאת הפסח אינה דוחה שבת
 ויחזור בו. מקשה הגמרא: וְנִמָּא לִיה – ומדוע לא אמר רבי עקיבא
 לרבי אליעזר בְּהָדָה – בפירוש שכן לימדו ושבת. מתרצת
 הגמרא: סָבַר רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא אוֹרָה אֲרָעָא – אין זה דרך ארץ
 שיאמר תלמיד לרבו ששכח מה שלימדו, משום שמתבייש בכך.
 הגמרא מבארת מדוע אין ההזאה דוחה את השבת. מקשה
 הגמרא: וְהָוָא, מֵאִי מַעְמָא לֹא דְּהָיָא שְׁבֵת, מְכַרִּי וכו' (הרי מְלִטוּלִי
 בְּעָלְמָא הוּא – אין בה אלא איסור טלטול מדרבנן של מי ההזאה,
 ואם כן תְּדַחֵי שְׁבֵת מִשּׁוּם הַקִּרְבַּת הַפֶּסַח. מתרצת הגמרא: אָמַר
 רַבִּי, גְּוִירָה שְׁמָא יִשְׁמִינָה וכו' – את הצלוחית שבה מי ההזאה המזהה,
 וישכח ששבת היום וְעֵצִיבָהּ אֲרִיבָה אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים כדי
 להוות על הטמא, ונמצא מחלל את השבת באיסור דאורייתא.
 מקשה הגמרא: וְלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִיעְבְּרִיה – שיעבירם ברשות הרבים,
 דְּהָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מְכַשְׂרֵי מְצוּה דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת אִם כְּשֶׁעוֹשֶׂה
 מחמתם מלאכה גמורה, והזאה זו היא הרי מכשיר למצות הקרבת
 הפסח. מתרצת הגמרא: אָמַר, הֲנִי מִילִי שֶׁמְכַשְׂרֵי מְצוּה דוֹחִים
 שבת, היינו דווקא חֵיבָא דְּנִבְרָא גּוֹפִיָה חַוִּי – כשהאדם עצמו ראוי
 לקיים את המצוה, וּמִמִּילָא דְּמִי חֵיבָא עֲלִיה – מוטל חיוב המצוה
 עליו, ומחמת כן נדחית השבת אף מפני מכשירי המצוה. אָבֵל הָבָא
 וכו' כאן דְּנִבְרָא גּוֹפִיָה לֹא חַוִּי – שהאדם עצמו אינו ראוי עתה
 להקריב את הפסח מחמת טומאתו, לֹא דְּמִי חֵיבָא עֲלִיה – אין מוטל
 עליו חיוב מצוה זו, וממילא אין כאן 'מכשירי מצוה' שתדחה
 השבת מפניהם.
 הגמרא מביאה חידוש דין שאמר רבה לדעת רבי אליעזר, על פי
 מה שביארו בשיטתו: אָמַר רַבָּה, לְדָבָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, קָמִין וכו' (תניוק)
 בְּרִיא, מְחַמִּין לוֹ חֲמִין לרוחצו בהם כדי לְהַבְרִיתוֹ וכו' (להבירא)
 ולחזקו וּלְמוּלֵי בְּשֶׁבֶת על אף שיש בוזה חילול שבת, דְּהָא חַוִּי לִיה
 – שהרי הוא ראוי למילה ומחויב בה, ורחיצתו היא מכשיר למצוה
 זו. אך קָמִין חוּלָה שֶׁמְסוּכִין לְמוּלוֹ כל עוד לא רחצוהו, אִין מְחַמִּין לוֹ
 בשבת חֲמִין לְהַבְרִיתוֹ וּלְמוּלוֹ, דְּהָא עֵתָה לֹא חַוִּי לִיה לְמִילָה, ואין
 כאן חיוב מצוה שידחה את השבת.
 מקשה הגמרא: אָמַר רַבָּה, וְאִי בְּרִיא הוּא אוֹתוֹ תִּינוּק וניתן למולו
 אף ללא רחיצה, לְמָה לִיה – מדוע הוא זקוק לחֲמִין כדי לְהַבְרִיתוֹ
 ודחי הוא בריא, ואם כן זהו חילול שבת שלא לצורך, הואיל וניתן
 למולו גם ללא רחיצה. מסיקה הגמרא: אֲלֵא אָמַר רַבָּה, ודאי אם
 כֶּשֶׁבֶל וכו' (כל התינוקות) חוּלִין הֵן נַחֲשִׁיבִים אֲצֵל מִילָה וּמְסוּכִין
 לְמוּלוֹ ללא רחיצה, ולפיכך אָחִיד קָמִין בְּרִיא וְאָחִיד חַוִּי חוּלָה, אִין
 מְחַמִּין לוֹ חֲמִין לְהַבְרִיתוֹ וּלְמוּלוֹ בְּשֶׁבֶת, דְּהָא לֹא חַוִּי לְמִילָה לְפָנֵי
 רחיצתו, ולפיכך אין היתר לחלל שבת לצורך מילתו, אלא יחממו
 את המים מערב שבת.
 אביי מקשה על מה שביארו בשיטת רבי אליעזר, שמכשירי מצוה
 דוחים את השבת רק כשהאדם ראוי לקיום המצוה: אִיתִיבָה אֲבִי
 על רבה ממה ששנינו בברייתא, עָרַל גדול שְׁלֵאֵל מַלְאֵךְ את עצמו
 בערב פסח ובשל כך לא הקריב את הפסח, עֲנוּשׁ פָּרַת, דְּבָרִי רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר. וְהָא הָבָא דְּנִבְרָא גּוֹפִיָה לֹא חַוִּי לְהַקְרִיב הַפֶּסַח בְּעוֹדוֹ עָרַל,

אבילת פסחים לא מעבבא — פירוש: בכי האי גוונא, שיש בידו לתקן עצמו ואינו מתקן — לא מעבבא. אבל בטמא גמור — מעבבא, דהוי דומיא דחולה וקן. ולא כפירוש הקונטרס, דפירש דהא דכתיב "איש לפי אכלו" — היינו למצוה. דהא לעיל (סא,א) אוקימנא ליה לעבב, ומסיק ב"כיד צולין" (ע"ה) מ"איש לפי אכלו" דבעינן גברא דהוי לאבילה.

האי מיהוא חזי ותקוני הוא דלא איתקן —

הקשה רבינו יצחק בן אשר: אם כן אמאי אמר ר' אליעזר לעיל ערל שלא מל ענוש ברת — הא מיהוא חזי אלא דלא איתקן ויש לומר: דשאני התם דמחוסר מעשה בגופו, וחשבין ליה שלא לאוכלו. **הלכה** בר' עקיבא — הא דלא פריך הלכתא למשיחא — מפורש ובפרק "ארבע מיתות" סנהדרין (נא,ב).

וצריכא דאי אשמעינן בר' — אדרב יחודה עבדי צריכותא, אמאי איצטריך למיפסק בתריהו בר' עקיבא. דאי אדר' עקיבא — הוה ליה לאצרכי הדיא דפרק "שתי הלחם" (מנחות י"א, א) גבי חביתין כהן גדול, דמסיק התם: כלל אמר ר' עקיבא בר.

אבל מילה שנברתו עליה שלש עשרה בריתות אימא דנידחי — תימח: מה מועיל מה שנברתו עליה שלש עשרה בריתות? הא איכא קרא באפי נפשיה למכשירין, כדפירשתי לעיל ונראה לרבינו שמשון בן אברהם לפרש: דאי לאו דפסק בר' יחודה בר' עקיבא גבי מילה — הוה אמינא דסבירא ליה בכל מקום בר' אליעזר, וגבי פסח דפסק בר' עקיבא — היינו להתיר מדרבנן. שלא ידו מכשירין דוחין שבת. אבל גבי מילה דנברתו עליה שלש עשרה בריתות — לאו לאו

וְכָל שְׂאִילוֹ בִּיחִיד נִדְחָה - בְּצִיבּוֹר עֲבָדֵי בְּטוּמָאָה. וְכָל מִלְּתָא דְּאִיתָא בְּצִיבּוֹר - אִיתָא בִּיחִיד, וְכָל מִלְּתָא דְּלִיתָא בְּצִיבּוֹר - לִיתָא בִּיחִיד. עֲרִילוּת, דְּאִי פוּלִיָּה צִיבּוֹר עֲרֵלִים נִינהו - אֲמַרְיָן לָהּ קוּמוּ מְהוּלָּו נִפְשִׁיכוּ וְעִבְדֵי פֶסְחָא, יִחִיד נָמִי אֲמַרְיָן לִיה: קוּם מְהוּלָּו וְעִבְדֵי פֶסְחָא. וְאִי לֹא מְהוּלָּו וְעִבְדֵי - עָנִישׁ פֶּרֶת. מוּמָאָה, דְּאִי פוּלִיָּה צִיבּוֹרָא מְמַאֵין נִינהו לֹא מְדִינֵין עֲלֵיהוּ, אֱלָא עֲבָדֵי בְּטוּמָאָה - יִחִיד נָמִי פִטוּר. אֲמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַבָּא: וְהִרִי פֶסַח שָׁנִי, דְּלִיתִיה בְּצִיבּוֹר וְאִיתִיה בִּיחִיד! אֲמַר לִיה: שְׂאֵי הָתָם, דְּהָא עֲבַד לִיה צִיבּוֹרָא בְּרָאשׁוֹן. מִיִּתְיָבִי: יְכוּל לֹא יִהְיֶה עָנִישׁ פֶּרֶת אֱלָא שְׁתִּיה מְהוּלָּו, וְשְׂלֵא הִיָּה בְּרִדָּךְ רְחוּקָה. עֲרַל וּמָמָא שְׂרִין וְיִשְׂאָר כָּל הַמְּמַאִים מִנֵּין? תִּלְמוּד לִזְמוּר: "וְהָאִישׁ". מִדְּקָא מְהִידֵר אֲמָמָא שְׂרִין - קִסְבֵּר אֵין שׁוֹחֲטִין וְחוֹרְקִין עַל טָמָא שְׂרִין. דְּאִי שׁוֹחֲטִין וְחוֹרְקִין עַל טָמָא שְׂרִין - לָמָּה לִי לֹאֲהַדְרִיָּה עֲלִיה - הֵינֵן מְהוּלָּו! אֱלָמָא: אֵף עַל גַּב דְּלֹא חֲזִי חִיּוּבָא עֲלִיה. וְאֵף עַל גַּב דְּלִיתִיה בְּצִיבּוֹר - אִיתִיה בִּיחִיד. אֱלָא אֲמַר רַבָּא, קִסְבֵּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: שׁוֹחֲטִין וְחוֹרְקִין עַל טָמָא שְׂרִין, וְהוּא הִדִּין לְטָמָא מִת בְּשִׁבְעֵי שָׁלוּ. הוּאָה לְמַאי

- לְאִכִּילָה, אֲכִילַת פֶּסְחִים לֹא מַעֲבָבֵא! אֲמַר לִיה רַב אֱדָא בַר אֲבָא לְרַבָּא: אִם פֶּן נִמְצָא פֶסַח נִשְׁחַט שְׂלֵא לְאֹכְלוּ! אֲמַר לִיה: שְׂלֵא לְאֹכְלוּ לְחוּלָה לִקְוֵן דְּלֹא חֲזִי, אֲבָל הָאִי - מִיִּהּוּא חֲזִי, תְּקוּנִי הוּא דְּלֹא מִתְקֵן. "כָּלֵל אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא וכו'". אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב: הִלְכָּה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְהֵנָּה נָמִי גַבִּי מִלְּחָה פִי הָאִי גְּוֹנָא, כָּלֵל אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל מִלְּאִכָּה שְׂאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲרֵב שֶׁבֶת - אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. מִלְּחָה, שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲרֵב שֶׁבֶת - דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. וְאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב: הִלְכָּה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. וְצִרְכָּא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין גַּבִּי פֶסַח - הָתָם דְּהוּא מְכַשְׂרֵי מִצְוָה לֹא דְחוּ שֶׁבֶת - מִשּׁוּם דְּלֹא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, אֲבָל מִלְּחָה דִּנְכְּרְתוּ עֲלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת - הָתָם הוּא דְּמְכַשְׂרֵי מִצְוָה לֹא דְחוּ שֶׁבֶת דְּלִיפָּא פֶּרֶת, אֲבָל פֶּסַח דְּאִיפָּא פֶּרֶת - אִימָא לִידְחֵי, צִרְכָּא. מִשְׁנָה אִימְתִי מְבִיא חֲגִיגָה עִמּוֹ - בִּזְמַן שֶׁהוּא בָּא בְּחוּל, בְּמִתְהַרָה, וּבְמוּעָט. וּבִזְמַן שֶׁהוּא בָּא בְּשֶׁבֶת, בְּמִדּוּבָה, וּבְטוּמָאָה - אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה. חֲגִיגָה הָיְתָה בָּאָה מִן הַצֶּאֱזָן, מִן הַתְּבַקֵּר, מִן הַתְּכַשִּׁים וּמִן הַעֲוִים, מִן הַזִּכְרִים וּמִן הַתְּקִבּוֹת, וְנִאֲכָלַת לִשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אַחֵר. גְּמָרָא מַאי תֵּנָּה דְּקִתְנֵי חֲגִיגָה? תֵּנָּה תְּרַפְּתָּהּ וְהִבְאָתָּה דְּלֹא דְחוּ שֶׁבֶת וְקִתְנֵי נָמִי חֲגִיגָה דְּלֹא דְחוּ שֶׁבֶת, וְהִי קִאֲמַר: אִימְתִי מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה - בִּזְמַן שֶׁהוּא בָּא בְּחוּל בְּמִתְהַרָה וּבְמוּעָט. אֲמַר רַבִּי אִשִּׁי, שְׁמַע מִינָּה: חֲגִיגָה אֲרִבְעָה עֶשֶׂר

לאו

ובל שביחיד נדחה בר' — וחזי פירושא: היינו טעמא דרבי אליעזר לא רמיא חיובא דפסח אטמא מתא בשביעי שלו — הואיל ולא חזי. ואערל רמיא חיובא, ואף על גב דלא חזי. ומשום דלא רמיא מצות הואה למצות מילה, דמצות הואה כדי לעשות פסח — לא רמיא אציבור, שהרי מותרין לעשות בטומאה אף על פי שכולין ליתור. דקסבר רבי אליעזר: אין שוחטין חורקין על יחיד טמא שרץ שלא טבל, ואף על פי שראוי לערב. וכן על טמא מת שחל שביעי שולו להיות דפסח אציבור, שראוי נמי לערב. וטמא שרץ נקט — משום דפלוגתא גביה הוא בפרק "האשה" (צ"ב). וכין דקא סבר אין שוחטין חורקין על היחיד, אלא נדחה לשני — על כרחיק ציבור עושין בטומאה אם ירצו, דכל שביחיד נדחה ציבור עושין בטומאה, דכתיב "איש" — איש נדחה, ואין ציבור נדחין. אלמא לא רמיא מצות הואה דפסח אציבור, ומילתא דליתיה בציבור — ליתיה ביחיד, דמצות פסח יחד לכל ישראל נאמר. אבל ערילות, דלא נדחה אצל ציבור, ולא הותרו לעשות פסח ערלים, ואילו כולו ציבור ערלים — אמרינן להו קומו מהולו, יחיד נמי אמרינן להו בחול קום מהולו. והואה דציבור לא אמרינן להו בחול קום יחיד נמי — לא רמיא חובה עלויה לחות, וכין דלא רמיא עליה — לא ניתנה שבת לדחות אצלה. אבל אי הוה סבירא ליה כמאן דאמר שוחטין חורקין על טמא שרץ, כין דלא קרינא ביה איש נדחה — לא הוה קרינא נמי אין ציבור נידחין למישרניהו לעשות בטומאה, אלא אמרינן להו קומו אוז. ומרמיא הואה אציבור — הוה רמיא נמי איחיד, כדי להתירו באכילה ודחיא שבת. אפר ליה — התם האי דאיתיה ביחיד — משום דעבד ציבור בראשון הוא. ואי לא עבד ציבור בראשון, כון רוב ציבור זבין, דלא הותרה טומאת יזבה בציבור, ומיעוטן טמאי מתים — אין עושין לא את הראשון ולא את השני. קרל ופסא שרין ושא — הדומין לו, כון כל טמאי טומאת ערב שראויין ליתקן. וכון טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח. מרמא מיהר אפסא שרין — לאיתווי מקרא יתירא, שמע מינה סבירא ליה להאי תנא אין שוחטין חורקין על טמא שרץ. דאי סבירא ליה שוחטין חורקין עליו — למנא לי לאתרוגן עליה מקרא יתירא לחיוביה? ממילא הוא עומד בברת, שהרי הוא כטהור גמור שראוי לעשות פסחו על ידי שליח לשלוחו בעזרה. דכי פטר קרא מברת — הנך דלא יכלו לעשות פסח פטר. אלא דאי אין שוחטין חורקין עליו סבירא ליה, ואפילו הכי מייחב ליה ברת — משום דיכול לטבול ליתקן משהגיע זמן שחיטה. ואף על גב דציבור כי האי גוונא לא אמרינן להו זילו טבולו, דכין ירידיה נדחה — ציבור עבדי בטומאה. אלא אמר רבא — אי הוה סבירא ליה אין שוחטין, דמעבבא ליה הואתו משהשט פסחו — ודאי דחיא שבת לרבי

אליעזר, אף על גב דליתא בציבור. אלא קסבר: שוחטין חורקין. הלכך הואה למאי אתאי — לאכילה. דהא לא מעבבא לה לשחיטה ולזריקה. **אבילת פסחים לא מעבבא** — ודא דכתיב (שמות יב) "איש לפי אכלו" — למצוה. **אם** כן — דטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח בשבת שוחטין חורקין עליו, ואף על פי שאין סופו להיות היום. **נמצא פסח זה נשחט שלא לאוכליו** — ותנן באידך פירקא (לעיל סא,א) שחטו שלא לאוכליו — פסול. כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת — כגון הבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו. ותנן נמי — גבי מילה. וצריכא — לרב לאשמעינן הלכה כרבי עקיבא בתרתייהו: מילה שלש עשרה בריתות נאמרו בה, באותה פרשה שנאמרה לאברהם (בראשית יז). דליבא ברת — לבו ביום, אם ימול למחר. **משנה אימתי מביאין עמו חגיגה** — בגמרא בעי: מאי תנא לעיל דקתני חגיגה. עמו — עם הפסח בארבעה עשר בניסן כדילין בגמרא. בזמן שבא בחול ובמטהרה — דאף על גב דפסח דחי שבת וטומאה, חגיגה לא דחיא שבת. ובמקום — שהיה הפסח מועט לאכילת בני החבורה, ואוכלין החגיגה תחלה כדי שיהא פסח גמור שביעתו, ויתחשב להן אכילה. במטהרה — שהיתה חבורה ממועטה, ודי להם פסח לבדו. מן הצאן ומן הבקר בר' — מה שאין כן בפסח, שאינו בא מן הבקר ולא מן הנקבות. **גמרא** תנא הריביתו בר' — וקאמר נמי בוך סיפא. אימתי מביאין כר, ואשמעינן דחגיגה נמי לא דחיא שבת, אפילו שחיטה דילה.

וּבְלָל נְקוּט בִּידֵינוּ, שֶׁכָּל שְׂאִילוֹ אִירְעָה טוּמְאָה מִסּוּיֹמֶת בְּיָחִיד
בְּאוֹפֶן כּוֹזֵה שֶׁנִּדְחָה לִפְסַח שֶׁנִּי, כְּשֶׁאִירְעָה הַדָּבָר בְּרֹב הַצִּיבּוֹר, עֲבָדִי
– עוֹשִׂים הַצִּיבּוֹר אֶת הַפֶּסַח בְּטוּמְאָה אִם יִרְצוּ, וְאִינֶם חַיִּיבִים
לְהִטְהֵר. וְכָלל נוֹסֵף הוּא, שֶׁכָּל מִלְּתָא –[חִיּוֹב] דְּאִיתָּא בְּצִיבּוֹר –
שֶׁמוּטֵל עַל הַצִּיבּוֹר לַעֲשׂוֹת כִּדִּי שִׁיּוּכְשׁוֹר לְהַקְרִיב הַפֶּסַח, אִיתָּא
בְּיָחִיד – מוּטֵל גַּם עַל הַיָּחִיד לַעֲשׂוֹתוֹ, וְכָל מִלְּתָא דְּלִיתָּא – שֶׁאִין
מַחֲזִיבִים בּוֹ בְּצִיבּוֹר, לִיתָּא בְּיָחִיד, מֵאֲחַר שֶׁמִּצְוַת הַפֶּסַח נִאֲמָרָה
לְכָל יִשְׂרָאֵל בִּיחָד. וּלְפִיכָךְ, בְּפִסּוֹל עֲרִילוֹת, דְּאִי בּוֹלִיָּה צִיבּוֹר – כָּל
הַצִּיבּוֹר עֲרִילִים נִינְהוּ –[הֵם], אֲמַרְיִן לְהוּ קוּמוּ מְהֵלָּה נִפְשִׁיכּוּ
וְעֲבָדִי פֶסַח – אוֹמְרִים לָהֶם קוּמוּ וּמוֹלוּ אֶת עֲצַמְכֶּם וַעֲשׂוּ אֶת
הַפֶּסַח, שֶׁכֵּן פֶּסוֹל זֶה לֹא הוֹתֵר בְּצִיבּוֹר, מִמִּילָא יָחִיד נְמִי כִּשְׁהוּ
עַרְל אֲמַרְיִן לִיה קוּם מְהֵל וְעֲבִיד פֶּסַח, וְאִי לֹא מְהֵל וְעֲבִיד – וְאִם
לֹא מֵל בְּכִדִּי שִׁיּוּכֵל לַעֲשׂוֹת אֶת הַפֶּסַח, עֲנִישׁ בְּרַת. אֲךָ בְּפִסּוֹל
טוּמְאָה שֶׁמַּחֲמַת מֵת, דְּאִי בּוֹלִיָּה צִיבּוֹרָא מְטָאִין נִינְהוּ לֹא מְדִינִין
עֲלֵיהֶּוּ – לֹא חַיִּיבִים לַהּוֹת עֲלֵיהֶם כִּדִּי לְטַהֲרֵם, אֲמָר אִם רוּצִים
עֲבָדִי אֶת הַפֶּסַח בְּטוּמְאָה, יָחִיד נְמִי כִּשְׁהוּא טֹמֵא, פְּטוֹר מִזְּהָא
וְטַהֲרָה, וּלְפִיכָךְ אִין דּוּחָה הִזָּא זֶה אֶת הַשֶּׁבֶת.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה עַל הַכֹּלל שֶׁאִמְרַר רַבָּה 'כָּל מִלְּתָא דְּלִיתָּא בְּצִיבּוֹר,
לִיתָּא בִּיחִיד': אֲמָר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב הִי'וֹשֶׁעַ לְרַבָּה, וְהָרִי פֶסַח
שְׁנֵי דְּלִיתָּהּ – שֶׁאִינוּ נוֹדָה בְּצִיבּוֹר, שֶׁלְעוֹלָם אִין הַצִּיבּוֹר עוֹשִׂים
פֶּסַח שְׁנֵי, וְאִיתָּהּ בְּיָחִיד. וְהָרִי לְפִי רַבָּה, כָּל דִּין מְדִינִי הַפֶּסַח שֶׁלֹּא
הַתְּחִיבּוֹ בּוֹ הַצִּיבּוֹר גַּם הַיָּחִיד פְּטוֹר מִמֶּנּוּ. מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: אֲמָר
לְרַבָּה 'שֶׁאִין הָתָם – שֶׁאִינוּ הָדָר לִגְבִי פֶסַח שֶׁנִּי, דְּהָא כִּבְרַת לִיה
[עֲשֵׂה] צִיבּוֹרָא אֶת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן, וּמֵאֲחַר שֶׁאִין פֶּסַח שְׁנֵי חַיִּיב
בְּפִנֵּי עֲצָמּוֹ, אֲלֵא הוּא מוֹעֵד נוֹסֵף לְקִיּוֹם חוֹבַת הַפֶּסַח, נִחְשָׁב הַדָּבָר
שֶׁהַצִּיבּוֹר אִינוּ עוֹשֶׂה אֶת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן, כִּגוֹן שֶׁהָיוּ רֹבֵם זְבִיִּים, גַּם
הַיָּחִיד שֶׁלֹּא עֲשָׂאוּ מַחֲמַת שֶׁהִיא טֹמֵא מֵת אִינוּ עוֹשֶׂה אֶת הַשֶּׁנִּי.
הַגְמָרָא מְקַשָּׁה קוֹשִׁיָא נוֹסֶפֶת עַל הַכֹּלל שֶׁאִמְרַר רַבָּה, וְדוּחָה
בְּקִבּוּבֵיהּ אֶת בִּיאורוֹ בְּשִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: מִיתִּיבִי, שֶׁנִּינוּ
בְּבִרְיָא, יָכוֹל הִייתִי לומר שֶׁלֹּא יֵהָא עֲנִישׁ בְּרַת מִי שֶׁלֹּא עֲשָׂה אֶת
הַפֶּסַח, אֲמָר דּוּקָא מִי שֶׁהָיָה מְהוֹר וְשֶׁלֹּא הָיָה בְּרָדֵךְ דְּחֻקָּה בִּשְׁעַת
הַקְרִבָתוֹ, אֲךָ עַרְל וְטָמֵא שְׂרָץ וְשֶׁאֵר כָּל הַטָּמְאִים שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לִתְקַן
אֶת עֲצָמָם לְהִיטֵר רְאוּיִים לֵאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרֶב, מִגֵּן שֶׁנִּעֲנָשִׁים
בְּכֶרֶת כִּשְׁלֹא עֲשׂוּ זֹאת, תְּלָמוֹד לומר (בְּמַדְרָא ט"ז) 'וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא
מְהוֹר וְבִדְרָךְ לֹא הָיָה יָחִיד לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא
מִעַמּוּקָה', שִׁכֵּל הַפֶּסַח לְכַתּוּב 'וְהִטְהוּרָה שֶׁלֹּא הִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה',
וּמֵייתֵיר הַמִּילָה 'וְהָאִישׁ' מֵרַבִּים אֶת אֵלֶּה שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לִתְקַן אֶת
עֲצָמָם לְעֶרֶב וְלֹא עֲשׂוּ זֹאת. מִדִּיּוּקָה הַגְמָרָא בְּדַבְרֵי הַבְּרִיָּא:
מְקָא מְהֵרָה – מִכֵּךְ שֶׁמַּחֲזֹר הַתָּנָא אֲטָמָא שְׂרָץ לְלומְדוֹ מִן הַרִיבּוֹ,
מוֹכַח דְּקָסְכֵר שֶׁאִין שׁוֹמְרִין וְיוֹרְקִין אֶת הַפֶּסַח עַל טָמֵא שְׂרָץ, וְכֵן
עַל טֹמֵא מֵת בְּשַׁבְעֵי לְטַהֲרָתוֹ, דְּאִי סַבֵּר שֶׁשׁוֹמְרִין וְיוֹרְקִין עַל טָמֵא
שְׂרָץ, לְמָה לִּיה לְאַחֲרִיָּה עֲלִיה לְלומְדוֹ מִן הַרִיבּוֹ, הִינֵנוּ – הָרִי הוּא
כְּמַהוֹר גְּמוּר הַמוֹחֵר בְּפִירוֹשׁ בְּפִסּוֹק, שֶׁכֵּן אִף שֶׁאִינוּ רְשָׁא לְהַכֵּס
לְעוֹרָה וְלַהֲקִירֵב בַּעֲצָמָא אֶת הַפֶּסַח מִפְּנֵי טוּמְאָתוֹ, וְאִף אִם יִזּוּ עֲלֵיו
וְיִטְבּוּ וְיִטְהַר רַק לְעֶרֶב, יָכוֹל לְשַׁלּוֹחַ שְׁלִיחַ שִׁיקְרִיב אֶת הַפֶּסַח
בְּעוֹבּוֹר, וְלְעֶרֶב יֵאכְלֵנוּ בְּטַהֲרָה. אֲלֵמָא – אֲלֵא מוֹכַח מִזְּהַבְרִיָּא,
שֶׁאֵף עַל גֵּב דְּלֵא חָיו – שֶׁהִטְמֵא אִינוּ רְאוּי לְהַקְרִיב אֶת הַפֶּסַח כָּל
זֶמֶן שֶׁלֹּא הָיוּ עֲלֵיו וְטַבֵּל, מִכָּל מְקוֹם [רְמִיא] חֵיקָא עֲלֵיה – מוּטֵל
חַיִּיב הַפֶּסַח עֲלֵיו, וְצִרִּיק לִתְקַן עֲצָמּוֹ כִּדִּי שִׁיּוּכֵל לְהַקְרִיב עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ, וְלֵאכּוֹל בְּעֶרֶב בְּטַהֲרָה, וּמוֹכַח אִם כֵּן שֶׁאֵף עַל גֵּב דְּלִיתָּהּ
– שֶׁאִין חַיִּיב בְּצִיבּוֹר שֶׁנִּטְמָאוּ בִּמְתָא, אוּ בְּשֶׁרָץ, לְטַהֵר אֶת עֲצָמָם,
אִיתָּהּ –[שְׁנֵי] בְּיָחִיד, בְּיָחִיד, שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַבָּה. וְאִם כֵּן שׁוּב חוֹזֵר
הַקּוֹשִׁיָא מְדוּעַ לְשִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אִין הִזָּא דּוּחָה שֶׁבֶת.
הַגְמָרָא מְבִיאָה תִּירוֹץ אַחֵר הַמֵּיִשֵּׁב אֶת שִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אֲמָר
רַבָּה, קָסְכֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שׁוֹמְרִין וְיוֹרְקִין אֶת הַפֶּסַח עַל טָמֵא
שְׂרָץ, וְהוּא תִּירוֹץ לְטָמֵא מֵת בְּשַׁבְעֵי שְׁלֹו, וְאִף קוֹדֵם הִזָּא וְטַבִּילָה.
וּמִמִּילָא, הִזָּא לְמָא – לְשֵׁם מִזְּה צִרִּיכִים לַהּוֹת עֲלֵיו, עַל כִּרְחָךְ

משנה
יחד עם קרבן פסח היו מביאים קרבן חגיגה שנקרא 'חגיגת ארבעה
עשר', ונחלקו התנאים לגביה האם הוא נלמד מדרשת הכתובים,
והוא חובה מן התורה, או שאינו נלמד מן הכתובים, והוא חובה
מדרבנן, והמשנה תבאר באיזה מקרים היו מביאים אותו. מבררת
המשנה: אִמְתִּי מְבִיא חֲגִיגָה עִמּוֹ – עם קרבן הפסח, משיבה המשנה:
בְּזֶמֶן שֶׁהוּא –[קֶרֶבֶן הַפֶּסַח] בָּא בְּחֻלָּה, בְּמַהֲרָה – שֶׁעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח
בְּטַהֲרָה, וּבְמוֹעֵצ – שֶׁהִיָּה בְּשׁוּר מוֹעֵט מְכִיד לַהֲשִׁיעַ אֶת בְּנֵי
הַחֲבוּרָה שֶׁנִּגְמְנוּ עֲלֵיו, וְהוּא אִין אֲכֻלִּים אֶת הַחֲגִיגָה תַּחֲלִילָה,
וּבְגִמְרָה שִׁבְעֵתָם הָיוּ אוֹכְלִים אֶת הַפֶּסַח. וְאִילוּ בְּזֶמֶן שֶׁהוּא בָּא
בְּשִׁשְׁתָּה, אוּ בְּמִרְבָּה – שִׁישׁ בּוֹ הִרְבֵּה כִּדִּי לַהֲשִׁיעַ אֶת בְּנֵי הַחֲבוּרָה,
וּבְטוּמְאָה – שְׂרֹב הַצִּיבּוֹר אוּ רֹב הַכְּהֵנִים טֹמְאֵי מְתִים אִין מְבִיאִין
עִמּוֹ חֲגִיגָה, מֵאֲחַר שֶׁאִינָה דּוּחָה שֶׁבֶת וְטוּמְאָה, וּבְמִרְבָּה אִין
צִרִּיכִים לוֹ.
דִּינִים נוֹסְפִים בְּקֶרֶבֶן חֲגִיגָה: חֲגִיגָה הִיָּתָה בָּאָה מִן הַצֶּאֱלָה, מִן הַבֶּקֶר,
מִן הַכֶּבֶשׂ וּמִן הָעִזִּים, מִן הַזֵּבִים וּמִן הַתְּקֵבוֹת. וְנִאֲכָלְתָּ לִשְׁנֵי יָמִים
וְלִיָּלָה אֶחָד.

לֹא חֻבָּה הִיא – אינה חובה מן התורה. דֹּא סִלְקָא דְעֵתָא חֻבָּה
הִיא, תִּיתִי – תבוא ותוקרב בְּשִׁבְתָּ, וְתִיתִי בְּמִדְבָּרָה, וְתִיתִי בְּטוֹמָאָה.
שהרי כל קרבן חובה שקבוע לו זמן דוחה שבת וטומאה, וכן אילו
היתה חובה לא היה לנו לבטל הבאתה כאשר בשר הפסח מרובה
לאוכליו.

מבשרת הגמרא: וּבְמוֹעֵט מִיָּהוּ מֵאִי מַעְמָא אֲתִיָּא – על כל פנים,
מאחר שאין חיוב להביא חגיגה, מהו הטעם שמביאים אותה
כשבשר הפסח מועט לאוכליו. מבשרת הגמרא: הטעם הוא
בְּתִינָא, חֲגִיגָה הֵבֵאָה עִם הַפֶּסַח, נֶאֱכַלְתָּ תְּחִילָה – לפני הפסח, כְּדִי
יִשְׁהֵא הַפֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע – שיאכלוהו בסוף אכילתם כשהם
שבעים וייהנו מאכילתו, ותהיה להם אכילה חשובה כדרך
המלכים.

שנינו במשנה: וְנֶאֱכַלְתָּ לְשָׁנֵי יָמִים וכו' ולילה אחד. הגמרא מביאה
ברייתא החולקת על המשנה: מִתְּחִילָתָא דְלֵא בְּכֹן תִּימָא, דְתִינָא
בְּבִרְיָתָא, בְּכֹן תִּימָא אִמְרִי, חֲגִיגָה הֵבֵאָה עִם הַפֶּסַח, אֵף עַל פִּי שְׂהִיא
מִקְרַבְנוֹת הַשְּׁלָמִים הַנֶּאֱכָלִים לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה, מִכָּל מְקוֹם הָרִי
הִיא בְּפֶסַח וְאִינָה נֶאֱכַלְתָּ אֵלָּא לְיוֹם וְלֵילָה כְּמוֹתוֹ, דְהֵינָּה, עַד חֲצוֹת
לֵיל ט"ו. וְחֲגִיגָה חֲמִשָּׁה עָשָׂר נֶאֱכַלְתָּ לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אַחֵר, דְהֵינָּה,
עַד סוֹף יוֹם ט"ו. ועוד שנה בן תימא: וְחֲגִיגָה אֲרִבְעָה עָשָׂר יוֹצֵאָה כֹּה
מִשּׁוּם חִיּוּב שְׁלָמֵי שְׁמֵחָה, אִם לֹא הִקְרִיבָה בִּידֵי אֵלָּא לְמַחֲרָתָּ, וְאִין
יוֹצֵאָה כֹּה מִשּׁוּם חִיּוּב חֲגִיגָה שֶׁל יוֹם טוֹב. מפני שכל קרבן שחובה
על האדם להביאו, אינו יוצא ידי חובתו כשמביאו מבמה שסבר
הקודשה בקדושת קרבן אחר, אף לגבי שלמי שמחה למדה
הגמרא (חגיגה ח) שניתן להביאם גם מבמהות כאלה.

מבשרת הגמרא: מֵאִי מַעְמָא דְכֹן תִּימָא שְׁחִיגָתָּ בִּידֵי נֶאֱכַלְתָּ רַק לְיוֹם
וְלֵילָה. מבשרת הגמרא: בן תימא דרש בְּתִינָא – כפי ששנה רב
לְחִיָּא בְּרִיָּה (בבלי), שְׁנֵאמַר (שמות לד ב) 'וְלֹא יֵלֶין לְבַקֵּךְ וְכֹחַ תִּג
הַפֶּסַח, וְיֵשׁ לְדִרּוֹשׁ שִׁזְבָּח חֵו יֵה קֶרֶבֶן חֲגִיגָה, וְהַפֶּסַח, כְּמִשְׁמַעֲוִי,
וְאִמְרִי רִחֲמָנָא – ואמרה התורה לגבי שניהם 'לֹא יֵלֶין, דְהֵינָּה,
שֶׁאִסּוּר לְהֵלִינִם וּלְהוֹתִיר מֵהֶם לְמַחֲרָתָּ. ומכאן שחגיגת י"ד
נֶאֱכַלְתָּ, כִּפְסָתָּ, רַק עַד חֲצוֹת הַלֵּילָה שֶׁלֹּאֲחֹר יוֹם הִקְרַבְתָּה.
הגמרא מביאה כמה ספיקות בדעת בן תימא, האם חגיגת י"ד היא
כִּפְסָתָּ גַם בַּעֲנִינִים נוֹסְפִים: אִיבְעִיָּא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, לְכֹן
תִּימָא, האם חגיגת י"ד נֶאֱכַלְתָּ דווקא כשהיא צִלִּי – צלודה, כִּדִּין
הַפֶּסַח, או אִין נֶאֱכַלְתָּ דווקא צִלִּי, אלא אף מבושלת ושלוקה,
כשאר קרבנות. ושורש הספק הוא, בִּי אֲקִשִּׁיָּה רִחֲמָנָא – כשהקשה
השווה את התורה את חגיגת י"ד לַפֶּסַח בַּפֶּסַח שהובא לעיל, האם
דווקא לְעֵינֵי לֵינָה וְהוֹתִירָה בשר מן הקרבן הקשה אותה,
אֲכָל לְעֵינֵי צִלִּי לָא, ואם כן ניתן לאוכלה גם כשהיא מבושלת
וּשְׁלֹקָה, כשאר הקרבנות. או דִּילָמָּה – או שמא נאמר, לֹא שְׁנָא –
אין הדין שונה, וההיקש הוא בין לענין לינה, ובין לענין אכילת
צלִי.

הגמרא פושטת את הספק: תֵּא שְׁמַע מַמְשְׁנָה, ששנינו בה (לפנינו סטו.)
שהבן שואל את אביו בליל הסדר, 'מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל
הַלֵּילוֹת וכו' שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צִלִּי, שלוק, ומבושלת,
הַלֵּילָה הַזֶּה בּוֹלֵו צִלִּי, וְאִמְרִי רַב הִקְדָּא, מִשְׁנָה זוּ מִדְּבָרֵי בְּכֹן תִּימָא
הִיא, שְׁלִישִׁיתוֹ כָּל הַקְרַבְנוֹת שֶׁבִּאֲתוֹ הַלֵּילָה, הַפֶּסַח וְחֲגִיגָתָּ י"ד,
נֶאֱכָלִים דווקא צִלִּי. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָּה – אכן מוכח מכאן
שלפי בן תימא אף חגיגת י"ד נֶאֱכַלְתָּ דווקא צִלִּי.

עוד ספיקות בדעת בן תימא: אִיבְעִיָּא לָהּ, לְכֹן תִּימָא, האם חגיגת
י"ד בָּאָה מִן הַקֶּבֶר כשאר שלמים, או אִינָה בָּאָה מִן הַקֶּבֶר, אלא
דווקא מן הצאן, כִּפְסָתָּ. וכן הסתפקו, האם בָּאָה מִן הַבְּהֵמָה
הַנֶּקֶבּוֹת כשאר שלמים, או אִינָה בָּאָה מִן הַנֶּקֶבּוֹת, אלא דווקא מן
הזכרים, כִּפְסָתָּ. וכן הסתפקו, האם בָּאָה מִבְּהֵמָה בֵּת שְׁתֵּי שָׁנִים
כשאר שלמים, או אִינָה בָּאָה מִבְּהֵמָה בֵּת שְׁתֵּי שָׁנִים, אלא דווקא
מִבְּהֵמָה בֵּת שְׁנָתָה, כִּפְסָתָּ. ושורש הספיקות הוא, בִּי אֲקִשִּׁיָּה רִחֲמָנָא
– כשהקשה התורה את חגיגת י"ד לַפֶּסַח, האם דווקא לְמִדִּי
דְּאִכִּילָה – לענין אופן אכילת הקרבן הקשה, אֲכָל לְכָל מִיָּה –
לשאר הענינים, כגון מִיָּה וְגִיל הַבְּהֵמָה מִמְּנָה מִבְּהֵמָה, אֲכָל לְכָל מִיָּה –
הקשה, וממילא לענינים אלו דינה כשאר שלמים הבאים אף מן

הבקר ומן הנקבות ומבמהות בנות שתי שנים. או דִּילָמָּה לֹא שְׁנָא,
והקשה חגיגת י"ד לפסח לכל דיניו, ולפיכך היא באה כמותו
דווקא מן הצאן ומזכר בן שנה.

הגמרא פושטת את הספיקות: תֵּא שְׁמַע מַבְרִייתָא, חֲגִיגָה הֵבֵאָה עִם
הַפֶּסַח הָרִי הִיא בְּפֶסַח, דְהֵינָּה, שְׁפָאָה מִן הַצֹּאן וְאִינָה בָּאָה מִן הַקֶּבֶר,
בָּאָה מִן הַזִּכְרִים וְאִינָה בָּאָה מִן הַנֶּקֶבּוֹת, בָּאָה בֵּת שְׁנָתָה וְאִינָה בָּאָה
בֵּת שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאִינָה נֶאֱכַלְתָּ אֵלָּא לְיוֹם וְלֵילָה, וְאִינָה נֶאֱכַלְתָּ אֵלָּא
צִלִּי, וְאִינָה נֶאֱכַלְתָּ אֵלָּא לְמַנְיָו – לאותם שהשתתפו בפסח לפני
שחיטתו. מוכיחה הגמרא: מֵאִין שְׁמַעְתָּ לֵיָּה דִּאִית לֵיָּה הָאִי כְּבָרָא –
מי התנא ששמעת שסובר כך, שחגיגת י"ד אינה נֶאֱכַלְתָּ אלא ליום
ולילה כִּפְסָתָּ, הֲלֵא הוּא בְּכֹן תִּימָא, ואם כן שְׁמַע מִינָּה שְׁלִישִׁיתוֹ
בּוֹלֵהוּ מִלְּתָא כְּעִינֵי – יש לנהוג בחגיגה את כל דיני הפסח. מסיקה
הגמרא: שְׁמַע מִינָּה – אכן יש להוכיח כך מהברייתא.

עוד ספק בדעת בן תימא: אִיבְעִיָּא לָהּ, לְכֹן תִּימָא, יֵשׁ כֹּה וְ– בחגיגת
י"ד מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁבִירַת עֶצֶם כְּמוּ בַּפֶּסַח, או אִין כֹּה מִשּׁוּם שְׁבִירַת
הָעֶצֶם. ושורש הספק הוא, האם אֵף עַל גֵּב (דכי אקשיה) [דְּאִקְשִׁיָּה]
רִחֲמָנָא לַפֶּסַח, הִרִי אִמְרִי קָרָא – נאמר בפסוק (שמות יב מו) 'וְעַצֶּם לֹא
תִשְׁבְּרוּ בּוֹ', ואם כן יש לדרוש שדווקא בּוֹ (בפסח) אסור לשבור
עצם, וְלֹא בְּחֲגִיגָה. או דִּילָמָּה, הִיא בּוֹ, בְּכָשֶׁר וְלֹא בְּפֶסַח הוּא
דְּאִתָּא – שתיבת ב' באה ללמדנו שדווקא בקרבן פסח כשר אסור
לשבור עצם אך בפסול מותר, אך אינה ממעטת את חגיגת י"ד
מאסור זה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תֵּא שְׁמַע מַמְשְׁנָה (שקלים פ"ח מ"ג),
סִפִּין הַמִּזְעֵדָת לִשְׁחִיטָה שְׁנִמְצָאָתָּ (ו–שנמצאה) בִּירוּשָׁלַיִם בְּאִרְבָּעָה
עָשָׂר בְּנִינִן, שׁוֹחֲטִים כֹּה הַמּוֹצֵא, אֵת קֶרְבָּנוֹ מִיָּד, אִם יִרְצֶה, וְאִינוּ
צָרִיךְ לְהַטְבִּילָה מִפְּנֵי חֹשֶׁשׁ טוֹמָאָה. הואיל ואף אם נטמאה, בודאי
כבר הטבילה בעליה בִּי"ג בְּנִינִן כְּדִי שִׁיעָרֵיב שִׁמְשָׁה' באור לִי"ד
ותתרה, ויכולו להשתמש בה לשחיטת הפסח. אך אם נמצאה
בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בְּנִינִן, הֲדִין הוּא שְׁשׁוּנָה (ו–חזרו) וּמִסְבִּיל אֵת הַסֶּכֶן
מִחֲמַת טוֹמָאָה. שהואיל ויכלו בעליה להטבילה במשך כל
אותו היום ועדיין תהיה טהורה לִי"ד, חוששים שעדיין לא עשו
זאת. אולם המוצא בִּירוּשָׁלַיִם קוֹפִיץ – סכין גדולה שבדרך כלל
אינה משמשת לשחיטה אלא לחיתוך בשר ושבירת עצמות, בִּין
שנמצאה כֹּה – בִּי"ד, וּבִין כֹּה – בִּי"ג, שִׁנָּה וּמִסְבִּיל אותה, אם
רוצה להשתמש בה, שמאחר וקרבן הפסח אסור בשבירת עצם אין
הבעלים זקוקים לה בִּי"ד ויתכן שעדיין לא הטבילה, אלא המתניו
עד סמוך לבין השמשות של י"ד, כדי להטבילה לצורך מחר.
מבשרת הגמרא: מִנִּי – כדעת מי נשנתה המשנה, אִילִימָא כְּדַעַת
רַבָּן הַחֹלְקִים עַל בן תימא ואינם מקדיש את חגיגת י"ד לפסח,
וממילא לשיתם ודאי שאין בחגיגה זו משום אסור שבירת עצם,
הִרִי מֵאִי שְׁנָא – במה שונה סִפִּין שיש להניח דְּמִסְבִּיל אותה בעליה
בִּי"ג, מִקּוֹפִיץ שאין להניח שמטבילה בעליה בִּי"ג. ודאי בזה דְּחִיָּא
– שראויה לשימוש בִּי"ד לצורך שחיטת הפסח, וקשה אם כן, הִרִי
קוֹפִיץ נִמִּי יש להניח שמטבילה בִּי"ג, דְּהָא חֵו לְשִׁמּוֹשׁ בִּי"ד לְצוּרָה
שבירת עצמות חֲגִיגָה, ואם באמת נשנתה המשנה כדעת חכמים,
מדוע חילקה ואמרה שהמוצא קופיץ בִּי"ד צריך לשוב ולהטבילה.
מסיקה הגמרא: אֵלָּא לֹא צָרִיךְ לוֹמַר דְכֹן תִּימָא הִיא, שסובר שדיני
חגיגת י"ד שוים לדיני הפסח, וְשְׁמַע מִינָּה, שסבר שִׁשׁ כֹּה (ו–בחגיגת
י"ד) מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁבִירַת הָעֶצֶם, וממילא אין בקופיץ שום שימוש
בִּי"ד ולא מודרשים להטבילה בִּי"ג, ולכך המוצא בִּי"ד צריך
לחזור ולהטבילה.

דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם הַמְשַׁנָּה כְּדַעַת רַבָּן, ומדובר בְּכֹן שְׁפָאָה
הַפֶּסַח בְּשִׁבְתָּ, דְהֵינָּה, שחל ערב פסח בשבת, שהואיל ואין
מקריבים בו חגיגה אין הבעלים זקוקים לקופיץ בִּי"ד, ועל כן אינם
מודרשים להטבילה בִּי"ג.

הגמרא דוחה את האפשרות להעמיד שהמשנה כדעת רבנן
ובערב פסח שחל בשבת. מקשה הגמרא: וְהָאִי מִדְּקִתְנֵי מִיָּסָא, הֲלֵ
אֲרִבְעָה עָשָׂר לְהוֹיָה בְּשִׁבְתָּ, אֵף אִם מִצָּא בּוֹ קוֹפִיץ שׁוֹחֲטִים כֹּה מִיָּה
ואינו צריך להטבילה, שאף על גב שאין הבעלים זקוקים לקופיץ
בִּי"ד שחל בשבת מאחר שלא מקריבים בו חגיגה, ולצורך שחיטת

פסחים. פרק שישי - אלו דברים דף ע עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רטו רש"י תוספות

לֹא חוּבָה הִיא - כְּלוּמָר: אֵינוֹ חַיִּיב מִן הַתּוֹרָה לְהַבְיָאָה. דַּאי סִלְקָא דַּעְתָּךְ חוּבָה הִיא מִן הַתּוֹרָה - שׁוּב אִין לֵנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול, דְּהוּי קֶרֶבן הַקְּבוּעַ לוֹ זְמַן וְתִיתִי בְּמִרְבּוּבָה וּבְטוּמְאָה. אֲלֵא וְדַאי לֹא חוּבָה הִיא. וְאִינֵה בָּאָה אֲלֵא כִּדִּי שִׁאכַל הַפֶּסַח עַל הַשֶּׁבַע. וְאוּמָר רַבִּינוּ יִצְחָק בֶּן אֲשֵׁר: דְּמִשְׁמַע בִּירוּשְׁלַי דַּהּא דַּפְסָא נֹאכַל עַל הַשֶּׁבַע - הֵיטָּו מִדְּרַבְּנָן, גּוּיִהּ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם. שָׂאֵם לֹא הִיתָה בָּאָה עַל הַשֶּׁבַע, מִתּוֹךְ שְׁהוּא רַעַב לֵאכּוֹל הַבֶּשֶׂר שֶׁסָּבִיב הָעֲצָמוֹת - הִיָּה בֹא לִידֵי שְׁבִירַתָּ. וְקִשְׁתָּ לְרַבִּינוּ יִצְחָק: הִדְשֵׁתָּ מִשְׁמַע דְּלִרְבֵּנָן דְּבִן תִּימָא דְּבִסְמוּךְ הוּיָא חֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר דְּרַבְּנָן, וְלִקְמָן (עֲא, א) מִשְׁמַע שְׁהוּא מִן הַתּוֹרָה. דְּתַנִּיא: "לֹא יֵלִין מִן הַבֶּשֶׂר" וגו' - לִימָר עַל חֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר שֶׁנֶּאֱבָלַת לִשְׁנֵי יָמִים! וְיֵשׁ לומר: דַּאֲשַׁכּוּן בִּפְרָק קָמָא דְּחֲגִיגָה (ת,א) תֵּנָא דְּסִבְרֵיָא לִיה שְׁהוּא מִדְּרַבְּנָן. דְּקָאמֵר רַב אֲשֵׁי: הָא קָא מִשְׁמַע לָן חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - אִין, חֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר - לֹא, אֲלֵמָא קִסְבָּה: חֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר לֹא דְאוֹרִייתָא, וְחִשְׁתָּא לְבִן תִּימָא, וְלִתְנָא דְּלִקְמָן דַּאִית לְהוֹ חֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר דְּאוֹרִייתָא - דְּחֵי שִׁבְתָּ. וְהִשְׁתָּא אֲתֵי שְׁפִיר הִדְּהִי דְּרִישׁ "תְּמִיד נִשְׁחַט" (לְעִיל נ,ט,ב): בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר שַׁחַל לְהוּיָת בִּשְׁבַת כִּי.

וְהָא מִדְּקֵינָא סִיפָא חַל אֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְהוּיָת בִּשְׁבַת כִּי - וְאֵם תֵּאמֹר: אֲמַאי לֹא פִּירִךְ אֵי בִשְׁבַת - הִיכִי שְׂרִי לְהַטְבִּיל כְּלִים? הָא קִימָא לָן דְּלֹא מוּזִי וְלֹא טוּבְלִין וְלֹא פִּירְכָא הִיא, דְּאִיבֵי לְמִימָר שׁוֹנֵה וְטוּבִיל לֵאחֹר וְיֵם טוֹב. וְאֲרִבְעָה עֶשֶׂר וּשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר (שַׁחַל לְהוּיָת בִּשְׁבַת) אֲמַצִּיָּא קָאִי.

מֵאִי אֵינֵה בָּאָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים? כִּי אֲקִשִּׁיָּה רַחֲמָנָא לְפָסַח - לְמִידֵי דַּאֲכִילָה, אָבֵל לִכְל לְכָל מִיּוֹלֵי - לֹא. אוֹ דִּילְמָא לֹא שָׁנָא? תָּא שְׁמַע: חֲגִיגָה הִבָּאָה עִם הַפֶּסַח - הָרִי הִיא פֶּסַח; בָּאָה מִן הָצֵאן וְאֵינֵה בָּאָה מִן הַבֶּקֶר, בָּאָה מִן הַיּוֹכֵרִים וְאֵינֵה בָּאָה מִן הַנֶּקֱבוֹת, בָּאָה בַּת שְׁנֵתָהּ וְאֵינֵה בָּאָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאֵינֵה נֹאכְלַת אֲלֵא לְיוֹם וְלִילָה, וְאֵינֵה נֹאכְלַת אֲלֵא צֵלִי, וְאֵינֵה נֹאכְלַת אֲלֵא לְמִנּוּיָן. מֵאֵן שְׁמַעְתָּ לִיה דַּאִית לִיה הָאִי סָבְרָא - בֶּן תִּימָא, שְׁמַע מִינֵה: כּוֹלְהוּ מִיּוֹלָתָא בְּעֵינָן. שְׁמַע מִינֵה. אִיבְעִיָּא לְהוּ: לְבֶן תִּימָא, יֵשׁ בֶּה מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֶצֶם אוֹ אִין בֶּה מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם? אֵף עַל גַּב דְּכִי אֲקִשִּׁיָּה רַחֲמָנָא לְפָסַח - אָמֵר קָרָא "בּו" - בּוֹ וְלֹא בְּחֲגִיגָתָה. אוֹ דִּילְמָא הָאִי "בּו" - בְּכֶשֶׁר וְלֹא בְּפָסוּל הוּא דַּאֲתָא? תָּא שְׁמַע: סָכִין שְׁנִמְצָאָתָא בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר - שׁוּחַט בֶּה מִיד, בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר - שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל. קוֹפִיין, בֵּין בּוֹה וּבֵין בּוֹה - שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל. מִנִּי? אִילְמָא רַבְּנָן - מֵאִי שָׁנָא סָכִין דְּמְטַבִּיל - דְּחֻוּיָא לְפָסַח, קוֹפִיין נְמִי הָא חֻי לְחֲגִיגָתָה! אֲלֵא לֹא דְבֶן תִּימָא הִיא, וְשְׁמַע מִינֵה: יֵשׁ בֶּה מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם. לֹא, לְעוֹלָם רַבְּנָן, וּכְגוֹן שְׁבַת. וְהָא מִדְּקֵינָא סִיפָא: חַל אֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְהוּיָת בִּשְׁבַת - שׁוּחַט בֶּה מִיד, וּבְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר שׁוּחַט בֶּה מִיד. נִמְצָאָתָא קוֹפִיין קוֹשִׁירָה לְפָסִין - הָרִי הִיא פֶּסַח. מְכַלְל דְּרִישָׁא לֹא בִּשְׁבַת עֲסָקִינוּ! וְאֵלֹא שְׁבַת בְּמִרְבּוּבָה

מֵאֲתַמּוּל, וּמוֹקִימָן לֵה הִשְׁתָּא בְּחֻזְקַת טַהֲרָה לְמוּצָאָה - מִשּׁוּם דְּחֻוּיָא לִיה לְבַעֲלִים בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְפַסַּח לְשַׁחוּט, הִלְכָךְ אֲטַבְלָה מֵאֲתַמּוּל דִּנְהוּי לִיה הָעֶרֶב מִשּׁוּם. וְהָא לֹא חִישְׁקִין, שְׂמָא אֲבִירָה לוֹ זֶה יָמִים רַבִּים - דּוּדָאִי הָיוּם נִפְלָה מִמֶּנּוּ. דְּמִתּוֹךְ שֶׁבִשְׁעַת הָרֹגֶל הָעַם רַב, אִין שׁוּחָה שֶׁם בְּמִקּוֹם נִפְלִיתָה שְׁלֵא תִמְצָא. חֻי לְחִיגָה - לְשִׁבְרַת עֲצָמוֹת, וְאֲטַבְלָה מֵאֲתַמּוּל. וְאֲמַאי הַמּוּצָאָה בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל? שָׂא - עֶרֶב הַפֶּסַח בִּשְׁבַת, דַּאִין חֲגִיגָה בָּאָה עֲמוּ. הִלְכָךְ לֹא צִרְכָּה לְבַעֲלִים בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר. חַל אֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְהוּיָת בִּשְׁבַת שׁוּחַט - בְּקוֹפִיין זֶה מִיד, וְאִין צִרְיָה לְהֵן בְּיוֹם טוֹב אַחֵר שֶׁבַת - כִּדִּי הַטְבִּילָה מַעֲרֵב שִׁבְתָּ. דַּהּא בִּשְׁבַת לֹא מִצּוֹ לֵאטְבִילָה, כִּדְאִמְרִין בְּמִסְכַּת בִּיצָה (יז,ב) חַל יוֹם טוֹב לְהוּיָת אַחֵר שֶׁבַת - מְטַבִּילִין אֶת הַכֵּל מִלְפָּנֵי הַשֶּׁבֶת. וּבְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - אֵם מִצָּאָה בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ. שׁוּחַט בֶּה - שְׁלֹמֶם מִיד, דּוּדָאִי הַטְבִּילָה בַּעֲלִים מֵאֲתַמּוּל. הִי הִיא כִּסְכִּין - וְאִפִּילוֹ נִמְצָאָתָא בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר שַׁחַל לְהוּיָת בְּחוּל - שׁוּחַט בֶּה מִיד, דּוּדָאִי הוּטְבִילָה עִם הַסָּכִין בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר. הוּאִיל וְקִשּׁוּרָה עֲמוּ. מְכַלְל דְּרִישָׁא - דְּקִתְנָה: "בֵּין בּוֹה בֵּין בּוֹה שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל". לֹא בִּשְׁבַת עֲסָקִינוּ - דָּאֵם לֹא כֵן קִשִּׁיא יִרְשָׁא אֲסִיפָא. וְאִפִּילוֹ הִכִּי קָאמֵר דַּאִין בּוֹ שְׁבִירַת עֲצָמוֹת. אֲלֵמָא: אֲסוּר לְשׁוּבַר עֲצָמוֹת בְּחֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר.

בְּמִרְבּוּבָה

עַל הַשֶּׁבַע - שִׁידוּ נִהְיָן בְּאֲבִילָתוֹ, וְתִישַׁח לְהֵן. וְנֹאכְלַת לִשְׁנֵי יָמִים - חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, דְּנִפְסַח לָן בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ט,א) מִיִּחוּתוּם אוֹתֵר. יוֹצֵא בּוֹ מִשּׁוּם שְׁחָתָה - אֵם עֵיכְבָה עַד לְמִתָּר וְשַׁחוּחַ - יוֹצֵא בֶה מִשּׁוּם שְׁחָתָה, מִשּׁוּם שְׁלֵמִי שְׁמִיחָה. וְאֵף עַל גַּב שְׁמוּפִרְשַׁת וְעוֹמֶדֶת הִיא כִּבֵּר, וְשְׁלֵמִי שְׁמִיחָה חוּבָה הִן, וְהָא דְקִימָא לָן (לְקַמָּן עֲא,א): כֵּל

דְּבִר שְׁבִיחָה אֵינוֹ בֹא אֲלֵא מִן הַחֻלִּין, כִּדְתַנִּיא כִּסְפִּירִי: "זוֹכַחַת פֶּסַח כּו" עַד צֶאן וּבִקֵּר", וְהֵלֵא אִין פֶּסַח בֶּה אֲלֵא מִן הַכְּבִישִׁים וּמֵן הָעוֹזִים, אֵם כֵּן לְמָה נִאֲמַר "בִּקֵּר" - לְהַקְשִׁי כֵל הַבָּא מִצָּאן וּבִקֵּר לְפַסַּח. מִזֶּה פֶּסַח דְּבִר שְׁהוּא חוּבָה, וְאֵינוֹ בֹא אֲלֵא מִן הַחֻלִּין - אֵף כֵּאֵן שְׁהוּא חוּבָה וְאֵינוֹ בֹא אֲלֵא מִן הַחֻלִּין. הֵנִי מִלִּיל בְּחוּבוֹת דְּעֵלְמָא, אֲבֵל שְׁלֵמִי שְׁמִיחָה אִיִּתְרִיָּב בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ת,א) מִדְּתַנִּיא כִּסְפִּירִי "זְשֻׁמְתִּי" - לְרִבּוּת כֵּל מִנִּי שְׁמִיחָה. יִכּוֹל אֵף בְּעוֹפּוֹת וּמִנְהוּת - תִּלְמוּד לומר 'בְּחֻקָּךְ', מִי שְׁחִיגָה בָּאָה מִיָּד, יוֹצֵא עוֹפּוֹת. מִכָּאֵן אֲמַר: יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאִים יָדִי חוּבוֹתָן בְּנִדְרִים וְנִדְבוֹת כּו', אֵף עַל גַּב דְּמַחֲרִיב וְעוֹמֵד הוּא. וְאִין יוֹצֵא בֶה - מִשּׁוּם חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, כִּדְאִמְרִין: דְּבִר שִׁישׁ בּוֹ חוּבָה אֵינוֹ בֹא אֲלֵא מִן הַחֻלִּין. כְּלוּמָר, שְׁלִיל, וְלֹא מִמָּה שְׁהוּא מַחֲרִיב וְעוֹמֵד. וְחוֹ כִּבֵּר נִתְקַדְּשָׁה מֵאֲתַמּוּל. מֵאִי מַעֲבָא - דְּאִמְרָה: אִין נֹאכְלִין אֲלֵא לְיוֹם וְלִילָה. נֹאכְלַת צֵלִי - צִרְיָן לֹאכְבִּלָה צֵלִי. הִלִּילָה הוּוֹ כּוֹלֵי צֵלִי - מִתְנַתִּין הִיא בִּפְרָק בְּתַרָא. כּוֹלֵי צֵלִי, וְאִפִּילוֹ הַחֲגִיגָה. לְמִידֵי דְאֲבִילָה - דְּאוֹחֲרַת לִינֵה צוּרִי אֲבִילָה עֲרָא. הָאִי סָבְרָא - אֵינֵה נֹאכְלַת אֲלֵא לְיוֹם וְלִילָה. שְׁמַע מִינֵה כּוֹלְהוּ אֲתִיין - כּוֹלְהוּ מִלִּי דַּפְסָא אֲתִיין בְּחֲגִיגָה בְּהוּאָה הִיקְשָׁא. שׁוּחַט בֶּה - פֶּסַחוֹ מִיד, וְאִין צִרְיָן לְהַטְבִּילָה זֶה הַמוּצָאָה, דְּמִסְתַּמָּא הַטְבִּילוֹת בַּעֲלִיָּה, אֵם טַמְאָה הִיתָה הַטְבִּילוֹת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר כִּדִּי שִׁידָה הָעֶרֶב מִשּׁוּם, וְתַהֲא טַהֲרָה בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר. הָאִי סָבְרָא - שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל - כְּלוּמָר, אֲלֵא עַל פִּי שֶׁסָּפַק שְׂמָא הַטְבִּילוֹת הַבַּעֲלִים - זֶה שׁוֹנֵה וּמְטַבִּילִם מִסְפָּק, שְׂמָא עֲדִיין לֹא הַטְבִּילוֹת, שְׁהוּא לְהֵן שְׁהוּת בְּיוֹם הַטְבִּילָה וְלַהֲעִירֵב מִשְׁחָה. קוֹפִיין - סָכִין גְּדוֹל הוּא. רְחוּבִן אִינֵן לְשִׁחְטָה אֲלֵא לְחִיתוּךְ בִּפְרָק וְלְשִׁבְרַת עֲצָמוֹת. בֵּין בּוֹה בֵּין בּוֹה - אִפִּילוֹ נִמְצָאָתָא בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר. שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל - דְּמִתּוֹךְ שֶׁאִין שְׁבִירַת הָעֶצֶם בְּפֶסַח, אִין הַבַּעֲלִים צִרְיָכִין לֵה כֵּל אֲרִבְעָה עֶשֶׂר עַד לְמִתָּה, וְיֵשׁ לומר לֹא הַטְבִּילָה, שְׁהוּא לוֹ שְׁהוּת בְּיוֹם הַטְבִּילָה סְמוּךְ לְבִין הַשְׁמִשּׁוֹת לְצוּר מִדֹּר. מִנִּי - הָא דְּמִשְׁמַע דַּאִין שְׁבִירַת עֲצָמוֹת בַּעֲרֵב הַפֶּסַח. הָאִי נִימָא רַבְּנָן - דְּלֹא מַקְשִׁי חֲגִיגָה לְפַסַּח, וְאִין בֶּה אִיסוּר שְׁבִירַת עֶצֶם. מֵאִי שָׂא סָכִין דְּמְטַבִּיל - לֹא בַּעֲלִיָּה

מֵאֲתַמּוּל, וּמוֹקִימָן לֵה הִשְׁתָּא בְּחֻזְקַת טַהֲרָה לְמוּצָאָה - מִשּׁוּם דְּחֻוּיָא לִיה לְבַעֲלִים בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְפַסַּח לְשַׁחוּט, הִלְכָךְ אֲטַבְלָה מֵאֲתַמּוּל דִּנְהוּי לִיה הָעֶרֶב מִשּׁוּם. וְהָא לֹא חִישְׁקִין, שְׂמָא אֲבִירָה לוֹ זֶה יָמִים רַבִּים - דּוּדָאִי הָיוּם נִפְלָה מִמֶּנּוּ. דְּמִתּוֹךְ שֶׁבִשְׁעַת הָרֹגֶל הָעַם רַב, אִין שׁוּחָה שֶׁם בְּמִקּוֹם נִפְלִיתָה שְׁלֵא תִמְצָא. חֻי לְחִיגָה - לְשִׁבְרַת עֲצָמוֹת, וְאֲטַבְלָה מֵאֲתַמּוּל. וְאֲמַאי הַמּוּצָאָה בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל? שָׂא - עֶרֶב הַפֶּסַח בִּשְׁבַת, דַּאִין חֲגִיגָה בָּאָה עֲמוּ. הִלְכָךְ לֹא צִרְכָּה לְבַעֲלִים בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר. חַל אֲרִבְעָה עֶשֶׂר לְהוּיָת בִּשְׁבַת שׁוּחַט - בְּקוֹפִיין זֶה מִיד, וְאִין צִרְיָה לְהֵן בְּיוֹם טוֹב אַחֵר שֶׁבַת - כִּדִּי הַטְבִּילָה מַעֲרֵב שִׁבְתָּ. דַּהּא בִּשְׁבַת לֹא מִצּוֹ לֵאטְבִילָה, כִּדְאִמְרִין בְּמִסְכַּת בִּיצָה (יז,ב) חַל יוֹם טוֹב לְהוּיָת אַחֵר שֶׁבַת - מְטַבִּילִין אֶת הַכֵּל מִלְפָּנֵי הַשֶּׁבֶת. וּבְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר - אֵם מִצָּאָה בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ. שׁוּחַט בֶּה - שְׁלֹמֶם מִיד, דּוּדָאִי הַטְבִּילָה בַּעֲלִים מֵאֲתַמּוּל. הִי הִיא כִּסְכִּין - וְאִפִּילוֹ נִמְצָאָתָא בְּאֲרִבְעָה עֶשֶׂר שַׁחַל לְהוּיָת בְּחוּל - שׁוּחַט בֶּה מִיד, דּוּדָאִי הוּטְבִילָה עִם הַסָּכִין בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר. הוּאִיל וְקִשּׁוּרָה עֲמוּ. מְכַלְל דְּרִישָׁא - דְּקִתְנָה: "בֵּין בּוֹה בֵּין בּוֹה שׁוֹנֵה וּמְטַבִּיל". לֹא בִּשְׁבַת עֲסָקִינוּ - דָּאֵם לֹא כֵן קִשִּׁיא יִרְשָׁא אֲסִיפָא. וְאִפִּילוֹ הִכִּי קָאמֵר דַּאִין בּוֹ שְׁבִירַת עֲצָמוֹת. אֲלֵמָא: אֲסוּר לְשׁוּבַר עֲצָמוֹת בְּחֲגִיגַת אֲרִבְעָה עֶשֶׂר.

עבודת התפילה עניינה ואני תמיד עמך, שזוהו ציווי השולחן ערוך' שיויתי הוי' לנגדי תמיד.

ממאמרו יו"ד שבט, ה'תשל"ה

מאי טעמא דבן דורתאי דכתיב וחתת פסח וכו' — רש"י פירש: דבחגיגת ארבעה עשר מיידר. ולפירושו צריך לומר דלבן תימא, אף על גב דאית ליה היקשא אחרינא לעיל חגיגת ארבעה עשר לא דחיא שבת, אף על גב דלכל מילי אקשיה חגיגה לפסח. דאפילו לשבירת עצם אקשיה, אי לא דכתב "בר". מדקאמר רב אשי בסמוך: ואנן טעמא דפרושן ניקו ונפרשו. ואי כן תימא נמי סבירא ליה דדחיא

שבת — לא הוה מתמה כולי האי. וטעמא כדילפינן בסמוך מ"דחוגות אותך" וגו' דלא דחיא שבת אף על גב דקרבן ציבור היא — הכי נמי לבן תימא. ואף על גב דקרא "דחוגות אותך" בחגיגת חמשה עשר בתיב — סבירא הוה להשנות החגיגות יחד. ולהכי איצטרך לבן דורתאי למילף מ"דחוגות פסח" שהוקשו לענין זביחה ואפילו בשבת. לאפוקי שלא נקיש החגיגות יחד. ולא מצי למילף מדחוגות דבן תימא כדפירשתי. וקשה: דלעיל קאמר רב אשי דאי חובה היא — תיתי בשבת. משמע דלבן תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא — דחיא שבת, אם כן מאי קמתא רב אשי ואנן טעמא דפרושן ניקו ונפרשו? ועוד: תיסקי להחזיא דאמר ב"הוציאנו לו" (זמא ג.א.) נקוט האי כללא בידך: כל שזמנו קבוע — דוחה את השבת ואת הטומאה, ואפילו ידחיד. הא איכא חגיגת ארבעה עשר דקבוע לה זמן ולא דחיא לכך נראה לרבינו יצחק עיקר: דהכא איירי בחגיגת חמשה עשר, כדמוכח במימתי קרא ד"דחוגות אותך", ואתי שפיר דלא כייל ב"הוציאנו לו" אלא דבר שקבוע לו זמן יום אחד ולא יותר, אבל חגיגת חמשה עשר — לא חשיב כל כך זמן קבוע, כיון שיש לה תשלומין כל שבעה. ומכל מקום פריך שפיר: הא ודאי קרבן ציבור הוא, דאף חגיגת חמשה עשר חשיבה זמנה קבוע, כדאמרין בפרק שני דביצה (כ.ב.) אמר לון בית הלל אף זו קבוע לה זמן. דתנן: עבר הרגל ולא חז — אינו חייב באחריותו. ואין להקשות: אם כן, אמאי הוצרך בן דורתאי לפרוש ולהתרחק כדי שיהיה בדרך דחוקה ויפטר? הלא היה יכול להביא חגיגתו כל שבעה. כדילפינן בסמוך: אומר רבינו יצחק: דילמא יתודה בן דורתאי סבירא ליה מדאיתקש חגיגת חמשה עשר לפסח — שמע מינה אין לה תשלומין. והא דמוקי בן דורתאי קרא ד"דחוגות פסח" בחגיגת חמשה עשר ולא בחגיגת ארבעה עשר — משום דסבר דחגיגת ארבעה עשר לא דאורייתא. הא ודאי קרבן ציבור הוא — נקט קרבן ציבור משום דאיכא תנא דתלי בהכי, בפרק "ש קרבנות" (תמורה יד.א.) דתנן: יש קרבנות ציבור שאין ביחוד, שקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה. ומידה, בפרק "הוציאנו לו" (זמא ג.א.) אמרין: כל שזמנו קבוע — דוחה את השבת וטומאה אפילו ביחוד. וקצת קשה: דהכא קרי ליה קרבן ציבור משום דאית בכוניפא, וכן ביזמא ואכל בחגיגה (ו.א.) קרי ליה קרבן יחיד.

הא ודאי קרבן ציבור — תימא לרבינו משוון בן אברהם: מה בכך אם הוא קרבן ציבור? והא פסח ותמיד ושעירי ראש חודש ועומר ושתי הלחם לכולהו מצריכין קרא, ב"כיצד צולין" (לקמן ע.א.) שידחו שבת, ואם כן הכא מנא לן? ואומר רבינו יצחק: דחגיגה בכלל שאר קרבנות מועדות, דהאי קרא ד"דחוגות" כתיב בסוף פרשת "פינחס". **שלמים** ששחטן מערב יום טוב וכו' — נראה לרבינו יצחק: דאפילו הקדישם מתחלה ושחטן לשם חגיגת חמשה עשר איירי. דאי לשם שלמים דעלמא — אין יוצא משום חגיגה אפילו שחטן ביום טוב, דכל שבתוכה אין בא אלא מן החולין. לכך נראה דהקדישן ושחטן לשם חגיגה.

והואיל דהוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין, קשה רבינו יצחק בן אשר: והא האי קרא ד"דחוגות שלמים" לא כתיב גבי שמחת יום טוב אלא גבי הר עיבל, ויחייב מכאן לחגיגה וכו', ואי יכול לשוחטה מערב יום טוב — אבתי שמונה הוה. הקשה רבינו יצחק בן אשר: והא האי קרא ד"דחוגות שלמים" לא כתיב גבי שמחת יום טוב אלא גבי הר עיבל, ויחייב

ליקף מיניה יום טוב? ויש לומר: דאיכא למימר דבכל ענין קאמר קרא, דבעינן זביחה בשעת שמחה.

במורובה. מנא ידעי? ואלא שפא במומא. סוף סוף מנא ידעי? דמית נשיא. דמית נשיא אימת? אילימא דמית בשלשה עשר - ספין למה לי דמטביליה? ואלא דמית בארבעה עשר - מנא שפא ספין דמטביל, ומאי שפא קופיין דלא מטביל לה? לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר. ספין דחד ספיקא - מטביל לה, קופיין דתרי ספיקי - לא מטביל לה. תניא יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום. אמר: אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל: מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת, מה הן אומרים לו? תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים, ולא אמרו להן לישראל: חגיגה דוחה את השבת. אמר רב: מאי טעמא דבן דורתאי - דכתיבי: "דחוגות פסח לה" אלהיך צאן ופקד" והלא אין פסח אלא מן הכבשים ומן העזים! אלא: "צאן" - זה פסח, "פקד" - זו חגיגה. ואמר רחמנא "דחוגות פסח". אמר רבי אשי: ואנן טעמא דפרושים ניקו ונפרשו? אלא קרא לכדרב נחמן הוא דאיתא. דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: מניין למותר הפסח שקרב שלמים - שפאמר: "דחוגות פסח לה" אלהיך צאן ופקד" וכי פסח מן הפקד בא? והלא אין פסח פא אלא מן הכבשים ומן העזים. אלא: מותר הפסח יהא לדבר הקא מן הצאן ומן הפקד. ורגנן, מאי טעמא לא דחי שבת? הא ודאי קרבן ציבור הוא! אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בן ספרא, אמר קרא: "דחוגות אותו חג לה" שבעת ימים בשנה". שבעה? שמונה הווי! אלא מפאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת. כי אתא רבין אמר, אמרתי לפני רבותי: פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה, כגון שחל יום טוב הראשון של חג בשבת. אמר אביי: אבין תכלא לימא כי הא מילתא? שמונה - לא משפחת לה פלל. שבעה - איתא ברוב שנים. אמר עולא אמר רבי אלעזר: שלמים ששחטן מערב יום טוב אינו יוצא בהן לא משום שמחה ולא משום חגיגה. משום שמחה, דכתיבי: "דחוגות ושמחתה" - בעינן זביחה בשעת

במורובה — בחבורה מועטת, שהפסח מרובה להן, ולא יביאו חגיגה. מנא ידעי — הבעלים בשלשה עשר שתהא חבורתו מועטת? הרי כל שעה באין ונמנין עליו אנשים מעלמא, וקונים להן בו חלק מן הבעלים עד שעת שחיטה — הלכך לא קים ליה שתהא חבורה מועטת, ומטביל לקופיין שפא יביאו חגיגה ויצטרכו לשבירת עצמות. **שפא במומא** — שרוב ציבור טמאין. ותנן: בזמן שבא בטומאה — אין מביאין עמו חגיגה. וזה המוצאא טהור, ואף על פי שאף הטהורים עושין בטומאה עם הציבור — מטבילה לשבר בה עצמות חגיגת חמשה עשר, שאינה באה בטומאה. **מנא ידעי** — הבעלים בשלשה עשר, ששטבילין סביניהם, שיהו רוב ציבור טמאין דמית נשיא — ומצה לכל ישראל להתעסק בו. אי נימא בשלשה עשר — כשהיו מסתורין בלילה. ספין למה לי? **לא מטביליה** — למריה, הרי היא עתיד לטמא. וזה המוצאא, אם טהור הוא — למה מחזיקה בטוהרה, ושוחט בה שלמי חגיגתו ביום טוב. **אלא דמית בארבעה עשר** — וכשתטבילו בלילה בשלשה עשר הצידיין לארבעה עשר, לא היו יודעין שיבוא בטומאה. אם כן גם את הקופיין הטביל לשבירת העצמות דחגיגת ארבעה עשר. **ומאי שפא ספין** — דאמרין אטבילה מרה מאתמול, ומאי שפא קופיין דלא אמרין אטבילה מרה מאתמול? לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר — ולא גרסינן מות בארבעה עשר, דמה לי מת ומה לי לא מת. ספין דחד ספיקא הוא — דאיכא למימר שפא ימות דחשיב ויעשו פסח בטומאה — משום דך שפיקא לא אימנע מלאטבולה, ואטבילה, דחיש שפא לא ימות ויעשה פסח בטוהרה. **אבל קופיין דתרי ספיקי** — אית ליה, מסלקי ליה מותרות טבילה: שפא ימות ולא יביאו חגיגתו לא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר, או אפילו לא ימות — שפא אני לא אצטרך לחגיגת ארבעה עשר, שתהא חבורתי מועטת ויבא פסח במורובה. ואי משום חגיגת חג חמשה עשר — עדיין יש שהות להטבילה בארבעה עשר. הלכך לא אטבילה מרה בשלשה עשר. בן דורתאי פירש — מן החכמים ונברל דהם, מפני שהיו אומרים אין חגיגת ארבעה עשר דוחה שבת. וישב לו בדרום — דחוק מירושלים, שלל לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה. דקסבר: חגיגה חובה ואפילו במורובה. ואנן טעמא דפרושים וכו' — וכי לכך הוצרכנו לדרוש המקראות אחר טעמי המבדילים מן החכמים? מותר הפסח — בין שהפריש פסחו ואבד ותכפר באחר ואחר כך נמצא זה, בין שהפריש מעות לפסחו וזלה קדושת פסח על כולו, והזולו טלאים וניתותרו מן המעות. שקרב שלמים — במועד או לאחר הרגל. לדידיה הכא מן הצאן ומן הפקד — היינו שלמים, כששירין לבא מכל צאן ומכל בקר, וכו' ונקבה. **אמאי לא דחיא שבת** — ואפילו חגיגת חמשה עשר, הא ודאי קרבן ציבור הוא — דהא אתי בכינופא כי פסח, ומנן קבוע לה. ודחוגות אותו — בחג הסוכות בתיב, דתשלומין ידירה כל שמונה. הלכך: שמונה הוי, אלא לאו שמע מינה אין לך חגיגה שדוחה שבת. הלכך לא משכחת שמונה לעולם. כגון שחל יום טוב הראשון של חג להיות בשבת — דמטי נמי שמיני עצרת בשבת, דאין כאן אלא ששה. **אבין תכלא** — קובר את בני היה. לימא כי האי מילתא — שאילה שאינה דוחגת, בשעת

ר' מברא את טעמו של בן דורתאי: **אמר רב, מאי טעמא דבן**
דורתאי, דכתביב (דברים טוב) 'וּבְחַתְּ פֶסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבְקֵר'. וְהָלֵא
לא ניתן לפרש את הכתוב כפשוטו, שכן אין פסח בא אלף מן
הכפפים וכן העוים ולא מן הבקר. **אלף** יש לבאר בכונת הפסוק
שִׁצְאוֹן וְהַ פֶּסַח, וְהַבְּקָר' זו חגיגה, שכן החגיגה באה אף מן הבקר,
וְאִמֵּר רַחֲמֵנָא 'וּבְחַתְּ פֶסַח'. דהיינו שקראה התורה לחגיגה 'פסח',
ואם כן דינה כמוהו ודוחה שבת.
ר' אשי מברא את דעת חכמים: **אמר רב אשי, ואנן טעמא דפרושים**
ניקין ונפרוש – וכי הוצרכנו לפרש את טעמם של הפורשים מן
החכמים ולדרוש את הפסוקים כשיטתם, **אלף קרא** ו-הפסוק
שדרש רבן **לְבָדְרִב נֶחֱמָן הוּא דִּתָּא** – ללמדנו את דרשתו של רב
נחמן בא. **דאמר רב נחמן, אמר רבא בר אבוי, מניין למותר הפסח**
– שה שחוקדש לשם פסח ואבד, והפרישו בעליו שה אחר תחתיו
והקריבוהו, ולאחר מכן מצאו את השה האבוד, **שְׁכַרְבָּה** בתורת
שְׁלֵמִים בגלל או לאחריה, **שְׁנַמְמָר 'וּבְחַתְּ פֶסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ צֵאן**
וּבְקֵר'. וכי פסח מן הבקר בא, וְהָלֵא אין פסח בא אלף מן הכפפים
וּמִן הָעוֹיִם. **אלף** מכאן למותר הפסח, **יחא** קרב לְבָדְרִב נֶחֱמָן מִן הַצֵּאן
וּמִן הַבְּקָר, דהיינו שלמים. שאין לך קרבן הקרב מכל סוגי הצאן
והבקר בין מזכרים ובין מנקבות אלא שלמים בלבד.
מקשה הגמרא: **וְרַבֵּנָן שְׁחולקים על יהודה בן דורתאי וסוברים**
שכל קרבנות החגיגה אינם דוחים את השבת ואף חגיגת ט"ו, **מאי**
טעמא לא דחי חגיגת ט"ו את השבת, הא ודאי קרְבֵּן צִיבּוֹר הוּא.
שהרי גם היא, כמו הפסח, מובאת באסיפת הציבור וקבוע לה זמן.
מתרצת הגמרא: **אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בן ספרא, אמר**
קרא לגבי הקרבת החגיגה בחג הסוכות (ויקרא כג מא) 'וְחִנֵּתֶם אֹתוֹ חֵג
לְה' שְׁבַעַת יָמִים בְּשַׁנְהָה, וקשה, וכי שְׁבַעַת יָמִים בלבד ניתן
להקריבה, הרי שְׁמוֹנֶה יוֹם, שכן אף בשמיני עצרת יכול להקריבה
אם לא הספיק לפני כן, אלף מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת,
וממילא רק בשבעה מתוך שמונת ימי החג ניתן להקריבה.
הגמרא מביאה קושיא על דרשת הפסוק: **כִּי אֵתָא** ו-כשבא דבין
לבבל **אמר, אֶמְרִיתִי לִפְנֵי רַבּוֹתַי, פְּעָמִים שָׂאִי אֶתָּה מוֹצֵא אֵלַי שְׂשָׁה**
יָמִים בהם ניתן להקריב את החגיגה, ודהיינו כְּגוֹן שָׁחַל יוֹם מוֹב
הָרָאשׁוֹן שָׁל חֵג בְּשַׁבָּת, שבאופן זה אף שמיני עצרת חל בשבת
וממילא רק בששת ימי חול המועד ניתן להקריבה. ואם כן קשה,
כיצד אומר הפסוק שישנם שבעה ימים להקרב את החגיגה בסוכות.
מתרצת הגמרא: **אמר אבין, אבין תכלא ו- אבין השכול לֵימָא כִּי**
הא מילתא – וכי יתכן שאדם כמוהו יקשה קושיא כזו שאינה
הוגנת. הרי ברור שכונת הדרשה היא שְׁמוֹנֶה יָמִים להקריבה לא
מִשְׁבַּחַת לֵה כָּלָל – לא תמצא באף שנה, אך שְׁבַעַת יָמִים אֵיתָא
כְּרִיב הַשָּׁנִים, כשיום טוב ראשון חל בחול, ועל שנים אלו דיברה
התורה.
הגמרא מביאה דין בחיוב שלמי שמחה וקרן חגיגה והבאים בכל
שלושת הרגלים: **אמר עולא, אמר רבי אלעזר, שְׁלֵמִים שְׂשַׁחֲטֵן**
מִעֲרֵב יוֹם מוֹב, אינו יוצא כְּהֵן ידי חובתו לא משום שלמי שמחה
ולא משום חגיגה, ואף אם יאכל מהשלמים בחג. מבארת הגמרא:
משום שמחה אינו יוצא, דכתביב בענין מה שנצטוו בני ישראל
בכניסתם לארץ לבנות מזבח בחר עיבל (דברים כז ו) 'וּבְחַתְּ שְׁלֵמִים
וְאִכְלֹתָ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ, ומשמע דפְּעִינָן – צריך שתהיה אף הוֹבִיחָה

בְּמִרוּבָה – כשבשרו מרובה ודיו להשביע את בני החבורה
המועטים, שבאופן זה הדין הוא שאין מקריבים עמו חגיגה, ולכן
אין הבעלים מזדרים להטביל את הקופיץ ב"ג. דוחה הגמרא
אפשרות זו ומקשה: **מָנָא יָדְעִי –** מדיכן ידעו הבעלים ב"ג שיהא
פסחם מרובה, הרי כל שעה עשויים להצטרף לחבורתם עוד בני
אדם ולהגדילה. ומאחר שכן, תמיד חוששים הבעלים שמא
ייתרבו בני החבורה ולא יספיק בשר הפסח להשביעם ויצטרכו
להקריב גם את החגיגה, ומזדרים להטביל את הקופיץ ב"ג.
הגמרא חוזרת ומעמידה את המשנה כדעת רבנן ובאופן אחר:
וְאֵלַי מדובר ברישא שְׂבָא הפסח בְּמִרוּבָה, שבאופן זה הדין הוא
שאין מקריבים עמו חגיגה, וממילא אין הבעלים זקוקים לקופיץ
ב"ד. שבה הגמרא ומקשה: סוף סוף מָנָא יָדְעִי – מדיכן ידעו
הבעלים ב"ג שבערב פסח יהיו רוב הציבור טמאים ולא יצטרכו
לקופיץ. מתרצת הגמרא: מדובר דְּמִית' ו-שמתו] נְשִׂיא – המלך או
ראש הסנהדרין, שמצוה על כל ישראל להתעסק בקבורתו
ולהיטמא לו.
מבררת הגמרא: דְּמִית' נְשִׂיא אֵימַת – אימתי, אֵילִימָא דְּמִית' בְּשִׁלְשָׁה
עֶשְׂרִי, סְפִין לְמָה לִי דְּמִמְכָּלִיָּה – איזה סיבה תהיה לבעליה
להטבילה, הרי יודע שעתידי לעשות את הפסח בטומאה מחמת
התעסקותו בקבורת הנשיא. ואם כן מדוע נאמר במשנה שמוצא
הסכין רשאי להחשיבה כטהורה. מסיקה הגמרא: **וְאֵלַי** מדובר
דְּמִית' בְּאִרְבָּעָה עֶשְׂרִי, ואת כליה הטבילו כבר ב"ג כשהיו סבורים
שיעשו את הפסח בטהרה. מקשה הגמרא: אם כן **מאי שְׂבָא סְפִין**
שמניחים דְּמִמְכָּלִיָּה אותה בעליה, ומאי שְׂבָא קופיץ שמניחים דְּלֵא
מְטָבִיל לָהּ בעליה וצריך המוצא להטבילה, הרי כשהפסח בא
בטהרה מקריבים עמו חגיגה שמותר לשבור בה עצמות, ואם כן
ודאי הטבילו הבעלים אף את הקופיץ.
מתרצת הגמרא: **לא צִירִיבָא** אלא דְּנְשִׂיאִי היה גוסס בְּשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִי,
והיה הדבר בספק, האם ימות ויקרב הפסח בטומאה, או שלא ימות
ויקרב בטהרה. ולפיכך לא ספיקו, דְּחַי סְפִיקָא היה בה לבעליה,
אולי ימות הנשיא ולא יצטרך שתהא טהורה, ואולי לא ימות
ויצטרך שתהא טהורה, מְטָבִיל לָהּ – מניחים שהטבילה מפני
האפשרות שלא ימות ויעשו את הפסח בטהרה. אך את הקופיץ,
דְּחַי סְפִיקוֹ יש בה לבעליה, שאולי ימות הנשיא ולא יביאו חגיגה
לא ב"ד ולא בט"ו, ואף אם לא ימות, הרי יתכן שפסחו יהיה
מרובה ולא יקריב עמו חגיגה, וממילא מניחים שלא חשש לצד
הרחוק שיצטרך לה ולא מְטָבִיל לָהּ ב"ג. נמצא, שניתן להעמיד
משנה זו כדעת רבנן, וממילא אין להוכיח ממנה לגבי דעת בן
תימא בענין איסור שבירת עצם בחגיגת י"ד.
הגמרא מביאה דעה החולקת על דיני משנתנו שחגיגת י"ד אינה
דוחה שבת: **תְּנִיָא** בברייתא, **יהודה בן דורתאי פירש** ונבדל מן
החכמים שהיו אומרים שחגיגת י"ד אינה דוחה שבת, הוא ודורתאי
כְּגוֹן, מחמת שנחלק עליהם כפי שיבואר, וְהָלַךְ וְנִשְׁבַּח לוֹ בְּדָרוֹם רְחוֹק
מירושלים, כדי שלא יתחייב בפסח וחגיגה. וכך **אמר, אם יבוא**
אֵלֵינוּ הנביא וְאִמֵּר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי מָה לֹא חֲנִיתֶם ו-הקרבתם]
את החגיגה של י"ד בְּשַׁבָּת, מָה חֵן אֲמִירִים לוֹ. תַּמְחִינָה עַל שְׁנֵי גְדוּלֵי
הדוד שְׂמִיעָה וְאַבְטַלְיוֹן, שֶׁחֵן חֲכָמִים גְּדוּלִים וְדִרְשָׁנִים גְּדוּלִים וְלֹא
אֲמִירוֹ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל שְׁחִינָה דְּחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

אגרות קודש

[וי שבט תשכ"ד]

... שילמד תנייך וכיו"ב לשומעים שישבו בגילוי ראש וכו' - מובן שאין נ"ל כלל. ובפרט שכיו"ב
מהם ישבו כהנ"ל לא מתוך אונס וכיו"ב. וד"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 מו לא אסרו לדבר בהפציו בשבת, אלא בהפצים האסורים לעשותם בשבת ואי אפשר להמציא צד
2 היתר קיט] בעולם לעשותם בשבת, ואפלו אין האסור אלא מדברי סופרים, כגון לומר לחברו או לומר
3 על עצמו בשבת שביא למחר פרות המקצים לתוך ביתו קכ, אף על פי שהם היום בתוך התחום, ואפלו
4 בתוך העיר המעורבת קכא, מפל מקום טלטול מקצה אין צד היתר בעולם לעשותו בשבת קכב (פשצריך
5 לגוף המקצה קכג, עין סמן רע"ו).

6 אכל אם יוכל להמציא צד היתר לעשות בשבת אותה מלאכה עצמה שרוצה לעשות אחר השבת - מותר
7 לומר בשבת על עצמו או לחברו שיעשה אחר השבת (רק שיהיה שלא להזכיר לו לשון שכירות קכד, כמו
8 שנתבאר בסמן ש"ו), אפלו אם עכשו אין שם אותו צד היתר קכה. כיצד? אומר אדם לחברו "לכרך פלוני קכו

ביאורי הלכה

המתיר לדבר בזה בשבת¹⁶⁰.
קבג] כשצריך לגוף המוקצה - היינו: "וכשצריך לגוף
המוקצה [שרוצה להשתמש בו¹⁶¹ ולא להצניעו בלבד]
- עיין סי' רע"ו", אבל כאן עוסק בנידון שאינו צריך
לגוף המוקצה¹⁶².

קבד] לשון שכירות - אסור להזכיר לשון שכירות
אפילו ללא הזכרת סכום מעות¹⁶³.

קבה] צד היתר - ואפילו ידוע לו שלא יהיה צד
היתר¹⁶⁴.

קכו] לכרך פלוני - גם אם הוא רחוק מאוד¹⁶⁵, ואפילו

קיט] להמציא צד היתר - לשנות את המציאות (כגון
לבנות סוכות שומרים) כך שהדבר יהיה מותר בשבת.
קב] לתוך ביתו - כגון להצניעם שלא יגנבו, אבל לא
כדי לאוכלם שהרי הם מוקצים ואינם ראויים
לאכילה¹⁶⁷.

קכא] העיר המעורבת - איסור מוקצה מדברי
סופרים¹⁶⁸.

קכב] לעשותו בשבת - אף שכל טלטול מן הצד שהוא
על ידי גופו שלא בידיו יכול לטלטלו אפילו לצורך
המוקצה¹⁶⁹, אף-על-פי-כן אינו נחשב לצד היתר

ציונים והוספות

להתעסק לה היום, שהרי מתעסק בשבת כדי לעשות רצונו
למחר בענין שאי אפשר להצטייר שיעשהו היום בהיתר.
וגם למבואר בסי' רעו סעיף י שאפשר להקל כהאומרים
שטלטול מן הצד נחשב כצד היתר, נתבאר שם שאין לסמוך
על זה אלא לצורך גופו ומקומו אך לא לצורך המוקצה.

(161) בזכרון יוסף אות קעא האריך לבאר היתר הדיבור
בטלטול מוקצה לצורך שימוש במוקצה או לצורך מקומו
כיון שיש לזה צד היתר של טלטול מן הצד, אלא שייתכן
שר"ת יודה כאן להתמיר שדווקא כשאומר לנכרי לטלטל
הנר העיקר אצלו שהנר יגיע אליו ואין לאסור אמירתו כשזה
אפשרי באופן המותר, אך בנדו"ד עיקר האיסור הוא באופן
שדיבורו מתפרש ואין נפק"מ לכך שאפשר לעשות באופן
המותר, ודומה לאומר לפועל "היה נכון עמי לערב" שאף
שניתן לפגוש הפועל באופן המותר בלא לשוכרו - לא
התירו, כיון שאמירתו מתפרשת באופן האסור, ובפרט
שבסי' רעו קו"א ס"ק ג משמע קצת שעיקר הקולא כר"ת
לגבי טלטול נר בלבד.

(162) וכדלעיל הערה קנו, ובזכרון יוסף אות קעא ביאר
"כשצריך לגוף המוקצה" היינו לצורך המוקצה (כגון
להצניעו שלא יגנב) וצ"ע כיצד מיישב הלשון.

(163) כדלעיל סי' שו ס"ד וסי"ג, ודלא כפי שהסתפק בזה
בביאור הלכה שם (ד"ה ודוקא לדבר).

(164) מפורש בסי' רסג קו"א ס"ק ח (הובא לעיל הערה קס).

(165) שאילו היו בורגנין היה מותר ללכת גם למקום רחוק
מאוד.

(157) סי' רעו קו"א ס"ק ג: ואף בפירות מוקצים כמ"ש
בטוש"ע סי' ש"ז כיון שאינן ראויים בשבת ומביאם לשמורם
ולהצניעם עד אחר השבת, הרי זה כבשביל שלא יגנב הנר
שגם כן דעתו להשתמש בו בחול. משמע שאף אם יהיו
מוכנים למחרת היום הרי זה צד היתר שלא בא לעולם כיון
שהיום הם מוקצים.

ואם ראויים לאכילה ורוצה לאוכלם היום, ראה להלן הערה
קסא.

(158) כדלהלן סי' שח ס"א, אבל יציאה מן התחום או
טלטול ברשות הרבים בשבת אסורים מן התורה.

(159) כמבואר בסי' שיא סט"ו.

(160) כיון שאין בדעתו לטלטל למחרת בגופו אלא בידיו
כדרכו (וכן היא משמעות דיבורו) הרי מדבר על טלטול
האסור בשבת.

וכן כתב בסי' רסג קו"א ס"ק ח: אסור לדבר ממנה אף על
פי שהיא למחר, אלא אם כן יש צד היתר היום ע"י בורגנין,
ור"ל שאיסור המלאכה אינו מחמת עצמה אלא דבר אחר
גורם האיסור, ויוכל להצטייר שיסתלק אותו גורם ויעשה
המלאכה בהיתר היום בדמותה כצלמה כמו שרוצה לעשותה
למחר, אזי מותר להתעסק בה אף על פי שלא נסתלק הגורם
עדיין, וגם אי אפשר להסתלק היום בפועל ממש, מכל מקום
הוא אינו מתעסק כלל לעשותה דוקא באיסור אלא לעשות
דבר שהוא מותר בעצמו, לאפוקי מלאכה האסורה מחמת
עצמה, או שאי אפשר להצטייר שיעשה אותה בהיתר אלא
אם כן לא יעשה כמו שהוא רוצה לעשותה למחר, אסור

1 אני הולך למחר, לך עמי", מפני שיוכל להמציא צד החר בשבת אלו היה שם ברנגין קכז] אף על פי שעכשו
2 אין שם ברנגין.
3 (מפני שענין אסור דבור בחפציו הוא מה שמתעסק בשבת בדברים האסורים היום, ולא נאסר אלא
4 להתעסק בדברים שאסורים נתלה בגופם קכח], אבל דברים שאסורים נתלה בדבר אחר ואלולי אותו דבר
5 היו דברים אלו בעצמם מתירים בשבת - מתר להתעסק בהם בדבור לעשותם אחר השבת, שהרי הוא אינו
6 מתעסק באותו דבר הגורם להם האסור, אלא באותם דברים שהיה להם החר מחמת עצמם אלולי אותו
7 דבר הגורם להם האסור. לפיכך, גבי אסור חוץ לתחום, פון שיש צד החר על ידי ברנגין - נמצא שאין
8 האסור בהלך מחמת עצמו, שהרי אותו הולך עצמו מתר פשיש ברנגין, אלא האסור בהלך הוא מחמת
9 מניעת הדיורין על הדרך, והוא אינו מדבר אלא שילך בדרך ולא שילך במניעת הדיורין, וכן כל פיוצא
10 בזה].
11 ואין החר אלא בלשון זה: "אני הולך, לך עמי", אבל לא יאמר בלשון שמשמעו הליכה בקרון קכט] (שקורין
12 בלשון אשפנו קל] פארי"ן קלא), שהרי לזה אין ברנגין מועילים:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור טע"ף טו

ביאורי הלכה

ברור שבכוונתו לנסוע ברכב או מטוס¹⁶⁶. וכן מותר לומר "מחר אדבר עם פלוני שגר במדינה אחרת" אף שברור שיעשה זאת באמצעות הטלפון¹⁶⁷, והוא הדין לומר על דבר הנמצא ברשות הרבים: "אביא לך לאחר השבת דבר פלוני"¹⁶⁸. קב] היה שם בורנגין - סוכות שומרים¹⁶⁹.

קבח] נתלה בגופם - אסורים מחמת עצמם ולא שמותרים מצד עצמם ואסורים מחמת דבר אחר. קבט] בקרון - מרכבה, עגלה וכל כיוצא-בזה. קל] בל"א - בלשון אשכנז¹⁷⁰. קלא] פארי"ן - לנסוע.

ציונים והוספות

166 כל שלא הזכיר הנסיעה בפירוש או בלשון שמשמעותה המקובלת היא נסיעה אף שלא מוזכרת הנסיעה בפירוש, אך כל זמן שמשמש בלשון שמקובלת לה משמעות נוספת וכגון האומר שהולך "לחופשה" - מותר (כדלעיל הערה קנה). ועפ"י רשאי לדבר ברמז שיכול להתפרש כדבר היתר וכגון במקום "אקח מונית" לומר "אקח תפוח" (ודומה ל"קינח חוטמו דלעיל ס"ז), אך לא יכול לומר "אכנס לתפוח" במקום "אכנס למכונית" שאין לזה שום משמעות של היתר ומשמעות האיסור אליה רומז נחשבת כמפורשת. ואם מדבר על חשבוניותיו ושאר דברים שיש בהם חשש שמא יכתוב, אסור גם בלשון מרומזת. וראה לעיל (ביאור י) בעניין הזכרת נסיעה בדרך סיפור דברים או לצורך מצוה.

167 שהדיבור עצמו אינו אסור ואם פלוני היה קרוב היה רשאי לדבר עמו בשבת.
168 שהרי אפשר להמציא צד היתר ולטלטל על ידי הקמת מחיצות (ראה לעיל סי' שו ס"ג, אך לעניין אמירה לנכרי שיעשה בשבת עצמה אינו מועיל הא דיכול לעשות מחיצות של אנשים כמבואר בסי' רעו קו"א ס"ק ג).
169 סימן שו ס"ג: סוכות שומרים שכל אחת מהן מובלעת בתוך שבעים אמה וד' טפחים של חביתה שעל ידי זה יכול להלך אפילו כמה פרסאות בשבת מפני שכולן נחשבות כעיר אחת ארוכה כמו שיתבאר בסי' שצ"ח ואף על פי שעכשיו אין שם בורנגין.
170 ראה סי' לב סנ"ר, סי' קפג ס"ד ובעוד מקומות בשו"ע ר.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

1 המתענה תענית חלום בשבת ולמחר הוא תענית חובה
2 כגון י"ז בתמוז או ט' באב או עשרה בטבת או תענית
3 אסתר שנהגו בו חובה או אפילו תענית יחיד שנהג בו חובה
4 כגון מי שיש לו מנהג קבוע להתענות ביום א' של סליחות
5 אינו עולה לו כיון שאף אם לא היה מתענה בשבת היה
6 מתענה תענית זה אין תענית זה מכפר לו על ביטול עונג
7 שבת שלא מצינו כפרה בחנם ויש חולקין על זה והעיקר
8 כסברא הראשונה וכן יש להורות אם הוא איש בריא שאין

ה תענית מזיק לו אבל מי שקשה עליו התענית אם סומך על המקילין לא הפסיד:
ה אין להתענות בשבת על חלומות שהם הפסד ממון אלא על דבר שמחללין עליו את השבת:
ו אם חבירו ראה עליו חלום רע לא יתענה בשבת:
ז יש אומרים שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראהו ג' פעמים ויש אומרים שבזמן הזה אין

1 להתענות תענית חלום בשבת בכל ענין לפי שאין אנו
2 בקיאים בפתרון חלומות לידע איזו טוב ואיזו רע.

3 ויש אומרים שעל אלו חלומות מתעניין בשבת אף בזמן הזה
4 הרוואה ספר תורה או תפילין שנשרפו או יום הכיפורים
5 בשעת נעילה או קורות ביתו או שיניו שנפלו אבל אם ראה
6 לחייו שנשרו הרי זה סימן טוב שמתו היועצים עליו רעה
7 ויש אומרים הרוואה יום הכיפורים אף שלא בשעת נעילה
8 ויש אומרים אף הרוואה שקורא בספר תורה (בצבור) ויש
9 אומרים אף הרוואה שנושא אשה.

10 ויש אומרים שכל חלומות שביארו פתרונם בגמרא שהם
11 רעים מותר להתענות עליהם בשבת אבל יש אומרים
12 שנשתנו פירוני החלומות מזמן חכמי הגמרא לזמנינו כמו
13 שנשתנו הרפואות שבזמניהם וכן יש אומרים שהרוואה יום
14 הכיפורים אפילו בשעת נעילה אינו חלום רע כי הוא סימן
15 יפה שמחלו עונותיו וכן הרוואה קורות ביתו שנפלו אמרו
16 במדרש שחלמה אשה אחת כך ופתרו לה שתלד זכר וכן
17 היה לה.

18 * * *

19 ויש אומרים עוד שאפילו החלומות שמתענים עליהם לדברי
20 הכל לא יתענה עליהם בשבת אלא אם כן התענית עונג לו
21 שנפשו עגומה עליו אם לא יתענה ולפי שעונג השבת הוא
22 מן התורה ואף להאומרים שהוא מדברי קבלה כמו שנתבאר
23 בסי' רמ"ב מכל מקום להתענות לגמרי לדברי הכל אסור מן
24 התורה כמ"ש בסי' תק"ע ותענית חלום אינה חובה ולא
25 מצוה אלא רשות אפילו בחול לפיכך יש להורות כן הלכה
26 למעשה שלא יתענה בשבת על שום חלום אלא אם כן אינו
27 מבטל בו עונג שבת שיש לו עונג מהתענית יותר ממה
28 שיהיה לו כשיאכל וישתה שיצטער מפחד החלום אבל אדם
29 שאינו מתפחד כל כך מהחלום או אפילו אם מתפחד אלא
30 שהתענית קשה לו ומצטער בו הרבה יותר ממה שמצטער
31 בפחד החלום אסור להתענות בשבת על שום חלום.

32 ואם הרבה ביום וחלם בלילה לא יתענה עליו בשבת בכל
33 ענין שאין בזה הוראה מן השמים כלל:

34 המתענה תענית חלום בשבת צריך לומר ענינו אחר סיום
35 תפלתו בלא חתימה וטוב לכללו באלהי נצור כו' וטוב
36 לומר ג"כ רבון העולמים גלוי וידוע לפניך וכו' כמו בחול
37 ומותר לומר ג"כ אלהי עד שלא נוצרתי כו' או שאר בקשות
38 על מחילת עונות ויכול ג"כ להתוודות ולומר חטאתי עויתי
39 פשעתי ולא אסור לומר תחנונים בשבת אלא לבקש בהם על
40 צרכיו כגון על פרנסה או על רפואה לחולה שיש לו בביתו
41 וכיוצא בהם מצרכי הגוף אבל חרטת עונות טוב לומר בכל
42 יום:

43 * * *

44 ואפילו שאלת צרכיו התירו אם הוא חולה המסוכן סכנת
45 היום שזועקים ומתחננים עליו בשבת אפילו בצבור וכן
46 מותר לברך על החולה המסוכן בו ביום וכן המקשה לילד
47 שהיא מסוכנת בו ביום אבל חולה שאין מסוכן בו ביום
48 אסור לבקש עליו ולא לברכו בשבת כיון שאפשר לעשות
49 כן אחר השבת.

50 אבל אם אירע לאדם (בשבת) מאורע שצריך לבקש עליו
51 רחמים מיד יכול אפילו ליפול על פניו ולבקש רחמים ביחיד
52 אע"פ שאין שם סכנת היום שהרי התירו אפילו להתענות
53 על חלום אע"פ שאין שם סכנת היום רק מפני שצריך
54 להתענות בו ביום שחלם בו אבל בצבור אסור לבקש רחמים
55 על המאורע כל שאין שם סכנת היום.

56 וכן אם יש בעיר עשרה שמתענים תענית חלום בשבת אחת
57 לא יעשו עצמן צבור לחזור אחר אחד מהם שיתפלל תפלת
58 המנחה בקול רם ולומר ענינו בצבור:

59 י אם מותר להתענות או לזעוק ולהתחנן בשבת על איזו
60 צרה שקרה לרבים או ליחיד יתבאר בסימן תקע"ו:

61 יא המתענה תענית חלום בשבת יש לו לעסוק כל היום
62 בתורה ותפלה בשביל שיתכפר לו ויקרע לו גזר דינו:

63 יב מי שישן שינת צהרים וחלם לו חלום רע יש אומרים
64 שמועיל לו אם יתענה י"ב שעות משניעור משינתו עד
65 אמצע הלילה ואז יבדיל אם עושה כן בשבת וצריך
66 להתענות למחר יום שלם אף אם כבר אכל סעודה ג' קודם
67 שחלם והיה רשאי שלא לטעום עוד כלום בשבת מכל מקום
68 כיון שהתענה לשם תענית עבירה היא בידו וצריך כפרה
69 בתענית יום שלם ובין בחול ובין בשבת כשהוא עושה כן
70 לא יאמר ענינו במנחה כיון שאכל כבר:

71 יג אם הקדימה לאכול בשבת קודם זמן הסעודה בחול
72 הוא עונג לו כגון שנתעכלה כבר סעודת הלילה צריך
73 להקדים כי זהו כבוד השבת שמקדימין זמן סעודתו לזמן
74 סעודת החול ואם האחרון מזמן סעודת החול הוא עונג לו
75 צריך לאחר וזהו כבודו שמתאוה לאכול ואוכל לתיאבון:

76 יד וכן מי שרגיל בכל יום בבשר ויין והרי כל ימיו כשבת
77 צריך לשנות זמן הסעודה של שבת מזמן סעודת החול
78 שיקדים או יאחר שעה מועטת בכדי שלא יצטער:

חלק ב סימן רפח דין תענית ודין תענית חלום בשבת:

* * *

79 א בשבת שחרית בבואו מבית הכנסת צריך שיהיה שולחנו
80 ערוך ומפה פרוסה על הפת מטעם שנתבאר בסי' רע"א
81 ומטה שאוכל עליה מוצעת יפה כמו בסעודת הלילה לפי
82 שכבוד יום קודם לכבוד לילה:

83 ב ותקנו חכמים לקדש על היין קודם סעודת שחרית כמו
84 קודם סעודת הלילה לפי שכבוד יום קודם לכבוד לילה
85 ואם לא יקדש ביום על היין יהא כבוד לילה עודף על כבוד
86 יום מכל מקום לא תקנו לברך ברכת הקידוש שבירך בלילה
87 אלא די בברכת בורא פרי הגפן שיברך על היין כדי שיהא
88 היכר בזה שקידוש זה אינו אלא מדברי סופרים ומכל מקום
89 גם זה הקידוש צריך שיהיה במקום סעודה ושלא יטעום
90 כלום קודם לו כמו בקידוש הלילה אך מותר לשתות מים
91 קודם תפלת השחר מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש.

92 ויש אומרים שמותר לטעום קודם קידוש שביום הואיל
93 ועיקרו אינו אלא מדברי סופרים לא החמירו בו כל כך ויש
94 לסמוך על דבריהם בשעת הדחק כגון שאין לו יין ולא שאר
95 משקה חמר מדינה אפילו אם גם פת אין לו יכול לאכול

רשאים למשוך כל היום בעונג אכילה ושתייה שהרי
נאמר שבת לה' אלהיך:

ו לא יאמר בשבת לבני ביתו נישן היום כדי לעשות
מלאכתינו בערב (עיין סי' ש"ז):

חלק ב סימן רצ בשבת ישלים מאה ברכות בפירות:

* * *

א יהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית ואף אם הוא שבע
הרי יכול לקיים אותה (ביותר מכביצה מעט אבל)
כביצה ואף שכביצה היא סעודת עראי (ואינו יוצא בה)
מכל מקום מאחר שיש בה כדי שביעה נקרא סעודה (ויוצא
בה) (ויש אומרים שאפילו בכזית יוצא ידי חובתו לכתחלה
בכל אחת משלש סעודות כמו שיתבאר בסי' תרל"ט ויש
להחמיר לכתחלה כסברא הראשונה אם אפשר לו).

ואם אי אפשר לו לאכול כלל אין צריך לצער את עצמו
לאכול שסעודות השבת לעונג ולא לצער אבל החכם עיניו
בראשו שלא למלאות בטנו בסעודת הבקר כדי ליתן מקום
לסעודה שלישית:

ב זמן סעודה ג' הוא משיגיע זמן מנחה גדולה עד הערב
דהיינו משש שעות ומחצה ואילך ואם עשאה קודם לכן
לא קיים מצות סעודה שלישית אלא אם כן נמשך בה עד
אחר המנחה שאכל (יותר מ) כביצה אחר שש ומחצה אבל
לכתחלה גם התחלת הסעודה תהא אחר שש ומחצה.

ולהאומרים שמשגגיע זמן מנחה גדולה אסור לקבוע אפילו
סעודה קטנה עד שתפול מנחה תחלה כמ"ש בסי' רל"ב
צריך להתפלל לעולם מנחה קודם סעודה שלישית וכן
נוהגים במדינות אלו.

אבל המתירים לקבוע סעודה קודם תפלת המנחה אומרים
שבשבת טוב לאכול סעודה ג' קודם תפלת המנחה לפי
שבין מנחה למעריב בבין השמשות אסור לשתות מים בתוך
הסעודה או אחריה מפני שהוא קרוב לזמן חזרת הנשמות
לגיהנם במוצאי שבת והשותה אז מים מהנהר הרי זה גוזל
את המתים שמתקריים במים קודם חזרתם ויש חשש סכנה
בדבר ולפי מנהגינו שאנו אוכלים בין מנחה למעריב יש לנו
ליזהר שלא לשתות אז מים שנשאבו אז מהנהר אלא מים
שבבית שנשאבו קודם לכן מהנהר או שאר משקים.

ויש אומרים שאיסור זה של שתיית מים מהנהר בבין
השמשות הוא בערב שבת שמתקריים כשיוצאים מהגיהנם
וטוב לחוש גם לדבריהם:

* * *

ג אם נמשכה סעודת הבקר עד שהגיע זמן מנחה גדולה
שאו מתחיל זמן סעודה ג' טוב שיפסיק הסעודה ויברך
ברכת המזון ויטול ידיו מיד ויברך המוציא על לחם משנה
ויסעוד שאם לא יעשה כן מאחר שנמשכה סעודת הבקר עד
אותה שעה לא יוכל לאכול אחר כך סעודה ג' אלא אכילה
גסה אבל מיד סמוך לאכילה עדיין האצטומכא תפוחה.

ומכל מקום כדי שלא יהא נראה שהכל סעודה אחת טוב
להפסיק מעט אחר ברכת המזון בדברי תורה או בטיול קצת

שאר מאכלים קודם קידוש זה אף אם מצפה שיביאו לו אחר
זמן על מה לקדש אין צריך להמתין.

ו אם יש לו פת צריך לברך על הפת תחלה קודם שיאכל
שאר מאכלים שהרי יש אומרים שאף לכתחלה יכול לקדש
על הפת דהיינו לברך המוציא עליה כמו שנתבאר בסי'
ער"ב ואם יש לו חמר מדינה אף שאין לו יין לא יטעום
כלום אפילו פת קודם שיברך על הכוס כמ"ש שם:

ג אבל בלילה אם אין לו לא יין ולא חמר מדינה ולא פת
לקדש עליהם ומצפה שיביאו לו אחד מהם תוך הלילה
לא יטעום כלום משאר מאכלים עד שיביאו לו על מה
לקדש ויש לו להמתין על כל פנים עד חצות לילה אבל אם
אינו מצפה שיביאו לו בלילה מותר לו לאכול שאר
המאכלים בלא קידוש ואינו מחוייב ללון בתענית בשבת
בשביל קידוש על היין או על הפת הואיל וכבר יצא ידי
חובת עיקר קידוש של תורה במה שהזכיר של שבת בתפלת
ערבית:

חלק ב סימן רפט סדר סעודת שחרית של שבת:

* * *

א צריך להרבות בפירות ומגדים ומיני ריח אם יש לו כדי
להשלים מנין מאה ברכות אף ששמע הברכות של
קריאת התורה וההפטרה כמו שנתבאר בסי' מ"ו:

ב אם רגיל בשנית צהרים בחול אל יבטלנה בשבת כי עונג
הוא לו:

ג ואחר השינה צריך לקבוע מדרש ללמוד תורה לרבים
שנאמר בפרשת שבת ויקהל משה ודרשו חכמים למה
נאמר בפרשה זו ויקהל שלא נאמר כן בכל התורה כולה
אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהילות גדולות בשבת כדי
שילמדו הדורות הבאים אחריו להקהל קהילות בכל שבת
להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה
לרבים על כן צריך לקבוע מדרש להודיע לעם את חקי
האלהים ולדרוש בדברי אגדה להכניס יראת שמים בלבבם
ולא כמו שנוהגים עכשיו:

ד ואסור לקבוע סעודה בעת המדרש אלא יקדימנה או
יאחרנה שצריכים הכל לבא לשמוע הדרשה או ללמוד
בעצמם כשאין שם דורש כראוי והדורש לעם חקי האלהים
ולהכניס בלבבם יראת שמים ונתאחר לבא לבית המדרש לא
יניח הדרשה בשביל סעודה שלישית לפי שלימוד תורה
ויראת שמים לרבים קודם לכל המצות שבתורה:

ה לא ניתנו שבתות ויו"ט לישראל אלא כדי לעסוק בהם
בתורה שכל ימות החול הם טרודים במלאכתם ואין
להם פנאי לעסוק בה בקביעות ובשבת הם פנויים ממלאכה
ויכולים לעסוק בה כראוי לפיכך פועלים ובעלי בתים
שאינם עוסקים בתורה בקביעות כל ימי השבוע לא ימשיכו
הרבה בעונג אכילה ושתייה בשבת ודי להם בעונג קצת
שצריכים לעסוק בתורה הרבה אבל תלמידי חכמים
העוסקים בתורה בקביעות כל ימי השבוע ימשיכו קצת יותר
בעונג אכילה ושתייה כי הם מתענגים בלימודם כל ימות
השבוע ומכל מקום גם הם צריכים לעסוק בתורה ואינם

ד אבל מי שיודע בעצמו שאפשר לו לאכול אחר שיתפלל
מנחה בצבור טוב שיתפלל מנחה בצבור תחלה ואח"כ
יאלל סעודה ג' כמו שנוהגין ואפילו אם חל יו"ט במוצאי
שבת שאי אפשר לו לאכול סעודה ג' בין מנחה למעריב
שהרי מצוה להמנע מלקבוע סעודה בערב יו"ט משעה
עשירית ולמעלה כמו בערב שבת מכל מקום אם יודע שיוכל
לאכול קודם שעה עשירית אין לו לחלק סעודת הבוקר
לשתיים ע"י הפסק ברכת המזון לפי שיש אומרים שיש כאן
משום מרבה בברכות שלא לצורך ואם עבר וחלקה לשתיים
יצא ואין צריך לחזור ולאכול סעודה ג' אע"פ שאפשר לו
בין שהוא ערב יו"ט בין שאינו ערב יו"ט:

חלק ב סימן רצא דין שלש טעודות:

וטוב ג"כ לקום ולילך מעט ולא להשאר יושב במקומו אף
שמפסיק מעט בדברי תורה אבל אם אינו מפסיק בברכת
המזון אף שמפסיק הרבה בדברים אחרים ובטויל הרי הכל
נחשב סעודה אחת.

ואין איסור במה שמפסיק בברכת המזון וגורם לחזור ולברך
המוציא וברכת המזון על גמר הסעודה שהיה יכול לגומרה
קודם ברכת המזון והרי זה גורם ברכה שאינה צריכה דכיון
שמפסיק בשביל כבוד שבת אין כאן משום מרבה בברכות
שלא לצורך.

אבל אין לדרוש כן ברבים כיון שקודם חצות אינו יכול
להפסיק בברכת המזון ולצאת ידי חובת סעודה ג' במה שיאכל
אחר ברכת המזון ואין העולם בקיאים בהלכה זו לחלק בין
קודם חצות לאחר חצות אלא כל אדם יעשה כן לעצמו:

תורה אור פרשת בשלח – הפרשה החסידית

לסוסי

לְשֵׁם בְּלִי סוֹס – כְּמוֹ כֵּן הַשֶּׁכֶל מְנַהֵג אֶת הָאוֹתִיּוֹת וְרוֹכֵב
עֲלֵיהֶם, שְׁלֹפֵי עֶרֶךְ הַשֶּׁכֶל כִּף הוּא הַדְּבֹר, אֵף עַל פִּי כֵּן
עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת מִתְעַלָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר, מִה שְׁאִין הַשֶּׁכֶל
יָכוֹל לְהַשִּׁיג בְּלֵל.

וְהֵינּוּ עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אֵף אֵף עַל פִּי כֵּן,
צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַתְּבוּנָנוּת גַּם כֵּן. אִם לֹא מִי שְׁעֵרְכּוֹ פְּחוֹת
מִלְּהַתְּבוּנוֹת בְּלֵל, שְׁלֹזָה בְּהִכְרַח לְהַעֲמִיק אֵף בְּהָאוֹתִיּוֹת
לְבַד, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (נח ז, א): "בֹּא אֲתָה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל
הַתֶּבֶה", וְעַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת יָכוֹל לַעֲלוֹת, כְּאֲשֶׁר יְבוֹאֵר
לְקַמֵּן בְּעֵזֶר ה'.

אֵף אֵף עַל פִּי כֵּן כְּתִיב (תהלים קמו, ז): "לֹא כְּגִבּוֹרֵת הַסּוֹס
יַחְפֹּץ כו", שְׁאֵף עַל פִּי כֵּן אֵין רִצּוֹן וְחִפְץ ד' שׁוֹרָה
בְּבַחֲנִית הָאוֹתִיּוֹת כְּנָל, שְׁהֵם רַק בַּחֲנִית "שׁוֹקִיִּים" כִּי
אִם "רוֹצֵה ד' אֶת יִרְאָיו כו" (תהלים קמו, יא):

סב, ג ואילך. דבור המתחיל "אֲשִׁיחָה לֵה" סג, א.

(5) (ראו המקשל בהנחות הר"פ עמוד א בשם הרב המגיד).

(6) (בהנחות הר"פ פאן: דרך משל הר גבוה ונשא אשר האדם לבדו לא יוכל
לילך והסוס נושא אותו לשם – כמו כן אותיות הם מרכיב לגבי השכל וכפי
השגת השכל וחפצו כן הוא מדבר... וכמובאר לעיל ג"כ מזה בזה"פ יחיד קצת
באריכות ושם ע' א ואילך) – מקור ושרש האותיות מאד נעלה ולבעבור זה
אותיות נק' "סוסים" שהם מביאים במרוצה את רוכבי למקום גבוה ונעלה.

(7) (והנה יש שני מיני אותיות, אותיות זכרים ואותיות נקבות, והיינו סוסים
זכרים וסוסים נקבות – כתב ד' 1824).

(8) (היינו על ידי אותיות התפלה הנקראים סוסים) – הנחת הר"פ. פ. ראה צוואת
הריב"ש סימן עה. בטר שם טוב השלם הוצאת קה"ת הוספת סימנים ח. ט. יא.
וראה לעיל נח ט, א.

(9) (לא בשוקי האיש ירצה. המקשר הפסוק תהלים שם).

לְסוֹסוֹתֵי בְּרִכְבִּי פָּרַעַה דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי" (שיר השירים א, ט);
הִנֵּה "רַעֲיָתִי" נִמְשָׁלָה לְסוֹסֵי פָּרַעַה: כְּמוֹ שְׁפָרַעַה
הַעֲמִיד תַּחֲלָה סוֹסִים נִקְבּוֹת² וְאַחֲרֵי כֵן³ הִיפָּךְ זָכָרִים
קוֹדֵם לְנִקְיֻבוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּזֹהַר פְּרִשֶׁת בְּשִׁלַּח (דף מ"ז),
כְּמוֹ כֵּן בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמַר (בְּשִׁלַּח יג, כא): "וְהָ"
הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמֵם וְלָיְלָה, וְאַחֲרֵי כֵן בְּשַׁעַת קְרִיעַת יָם סוּף
נֶאֱמַר (בְּשִׁלַּח יד, יט): "וַיִּסַּע מִלֵּאֲפֵי הָאֱלֹקִים הַהוֹלֵךְ לְפָנֵי
מִחְנֵה כו וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם" כו.

הִנֵּה צָרִיךְ לְהִבִּין מִהוּ הַמִּשְׁלָל הַנִּמְשָׁל שְׁנִמְשָׁלָה
רַעֲיָתִי" לְסוֹסֵי פָּרַעַה?

הִנֵּה אוֹתִיּוֹת נִקְרְאוּ "סוֹסִים"⁴; כְּמוֹ⁵ הַסּוֹס שֶׁהָאָדָם
רוֹכֵב עָלָיו וּמוֹלִיכּוֹ כְּפִי רִצּוֹנוֹ, וְאֵף עַל פִּי כֵּן הַסּוֹס מוֹלִיךְ
אֶת הָאָדָם לְמָקוֹם רְחוֹק מְאֹד אֲשֶׁר בְּלִתִּי אֲפָשֶׁר לְהַגִּיעַ

(1) (דבור המתחיל לְסוֹסוֹתֵי וְיִצְחָק: לְסוֹסֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים דְּבֹר הַמִּתְחִיל
לְסוֹסוֹתֵי" וְיִצְחָק, ב. ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נאמר בשבת פרשת בשלח, טו שבת תס"ז בשקלאב. נוסח המאמר שלפנינו
הוא מהנחת המהר"ל.

נוסח ב מפתחות הדרוש בלבד – הנחת אדמו"ר האמרי – נדפס במאמרי
אדמו"ר ה'תקס"ז עמוד מ. נוסח ג – מאמרי אדמו"ר ה'תק"ן כתובים חלק ב
עמוד קי. נוסח ד – הנחות הר"פ עמוד ח.

הנהגה – אור התורה בשלח (שמות כרך ב) עמוד תקעו. בבוקר 1113 נמצאים
קיצורים השייכים כנראה לדרוש שלפנינו ונדפסו במאמרי מקומות לתורה אור.

(2) (בשענתא דהודא רדיף אבתייהו דישאלא. זהר פרשתנו מז, א).

(3) (כיון דקריב לגבייהו דישאלא. זהר שם).

(4) (ראה תקוני זהר בהקדמה, ח, א. ראה גם לעיל דבור המתחיל "אָו ישר"

וְהִנֵּה יֵשׁ ב' מִינֵי אוֹתוֹת¹⁰ – אוֹתוֹת זָכָרִים וְאוֹתוֹת נְקֻבוֹת:

אוֹתוֹת נְקֻבוֹת הֵינּוּ הַהֶעֱלָא שְׁמִמְטָה לְמַעֲלָה עַל יְדֵי הָאוֹתוֹת הַנ"ל בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא, וְעַל יְדֵי זֶה בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא – אַתְעָרוּתָא דְלֵעִילָא¹¹, כִּי "רוּחַ אֵייתִי רוּחַ וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ"¹² (כִּי "דְּרַכּוּ שֶׁל אִישׁ לַחֲזוֹר אַחֲרֵי אִשָּׁה"¹³), הַמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה לְמַטָּה בְּבַחֲנִית סוֹבֵב, שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל, דְּ"לִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיה"¹⁴, לְמַעֲלָה מִהֲשָׁגָה – לְהִיּוֹת בְּחִינַת גְּלוּי לְמַטָּה עַל יְדֵי סוּסִים זָכָרִים, וְהֵינּוּ בְּאוֹתוֹת הַתּוֹרָה, לְהִיּוֹת "הַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא"¹⁵ מִמֶּשׁ.

דְּהִנֵּה לְכַאוּרָה תְּמוּדָה: לְפַעְמִים כְּתִיב (יִשְׁעִיָּה ו. א): "מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שְׂאִינוּ רַק "כְּבוֹדוֹ" וְלֹא מְהוּתוֹ וְעֶצְמוּתוֹ – לְפַעְמִים אָמַר: "הַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא", דְּהֵינּוּ מְהוּתוֹ וְעֶצְמוּתוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת "אֲנִי" מִמֶּשׁ.

אֲךָ שְׁנֵיהֶם אָמַת: שְׁבָאֲמַת "אֲנִי מִלֵּא" מִמֶּשׁ, אֲךָ אִיךָ יוֹכֵל לְהַתְּלֵבֶשׁ בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְהַשְּׁפֵל וּמִלֵּא קְלִיפוֹת? זֶהוּ עַל יְדֵי שֶׁ"מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְ"אֵין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה"¹⁶, "כְּבוֹד" בְּגִימְטְרִיא ל"ב¹⁷, וְהֵם "ל"ב נְתִיבוֹת הַחֻכְמָה¹⁸. וְהִיא חֻכְמַת הַתּוֹרָה, כִּי "אוֹרֵייתָא מִחֻכְמָה נִפְקַת"¹⁹. וְעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל לְהִיּוֹת "אֵת הַשְּׂמִים וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא" מִמֶּשׁ, עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּאוֹתוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם אוֹתוֹת זָכָרִים, הַמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה לְמַטָּה.

וּכְמֵאמֹר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבִרְכָּה: "כָּל הַיּוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה בְּגִידוֹ"²⁰, הֵינּוּ מֵה שֶׁהוּא "קְדוֹשׁ" וּמוֹבֵדֵל, שְׂאֵף בְּחִינַת חֻכְמָה נִחְשָׁבֶת אֶצְלוֹ בְּבַחֲנִית עֲשִׂיָּה גִשְׁמִיית, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קד, כד): "כִּלְם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ", וְיוֹמֶשֶׁךְ וְיִתְגַּלֶּה לְמַטָּה עַל יְדֵי אוֹתוֹת הַתּוֹרָה.

וְזֶהוּ שְׁעַל מִתְּנִיתוֹרָה נֶאֱמַר (חִבְקוּק ג. ח): "כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ כו", וְהֵינּוּ בְּחִינַת סוּסִים זָכָרִים הַנ"ל. וְזֶהוּ "מִדְּלָג עַל הַהָרִים, מִקְפֵּץ כו" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ח), שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית

דִּילּוּג מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. וְהֵינּוּ הַמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה, מִבְּחִינַת "סוֹבֵב", שְׂיוֹמֶשֶׁךְ וְיִתְגַּלֶּה לְמַטָּה כְּמוֹ שְׁכָתוֹב: "וְיֵרֵד ה' עַל הָרַר סִינַי" (יִתְרוֹ יט, כ); "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת כו" (יִתְרוֹ כ, יד).

וְהִנֵּה "זֶה לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים" (קִהְלֹת ז, יד): כְּמוֹ שְׁבָקְדוּשָׁה יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת סוּסִים הַנ"ל – "אֶתְנוֹן נּוֹקְבִין" וְ"אֶתְנוֹן דְּבוּרִין"²¹, מְלִמְעָלָה לְמַטָּה וּמִמַּטָּה לְמַעֲלָה. כְּמוֹ כֵּן בְּקְלִיפוֹת יֵשׁ גַּם בִּן ב' בְּחִינּוֹת הָאוֹתוֹת:

וְהֵינּוּ, שְׁעַל יְדֵי הַתְּקַשְׁרוֹתוֹ לְהַבְלִי עוֹלָם בְּדְּבָרִים בְּטָלִים, וּמִכָּל שָׁכָן לְשׁוֹן הָרַע, וְהוּא בְּחִינַת "אוֹתוֹת נְקֻבוֹת", הֵנָּה הָאוֹתוֹת מוֹלִיכִים אוֹתוֹ לְמָקוֹם רְחוֹק מְאֹד. וְהֵינּוּ לְעוֹמֵק הַקְּלִיפוֹת, בְּחִינַת מִקִּיף שְׁלֵהֶם, שְׁנִקְרָא "פְּרַעָה" – "עוֹרָף"²² כו, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו הַמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה מִבְּחִינַת הַמִּקִּיף שְׁלֵהֶם, לְהַקִּיפוֹ וּלְהַלְבִּישׁוֹ. וְהוּא בְּחִינַת "הַבֵּל וְרַעוֹת רוּחַ" (קִהְלֹת א, יד), וְנַעֲשִׂים "לְבוּשִׁים צוּאִים"²³ עָלָיו. וְהוּא בְּחִינַת "סוּסִים זָכָרִים", "אוֹתוֹת זָכָרִים" שְׁנַעֲשִׂים עַל יְדֵי "אוֹתוֹת נְקֻבוֹת" הַנ"ל, כִּי בְּהַיְפּוּךְ אָמַר גַּם כֵּן: "רוּחַ אֵייתִי רוּחַ וְכו".

וְהִנֵּה, פְּרַעָה רַדָּף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב: "וְיֵרֵדֶךָ פְּרַעָה"²⁴, שְׂרַצָּה לְהוֹרִיד וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְתוֹךְ עוֹמֵק הַקְּלִיפוֹת. וְעַל כֵּן הָעֵמִיד סוּסִים נְקֻבוֹת תַּחֲלָה, בְּכַדִּי שְׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה הַמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה גַּם כֵּן מִעוֹמֵק הַקְּלִיפוֹת, כִּי "דְּרַכּוּ שֶׁל אִישׁ כו"²⁵;

אֲךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא הִפָּךְ וְעֲשָׂה אֶת הַסּוּסִים – שְׁנֵי אוֹתוֹת הָאֵל – בְּאֱלֻקוֹת, בְּכַדִּי לְהִיּוֹת הַמְשָׁכָה אֱלֻקוֹת לְמַטָּה כְּנ"ל, וְזֶהוּ "זֶה הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם כו", וְאַחֲרֵי כֵן בְּשַׁעַת קְרִיעַת יָם סוּף נַעֲשֶׂה לְהַפָּךְ: "וַיִּסַּע מִלֵּאךְ [...] וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם" כְּנ"ל:

וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא עַל פִּי תוֹרָה. וְכְּמוֹ כֵּן הוּא עַל פִּי עֲבוֹדַת ה':

כִּי הֵנָּה בְּכָל נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּכָל יוֹם בְּחִינַת

(10) (רָאָה אוֹר הַתּוֹרָה בְּשִׁלּוֹחַ עַמּוּד תְּרִכּוֹה. הַמְשָׁךְ תְּרִסְיוֹ עַמּוּד רוֹ וְאֵילָךְ).

(11) (רָאָה זֶהוּ לֶךְ לֶךְ פּוֹת, א. וַיֵּצֵא קֶסֶד, א. וַיְחִי רֵלָה, א. רִמּוֹד, א.).

(12) (מְבִיא רוּחַ וּמִמְשִׁיךְ רוּחַ. רָאָה זֶהוּ חֵלֶק ב סב, ב.).

(13) (קְדוּשִׁין ב, א.).

(14) (שְׂאִין מִחְשָׁבָה הַתּוֹפְסֶת בּו. עַל פִּי תַקּוּנֵי זֶהוּ בְּהַקְדָּמָה, "פֶּתַח אֱלֹהִי" יז, א.).

(15) (יִרְמְיָה כג, כד: הֲלוֹא אֵת הַשְּׂמִים וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא נֶאֱמַר ה").

(16) (אָבוֹת ו, ג.).

(17) (זֶהוּ חֵלֶק ב (רַעְיָא מְהִימָנָא) צוֹ לֵג, א. רָאָה גַם לְעִיל ל, ב. לְקוּטֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים מו, ג.).

(18) (רָאָה סֵפֶר יִצִּירָה פֶּרֶק א, מִשְׁנָה א.).

(19) (זֶהוּ חֵלֶק ב קא, א. וְרָאָה שָׁם פוה, א.).

(20) (רָאָה תָנָא דְּבִי אֱלִיהוֹ רַבָּה רִישׁ פֶּרֶק יח. יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי אִיכָּה רָמֹז תַּתְרַלַּח).

(21) (אוֹתוֹת נְקֻבוֹת וְאוֹתוֹת זָכָרִים. רָאָה סֵפֶר יִצִּירָה פֶּרֶק ג מִשְׁנָה ה וְאֵילָךְ. זֶהוּ חֵלֶק א וַיֵּצֵא קֶנֶט, א.).

(22) (רָאָה לְקוּטֵי תוֹרָה לְהַאֲרִידֵל רִישׁ פֶּרֶשׁת וַיֵּשֶׁב וְרִישׁ פֶּרֶשׁת שְׁמוּת. וּבְכַמְּהָ מְקוֹמוֹת).

(23) (עַל פִּי זְכָרִיָּה ג, ג: "לִבְשׁ בְּגָדִים צוּאִים").

(24) (פֶּרֶשְׁתֵּנוּ יד, ח: "וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פְּרַעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל").

(25) ("לְחֹזֵר אַחֲרֵי אִשָּׁה").

העולמות ה'ה' הוא "מרום לבדו", כן עתה הוא בלי שינוי כלל.

"המתנשא מימות עולם" – רק חיות כל העולמות אינו אלא מבחינת "שמו נקרא"³² עליהם, שהוא מלך עליהם, במאמר (ירמיה י, יז): "אלקים חיים ומלך עולם", היינו שמחיה כל העולמות רק בבחינת שהוא "מלך עליהם" – שמו לבד. ואף על פי כן הוא בלי גבול – ששמו הוא גם כן בלי גבול, וזהו "בורא קדושים ישתבח שמו לעד כו"ל, אבל מהותו ועצמותו – "רם ומתנשא כו"ל:

והנה אחר שיתבונן כל זאת, ואז ממילא יתעורר מזה בקריאת שמע להיות "ואהבה כו' בכל מאדך" – בלי גבול, לצאת מהחשך כו', ורק להיות "צעק לבם" למהותו ועצמותו ממש באתערותא דלתתא, והוא בחינת "אתון נוקבין".

ועל ידי זה "באתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא" לעורר האהבה למעלה גם כן. והוא פרשה שניה שבקריאת שמע, שהוא "לאהבה את ה' אלקיכם וגו'" (עקב יא, יג). דאינו לשון שם דבר כמו "לאהוב", רק "לאהבה" – לעשות אהבה למעלה, שיומשך אלקות למטה – "הוי"ה אלקיך" ממש.

דהנה "לאו מפל אלן מדות כלל"³³, ואיך יהיה אהבה למעלה?

רק על ידי אתערותא דלתתא בבחינת אהבה מלמטה, "אתון נוקבין", "ואהבה וגו'", אזי ממילא נעשה אהבה למעלה גם כן, כי "רוח אייתי רוח כו".

וזהו "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד), שהוא אותיות נקבות ואותיות זכרים. וזה נקרא אותיות זכרים, דהיינו המשכה מלמעלה למטה שיהיה "הוי"ה אלקיך" ממש.

ועל ידי זה יכולים לומר אחר כך "ונתתי עשב בשדך" (עקב יא, טו), "ונתתי מטר ארצכם וגו'" (שם, יד).

דלכאורה איך אומרים "ונתתי כו"?

אלא רק מחמת שנמשך מלמעלה להיות "הוי"ה אלקיכם" ממש, ועל ידי התלבשותו באותיות התורה, שהן "אתון דבורין", ש"הקדוש ברוך הוא יושב ושוה כנגדו" – ש"קדוש" ומובדל ממש מתלבש באותיות התורה, להיות "ואשים דברי בפיך" (ישעיה נא, טו) ממש.

1 "ויציאת מצרים" ו"קריעת ים סוף": כמו שכתוב (ראה טו, א); "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים וגו'",
2 ובמאמר רז"ל: "בכל יום יהיה בעיניך כאלו היום יצאת מארץ מצרים", וגם בקריאת שמע אומרים בכל יום (בהר
3 כה, לח): "אני הוי"ה אלקיכם כו' מארץ מצרים כו'". וגם
4 ב"אמת ויציב" נאמר: "וים סוף להם בקעת כו' – שצריך להיות בכל יום שני בחינות הנ"ל.

8 כי כל העולמות נקראים "מצרים" – שהם מבחינת מצרים וגבולים. כמו "מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו"²⁶, וכן "שית אלפי שנין הוי עלמא כו"²⁷. ו"גלות מצרים" נקרא ההתקשרות בזה העולם הגשמי והמוגבל²⁸, ו"מלך מצרים" נקרא השכל של הבלי העולם²⁹;

14 וכשנעשה התקשרות³⁰ לזה העולם כל כך בחזק עד שהוא בלי שכל כלל, בלי טעם ודעת, נקרא אז (שמות ב, כו): "וימת מלך מצרים", ואזי (שם): "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" – שנעשה "צעק לבם" (איכה ב, יח)
18 בקריאת שמע, בבחינת "ובכל מאדך" (ואתחנן ג, ה), שהוא בלי גבול. דהיינו לצאת מן החושך וגבול הנקרא "מצרים", רק להיות "צעק לבם" למהותו ועצמותו ממש, והוא בחינת "ויציאת מצרים".

22 אף איך יבא לבחינת "בכל מאדך" הנ"ל?
23 הנה זהו על ידי התבוננות בפסוקי דזמרה מ"ברוך שאמר וכו'", והעיקר הוא בברכות קריאת שמע ב"שתים שלפניה כו".

26 והיינו "בורא קדושים ישתבח שמו לעד":
27 הנה "לעד" הוא בלי גבול. כי הנה הארץ הגשמית היא בבחינת גבול ממש, אבל ברוחניות, דהיינו מלאכים ונשמות – הם בלי גבול ממש, כמו שכתוב (איוב כה, א):
30 "היש מספר לגדודיו כו" – שהם בלי גבול;

31 ועל ידי זה "ישתבח שמו לעד" – שחיותם אינו אלא מבחינת "שמו" לבד, שאינו כמו כח הפועל בנפעל³¹
32 שמתלבש ממש בנפעל בבחינת שינוי, אבל לפניו אין שינוי כלל, כמו שכתוב (מלאכי ג, ו): "אני הוי"ה לא שניתי כו"ל;

36 "המרום לבדו מאז" – שכמו שקודם בריאת

(29) "ואם כן מפרש מלך מצרים – חכמה דקליפה" – אור התורה שם עין שם.

(30) (ראה לקוטי תורה פרשת ראה כה, א).

(31) (ראה הנסמן לקמן צו, א).

(32) (פיוט "אדון עולם": "אז מלך שמו נקרא").

(33) (תקוני זוהר בהקדמה יז, א).

(26) (חגיגה יג, א).

(27) (ששת אלפי שנים העולם קיים. ראש השנה לא, א).

(28) ("זהו פירוש מצרים לשון מצרים וגבולים. ועין בלקוטי תורה בשיר השירים בדבור המתחיל קול דודי" – אור התורה בא (שמות כרך ז) עמוד בתריא).

מחשבה למחשבה. שמה שנקרא העלם לגבי למטה
המנו, נקרא בחינת גילוי לגבי מדרגה העליון ממנו. וכן
"גבוה מעל גבוה"⁴¹, שהתחתון הוא בחינת גילוי לגבי
העליון ממנו, שהוא בחינת העלם ממנו.

וזה נקרא "השתלשלות העולמות", שהוא כמו
שלשלת שכל אחד אחוז בחבירו⁴², כמו כן השתלשלות
כל העולמות – שהוא "גבוה מעל גבוה", עילה ועלול,
העלם וגילוי כו'. אבל לגבי מהותו ועצמותו, עצמות
המאציל שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות,
שהם נעלמים – אין שייך לפניו כלל מעלה ומטה, "גם
חשך לא יחשיך ממך, ולילה ביום יאיר כו'" (תהלים קלט,
יב).

והנה, בשעת קריעת ים סוף היה התגלות מהותו
ועצמותו ממש שלמעלה מהשתלשלות. ועל ידי זה ים
ויבשה שוין ממש, ונעשה מים יבשה, מהעלם גילוי.
וזהו: "הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל" (תהלים סו, ו);
"ויעברו בתוך הים ביבשה" (תהלים ט, יא) דייקא, שההעלם
נעשה גילוי על ידי גילוי עצמותו, שהעלם וגילוי שוין
ממש. וזהו (תהלים שם): "שם נשמחה בו" – ממש, במהותו
ועצמותו ממש.

והוא בחינת "שמחה של מצוה"⁴³:

כי הנה כתיב (תבוא כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את
ה' אלקיך בשמחה מרוב כל וכו'", ש"רוב כל" נקרא
השתלשלות כל העולמות, שהם רוב מאד, בגלדי
בצלים, "גבוה מעל גבוה כו'". אבל ה"שמחה של
מצוה"⁴⁴ היא בבחינת עצמותו ממש, שהוא "מרוב כל"
– למעלה מהשתלשלות כל העולמות. וזהו (ראח יב, יח)
ועוד: "ושמחת לפני הוי"ה אלקיך", שהוא בחינת שמחה
של מצות התורה, שהוא "לפני הוי"ה" ממשיכים כו'.

כי הנה אנו אומרים: "אשר קדשנו במצותיו כו'",
דרמ"ח מצות הן "רמ"ח אברים דמלכא"⁴⁵.

והוא כמשל אברים של אדם. הנה הנשמה אין
יכולים לאוחזה ולתופסה כלל, רק אף על פי כן,

כמו שכתוב (ואתחנן ו, ז): "ודברת בם", ולא נאמר
"ודברת אותם", והיינו "בם" ממש;

"מתניתין מלכתא"³⁴; "מאן מלכי רבנן"³⁵ – שהוא כמו
מלך שגזור ומצוה על מדינתו ברצונו, כך הם רבנן
גזרים על כשר, פסול, טמא וטהור, שהוא "דברי בפיך"
ממש. וזהו (ואתחנן ו, ז): "הדברים האלה אשר אנכי – מי
שאנכי"³⁶ – מצוה כו'. ועל ידי זה יכולים לומר אחר כך:
"ונתתי מטר כו'".

ובקריאת שמע חותמים (שלח טו, מא): "אני הוי"ה
אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", שהוא
בחינת יציאה מן מצרים וגבולים, ורק להיות "הוי"ה
אלקיכם" כו'. והוא אתערותא דלעילא – "אותיות
זכרים" שבאים אחרי אתערותא דלתתא – "אותיות
נקבות", כי "דרכו של איש" כו'.

אף הנה יש עוד אתערותא דלעילא שהם "אותיות
זכרים", שהם באים שלא על ידי אתערותא דלתתא
כלל³⁷ שהם "אותיות נקבות". והוא בחינת קריעת ים
סוף.

כי הנה ענין "ים" הוא, ש"כל מה שיש ביבשה יש
בים"³⁸. שכל הברואים שיש בים ישנם גם בן ביבשה,
אלא שבים הם נעלמים ומכוסים, וביבשה הם
באתגליא. כמו כן למעלה גם בן יש בחינת ים ובחינת
יבשה – "עלמא דאתכסיא" ו"עלמא דאתגליא".

וכמו כן באדם, שהוא "עולם קטן"³⁹, יש גם בן: שכל
ומדות; מחשבה, דבור ומעשה; שכל הוא בחינת "עלמא
דאתכסיא" כי הוא בהעלם; ומדות הם בחינת "עלמא
דאתגליא", שהם בחינת גילוי לגבי השכל. ומחשבה
נקראת גם בן בחינת גילוי לגבי השכל, ודבור הוא יותר
בחינת גילוי אף לגבי המחשבה.

כמו כן למעלה יש מחשבה. ואף דכתיב (ישעיה נה, ח):
"כי לא מחשבותי מחשבותיכם", עם כל זה הוא כערך
האדם למטה, שמחשבתו נקרא העלם לגבי דבורו – כך
למעלה יש בחינת העלם שהוא בחינת מחשבה. כמו
שכתוב בזוהר: "כמה מחשבתין אית כו"⁴⁰, שהוא

(34) (משנתנו המלכה. ביצה כח, ב. וראה לעיל מט, ב).

(35) (תכמינו הם המלכים. גישן סב, א. זחר חלק ג רנג, ב).

(36) (נסמן לעיל א, א).

(37) (והיינו המשכות מבחינת עתיקא כו' . . משם הוא שנמשך הכח ועוז
לעילית הסוס דאתערותא דלתתא. – לקוטי תורה שיר השירים יא, ד).

(38) (חולין קכו, א. וירושלמי שבת פקד פרק י הלכה א).

(39) (תנחומא פקודי ג. תקוני זחר תקון סט קרוב לתחלתו. וראה לקוטי תורה
פרשת במדבר ריש דבור המתחיל "והיה מספר").

(40) ("לעילא". כמה מחשבות יש למעלה. ראה תקוני זחר תקון יט (מא, ב).

תקון סט (קטו, א).

(41) (קהלת ד, ז).

(42) (ראה לקוטי תורה ואתחנן יב, א. ברכה צח, ב. אור התורה ואתחנן (דברים
כרך ה) עמוד ב"ד).

(43) (ברכות לא, ב. שבת לב, ב).

(44) (ראה לקוטי תורה שיר השירים דבור המתחיל "צאינה וראינה" דרש
הראשון).

(45) (ראה תקוני זחר תקון ל).

15 תורה, שהוא כמו שנוטלין את האדם בכל גופו ועל ידי
16 זה מוליכים אותו למקום שרוצים – כמו כן על ידי תורה
17 ממשיכים את עצמותו בביכול למטה.
18 וזהו "שמחה של מצודה", שהוא "מתן שכרן של
19 מצות"⁴⁸, שהוא בחינת גלוי עצמותו, שהיה אז התגלות
20 בשעת קריעת ים סוף. וזהו "שם נשמחה בו" – בעצמותו
21 ממש. והוא בחינת אתערותא דלעילא, בחינת "אותיות
22 זכרים", שבא שלא באתערותא דלתתא כלל, כי אין
23 אתערותא דלתתא יכול לעורר כלל.
24 וזהו (פרשתנו יד, טו): "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי"
25 – "בעתיקא תליא מילתא"⁴⁹, שהוא עצמות המאציל
26 העליון, שאין אתערותא דלתתא יכול לעורר כלל,
27 אלא (שם, יד): "ה' ילחם לכם ואתם תהרשו". :

1 כשנוטלין את האדם בידו הימנית או השמאלית,
2 ומושכים אותו ממקום למקום, אזי נמשכה הנשמה גם כן
3 ממקום למקום. אף שהנשמה בעצמה אין יכולים
4 לאוחזה כלל, רק שעל ידי שהתלבשות הנשמה היא
5 בהאברים, על ידי כן נמשכה הנשמה גם כן ממילא.
6 וכמו כן המצות הם "אברין דמלכא":
7 כמו "חסד" – דרועא ימינא⁴⁶ – שעל ידי הצדקה וחסד
8 שנותנים למטה לעני, ממשיכים את עצמותו בביכול על
9 ידי התלבשותו בבחינת "חסד" – דרועא ימינא.
10 וכן "גבורה" – דרועא שמאלא, וכמאמר רז"ל: "איזהו
11 גבור הכובש את יצרו"⁴⁷, כמו לכבוש איזה תאוה כו',
12 שעל ידי זה ממשיכים אותו מלמעלה גם כן, על ידי זה
13 "גבורה" – דרועא שמאלא.
14 וכן "תפארת" – עמודא דאמצעיתא, שהוא בחינת

ביאור על חנ"ל⁵⁰

והוא בחינת "סוסים נקבות", בחינת מקבלים, מעוררים
ההשפעה מלמעלה בבחינת "סוסים זכרים".

והנה, מלכות דאצילות מתלבשת בבי"ע שהיא
מדרגה התחתונה, אזי תמיד היא עולה להתעורר
למעלה בבחינת אצילות לקבל ההשפעה מלמעלה, כמו
שכתוב: "אלקים אל דמי לך" (תהלים פג, ב) "למען יזמור
כבוד כו'" (תהלים ל, ג), והוא נקרא אתערותא דלתתא.

ועל ידי זה נעשה ממילא אתערותא דלעילא, להיות
השפעת אלקות בבחינת מלכות דאצילות, וחזרת
ומתלבשת בבחינת אברהם – חסד כו'; ובנשמות
ומלאכים, להיות גילוי ההשפעה בבי"ע כפי האופן
אתערותא דלתתא.

ולכן, פעמים עליית המלכות הוא בבחינת שירה כמו
שכתוב (פרשתנו טו, א): "אשירה לה' כו'" – בכדי שיהיה
השפעה מלמעלה גם כן בבחינת שיר; ולפעמים
ההעלאה בבחינת זמרה כמו שכתוב: "למען יזמור כו";
ולפעמים בבחינת בקשה שתהיה ההשפעה מלמעלה

"וזה' הולך לפנייהם יומם" (פרשתנו יג, כא):
"וזה" – "הוא ובית דינו"⁵¹. היינו שכינה שהיה בשעת
יצאת מצרים "הולך לפני מחנה ישראל"⁵², ואחר כך
בשעת קריעת ים סוף: "ויסע כו' וילך מאחריהם" –
שנעשה שכינתא לאחריהם דישראל⁵³.
וביאור הענין:

הנה ענין ב' סוסים – נקבות וזכרים, והיינו אתערותא
דלתתא ואתערותא דלעילא: אתערותא דלתתא
נקראים "סוסים נקבות", ואתערותא דלעילא נקראים
"סוסים זכרים".

כי הנה עולמות התחתונים⁵⁴ נקראים בשם "נוקבא" –
בחינת מקבלי; כמו שהנקה מקבלת מן הזכר – כן עולם
התחתון מקבל ההשפעה מלמעלה שהוא בחינת דכר.

והנה, כמו הנקה שמקבלת מהזכר מוכרח להיות
תמיד התעוררות הנקה מקודם ועל ידי זה משפיע
הזכר אליה, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה, כמו
כן על ידי אתערותא דלתתא מעולמות התחתונים,

תקס"ו עמוד מ).

(51) (שמות רבה יט, א).

(52) (פרשתנו יד, יט: "ויסע מלאך האלקים החלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם").

(53) (זהר פרשתנו חלק א מז, א: "לקתר חזרה שכינתא לאחוריהון דישראל, דכתיב ויסע מלאך האלהים וגו'").

(54) (ראה אור התורה בשלח עמוד תרכה).

(46) (חסד – דרועא ימינא . . גבורה – דרועא שמאלא . . תפארת – עמודא דאמצעיתא חסד – זרוע ימין, גבורה – זרוע שמאל, תפארת – העמוד האמצעי. תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו, א).

(47) (אבות ד, א).

(48) (ראה גם לקמן תצוה קי, ב"ג).

(49) (בעתיק תלוי הדכר. זהר חלק ב מז, א).

(50) (ראה הנסמן לעיל הערה ראשונה במאמר בציין כבוד קדושת אדמו"ר. נוסח ב מהביאור – הנחת אדמו"ר האמצעי – נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן

בפרשה שנייה, שהוא "לאהבה את ה' אלקיכם" (עקב יא, 38)
 (ג), שיהיה אהבה מלמעלה לימשך למטה, שיהיה "ה'
 אלקיכם" ממש, שיכולים לומר אחר כך "ונתתי מטר כו"
 (שם, יד), "ונתתי עשב כו" (שם, טו).

ובסוף הקריאת שמע חותם (שם, מא): "אני ה' [...] אשר
 הוצאתי אתכם מארץ מצרים", שהוא בחינת יציאת
 מצרים וגבולים כנ"ל:

אך הנה, האתערותא דלעילא שבא על ידי
 אתערותא דלתתא הנ"ל, שהיא בחינת יציאת מצרים
 כנ"ל, אינו אלא המשכה מלמעלה, מבחינת חכמה
 דאצילות. כי אין האתערותא דלתתא יכול לעורר כלל
 למעלה מבחינת חכמה דאצילות.⁶⁰

פי "אבא יסד ברתא"⁶¹: כמו הדבור, שנמשך מבחינת
 חכמה, שהיא ראשית ומקור הדבור, על כן אין בכח
 הדבור לעלות למעלה מבחינת חכמה – כמו כן חכמה
 דאצילות נקרא "אבא", שהוא מקור וראשית הגילוי,
 ראשית ההשתלשלות; ומלכות נקראת "ברתא" – על כן
 אין בכח מלכות דאצילות לעלות ולעורר באתערותא
 דלתתא הנ"ל למעלה מבחינת חכמה דאצילות. כמשל
 התינוק שנמשך אחר אביו מחמת שהוא מקורו – כמו כן
 עליית המלכות אינה אלא לבחינת חכמה, שהוא
 ראשית הגילוי באתערותא דלתתא כנ"ל.

ועל ידי זה "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח כו" – להיות
 אתערותא דלעילא, להיות השפעה והמשכה מבחינת
 חכמה דאצילות לבחינת מלכות, להתפשט בבי"ע. אבל
 למעלה מבחינת חכמה, בחינת פתר-עליון – אין
 אתערותא דלתתא יכול לעורר כלל, כי הוא למעלה
 מהשתלשלות העולמות, והיינו מבחינת חכמה שנקראת
 "ראשית" לבחינת בינה, ומבינה למדות כו.

פי הנה, אף שחכמה היא למעלה מבינה, וכן בינה
 ממדות כו, עם כל זה יש להם ערך זה לזה. אבל בחינת
 חכמה לגבי בחינת פתר-עליון נאמר: "אין ערוך לך",
 שאין ערוך כלל, שהוא בחינת אין ממש. כמו שכתוב
 (איוב כח, יב): "והחכמה מאין (ממש) תמצא", שהוא בחינת
 פתר, שהוא למעלה מהשתלשלות כלל, והוא בחינת
 "גולגלתא דאריך", בחינת "מלכות דאין-סוף".

והוא כמשל הכתר למטה, שהוא על הראש, ואין לה

באופן האתערותא דלתתא. כי אתערותא דלעילא הוא
 ממש כפי אופן האתערותא דלתתא.

וזהו בחינת "יציאת מצרים": כי הנה ביי"ע נקרא
 "מצרים" – שהם בבחינת מצרים וגבולים. כי עולם
 העשייה הוא בגבול ממש – "מהלך ת"ק שנה", "שית
 אלפין כו". וכן יצירה ובריאה הם גם כן בבחינת גבול
 להשגתם, מאחר שהם נבראים מחודשים. ואף גרעין
 העליון שבבריאה וגרעין התחתון שביצירה – הכל הוא
 בבחינת גבול.

מה שאין כן עולם האצילות נקרא "עולם האין-סוף"
 – שהמשכת אור אין-סוף שבעולם האצילות הוא בלי
 גבול, פי "איהו וחייה וגרמוהי חד בהון כו"⁵⁵. רק
 מאצילות לבריאה נעשה הפסק הפרסא, והמעקה,
 והגג⁵⁶, שעל ידי זה הם בבחינת מצרים וגבול:

והנה אמרו רז"ל⁵⁷: "גלו למצרים" שכינה עמהם,
 כמו שנאמר (ויגש מו, ד): אנכי ארד עמך מצרימה" –
 שבחינת מלכות דאצילות מתלבשת בבי"ע ממש. והוא
 "גלות השכינה"⁵⁸, "גלות מצרים" – שזה "שכינה" שהיא
 מלכות דאצילות היא בגלות בתוך מצרים וגבולים.

ו"יציאת מצרים" היא, שיוצאת מן הגלות דבי"ע
 ליכלל למעלה בבחינת אצילות, בבחינת אתערותא
 דלתתא הנ"ל לעורר למעלה שתהיה השפעת אלקות
 למטה. ועל ידי זה נעשה אתערותא דלעילא, להיות
 גילוי אלקותו בבחינת מלכות להתפשט בבי"ע, בבחינת
 אברהם שהוא בעל גבול, וכן במלאכים כו.

ופרעה רצה להמשיך להפוך מן הקליפות, על כן
 העמיד גם כן סוסים נקבות תחלה, שהוא אתערותא
 דלתתא, בכדי שילכו הזכרים, היינו אתערותא דלעילא
 ממילא אחר הנקבות, כי "דרכו של איש כו".

וכן בעבודה – בקריאת שמע על ידי התבוננות "שמע
 ישראל הו"ה אלקינו" (ואתחנן ו, ד) – אבא ואימא. והיינו
 מאין ליש, ואין שהיש בטל לאין בתכלית, והיינו יחוד
 אבא ואימא, וכדומה בהתבוננות באריכות, אזי נעשה
 אתערותא דלתתא לצאת מהחשך וגלות הגוף ולהיות
 "ואהבת כו בכל מאדך" (שם, ה) – בלי גבול, להיות נכלל
 למעלה בבחינת אצילות שהוא בלי גבול.

ועל ידי זה נעשה ממילא אתערותא דלעילא

(55) (הוא ואורותיו וכליו. תקוני זוהר בהקדמה ג, ב).

(56) (ראה שער המצות פרשת תצא, מצות מעקה על הפסוק "ועשית מעקה
 לגגך". נתבאר בדבור המתחיל "כרע שכב" תשט"ז סעיף ד).

(57) (ספרי מסעי לה, ד. מגילה כט, א. ראה לעיל ה, א).

(58) (למצרים: בכתב יד 1824: לאדום).

(59) (ראה לקוטי תורה תצא לה, ד).

(60) (ראה לקוטי תורה שיר השירים כ, ד).

(61) (אבא (חכמה) יסד הכתר (מלכות). נסמן לעיל ד, ג).

שְׂמֹולִיכִין אֶת הָאָדָם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּידוֹ הִימָנִית כִּי וְעַל
יְדֵי זֶה מִתְנַעֵנֵעַ הַנְּשִׁמָּה גַם כֵּן; אֵף שְׁאִין יְכוּלִים לְאוֹחֹזָה
וּלְתוֹפְסָה כָּלֵל, אֵף אֵף עַל פִּי כֵן, עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ
בְּאִבְרִים, אִזִּי בְּשִׁמְנֵעֵנִין אֶת יָדוֹ כִּי מִמִּילָא מִתְנַעֵנֵעַ
הַנְּשִׁמָּה גַם כֵּן;

כִּמוֹ כֵּן לְמַעַלָּה; אֵף שְׁבַחֲנִית כְּתָר הַנִּלְ"ל הוּא לְמַעַלָּה
מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, וְאִין יְכוּלִים לְעוֹרֵר כָּלֵל בְּאַתְעֵרוֹתָא
דְּלִתָּתָא, רַק דּוֹקָא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בְּמִצּוֹתָיו, שְׁהֵם
כְּלִים וְאִבְרִים לְבַחֲנִית כְּתָר הַנִּלְ"ל, "חֶסֶד – דְּרוּעָא יְמִינָא",
אִזִּי עַל יְדֵי חֶסֶד שְׁעוֹשִׂים לְמִטָּה מוֹלִיכִים אוֹתוֹ בְּ"דְרוּעָא
יְמִינָא" כִּי; וְכֵן גְּבוּרָה כִּי; וְכֵן תְּפָאֶרֶת "עֲמוּדָא
דְּאַמְצָעִיתָא", שְׁהוּא הַמִּצּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, שְׁהוּא גַם כֵּן
מִבְּחִינַת כְּתָר הַנִּלְ"ל.

וְהוּו "שֵׁם נִשְׁמָחָה בּוֹ", שְׁהוּא בְּחִינַת "שְׂמִיחָה שֶׁל
מִצְוָה" הַנִּלְ"ל, שְׁהִיא אִזִּי הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת כְּתָר הַנִּלְ"ל, וְעַל
יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה קְרִיעַת יָם סוּף בְּנִלְ"ל:

וְהוּו שְׁמִתְחַלָּה בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה ו"ה – הוּא
בְּחִינַת מַלְכוּת דְּאַצִּילוֹת, מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל – "הוֹלֵךְ
לְפָנֵיהֶם" – שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכִין אַחֲרֵיהֶ: שְׁבִיצִיַּת
מִצְרַיִם, שְׁמַלְכוּת דְּאַצִּילוֹת עוֹלָה מִן הַגְּלוּת דְּבִי"ע
וְנִכְלָל לְמַעַלָּה בְּאַתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא כְּנִלְ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל גַּם כֵּן עוֹלִים מִמִּצְרַיִם לִיכְלָל לְמַעַלָּה
בְּבַחֲנִית אֲצִילוֹת וְנִמְשָׁכִים אַחֵר כְּנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל.

אֲבָל בְּשַׁעַת קְרִיעַת יָם סוּף, שְׁהִיא הַתְּגָלוֹת לִיִּשְׂרָאֵל
בְּחִינַת כְּתָר-עֲלִיּוֹן,

– כְּנִזְכָּר לְעִיל, שְׁאִין מַלְכוּת יְכוּל לַעֲלוֹת כָּל כֶּף
לְמַעַלָּה, שְׁעֲלִיית הַמַּלְכוּת אֵינָה אֲלָא עַד בְּחִינַת חֲכָמָה
כְּנִלְ"ל, רַק בְּיוֹם-כְּפּוֹרִים בְּנִעִילָה, שְׁאִי עֲלִיית הַמַּלְכוּת עַד
הַכְּתָר, וְגַם זֹאת אֵינָה אֲלָא לִ"דִּיקְנָא דְּאַרְיָךְ", אֲבָל לֹא
לְבַחֲנִית "גִּלְגֻּלָּתָא" –

אִזִּי יִשְׂרָאֵל נַעֲשׂוֹ אִזִּי לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת שְׂכִינָה –
מַלְכוּת דְּאַצִּילוֹת. וְהוּו "עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ הָיוֹ"ה" (פְּרָשְׁתָנוּ טו),
שְׁנַעֲשִׂית לְמַעַלָּה מִהָיוֹ"ה בְּהַתְּגָלוֹת בְּחִינַת כְּתָר
כְּנִלְ"ל.

וְלָכֵן כְּתִיב: "וַיִּסַּע מֶלֶאךָ ה'" – הֵיינו שְׂכִינָה הַנִּלְ"ל
הַ"הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם" שְׁהִיא בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם – "לְפָנֵי
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל", שְׁנִשְׁמוֹת נִמְשָׁכוּ אַחֲרֵיהֶ כְּנִלְ"ל. "וַיִּלָּךְ
מֵאַחֲרֵיהֶם" – שְׁבִשַׁעַת קְרִיעַת יָם סוּף נַעֲשׂוֹ יִשְׂרָאֵל
לְמַעַלָּה, וְכְנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה "לְאַחֲרֵיהֶם". וְיִי לְמִבְּיָן:

שְׂיִיכוֹת כָּלֵל עִם הָרָאשׁ כִּמוֹ הָיִד וְהָרָגֵל, שְׁאֵף שְׁהֵן
לְמִטָּה בְּמִדְרָגָה מִן הָרָאשׁ, עִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם שְׂיִיכוֹת
עִם הָרָאשׁ, אֲבָל הַכְּתָר הוּא עַל הָרָאשׁ כִּי.

כִּמוֹ כֵּן כְּתָר-עֲלִיּוֹן אִין לוֹ שְׂיִיכוֹת כָּלֵל עִם בְּחִינַת
חֲכָמָה – שְׁאִין עֲרוּךְ כָּלֵל, עַל כֵּן אִין אַתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא
יְכוּל לְעוֹרֵר כָּלֵל לְבַחֲנִית כְּתָר, רַק הוּא דְּכָר שְׁחָל
מִמִּילָא, שְׁבַחֲנִית כְּתָר מִתְגַּלָּה מִמִּילָא בְּלִי אַתְעֵרוֹתָא
דְּלִתָּתָא כָּלֵל. כִּמוֹ בְּשִׁבּוּעוֹת מִתְגַּלָּה בְּחִינַת הַכְּתָר כִּי.

וְהוּו בְּחִינַת קְרִיעַת יָם סוּף – שְׁהִיא אִזִּי הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת
כְּתָר-עֲלִיּוֹן, כִּמוֹ שְׁכָתוּב (פְּרָשְׁתָנוּ יד, טו): "וַיֹּאמֶר ה' (ו') אֶל
מֹשֶׁה מַה תַּעֲשֶׂה אֵלַי", שְׁאִין הַדְּכָר תְּלִי בִי אֲלָא
בְּ"עֲתִיקָא תְּלִיא", בְּחִינַת גּוֹלְגֻלְתָּא הַנִּלְ"ל, בְּחִינַת כְּתָר,
וְלִגְבִי בְּחִינַת כְּתָר אִין אַתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא יְכוּל לְעוֹרֵר
כָּלֵל.

וְהוּו ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישוּן" (שְׁמוֹת יד, יד),
וְכִמְאָמֵר הַזֹּהֲרִי: "לֹא תִתְעָרוֹן מִיַּדִּי"⁶² – שְׁאֵם תִּתְעָרוֹן
אִזִּי אִין יְכוּל לְהִיּוֹת אַתְעֵרוֹתָא דְּלִעִילָא אֲלָא כְּפִי
הַאֲתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא⁶³, שְׁאִינוֹ אֲלָא מִבְּחִינַת חֲכָמָה. אֲבָל
אִזִּי הִיא הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת כְּתָר, שְׁהוּא מִתְגַּלָּה מִמִּילָא בְּלִי
אַתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא כָּלֵל, וְלָכֵן "תַּחֲרִישוּן".

וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה קְרִיעַת יָם סוּף, שְׁ"הַפָּר יָם לִיבִשָּׁה
כִּי" (תְּהִלִּים סו, ו), שְׁנַעֲשֶׂה מִהַעֲלָם גְּלוֹי. דְּאַבְא וְאַיְמָא נִקְרָא
עֲלִמָא דְּאַתְכִּסְיָא, וְהוּו נִקְרָא עֲלִמָא דְּאַתְגִּלְיָא וְאִין
יְהִיה הַהַעֲלָם לְגִילּוֹי רַק מִחֲמַת שְׁהִיא הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת
כְּתָר הַנִּלְ"ל שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, שְׁשֵׁם הַעֲלָם וְגִלּוֹי
שׁוּין – "בְּחִשְׁכָה כְּאוֹרָה" (תְּהִלִּים קלט, יב), וְיְכוּל לְהִיּוֹת
מִהַעֲלָם גְּלוֹי.

וְהוּו "שֵׁם נִשְׁמָחָה בּוֹ" (תְּהִלִּים סו, ו): שְׁהוּא בְּחִינַת
שְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוָה, שְׁהוּא גַם כֵּן הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת כְּתָר
הַנִּלְ"ל. וְהוּא בְּחִינַת תַּעֲנוּג הַמִּצּוֹת כִּמוֹ שְׁהֵם בְּעֶצֶם
בְּבַחֲנִית רְצוּן-הַעֲלִיּוֹן.

כִּי הִנֵּה "אוֹרֵייתָא מִחֲכָמָה נִפְקָת", וְהֵיינו הַפִּירוּשׁ שֶׁל
הַמִּצּוֹת – שְׁהֵם מִבְּחִינַת חֲכָמָה. אֲבָל שְׂרֵשׁ הַמִּצּוֹת הוּא
מִבְּחִינַת כְּתָר, "חִיוּרָתָא דְּגִלְגֻּלָּתָא"⁶⁴, שְׁמִשְׁם נִמְשָׁכִין
שִׁית מֵאַה וְתִלְסֵר אֲרָחִין⁶⁵ בְּזִ"א, שְׁהֵם "אַרְחוֹת הָיוֹ"ה"
(תְּהִלִּים כה, י), וְהֵם – הַתְּרִי"ג מִצּוֹת עִם ז' מִצּוֹת דְּרַבְּנָן
– הוּא גְּמִיטְרִיא תְּרִי"ךְ, בְּחִינַת כְּתָר. וְנִמְשָׁכִים לְמִטָּה
בְּמִצּוֹת גְּשָׁמִיִּים, בְּבַחֲנִית פִּלִּים דּוֹקָא.

וְלָכֵן נִקְרָאוּ הַמִּצּוֹת "אַבְרִים דְּמִלְכָא", שְׁהוּא כִּמוֹ

(62) (לא תעוררו דרך. זהו חלק ב מז, ב).

(63) ("ואולי יש לומר שיש בזה ב' אופנים: א) שְׁמִלְכְתָּהּ נִמְשָׁךְ כְּפִי אַתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא. ב) שְׁכִבּוּאָה לְתַתָּא נִשְׁתַּנִּית כְּפִי הַאֲתְעֵרוֹתָא דְּלִתָּתָא. – לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת חֶלֶק יח עמוד 354 הָעֵרָה 25 עִיין שֵׁם).

(64) (לזכר הגלגלות).

(65) (שש מאות ושלש עשרה דרכים. ראה זהר חלק ג אדרא רבה נשא קלו).

(66) ("ו' נ' נראה לי בדרך אפשר – צריך להיות: וד' – הערת כבוד קדושת אדמו"ר. וכן הוא בכתב יד 1824).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

וטעם דבינה שנק' (מ"ס פט"ז, ב) פנים מסבירות כידוע. 28
 כך יש ממש מ"ט פנים לטהור שהוא מבחי' המדה דחסד 29
 שבבינה כו'. א"כ עכ"פ באי' הן בבחי' ההתחלקות זה 30
 מזה דוקא. וכמ"ש בעיקר שם תורה לשון הוראה כמו 31
 יורו משפטיך כו'. והוא מ"ש להבדיל בין הטמא ובין 32
 הטהור להבדיל ביניהן דוקא. ואם עיקר שרש התורה 33
 הוא בבחי' ח"ע שלמעלה מהתפשטות דחכמה בבינה 34
 בשכל והשגה כידוע דהחכמה נק' אין ובינה נק' יש 35
 שמשיג בהשגה וטעם כו'. ה"ז למעלה מהתחלקות 36
 המדות שבבינה עדיין ואין שם הבדלה זו שבין טמא 37
 לטהור כמט"פ טמא ומט"פ טהור כו'. ולמה עיקר בחי' 38
 התיקון שהוא התכללות המדות דוקא הוא בתורה שלא 39
 יתכן לכאורה מב' טעמים. אם שרש התורה במדות 40
 שבבינה כנ"ל ה"ז בחי' התחלקות דוקא ולא התכללות 41
 כנ"ל. ואם שרש התורה בח"ע שלמעלה מבינה הרי אין 42
 שם מקור להתחלקות המדות עדיין ואיך א' (ויקרא יא, 43
 מז) להבדיל כו' או (דברים לג, ב) מימינו אש דת כו' 44
 וכה"ג וד"ל. אך הנה באמת מ"ש בזוהר דאורייתא 45
 מח"ע נפק' היינו ששרשה העצמית הוא בח"ע דוקא 46
 שלמעלה מבינה כנ"ל. אך מח"ע זו נפקת ויוצאת 47
 להתלבש במדות דבינה שבאים למטה במדות דחו"ג 48
 ממש שהן מט"פ טמא ומט"פ טהור כנ"ל. וכה"ג במדות 49
 דאו"ה חייב זכאי כו'. אמנם היא הנותנת דמשום דשרש 50
 התורה בח"ע עצמה הוא שגורם בירידתה למטה במדות 51
 לעשות בחי' ההתכללות זע"ז דוקא ואחר ההתכללות 52
 דוקא יבא ענין ההתחלקות להבדיל בין טמא לטהור 53
 וכה"ג וכנ"ל וד"ל: 54

בראשית ברא אלוקים

1 (כד) והנה להבין שרש בחי' התקון דשם מ"ה דחכמה
 2 שהוא בחי' התכללות המדות עליונות
 3 דאצילו' במע"ב זע"ז בתכלית כנ"ל. הנה בחי' פנימיות
 4 ומקור לבחי' התקון דמדות עליונות דאדם העליון דאצי'
 5 הוא בבחי' חכמ' שבתורה דוקא דכתיב בה מימינו אש
 6 דת כו' שכלולה מחו"ג דימין ושמאל. (והוא קול ה'
 7 בהדר שכלול מקול ה' על המים דחסד וקול ה' בכח
 8 דגבורה כו' שזהו בחי' הת"ת. והנה לכאורה יובן מזה
 9 שעיקר התורה הוא בבחי' המדות בהתכללות שהוא
 10 בבחי' הת"ת. ובאמת שרש התורה מח"ע כמ"ש בזוהר
 11 דאורייתא מח"ע נפקת ובבחי' ח"ע הרי הוא עדיין
 12 למעלה מבחי' התחלקות המדות כי עיקר התחלקות
 13 המדות הוא בבינה שהוא בחי' גילוי ההשגה. והטעם
 14 ששם יש התחלקות המדות בשכל והשגה שנק' מדות
 15 שבשכל (והן ז"ת דבינה) שיש שכל וטעם שיחייב לזכות
 16 ולחסד ויש שכל שיחייב ויגזור לדין והן ב' הפכים
 17 בתכלית כמו במדות חו"ג שבלב ממש כי זה שיחייב
 18 שכלו לזכות לא יוכל לסבול כלל לזה שאו' לדין ויסתור
 19 לגמרי טעמו וסברתו ולא יוכל להפוך דעתו ושכלו לצד
 20 המנגדו לעולם והן מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור
 21 שהן מדות שבתורה טמא טהור חייב זכאי כשר פסול
 22 אסור מותר כו'. שמובדלים זה מזה דוקא ואין להם
 23 חבור כלל. כמו ב"ש אוסרים או מטמאים. וב"ה מתירים
 24 או מטהרים שנבדלים זה מזה ולא יתחברו כלל לעולם
 25 וטעם מספר מ"ט פנים דוקא הוא לנגד ז' המדות
 26 שבבינה שכל א' כלול מז' שהן מ"ט ש"ב כידוע. וכמו
 27 שיש מ"ט פנים לטמא שזהו חיוב המדה של דין שבשכל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

6 המִשְׁכָּת וְגִילּוֹי אֹר אֵין־סוֹף אַחֵר קָר, כִּי "בְּאַתְּעֵרוּתָא
 7 דְּלִתְתָּא - דְּוָקָא - אַתְּעֵרוּתָא דְּלִעִילָא"⁸⁸.
 8 וְהַעֲנִין:
 9 כְּמִבּוֹאֵר בְּסִפְרֵי הַרְפּוּאָה בְּאִיכוֹת הַתְּהוּוֹת הַיּוֹלֵד
 10 מְזַרְעֵ אִישׁ וְאִשָּׁה, שְׁהוּא כְּמוֹ הַמַּחֲבִיץ, שְׁמַנִּיחַ עוֹר

1 (ג) וְהִנֵּה⁸⁷ ב' מִינֵי מִשְׁקָל אֱלוֹ שְׁעַל יְדֵי הַחֲכָמָה, הַנִּקְרָא
 2 "אֲבִנָּא לְמִשְׁקָל בָּהּ", דְּהֵיִינוּ:
 3 הָא': כְּמָה יְהִיָּה הַמִּשְׁכָּת וְגִילּוֹי אֹר אֵין־סוֹף בְּכָל
 4 עוֹלָם. הַב': כְּמָה בִּירוּרִים יִתְבָּרְרוּ וְכְמָה יְהִיָּה הַמִּין כו' -
 5 שְׁנֵיהֶם בְּאֵמֶת עֲנִין אַחֵד. כִּי לְפִי עֵרֶךְ הַמִּין - קָר הוּא

להתלבש בגוף, ולכן נאמר⁹⁴ "אך בצלם יתהלך איש בו".

או כמו שאנו רואים בכל ניצוץ אלקי, אפילו דעשייה בע"ה⁹⁵, יש בו פנימיות וחיצוניות:

כמו רעותא דלכא מנקודה פנימית – הוא תמצית של הנפש אלקית, מפנימית המ"ן דנוקבא דאצילות, שנברר על ידי המ"ד כנ"ל.

ובחינה החיצונית הוא פעולת מעשה הטוב במחשבה דבור ומעשה כל היום, שלא מחמת התפעלות פנימית, והוא מחיצוניות המ"ן כנ"ל.

ומזה יוכל המשכיל להבין למעלה בכללות ההשתלשלות דכל העולמות מאין ליש, מבחינת מ"ן, עד שחיצוניות דחיצוניות דקליפת נוגה דבי"ע הוא מדם נדות, פסולת המ"ן שנשאר בלתי בירור בשעת עיבור ולידה בו.

ועל כל פנים, כל עיקר ההתהוות שבחולדה עליונה הוא מהמ"ן, וטפת המ"ד אינו אלא להפריד ולברר בהמ"ן כנ"ל. והטעם לזה⁹⁶ הוא, מפני שבאמת שרש המ"ן יותר גבוה. כי הנה כל חולדה מאין ליש הוא על ידי המשכת אור איין-סוף דוקא, שהוא הפל יכול לחודש מאין ליש, אפס זולתו. והמשכה זו הוא על ידי המ"ן דוקא, ששרשו נלקח למעלה מהמ"ד. כי התהוותו הוא מהבירורים דתהו, שעולים עד מוחין דנוקבא, ומתחזקים המוחין שלה על ידי זה, ואז בכחם להזריע המ"ן.

והוא כמשל בנקבה הגשמית, שמהמאכלים שאוכלת, שנהפך המאכל לדם ועולה ללב, ומהלב אל המוח, ומתחזק המוח, ואז בכחה להוריד המ"ן, וידוע, שהמאכל שאדם אוכל הוא גבוה בשרשו⁹⁷ מנפש האדם, מפני שהוא ממה שנפל בשבירה משם ס"ג, שלכן המאכל הוא מוחה את האדם

ובמאמר רב נחמן: "עד דלא אכילנא בישרא דתורא כו"⁹⁸, שיתחדש כח בנפשו המשכילת לחודש שכל העמוק שהוא מחמת המאכל, שהיה בו שכל זה בהעלם, שנפל מטעמים העליונים דשם ס"ג – מה שלא היה

הקיבה בכלי מלא חלב, אז הקיבה החמוצה מפרדת חלק הטוב שבחלב ומתכווץ בפני עצמו, והקום הנקרא "מי חלב" יתפרד לעצמו כידוע; כן זרע האשה מתקבץ תחלה הנקרא מ"ן, וטיפת הזכר הבא אחר-כך הנקרא מ"ד עושה פירוד להפריד במ"ן חלק הטוב שיתכווץ בפני עצמו, וממנו עיקר התהוות הולד, והפסולת שבמ"ן מתפרד בפני עצמו, וממנו נעשה עור הולד הנקרא "שליא", וכל מיני פסולת כדם הלידה.

ובמאמר רבותינו זכרונם לברכה⁹⁹: "אודם – מן האם, שממנו בשר", אבל מן הלוהן אינו אלא עצמות וצפרנים, הרי עיקר הולד הוא מזרע האשה, אך לא היה מתחלק ונפרד בו הפנימית מהחיצונית אלא על ידי זרע הזכר, שבה הטפה של המ"ד הוא המעמיד ומכווץ את הטוב מהמ"ן כנ"ל.

ומה שנקרא הולד על שם האב¹⁰⁰, היינו לפי שהמ"ד הוא המעמיד והמקיים, אבל לא שמהות הולד ממנו כו'.

ובמשל הזה יובן גם כן למעלה, בהולדה רוחנית ממ"ן ומ"ד דיחודים עליונים, שנולדים מזה נשמות ומלאכים עליונים כידוע, הנה עיקר מהותם – מהמ"ן דוקא, שנמשך ממוחין דנוקבא גם כן, כמו שמ"ד נמשך ממוחין הזכר.

אך שהפח במוחין דנוקבא להזריע המ"ן בא לה מהבירורים שמבררת ומלקטת מרפ"ח ניצוצים דתהו שבשבידה. ולכן מהמ"ן – כל עיקר התהוות המהות של הנשמות ומלאכים, וטיפת מ"ד דכוכא דאצילות הוא המברר ומפריד את חלק הטוב שבמ"ן, שממנו פנימית הנשמה או המלאך, והפסולת שבמ"ן נעשה ממנו בחינת העור הנקרא שליא, והוא ענין הלבושים של הנשמה הנקרא "צלם"¹⁰¹, כנוצר בזהר בענין הצללים¹⁰² כו'.

וביאור הדבר הוא:

שאותו הלבוש הוא כח רוחני הנמוך מכל מדריגות הנפש כערך לבוש גשמי לגוף גשמי, לכן ביכולתו לירד ולהתחבר ולהתלבש בנפש הבהמית ובגוף, ובו ועל ידו מתחברת גם פנימיות הנשמה הנקרא נר"נ ח"י¹⁰³

(89) נדה לא, א.

(93) נפש רוח נשמה חיה יחידה.

(94) תהלים לט, ז.

(95) בתורת חיים שם (שפר ב): "אפילו דעשיה בעוה"ד ובהערת המוציא לאור ציינו שבכתב יד אחר נכתב בע"ה ופענחנו: בעם הארץ.

(96) ראה לקמן קעא, א.

(97) נתבאר בלקוטי תורה צו יג ב ועוד.

(98) בקא קמא עא ב"עב א: "והאי דלא אמרי לך באורתא – דלא אכלי בשרא דתורא". כלומר, כיון שלא אכלתי בשר שור לכן לא דקדקתי טעמו של דבר.

(90) ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך אב פרק א. ובתורת חיים שם (שפר, ד): הוא עיקר המקור ועל שמו יקראו, כמו פלוני חולידי פלוני, שהולד נקרא על שם האב דוקא המוליד כידוע.

(91) ראה עץ חיים שער הצלם (שער כו) פרק א. שצרי תשובה פרק ט (ו, ד) ואילך. יתל אור תהלים קמט ואילך. וראה ספר הלכותיים דא"ח צמח צדק בערכו.

(92) חלק יג, ב. וראה שם מג, א.

היין, הרי אף שהיין הוא העיקר בשתייה, והעיסה נאכלת
ולא השמרים והשאור, עם כל זה הם מעמידים אותם,
ובלעדם יאבדו ויתקלקלו, מפני שנותנים כח גדול
להתקיים, ולכן הכל הולך אחר המעמיד.
וכמו כן יובן איך שמ"ד דדבורא הוא המעמיד המ"ן
ומבררו כנ"ל, אבל עם כל זה עיקר התהוות מדהות
הנולד הוא מהמ"ן, לפי ששרשו מאד נעלה באין-סוף.
נמצא, ששני משקלים שעל ידי החכמה, שניהם ענין
אחד להם: שהחכמה שוקלת כמה יהיה גילוי האין-סוף,
וכמה ניצוצות יתבררו. כי לפי ערך הביירוים – כך הוא
גילוי האין-סוף שאחר כך, כי המ"ן הוא העיקר כנ"ל.
וגם, שלפי ערך גילוי האין-סוף מתחלה במ"ד הבא
לעורר המ"ן – כך יהיה ערך הביירוים שיתבררו, כי
הביור, שהוא ענין ביטול היש, תלוי בערך הביטול
בעצם המגיע אליו מאור החכמה, שבה גילוי אין-סוף,
והגילוי הוא לפי ערך הביטול בו:

מצות מוציאת השקל, ופרשת תשא

יכולת בנפשו מצד עצמות שרשה בחכמה דתיקון לחדש
שכל זה, כי חכמה שלפני האצילות – הגבה מאד נעלה
מחכמה דתיקון דאצילות.
ועל דרך זה המאכלים העליונים שנוקבא דאצילות
אובלת, שהם הברורים דתהו כנ"ל, שרשם יותר נעלה
ממוחין דאצילות דתיקון, ולכן הם נותנים כח במוחין
שלה להוריע המ"ן, מה שממנו יהיה עיקר ההולדה
חדשה, כי הוא מבחינת אין-סוף שלפני האצילות.
וזהו בשעת התפלה, שאז מזרעת המ"ן מהביירוים
שביורה כל הלילה, כמו שכתוב: "ותקם בעוד לילה
ותתן טרף בו".
ואחר-כך נמשך שפע המ"ד כדי לברר המ"ן בירור
שני, ולהפריד בין פנימיותו לחיצוניותו, להיות מן
הפנימיות נשמות הגבוהות וכו', על דרך הנ"ל.
ולפי שהמ"ד הוא המעמיד, על כן נקרא ההולדה על
שמו. כמו שידוע בגמרא¹⁰⁰, שדבר המעמיד אפילו הוא
אחד מאלף אינו בטל. כמו שאור שבועיסה, או שמרי

(99) משלי לא, טו.

(100) בתורת חיים שם (שפר, ד): "והכל הולך אחר המעמיד". והוא לשון חז"ל

שבת טו, ב. וראה טור אורח חיים סוף סימן תמו יורה דעה סוף סימן פו. ועוד.
וראה אנציקלופדיה תלמודית בערךכו.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

לע"ל בעלמא דאתגליא, שא"כ הרי זהו מדרגה גבוה
ומעין מה שיתגלה לע"ל, וא"כ ענין הברכה הוא
מדרגה גבוה, עכ"ז הרי זהו מה שכבר נמצא בעלמא
דאתכסיא וע"י הברכה נמשך הגילוי מעלמא דאתכסיא
בעלמא דאתגליא, והרי איננה דבר חדש לגמרי הגם
שלמטה ההמשכה היא חדשה אמנם במקורה ושרשה
בעלמא דאתכסיא כבר ישנה. ועו"ל בפי' מן העולם
ועד העולם מן עולם שלמעלה הימנו לעולם שלמטה
הימנו, א"כ ודאי אינו דבר חדש שהרי בעולם שלמעלה
הוא נמצא ונגלה גם קודם הברכה, אלא שע"י הברכה
מתגלה גם בעולם שלמטה הימנו.
אמנם הנה ענין התפלה הוא יהי רצון להמשיך דבר
חדש מה שלא נמצא כלל בשורש ומקור כ"א
להמשיך צנור חדש אשר יומשך משם ההשפעה דרך
הצנור החדש הנמשך ע"י התפלה, וזהו רצון אותיות
צנור היינו שנמשך צנור והמשכה חדשה לרפאות

וזהו מ"ש ברוך ה' כו' מן העולם ועד העולם, פי' מן
העולם ועד העולם היינו מעלמא דאתכסיא
לעלמא דאתגליא, והגם כי יש עולמות רבים, וכמ"ש
ולכבודי בראתי יצרתיו אף עשיתיו עכ"ז בכלל נחשבי'
רק שני בחי' עלמא דאתכסי' ועלמא דאתגליא, וכמו
שיש ריבוי בחי' ג"ע כמארז"ל צדיקי' אין להם מנוחה
לא בעוה"ז כו' שנא' ילכו מחיל אל חיל ואעפ"כ לא
נז' בספרים רק שני בחי' ג"ע, ג"ע העליון וג"ע
התחתון, וכמו"כ הגם כי יש ריבוי רבבות עלמין,
וכמ"ש בזהר בענין תליסר אלפין עלמין דיתבין
בגולגלתא, עכ"ז בד"כ לא נחשב רק ב' בחי' עלמא
דאתכסי' ועלמא דאתגליא, ופי' ברוך שיומשך מן
העולם עלמא דאתכסי' בעלמא דאתגליא. וזהו שרש
ענין הברכה, ואם כי זהו דבר גדול שהרי לע"ל נאמר
ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים שהגילוי דלע"ל
יהי' כמו שעכשיו הוא בעלמא דאתכסי' כן יהי' הגילוי

והיינו כמ"ש בזהר בענין שהמלאכים מעלים
תפלותיהם של ישראל דגפיף להון ומנשק להון, פי'
שמזככים אותם מגשמיותם שיוכלו להיות כתרים
לקונו, כי המלאכים הם רוחנים, והדבור שלהם הוא
כערך המחשבה שלנו, ע' בת"א בד"ה מזוזה מימין
ובהגות לשם ובהביאור שם, ובמ"א בד"ה ונתתי לך
מהלכים בין העומדים, וע' בד"ה אם בחוקתי בענין
האותיות. ופי' וענין כתרים לקונו כי ענין הכתר הוא
בחי' יהי רצון שמבחי' הכתר נמשך רצון חדש שיתרפא
החולה או לברך השנים הגם כי נגזר כו' מ"מ מבחי'
הכתר הוא נושא עון ועובר על פשע להמשיך צנור
והמשכה חדשה, ונמצא כי ענין כתרים לקונו הוא
שיומשך דבר חדש מה שלא היה תחלה במקור ג"כ.
ובזה יובן מה שבטחו אנשי אבשלום שדוד ירחם
עליהם כיון שראו שנשתנו לבבם ע"י תפלת דוד הרי
פעל ע"י תפלתו לשנות לבבם מה שלא היה זה אצלם
מקודם והרי נמשך להם רצון אחר חדש מוכרח לומר
שהמשיך מבחי' הכתר אשר שם הוא הרחמים
הפשוטים לכן ידעו שבדאי ירחם עליהם כו'. נמצא
יצא לנו שההפרש בין תפלה לברכה הוא שברכה הוא
מה שכבר יש בשרשו, אבל ע"י התפלה יוכל להיות
רצון חדש.

אמנם הנה כ"ז הוא בברכה סתם, אבל ענין מ"ש ראה
אנכי נותן לפניכם היום ברכה, פי' אנכי הוא
אנכי מי שאנכי בחי' הכתר משם יוכל להיות נמשך
בבחי' הברכה ג"כ מה שלא היה כלל בשרש ומקור, כי
אוא"ס שבכתר הוא בחי' מקורא דכולא גם מבחי'
ההתחדשות שנמשך ע"י התפלה, ונמצא כי בברכה זו
ישנה מעלת התפלה ג"כ. והנה הברכה הוא אשר
תשמעו שתבואו לקיום המצות כמו שנצטויתם, ולכן
נא' אשר תשמעו ולא אם תשמעו, שבכלל הברכה הוא
ג"כ שתשמעו אל מצות ה' כו', וזהו שאמרו בזהר
שמיצה בהאי אתר תליא הוא בחי' המל' כמו שפי'
המפרשי' להיות כי נעוץ תחלתן בסופן, לכן ע"י
הברכה נמשך להיות אשר תשמעו כו'. וע' בבעה"ט
אשר ס"ת את הברכה אשר תשמעו הוא תורה, והיינו
לפי שתורה היא ג"כ מלמעלמ"ט ע' מזה בד"ה להבין
ההפרש בין תורה לתפלה, ובמאה"ז אחרי דנ"ט זימנא
חדא הוי צריך עלמא למטרא.

ראה אנכי

בס"ד. (ש"פ ראה, ל"ב).

החולה ולברך השנים, הגם כי מתחלה היה הגזר דין
להיפך, והרי לבד מה שזהו דבר חדש לגמרי הנה ע"י
התפלה יוכל לשנות הגז"ד, והרי זה היפך ממה שהי'
במקורו, וז"ע עושי רצונו שעושים בחי' רצון חדש
לרפאות החולה ולברך השנים וכדומה.

וביאור ענין מעלת התפלה יובן ממה שארז"ל מט"ט
קושר כתרים לקונו מתפלותיהן של ישראל,
וצ"ל איך יוכל להיות בחי' כתר ועטרה מאותיות
התפלה. ויובן זה בהקדם מ"ש רז"ל בירושלמי
שהאנשים שברחו עם אבשלום אמרו נפלה נא ביד דוד
ואל יפול דוד בדינו, שכשיפלו ביד דוד בודאי ירחם
עליהם, ולכאן צ"ל הלא על דוד נאמר בפסוק איש
הדמים, וגם כתיב אדמוני עם יפה עינים, וארז"ל יושב
ודן בסנהדרין, ואיך בטחו שכשיפלו ביד דוד בודאי
ירחם עליהם כו'. אך הענין הוא דע"י אותיות התפלה
ע"ז נעשה כתרים לקונו וכן"ל בענין מה שמט"ט
קושר כתרים, בהיות ידוע שהכתר עושים מאבנים
טובות, והנה אבנים טובות בעצם הם דוממים שהרי
הם ממין האבן הפשוט רק שהם מאירים, כי גם במין
הדומם נמצא כמה ריבוי מינים ממינים שונים רק
שהכתר עושי' מאבנים טובים היינו שהם מאירים, ע'
בד"ה ויהיו כל הפקודים והוא דרוש מי יתן כאח לי
בענין מה רבו מעשיך ה', ובד"ה מהיכן זכו ישראל
לק"ש מיעקב, והנה אותיות התפלה הם ג"כ דוממים
כנודע ממ"ש בס"י שתי אבנים בונות שני בתים שלשה
אבנים בונות ששה בתים, והיינו שכמו הבית בונים
מאבנים כן התיבות מתיבות התפלה והתורה נעשו
מאבנים הם האותיות, ובהיות כן נק' אותיות התפלה
והתורה בשם אבנים, וכאשר האדם מתפלל באהוי"ר
אזי האותיות הם אבנים טובים, שכמו ענין האבן טוב
הוא מה שמאיר, כך אותיות התפלה כשהם מאירים
באהוי"ר הרי הם אבנים טובות, וכמו שמאבנים טובות
עושים כתר ועטרה כן מאותיות אלו עושים המלאכים
כתרי' לקונו.

אמנם עדיין צ"ל הלא אותיות האדם הם גשמיים,
ואפי' כשיתפלל בכוונה בדו"ר שכלים וטבעים,
עכ"ז הרי האדם הוא גשמי ואיך יוכל להיות מאותיות
אלו כתרים לקונו, לזה אמרו שמלאך מט"ט קושר
כתרים שע"י אמצעות המלאכי' נעשו כתרים אלו,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

37 ויכול להיות שהטוב והרע (היינו בענינים קלים) ישכנו
38 בו יחד, והחומר שלו הוא בתקפו כחולדתו בלי שום
39 שינוי, ויכול להיות שיומשך זמן רב ולא יתגלה בו טבע
40 חומרו הרע, מצד הרגילות בטוב, וכך יומשך וילך זמן
41 רב, ויכול להיות גם כל ימיו. אבל על ידי איזה מקרה
42 וסיבה יוכל להתגלות הרע בתקפו חסיון שלום.
43 והנה הסיבה האמיתית למחלה זו, הוא מפני שלא
44 הורגל מנעוריו ומקטנותו בעניני חסידות (בלשון אידיש:
45 ער איז ניש גיבארין אין דעם⁷⁵), וחומרו גס ועב. ואחר כך
46 סיבת ההתעוררות ללימוד דא"ח לא היה על ידי
47 התעוררות תשובה מקרב ולב עמוק, כי אם מצד שנראה
48 לו הענין לטוב (עס איז גיפערליך דער ענין פון חסידות⁷⁶),
49 (והמכל שכן אם מצד איזה סיבה אחרת שהביאו לזה
50 בתחלתו).
51 ולכן, עם היות שנמשך אחר זה, ויש לו תשובה
52 לשמוע דא"ח ולחזור עליהם, מכל מקום מאחר שלא
53 היה התעוררות תשובה כנ"ל, ממילא אין לו "לב נשבר"
54 (צוא בראכניקייט⁷⁷) אמיתי בעצם טבעו. וגם אם
55 לפעמים פעל בו הדא"ח ששמע איזה התעוררות
56 תשובה ונשבר לבו קצת, הוא רק דרך מעבר, לפי שעה
57 לבד, וחלף ועבר מיד, שלא נשאר גם רשימה מזה.
58 ואדרבה, הוא איש שלם לגמרי בעצמו (גאנץ זייער בא
59 זיך בלי שום צוא בראכניקייט⁷⁸). ועל כן קבלת דא"ח על
60 השלמות הזאת לא יוקלט בפנימיות ועומק מוחו ולבו
61 כלל, רק דרך מעבר בעלמא, באדם ששומע ורואה ענין
62 שחוצץ ממנו, שאינו מתאחד ואינו מתעצם עמו כלל
63 וכלל. ואף על פי שנהנה ומתפעל לפי שעה, הוא
64 בחיצוניות לבד, היינו בחיצוניות נפשו ומחיצוניות הענין
65 לבד, ומיד יתעלם והיה בלא היה בו.
66 והנה, הרפואה האמיתית למחלה זו, הוא שיבוא לידי
67 התעוררות תשובה אמיתית מקרב ולב עמוק, ויהיה
68 נשבר טבעו החומרי בו.
69 (והיינו על ידי שייחד על זה שעה ארוכה לעתים
70 קרובים להיות "מארי דחושבנא" בכל עניני חטאת
71 נעורים שלו, ובפרטי עניניו והילוכיו, ובמחשבה דבור
72 ומעשה אשר לא לה' המה, כפי אשר יודע פרטי נגעיו
73 ומכאוביו).

1 **יב. אמנם יש במה בני אדם, שהגם שעוסקים בדא"ח,**
2 **אינם כלים כלל לאור הדא"ח** (ומכל שכן שאין להם חוש
3 ההעמקה וההרגש שנתבאר לעיל בענין התבוננות האמיתי
4 דתפלה ב' האופנים הנ"ל).
5 והסימן על זה הוא, שאין להם שום חפץ ותשובה
6 ללמוד דא"ח ולייגע ולהעמיק בזה. עם היות
7 שמשותקים לשמוע דא"ח, ויודעים ומתפעלים קצת
8 מהענין, וחוזרים מה ששומעים במה פעמים, אבל
9 ללמוד בעצמם, ולייגע את עצמם לידע את הענינים
10 היטב להבינם על בוריים, ומכל שכן לידע עמקות
11 הענינים, היינו לידע כל ענין לעומקו כו' - אינם חפצים
12 כלל, גם במה ששמעו אינם חפצים לידע ולהבין
13 הדברים היטב כו'. והלימוד בדא"ח הוא למשא כבדה
14 להם, ואינם מוצאים בזה שום תועלת לנפשם (וכן הוא
15 האמת שאין להם שום תועלת בהלימוד, מאחר שאינו מאיר
16 להם שום אור בנפשם כו').
17 ומוכן אשר רע ומר מאד חולי רעה זו. דאיש אשר
18 אלה לו⁷⁴,
19 לבד שאין לו חיות באלקות, ומעט התפעלות שהיה
20 לו בשמעו דא"ח - גם כן מתעלם ומסתלק ממנו במהרה,
21 ונשאר רק בחיצוניות הדברים לבד, וגם אינו שייך כלל
22 להעבודה דתפלה, כמוכן מכל מה שנתבאר לעיל,
23 וממילא אין לו חיות בקיום התורה ומצות, ואינו מקביר
24 ומקבץ כל מדותיו הטבעיים;
25 הנה בכללותו הוא חיצוני מאד, ואין לו שום הרגש
26 פנימי בשום דבר. ולזאת כל עשיית הטוב שלו אין לו
27 יסוד נאמן, ועושה את הטוב רק מצד הרגילות לבד,
28 שמורגל בהנהגה זו.
29 (ויש בזה חילוקים באופן הרגילות:
30 אם הרגילות היא הרגלה טובה וחזקה ונעשה כעין השרשה
31 בנפשו, (ו) והיינו מפני שהיה תמיד בין חברים טובים ולא ראה
32 את ההיפך כל כך, וממילא הומשך והורגל בטוב ברגילות
33 (חזקה) - הרי הוא רחוק יותר מרע.
34 ואם אין הרגילות בחזק כל כך (מפני שהיה לו גם חברים
35 רעים, ואם כי לא היה כמותם, אבל ראה את הרע ונמשך קצת
36 בו) - הרי הוא קרוב יותר אל הרע(ו)).

(77) שברון רות.

(78) די שלם בעצמו בלי שום שברון רות.

(74) איש אשר אלה לו: וישב לו, כה.

(75) הוא לא נולד עם זה.

(76) מצא חן ענין החסידות.

13 לאור אלקי שיאיר וישכון בפנימיות נפשו כו'. כי
14 אמיתית הכלי לאור פנימיות אלקות הוא ה"לב נשבר
15 דוקא". ובמאמר⁸²: "אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו
16 דואג בקרבו". ומי שהוא "לב דואג" בעצם, והוא ענין
17 מרה שחורה טבעית, דהיינו צוא בראכניקייט⁸³ אמיתית
18 בטבע, הרי הוא כלי לאור ה' כו'. אמנם כמו כן יוכל
19 לפעול בעצמו ה"לב נשבר" על ידי ענינים הנ"ל. ולפי
20 ערך שברון רוחו ולבו יהיה כלי לאור ה' שישכון בתוכו
21 כו' :

22 **קיצור:** יבאר אשר ישנם העוסקים בדא"ח ואינם כלים לזה.
23 ומפני העדר ההרגש הרי הם עוד שלמים בעיני עצמם. העצה
24 לזה – תשובה, לשבור חומרו הגס.

1 וכשיאריך בזה, ויעשה חשבון צדק בינו לבין קונו כו',
2 וכמו שנתבאר לעיל, ישבר רוחו בקרבו ויתעורר
3 בתשובה כו', וגם יסגף את עצמו בתעניות (וביום
4 התענית יעשה חשבון הנ"ל), ובשאר סיגופים, בכדי לזכר
5 חומרו (בלשון אידיש: ער זאל ווערין בעצם איידעלער⁷⁹)
6 (כי על ידי הסיגופים נפרד ממנו הרע שבו במעט מעט, הוא
7 ענין מיעוט חלבו ודמו⁸⁰ כו', כמו שנתבאר במקום אחר,
8 ויהיה מסוגל יותר להתעוררות תשובה ול"לב נשבר"
9 כו') :

10 – יקבל ביטושים מזולתו, ועל ידי הביטוש "סליק ביה
11 נהורא דנשממתא כו"⁸¹, שהוא התגברות הצורה על
12 החומר מצד שבירת החומר כו', ועל ידי זה יהיה כלי

(82) ראה חגיגה יג, א.

(83) שברון רוח.

(79) שיעשה עדין במהותו.

(80) לשון הגמרא ברכות יז, א. וראה אגרת התשובה פרק ב (צא, ב).

(81) עולה בו אור הנשמה. ראה זהר חלק ג קסח, א. תנאי פרק כט.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תש"י

1 שאלה: מדוע נקראו ישראל צבאות ה', ומה שייכת מלחמה לנצח והוד. גודל מדת הנצחון
2 – לפי גדלותו של האדם ודוקא כשיש מנגד. וכדי לנצחו – מבזבז המלך כל האוצרות,
3 כי שרש מדת הנצחון בעצם הנפש, שלמעלה מרצון ועונג, עד שמשליך חייו מנגד

17 ומשם נמשכות כל המלחמות שבעולם. וצריך להבין
18 מהו השיכות דמלחמה לנצח והוד שיהיה משם
19 נמשכים כל המלחמות שבעולם. והנה ענין הנצחון שיש
20 בגדול דוקא, דמי שהוא שפל בערך, הנה אם יאמר
21 אדם כנגדו לא ינצח (אלא יכול לענות עזות), ודוקא מי
22 שהוא גדול הרי יש בו מדת הנצחון, דכאשר יאמר אדם
23 דבר נגדו או יעשה דבר שאינו כרצונו, הנה ינצח כנגדו
24 להוציא פאור צדקו, והוא על דרך שאמרו רבותינו ז"ל
25 (יומא כג, א) "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש
26 אינו תלמיד חכם", ופרש רש"י "נוקם נקמתו ונוטר
27 איכה בלבו כנחש" (וענין הדיק נחש דוקא – מבאר
28 שם²), והקשה בגמרא "הא כתיב לא תקם ולא תטור",
29 ומכל מקום הרי יש הותר לתלמיד חכם להיות נוקם

4 (יא) ולבאר* בעמק יותר מה שישראל נקראים בשם
5 "צבאות ה'...", דשם "צבאות" הוא שם
6 קדוש, והוא מהשבעה שמות שאינם נחקקים, ושם זה
7 נתגלה על ידי הנביאים¹, דבתורה לא נזכר שם צבאות,
8 ונזכר רק "צבאות ה'...", וקא"י על ישראל. וצריך
9 להבין מהו זה הפעלה, כלומר בשביל איזה פעלה
10 ומדרגה נקראים ישראל בשם "צבאות ה'...", והתאר
11 הזה נתן לישראל בציאתם ממצרים דוקא. אף הענין
12 הוא, דהנה איתא במדרש רבה (שמות פרשה ג), "שמי
13 אתה מבקש לידע, לפי מצשי אני נקרא, וכשאני נלחם
14 עם הרשעים אני נקרא צבאות", אם כן מוכן דשם
15 צבאות הוא שם דמלחמה, וכן איתא בשערי אורה
16 לרבנו יוסף גיקטיליא דשם צבאות הוא בנצח והוד

(1) ברכות לא, ב. ונתבאר בתורה אור ותורת חיים ריש פרשת בא.

(2) עיין שם בחידושי אגדות מהרש"א. - ולהעיר מערכין טו,
ב: אתה מה הנאה יש לך.

(*) נדפס בספר המאמרים - תש"י עמ' 131 ואילך, והוא
המשך לב' מאמרים שלפני זה - דיבור המתחיל "באתי לגני"
ודיבור המתחיל "היושבת בגנים ההערות ומראי מקומות הם
מכ"ק אדמו"ר.

בכללות כלומר ההשפלה שבמלחמה הוא להוציא
הנצחון שיהיה כחפצו ורצונו. אמנם גם זה ענין הנצחון
הוא דוקא כשיש מנגד המונע ומעכב ואז שיה נצחון,
דבלא מנגד אינו שיה ענין הנצחון כלל ומנהיג מלכותו
כחפצו, אמנם כאשר חפץ באיזה דבר וישנו מנגד לזה,
אז עומד הנצחון כנגדו ומוציא נצחונו, ובשביל נצוח
המנגד הרי מבזבז כל סגלות האצרות דהון יקר הנאסף
והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור ואשר מעולם
לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל
רואה, הנה בעת נצוח המלחמה הוא מבזבז כל
האצרות, והוא לפי דמדת הנצחון הוא למעלה מרצון
וענג. והנה כל הענג הנעלה והנפלא שיש בסגלות
מלכותו ואצרות יקרו, הנה אינו תופס מקום כלל לגבי
הנצחון, והוא לפי שמדת הנצחון הוא למעלה מענג,
ועוד יותר שגם חיו משליף המלך מנגדו, ומצד גדל
הנצחון עומד בעצמו בקשרי המלחמה, והוא לפי
שהנצחון נטוע ומשרש בעצם הנפש למעלה יותר
מפחות הגלויים שבנפש, והינו שהוא למעלה מהאור
והחיות שבא בגלוי, ולזאת הוא מפקיר את חיו, ומכל
שכן שהוא מבזבז אוצרותיו ותענוגיו מלכים,

ונוטר. אמנם הנקימה והנטייה שמותרת לתלמיד חכם
(ועוד יותר שמחייב בה) אינו חס ושלום הנקימה והנטייה
האמורה בתורה, וכאמרם ז"ל שם [ביומא] "ההוא
במזון הוא דכתיב", והינו דהנקימה ונטייה המחייבת
לתלמיד חכם אינה בשביל מזון, או הבאה על ידי
מזון, ומכל מקום הרי זו נקימה ונטייה, אלא שיש
תנאי בדבר, שיהיה תלמיד חכם דוקא, ותלמיד חכם
הוא שמקבל מן התקמה³ והוא טפל אליה, והינו דכל
עשיותיו ועניניו הוא בשביל התקמה, שזהו בכללות
ענין הנצחון, והנצחון הוא בגדול דוקא, וכל מי שגדול
יותר, מדת הנצחון הוא ביותר אצלו, ולכן המלך שגדול
מכל העם, דזהו מעלת המלך שהוא בחיר העם וגדול
מהם, וכמו שכתוב גבי שאול⁴ (שמואל א ט, ב) "ואין
איש מבני ישראל טוב ממנו, משכמו ומעלה גבה מכל
העם", ולכן הנה בו שיה ענין הנצחון יותר לגלות רצונו
וחפצו ולהוציא נצחונו, דזהו גם כן סבת ענין המלחמה
להוציא הנצחון. דהנה במלחמה הרי יש שני ענינים,
האחד לשלל שלל ולבזבז, והשני ענין המלחמה הוא
להוציא נצחונו שיהיה כרצונו וחפצו, שזהו עקר
המלחמה וענינה להוציא נצחונו, דמלחמה לשלל שלל
ולבזבז הוא מלחמה של כח וגבורה בלבד, ומלחמה

ישראל נקראו צבאות ה', כי הם מביאים את הנצחון בפועל, ומוסרים להם את כל
האוצרות

חנם חננו כו', שהם אוצרות התועמים, ובעת המלחמה
פותחים את האצרות, שמוסרים אותם על ידי פקידים,
שהם פקידים החיל. אמנם הפונה הוא בשביל החיל, לפי
שהן הנה המביאים את הנצחון. וזהו דישראל נקראים
"צבאות הוי'", לפי שהם אנשי החיל אשר הם עושים
רצונו של מקום לנגד את המנגד, ולזהם פותחים אוצר
העליון בשביל נצוח המלחמה לנגד את המנגד.

דהסדר בזה הוא, דבעת מלחמה פותחים את
האצרות ונותנים אותם על ידי שרי הפקידים
שהם פקידים החיל, והפונה בזה הם אנשי החיל שהם
דוקא עושים את הנצחון. והדגמא מזה יובן למעלה,
דישנו גם כן בחינת אוצר, והוא מה דכמוס וחתום,
וכמו שכתוב "יפתח הוי' לך את אוצרו הטוב",
ובהפךשה "ואוצרך הטוב לנו תפתח", וימאצר מתנת

מעלת האור שהוא מעין המאור, ולכן גם הוא א"ס, כמו המאור. ורק ע"י הצמצום באור
א"ס, נאצלו עשר ספירות. גם אחרי הצמצום באו"ס, נתהוו ממנו עולמות בלי גבול
ומספר, כי גם האור הוא בלי גבול

עד אין תכלית", הפונה שהגלוי וההתפשטות הוא
בבחינת אין סוף ובלי גבול כלל, דזהו קריאת שם דשם
אור אין סוף, דהאור עצמו הוא אין סוף, וטעם הדבר

(יב) והנה להבין ענין האוצר למעלה הוא, דהנה איתא
בתקוני זהר⁵: "אור אין סוף למעלה עד אין
קץ, ולמטה עד אין תכלית". והנה מה שאומרים "למטה

(5) ראה בכל זה באריכות סוף [מאמר] דיבור המתחיל צדקת
פרונו תרפ"ט (קונטרס דרושי חתונה). מאמרי פסח תש"ט
(קונטרס סה).

(6) הובא ונתבאר באריכות בהמשך תרס"ו [מאמר] דיבור
המתחיל ויולך הוי' את הים ואילך.

(3) תורה אור פרשת יתרו סוף [מאמר] דיבור המתחיל משה
ידבר.

(4) להעיר מיומא (שם) שמאמר רז"ל כל תלמיד חכם שאינו
נוקם כו' בא אחרי מאמר רז"ל מפני מה נענש שאול מפני שמחל על
כבודו.

והוא בבחינת רבוי ביותר, אכל לאמתו הוא בבחינת
 חד ממש. והנה מה שנאצלו הספירות במספר עשר,
 כדאיתא בספר יצירה, "עשר ספירות – עשר ולא תשע,
 עשר ולא אחד עשר", הנה זהו על ידי הצמצום שהיה
 באור אין סוף ברוך הוא, דעל ידי הצמצום הרי בא
 האור והגלוי בבחינת מדה וגבול, ולכן הם במספר עשר
 ספירות, ובכל זה הנה אחר הצמצום נהוו מכל מקום
 עולמות בלי גבול וכלי שעור, וכמו שכתוב "ועולמות
 אין מספר", וכמאמר רבותינו ז"ל "אל תקרי עולמות?
 אלא עולמות", שהן עולמות בלי שעור ומספר כלל,
 וכדאיתא באדרא רבה¹⁰ "בגלגלתא יתבי תריסר אלפי
 עלמין", והמספר הזה דשנים עשר אלף הוא רק לפי
 הענין שמדבר שם, שזהו מספר כזה, אכל באמת הוא
 בלי גבול, עד שגם במדרגה היותר תחתונה דמדרגת
 האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות, הנה בא ממנה
 הרבוי והתהוות עד אין מספר, וכמו שכתוב "מה רבוי
 מעשיך" ו"מה גדלו מעשיך", שהם רבוי הנבראים
 וגדולי הנבראים (כמבואר בנמאמר) דבור המתחיל
 "וארא"¹¹, דכל זה הוא לפי שהאור הוא אין סוף וכלי
 גבול, ולכן הנה גם כמו שבא על ידי הצמצום הנה
 ההתהוות הוא בלי מספר וגבול.

הוא לפי שהאור הוא מעין המאור, דזהו ענין ומעלת
 האור, דהאור עם שהוא הארה לבד ולא עצם, ומכל
 מקום הנה זהו מעלתו שהוא מעין המאור, ולהיות
 שהעצמות הוא בבחינת פשיטות ובבחינת אין סוף, לכן
 הנה גם האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת אין סוף,
 וזהו אור אין סוף, שהאור עצמו הוא בבחינת אין סוף.
 והנה מהאור הנה היו עולמות וספירות עד אין קץ וכלי
 גבול כלל, ובאפנים אחרים לגמרי, והינו שהעולמות
 והספירות גופא הן בלי גבול, לבד זה שהם בלי גבול
 במספרם, וכמאמר בפרוש ענין ספירות אין קץ,
 שהספירות עצמן הן בלי גבול, לבד שהם במספר בלי
 גבול, וכדאיתא באדרא זוטא⁷ "בהאי בוצינא דאתפשט
 לכל סטר ועבר, וכד תסתכל למנדע לון לא תשתבח
 אלא בוצינא בלחודיה" (פהנר הנה אשר אורו מתנוצץ
 לכל עבר ופנה, וכאשר תסתכל בו לידע אותו לא תמצא אלא
 הנר בלבד), דלהיותן בבחינת פשיטות בעצם, לזאת הוא
 ברבוי התחלקות מדרגות עד אין שעור, דזהו אמרו
 "דאתפשט לכל סטר ועבר", אכל לאמתו הוא
 "בוצינא בלחודיה", שהוא בחינת חד, וכמאמר⁸ "אנת
 הוא חד ולא בחושבן". ולהיותו בבחינת חד בעצם,
 הנה כאשר הוא בא בהתגלות הוא "ולא בחושבן",

התפשטות אוא"ס – בלי גבול עד למטה מטה, עולמות בי"ע שהם לבושים לאור
 האצילות. מקור (רוב) הנשמות – מפנימיות דבי"ע, מלאכים – חיצוניות, עולמות –
 חיצוניות דחיצוניות

יכולים לקבל אור אין סוף הגלוי, אכל עולמות בריאה
 יצירה עשיה הרי הם בחינת מטה, דכלים דאצילות הם
 כגופא לנשמתאי, מה שאין בן בריאה יצירה עשיה הם
 בחינת לבושים, וכמבאר ב"פתח אליהו" "דכמה
 לבושין תקינת לון", דקאי על בריאה יצירה עשיה
 שהם רק לבושים בלבד לאור הכלים דאצילות (שהם
 בבחינת גופא כנ"ל המתלבש בהם), וכמאמר¹² "אמא
 עלאה מקננא בכורסא"א, דאמא עלאה הוא בחינת
 בינה דאצילות, הרי היא מקננא בכורסא, עולם הכסא
 שהוא עולם הבריאה, שית ספירן^ט ביצירה ואפן
 [מלכות] בעשיה, דלכן נקראים בריאה יצירה עשיה

(יג) והנה מה שאומר "למטה עד אין תכלית", קאי על
 הגלוי וההתפשטות שהוא בבחינת
 התפשטות בבחינת אין סוף ואין שעור וכלי גבול ממש
 עד למטה מטה במדרגות היותר אחרונות והיותר
 תחתונות, וזהו אור אין סוף למטה עד אין תכלית,
 שההתפשטות האור הוא בבחינת אין סוף וכלי גבול
 כלל, עד מדרגה היותר מטה מטה, דהנה עולמות האין
 סוף שלפני הצמצום, ועולם האצילות דשם מאיר האור
 אין סוף בגלוי, הרי הם כלים לאור אין סוף, להיות
 דגם הכלים הרי הם אלקות ממש, ואם כן אין פלא כלל
 דהאור אין סוף מאיר שם בגלוי, וכן אין פלא מה שהם

(10) זוהר חלק ג כח, ב. - להעיר מאגרת הקודש סימן כ (קל),
 א, לקוטי תורה פרשת במדבר ריש [דיבור המתחיל] וארשתיך.
 (11) ראה תורה אור דיבור המתחיל וארא - השני.
 (12) תיקוני זוהר תיקון וא"ו.

(7) זוהר חלק ג רפח, א. עיין שם.
 (8) אליהו בתיקוני זוהר בהקדמה.
 (9) זוהר חלק ג עא, ב. הקדמת תיקוני זוהר קרוב לסופה.
 וראה גם כן זוהר חלק ג נח, ב.

ד. אתה הוא אחד ולא בחשבון (ביחס לספירות). ה. ב"גולגולת" יושבים (נמצאים) שנים עשר אלף עולמות. ו. כגוף
 לנשמה. ז. שכמה לבושים תקנת להם, שהכוונה. ח. אמא עליונה (בינה) מקננת (שוכנת) בכסא (עולם הבריאה). ט. שש
 ספירות.

הראשונים הם נשמות דאצילות, אכל רב הנשמות הם
נשמות דבריא וצירה עשיה, אלא שבבריא וצירה
עשיה גופא הנה הנשמות הם פנימיים ומלאכים
חיצונים, ועלמות הם חיצוניות דחיצוניות,

מטה, לפי שהם רק לבושים לאור האצילות, ובלבושין
דבריא וצירה עשיה אומר דמנייהו פרחין נשמתין
לבני נשיא שהם הנשמות, דהנה רב הנשמות¹³ הן
נשמות דבריא וצירה עשיה, ורק חד בדבריא בדרות

בריבוי השתלשלות, האור מגיע לגלגלים ומזלות ומתגשם, עד שבא בהשפעה גשמית
ואפילו היפך מאלקות, כמו פרעה שה' כפוי טובה, וזו השפלה גדולה. יבאר איך שזה
יתכן אצל כל אחד מאיתנו, בעלי עסק ויושבי אהל

חכמתו עמדה לו, וכן להפך בזמן היחזק חס ושלום הוא
בנמיכת רוח ושלמות, דשניהם אינם אמת, דמאחר
דברכת ה' היא תעשיר הרי צריך להיות בהשואה
בהרש נפשו, אלא דיש בו חסרון, דכמו כן הוא ביושבי
אהל, דהגם שלומד תורה יודע שהוא תורת ה', ובכל
זאת הרי אפשר חלילה שבכח התורה אומר דבר הלכה
שהוא הפך התורה, והוא פדגמת בעלי העסקים, דהגם
דמאמין בה' באמונה פשוטה שהוא יתברך הנותן כח
לעשות חיל, ובברכת ה' היא תעשיר, ובכל זה הנה
כאשר עניניו מצליחים, לבו וחוזה עליו ויתגאה בעצמו
כו', וכאשר חס ושלום דחוק לו הרי זה מעיק לו ביותר
ושפל בעיני עצמו, דטעם הדבר הוא לפי דעצם יסוד
העסק אינו כדבעי, דזה שמאמין שהוא יתברך הנותן לו
כח לעשות חיל, הוא רק אצלו באמונה פשוטה בלבד,
אבל יסוד העסק והמשא ומתן אינו כדבעי להיות על פי
התורה, ולכן היוצא מזה הוא כפ"ל. וכן הוא ביושבי
אהל, דהגם שלומד תורה יודע שהוא תורת ה', אבל
עצם הלמוד וגוף הדיעה אינם כדבעי, והוא דכאשר
לומד את התורה, והינו בעת למודו שוכח על נותן
התורה, כי אם הוא אצלו ענין שכלי, ולהיותו אצלו
שכלי בלבד, הנה אחר כך כשיודע מה שלמד, דהגם
שיודע שזהו תורת ה', ובכל זה הרי גם הוא שכלי,
ולכן יכול חס ושלום לומר דבר ולדיק ענין בשכלו מה
שהוא הפך התורה, והינו דכללות הענין דהגם שמקבל
חיות מאלקות ממש, ומכל מקום יכול להיות חס ושלום
הפך האלקות, והוא לפי שהאור בא ברבוי צמצומים
העלמות והסתרים ביותר, דזהו ענין הטבע, לשון "טבעו
ביום סוף", שהאור הוא מטבע בהסתור וההעלם ביותר,
שבא מרבויה השתלשלות דהאור שמשלשל ממדרגה
למדרגה עד המדרגות היותר אחרונות.

והשתלשלות דהשתלשלות האור בבריא וצירה
עשיה ממדרגה למדרגה ברבוי
המדרגות, הרי מתעלם ומסתתר האור ממדרגה למדרגה,
עד שבהגיע האור לעולם הגלגלים והמזלות הרי מתעבה
ומתגשם, ולכן כל ההשפעה והגלוי בעולם המתחתון
ועולם הגשמי ועולם הנה הוא על ידי הגלגלים ומזלות,
וכמו שנקרא "ממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים",
ובמאמר¹⁴ "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה
המכה בו ואומר לו גדל", שהוא בא מאור וחיות האלקי
ששופע דרך הגלגלים ומזלות, דזהו השפלה גדולה מה
שהאלקות בא בהעלם והסתור גדול כל כך, ברבוי
העלמות והסתרים דרבויה השתלשלות דבריא וצירה
עשיה עד שבא בהשפעה חיצונית וגשמית, ובפרט כמו
שבא בברבוי צמצומים העלמות והסתרים עד שיכול
להיות דבר ההפך מאלקות לגמרי, והינו לשכח על ה' ו
לגמרי חס ושלום, ומכל שכן כמו שהוא בקלפה וסטר
אחראי לאמר "לי יארי ואני עשיתיני", שזהו הפך האמת
ממש, דהאמת הוא ד"ויברך יעקב את פרעה" (ואיתא
בתנחומא, הובא ברש"י במקומו) "ובמה ברכו, ברכו
שיעלה גילוס לקראתו", והוא השפעת הטוב העליון
שנמשך, הנה פרעה מלך המצרים וגבולים הוא עוד כפוי
טובה ואומר "לי יארי ואני עשיתיני", שהוא הפך האמת,
אשר כמו כן ישנו גם בעבודה בכל אחד ואחד בבעלי
עסקים ויושבי אהל, דבבעלי עסקים הוא מה שחושב
דכחי ועצם ידי עשה לי את כל החיל הזה, דהגם שיודע
ומאמין שהוא הנותן לו כח לעשות חיל, ובברכת ה'
היא תעשיר, ומזכיר שם שמים על כל דבר ודבר בעסקו,
ומכל מקום הנה חושב דכחי ועצם ידו, הינו דחכמתו
עמדה לו, ולזאת הנה בזמן העלוי, בכל הענינים, יעז
בהיותו, שהוא מתגאה בעצם מהותו, ונדמה לו כי

פורים ה'ש"ת

14) ראה בראשית רבה פרשה י, ו. זוהר חלק א רנא, א. ועוד.

13) ראה לקוטי תורה שיר השירים עוד ביאור על פסוק יונתי,
ושם נסמן.

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

ליל א' דחג הסוכות, בסעודה

1 א. בליל ראשון של חג הסוכות תרמ"ח, בהיכנסו
2 לסוכה, לפני קידוש, אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
3 הרי זה "זמן שמחתנו", השמחה של שניהם, ובשניהם
4 השמחה היא בשתיים.
5 ביציאתנו מהסוכה, אחז בי הוד כ"ק אאמו"ר
6 הרה"ק בידי. בחוץ היה מלא בוך, ושאלתי אז את הוד
7 כ"ק אאמו"ר: מהי הכוונה ב"שמחה של שניהם" -
8 מצד שונתי אז, חשבתי ש"שניהם" הכוונה שלי ושל
9 אמי... - שלי או של אמי? וענה לו הוד כ"ק אאמו"ר
10 הרה"ק:
11 השמחה היא של הקב"ה ושל בני ישראל. תלוי מי
12 אומר "זמן שמחתנו". כל מי שאומר זאת, מתכוון על
13 השני. על עצמו הרי לא שייך לומר זאת, שהרי הוא
14 חש בשמחה. לכן, כשהקב"ה אומר "זמן שמחתנו"
15 הוא מתכוון לבני ישראל, וכשבני ישראל אומרים
16 "זמן שמחתנו" הם מתכוונים על הקב"ה.
17 וסיים כ"ק אדמו"ר:
18 אה, כיום כשבני ישראל טובעים בנהרות דם
19 ודמע, כיצד יכול הקב"ה לומר "זמן שמחתנו", -
20 שהכוונה בזה על ישראל כנ"ל - והוא - הקב"ה -
21 הרי יכול ברגע אחד לעשות שיהיה טוב.
22 ב. כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' היה
23 נכנס לסוכה, היה אומר:
24 הבעל-שם-טוב, המגיד, הסבא - הכוונה על הוד
25 כ"ק רבנו הזקן, - החותן - הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי
26 -.
27 כשהסבתא הרבנית רבקה נ"ע סיפרה לי על כך,
28 היא הוסיפה שבעלה - הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש -
29 אמר פירוש על כך להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.
30 ג. שאלה: האם נהגו בליובאוויטש לעשות "נוי
31 סוכה"? וענה כ"ק אדמו"ר:
32 בליובאוויטש לא היו נוהגים ב"נוי סוכה", לא
33 מתחת לסכך ולא על דפנות הסוכה. פעם הביא
34 החסיד ר' זלק"ע פרסיץ ממוסקבה אשכול ענבים
35 מלאכותי לתלות בסוכה, ולא תלו.
36 אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, היה היושב
37 בסוכה בבחינת "נוי סוכה". הפחד של קבלת עול
38 מלכות שמים בראש-השנה, עבודת ערב יום כיפור
39 ויום כיפור, ושמחת חג הסוכות, היו אצל הוד כ"ק
40 אאמו"ר הרה"ק חוויות של פנימיות הנפש.
41 ד. אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה
42 משרת בשם יוסף מרדכי, הוא היה משרת גם אצל
43 הוד כ"ק אאמו"ר ה'צמח צדק'.

44 פעם אחת, נכנס יוסף מרדכי לסוכה במצב רוח
45 כעוס, הוא כנראה לא סיים לכעוס במטבח, ונכנס כך
46 לסוכה, אמר לו הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש:
47 יוסף מרדכי, אתה אמנם מיוחס, אך צריכה להיות
48 דרך-ארץ בפני הסכך, הסכך אינו אוהב כעס.
49 ה. בשנת תרנ"א התוועד הוד כ"ק אאמו"ר
50 הרה"ק שעה ארוכה בליל ראשון של חג הסוכות
51 ב'שולחן', וגם אחרי ברכת המזון המשיך להתוועד
52 שעה ארוכה ולקחו הרבה משקה.
53 כשיצא מהסוכה, שאלה הסבתא הרבנית רבקה
54 נ"ע, מה אירע, מדוע ישבו בסוכה עד כל-כך מאוחר?
55 ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: מחר בלילה הרי
56 שמחת בית השואבה, ועלולים ליפול כמו 'יון' בסוכה,
57 לכן התוועדנו היום כהכנה למחר. נענתה כבוד אמי
58 זקנתי הרבנית נ"ע ואמרה: חותני - הכוונה על
59 אדמו"ר ה'צמח צדק' - אמר פעם, ש'יון' זו מדריגה
60 גבוהה.
61 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק החל אז ללמוד אימרה
62 זו, ש'יון' זו מדריגה גבוהה". אם "יון" בוי"ו אין זו
63 מדריגה כלל, אלא הכוונה היא ל"יבן" בב', ובהבנה
64 ישנן הרי כמה מדריגות זו למעלה מזו, וזהו פירוש
65 האימרה "יבן בסוכה".
66 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק חזר אז לסוכה,
67 והתוועד עד השעה שלוש לפנות בוקר בביאור העניין
68 שמדריגה זו בהבנה איננה עדיין הבנה, ומדריגה
69 פלונית היא עדיין גם-כן איננה הבנה וכו'.
70 ו. בעבר היה מקום אחר וזמן אחר, מקום היה
71 מציאות, וזמן היה מסודר. איפה היה נמצא בעל-
72 הבית שלא תהיה לו חצי שעה בכל יום להרהר
73 בחסידות? היתה יכולה להיות שאלה במה להרהר,
74 אבל מחצית השעה - הייתה. בדרך כלל היה מספיק
75 להם שורה, אימרה או אפילו פסוק ששמעו מהרבי.
76 ואילו כיום המקום ריק, שמם, והזמן מבוהל, אין זמן
77 בכלל. וזאת אנו מבקשים: "לא ניגע לריק ולא נלד
78 לבהלה", "לא ניגע לריק" - שהמקום לא יהיה שמם,
79 "ולא נלד לבהלה" - שהזמן לא יהיה מבוהל.
80 ז. התשובה ביום כיפור היא מתוך מרירות,
81 והתשובה בחג הסוכות היא מתוך שמחה.
82 שאלה: התשובה של יום כיפור היא הרי גם-כן
83 בבחינה של קירוב.
84 תשובה: ביום כיפור זה ברעש, "אשמנו בגדנו" כו',
85 "על חטא" כו'. ואילו בחג הסוכות שונה הדבר,
86 השמחה איננה כל-כך בהתגלות. בשמחת-תורה
87 השמחה היא בהתגלות יתירה. אך בחג הסוכות

15 ההדסים והערבות בחול המועד סוכות, והיה מכוון
16 שלנטילת הלולב בהושענא-רבה יהיו הערבות
17 וההדסים חדשים.
18 ט. ענין המספר המרובה של הדסים בלולב, היה
19 אחד מטענות המתנגדים כלפי חסידים בימי הוד כ"ק
20 רבנו הזקן. הייתה אצלם - אצל המתנגדים - מסכת
21 יוהרא, בה התקיפו את החסידים: א. תפילין של
22 רבנותם אצל חסידים, ותפילין של ראב"ד ושמושא-
23 רבה אצל הרביים ומשפחת הרב. אני זוכר את דודי
24 הרז"א נ"ע עורך התרת נדרים על תפילין שמו"ר,
25 ומורי הרשב"ץ נ"ע אמר לו אז: כל מיחוש ולא מיחוש
26 ראש וכו'.¹ ב. המספר המרובה של הדסים בלולב
27 אצל הרביים ואצל החסידים.

1 השמחה היא לא כל-כך בהתגלות חזקה. ואילו ביום
2 כיפור, המרירות היא ברעש.
3 ח. הפעם הראשונה שאני זוכר את חג הסוכות,
4 היא משנת תרמ"ד, ערב חג הסוכות כשאבא קשר
5 את הלולב בסוכה, הורה לי להחזיק את שדרת
6 הלולב, ואני נשענתי על השולחן והחזקתי בלולב,
7 והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כרך את שלושת המינים.
8 שאלה: כמה הדסים היו בלולבו של כ"ק אדמו"ר
9 נ"ע?
10 תשובה: היו זמנים שההדסים בלולבו של הוד כ"ק
11 אאמו"ר הרה"ק היו בלי מספר, כלומר לא כפי
12 המספר המדויק שצריך להיות, היה זה י"ב-י"ג, פעם
13 אחת היה מספר ההדסים כ"ו, מטעם ידוע.
14 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נהג להחליף את

(1) שיר השירים ב, ד.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק מ"ז (ב) – הירושה הקדושה

1 הידידות בין ר' חיים שמעון ור' יצחק שאול נוצרה ביום הראשון לבואו של ר' יצחק שאול
2 לדוברומיסל. ר' חיים שמעון היה בין המוזמנים לחגיגת נישואי ר' יצחק שאול, שבה השמיע
3 החתן, כרגיל דרשת פלפול שהפליאה את הנוכחים, ביניהם ר' חיים שמעון, וכולם שיבחו אותה.
4 ר' חיים שמעון צירף לדברי השבח שלו עצה ידידותית לחתן: "אבל אל תתגאה, כדרכם של
5 אברכים למדנים שמיד עם השמיעם דברי תורה כל שהם, הרי הן מתחילים להתנפח..."

6 ר' יצחק שאול, שהיה אז כבר ספוג בתורת הבעל-שם-טוב באמצעות אביו, ר' ניסן, הבחין,
7 על פי הדברים ששמע מפיו של ר' חיים שמעון, שלפניו אברך מסוג מיוחד. הוא גם שם לב
8 שלמדנים אחרים שהיו מסובים לשולחן הרכינו את ראשיהם, משום שדברי ר' חיים שמעון לא
9 מצאו חן בעיניהם והם חשו עצמם נפגעים. אביו של ר' יצחק שאול שישב כנהוג ליד החתן
10 ושמע את דבריו של ר' חיים שמעון פנה אל בנו ולחש לו: "מאברך זה אפשר לעשות בן-אדם".

11 "החסיד שבקרבו" אמר לו כי לפניו תלמיד פוטנציאלי של תורת החסידות שהחלה אז
12 להתבסס בעולם היהודי. תורה זו אכן הייתה מנוגדת בתכלית לדרכם של אותם למדנים שר'
13 חיים שמעון ניהל איתם מאבק. לפיכך החל ר' יצחק שאול מיד להתיידד עם ר' חיים שמעון
14 יצרן הסריגים, ומאוחר יותר אף הפגישו והכירו עם ברוך.

15 בהזדמנות אותו ביקור של ברוך בדוברומיסל התוודע ברוך גם עם אברך נוסף, חיים אליהו
16 חתנו של ר' זלמן פישל "הבן היחיד". ר' חיים אליהו זה נילוש מחומר שונה, אך חותנו, שכל
17 ימיו נשא את הכינוי "בן יחיד", היה טיפוס מעניין במיוחד.

18 בכינוי זה זכה ר' זלמן פישל לא משום שהיה באמת בן יחיד, כי-אם מסיבה אחרת. הוא

1 היה לאמיתו של דבר הילד התשיעי של אביו, ר' אפרים, וכל שמונת הילדים שקדמו לו היו
2 בחיים. התואר הנכון שהיה מגיע לו היה אולי "בן זקונים", אך משחר ילדותו היה עדין, רגיש
3 ומפונק. שנרתע ו"פחד" לגשת לעבודה כלשהי.

4 הוריו פינקוהו, והוא עצמו פינק את עצמו עוד יותר. הוריו לא הטילו עליו מעולם כל פעולה
5 כלשהי בבית או בגן, כפי שהטילו על שאר ילדיהם. זלמן פישל אף לא הציע עצמו לשירות
6 כלשהי כפי שעושים זאת ילדים בדרך כלל. מעולם לא רצה ללכת אל הבאר או אל הנהר לשאוב
7 מים, מעולם לא הרים משא או חפץ כבד, מעולם לא הדהיר, כילדים אחרים, את הפרה אל
8 השדה או הביאה הביתה, ומעולם לא הושיט ידו למעשה כלשהו. כך זכה לכינוי "בן יחיד",
9 וכינוי זה דבק בו כל ימי חייו.

10 ואכן, תמיד התאים לו הכינוי האמור, שכן גם בגיל מאוחר המשיך ר' זלמן פישל להתפנק
11 "ולא טבל אצבעו במים קרים", כאילו היה בן-יחיד נצחי. מעולם לא עסק במלאכה כלשהי או
12 במסחר כלשהו. עד לנישואיו היה סמוך על שולחן אביו, ולאחרי נישואיו היה סמוך לשולחן
13 חותנו.

14 חותנו של ר' זלמן פישל היה ר' אברהם דן הקצב, אשר לשולחנו היה סמוך לא פחות
15 מעשרים שנה, עד לפטירת חותנו. אך גם לאחר מכן לא עשה דבר כדי לפרנס את משפחתו
16 שגדלה בינתיים, והמפרנסת הייתה אשתו.

17 ר' זלמן פישל היה יודע ספר במידה מסוימת. אך מיד לאחר שפתח גמרא נזכר כי עליו
18 לדאוג לעצמו בעניין זה או אחר, במקום להתעמק בלימודו, ומיד מיהר לאכול או "לסדר" סידור
19 כלשהו. בכיסו היו תמיד פרוסת עוגה או סוכרייה או פרי, ובכל הזדמנות היה מוציא משהו
20 מכיסו ולועס, באמרו כי יש לו "לב חלש" ואסור לו להחלישו עוד יותר.

21 מאידך הייתה לו לר' זלמן פישל חולשה מיוחדת להתפלל לפני התיבה. הוא היה מוכן
22 למסור את כל היקר לו תמורת אפשרות להתפלל לפני התיבה, בעיקר בשבת ובחג, אך גם תפילה
23 של ימות החול הייתה טובה עבורו. כאשר ניגש לפני התיבה - הורגשה בתפילתו היותו "בן
24 יחיד" הוא השתעשע וסלסל בקולו בצורה מתפנקת, עד שהדבר היה לשיחה בפי כל. ר' זלמן
25 פישל בכבודו ובעצמו היה הולך מחנות לחנות ומבית לבית ושואל מה אומרים על תפילתו.

26 ר' זלמן פישל היה מכניס מטבע לנזניה הבלן כדי שבכל יום שישי ישאל את כל אחד
27 במרחץ: נו, מה דעתך על תפילתו של ר' זלמן פישל? - אה, הייתה זו תפילה כהלכה, והלוואי
28 והיו לנו בעלי תפילה רבים כמוהו...

29 בדוברומיסל ידעו הכול כי מיד עם הגיע חודש אב - עוטף ר' זלמן פישל את צווארו בסודר
30 עשוי מעור ארנבת, כדי שקולו לא יצטנן חלילה. בחודש אלול החל להרבות בשתיית ביצים
31 רכות ודבש כדי שקולו יהיה צלול וחזק. ר' זלמן פישל נהג זהירות לא רק כ"בן יחיד", אלא אף
32 כמי שהוא הזמר הגדול ביותר שכל העולם כולו עומד ומצפה לזמרתו. מובן שכל בני דוברומיסל
33 הכירו את הטיפוס המעניין הזה והוא שימש עבורם חומר ללעג ובדיחות.

34 חיים אליהו, חתנו, היה דווקא אברך טוב, ידיד לכל האנשים ובמיוחד לבני התורה חבריו.
35 הוא דיבר במתינות, קצר וקולע, כשהוא מתבל דבריו בפסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל, ואף -
36 בפתגם נאה או בדיחה מתאימה.

1 לא רק האנשים אהבו אותו משום כך, אלא שגם חותנו, ר' זלמן פישל [=ה"בן יחיד"], אהב
2 אותו ואף ייחד לו תשומת לב ופינוק כמו לו עצמו. הוא היה מתהלך על פני העיר ומרעיף דברי
3 שבח על חתנו. בני דוברומיסל אמרו כי הוא אכן מתנהג איתו כמו עם בן יחיד....

אגרות קודש

ב"ה ד' יו"ד שבט תרפ"ב

הישיבה תורת אמת ופתיחתה להצלחה.

10

11 מוארשא שלחו לי מכ"ע שבו הי' נדפס, אשר אנחנו
12 באים לאה"ק, ויראתי שלא יהי' זה לכסות עינים, ולענין
13 להשתמש בו להציונים או לשאר הרוחות רעות ר"ל
14 הרוצים לנשב בא"י, ישמרם הש"י. הודעתי במכתב גלוי -
15 ע"י ידידנו ראד"מ שי' הנמצא אתי פה - כי לא נכון הדבר,
16 ולדעתי סיבת הדבר הוא אשר בטח הוא מזה שנשלח
17 הרשיון עבור ידידנו הרז"ה שי' ומזה הסתבך מה
18 שהסתבך, וע"כ הודעתי כנ"ל ואשר נסע הרז"ה שי'
19 האוולין לנהל את הישיבה תורת אמת. ובעצם ההנהגה,
20 הנני כותב לרז"ה שי' אשר בטח יקרא את האמור בו.

כבוד ש"ב ידי"ע הרב הנכבד ומרומם
ווי"ח אי"א מוהרש"י ליב שי'

1 שלו וברכה.

2 מכתב כב' הנשלח דרך ווארשא מכבר הגיעני רק
3 ימים אלו, ובזה הנני מסגיר מכתב תעודה, כתובה
4 וחתומה בדבר הנהגת הנחלאות, והנני מדגיש אשר אינה
5 הקדש, כ"א קנין פרטי לעשות בו ככל אשר יהי' ברצוני,
6 וגם שלחתי בזה תעודה כזו ממש ע"ש ידידנו הרש"ז שי'
7 האוולין, אשר באם שיודרש שיהי' הוא הבא כח לא יהי'
8 מניעה בדבר. ובד"כ הנני מצטער מה שאין לי שום ידיעה
9 מביאתו צלחה, ואחכה מיום ליום להתברר מהסתדרות

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, ראש חודש שבט, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר יוסף שי' דקל

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו בו כותב ששולח לי הספרים שהוציא לאור, וחכיתי באישור מכתבו עד
בוא הספרים, שזה עתה הגיעו.

ות"ח בעד הספרים, אשר גם בסקירה ראשונה ניכר שהושקעה בהם מלאכה רבה, ובכגון זה
הרי אין זו רק מלאכה אלא גם חכמה.

בקורת רוח מיוחדת קראתי במכתבו על דבר רגשות לבבו בקשר עם יום י"ט כסלו, גאולת רבנו
הזקן, שזה עתה נסתיימה שנת הק"ץ להסתלקותו. ויהי רצון שתורת רבנו הזקן - שאצלו היתה הדגשה
מיוחדת שהתורה תהי' הוראה למעשה, עד שתורה ומעשה יהיו חד - תשפיע על כל אחד מאתנו שפע
התעוררות בכל ימות השנה.

ובפרט בעמדנו ימים ספורים קודם יום הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר, ביו"ד שבט, ממלא
מקומו וממשיך בדרכיו, יהי רצון שגם זכותו יגן על כל אחד מאתנו בתוככי כלל ישראל.

בכבוד ובברכה לבשו"ט תכה"י.

פרשת בשלח

יג וַיְהִי בַשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת־הָעַם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעַם בְּרֹאֵתָם מַלְחָמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה: ^א וַיִּסָּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעַם דֶּרֶךְ
 הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרִיץ
 מִצְרַיִם: ^ב וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי
 הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד
 אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה
 אִתְּכֶם: ^ג וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְלָם בְּקֶצֶה
 הַמִּדְבָּר: ^ד וַיְהִי הַלֶּיֶל לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עֵנָן
 לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיךְ לָהֶם
 לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה: ^ה לֹא־יֹמִישׁ עַמּוּד הָעֵנָן
 יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעַם: ^ו ^(יג)
 יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א דַּבֵּר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי הַיָּם הַיָּחִיד בֵּין
 מִגְדֵּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צַפֹּן נִכְחוּ תַּחֲנוּ
 עַל־הַיָּם: ^ב וְאָמַר פָּרְעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם
 בָּאֲרִיץ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: ^ג וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־
 פָּרְעָה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַּדָּה בַּפָּרְעָה וּבְכָל־
 חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: ^(ישראל)
^ה וַיַּגֵּד לְמִלְחָד מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיַּהֲפֹךְ לָבָב
 פָּרְעָה וַעֲבָדֵיו אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ
 כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ: ^ו וַיֹּאסֹר אֶת־
 רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: ^ז וַיִּקַּח שְׁשִׁי־מֵאוֹת
 רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רַכֵּב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־פָּלוֹ:
^ח וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פָּרְעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף
 אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ בְיַד רַמְחָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טו עמ' 513)

פי החירות (יד, ב)

חירות הללו . . מרבעות . . מעשה שמים, ועינים להם

פתוחות (מכילתא)

יש לשאל, איך יתכן שהחירות נכראו מרבעות, והרי "אין

מרבע ממעשה בראשית" (ירושלמי סוף מעשרות). ויש לומר,

שלבן מסים "ועינים להם פתוחות", כלומר: שטח הפלע לא

היה חלק, אלא היו בו חורים בדמות עינים, כך שרבעו לא
 היה משלם.

שני ^א וַיַּרְדֵּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֻנוּ אוֹתָם הַיָּם
 עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רֶכֶב פָּרְעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲלוּ עַל־
 פִּי הַיָּחִיד לִפְנֵי בַּעַל צַפֹּן: ^ב וּפָרְעָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם | נָסַע
 אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּעֲזֻקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 יְהוָה: ^ג וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין־קָבְרִים
 בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ
 לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: ^ד הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
 אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנוּ
 בַּמִּדְבָּר: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעַם אֶל־תִּירָאוּ
 הַתִּיצְבוּ וְרֹאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם
 הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא
 תִסָּפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם: ^ו יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם
 וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: ^ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ג עמ' 872)

בִּיד רַמְחָה (יד, ח)

בְּרִישׁ גָּלִי (אונקלוס)

איתא ב'גל מנה אפרים, ש'בריש" היא ראשי-תבות
 רבי ישראל בעל שם, רבי שמעון בן יוחאי, ורבי יצחק בן
 שלמה (הארי"ל): רמז לכך שהציאה מן הגלות תהיה
 בזכות תורתם של הצדיקים הללו. ורמז זה מופיע בפתגמים
 ודקא: הפתגמים מביא את קדשת התורה אל לשונות החלין
 של אמות העולם, ואף הגאולה תביא את הקדשה אל העולם
 והקדש גם את עניני החלין שבו.

שלישי ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּעֲזֹק אֵלַי
 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ: ^ב וְאַתָּה הָרֶם אֶת־
 מִפְּאֵךְ וְנָטָה אֶת־יָדְךָ עֲלֵיהֶם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֶשֶׁה: ^ג וְאֲנִי הִנְנִי
 מַחֲזִיק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַּדָּה
 בַּפָּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בָּרַכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: ^ד וַיִּדְעוּ
 מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְּבִדִּי בַּפָּרְעָה בָּרַכְבוֹ
 וּבַפָּרָשָׁיו: ^ה וַיִּסָּע מִלֵּאד הָאֱלֹהִים הַחֲלוֹךְ לִפְנֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 969)

כְּאֲשֶׁר אָדָם עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבּוֹ, בְּקוֹ הַיָּמִין אוֹ בְּקוֹ הַשְּׂמָאל - אֲפִלּוֹ עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבוֹדָה בְּקוֹ זֶה בְּכָל כַּחוֹתָיו, עַד לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, יִתְכַּן שְׁעוֹשֶׂה זֹאת מִצַּד הַטָּעֵב (טָעֵב נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית אוֹ אֲפִלּוֹ טָעֵב נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁנִּמְשָׁכָת בַּטָּעֵה לְסוֹג עֲבוֹדָה כְּזֶה). מִתִּי בָּאָה לִידֵי בְשׁוּי הַתְּבַטְלוֹת וְהַתְּמַסְרוֹת אֲמִתִּית לַהֲקַבְ"ה, בְּאִפְסָן שִׁמְתָעֵלָה מִן הָאֲנִי – כְּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא בְּשֵׁנֵי קוּיִם הַפְּכִיִּים.

רב־עֵי כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִמָּה אֶת־יִרְדֵּן
 עַל־הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ
 וְעַל־פָּרָשָׁיו: כו וַיֵּם מֹשֶׁה אֶת־יְדֹו עַל־הַיָּם וַיֵּשֶׁב
 הַיָּם לַפָּנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים
 לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:
 כז וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים
 לְכָל חֵיל פָּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־
 נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אַחַד: כז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ
 בַּיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם
 וּמִשְׁמָאלָם: כז וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
 יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם

מֵת עַל־שֹׁפֶת הַיָּם׃ ^א וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה
הַגְדִּילָהּ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם
אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בְּיַהֲוָה וּבִמּוֹשֶׁה עֲבָדָיו׃ פ
מִן ׀ אִזּוּ יִשְׁרַם־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה
כִּי־נָאֶה נָאֶה סוּם וָרֶכֶב וְרָמָה בָּיִם׃ ז עֲזִי
וּמִזֵּרֶת יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאֲנוּהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמֶנְהוּ׃ ח יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה
יְהוָה שְׁמוֹ׃ ט מִרְפַּכֶּת פְּרָעָה וַחֲלִיל וַיְרָה בָּיִם
וּמִבְּחַר שְׁלֹשִׁיו טַבְּעוּ בַּיַּם־סוּף׃ י תַּהֲמֹת
יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ־אֲבָן׃ יא יְמִינֶךָ יְהוָה
נִאֲדָרִי בַּכַּח יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב׃ יב וּבָרַב
גְּאוּנֶךָ תַּהֲרֹם קִמּוּךָ תִּשְׁלַח חֲרָנֶךָ וַאֲכַלְמוּ
פִּקֵּשׁ׃ יג וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נַעֲרֻמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְּמוֹ־נֶגֶד
נְזֻלִים קָפְאוּ תַּהֲמֹת בְּלִבָּיִם׃ יד אָמַר אוֹיֵב
אֲרֹדֶךָ אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאֲמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק
חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדַי׃ טו נִשְׁפָּת בְּרוּחֶךָ כַּפְּמוּ יָם
צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים׃ יז מִי־כִמְכָּה
פְּאֵלֶם יְהוָה מִי כִמְכָּה נִאֲדָר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא
תַּהֲלֹת עָשָׂה פִּלָּא׃ יח נָטִיתָ יְמִינֶךָ תִּבְלַעְמוּ
אֲרָץ׃ יט נַחֲיֹת בַּחֲסִדֶּךָ עִם־זֶו גְּאֻלַּת נִהְלֹת
כַּעֲזֹךְ אֶל־נִגְוָה קֹדֶשְׁךָ׃ כ שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן
חֵיל אֲחִיו יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי׃ כא אִזּוּ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי
אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב וַאֲחֻזּמוּ רָעַד נִמְנוּ פֶלֶ יִשְׁבִּי
כַּעֲזֹן׃ כב תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וַפָּחַד בַּגְּדִל
זְרוּעֶךָ יִדְמוּ פְּאֵבָן עַד־יַעֲבֹר עַמּוּךָ יְהוָה עַד־
יַעֲבֹר עִם־זֶו קִנִּית׃ כג תִּבְאָמוּ וְתִטְעֲמוּ בַּחֲרָ
נִחֲלַתְךָ מִכּוֹן לִשְׁבַתְךָ פַּעֲלֹת יְהוָה מִקֹּדֶשׁ אֲדָנִי
כּוֹנְנֵנוּ יָדֶיךָ׃ כד יְהוָה ׀ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃ כה כִּי
כֹא סוּם פְּרָעָה בָּרֶכֶב וּבַפָּרָשִׁיו בָּיִם וַיִּשָּׁב
יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ
בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם׃ כו וַתִּקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה
אֲחֹת אֶהֱרֹן אֶת־הַתֹּף בִּידָהּ וַתַּצֵּאן כָּל־הַנָּשִׁים

אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֹלֶת: ^א וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּם וָרִכָּב וְרָמָה בָּיִם: ^ב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם: ^ג וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִיַּם מִמֶּנָּה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מִרָה: ^ד וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה: ^ה וַיִּצַּעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְחוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמָּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְחָיו: ^ו וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשֵּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאֵךְ: ^ז ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות 2 עמ' 123)

כוננו יָדִיד (טו, יז)

אָמְרוּ בְּז"ל (כתובות ה, א) "גְּדוּלִים מַעֲשֶׂה צְדִיקִים", כִּי בַמַּעֲשֶׂה יִדְיָהֶם כְּתִיב "מִכּוֹן לִשְׁכֻתָּךְ פַּעֲלָתָהּ", מִקְדָּשׁ אֲדִי כוֹנְנוֹ יָדִיד" (שְׁתֵּי יָדִים), וּפִרְשׁ רַש"י: "מִקְדָּשׁ, מַעֲשֶׂה יָדִי צְדִיקִים הוּא". וְמָה שֶּׁכְּתוּב "כוֹנְנוֹ יָדִיד" - מִתְרַץ ה' שִׁטָּה מִקְדָּשָׁתָּה: "מַעֲשֶׂה צְדִיקִים, קָרִי מַעֲשִׂיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבָאֵר: צְדִיק אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶת עֲצָמוֹ לְמִצְיָאוֹת, וְלִכֵּן מַעֲשֶׂה יָדָיו הֵם הֵם מַעֲשֶׂה יָדָיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ.

חמישי ^{טו} וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מָיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמָּיִם: ^{טז} וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינַי בְּחֹמֶשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֹאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יז} כְּכֹתֵב וַיִּלְנוּ קִרִּי וַיִּלְנוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר: ^{יח} וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֶתְנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעַב: ^{יט} ^כ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטְוֹ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנַסְּנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא: ^א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וַיְהִי מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם א יוֹם: ^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֹתָם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ג וּבִבְקֹר וּרְאִיתָם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַגְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי כְּתִיב תִּלְוֵנוּ קִרִּי תִלְוֵנוּ עָלֵינוּ: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֲרֹב בָּשָׂר לֵאכֹל וּלְחֵם בִּבְקֹר לִשְׁבַע בְּשָׁמְעַי יְהוָה אֶת־תְּלַגְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַגְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֲמֹר אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַגְתִּיכֶם: ^ו וַיְהִי כַּדְבָּר אֲהֲרֹן אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְּבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בַּעֲנֹן: ^ז ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות טז עמ' 179)

לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (טז, ד)

אֶת הַבְּרִכָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בְּרִכַּת הַמְּזוֹן תִּקֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּשַׁעַר שִׁירַת הַמֶּלֶךְ. וְתַמּוּה: כִּיצַד מְבָרְכִים עַל לָחֶם מִן הָאֶרֶץ בְּנִסָּח שְׁנֵתָקֵן עַל לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לָחֶם מִן הָאֶרֶץ אֵינוֹ אֶלָּא לְבוֹשׁ לִשְׂרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַמְּזוֹן - לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם; לָחֶם מִן הָאֶרֶץ הוּא בְּפִנְיֵימִיתוֹ לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וּבְמִבְאֵר בְּחִסְדוֹת, ש"בְּעֶסְקוֹ בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן יָכֹן שְׂמָאִין שֶׁהַשֶּׁפַּע . . . הוּא כְּשֶׁאֲרִי הַנְּסִים הַגְּלוּיִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹרִיד הַמֶּלֶךְ. וַיְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְבֵּי מִהֲרָשׁ, שֶׁפְּרָנְסָה בְּזָמַן הַזֶּה הִיא כְּמוֹ הַשֶּׁפַּעַת הַמֶּלֶךְ.

ששי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹוֹנָתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקֹר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעֹתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ג וַיְהִי בְּעֲרֹב וַתַּעַל הַשֶּׁלִּי וַתִּכֶּם אֶת־הַמַּחְנֶה וּבִבְקֹר הִיתָה שְׂכֵבֶת הַטָּל סָבִיב לְמַחְנֶה: ^ד וַתַּעַל שְׂכֵבֶת הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כְּכַפֵּר

זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵאֵל הָעֵמֶל מִמֶּנּוּ
לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת־הֶלֶחֶם
אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח
צִנְצָנֶת אֶחָת וְתִן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֵמֶל מִן וְהִנֵּחַ
אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ב כֹּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה וַיִּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: ^ג וּבָנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַפֶּן
אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־
הַפֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קִצֵּה אֶרֶץ כְּנָעַן:
^ד וְהָעֵמֶל עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: ^ה פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 270)

ראו כי ה' נתן לכם השבת (טז, כט)

ה'שבת' שבתורה - הוא פנימיות התורה, שלכן קרי רבי
יהודה לרשב"י, מארי דזהר, בשם 'שבת' (זח"ג קמד, ב).
ולמוד פנימיות התורה הוא בדרך ראיה, וכמבאר בחסידות
שקשיט למד סודות התורה לכל העם בדרך ראיה (ולשון
הרגיל בזהר הוא תא-חזי, לא תא-שמע). והנה, המאמר
הראשון ב'לקוטי תורה' הוא "ראו כי ה' נתן לכם השבת".
רמז יש כאן, שבפנימיות התורה כפי שנתגלתה בחסידות
מדגש ביותר הלמוד בדרך ראיה, תכלית ההתאמתות.

שביעי יז ^א וַיִּסְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־
סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאִין
מַיִם לְשֵׁתֹת הָעָם: ^ב וַיִּרְבַּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה
מִה־תִּרְיֹבוּ עִמּוֹדֵי מִה־תִּנְסֹפוּ אֶת־יְהוָה: ^ג וַיִּצְמָא
שֵׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶךְ הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בָּנֵי
וְאֶת־מִקְנִי בַצָּמָא: ^ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקָלָנִי:
^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶ׈ה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח
אֶתֶּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמָּוֶה אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ
אֶת־הַיָּאֹר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ: ^ו הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ
שָׁם | עַל־הַצּוֹר בְּחֶרֶב וְהִכִּיתָ בַּצּוֹר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ

עַל־הָאֶרֶץ: ^ז וַיֵּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מִה־הוּא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֶלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
לְאֱכֹלָה: ^ח זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ
אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֶּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם
אִישׁ לְאִשֶּׁר בָּאֵהֶל תִּקְחוּ: ^ט וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט: ^י וַיִּמְדוּ
בְּעֹמֶר וְלֹא הִעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא
הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי־אָכְלוּ לְקַטֹּו: ^{יא} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר: ^{יב} וְלֹא־
שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר
וַיֵּרֶם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
^{יג} וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר אִישׁ כִּפִּי אָכְלוּ וְחֵם
הַשָּׁמֶשׁ וְנִמְם: ^{יד} וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְקַטֹּו לָחֶם
מִשָּׁנָה שְ�נֵי הָעֹמֶר לְאַחַד וַיִּבְאוּ כָּל־נְשֵׁי־הָעֵדָה
וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: ^{טו} וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה שַׁבְּתוֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחֹר אֶת אֲשֶׁר־
תֹּאכְלוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בַשֵּׁלֹו וְאֵת כָּל־
הָעֲדָף הַנִּיחִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֶּקֶר:
^{טז} וַיִּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר כֹּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וּרְמָה לֹא־הָיְתָה בוֹ: ^{יז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא
תִמְצָאֵהוּ בַשָּׂדֶה: ^{יח} שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֶהוּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יְהִי־בוֹ: ^{יט} וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִצְאוּ מִן־הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: ^כ וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִי מֵאֲנֹתָם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתִי
וְתוֹרָתִי: ^{כא} רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבַּת עַל־פֶּן
הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָחֶם יוֹמִים שְׁבוּ |
אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו אֶל־יִצְאֵא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי: ^{כב} וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
^{כג} וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן וְהוּא כּוֹרֵעַ
גֹּד לָבֵן וַיַּעֲמֵם בַּצִּפִּיחַת בְּדִבְשׁ: ^{כד} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה

מִיָּמִים וְשִׁתָּה הָעַם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינָיו זָקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה
עַל־רִיב. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר
הֵיטֵב יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ ^ח וַיָּבֹא עֲמֹלֶק
וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפְּדִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרִלָּנוּ אֲנָשִׁים וְצֹא הִלָּחֶם בְּעֲמֹלֶק
מֵחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים
בְּיָדִי: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶׁה
לְהִלָּחֶם בְּעֲמֹלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹזֵר עָלוֹ רֹאשׁ
הַגִּבְעָה: י ^א וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יֵרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבֹּר
יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגִבֹּר עֲמֹלֶק: י ^ב וַיְדִי
מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ־אֹבֵן וַיִּשְׁמֹו תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב
עָלֶיהָ וְאֶהְרֶן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה
אַחֵד וַיְהִי יָדָיו אָמוּנָה עַד־כָּא הַשָּׁמֶשׁ: י ^ג וַיַּחֲלֹשׁ
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עֲמֹלֶק וְאֶת־עַמּוֹ לַפִּי־חֶרֶב: פ
י ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זָכְרוֹן בְּסֵפֶר
וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶת־^(זָכַר)*
זָכַר עֲמֹלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: י ^ו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה י ^ז וַיֹּאמֶר נָפִי: י ^ח וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כֶּם
יְהִי מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעֲמֹלֶק מִדֶּר: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֲלָמָא דִּי בְּרָא

כַּרְעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֲגָלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~ (דיוס יום יג אדר שני)

וַיָּבֹא עֲמֹלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְּדִים (יז, ח)

שָׂרְפוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּדְּיָם מִדְּבָרֵי תוֹרָה (מְכִילֵתָא)

למוד התורה הוא על־מִנְתָּ לַעֲשׂוֹת וּלְקַדֵּם. וְכַאֲשֶׁר יֵשׁ
רְפִיּוֹן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה – בָּא עֲמֹלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל (רָאשִׁי
תְּבוּת יֵשׁ שְׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת לַתּוֹרָה) וּמִקְרָר אֶת קִדְּשֵׁת
הַתּוֹרָה. הַעֲצָה לְכָף הִיא – בַּחֲרֵ לָנוּ אֲנָשִׁים, אֲנָשִׁי מֹשֶׁה,
וְאַתְּפִשְׁטוּתָא שֶׁל מֹשֶׁה, רָאשִׁי אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּכָל דּוֹר
וְדוֹר. וְצֹא הִלָּחֶם בְּעֲמֹלֶק – לְשׁוֹן יְחִיד, כִּי הַתּוֹרָה הִיא
נִצְחִית בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם בְּשָׁנָה.

מִפְטִיר י ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זָכְרוֹן
בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶת־מָחָה
אֶת־^(זָכַר)* וְזָכַר עֲמֹלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: י ^ו וַיִּבֶן
מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה י ^ז וַיֹּאמֶר נָפִי: י ^ח וַיֹּאמֶר
כִּי־יָד עַל־כֶּם יְהִי מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעֲמֹלֶק מִדֶּר
דֶּר: פפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונה סימן, סנא"ה סימן.

(* מנהגנו שאומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) והשני זכר (בצירה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
בְּשִׂמְחָלָה עֹשֶׁר וְכְבוֹד. יי חפץ לַמַּעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוח. * האכנס חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁנָה עֲבָדוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שִׁי לְמִוְרָא

(ד) **אֵשֶׁת לַפִּדּוּת**, שהיתה עושה פתילות למקדש. פירש אחר, שהיתה אשת חיל וזריזה במעשיה כלפי אש. פירש אחר, ששם בעלה היה ברק בן אבינעם, ונקרא "לפדות" שהיא ענן קרוב ל"ברק". **שִׁפְמָה**, היתה רגילה לשפט. (ה) **חֹמֶר**, אילן תמר. ובשביל שלא תתיחד עם האנשים הבאים

אֵלֶיהָ לְמַשְׁכָּנָה, בָּקָעָה וְשִׁכְתָּהּ שָׁם. (1)
מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי, מִקְדָּשׁ אֲשֶׁר נִבְחַלַּת
 שָׁבַט נִפְתָּלִי. וּמִשְׁכַּת בְּהֵר תָּבוֹר,
 מִשְׁדֵּךְ לְבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָתוֹתָם לְכוֹא
 עֹפֶה בְּהֵר תָּבוֹר. לְהִלָּחֵם בְּסִימָא, כִּי
 מֵאֵד פָּחַדוּ מִחִילוֹ הָרֶב. (2) וּמִשְׁכַּתִּי
 אֵלֶיךָ אֶל נִבְחַל קִישׁוֹן, אֲמֵן בְּלִבּוֹ
 לְלָכֶת אֶל נִבְחַל קִישׁוֹן. (3) אִם תִּלְכִּי
 עִמּוֹ, אֵל הַמִּלְחָמוֹת. (ט) אֲפֹס, רַק.

עטרת מרים

וּדְבוֹרָה אֵשֶׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לְפִדּוֹת אֵשֶׁת חַל, וַיְהִי בַמַּעֲשִׂיָּה בְלִפְדֵּי
אֵשׁ הָיָא שְׂפֹמָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בַּעַת הָהִיא בַּעֲבוּר שְׁהִיתָה נְבִיאָה וַיְהִי
בַּמַּעֲשִׂיָּה: הָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־חֲמֹר לְכָל תַּתְּחַד עִם הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים
אֵלֶיהָ לְמִשְׁפָּט, וַתְּמִיד הָיְתָה דְבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בִּית־אֵל בְּתֵר
אֲפֵרַיִם וַיַּעֲלֹ אֵלֶיהָ אֵל הַמִּקּוֹם
ח לְקִרְיָאָה בְּצִיּוֹר הָהוּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

הפטרה לפרשת בשלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשופטים פרק ד ה

ד וַיְבֹרֶךְ אֱשֶׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת
לַפִּידוֹת הִיא שָׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת
הַהִיא: הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־חֹמֶר

יְבוּרָה בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט: ֹו וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרֵךְ בֶּן־אֲבִינֵעַם מִקְדָּשׁ
 נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה ׀ יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 וּמִשְׁכַּת בְּהַר תָּבֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
 נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן: ֹוּמִשְׁכַּתִּי אֵלָיִךְ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־
 סִיסְרָא שַׂר־צִבְאָה יָבִין וְאֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמּוֹנֶה וּנְתַתִּיהוּ בְיָדְךָ:
 ח וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרֶךְ אִם־תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תִלְכִּי
 עִמִּי לֹא אֵלָיִךְ: ֹט וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִלָּךְ עִמָּךְ אָפֶם כִּי לֹא תִהְיֶה

אֵלָיו הָלַא בְּאֶמֶת צִוָּה | יְהוָה
אֶל־הַיִּשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת לְבוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְתוּחָם לֵבָא עִמָּךְ יְהִלְחֵם
בְּמִסְרָא בְּהַר תְּבוֹר כִּי מֵאֵד פָּקֵדוּ
מִמֶּיְחֵל תֵּרֵב שֶׁל מִסְרָא וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי
וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן: זִמְשִׁכְתִּי אֵלֶיךָ
אֲמֵן בְּלִבּוֹ לָלֶכֶת אֶל־נַחַל קִישּׁוֹן
אֶת־מִסְרָא שְׂרִי־צֶבֶא יִבְּן וְאֶת־
רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמּוֹנֵה וּנְתִיתִיהוּ
בְּיָדְךָ: ח וַיֹּאמֶר אֵלָיָה בְּרַק אִם־
תִּלְכִּי עִמִּי אֵל הַמְּלִיכָמָה וְהִלְכִיתִי
וְאִם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלְךָ:
ט וַתֹּאמֶר הִלֵּךְ אֵלְךָ עִמָּךְ אִפֹּם
כִּי לֹא תִהְיֶה לְךָ תַּפְאֲרֶתְךָ הַפָּאָר
הַיְחִינֵן לִשְׂר הַצֶּבֶא עַל־הַדָּרֵךְ אֲשֶׁר
אָתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְּיַד־אִשָּׁה יִמְכֹּר
יְהוָה אֶת־מִסְרָא קִישּׁוֹן הָעָם יִתֶּה
עַל יַד דְּבוֹרָה, סוּף מִפְּלֹתָ עַל יַד יַעֲלִי

עטרת מרים

וּתְקַם דְּבוּרָה וּתְלַךְ עִם־בָּרַק קְדָשָׁה: יִזְעַק בָּרַק אֶת־זִבּוּלָן וְאֶת־נִפְתָּלִי קְדָשָׁה וַיַּעַל לְהַר תְּבוֹר בְּרִגְלָיו כִּי לֹא הָיָה לוֹ סוֹם וְרֹכֵב עֲשָׂרַת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: יֵא וְחֵבֶר הַקִּינִי נִפְרָד פִּירֵשׁ אֶת עֲצָמוֹ מִקֵּיִן מִשְׁאֵר בְּנֵי קִזָּן שֶׁיָּשְׁבוּ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה מִבְּנֵי חֲבֵב חֲתָן מִשֵּׁה וַיֵּט אֶהָלוֹ עַד־אֵלּוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קְדָשָׁה: יֵב וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם הַרְתִּיבָדּוֹר וְהָיוּ שְׂרָצָה לְהִלָּחֵם: יֵג ה' נָתַן בְּלִבּוֹ שֶׁל סִיסְרָא לִלָּכֵת אֶל נְחַל קִישּׁוֹן וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תִּשָּׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ הֵגַם שְׂהָה רֹאיוֹ שֶׁיֵּצֵא לְקִרְאָת הַחֲלָשִׁים הָאֵלֶּה

בְּמַעַט עִם מַחְרַשֵּׁת הַגּוֹיִם אֶל־נְחַל קִישּׁוֹן: יֵד וַתֹּאמֶר דְּבוּרָה אֶל־בָּרַק קוֹם אֵל תַּחֲעֵב לַעֲמֹד פֹּה לְהַתְגַּבֵּר בְּהָר כִּי הַגּוֹרָה גּוֹרָה זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְּיָדְךָ וְלֹא תוּכַל עוֹד לְהַתְעַבֵּב בְּהָר, אֵל תִּירָא לִדְרֹת זַעֲמָק כִּי הִלָּא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרַד בָּרַק מִהָר תְּבוֹר וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: טו וַיְהִם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לִפְנֵי בָרַק וַיִּרַד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְפֶּכָה וַיִּנָּם בְּרִגְלָיו לְכָל יְמֵי אוֹתוֹ מִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְפּוֹשׁ אוֹתוֹ: טז וּבָרַק רָדָף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרִשֵּׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אַחַד אֲפִילוֹ אַחֵד: יז וְסִיסְרָא גַם בְּרִגְלָיו אֶל־אֶהָל לְצַד הָאֶהָל יַעַל אֵשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יִבְיָן מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי וְהָיוּ חֹשֶׁב לְהַסְלֵט שָׁמָּה: יח וַתֵּצֵא יַעַל לְקִרְאָת סִיסְרָא כִּי רָאִתָּה שְׂהָה בְּמִסְתַּפֵּק אִם לִילֹךְ לְאֶהָלָה אִם לָנוֹם עוֹד לְהִלָּךְ, וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלִי אֶל־תִּירָא וַיִּסָּר אֵלֶיהָ הָאֶהָלָה וַתִּכְסְהוּ בְּשִׁמְיָכָה: יט וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִינָא מַעֲטִימִים כִּי צִמְתִּי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקְהוּ כִּי חֲלָב מְבִיא תִרְדֵּמָה וַתִּכְסְהוּ: כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָמֹד וְהִי עֲצָמוֹ לַעֲמֹד פֶּתַח הָאֶהָל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וְשָׁאֵלְךָ וַיֹּאמֶר הַיִּשְׁפָּה אִישׁ וַאֲמַרְתָּ אֵין: כא וַתִּקַּח יַעַל אֶשֶׁת־חֵבֶר אֶת־

תִּפְאָרְתָּךְ עַל־הַיָּדֶיךָ אֲשֶׁר אֶתָּה הוֹלֵךְ כִּי בִיד־אִשָּׁה יִמְכַּר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וּתְקַם דְּבוּרָה וּתְלַךְ עִם־בָּרַק קְדָשָׁה: יִזְעַק בָּרַק אֶת־זִבּוּלָן וְאֶת־נִפְתָּלִי קְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֲשָׂרַת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: יֵא וְחֵבֶר הַקִּינִי נִפְרָד מִקֵּיִן מִשְׁאֵר בְּנֵי קִזָּן שֶׁיָּשְׁבוּ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה מִבְּנֵי חֲבֵב חֲתָן מִשֵּׁה וַיֵּט אֶהָלוֹ עַד־אֵלּוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קְדָשָׁה: יֵב וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם הַרְתִּיבָדּוֹר וְהָיוּ שְׂרָצָה לְהִלָּחֵם: יֵג ה' נָתַן בְּלִבּוֹ שֶׁל סִיסְרָא לִלָּכֵת אֶל נְחַל קִישּׁוֹן וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תִּשָּׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ הֵגַם שְׂהָה רֹאיוֹ שֶׁיֵּצֵא לְקִרְאָת הַחֲלָשִׁים הָאֵלֶּה

שי למורא

(י) וַיִּזְעַק, עֲנֵן אֶסְפֶּה עַל יְדֵי זַעֲמָק וַיַּעַל בְּרִגְלָיו, הִעֲלָה לְהַר תְּבוֹר, עִם הַלִּבּוֹ. (יא) הַקִּינִי, מִמִּשְׁפַּחַת הַקִּינִי, הֵם צִאֲצָאֵי יְהוֹרָ שֶׁנִּקְרָא "קִינִי" וְגַם נִקְרָא "חֲבֵב". נִפְרָד מִקֵּיִן, נִפְרָד מִמִּדְבַּר יְהוּדָה שֶׁשָּׁם יָשְׁבוּ מִשְׁפַּחַת הַקִּינִי, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בַּת־חֵלֶת סִפֵּר שׁוֹפְטִים. מִבְּנֵי חֲבֵב, יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שְׂרָצָה לִימֵר שֶׁקִּזָּן הָיָה מִבְּנֵי חֲבֵב. (יד) קוֹם, אֵל תַּחֲעֵבב כָּאֵן בְּהָר תְּבוֹר. (טו) וַיְהִם בְּרִגְלָיו, כִּדִּי שְׁלֹא יִפְרֹדוּ. (טז) עַד אַחֵר, אֶפְלוֹ אַחֵר. (יז) אֶת נֶאֱדָר הַחֲלָב, הַשְׁקַחַת אוֹתוֹ חֲלָב כִּי זֶה מְבִיא תִרְדֵּמָה. (כא) הַמַּרְפֶּכָה, מִן פְּטִישׁ שֶׁבּוֹ נִצְעִים אֶת יְהוּדָה הָאֵלֶּה

אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תִּשָּׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מַחְרַשֵּׁת הַגּוֹיִם אֶל־נְחַל קִישּׁוֹן: יֵד וַתֹּאמֶר דְּבוּרָה אֶל־בָּרַק קוֹם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְּיָדְךָ הִלָּא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרַד בָּרַק מִהָר תְּבוֹר וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: טו וַיְהִם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לִפְנֵי בָרַק וַיִּרַד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְפֶּכָה וַיִּנָּם בְּרִגְלָיו לְכָל יְמֵי אוֹתוֹ מִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְפּוֹשׁ אוֹתוֹ: טז וּבָרַק רָדָף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרִשֵּׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אַחַד: יז וְסִיסְרָא גַם בְּרִגְלָיו אֶל־אֶהָל יַעַל אֵשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יִבְיָן מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי וְהָיוּ חֹשֶׁב לְהַסְלֵט שָׁמָּה: יח וַתֵּצֵא יַעַל לְקִרְאָת סִיסְרָא כִּי רָאִתָּה שְׂהָה בְּמִסְתַּפֵּק אִם לִילֹךְ לְאֶהָלָה אִם לָנוֹם עוֹד לְהִלָּךְ, וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלִי אֶל־תִּירָא וַיִּסָּר אֵלֶיהָ הָאֶהָלָה וַתִּכְסְהוּ בְּשִׁמְיָכָה: יט וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִינָא מַעֲטִימִים כִּי צִמְתִּי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקְהוּ כִּי חֲלָב מְבִיא תִרְדֵּמָה וַתִּכְסְהוּ: כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָמֹד וְהִי עֲצָמוֹ לַעֲמֹד פֶּתַח הָאֶהָל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וְשָׁאֵלְךָ וַיֹּאמֶר הַיִּשְׁפָּה אִישׁ וַאֲמַרְתָּ אֵין: כא וַתִּקַּח יַעַל אֶשֶׁת־חֵבֶר אֶת־

בַּקָּרָע. בְּלֹאט, בְּהִסְתָּר וּבְחֵשָׁא. בְּרָקְתוֹ, בְּצַדָּע, הוּא צִד הַמּוֹצֵא בְּקִרְבַּת הָאָוֶן. וַיַּעַף, וְהָיָה עָרֵף מִנִּסְחָו בְּרָגְלוֹ. כִּד) וְקִשָּׁה, וְחֻקָּה. כ) בַּפָּרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, בְּנִקְסָם נִקְמָוֹת בְּנוֹסִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. בְּהַתְנַדָּב עִם, וּבִשְׂבִיל מַה שֶּׁנֶּחֱתָ ה' בְּלֵב הָעָם לְהַתְנַדָּב לִלְכֵּת לְמַלְחָמָה. ג) שְׁמָעוּ מַלְכִּים, מַלְכֵי הַגּוֹיִם,

שְׁמָעוּ אֶת אֲשֶׁר אָנִי דוֹבֵר, וְתִפְקְדוּ מַלְחָמָם עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל. פֶּרֶשׁ אַחֵר, "מַלְכִּים", הֵם יִשְׂרָאֵל, כַּעֲנֵן שְׂאֵמְרוּ רֹ"ל "כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם". הַאֲזִינוּ, הִנּוּ אֲנִי לְשִׁמְעֵי רֹנִינִים, שְׂרִים, אֲרֻזִּים. אֲנִכִּי לֹה' אֲנִכִּי אֲשִׁירָה, עַל אֲשֶׁר אֲנִכִּי לֹה' וְלִחְלָקוֹ לְהִאֲמִין בּוֹ, לִכֵּן אֲנִכִּי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה שֶׁעָשָׂה לִּי ה' ד) בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר, בְּשִׁנְיָאֲתָ לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲבָרוֹ אֶת הַר שַׁעִיר, שָׂאוּ הַתְּחִילוֹ לְחַלֵּם בְּסִיחוֹן וְעוֹג. בְּצַעֲדֶךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם, הוּא כָּפֶל עֲנֵן שֶׁל "בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר" בְּמִלִּים אַחֲרוֹת. אֲרֵץ רַעֲשָׁה, כָּל מַלְכֵי הָאֲדָמָה נִרְעָשׁוּ וְנִפְתְּרוּ. גַּם שְׁמִיִּים נִמְסֹפוּ, גַּם הַמַּלְאָכִים שָׂרֵי הָאֲמּוֹת שֶׁל הַגּוֹיִם חָרְדוּ, וּכְאִלוּ וְעָה נִמְסָה מִקָּם מִרְבַּח פֶּחַד. גַּם עֵבִים וְגו', גַּם הַעֲנָנִים נִמְסֹפוּ מִזֶּם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשִׁים בְּשִׂבְלִי לְתַחֲרִיד וּלְכַלְכַּל אֶת הַגּוֹיִם. ה) הָרִים נִזְלוּ, גַּם הַהָרִים כְּאִלוּ נִמְסֹפוּ וְעָה מִגְדַּל הָרַעְדָּה. זֶה סִינִי, זֶה הַר סִינִי, שְׁנָאֵמַר בּוֹ "וַיַּחֲדֵד כָּל הָהָר" (שְׁמוֹת יט. יח.) בִּימֵי שְׁמֹנֶה, בִּימֵי הַשּׁוֹפָט שְׁמֹנֶה. בִּימֵי יַעֲלֵ, גַּם יַעֲלֵ הַיְּהוָה שׁוֹפָטָה. חָדְלוּ אֲרָחוֹת, בִּימֵיהֶם לֹא הָיְתָה תְּשׁוּעָה שְׁלֵמָה, וְלֹא חָרְדוּ הַגּוֹיִם מִפְּחַד ה', וְלִכֵּן חָדְלוּ חוֹלְכֵי אֵרֶץ, כִּי פָחַדוּ מִהַגּוֹיִם. יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַקְלָקְלוֹת, הֵיוּ חוֹלְכִים בְּדִרְכֵּים מַעֲקֻלוֹת, כִּדִּי שְׂלֹא יִרְעִישׁוּ בָּהֶם הָאוֹיְבִים. ז) חָדְלוּ פְּרוּזוֹן, מִפְּחַד הָאוֹיְבִים, חֲפִסְקוֹ לִשְׁכֵּת בַּעֲרֵי תַּפְרוּת

יַעֲלֵ אֶשְׁת־חֶבֶר אֶת־יִתְד־הָאֹהֶל וְתִשֵּׁם אֶת־הַמִּקְבֵּת בִּידָה וְתָבוֹא אֵלָיו בְּלֹאט וְתִתְקַע אֶת־הַיִּתְד־בְּרָקְתוֹ וְתִצָּנֶה בְּאֶרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמָת: כב וְהִנֵּה בְּרָק רָדָף אֶת־סִיסְרָא וְתִצָּא יַעֲלֵ לְקִרְאָתוֹ וְתֹאמַר לוֹ לָךְ וְאַרְאָךְ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלָיָה וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיִּתְד־בְּרָקְתוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלֹּךְ וְקִשָּׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ה אֶת־יִשְׂרָאֵל דְּבוֹרָה וּבְרָק בֶּן־אֲבִינֵגֶם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמַר: ב בַּפָּרַע פְּרָעוֹת בְּנִקְסָם ה' נִקְמָוֹת בְּיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַתְנַדָּב עִם לְצֹאת לְמַלְחָמָה עִם כִּי רָאוּ חוֹלְשָׁתָם וְגִבּוֹרָתָם סִיסְרָא, בְּעִבּוֹר שְׁמִי אֵלֶּה בְּרָכוּ יְהוָה: ג שְׁמָעוּ מַלְכִּים שֶׁל הָאֲמּוֹת הַאֲזִינוּ רֹנִינִים כִּדִּי שִׁירָאוּ מִלְחָמָה לְיִשְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר אֲנִכִּי לִיהוָה וְלִחְלָקוֹ לְהִאֲמִין בּוֹ, לֹה' אֲנִכִּי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה הַבָּהָה לִי מִפְּנֵי אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר בְּסִיחוֹן וְעוֹג בְּצַעֲדֶךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֲרֵץ רַעֲשָׁה עַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה גַּם־שְׁמִיִּים נִמְסֹפוּ כְּאִלוּ הַשְּׁמִיִּים וְהָעֵבִים נִחְבְּדוּ וְהָיוּ לְמִים. וְהָיָה אִמֵּר זֶה לְמִשְׁלַל עַל מַלְחָמַת סִיחוֹן וְעוֹג גַּם־עֵבִים נִמְסֹפוּ מִזֶּם לְתַחֲרִיד וּלְכַלְכַּל הַגּוֹיִם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשִׁים: ז הָרִים נִזְלוּ מִגְדַּל הָרַעְדָּה, וְנִמְסֹפוּ וְעָה מִפְּנֵי יְהוָה זֶה הַר סִינִי מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַחֹלְכִים לְיִשְׂרָאֵל: ו בִּימֵי הַשּׁוֹפָט שְׁמֹנֶה בֶּן־עֲנַת וּבִימֵי יַעֲלֵ שִׁשְׁפָּטָה בְּאֵתָהּ תִּקְוָהָ, לֹא הָיְתָה תְּשׁוּעָה שְׁלֵמָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא חָרְדוּ הַגּוֹיִם מִפְּחַד ה', בְּנֵי

יִתְד־הָאֹהֶל הָעֲשׂוֹי לְחֻקָּע בְּאֶרֶץ עִם שְׂפוּלֵי הָאֹהֶל וְתִשֵּׁם אֶת־הַמִּקְבֵּת בִּידָה הַחֹמֶת וְאֵת הַיִּתְד־הַשְּׂנִיָּה וְתָבוֹא אֵלָיו בְּלֹאט וְתִתְקַע אֶת־הַיִּתְד־בְּרָקְתוֹ וְתִצָּנֶה בְּאֶרֶץ הַיִּתְד־בְּרָקְתוֹ וְתִנְתַּקֶּה בְּאֶרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם מִשְׁתִּית הַחֶלֶב וַיַּעַף כִּי גַם בְּרָגְלוֹ וַיָּמָת: כב וְהִנֵּה בְּרָק רָדָף אֶת־סִיסְרָא לְבָקֵשׁוֹ בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם וְתִצָּא יַעֲלֵ לְקִרְאָתוֹ וְתֹאמַר לוֹ לָךְ וְאַרְאָךְ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלָיָה וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיִּתְד־בְּרָקְתוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלֹּךְ וְקִשָּׁה כָּכָל פַּעַם יוֹתֵר עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִלִּשׁוֹן שִׂירָה דְּבוֹרָה וּבְרָק בֶּן־אֲבִינֵגֶם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמַר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יֹאמְרוּהוּ: ב בַּפָּרַע פְּרָעוֹת בְּנִקְסָם ה' נִקְמָוֹת בְּיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַתְנַדָּב עִם לְצֹאת לְמַלְחָמָה עִם כִּי רָאוּ חוֹלְשָׁתָם וְגִבּוֹרָתָם סִיסְרָא, בְּעִבּוֹר שְׁמִי אֵלֶּה בְּרָכוּ יְהוָה: ג שְׁמָעוּ מַלְכִּים שֶׁל הָאֲמּוֹת הַאֲזִינוּ רֹנִינִים כִּדִּי שִׁירָאוּ מִלְחָמָה לְיִשְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר אֲנִכִּי לִיהוָה וְלִחְלָקוֹ לְהִאֲמִין בּוֹ, לֹה' אֲנִכִּי אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּעָה הַבָּהָה לִי מִפְּנֵי אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר בְּסִיחוֹן וְעוֹג בְּצַעֲדֶךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אֲרֵץ רַעֲשָׁה עַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה גַּם־שְׁמִיִּים נִמְסֹפוּ כְּאִלוּ הַשְּׁמִיִּים וְהָעֵבִים נִחְבְּדוּ וְהָיוּ לְמִים. וְהָיָה אִמֵּר זֶה לְמִשְׁלַל עַל מַלְחָמַת סִיחוֹן וְעוֹג גַּם־עֵבִים נִמְסֹפוּ מִזֶּם לְתַחֲרִיד וּלְכַלְכַּל הַגּוֹיִם בְּקוֹל הַמּוֹן הַנָּשִׁים: ז הָרִים נִזְלוּ מִגְדַּל הָרַעְדָּה, וְנִמְסֹפוּ וְעָה מִפְּנֵי יְהוָה זֶה הַר סִינִי מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַחֹלְכִים לְיִשְׂרָאֵל: ו בִּימֵי הַשּׁוֹפָט שְׁמֹנֶה בֶּן־עֲנַת וּבִימֵי יַעֲלֵ שִׁשְׁפָּטָה בְּאֵתָהּ תִּקְוָהָ, לֹא הָיְתָה תְּשׁוּעָה שְׁלֵמָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא חָרְדוּ הַגּוֹיִם מִפְּחַד ה', בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל חָדְלוּ מִנְעוּ אֲרָחוֹת דְּרָכִים וְחִלְכֵי נְתִיבוֹת וּשְׂבִילִים, כִּי הָיוּ רְאוּיִם לְצֹאת לְדָרְכָם מִפְּנֵי הָאוֹיְבִים וְלִכְלוֹ וְהָיוּ חוֹלְכִים אֲרָחוֹת עַקְלָקְלוֹת בְּהַחֲבֹא שְׂלֹא יִמָּצֵאם הָאוֹיֵב: ז חָדְלוּ פְּרוּזוֹן עָרֵי תַּפְרוּי כִּי פָחַדוּ לִשְׁכֵּת שֵׁם, וְרַק בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ וְלֹא בַּגּוֹיִם. כִּן הָיָה עַד שֶׁקָּמְתִּי אֲנִי דְּבוֹרָה שְׁקָמְתִּי אֲנִי לְהוֹיֵת אֶם

עטרת מרים

שי למורא

שאין להן חוקות. בַּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ, רק בישראל חדלו. אבל הגוים לא פחדו מישראל לשבת בערי הפירות, כי ידם היתה תקיפה. עד ששקמתי, כמו עד שקמתי. כי עקשיו היתה תשועה שלמה, וישבו ישראל בערי הפירות, וילכו בנתיבות ודרכים ישרות, ללא פחד מהגוים. אם בישראל, כאם המעפרת את בניה לשר דרכם, בן אני לישראל. (ח)

יבחר אלהים חדשים, כשנחר לי ישראל אלהים חדשים. אז להם שערים, אז חוקי למלחמה בשער עריהם. כגון אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל, ראו עתה בהתנדבכם, אם יראה בישראל כגון ורמח בשביל להלחם בארבעים אלף ראשי גדידי צבאות שהביא סיפרא עליכם. וכלם חקםם הקב"ה במלחמת הפוכים, (נחל קישון גרסם. ט) לבי, מעמק לבי ורצוני אוקרת אני. לחוקקי ישראל, לחכמי ישראל וסופריהם שבותבים את החקים. המתנדבים בעם, שהתנדבו בעם לצאת למלחמה. ברכו ה', ברכוהו וישבו אליו. י) רכבי אתונות צהורות, הסוחרים והשרים שירקבו מעבשיו על אתונות לבנות החשובות, מבלי פחד ודאגה מאויב. וישבי על מדין, ואותם הדינים שישבים על מדין לעשות בפרהסיא משפט, מעבשיו ויכלו לעשות בפרהסיא מבלי פחד מושלים ורים. והולכי על דרך, החולכים בגלי. שיחו, דברו וספרו את התשועה הזאת. יא) מקול מחצצים בין משאפים, מקול יור החצים לא היו יכולים לשאב מים. יתנו, ולמדו ושננו. צדקות פרונו בישראל, שהשקט את ישראל לשכן בפרוות. אז ירדו לשערים, חורו לערי מושבותיהם שברחו מהם. יב)

עורי עורי דבורה, התנפרי בשירתי. ורבותיני אמרו, מפני שהתהללתי ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה מפנה רוח הקדש. וישבה שכיב, תפח את האויבים בשבי. יג) אז ירד שרירי, אז ימשלו השוירים שששאו מישראל. לאדירים עם, בחוקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ימן לי כמשלה בגבורי הגוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק, עורי עורי דבורה, התנפרי בשירתי. ורבותיני אמרו, מפני שהתהללתי ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה מפנה רוח הקדש. וישבה שכיב, תפח את האויבים בשבי. יג) אז ירד שרירי, אז ימשלו השוירים שששאו מישראל. לאדירים עם, בחוקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ימן לי כמשלה בגבורי הגוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק,

ומנהיגה בישראל: ח כי באשר יבחר ישראל אלהים חדשים אז בא להם שערים מלחמה בערי לעזש. אבל כשהיו ישראל עושין רצון ה', וזה היה בימי יהושע כגון אסירא לא היה צריך להם כגון ורמח בארבעים אלף בישראל. אזל בני גר ובני ראובן אף שהיו אז חלוצי צבא: ט מעמק

לבי אדרב לחוקקי גדולים בישראל המתנדבים בעם להשליכם וללמדם תורה ברכו יהוה שהגיע אויבים לפניכם: י) אתם השרים רכבי אתונות צהורות לבנות, ותחכמים וישבי על-מדין על המשפט והלכי על-דרך הסוחרים שיחו ודברו תהלות ה': יא) חמורת מה שהיה נשמע מקול מחצצים מורי חצים בין משאפים בין החולכים לשאוב מים, שם יתנו יצרו צדקות יהוה שהקב"ה את אויבים המצרים צדקת שעשה לערי פרונו הפורים בישראל בהיות התשועה כי אז ירדו לשערים חורו לעריהם הפורים עם-יהוה: יב) עורי בגל גדל חם היה עורי התעוררי דבורה התחנני לבני עורי עורי דברי-שיר קום ברוך וישבה שכיב בן אבינעם: יג) אז ירד שרירי לאדירים עם יהוה ירדלי בגבורים: יד) מני אפרים שרשם בעמלק אחריו בגימין בעממיו מני מכיר ירדו מחקקים ומזובולן משכים בשבת ספר: טו) ושרי ביששכר עם-דבורה ויששכר בן ברוך בעמק שלח ברגליו בפלגות ראובן גדלים עורי עורי דבורה, התנפרי בשירתי. ורבותיני אמרו, מפני שהתהללתי ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה מפנה רוח הקדש. וישבה שכיב, תפח את האויבים בשבי. יג) אז ירד שרירי, אז ימשלו השוירים שששאו מישראל. לאדירים עם, בחוקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ימן לי כמשלה בגבורי הגוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק, עורי עורי דבורה, התנפרי בשירתי. ורבותיני אמרו, מפני שהתהללתי ואמרה "עד שקמתי דבורה", הסתלקה מפנה רוח הקדש. וישבה שכיב, תפח את האויבים בשבי. יג) אז ירד שרירי, אז ימשלו השוירים שששאו מישראל. לאדירים עם, בחוקים שבאמות העולם. ה' ירד לי בגבורים, ה' ימן לי כמשלה בגבורי הגוים. יד) מני אפרים, משבט אפרים. שרשם בעמלק,

בן במלחמה הזאת לא הלכו גבורים, מלחמים בדת ודיו, לא אנשי חיל למלחמה ומזובולן היו משכים בשבת ספר. לא אוהו כגון ורמח: טו) ושרי ביששכר שהלכו עם-דבורה היו רק חכמים בתורה ויששכר בן נאמן, הלך עם ברוך בעמק

נשיאם של שבט אפרים לחם ראשון בעמלק, והוא יהושע בן נון. אחריו בגימין בעממיו מני מכיר ירדו מחקקים, מני מכיר בן מנשה, ירדו מחקקים, הם הגדולים ותחכמים, להלחם נגד סיפרא. ומזובולן מושכים בשבת ספר, וכן משבט זבולן ירדו למלחמה נגד סיפרא אפלו הסופרים ותחכמים, וכל-שכן שאר העם. מושכים, מושכים במשיכת העט. בשבת ספר, העט (הקנה) שבו בוחב הסופר. ושרי ביששכר, והשרים שבשבט ישישכר, הם הסנהדרין שעוסקים בתורה והיו עם דבורה ולמדו תורה לכל העם. ויששכר בן ברוך וגו', וכל העם

שְׁלַח בְּרַגְלֵיוֹ כִּי לֹא הָיָה לוֹ רֶכֶב וְסוּס וְלֹא אִנְשֵׁי חַיִל לַמִּלְחָמָה, וְאוֹלָם בְּפִלְגָּנוֹת רְאוּבֵן שֶׁנֶּחֱלַק לָבו מוֹלֶכֶת עִם שְׂאֵר יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה גְּדוֹלִים וְתַרְבּוֹ וְהַשְׂאִירֵי חֲקַרְיֵלָב שְׂרִטוֹת עֲמָקוֹת וְשִׁבְרוֹן לֵב: מִזֹּרֵאֵינוֹ לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ רַעִיָּע בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים עַל הַגָּבֹל בְּמִקְוֵי לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים וְלֹא בָּאתָ לְעֹרֶת יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה הַזֹּאת. אִךְ

לְמוֹתָר לְחִקוֹר לַפְלָגוֹת רְאוּבֵן

שֶׁנֶּפְרָד מִן הַמִּלְחָמָה כִּי גְדוֹלִים יִשְׁ

צוּרֵיךְ בַּחֲרֻבָּה חֲקַרְיֵלָב כִּדִּי לְהַשְׁפִּיל

אִמָּתָה הַדָּבָר: י"ז גַּם גִּלְעָד בְּעֶבֶר

הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְלֹא בָּא אֶל הַמִּלְחָמָה

וְדָן לָמָּה יִגְדֹר קִבְצֵי נִכְסֵיוֹ עַל אֲנִיּוֹת

לְהִנָּס אוֹתָם לְעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, אֲשֶׁר יִשָּׁב

לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו אֲשֶׁר

מִפְסִיקִים בֵּינוֹ לְבֵין הָאוֹיֵב יִשְׁכֹּן

בְּשֹׁטֵם בַּל יָבֹאוּ בָּהֶם הַגּוֹסִים: יח אוֹלָם

זְבָלוֹן עָשָׂה הַטּוֹב עִם חֲרָף בִּזְהָ

נִפְשׁוֹ לְמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְנִפְתָּלִי

כְּמֹדָה לֹא חָשׂ לְמוֹת עַל מְרוֹמֵי

שָׂדֶה בְּמִקּוֹם הַמִּלְחָמָה: יט בָּאוּ

מַלְכִּים מֵאַרְצוֹת אַחֲרוֹת לְעֹרֶת

סִיסְרָא נִלְחָמוּ אֹז בַּעַת הַלָּחֶם

סִיסְרָא, נִלְחָמוּ בַעֲבוּרֵי מַלְכֵי כְנָעַן

כִּי בַתְעֲנָנָךְ נִלְחָמוּ וְקָצָה הַמַּחֲמָה הַיָּעֵ

עַל־מִי מִגְדּוֹ בְּלִי תְּמוּרָה בָּאוּ לְעֹרֶתוֹ

כִּי בָצַע שִׁכְר־כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: כ

לֹא בַחֲרָבָם נִצְחוּ לְסִיסְרָא אִךְ מִן

שָׂמִים נִלְחָמוּ מֵאֵת ה' וַיַּחֲבֹד בָּא

לָהֶם זֶה הַנִּצְחוֹן, בָּאוּ הַתּוֹכְבִּים סְרוּ

מִמִּסְלוֹתָם וַיִּרְדּוּ וַיִּנְלָחֲמוּ עִם

סִיסְרָא: כא הַמִּלְחָמָה הִתְהַוָּה בְּשִׁפְתַּ

הַנַּחַל, וּבָגַם נַחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם

שִׁטְפָם נַחַל קְדוּמִים אֲשֶׁר הָיָה

מִקְדָּם נַחַל קִישׁוֹן שְׁמוֹתָיו מִעֲמִים

הָיוּ, עַד אֲשֶׁר תִּדְרָכִי נִפְשִׁי אֲנִי

בַּעֲצָמֵי וְהַעֲבַרְתִּי אוֹתוֹ עַל בַּעֲזוֹ מִבְּלִי

נֹס: כב אֹז הִלָּמוּ נִשְׁכְּרוּ עֲקִבֵּי־סוּסִים סִיסְרָא מִדִּהְרֹת מְדִינַת רִגְלֵי הַסּוּסִים

כֶּתֶב, מִן דִּהְרֹת אֲבִירָיו סוּסִים הַאֲבִירִים: כג אֲזוֹר אֲזוֹר אֲתָם הַמִּקּוֹם מִרוֹז

שֶׁהָיָה קְרוֹב לְמִקּוֹם הַמִּלְחָמָה אָמַל מִלֶּאֱדָה הָיָה אֲזוֹר אֲזוֹר קָלְלוֹ יִשְׁבִּיָּה

כִּי לֹא־בָאוּ לְעֹרֶת עִם הָיָה לְעֹרֶת הָיָה בַּגְּבוּרִים בְּכִכּוּל, שְׁמִי שְׁחֹוּא

עוֹזֵר אֶת יִשְׂרָאֵל, כְּעוֹזֵר אֶת הַשִּׁכְנִיָּה: כד אָמַם תִּבְרָךְ תִּהְיֶה בְּרוּכָה מִנְּשִׁים

הַמִּלְחָמָה וְעַם כָּל זֶה לֹא בָאוּ לְעוֹר לְאַחִיהֶם בַּמִּלְחָמָה. בַּגְּבוּרִים, הֵם אִנְשֵׁי סִיסְרָא. כד) תִּבְרָךְ מִנְּשִׁים, תִּבְרָךְ מִפִּי הַנְּשִׁים. מִנְּשִׁים בְּאוֹהֶל

שֶׁל שִׁבְטֵי יִשְׂשָׁכָר, בֵּן הָיָה עִם כָּרַק לְדֹרֶת לַמִּלְחָמָה גִּדְרָא. בְּעֶמֶק שְׁלַח בְּרַגְלֵיוֹ, שְׂאִמָּתָה דְבוּרָה לְכָרַק לְדֹרֶת מִן הָהָר אֶל הַעֲמָק לְקִרְאָת הַמִּלְחָמָה, וַיִּרְדֵּי שִׁבְטֵי יִשְׂשָׁכָר כְּמֹו שִׁעָזָה כָּרַק וַיִּחַדֵּר אַחֲרָיו עִם הַלּוֹכִי שֶׁל כָּרַק. (טו) בְּפִלְגָּנוֹת רְאוּבֵן, אָבֵל בַּחֲלוּפֵי לָבו שֶׁל רְאוּבֵן. גְּדוֹלִים חֲקַקִי לֵב,

כְּלוֹמֵר, רְאוּי לְחֶשֶׁב בְּלֵב מַחְשְׁבוֹת רַבּוֹת

לְחִבּוֹן הַדָּבָר, מִה זֶה הָיָה לוֹ שֶׁנֶּחֱלַק מִן

הַמִּלְחָמָה. (טז) לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין

הַמִּשְׁפָּתִים, אֶתָּה שִׁבְטֵי רְאוּבֵן, לָמָּה

יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים, בֵּין מַעֲרֻכּוֹת

וְגִדְרוֹת הַצֹּאן. לִשְׁמֹעַ שְׂרִיקוֹת

עֲדָרִים, כְּלוֹמֵר יִשָּׁב אֶצֶל עֲדָרֵי צֹאנָה,

וְלֹא בָּאתָ לְעוֹר אֶת יִשְׂרָאֵל בַּמִּלְחָמָה

הַזֹּאת. (יז) גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן

יִשְׁכֹּן, וְלֹא בָּא לְעוֹר בַּמִּלְחָמָה. (יח) עַל־פִּי שְׂאִמָּתָה לְעוֹל שְׁמִינִי מִכּוֹר בֵּן

מִנְּשָׁה יִרְדּוּ מִחוֹקְקִים, יֵשׁ לְזִמְרָן שְׂבָאן

מִדְּבַר בִּיאֵר בֵּן מִנְּשָׁה. וְדָן לָמָּה

יִגְדֹר אֲנִיּוֹת, שִׁבְטֵי דָן הַכְּנִיָּים אֶת

רִכְבוֹשׁ בַּסִּפִּינֹת לְעֹבֵד וּלְכֹרֶת. וּבַתְעֲנָנָם

כֶּתֶב שֶׁהַכְּנָנִי לְזִמְרָן שְׂבָאן אֶת הַיַּרְדֵּן,

וְשֵׁם נִכְסֵיוֹ בַּסִּפִּינֹת. אֲשֶׁר יִשָּׁב

לְחוּף יַמִּים, שֶׁשֵּׁם הָיָה חֲלָקִי. וְעַל

מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן, וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה

בַּמִּלְחָמָה מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ לְשִׁמּוֹר עַל

הַמִּקּוֹמוֹת הַתְּרוּצִים בְּאַרְצוֹ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ

שָׁם הָאוֹיֵבִים. (יח) זְבָלוֹן עִם חֲרָף

נִפְשׁוֹ לְמוֹת, אָבֵל שִׁבְטֵי זְבָלוֹן עָשָׂה

הַטּוֹב, וּבָהָ אֶת נִפְשׁוֹ וְלֹא חִשַּׁשׁ בֵּן

יָמֹות בַּמִּלְחָמָה. וְנִפְתָּלִי, וְגַם נִפְתָּלִי

כְּמֹו זְבָלוֹן עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה, עַל הַר

תְּבוֹר. (יט) בָּאוּ מַלְכִּים נִלְחָמוּ,

מַלְכֵי אַרְצוֹת בָּאוּ לְעֹרֶת סִיסְרָא וַיִּנְלָחֲמוּ

בַּשִּׁבְלִי. אֹז נִלְחָמוּ מַלְכֵי כְנָעַן, אֹז

בַּעַת הַמִּלְחָמָה סִיסְרָא, נִלְחָמוּ לְעֹרֶתוֹ

מַלְכֵי כְנָעַן בַּעֲזָם רַב אֲשֶׁר עָמְדָם.

בַּתְעֲנָנָךְ עַל מִי מִגְדּוֹ, רֹאשׁ הַמַּחֲמָה הָיָה בַתְעֲנָנָךְ, וְהָיָה מִנְּשִׁי עַד מִי

מִגְדּוֹ. בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ, חָנֵם בָּאוּ לְעֹרֶת סִיסְרָא וְלֹא בָקְשׁוּ מִנֶּנְשִׁי שִׁכְר־

(כ) מִן שְׂמִינִים נִלְחָמוּ וּגְו', וְאֵף הַקֶּבֶ"ה שֶׁלָּה בָּהֶם צָבָאוּ שְׂאִינִים רֹצִינִים שׁוּם

שִׁכְר־וְאִמְרוּ ר"ל, שֶׁהַתּוֹכְבִּים הִתְחַוּוּ אֶת הַשְׂרִיטוֹת שֶׁל צָבָא סִיסְרָא, וַיִּכְנְסוּ

בְּנַחַל קִישׁוֹן לְחַתְקָרָה, וַיִּשְׁטָפָם הַנַּחַל. (כא) נַחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם, נַחַל קִישׁוֹן גִּרָּה

אוֹתָם וְהַטְבִּיעֵם. נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן, הַנַּחַל שֶׁנִּבְרָא מִקְדָּם לְחַתְקָרָה

בְּאוֹיֵב ה', הוּא נַחַל קִישׁוֹן. תִּדְרָכִי נִפְשִׁי עוֹ, תִּדְרָכִי נִפְשִׁי בְּרַגְלִים אֶת עוֹ גְּבוּרִי כְנָעַן. (כב) אֹז הִלָּמוּ עֲקִבֵי סוּסִים וּגְו', בְּרֹאוֹת צָבָא סִיסְרָא שֶׁהַנַּחַל שׁוּמָה,

נָסוּ לְנִפְשָׁם רֹכְבֵי הַסּוּסִים, וְאֵף הָיוּ עֲקִבֵי הַסּוּסִים מִן הַדִּהְרֹת וְהַדִּלּוּגִים שֶׁלָּהֶם. (כג) אֲזוֹר מִרוֹז, קָלְלוֹ אֶת הַמִּקּוֹם "מִרוֹז". כִּי לֹא בָּאוּ, כִּי הָיוּ כְּמוֹכִים לְמִקּוֹם

הַמִּלְחָמָה וְעַם כָּל זֶה לֹא בָאוּ לְעוֹר לְאַחִיהֶם בַּמִּלְחָמָה. בַּגְּבוּרִים, לְחַלָּם בַּגְּבוּרִים, הֵם אִנְשֵׁי סִיסְרָא. כד) תִּבְרָךְ מִנְּשִׁים, תִּבְרָךְ מִפִּי הַנְּשִׁים. מִנְּשִׁים בְּאוֹהֶל

עטרת מרים

יַעַל אִשֶּׁת חֶבֶר תִּקְנִי כִּי עֲזַרְתָּ לָהֶם בַּהֲרִיגַת סִיסְרָא, וְיִתֵּן מִנְשִׁים צִדְקָנִים וְצַנֻּעוֹת הַיְּשׁוּבוֹת בְּאֶחָל תִּבְרָךְ תִּתֵּן בְּרוּכָה יַעַל: כֹּה מֵיִם שָׁאֵל סִיסְרָא, וְהָיָה חֲלָב נִתָּנָה בְּכָדִי לִהְיֹאֵל עָלָיו תִּרְדָּמָה בְּסִפְפָּל הַשּׁוֹב הָרָאִי לְהִאָּכֵל בּוֹ אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה שׁוֹמֵן הַחֶלֶב: כּוֹ יָדָהּ הַשְּׂמֵאלִית

לִיתֵּן תִּשְׁלַחְנָה וְיִמְיָנָה הוֹשִׁיעָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים לָקַחַת הַמִּקְנֵה, וְהַלְמָה וְהָיָה הַתָּהָה וְשִׁבְרָה אֶת סִיסְרָא מִחֻקָּה הַסִּידָה רֹאשׁוֹ וּמִחֻצָּה וּנְפָצָה אוֹתוֹ וְחִלְפָה מַעֲבֵר אֶל עֵבֶר רִקְתָּ הוּא הַמָּקוֹם שָׁאֵל הַעֲזוֹ: כּוֹ בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע עַל פְּרָעִי וְיִמֵּד נָפַל לָאָרֶץ וְנִשְׁאָר שָׁכָב בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע נָפַל בְּאֶשֶׁר בְּמָקוֹם שֶׁפָּרַע שָׁם נָפַל שְׂדוּד הָרוֹג: כֹּחַ בַּעַד תְּחִלּוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיבֵב נִאֲנָה אִם סִיסְרָא בַּעַד הָאֲשֻׁנֵּב חִלּוֹן קָטָן, וְהָיָה שׂוֹאֵלֶת מִדּוּעַ מַה הַסִּיבָה כִּי בִּשְׁשׁ הַחֲמֻמָּה רָכְבוּ לָבֹא מִדּוּעַ אַחֲרוֹ פָּעָמִי מִרְכָּבוֹתָיו: כִּט חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה כֹּל אַחַת תַּעֲנֶה וְתִשָּׁב אַף־הָיָה אִם סִיסְרָא תִּשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ לַעֲצָמָה: ל וְהָיָה דְּבָרִי נִחְמָתִי, הֲלֹא הִזָּן רַב יִמְצָאוּ בִּישְׂרָאֵל, וְשָׁמָּה יִחְלְקוּ שְׁלָל בְּנֵיהֶם, רַחֵם רַחֲמָתִים נַעֲרָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים לְרֹאשׁ גָּבֵר לָקַח אִישׁ שְׁלָל מִגִּדִּים צָבָעִים צָבָעִים הַחֲשׁוּבִים יִהְיוּ נִתְּנוּם לְסִיסְרָא כִּי הֵם עֲשׂוּן שְׁלָל צָבָעִים עֲבֹדַת רַקְמָה צָבָע רַקְמָתִים בִּשְׁשׁ הַעֲדָדִים הַרְקָמָה שׁוֹתָה לְצוּאָרִי שְׁלָל וְהָיוּ נִתְּנוּם בְּרֹאשׁ תִּשְׁלַל, וְיַעֲבֹר כֹּל זֶה הַמָּה מִתַּחֲתֵים לָבֹא: לֹא דְבוּרָה אֲמָרָה:

תַּחֲמוּצִין שֶׁל הַבַּל חֵן לָהּ, כִּי כֹן יֵאָבְדוּ כָּל־אֲוִיבֶיךָ יְהוָה בְּאֶשֶׁר אָבֵר סִיסְרָא, אֲבָל וְאֶהְיֶיךָ וְאוֹהֲבִי ה' יִהְיוּ בְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּבוֹקֵר שְׁחֹלֶף וּמֵאִיר עַד שֶׁהָיָה בְּגִבְרָתוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֵין זֶה מִדְּבַרִּי הַשִּׁירָה אֵלָּא מִדְּבַרִּי כּוֹתֵב הַסֵּפֶר:

חֲצִי הַיּוֹם, כֹּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הוֹלְכִים וְחֹקִים עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְתִּי הַמַּעֲלָה וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ, אֵין זֶה מִדְּבַרִּי הַשִּׁירָה, אֵלָּא דְּבָרִי כּוֹתֵב הַסֵּפֶר. אַרְבָּעִים שָׁנָה מִכֵּן תִּתְחַלֵּל הַשַּׁעֲבֹד.

שי למורא

תִּבְרָךְ, מִפִּי נָשִׁים צִדְקָנִים וְצַנֻּעוֹת הַיְּשׁוּבוֹת בְּאֶחָל תִּבְרָךְ וְתִקַּם הַתְּרָכָה. (כח) בְּסִפְפָּל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה, כִּדִּי שִׁנְיָא סִיסְרָא בְּנוֹחַ בָּהּ, הַקְּרִיבָה לְפָנָיו שְׁמֹן הַחֶלֶב בְּסִפְפָּל הַשּׁוֹב הָרָאִי לְהִאָּכֵל בּוֹ אֲדִירִים וְחֻשׁוּבִים. (כו) יָדָהּ לְתֵתֵר תִּשְׁלַחְנָה, אֶת יָד שְׂמֹאלָהּ הוֹשִׁיעָה לָקַחַת אֶת הַתֵּתֵר. וְיִמְיָנָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים, וְאֶת יָד יְמִינָה הוֹשִׁיעָה לָקַחַת אֶת הַמִּקְנֵה, שְׁבוּ הָעַמְלִים בְּעַלִּי הַמִּלְאָכָה, הוֹלְמִים (מִכִּים). וְהַלְמָה סִיסְרָא, וְהַתָּהָה אֶת סִיסְרָא. מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ, הַסִּידָה אֶת רֹאשׁוֹ. וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רִקְתָּ, וְעַם הַתֵּתֵר פָּצְעָה אֶת רִקְתָּ וְחִלְפָה מַעֲבֵר אֶל צֶד־ (כו) בְּאֶשֶׁר פָּרַע, בְּמָקוֹם שֶׁפָּרַע לִפְלִי שָׁם נָפַל שְׂדוּד, שָׁם שְׂדוּדָה אוֹתוֹ וְהַמִּיתָה אוֹתוֹ יַעַל. (כח) וְתִיבֵב, הִירְעָה בְּקוֹל בְּרִמְיוֹן קוֹל תִּרְוַעָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, הַבִּישָׁה. הָאֲשֻׁנֵּב, כִּעֵין חִלּוֹן בִּשְׁשׁ, עֵינֵי אַחֲרוֹ. אַחֲרוֹ, הַתַּחֲתוֹנִי. פָּעָמִי מִרְכָּבוֹתָיו, צַעֲדִי [סוֹסִין] מִרְכָּבוֹתָיו. (כט) חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ, הַחֲכָמוֹת שֶׁבְּשְׂרוּתֶיהָ. תַּעֲנִינָה, כֹּל אַחַת מִן תִּשָּׁב לְנֶחֱם אוֹתָהּ. תִּשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ, תַּעֲנֶה אֲמָרֶיהָ לַעֲצָמָה. (ל) הֲלֹא יִמְצָאוּ, כִּכָּהֵם הֵם דְּבָרֵי הַתְּחָמוֹת. יִחְלְקוּ שְׁלָל, וְזֶה הַמַּעֲבֵב אוֹתָם שָׁם. רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גָּבֵר, כֹּל גָּבֵר מִצָּבָא סִיסְרָא אוֹלֵי הַשֵּׁנִי לָקַחַת בִּשְׁבִּי נַעֲרָה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים. שְׁלָל צָבָעִים לְסִיסְרָא, שְׁלָל בְּגָדִים צָבָעוֹנִים חֲשׁוּבִים בְּיִתְרוֹ יִהְיוּ נִתְּנוּם לְסִיסְרָא. רַקְמָה, בְּגָדִים צָבָעִים מִרְקָמִים בְּמַעֲשֵׂה רוֹקֵם. צָבָע רַקְמָתִים, צָבָע שֶׁל רַקְמָה הַעֲשִׂיָה מַעֲשֵׂה רוֹקֵם כְּפוֹל, דְּהִינוּ שֶׁבְּכָל צֶד

כֹּה מֵיִם שָׁאֵל חֲלָב נִתָּנָה בְּסִפְפָּל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה: כּוֹ יָדָהּ לִיתֵּן תִּשְׁלַחְנָה וְיִמְיָנָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים וְהַלְמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רִקְתָּ: כּוֹ בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רִגְלֶיהָ פָּרַע נָפַל בְּאֶשֶׁר פָּרַע שָׁם נָפַל שְׂדוּד: כֹּחַ בַּעַד תְּחִלּוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיבֵב נִאֲנָה אִם סִיסְרָא בַּעַד הָאֲשֻׁנֵּב מִדּוּעַ מִרְכָּבוֹתָיו: כִּט חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה אַף־הָיָה תִּשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ: ל הֲלֹא יִמְצָאוּ יִחְלְקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גָּבֵר שְׁלָל צָבָעִים לְסִיסְרָא שְׁלָל צָבָעִים רַקְמָה צָבָע רַקְמָתִים לְצוּאָרִי שְׁלָל: לֹא כֹן יֵאָבְדוּ כָּל־אֲוִיבֶיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶיךָ בְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּבוֹקֵר וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

מַצִּידִי הַבֵּר רַקְמָה בּוֹ רַקְמָה שֶׁל דְּגָמָה אַחֲרָה. לְצוּאָרִי שְׁלָל, יִתְּנוּ לָשִׁים בְּצֹאֵר שֶׁל חֲבָרִים שֶׁשְׁלָלוּ וְכוּן. (לא) כֹּן יֵאָבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ ה', אֲמָרָה דְּבוּרָה, הַמָּה תַּחֲמוּצִים שֶׁל הַבַּל הָיוּ, וְהָלֹאֵי כֹן יֵאָבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ, אַחֶה ה', כִּפִּי שְׁנֵאֲבֵר סִיסְרָא. וְאֶהְיֶיךָ, אֲבָל אוֹהֲבִי ה' יִהְיוּ. בְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ, כִּמּוֹ צִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּבֹקֵר, שְׁחֹלֶף וּמֵאִיר בְּכָל פֶּעַם יוֹתֵר עַד שֶׁהָיָה בְּגִבְרָתוֹ שֶׁהָיָה חֲצִי הַיּוֹם, כֹּן יִהְיוּ אוֹהֲבֵי ה' הוֹלְכִים וְחֹקִים עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּגִבְתִּי הַמַּעֲלָה וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ, אֵין זֶה מִדְּבַרִּי הַשִּׁירָה, אֵלָּא דְּבָרִי כּוֹתֵב הַסֵּפֶר. אַרְבָּעִים שָׁנָה, עַד כִּלּוֹת אַרְבָּעִים שָׁנָה מִכֵּן תִּתְחַלֵּל הַשַּׁעֲבֹד.

לאחר שמוסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֵּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמַן, אֶתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אֶתָּה. כְּרוּךְ אֶתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כְּרוּךְ אֶתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כָּסֶאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אֶתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אֶתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אִישׁ-לְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֱלֹהִים: ה וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתָנָיו אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה: (יִשְׂרָאֵל) ט וַיִּחַדּוּ יִתְּרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹכָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם: וַיֹּאמְרוּ יִתְּרוֹ כְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם: י עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: י וַיִּקָּח יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֹא אֶהֱרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת-קוֹדֶשׁ יח « וַיִּשְׁמַע יִתְּרוֹ כִּתְּן מִדִּין חֲתָן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: ג וַיִּקָּח יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֲרֵי שְׁלוּחֶיהָ: ג וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֱחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ה וְשֵׁם הָאֱחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרָי וַיִּצְלָנִי מִחֶרֶב פָּרְעָה: (לוי) ה וַיָּבֹא יִתְּרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֹנֶה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים: ו וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְּרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: ז וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֲתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקְלוּ וַיִּשְׂאָלוּ

דווקא בתפילה צריכה להיות בקשת צרכיו . . . ובפרט על-פי ביאור ה'צמח צדק' . . . שזוהו משורשי האמונה לפי שעל-ידי-זה יידע ויבין שהשם-יתברך הוא לבדו המנהיג עולמו ומשגיח בכל פרטי בריותיו וכי לו לבדו היכולת להושיע.

ממאמר יו"ד שבט, ה'תשל"ה

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:37	6:34	8:38	8:37	9:13	9:12	10:08	10:08	12:23	12:24	17:09	17:14	17:36	17:41	16:53	17:52
חיפה (ח)	6:40	6:36	8:38	8:37	9:14	9:13	10:08	10:08	12:22	12:23	17:08	17:14	17:33	17:38	16:40	17:49
ירושלים (ח)	6:37	6:34	8:36	8:36	9:12	9:11	10:06	10:06	12:21	12:22	17:11	17:17	17:34	17:39	16:36	17:50
תל אביב (ח)	6:39	6:36	8:38	8:38	9:14	9:13	10:08	10:08	12:23	12:24	17:07	17:13	17:35	17:40	16:50	17:51
אבו דאבי (ח)	7:07	7:05	9:16	9:16	9:49	9:49	10:46	10:46	13:05	13:06	18:02	18:07	18:28	18:32	17:46	18:42
אוסטריה, וינה (ח)	7:32	7:25	9:01	8:59	9:48	9:45	10:35	10:34	12:37	12:38	16:41	16:51	17:18	17:27	16:31	17:40
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:25	6:31	9:12	9:18	9:56	10:00	11:09	11:13	14:08	14:09	20:40	20:36	21:11	21:06	20:18	21:18
אוקראינה, אודסה (ח)	7:30	7:23	9:03	9:01	9:47	9:45	10:36	10:35	12:39	12:40	16:49	16:58	17:25	17:33	16:39	17:46
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:06	6:59	8:35	8:33	9:22	9:19	10:09	10:08	12:11	12:12	16:16	16:26	16:53	17:01	16:06	17:15
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	7:18	7:11	8:46	8:44	9:33	9:30	10:21	10:19	12:22	12:23	16:26	16:35	17:03	17:11	16:16	17:25
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:50	7:42	9:13	9:11	10:02	9:59	10:49	10:47	12:47	12:49	16:45	16:55	17:24	17:33	16:36	17:47
אוקראינה, קייב (ח)	7:43	7:36	9:06	9:03	9:55	9:52	10:41	10:40	12:40	12:41	16:37	16:47	17:16	17:25	16:28	17:40
איטליה, מילאנו (ח)	7:53	7:46	9:28	9:26	10:12	10:10	11:01	11:00	13:05	13:07	17:21	17:30	17:53	18:01	17:08	18:14
אקוואדור, קיטו (ח)	6:22	6:24	8:52	8:54	9:22	9:23	10:25	10:26	12:57	12:58	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:06	6:12	8:53	8:58	9:34	9:38	10:46	10:49	13:41	13:42	20:06	20:02	20:35	20:31	19:44	20:42
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:42	6:50	9:30	9:36	10:18	10:22	11:32	11:35	14:34	14:34	21:12	21:07	21:46	21:40	20:50	21:53
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:20	7:15	9:08	9:07	9:47	9:45	10:39	10:38	12:49	12:50	17:18	17:25	17:49	17:55	17:06	18:07
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:12	7:07	8:58	8:56	9:38	9:36	10:29	10:29	12:38	12:39	17:04	17:11	17:35	17:42	16:52	17:54
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:13	7:08	8:58	8:57	9:39	9:37	10:30	10:29	12:38	12:40	17:04	17:12	17:36	17:43	16:53	17:55
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:53	7:47	9:35	9:34	10:17	10:15	11:07	11:06	13:14	13:16	17:36	17:44	18:09	18:16	17:25	18:28
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:15	7:12	9:18	9:17	9:52	9:52	10:48	10:47	13:04	13:05	17:53	17:58	18:19	18:24	17:39	18:35
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:53	6:50	8:50	8:50	9:27	9:26	10:21	10:20	12:34	12:35	17:15	17:21	17:44	17:49	17:02	18:00
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:08	7:05	9:15	9:15	9:48	9:48	10:45	10:45	13:03	13:04	17:59	18:04	18:25	18:29	17:45	18:39
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:10	7:05	8:54	8:53	9:35	9:33	10:26	10:25	12:34	12:35	16:58	17:06	17:30	17:37	16:47	17:49
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:36	7:31	9:22	9:21	10:02	10:00	10:54	10:53	13:02	13:03	17:29	17:36	18:00	18:07	17:17	18:19
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:10	7:05	8:53	8:52	9:34	9:32	10:25	10:24	12:33	12:34	16:56	17:04	17:28	17:35	16:44	17:47
בוליביה, לה-פס (ח)	6:17	6:21	8:57	8:59	9:29	9:31	10:36	10:37	13:17	13:18	19:12	19:11	19:36	19:35	18:53	19:45
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:31	8:22	9:51	9:48	10:41	10:37	11:27	11:25	13:24	13:26	17:19	17:29	17:58	18:08	17:10	18:23
בלגיה, בריסל (ח)	8:29	8:21	9:51	9:48	10:40	10:37	11:26	11:25	13:25	13:26	17:20	17:31	17:59	18:09	17:11	18:23
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:40	5:44	8:23	8:26	8:57	9:00	10:06	10:08	12:52	12:53	19:02	19:00	19:23	19:21	18:38	19:31
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:29	5:34	8:12	8:15	8:46	8:49	9:54	9:56	12:40	12:41	18:44	18:42	19:10	19:08	18:25	19:18
בריטניה, לונדון (ח)	7:50	7:41	9:09	9:06	9:59	9:56	10:45	10:43	12:43	12:44	16:38	16:48	17:16	17:25	16:30	17:40
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:06	7:57	9:19	9:16	10:12	10:08	10:56	10:54	12:51	12:52	16:37	16:48	17:19	17:29	16:31	17:44
גרמניה, ברלין (ח)	8:00	7:51	9:16	9:13	10:07	10:04	10:53	10:50	12:49	12:50	16:40	16:51	17:19	17:29	16:29	17:44
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:10	8:02	9:33	9:30	10:22	10:18	11:08	11:07	13:08	13:09	17:06	17:16	17:44	17:54	16:56	18:08
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:36	5:40	8:20	8:23	8:55	8:58	10:05	10:07	12:53	12:54	19:10	19:07	19:29	19:27	18:43	19:37
הודו, מומבאי (ח)	7:14	7:13	9:29	9:29	10:01	10:01	10:59	10:59	13:21	13:22	18:27	18:30	18:52	18:55	18:12	19:04
הודו, פונה (ח)	7:10	7:09	9:25	9:25	9:56	9:56	10:54	10:55	13:17	13:18	18:24	18:27	18:48	18:52	18:09	19:01
הונגריה, בודפשט (ח)	7:19	7:12	8:50	8:48	9:36	9:33	10:24	10:22	12:26	12:27	16:33	16:42	17:09	17:17	16:23	17:31
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:18	7:13	9:03	9:01	9:43	9:41	10:34	10:34	12:42	12:44	17:07	17:15	17:39	17:46	16:56	17:58
יוון, אתונה (ח)	7:35	7:31	9:26	9:25	10:04	10:03	10:57	10:56	13:07	13:08	17:39	17:46	18:09	18:16	17:27	18:27

רנה

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	7:32	7:39	9:10	9:08	9:56	9:53	10:44	10:43	12:47	12:48	16:55	17:04	17:31	17:39	16:45	17:53
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:12	7:11	9:26	9:27	9:58	9:58	10:56	10:56	13:18	13:19	18:24	18:27	18:49	18:52	18:09	19:02
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:23	5:32	8:08	8:15	9:01	9:05	10:16	10:19	13:19	13:19	20:02	19:54	20:38	20:29	19:38	20:44
נפאל, קטמנדו (ח)	6:54	6:51	8:59	8:59	9:33	9:32	10:29	10:29	12:46	12:47	17:38	17:43	18:04	18:09	17:24	18:19
סין, בייג'ין (ח)	7:29	7:25	9:16	9:15	9:56	9:54	10:47	10:47	12:56	12:57	17:24	17:31	17:55	18:01	17:10	18:13
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:16	9:44	9:45	10:14	10:15	11:16	11:17	13:47	13:48	19:18	19:20	19:42	19:43	19:02	19:52
פולין, ורשא (ח)	7:28	7:20	8:45	8:42	9:36	9:33	10:22	10:20	12:18	12:19	16:09	16:20	16:49	16:59	16:00	17:14
פרו, לימה (ח)	6:00	6:03	8:37	8:39	9:08	9:10	10:14	10:15	12:52	12:53	18:41	18:40	19:05	19:04	18:23	19:14
צרפת, ליון (ח)	8:11	8:05	9:46	9:44	10:30	10:27	11:19	11:18	13:23	13:24	17:35	17:44	18:10	18:18	17:24	18:31
צרפת, פריז (ח)	8:31	8:23	9:57	9:55	10:45	10:42	11:32	11:31	13:33	13:34	17:37	17:47	18:13	18:22	17:26	18:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:12	6:12	8:38	8:39	9:08	9:09	10:10	10:11	12:39	12:40	18:06	18:07	18:29	18:30	17:49	18:39
קנדה, טורונטו (ח)	7:42	7:36	9:21	9:20	10:04	10:01	10:54	10:53	13:00	13:01	17:21	17:29	17:51	17:59	17:07	18:11
קנדה, מונטריאול (ח)	7:24	7:17	8:59	8:57	9:43	9:41	10:32	10:31	12:36	12:38	16:51	17:00	17:24	17:32	16:39	17:45
קפריסין, לרנקה (ח)	6:49	6:46	8:45	8:44	9:22	9:20	10:15	10:14	12:28	12:29	17:06	17:12	17:35	17:41	16:53	17:52
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:59	8:50	10:07	10:04	11:02	10:58	11:46	11:43	13:38	13:39	17:18	17:30	18:02	18:13	17:10	18:29
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:37	8:27	9:41	9:37	10:38	10:33	11:20	11:18	13:12	13:13	16:51	17:03	17:32	17:43	16:39	18:00
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:56	7:49	9:27	9:25	10:13	10:10	11:01	11:00	13:03	13:04	17:11	17:20	17:47	17:55	17:01	18:09
שווייץ, ציריך (ח)	8:01	7:54	9:32	9:30	10:18	10:15	11:06	11:04	13:08	13:09	17:20	17:29	17:51	18:00	17:05	18:13
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:46	6:46	9:05	9:06	9:36	9:37	10:36	10:36	13:00	13:01	18:15	18:17	18:39	18:41	17:59	18:50

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשמ"ז סכ"ח - התועדויות תשמ"ז ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז הַפָּצְנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתִחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתִתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רְאוּאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00769
24/01/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

